

D. D.

NICOLAI RODRIGVEZ FERMOSINI, HISPANI, IN TRIBVNALI VALLISOLETANO Sanctæ Fidei Inquisitoris,

PARS SECVNDA:

DE

LEGIBVS ECCLESIASTICIS: AD RVBRICAM ET TITVLVM DE RESCRIPTIS & Consuetudine.

PRÆMISSVM.

VPER titulum, & Rubricam hanc scripserunt, præter ordinarios antiquos, Petrus Rebuffus, *repetit. variar. alter. in praxi benef.* vbi etiam de differentiis inter priuilegium, & rescriptum, Petrus de Rauena, *in compendio Iuris Canonici.* Martin. Mesnatius, *in epitome decretalium.* Guillelmus Durandus *in speculo in breuiario aureo Iuris Canonici fol.5.* Dan. Venat. *in analysi methodica Iuris Pontificij pag.* 19. Goffredus & Hostiensis *in summa huius tituli*, Alex. Cassan. & Anastasius Germon. Cuiacius Cartagena. Ioan. Banagel, Andreas Valens. *in parat hiis decretalium*, Stephanus Ranchin. *in continuatione titulorum decretal.* Quintilianus Mandosius *in appendice*, Zypeus hic *in annalitica.* Chuchus *instit. moral. lib.1. tit.4.* Nauar. *tom.1.cons.* Sayrus *in floribus decis. hoc tit.* Guido Pap. *de rescriptis tom.3.tract. Doct. part.2.fol.28.* Alex. Trentasinch. *variar. resolut. hoc tit.* Rendina *in promptuario receptarum sentent. tom.3. tit.13.* Ioan. de Grassis *tom.3. part.2.fol.31.* Ioannes Baptista Marchesanus *de rescriptorum subreptione.* Tuschus *tom.6. litt. P. à conclus.207. de rescriptis*

vtriusque signatura. Ioannes Baptista. Costa *de facti scientia, & ignorantia cent. 2. dist. 16.* Menoch *de arbitr. casu* 200. *&* 201. Villalobos. Suarez Bonacos, & alij *lib. 1. tom. 1. comm. opinion lib, 2. tit. 20. de diuers. rescript.* Mandosius *de gratia signatura.* § 3 Valerius Reginald. *in praxi fori pœnit. lib. 30. tract. 3. à n. 165.* Perez *in l. 3. tit. 12. lib. 3 ordinam. pag. 185.* Azor: *instit. moral. part. 2. lib. 7. à cap. 31.* quam plura Thomas Sanchez *toto lib. 8. de matrim.* vbi de dispensationibus Diana cum infinitis, *part. 8. tract. 3. per totum* quibus omnibus addo sequentes quæstiones, quæ tam ad hanc Rubricam, quam ad Rubrum applicari queunt super secundo libro decretalium agitatas Et quia vt *infra dico quæst. 2. num. 1. & 2.* dispensationum materia spectet ad tractationem hanc ideo leges Theologos cum Diuo Thoma 1. 2. *quæst. 29. art. 4.* Fr. Eman. Rodrig. *tom, 1. quæst. regular. q. 22. & tom. 2. quæst. 46* Suarez *de legibus lib. 6. cap.* 10. & alios de eadem materia scribentes, Azor *tom. 1. moral. lib. 5. cap. 15.* Summistæ verbo, *lex* & *dispensatio.*

QVÆSTIONES ALIBI Tractatæ assignantur hic resumptiuè.

1 *RESCRIPTVM impetratum contra violentum possessorem, an faciat, vt per ipsum connumeratur, qui succedit in vitium*, dixi in cap. quia v. de iud. quæst. 1.

2 *Rescriptum ab vno impetratum, an aliis possit rem communem habentibus*, dixi in dict. cap. quia
3 v. quæst. 3. † *Et an sit vtrique commune, tam reo, quàm actori*, dixi in cap. 1. de prob. quæst. 2. o. 3. vers. *ad tertiam.*

4 *Rescriptum Principis an valeat si petitorij causam committat cognoscendam ante causam spolij, & possessorij*, dixi in cap. 1. de sequestr. possess. & fruct. q. 2. vers. *ad tertiam.*

5 *Rescriptum Apostolicum propter rasuram in loco non suspecto, an dicatur vitiosum*, dixi in c. 3. de fide instrum. q. 1.

6 *Rescripta Principis saecularis, aut Pontificia an contrahant executionem paratam*, dixi in dict. cap. 3. de fide instrument. quæstione 3. à numero 1.

7 *Rescriptum Principis impediens executionem sententia supremi Magistratus, an valeat*, dixi in cap. quoad consultationem 15. de re iudic. q. 1. vers. *ad secundam.*

8 *Rescriptum impetratum ab appellato, praeueniendo appellationem, an sit ipso iure nullum*, dixi in cap. oblatæ 57. de appell. quæst. 2. vers. *ad tertiam.*

9 *Et an debeat in eo fieri mentio appellationis*, ibi dixi.

10 *Littera Pontificia, qua sine verbis illis expediuntur*, (Seruus seruorum Dei,) *Careant fide, an argui possint falsitatis*, dixi in cap. porrecta 6. de confirmatione vtili, vel inutili quæstione 1.

11 *Litteris Episcopi an credatur, quando contra Episcopum adest præsumptio fraudis*, dixi in cap. 7.
12 de probat. quæst. 2. à num. 1. † Et ibi quid de epistolis, num. 6.

13 *Littera Episcopi an credantur in spectantibus ad eius officium in actu extraiudiciali* in dict. c. 7. de probat. quæstion. 5. vers. *ad vltimam*, numero 6.

14 *Litterarum remissorialium praxis tradita est à*
15 *me*, in cap. 8 de testibus quæst. 4. num. 37. & 38. † *qualiter processus fiat virtute litterarum remissorialium Curia Romana vt fiat probatio in aliqua causa*, dixi sub cap. fin. de libelli oblatione quæst. 4. §. 9.

Littera compulsoriales, an, & qualiter extrabantur dixi in cap. fin. de fide instrum. quæst. 1. vers. *ad sextam* num. 18. † Et *qualiter processus fiat vir-* 16
tute litterarum compulsorialium Rota ad compul- 17
sandos quoslibet actus, instrumenta, & processus cum causa per appellationem aut, aliter pēdet in Sacra Rota, dixi in dicto cap. fin. de lib. oblat. quæst.
4. dict. §. 9. vers. *ad secundam*, à num. 16. † Et à 18
à num. 23. vbi *de litteris remissorialibus ad canonicationem alicuius Sancti.*

Litteris sigillatis an credendum sit, dixi in c. 3. 19
de fide instrum. quæst. 2. vers. *ad septimam*, à numero 30.

Bullis Apostolicis an credendum sit, & qualiter 20
dixi in dict. cap. 3. de fide instrum. quæst. 1. vers. *ad sextam*, num. 32.

Bulla pensionum an habeant executionem para- 21
tam, dixi in dict. cap. 3. de fide instument. quæst. 3. vers. *ad secundam*, n. 12.

Et quia poteris innectere qua ad priuilegia con- 22
cessa à Principibus spectant, cum sint littera atrum gratiosa: applicabis dicenda, & notanda sub Rubrica, & tit. de priuilegiis lib. 5. infra.

Item cum etiam faciant quæ *de dispensationibus* 23
à Doctoribus solent tractari *adiunges quæstiones, quas ex proposito tractaui* in cap. etsi Clerici de iudiciis quæst. 19. 21. 22. 24. 25. 26. 27. & 29. & in cap. 12. quæst. 9. de iudic. & ad alias in dicto cap. etsi Clerici, quæst. 30. & ibi in vers. *vnde.*

Item applicabis alias quæstiones, de quibus ex 24
proposito egi sub diuersis locis dict. lib. 2. quas offendes in A, B, C, indicis sub verbis *Papa, Pontifex, Rex, Princeps*, &c.

Item aduerto singula huius tituli iura laconicè 25
tantùm tractari non per extensum; etsi ex notatis in illis possit ad quodlibet fieri longus Commentarius, vt à quolibet legenti videri potest; & ideo sic existimaui, ne protrahaus ad volumina hanc tractationem de legibus Ecclesiæ, quæ satis repetitur in iam adductis titulis præcedentibus.

Qua

QVÆSTIO I.

An impetrans teneatur narrata in rescripto verificare. An verba narratiua Papæ inducant probationem, & quid de verbis inferiorum. Et an sola supplicatio probet titulum, & quid de assertione supplicationis. An, & quomodo valor in materia beneficiorum probetur, vbi de regula Cancell. quæ loquitur de valore exprimendo. Et quomodo valor de fructibus beneficiorum probetur?

SVMMARIVM.

1 *Impetrans tenetur narrata in rescripto verificare, si sint talia, quæ Principem ad facilius concedendum moueant*, n. 2. *& hoc si pars opponat*, n. 3. & 11.

3 *Impetrans tenetur ea solum verificare, quorum falsitas vitiat gratiam, seu quorum facilius Principem mouent.*

4 *Impetrans parte opponente quæ teneatur verificare*, n. 5.

6 *Doctorem se narrans, non sufficit probare se licentiatum.*

7 *Narratiua, ex qua Papa fuit motus ad gratiam facilius concedendam, est verificanda, si consistit in negatiua*, n. 8. & 9.

9 *Negatiua non dispensationis ex quibus probetur.*

10 *Narrans se possidere duo incompatibilia sine dispensatione, qualiter hanc negatiuam probet.*

11 *Narratum obtentorum; num quis probare teneatur.*

12 *Impetrans tenetur probare qualitatem beneficij narratam.*

13 *Valor quando apposita est clausula,* Dummodo pensio huiusmodi, & aliæ medietatem fructum non excedant, *a quo probetur.*

14 *Narratiua quæ non est de substantia gratiæ, sufficit vt iustificetur de facto cum non agitur de canonicatione gratiæ*, n. 15. *nisi agatur de graui præiudicio*, à n. 17.

16 *Clausula* constito *in breui Apostolico; iustificatur de facto.*

18 *Lis ad iustificandam* si neutri *probatur ex commissione, & exactis, & exemplificatur*, num. 19.

20 *Verba narratiua Papæ inducunt probationem si agat de suo ipsius facto, non si de alieno*, n. 21.

21 *Papæ assertio testificantis de suo facto probat.*

22 *Assertioni Papæ creditur præsumptiuè, dum non constat de contrario, vt de assertione Principis*, n. 23.

24 *Assertio Papæ super resignatione in suis manibus qualiter probet.*

27 *Narratiua verba Papæ quem fuisse subcollectorem ad effectum conferendi beneficia, non probant.*

27 *Narratiua verba propter aliud probantia, non faciunt fidem; secus si propter se.*

28 *Narratiua Papalee non probant assignationem pensionis Monacho factam per studium etiam si suppleant aliquos defectus ex certa scientia*, n. 29.

30 *Narratiua Papæ de facto alieno, motu proprio statur, donec probetur contrarium.*

31 *Principis attestationi statur, quamuis narret factum prædecessoris.*

32 *Notarij verba narratiua in instrumento sententiæ probant declarationem nominis procuratoris omissâ relatione cursoris citatis.*

34 *Legati de latere attestatio facit plenam fidem de consuetudine.*

34 *Verba enunciatiua quam fidem faciant remissiuè.*

35 *Supplicatio sola probat titulum, & quando absque litteris*, n. 39. & 40.

36 *Bulla beneficiorum probant collationem.*

37 *Secretarius num aliquam pecuniam queat recipere pro subscriptione, & registratione Bullarum.*

38 *Bullæ sunt suspecta de falso, quando non reperiuntur in registro.*

40 *Supplicatio sola sine litteris ad effectum adiudicationis non probat.*

41 *Narratiua intrusionis non expressa in supplicatione, etsi in litteris, non est iustificanda. secus si esset in supplicatione narrata*, n. 42.

43 *Narratiua intrusionis apponitur de stylo.*

44 *Supplicatio ad effectum regulæ de annali, aut ad effectum sciendi, an careat prorsus titulo iustificatur.*

45 *Supplicationis assertio debet probari per asserentem.*

46 *Verbum* vt asseris, *aut* vt asseritur *in Bullis, ad quam narratiuæ probationem obliget*, num. 47.

47 *Verbum* vt asseris *parti refertur, quæ debet probare, dum non impetrauit beneficium* num. 49.

48 *Supplicatio signata à Papa per verba* vt asserit *est subreptitia, non si per verbum,* vt asseris.

50 *Valor in materia beneficiorum probari debet distinctè, & separatim, non in confuso.*

51 *Valor beneficiorum est difficilis probationis.*

52 *Valor probatur per publicam vocem, & famam nisi agatur ad effectum iustificationis clausulæ, dummodo centum, seu mille remaneant totaliter.*

53 *Valor beneficij in conditione positus, & qui est probandus per assensum requirit plenam, & concludentem probationem.*

54 *Valoris expressio est necessaria in impetratione beneficiorum, aliàs est nulla.*

55 *Valor expressus potest probari iuramento exprimentis, & in impetratione beneficiorum in forma pauperum, & in prouisione facta à Legato*, n. 56. & 57.

58 *Valor malè expressus in primis litteris impedit alias expediri litteras, nisi in prima impetratione adesset clausula,* Cum potestate augendi, vel minuendi, vsque ad verum valorem.

59 *Prouisio nulla ob falsum valorem, non supplet defectum publicationis.*

60 *Valor verus dicitur deductis expensis beneficiorum, & oneribus perpetuis impositis super eorum fructibus, & pro sustentatione vnius Clerici*, n. 61. & 62.

63 *Valor beneficij vt probetur per testes, debent*

deponere, deductis oneribus necessariis tantum n.64.

64 *Fructus dicuntur, qui supersunt, deductis expensis.*

65 *Valor non probatur ex arrendamentis, fallit.* num.75. *ex impositione pensionis ex taxa librorum.*

66 *Valor debet probari de tempore prouisionis percutiendo testes tempore gratiæ,* n.67.

68 *Valor debet probari per eum, qui agit.*

69 *Valor semel expressus, iterum exprimi non debet, in secunda instantia poterit probari, si in prima non fuit sufficienter expressus,* n.70.

71 *Taxa non excusat à mala expressione valoris.*

72 *Valor poterit probari per similem expressionem prædecessorum per arrendamenta, & publicam vocem, & famam.*

73 *Valor per tria arrendamenta prædecessorum cum testibus de publica voce probatur,* n.79.

74 *Valor iustificatur ex semiplena probatione, & ex publica fama, & vnico teste, iunctis adminiculis,* num.75 & 76.

77 *Probationes debent in suo genere esse perfectæ, & concludentes.*

78 *Valor beneficiorum probatur ex quali quali probatione, quæ dicitur plena in suo genere, si sit perfecta in eo,* n.79.

80 *Valor obuentorum non est iustificandus, nec sit necessum obuenta exprimere, si impetrans sit paratus ea dimittere.*

81 *Valor plenè per testes probatur.*

82 *Valor in conditione positus, requirit plenam probationem, & probationibus in perfectis adminiculatis.*

83 *Valor narratus per non excessum, non probatur per probationem de ascensu.*

84 *Valor beneficiorum probatur secundùm communem per quinque annos ante, & post secundùm alios per annos* 10.n.85. *vtraque vera secundùm dicta,* n.86.

1 HAs quæstiones, etsi sub competentibus infra capitibus possem adiungere, duxi hic
apponere; eo quod generales sint ad materiam
rescriptorum, in quibus, sicut in aliis huius tituli
breuiter me geram. Ad primam igitur affirmatiuè
respondeo, nempe quod impetrans tenetur narrata
in rescripto verificare: sic docent Cardinalis Puteus *in decis.*30. *lib.*2. Capuaquen. *in decis.*39.
*part.*1. Rota diuersor. *in decis.*412.*&* 534. *part.*1.
Cæsar. de Graffis *decis.*48. 56. *&* 66. & patet ex
multis, quæ adducit Nicol. Garc. *de benef. tota p.*6.
2 *& sub cap.*2. *&* 3. † Quam conclusionem sic intelliges, dummodo narrata sint, taliaque Principem mouerunt ad concedendum, vel ad facilius
concedendum, vt docuit Bellamera, *in decis.* 303.
eo quod illo casu narrata dicuntur pars gratiæ,
Riccius *collect.*1688. *super Rub. cod. de diuersis rescriptis.* Rota in vna Tesculana præceptoriæ 27.
Ianuarij 1563. coram Robusterio, & iterum in
vna Salmantina pensionis coram Lanceloto 1572.
aprilis.16. Alex. Ludouis. *decis.*314.*num.*1.
3 Item prædicta conclusio venit intelligenda; si
pars opponat; quia si nulla interfuit oppositio, tenebitur impetrans ea solùm verificare, quorum
falsitas vitiat gratiam, vel quorum expressio facilius mouit Principem ad concedendum; quia vt
dico *infra in cap. super litteris* 20. *hoc tit.* alias sunt
impertinentia; non enim falsa expressio, quæ non
mouit ad facilius concedendum, vitiat gratiam,
Rota *in decis.* 4.*&* 70.*hoc tit. in antiquis.* Bellamera
*decis.*4. Caputaq. *in decis.* 310. *num.*5. *p.*1. Rota diuersorum *in decis.*331 *p.*1. & de nonnullis exemplis præfatæ distinctionis sunt videndi Cæsar. de
Graffis *in decis.*47. & Bellamera *in decis.*303.
Dubium verò est an parte opponente teneatur 4
impetrans verificare, non solùm quæ mouerunt
Principem ad facilius concedendum, sed etiam
quæ sunt impertinentia, & Puteus *in decis.*24.*lib.*1.
Rota *in decis.*64.*de concess. preb. in antiq.* & *decis.*
20.*de prebendis in nouis*, dixerunt vt teneatur omnia verificare narrata, vti ex pluribus decisionibus
videtur comprobatum ex relatis à Garcia *dict. p.*6.
*c.*2. *sub num.*161. legendus omnino, qui dum de
hoc vltimo puncto agit *num.*162.*&* 163. referens
quod parte opponente tenetur verificare etiam
valorem beneficij, & obuentorum narratum, &
qualitatem beneficij narratam, mouet quæstionem
aduertẽdo prædictam distinctionem, non adaptari,
cum etiam parte opponente non teneatur quis verificare, nisi ea, quorum falsitas vitiat gratiam, vel
quorum expressio facilius mouit Papam ad concedendũ; quia alia sunt impertinentia ex Rota *decis.*
4.*&* 70. *hoc tit.* Ægidio *decis.*4. Caputaq. *decis.*310.
*p.*1.*n.*5. Rota *decis.*531 *p.*1. *diuers.*
Nec ex his reputanda est inutilis præfata di- 5
stinctio est enim, vt siue parte opponente, aut
non opponente, teneatur impetrans verificare ea,
quorum falsitas vitiat gratiam; quia aliàs impetrans
esset inhabilis, vt Clericatum expressum, vel dispensationem, vel si dixisset se militem S. Ioannis
Hierosolymitani, vt dixit Graf. *in decis.* 47. relata
Sal in; vel quia sunt fundamentum gratiæ, vt reseruationem, vel deuolutionem narratam, vel quia
gratia fuit facta sub conditione, vt in pensione,
dummodo remaneant centum pro rectore, seu
dummodo dimidiam partem non excedat, vel quia
aliàs Papa omnino non concessisset; & etiam ea,
quorum expressio mouit Papam ad concedendum
licèt aliàs concessisset, vt Doctoratum, seu Bacalaureatum, familiaritatem &c. vt *in decis.* Ægidij
303. quam sequuntur Mandosius *regula* 16. *Cancel. q.*20.*n.*4. *post Paris. cons.*49.*n.*31. *vol.*4. † adeo 6
vt narranti se Doctorem non sufficiat esse licentiatum, & id verificari glossa *in regula* 15. *Cancel.*
vers. *dico tamen.*
Quare Felinus *in c. ad aures hoc tit.* idem Ægid. 7
*decis.*76. Put. *decis.*245. *lib.*1.*n.*1. Caput. *decis.*128.
*p.*1. Alex. Ludouis. *decis.*13.*n.*8. dixerunt esse iustificandam narratiuam, ex qua Papa fuit motus facilius ad concedendam gratiam, etiam quod contineat negatiuam vt fuit dictum in vna Salmantina pensionis 25. Iunij 1582. coram bonæ memoriæ
Bubalo de impetrante non publicationem resignationis. † Etenim narratiua consistens in negatiua 8
debet probari, vt latè dicunt Marescot. *variar. l.*2.
*c.*1. *à n.*21. Paris. *de resign. lib.*10. *q.*3.*n.*5. Oliuerus
Beltram. *in d. decis.* Alex. XIII. *n.*12. referens sic latè dictum in Acheruntina Parochialis 19. Aprilis
1613. coram Cardinali Sacrato, vbi fuit dictum id
procedere etiam si probatio negatiuæ sit valde
difficilis, de qua in genere dixi admodum latè
in cap. quoniam contra falsam, & in cap. sequenti de probat. † Et addit Cassador. *decis.*5. 9
*num.*4.*&* 5. super regulis dictum in nullius Cantoriæ 13. Ianuarij 1603. coram Litta, vt ex diligentiis
factis in registris Cancellariæ, & datariæ probetur negatiua, non dispensationis, quando dispensatio

fatio est talis quæ non solet concedi à Nuncijs, nec
à Legatis, sed solùm à Papa & refert etiam
Beltram. *num.* 13. sic fuisse dictum coram eodem.
Sanctissimo in Burgen. Canonic. 1. Februarij 1608.
& in eadem coram R. P. D. Obtembergo 24.
Maij 1610. Corneus *cons.* 191. *num.* 2. *lib.* 1. Mohe-
dan. *decis.* 9. *de causa possess. & propriet.* Caputaq.
decis. 45 *in fine*, & 193. *num.* 1. & 2. Alex. Ludouis.
dict. decis. 13. *num.* 10. dicentes, vt possint omnes
gratiæ probari per diligentiam registri, vbi omnes
10 gratiæ appositæ registrantur. † Quod idem, &
in terminis, vt narrans aliquem possidere duo in-
compatibilia sine dispensatione, debeat huiusmo-
di negatiuam probare, tradit Paris. *cons.* 138. *num.* 1.
& 2. *lib.* 4. Rota *decis.* 570. *num.* 4. *p.* 2. *recent.* Oliuer.
Beltram. *dict. num.* 13. *in fine*, & ad omnia idem
Alex. Ludouis. cum multis *decis.* 142. *num.* 3. & *nu-
mer.* 210. vbi Beltram. *num.* 5. & *decis.* 288. *num.* 1.
vbi quod debet probari resignationem non fuisse
publicatam, & *decis.* 187. vbi si narratiua sit fun-
damentum gratiæ, debeat plenè iustificari.

11 In casu verò quando pars opposuerit, tenebitur
narrans verificare, non solùm omnia narrata, id est
non solùm dicta, sed etiam valorem beneficij, vt
infra dico; imo & obtentorium narratum, quem
non tenetur probare, nisi apponatur, seu negetur,
vt *in decis.* 64. *de concess. prabenda in antiquis*, &
collect. decis. 20. *da prabendis in nouis* (quamvis
contradicat Rota *ibi*) Puteus *decis.* 24. *lib.* 1. Felin.
in dict. c. ad aures hoc tit. n. 4 *vers. fallit* 1. Selua *de
beneficiis* 3. *p. q.* 12. *qualitate* 2. *sub n.* 2. Mascard. *de
de prob it. conclus.* 886. *n.* 10 *conclus.* 887. *num.* 10.
& *conclus* 888. *num.* 8. & *conclus.* 1126. *num.* 4. Fla-
min. Parit. *dicto lib.* 10. *de resignat. quæst.* 3. *num.* 40.
Garcia *dicta part.* 6. *de benef. cap.* 2. *sub num.* 263.
12 in vers. *parte*, † Vbi addit, vt teneatur probare
qualitatem beneficij narratam, vt quod non re-
quirit residentiam Diœcesim suam, seu ciuitatem
narratam, quem tenebitur probare, si opponatur
aliàs, non nisi narrauerit se esse ex Diœcesi, vbi
impetrat beneficium, de quo ipse latè agit *in
p.* 7. *c.* 9. & dicit sic videri intelligendam decisio-
nem Salmantinam relatam, & Agrigenti.

13 Vnde venit intelligendus Salustius Tyberius in
practica auditoris Cameræ *lib.* 3. *c.* 1. *n.* 8. & 9. dicẽs
de consilio Dominorum, ab breuitorum de maiori
parte resolutum esse, & obseruatum, quod quan-
do litteræ pensionis habent clausulam *dummodo
pensio huiusmodi, & alia forsan assignata medietatẽ
fructuum non excedant*, agenti ad pensionem, etiam
titulario nõ opponente, necessariò incumbat onus
verificandi pensionem annis singulis, medietatem
fructuum, detractis etiam omnibus pro Ecclesiæ
seruitio necessariis, non excedere, sed quando lit-
teræ habent clausulam, *Quorum fructuum medieta-
tem ipsa pensio, vt asseris non excedit*, si de fructuum
valore à titulario opponatur, tunc pariter spectet
ad agentem onus probandi valorem: sic expendit
Nicolaus Garcia *dict. p.* 6. *c.* 2. *n.* 164.

Igitur resoluendum est vt quando narratiua
14 non est de substantia gratiæ, sufficiat iustificari de
facto, Alex. Ludouis. *decis.* 137. *n.* 7. qui *n.* 6. ait vt iu-
stificatio litis respectu tertiæ personæ sufficit de fa-
cto; prout in qualibet alia narratiua, quæ non est de
substantia gratiæ, Ægid. *decis.* 116. in fine idẽ Alex.
15 *decis.* 84. † Vbi addit, vt sufficiat gratiam iustifi-
care de facto, quando non agitur de illius canoni-
catione, latè Garcia *de benef. dict. p.* 6. *c.* 2. *à n.* 105.
& 106. vbi plures cumulat, & ampliat Oliuer. Bel-
16 tram *dict. decis.* 84. Alex. *n.* 6. † Vt etiam clausula

constitio in breui Apostolico sufficiat iustificari de
facto ad effectum, vt breue possit exequi Gonza-
lez *ad regul.* 8. *Cancel. glossa* 15. §. 1. *n.* 60. 61. & 81.
Rota *decis.* 884. *sub n.* 1. *p.* 2. *in recent.*
Prædicta tamen doctrina fallit quando adest 17
concursus alterius tituli dict. Rota *decis.* 484. *in* 2.
p. recent. n. 2. referens fuisse dictum in Hispalen.
beneficiorum 10. Iunij, & 7. Nouemb. 1611. coram
R. P. D. Pamphilio, & coram eodem in Burgen.
Canonic. 24. Ianuarij 1618. prosequitur Beltram. *ad
dict. decis.* Alex. 84. *n.* 8. vbi alias decisiones refert
concludens ibi vt non procedat relata conclusio,
quando agitur de graui, & perpetuo præiudicio, vt
tenuit Rota *in decis.* 208. *n.* 2. *p.* 1. *diuers.* & in Alga-
ren. dismembrat. 11. Ianuar. 1619. corã R. P. Rebo-
leo. † Et idẽ Alex *in d. decis.* 84. *n.* 2. & 5. dicit quod 18
lis ad iustificandam gratiam *si neutri* probatur ex
commissione, & actis, & quod sufficiat verificari de
facto, & quod prædicta gratia *si neutri*, quoad
non ius satis iustificatur ex reuolutione, & inspe-
ctione actorum. † Imò idem Gregor. XV. *decisio-* 19
ne 413. *n.* 1. contra quendam, qui prætendebat, suf-
ficere quod officialis Pampilonem dederit gratiam
pro iustificata; itavt non sit vlterius iustificanda,
resoluit cum Dominis de Rota, vt cum dictus
Officialis esset mixtus executor, & Iudicis partes
obtineret, non sit adhibenda fides eius assertioni,
quæ exactis non comprobatur per textum *in dict.
cap. quoniam contra falsam de probat.* de quo ibi, &
in cap 7. *eadem*, & per illa, quæ dixi *in cap. à nobis*
28. *de testibus*, in terminis Crescent. *decis.* 5 *n.* 2. *de
fid. instrum.* vt fuit dictum in vna Capellan. Pla-
cent. 13. Ianuarij 1597. coram Bonæ memoriæ
Cardinali Seraphino.

Ad secundam quæstionis partem an verba Nar- 20
ratiua Papæ inducant probationem, affirmatiuè
respondeo per textum *in clem.* 1. *de probat.* vbi
glossa interalia refert; dum tamen sint in litteris
Apostolicis, quibus fundatur gratia, vel intentio
Papæ proprium factum narrantis: sic Lapus, Ab-
bas, Imola, Zabarella, Panormit. Paul. Deleazar.
Bonifacius de Vitalinis, Vitian. *in rationals lib.* 2.
pag. 146. Aldgona *in compendio pag.* 157. remissiuè,
Casal. *in annotat. ad Ximenez in concord. p.* 1. & 2.
Barbosa *in dict. clem* 1. *num.* 1. & 2. vbi etiam Ric-
cius, qui *in collect.* 1225. idem repetit † quod in- 21
telligit Tyraq. *de retractu linag.* §. 1. *gloss.* 14. *n.* 49.
quando Papa de suo ipsius facto agit, secus si de
alieno, Mascard. *de prob. concl.* 139. vbi dicit quod
assertio Papæ attestantis de suo facto proprio: ita
probat; vt incontrarium probatio non admittetur,
Zeuallos *in pract. quæst.* 897. *num.* 178. Flam. Paris.
de resign. benef. lib. 8. *quæst.* 1 *num.* 1. Azeued. *ad ti-
tul.* 2. *in Rub. n.* 2. 22. *lib.* 6. *noua recop.* & *lib.* 8. *à
num.* 3. *tit.* 1. *eodem lib.* 6. Rota in Oxomen benefi-
cij 24. Octobr. 1611. coram Cardin. Sacrato im-
pressa per Farin. *decis.* 161. *n.* 1. *p.* 2. *recent.* Iacob.
Valdes. *de dignit. Regum, Regnorumque Hispania*
c. 22. *n.* 20. vbi tradit Gallos non admittere decisio-
nem dictæ *clem.* 1. *de probat.*

Vnde ex ea decisione communiter solent Do- 22
ctores dicere, vt assertioni Summi Pontificis cre-
datur, de quo puncto dixi latè *in dict. c.* 28 *de testi-
bus q.* 2. *à n.* 1. cum Suarez, Velasc. Farin. Castillo
de tertiis tom. 7. *c.* 6. per totum alios referentibus,
quod intelligunt Barbosa *in d. clem.* 1. *n.* 7. Roman.
cons. 369. *n.* 38. Ruin. Crauetta *de antiquit. tempor.
p.* 1. *n.* 23. & *consil.* 235. *n.* 42. Ant. Gabriel. *commun.
opin. de probat. conclus.* 2. Menoch. *cons.* 100. *num.* 25.
Mascard. *de probat. conclus.* 1227. *n.* 64. & 67. præ-

ſumptiuè ſcilicet quòvſque non conſtat de contra-
23 rio. † Cum reuera Principis aſſertio recipiat pro-
bationem in contrarium per indirectum, vt dixe-
runt Maſcard. *de prob. concluſ.* 1236. *num.* 39. Rota
deciſ. 523. *num.* 3. apud Farin. *in* 1. *collect. nouiſſim.*
aliàs *part.* 4. *diuerſor.* vbi deciſum conſtat, quod
contra atteſtationem Papæ factam motu proprio,
admittitur probatio in contrarium: & ſic inferunt
Sanchez *de matrim. lib.* 7. *diſp.* 37. *num.* 33. Maſcard.
concluſ. 1371. *num.* 44. Barboſa *in dicta clem.* 1. *n.* 16.
& 17. quod præſumptio iuris, & de iure admit-
tit probationem in contrarium per indirectum
quod addes ad ea, quæ latè dixi de hac præſum-
ptione, *in c. afferte* 2. *de præſumptionibus.*

24 Sed prædictam concluſionem limitant primo
Riccius *dict. collect.* 1825. verſ. *limita* 1. & Bella-
mera, *deciſ.* 254. dicentes quod verba narratiua
Papæ de reſignatione beneficij in ſuis, vel alterius
manibus facta per procuratorem, non probant
vacationem, nec procuratorium, & reddit ratio-
nem Barboſa *in dicta clem.* 1. *num.* 13. in fine dicens,
vt licet probet huiuſmodi aſſertio renunciationem,
ſed non item illum fuiſſe verum procuratorem;
& ob eandem rationem exiſtimo cum illo, & cum
Flamin. *dict. lib.* 8. *de reſignat. q.* 11. *n.* 13. vt quoties
Papa aſſerit renunciationem factam fuiſſe in ma-
nibus commiſſarij, aut ordinarij, vel alterius eius
aſſertionis non ſtetur.

25 Secus tamen dico cum eodem Flaminio, *dict.*
q. 11. *à num.* 1. & Barboſa *num.* 12. vt credatur plenè
Papæ litteris atteſtantibus tale beneficium fuiſſe
in eius manibus reſignatum, & non ſolum ſi atte-
ſtetur fuiſſe in ſuis manibus factam reſignationem,
& ab eo receptam, ſed etiam ſi atteſtetur in ma-
nibus prædeceſſoris, & per ipſum acceptatam ſic
etiam Flamin. *dict. quæſt.* 11. *n.* 10.

26 Secundo limitant etiam Balbus, *deciſ.* 342.
Riccius *dict. collect.* 1825. *in* verſ. *limita ſecundo*;
quia verba narratiua Papæ dicentis quem ſub col-
lectorem, & propterea eius beneficia, tanquam
reſeruata conferendo non probent illum fuiſſe ſub
collectorem ad effectum ad iudicationis cuius rei
ratio poteſt eſſe; quia tunc agitur de præiudicio
eiuſdem, ſic dicti ſub collectoris, in quo poteſt
eſſe aliqua fallacia per dicta in verſ. *ſed.*

27 Itaque bene Balbus *in deciſ.* 91. dixit præfatam
concluſionem etiam limitari in verbis narratiuis,
propter aliud probatis, cum non faciant fidem; ſe-
cus ſi propter ſe principaliter: & ampliant hoc di-
ctum Bellam. *in deciſ.* 125. Riccius *ſup.* procedere
etiam per modum cauſæ, etiam ſi in articulis, vel
reſcriptis proferantur.

28 Vltimo limitatur in verbis narratiuis Papalibus
in quibus nuncupatur aſſignatio penſionis: nam
non probant penſionem Monacho factam per ſtu-
dium Rota *in deciſ.* 16. *de reſcriptis in nouis.* Ric-
29 cius *dict. collect.* 1825. verſ. *limita quarto.* † Vbi
cum Bellamera *in deciſ.* 358. ampliat procedere
etiam, ſi dictæ Papales narratiuæ ſuppleant ali-
quos deffectus ex certa ſcientia.

30 Notabis verò quod narratiuæ Papæ de facto
alieno motu proprio eſt ſtandum, donec contra-
rium probetur, Cardinal. *in dict. clem.* 1. *de probat.*
quæſt. 10. Petrus de Anchar. *quæſt.* 1. Imola *in* 4. *col.*
verſ. *prædicta.* Barboſa *num* 8. Puteus *deciſ.* 103.
aliàs 100. *lib.* 3. *in correctis*; imo Rota *deciſ.* 142.
num. 6. apud Farinac. *in* 1. *collect. nouiſſimarum*, aliàs
part. 4. *diuerſor.* dicit quod in antiquis enuncia-
tiuis Papæ, etiam in facto alieno plenè pro-
bat.

De Principe ſupremo poſſes hic etiam dubitare, 31
ſed te remitto ad ea, quæ dixi *in dict. cap.* 28. *de*
teſtibus dict. quæſt. 2. *&* 3 & *ibi*, dictis addo quod
ſtatur Principis atteſtationi, quamvis narrat factum
prædeceſſoris, vt docent Imola *in dict. clem.* 1. *de*
probat. col. penult. verſ. *idem per omnia*, Cardinalis
quæſt. 9. Barboſa *num.* 10. Pariſ. *conſ.* 99. *num.* 3. *vol.* 4.
Maſcard. *concluſ.* 1227. *num.* 28. Flamin. *de reſignat.*
dict. quæſt. 11. *num.* 13. & alij.

De aliis inferioribus dubium eſt, an eorum nar- 32
ratiuis credatur: & repetiris quæ dixi *in cap.* 7. *de*
probat. vbi de narratiua Epiſcopi, ſeu Noncij nunc
dico quod verba narratiua Notarij in inſtrumento
ſententiæ probant declarationem nominis procu-
ratoris, omiſſa relatione curſoris ciuitatis ad ſenten-
tiam, Bellamera *deciſ.* 539. Riccius *d. collect.* 1815.
in verſ. *ſed quæritur*, vbi & idem Bellamera *de-*
ciſ. 579. notant quod verba ſemper debent intel-
ligi ſecundùm ſubiectam materiam; & idem Bel-
lamera *deciſ.* 734. Riccius *in fine dict. collect.* 3825.
addunt quod verba libelli pro libellante ſunt latè
interpretanda, & quod procedat libellus narrans
rem ad me pertinere, & licet in eo non fuerit ex-
preſſum verbum *pertinere.*

Item notant Doctores per gloſſam *reſeruaſſe,* 33
ibi, ſalua conſuetudine cura quod atteſtatio legati
de latere facit plenam fidem de conſuetudine: ſic
Barboſa *ibi num.* 14. Gundiſalbus *in tract. de legato*
in 6. *quæſt. p.* 3. *col.* 4. Alex. *conſ.* 106. *num.* 23. *lib* 2.
Flamin. Pariſ. *d. lib.* 8. *de reſignat. quæſt.* 11. *num.* 31.
vbi id procedere ait in iis, quæ veniunt iure or-
dinario ex effectu legationis: idem dixit etiam
Maſcardus *de probat. concluſ.* 269. *n.* 7.

Verba enunciatiua quam fidem, ſeu præſum- 34
ptionem faciant, dixi latè *infra in cap. illud de*
præſumpt. tota quæſt. 3.

Ad tertiam quæſtionis partem an ſola ſuppli- 35
catio probet titulum, & reſpondent Bellam. *in*
deciſ. 152. Verallus *in deciſ.* 301. *p.* 3. Riccius *col-*
lect. 3391. quod ſola ſupplicatio probat titulum
authoris. † Et ſic Sayrus *in deciſ.* 1. *de fide inſtru-* 36
ment. & Rota *in deciſ.* 38. *de probat. in antiquis*, di-
xerunt quod Bullæ beneficiorum probant colla-
tionem, ſequitur Riccius *ſuprà*, qui cum Sayro
in conſ. 2. *de ſimonia.* † Dubitans an Secretarius 37
Epiſcopi poſſit ſcutum vnum accipere pro ſubſcri-
ptione Bullarum, & earum regiſtratura, & aliud
pro ſigillo, reſpondet negatiuè, etſi fateatur, vt
aliquid poſſit recipere pro ſcriptura ipſarum: &
idem Sayrus *de ſimonia in deciſ.* 23. *& ex extrauag.*
Ioan. 22. *de elect.* ait quod vbi viget conſuetudo,
poſſunt beneficiati exigere fructus medij tempo-
ris; & idem *deciſ.* 25. vt Epiſcopus non poſſit re-
tinere fructus primi anni alicuius beneficij, ſeu
ſibi illos attribuere pro datione poſſeſſionis ei, qui
legitimè prouiſus eſt. † Et Verallus *in deciſ.* 74. & 38
Riccius cum eo, dicunt quod Bullæ ſunt ſuſ-
pectæ de falſo, quando non reperiuntur in regi-
ſtro Bullarum. † Etenim ſola ſupplicatio probat 39
abſque litteris, quando non agitur de canonica-
tione, & quod ſufficiat ad effectum obtinendi ab-
ſolutoriam; licèt ſecus ſit, ſi agatur ad effectum
ad iudicationis, docent Alex. Ludouiſius cum
multis *deciſ.* 540. *num.* 6. & *ibi* Beltram. cum aliis
num. 8. *&* 9.

Et quod ſupplicatio ſola probet abſque litteris, 40
quando non agitur de canonicatione, dicunt etiam
Caſſadorus *deciſ.* 8. *de reſtit. ſpol.* Mohedan. *deciſ.* 2.
in fine de priuileg. Sarnen. *de infirm. reſign. quæſt.* 18.
ſub num. 4. verſ. *nec obſtat* Alex. Ludouiſ. *deciſ.* 540.
num. 6.

*num.*6.Gabriel.*conf.*190. *num.*13. *lib.*1. Seraphin. *decis.*538.*num.*4.*&* *decis.*775.*n.*3. Rota *decis.*407. *n.*2.*&* 5.*&* *decis.*530. Alex.Ludouis.*n.*8. vbi dicit quod etiã ad effectum simplicis absolutionis sufficit sola supplicatio absque expeditione litterarum; licet secus sit ad effectum adiudicationis, Garcia *de beneficio*, quem ipse sequitur, & Flamin *de resignation.lib.*6. *quæstion.*5. *numer.* 66. *in fine*, *&* *num* 67.

41 Et his notandum est quod narratio intrusionis quæ non est expressa in supplicatione, sed solum exprimitur in litteris ad effectum euitandæ solutionem annatæ, non est iustificanda, Rota *in decis.*531.*num.*2.*p.*1.*diuers.* Oliuerus Beltram. *ad decis. Alex. Ludouis.*577. *num.*6. vbi refert sic fuisse dictum in Abulens. beneficior. 30. Octob. 1609. coram Cardinali Sacrato, & alias sæpe Gonzalez *super regula* 8.*Cancel glossa* 15.§.1. *num.*70. & alij plurimi cumulati per Garciam *de benef.p.*5.*cap.*3. *à num.* 209.

42 Quod si illa esset narrata in supplicatione, esset verificata, sicut dicitur de narratiua, quæ nullo titulo suffragante quis possideat beneficium; quæ si non est expressa in supplicatione sed tantùm in litteris, non sit iustificanda refert Mascard. *lib.* 2. *cap.*1.*num.*28. & plenè fuisse dictum in Pampilonens.beneficiorum 14. Ianuarij 1613. coram Cardinali Sacrato, & in Burgens. Canonicatus 9. Februarij coram R.P.D. Obtembergo.

43 Vbi refert dictum quod huiusmodi narratiua de stylo apponitur in litteris ad effectum colorandi narratiuam intrusionis: alia dicit. Videnda idem Alex.Ludouis.*dict.decis.*577.*num.*6 vbi addit in fine quod si fiot posita sequentia verba, (*Licet dictus Ioannes beneficia prædicta post vacationem huiusmodi, nullomodo saltem titulo canonico de superssuffragante, sed temeritate propria, & de facto detinuit, & detinet.*)

44 In supplicatione ad effectum regulæ de annali, vel ad effectum sciendi, an careat prorsus omni titulo, & non respectu possessionis, & intrusionis, aliter (vt dictum est) sit dicendum vt distinxit Rota in vna Calagurit.beneficij de Arnola 26.Iunij 1595. coram Bonæ memoriæ Gipsio.

45 Vt assertio inquam supplicationis sit probanda per asserentẽ, dixit Riccius *collect.*1582.*ad textum*

46 *in l. cum ff. de negotiis gestis*, † cuius occasione quærens quid intersit inter verbum *vt asserit*, & & *vt asseritur* adductum in supplicationibus refert ex Rota *in decis.*59.*hoc tit.in antiquis*. quod verba *vt asseritur* in gratia circa expressionem valoris posita sunt generalia, & impersonalia; ideoque non adstringere partes, nec videri prolata per impetrantem, secus in verbis *vt asserit*, quæ ad partem referuntur; & propterea in hoc secundo casu dixerunt Rota *in decis.*20. *de præbendis in nouis*, Bellamera *in decis.*103.Balb.*in decis.* 97. vt præfata narratiua, seu assertiua sit approbanda per eundem.

47 Vnde pulchrè Rota *in decis.*77 *hoc tit.in antiquis*, dixit verbum *vt asserit* parti referri, non item verba *vt asseritur*: & sic infert Riccius *dict. collect.*1582.*ad aliam Rota* 60.*hoc tit.* quod vbicumque præfata verba referuntur parti, tunc eiusdem partis, sit onus talia probare, subinferens inde ad aliam decisionem omni mente tenendam Cæsaris de Graffis 2.*de probat.* quantã pensio ex dictis ducatis 150. sit reseruata super fructibus Thesaurariæ incumbat probatio supplicanti per verba relata.

Inferens etiam Riccius, quod supplicatio signata à Papa per verba *vt asserit*, sit subreptitia, secus per verba *vt asseritur*. † Inde etiam incumbet probatio impetranti quando impetrationi beneficij, dicitur tale beneficium quod *vt asserit* iure patronatus existit; secus si diceretur quod beneficium *vt asseritur* de iure patronatus laicorum. 48 49

Ad quartam quæstionis partem an, & quomodo valor in materia beneficiorum probetur lectis quæ breuiter dixi *infra in cap. causa* 42. *de testib. quæst.*1.*num.fin.* & vt ibi dixi cum Nicol.Garcia de *benef.dict.p.*6.*cap.*2.*à num.* 165. plures referentes decisiones, vbi narratur in rescripto beneficiorum valor distinctè, & separatim, debet ita probari, non in confuso, seu omnium simul, vt etiam prosequitur Riccius *d.collect.*1688.*in fine eod. de diuersis rescript.* si v.g. exemplices narratur quod vnum non excedit centum, & aliud 24. sic vt nec sufficiat probare in confuso, quod ambo non excedat 124. esse tamen necessariam probationem distinctam, iuxta narrata scilicet quod vnum non excedat centum, & aliud 24. vt fuit dictum in Rota in vna Oppiden pensionis 3.Iunij 1585. & in aliis casibus decisum, vt referunt idem Doctores. 50

Et licet valor beneficiorum sit difficilis probationis prout quando agitur de probanda quantitate fructuum, & valoris, Baldus *consil.* 325. *num.* 5. *lib.*2. Natta *consil.*336.*num.*5. *lib.*4. vt fuit dictum in auximana bonorum 7. Iunij 1591. coram Illustrissimo Cardinali Seraphino, vt refert Alex. Ludouisius *decis.*245.*num.*5.*ibi* Beltram.*num.*11. † 51
Vbi addit vt licet regulariter valor sufficienter vt tradit probetur per publicam vocem, & famam sed non procedere, quando agitur ad effectum iustificationis clausulæ, *dummodo centum, seu mille remaneant titulari*: alia repetunt *in decis.*277.*n* 6. vbi & *num.*9. addit Beltram. cum Rota *decis.*380. 52
& 381.*num.*2.*&* 3.*p.*1.*diuers.* † *&* *decis.*444. *n.*1. *p.*2.*in recent.* vt ad probandum valorem beneficij in conditione positum, & qui est probandus per assensum Rota requirit plenam, & concludentem probationem, qui omnes diuersis in decisionibus alia probant circa testes de valore deponentes, & tu accipies modo sequenti. 53

Etenim in impetratione beneficiorum à sede Apostolica necessaria est expressio valoris, alias gratia est nulla: sic probat Riccius *collect.* 1075. *super regula Cancel.* de exprimendo valore, vbi ampliat enim Capellania Tholosana *in decis.* 455. vt procedat, nedum in impetrandis, verum, & in obtentis. † Item vt huiusmodi valor expressus, possit probari iuramento eiusdem exprimentis, vt tenet Bellameta *in decis.*683. quam notat Riccius ad celebrem gloss. *cap. significasti & l.* 2. *de homicidio*, † idemque procedere in impetratione beneficiorum in forma pauperum; quia adhuc est necessaria valoris expressio, vt decidit Rota rectè Crescent.*in decis.*8.*de rescript.* & idem Crescent.*in decis.*10.*hoc tit.* † addit vt procedat etiam in prouisione facta à Legato sedis Apostolicæ, † qui *in decisione* 8. eodem ait ex eadem Rota vt non possint aliæ litteræ expediti, si in primis litteris valor sit male expressus, quod limitat idem Crescent. *in decis.* 7. quando in prima impetratione adesset clausula *Cum potestate augendi, vel diminuendi vsque ad verum valorem, regula non obstante*, imo & Crescent.idem *dict. hoc tit. decis.*18. † & Riccius cum eo *dict.decis.*1075.*in fine*, *ampliat.*6. diceos vt prouisio nulla ob falsum valorem, non suppleat defectum publicationis. 54 55 56 57 58 59

60 Vride vt verus valor expressus dicatur debent
deduci primo omnes expensæ; quia fructus bene-
beneficiorum intelliguntur quo ad eorum valo-
rem deductis expensis: sic refert decisum Monald.
in conf. decis.9. quam notat Riccius *collect. 966.*
super dict. regul. de exprimendo valore ad textum
61 *in l.fructus ff. soluto matr.* † Secundo vt debeant
deduci onera perpetua imposita super fructibus
eiusdem beneficij, sic à Rota decisum refert Ve-
62 rallus *in decis. 338. p 3.* † Tertio quòd debeant
deduci onera imposita pro sustentatione, vnius
Clerici deseruientis curæ Parochiali, vt pulcher
decidit Cassador *in decis.19.de præbendis, & dig-*
63 *nit.* † Quare bene Alex.Ludouis. *in decis. 357.*
*num.4.*dixit quod vt valor probetur per testes, de-
64 bent deponere deductis oneribus. † Non enim
fructus dicuntur, nisi deductis oneribus, idem
Alex.Ludouis. *decis.273.num.3.adnotata in l fundo*
ff.de rei vindicat, latissimè Tyraquel. *de retractu*
linagier.§.14.vel 74. glossa 1. a num. 1. & declarat
ibi Beltram.*num.33.*ex Rota *decis.444.p.2.n.5.re-*
cent. vt solùm procedat in oneribus, & expensis
necessariis pro recollectione fructuum, non autem
quo ad alia onera extrinseca beneficij. Et de re-
gula quod fructus dicuntur, qui supersunt, dedu-
ctis expensis, dixi *in cap.11.de restit.spol. & in cap.*
finem litibus de dolo, & contumacia, Riccius *in*
collect.1331.super dict.l. fructus ff. soluto matrimo-
65 *nio* adducens plures decisiones, † addens *decisio-*
ne 411. vt alias testes illum non probent *ibi n. 3.*
& num. 4. quod valor non probatur ex arrenda-
mentis, & *decision.*147. quod non probetur ex lo-
cationibus *ibi num. 2. & in decision. 540. num 1.*
quod nec probetur ex impositione pensionis; quia
pensio potest etiam reseruari super distributioni-
bus quotidianis, & *ibi decis.13. num.4* quod nec
probetur verus valor ex taxa librorum Cameræ,
& decis. 419. num.1. ponens plura, exquibus non
est Iustificatus verus valor, ponit id præsertim;
quia non est iustificatus iuxta tempora datæ impe-
trationis, & *ibi dict. decis.13.num.1.*vt probari de-
beat tempore impetrationis.

66 Iamergo pro complemento notandum est quod
ad validitatem expressionis veri voloris, sunt ad-
uertenda aliqua necessaria. Primum quod valor
probandus est de tempore prouisionis, sic vt nec
sufficiat probare de tempore antiquo, Caputaq *in*
decis.330.part.3 Riccius *dicta collect.966.*in vers.
nota.

67 Et facit decisio Alex. Ludouis *decis. 357. n.4.*
quod vt valor per testes probetur, debent percu-
68 tere tempus gratiæ. † Secundum, vt debeat pro-
bari per eum, qui agit, idem Caputaq. *decis.132.*
& facit regula iuris, vt actore non probante, reus
absoluitur, dequa latissimè dixi *in cap. fin. de*
69 *iureiur.* † Et idem Caputaq. *decis. 131. lib. 3.* ait
quod valor semel expressus, iterum exprimi non
70 debet. † Et addit Riccius relatus cum Verello *in*
decis.332. part.3. qond quando valor non est suf-
ficienter expressus in prima instantia, potest in se-
cunda probari.

71 Et sic licet taxa non excuset à mala expressio-
ne valoris, quando non fuit narratus secundùm
communem æstimationem, vt dicit idem Alex.
Ludouis; *decis.490. num.5.* Rota *decis.42.hoc tit.*
in antiquis, Cassador *decis.19. in fine super regula.*
72 † Tamen poterit probari, seu excusari secundùm
Rotam; primo per similem expressionem præde-
cessorum, secundo per arrendamenta, tertio per
publicam vocem, & famam: sic Oliuer Beltram
*in dict.decis. Alex.490. num.12.*cum Samen.Rota
decis. 116. num.3. part.2. diuers. † Et *decis.185.* 73
num.2. part.3. lib.3. diuers. & Rota penes Veral-
lum *decis.78. num.1. part.2. & decis. 49. part.3.*
dixit sufficere tria arrendamenta prædecessorum
cum testibus de publica voce, & fama. † Et idem 74
Alex. *decis.471.num. 0. & decis.35. num.1.*dixit
vt valor iustificatur ex semiplena probatione. † Et 75
ibi num.2. & dicta decis. 471. num.9. & decis.84.
num.37 † Dixit vt etiam iustificetur ex publica 76
voce, & fama, *& decis. 143. num.2.* addit vt pro
iustificatione valoris, sufficiat vnicus testis, iuostis
adminiculis.

Quare & si probationes debeant esse in suo ge- 77
nere perfectæ, & concludentes, vt dixit idem
Alex.Ludouis *dict.decis.13.num 6.* vt fuit dictum
in vna abulen benef.30. Octob. coram Blanqueto
1595. † Tamen ait *ibi* cum Ægidio *decis.764.* 78
Caputaq. *decis.277. num.7. part.1.* vt ad valorem
beneficiorum obtentorum sufficiat leuior proba-
tio, quæ reuera facta in suo genere dicitur plena;
itaque Alex.*decis 89.n.6.*probans quod valor ob-
tentorū probatur ex quali quali probatione cum
Ægidio *decis.674. & 620.*Cotta *decis.180.*Puteo
decis.29. lib.1. addit *ibi* ad Alex Oliuer Beltramin
num.8.& 9 † quod licet ad iustificationem obten- 79
torum, sufficiat qualis qualis probatio, debeat
nihilominus esse perfecta in suo genere, vt fuit
dictum in Gerunden. beneficij 18. martij 1655.
coram Bonæ Memoriæ Andrea addens ex Rota
penes Seraphinum *decis. 102. num. 1.* ideo non
sufficere locationes, & arrendamenta. † Sed Alex 80
decis.84. num.4 & *ibi* Beltram *num.9.* dicunt quod
obtentorum dimittendorum valor non est iustifi-
candus, Seraph. *decis.1470. num.2. & decis.1393.*
*num.2.*amplian tes cum Rota *decis.20. de preb. in-*
nouæ, vt nec etiam sit necesse exprimere valorem
obtentorum; imo nec ipsa obtenta, quando im-
petrans est paratus illa dimittere, etiam si illa non
sint incompatibilia, Marchesan. *de commis. tom.1.*
fol.347. qui refert sic fuisse dictum in legionem
Canonic. coram R.P.D. Cooino Decano.

Per testes inquam plenè valor beneficiorum 81
probatur, vt dixit Alex. *supra dicta decis.89.* &
docent communiter omnes. † Et Bellarminus ad 82
illum *decis.277. num.9.* dicit quod in conditione
positus valor requirit plenam probationem ad-
dens vt tunc probetur ex probationibus imper-
fectis adminiculatis ex coniecturis, & idem *dict.*
decis.13.num.5.& decis.147. num.1. & decis.153.
num.4. Vbi Beltram.*sub n.16.* † *& decis.3992.* 83
dicit quod narratus per non excussum, non iusti-
ficetur per probationem de assensu, ex quibus ad
alia, quæ sese offerant poterit satis fieri: alia in-
quam de valore beneficij iam obtenti mentio-
nando dico *infra in cap. ad aures 8. quæst.1. vers.*
ad tertiam.

Ad Vltimam quæstionis partem quomodo va- 84
lor beneficiorum probetur, scio apud interpretes
esse quæstionem difficilem; nam prima eorum opi-
nio est vt valor probetur per quinque annos ante,
& post, tenuit Rota, teste Seraphino *in decis.1180.*
Rota diuersor. *in decis 65.n.23. p.2.* facit Afflictis,
in decis.316. & sic fuit resolutum in vna Tibur-
tina Castri Asculani 26. Iunij 1598. coram Penia,
quod valor rei immobilis æstimatur habita ratione
fructuum aliquot annorum præcedentium, & se-
quentium tempore contractus, & refert Riccius
collect.1663.in l.ad probandum cod.de rescind.ven-
ditione, hoc tempus esse arbitrarium.

Secunda

85 Secunda verò opinio est laicorum dicentium valorem attendendum esse ad probandum per decem annos ante gratiam, vt tenet Rota *diuers. in decis. 497. lib. 3. & in decis. 227. eodem lib.* Cardin. Puteus *in decis. 275. lib. 3.* Guido Bon. *in decis. 25. in manu scriptis*; ad quod vt dicit Riccius *suprà* expenditur *decis. eiusdem 143.* Cotta *in decis. 257.* Cæsar de Grassis *in decis. 118.*

86 Ego autem in praxi video valorem in beneficiis Præbendis, & in Capellaniis, ac redditibus aliis Ecclesiasticis computari à quinque singulis annis retroactis, vsque ad annum inclusiuè, quando mouetur quæstio. Et iuxta dictam primam sententiam, quam amplector, solùm ea limitatio decennij potest admitti, secundùm eundem Gras. *in decis. 188.* videlicet quando non datur quinquennium post vacationem beneficij, sed in continenti mouetur lis; quia tunc sufficiunt decem anni: sic prædict. Archil. de Gras.

QVÆSTIO II.

An Episcopus possit dispensare quoties facultas non admittitur. Et an Episcopi possint dispensare in lege Pontificia apponendo pœnam pecuniariam. Et an dispensatio à Pontifice concessa, & assignata, valeat in foro conscientiæ?

SVMMARIVM.

1 *Dispensationum omnium concessarum, aut concedendarum à Papa, vel Regibus hic in tit. nostro congruè, & plenè tractari poterat, & quare*, n. 2.

2 *Rescripta sunt quadam constitutiones speciales.*

3 *Dispensare nequit Episcopus in Lege Pontificia contra Basilium, quare*, n. 4. *sed poterit absoluere, vt* n. 5.

4 *Dispensare nequit inferior in lege Superioris.*

6 *Commutandi facultas non censetur à Papa concessa, ex quo est data dispensandi inferiori.*

7 *Commutare extra voti materiam plus est, quam dispensandi.*

8 *Dispensando Episcopi in Lege Pontificia, qualiter queunt imponere onus mulcta*, n. 9. 10. 11. & 12. *vbi cum distinctione inter leges pœnales, & non pœnales.*

13 *Mulcta dispensationum, seu commutationum, debent applicari piis operibus, etiam facta à Capitulo sede vacante*; num. 14. 15. & 16.

14 *Euolumentorum nomine intelliguntur pœna imposita inobedientibus ratione contumaciæ; & quod percipitur ratione decreti.*

15 *Compositiones solent fieri à Capitulo in delictis compositione dignis.*

16 *Dispensatio à Pontifice concessa signata, valet in foro conscientia, non aque in foro externo*, n. 17. & 18.

17 *Supplicatio signata perficit gratiam; etsi in foro externo vsus eius non permittatur*, n. 18. & 19.

18 *Litterarum expeditio solùm continet earum authenticationem.*

19 *Regul. Cancel. 50. Greg. XIII.*

20 *Clausula consueta apponi in litteris, non pertinent ad concessionem gratia, cum tantùm spectent ad stylum Curia.*

OCcasione nostri tituli, & Rubricæ agunt communiter *hic*, aut dispersim Doctores de dispensationibus in genere, tam Pontificiis, quam Episcopalibus plures casus cumulando, vt nouissimè tractant post Sanchez *de matrim. toto lib. 8.* latissimè scribentem Diana *part. 7. tract. 2.* vbi de potestate Episcoporum, quoad dispensandum, & absoluendum vigore Trident. Concil. *cap. 6. sessione 24. de ref. rm. per 37. resolutiones*, de quo nonnulla dixi *sub cap. 4. de iud. circa finem*, & idem Diana p. 8. *toto tract. 3. per 111. resolutiones*, vbi plenè de dispensatione in genere, & ad plures casus de dispensatione Pontificia *ibi dict. p. 8. tract. 1. in materia Sacramentorum*, nouissimè D. D. Petrus de Tapia *p. 1. summa, lib. 5.* vbi de dispensationibus, omnes hi alios plures referentes; ideò ego tantundem duxi de præfatis tribus dubiis inquirere; eo quod sub Rubrio alia nonnulla tractentur; etsi non plenissimè quemadmodum præcitati, & alij ex proposito agentes de dispensatione contentus hac assignatione, quod hic sit locus assignatus in iure, vt abundantissimè recolligerentur casus, qui per dispensationem Pontificiam, aut Episcopalem solent terminari, vt in materia Sacramentorum, censurarum, voti, & iuramenti, ac inhabilitatum personarum ad officia, & beneficia dispersim variis in locis decretalium Gregor. IX. quarum explanationem aggressi sumus. Etsi replices non congruè poni, eo quod tam antiqui, quàm moderni aliter amplectantur rescriptorum materiam iuxta quæ scribunt de hac materia agentes hic vbi quotuplicia sint rescripta, veluti gratiæ, & iustitiæ quisnam ea impetret, contra quem, & super quibus causis, ac de aliis, nec vllum verbum de dispensationibus habeatur. † Tamen quia rescripta sunt quædam cõstitutiones speciales, vt tradidit hic Valensis, Ioan. Bap. Banajel Cartajena, & alij, & per hoc dicant continuationem ad titulum *suprà* de constitutionibus, & legibus, & de his scribentes insimul scribant de dispensationibus; ideò non incongruè de earum materia posset hic latè innecti, cum in dispensationibus expediendis re vera contingant eadem obreptionis, subreptionis, falsitatis; & aliorum, quæ solent in rescriptis contingere: de dispensationibus agunt omnes; qui scripserunt de materia de legibus, quibus addo Bonacinã *tom. 2 disp. 1. q. 2. per tot.* Sanchez *in consil. lib. 5. c. 1. dubio 5.* Castro Palao *tom. 1. tractat. 3. disput. 6. per tot.* 1 2

Ad primam igitur quæstionis partem, suppositis quæ dixi *infra in cap. 4. de iudic. quæst. penultima & fin.* vbi an Episcopus dispenset in casu magnæ necessitatis, tunc breuiter respondeo contra Basilium Pontium *lib. 5. de matrimon. cap. 8. num. 11.* dicentem, vt possit dispensare Ordinarius in lege lata à Concilio vniuersali, vel à Superiore, etiam extra casum necessitatis, interim dum facultas ei non admittitur; quia si ita contingeret, esset, Episcopo 3

copo facultas ampla subuertendi Superiorum leges, sic vt etiam si facilis esset aditus ad Pontificem posset quilibet Ordinarius Episcopus ex iusta causa, & de ordinario iure super leges Concilij generalis dispensaret, quod admittendum esse non 4 videtur, † quia eo ipso quod lex editur à Pontifice, vel Concilio, nec conceditur dispensatio, nequit Episcopus dispensare; sic vt censeatur reseruata dispensatio Superiori propter illud principium generale, quod inferior nequit in lege Superioris dispensare, vt docent Sanchez *de matr. tom.2.lib.7.disp.7.num.6. & tom.1. lib.2. disp. 40. num.1.* Gutierrez *in Canonicis lib.1.cap 5.num.10.* Gratianus *discept.forens.cap.397.num.33.* Molinus *de ritu nuptiar.lib.2.differt.11.num.145.* Reginald. *in praxi tom.3.lib.31.cap.27. num.102.* Barbosa *de potestate Episcopi cap.57.num.1.* Gaspar.Hurtad. *de matrimonio disputatione 26.dif.2.* Alterius *de censuris tom.2. disputation.8. cap.3.* vers. *sed controuersia.*

5 Vnum tamen notant Miranda *in manuali Prælator.tom.2.quæst.30.art.10. conclus.2.* Sanchez *de matrimon. tom.1. lib.1. disp.61. num.3.* Suarez *de legibus lib.7. cap.14. num.3.* Diana, & Gutierrez *suprà* Sayrus *de censuris lib.2.c.6.19.num 2.* Henriquez *lib.10.cap.35.num.2 in gloss. litt. D*, & alij communiter vt standn in nostra sententia negatiua, quando Concilium, seu Summus Pontifex censuræ absolutionem non reseruat, videatur concessisse Episcopi potestatem ab illa absoluendi quod non implicat negatiuæ sententiæ relatæ, cum aliud sit dispensare, aliud inquam absoluere: & vt relata vberius confirmes leges quæ *infra* latissimè scripsi *in cap. cum venissent 12. de iudiciis* vbi quis possit cognoscere de dubiis priuilegiorum: aliqua dico *infra in cap. si quando hoc titulo.*

6 Ad secundam quæstionis partem an Episcopi possint dispensare in lege Pontificia apponendo pœnam pecuniariam; cumque difficultas hæc possit consequens considerari ad præcedentes, videtur, pro negatiua sententia respondendum quia ex quo Pontifex solum concedit inferiori facultatem dispensandi in lege sua ex iusta causa, non inde procedere, vt ei concedat facultatem commutandi legis obligationem in aliam materiam, alias sine iusta causa posset eam legis obligationem in aliam materiam commutare, sicut potest Episcopus absque alia causa obligationem voti in aliam commutare: ita docent Thomas Sanchez *lib.8.de matrim.disp.14 num.2.* latè comprobans, & cum multis Castrus Palaus *tom.1.tract.3.disp.6. puncto 9.num.4.* Bonacina *de legib.disp.1. quæst.2. punct.3.num.23.* Filliucius *tom.1. tract.10. p.1.c.5.*
7 *n.180.* Diana *p. 10.res.8. & 9.* † Plus est enim commutare extra voti materiam, quàm dispensare; ergo cum solùm permittatur dispensatio, & Trid. *in cap.18. sess.25.* præcipiat dispensationem gratis esse faciendam, & *in sess. 21. cap.1. de reform.* iubeat dimissorias gratis dari, sequitur dicendum, vt nequeat Episcopus pecuniariam pœnam imponere, cum dispensat in lege Pontificia.

8 Nec obstant Innocentius *in cap. 1. obseruat. ieiunij, num.2. ibi* Henricus *num.2.* Ioannes Andreas *num.2.* Cardin. *num.3.* Antonin. *num.5.* Cajetanus *1.2. D.Thomæ quæst.97.art.4.ad finem*, vbi Angel. *num.10.* Syluester *quæst.7.dicto 2.num.19.* Armilla *num.6.* Tabiena *quæst.14.num.15.* Suarez *lib.6. de legibus cap.16.num.14.* Azor. *tom.1.lib 7.cap.39.q.5.* Nauarr. *in summa cap.21.num.22.* dicentes, vt liceat Episcopis dispensando in lege Pontificis imponere onus mulctæ pecuniariæ. † Sed quia Sua- 9
rez *num.9.* id intelligit tantùm in legibus, per quas subditi obligantur ad aliqua onera, à quibus per dispensationem eximuntur, vt lex ieiunij abstinendi ab operibus seruilibus in die festo, & in similibus. † Secus in legibus illis, quæ non impo- 10
nuntur per se ad imponenda onera subditis, sed propter alios iustos fines pertinentes ad commune bonum propter seruandum debitum ordinem vel vitanda aliqua incommoda; quemadmodum talis est lex Tridentini, quæ præcipit fieri denunciationes publicè ante matrimonium; quia cum iste actus non postuletur propter se, sed propter vitanda pericula, subsitque iusta inde causa ad dispẽsandum, erit impertinens cõmutatio per impositionem eleemosinæ, cum in hoc nihil deseruiat ad finem talis legis, † ideo ego absolutè primam 11
negatiuam amplectendo, quam etiam tuetur Ioannes Sanchez *in selectis disp.54.num.40.* Secundam inquam libenter amplecterem quoties fieret dispensatio ab Episcopo in aliqua lege Pontificiâ pœnali, veluti si dispensaret in irregularitate orta ex delicto: nam tunc posset pœnam pecuniariam imponere non per viam commutationis partialis, sed in pœnam delicti; quare bene Diana *dicta res.9.* in vers. *limitatur* addit vt quando, † 12
delictum præberet iustam dispensandi causam vt concubinatus, aut Virginis defloratio, tunc posset Ordinarius, non ob dispensationem, sed in pœnitentiam delicti, aliquam mulctam pecuniariam imponere, sicut quando aliquis petit dispensationem delicti: possit inquam in delicto aliquid imponi, & hoc modo excusabuntur, secundùm Sanchez, & Castr.Palaum relatos pro nostra sententia, Episcopi qui dispensantes in aliqua lege Pontificis in casu eis permisso imponunt aliquam mulctam pecuniariam per modum cuiusdam commutationis, cum innitantur opinione probabili, & videatur illis permitti ex tacita Papæ commissione. Nec implicant quæ dixi *in cap.3. licet 3. de feriis sub quæst.4.* vbi egi de quæstione an dum Episcopus dispensat ad laborandum in diebus festis queat imponere aliquam mulctam.

Vnum tamen notabis prædictas mulctas, siue 13
à Capitulo sede vacante ita impositas pro dispensationibus, seu commutationibus esse applicandas piis operibus, vel pro eleemosynis distribuendis: ita Diana *dict. res.9. in fine*, & de Capitulo sede vacante, & eius Vicario Paul. Squillante *de obligationibus, & priuilegiis Episcoporum p.1.cap.28. num. 9.* cum Prospero de Augusta, Genuens. & Merola qui fatentur vt statim queat fieri applicatio prædicta à Vicario Capituli, iuxta dispensationem Trid. Concil. *sess. 25. cap.3. de reformat.* & idem Squillante *num. 12.* † addit nomine emo- 14
lumentorum intelligi etiam pœnas impositas in obedientibus ratione contumaciæ; & id etiam quod percipitur ratione decreti quod interponitur & sic Merola *tom.3.disp.7.dubio 1. num.21.* asserit applicanda esse locis piis iuxta dispositionem Concilij Trid. emolumenta, quæ proueniunt ex pœnis pecuniariis tẽpore quo vacat sedes Episcopalis: & prædictam sententiam amplectuntur etiam Diana *dict.p.12. tract.8.resol.10.* Riccius *tomo 2.decis.289.per totam*, Genuens. *in praxi Archiep.c.69.n.4.* Prosper. de Augustino *in addit. ad*

Quarantam

Quarantam, verb. *capitulum verſ. prædicta reſtringo*, & affirmans Squillante, *ſupra dict.num.9. cap.*18. ſic pluries fuiſſe obſeruatum in curia Ar-
15 chiep.Neapoli. † addit quod ſic *ibi*,eſt inueterata conſuetudo pro criminibus dignis compoſitione compoſitiones facere, cum Epiſcopi Iuriſdictio ſede Vacante ad Capitulum deuoluatur, *c. vnico, & ibi gloſſa de maioris.& obedient.*itaque ſicut licet Epiſcopis compoſitiones facere; ita nec etiam id denegetur Capitulo ſede vacante: nam quouſque durat ſedens, vacans repreſentat Epiſcopum, & agit quæ Epiſcopus facere poterat, vt latè, *infra ſub lib.*3.dico in ſuis titulis.

16 Ad tertiam quæſtionis partem an diſpenſatio à Pontifice conceſſa, & ſignata valeat in foro conſcientiæ: & licet pro parte negatiua poſſent adduci quæ ſignanter noto, *in cap.6. 9. & 15. de electione per extrauagans iniuncta de elect. & in cap. auaritiæ eodem lib* vbi patet nullomodo Epiſcopis concedi adminiſtrationem, ſuorum Epiſcopatuum, etiam litteris expeditis dum præſentatæ non fuerint Eccleſiarum capitulis; & quia in foro exteriori aliter Bullæ poſt gratiam conceſſam, &
17 ſignatam non valent. † Verum adhuc aliter exiſtimo dicendum eſſe in foro conſcientiæ; quia ad perfectionem gratiæ ſufficit quod ſignetur ſupplicatio,cum gratia non habeat aliam cauſam efficientem, niſi Pontificis voluntatem, ſeu Principis; quâ poſita, ſeu manifeſtata per ſcripturam, qualis eſt ſignatæ ſupplicationis habetur completa ipſa gratia: nam poſitâ completâ, & perfectâ cauſâ habetur completus, & perfectus effectus.

18 Et confirmatur quia expeditio litterarum non continet aliquod gratiæ complementum, ſed tantùm authenticationem in foro fori quæ inſeruit,
19 authoritatiuè conſtat de conceſſione. † Nec obſtat regula Cancel. 50. Gregorij XIII. (quæ hodie eſt 51.) in qua dicitur, quod nulla diſpenſatio; licet aliàs viua voce ſummi Pontificis conceſſa, vel iam per manum eiuſdem ſummi Pontificis ſignata cuiquam in Iudicio, vel extra iudicium ſuffragetur, antequam ſuper ea litteræ Apoſtolicæ ſint expeditæ, ſeu confectæ; quia reſponderut verba illa extra iudicium non extendi ad forum conſcientiæ, ſed tantum ſortiri effectum in foro externo, etiam extra iudicium, veluti ſi extra Iudicium contentioſum, in quo nullomodo valere queat ea gratia; ad alios nempe effectus vellet impetrans ratione huiuſmodi diſpenſationis litteris nodum expedis admitti ad aliqua officia, ſiue ad alios actus in iudicio, vel extra, quorum ſecluſa diſpenſatione eſt incapax: ita expendunt, & abundantius Sanchez *de matrim.* cum multis, *lib* 8.*diſp.*29.*num.*12. agens de intellectu dictæ regulæ Diana *part.*10.*tract.*16.*reſ.*53. alia in confirmationem adducens ex doctrina Molinæ *de iuſtitia tract.*2.*diſp.*81.Baſilio Pontio *de matr.lib* 5.*c.*5.
20 *n.*14.†Et iterũ confirmatur quia clauſulæ conſuetæ apponi in litteris,non pertinent ad conceſſionẽ gratiæ, quaſi ſine illis non habeatur conceſſio,ſed ſicut formulæ vſitatæ litterarum; ſunt enim formulæ explicationis, conceſſionis, non autem conceſſionis forma: ita docent Cardinalis Lugus *de iuſtitia tom.*2. *diſp.*22. *num.* 163. Boſſius *in mor. tom.*3.*tit.*14. §.2.*num.*164.Paſqualigus *in deciſionibus variis deciſ.*141. dicentes, vt ſupponant conceſſionem factam iuxta formam ſupplicationis petitoriæ; quia ſignatio ſupplicationis facit:quod intelligatur conceſſum quidquid in ipſa petitum fuit, pertineantque tantum ad ſtyllum Curiæ, quo conceſſio facta expediri, & explicari ſolet.

AD TEXTVM
IN CAPITE I.
DE RESCRIPTIS.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Appellationis reſcriptum quare concedatur, cum liberum ſit cuique appellare.*
2 *Clauſula* appellatione remota, *effectus remiſſiuè.*
3 *Speciale mandatum derogat generali remiſſiuè.*
4 *Proteſtationis materia inſinuatur.*
5 *Romana Eccleſia omnium mater remiſſiuè.*

DE materia huius textus repetentes Ordinarij latè agunt in ſchola Salmantina pro aſſignatione Veſpertinæ Cathedræ Iuris Canonici, & multi adducti à Barboſa *hic*,præter quos Zenedus *collect.* 128. ad decretales, expendit textum Azor.*lib.*5.*mor.cap.*24. ſeptem intellectus aſſignat Sahagun. *hic à num.* 24. idem Barboſa *hic p. 6. à num* 5. dum expendentes verba textu noſtri ibi:*Et litteris Apoſtolicis altera pars munita, quibus ei generaliter eſt indultum, vt liberè ſibi liceat appellare*, & difficultatem proponentes; eo quod litteræ illæ fruſtra ſiot indultæ, cum liberum ſit cuique appellare, dum offenditur, & opprimitur, iuxta quæ longiſſimè dico *in Rubrica, & toto tit. de appellat.* itidem reſpondent, reiectis aliis intelligendi modis, generale reſcriptum liberè appellandi, de quo hic prius emanaſſe, & per illud parti impetranti dumtaxat indolgeri ius appellandi in caſibus à iure permiſſis, & non fruſtra; quia illa pars timebat futura iudicis grauamina, à quo plures moleſtias reportauerat; & ob id, vt ſe ab eminentibus periculis defenderet, & aduerſùs iudicem ſe muniret, prædictum reſcriptum impetrauerit, vt ſic clarè conſtitutus ſub Apoſtolica protectione, iudex ab illis moleſtiis ſe abſtineret, nec auderet appellationi ſe abnegare: applica quæſtionem *in cap.oblata* 57. *de appellat.q.*2.verſ. *ad tertiam*, & *ibi c.*25. 1

Et quia Barboſa multos refert *hic num.*2.agentes per verba textus noſtri ibi: *Sublato remedio appellationis*, de effectibus clauſulæ *appellatione remota*; ideo adiunges quæſtionem, de qua dixi *in Rub. de appellat. quæſt.*1. *an appellatio taliter ſit inducta iure naturali, vt Princeps nequeat eius remedium auferre*, vbi *num.*9. expendi textum hunc. Item & quæſtionem, de qua dixi *in cap.*4. *de foro comp.quæſt.*1.*an appellatio, & recuſatio ita æquiparentur, vt delegata cauſa, appellatione remota, intelligatur etiam ſublata recuſatio: & quando vtraque verificetur.* Et de aliis effectibus dixi *in cap.*17. *de re iud. quæſt.*1. verſ. *ad tertiam*, dum egi de ea, an clauſula appellatione remota operetur tertium non eſſe admittendum ad impediendam executionem: & *in c. inquiſitioni* 71. *de appellat.quæſt.*1. Vbi poſui illam quæſtionem, 2

an clausula appellatione remota posita in principio, aut in medio, tantum operetur, ac si posita in fine, & ibi vers. *ad secundam*, posui quos effectus operetur.

3 Et in vers. ibi, *quia speciale mandatum derogat generali*, communiter agunt Doctores de regula text. *in cap generi* 34. vt expendo *infra de reg. Iuris* vbi quod *generi per speciem derogatur* explicat, & limitat hic Barbosa *a num.* 3. & *in addit. c.* 6. expendit *à num.* 8. Vide *infra in cap. Abbatem* 40. *hoc tit.* & infra *in c.* 3. *hoc tit. quæst.* 2. *à num.* 5. sub vers. *clarius* vsque ad finem, & applicabis quæ dico *infra de consuetudine in Rubric. quæstion.* 3. *a numero* 1.

4 Et quia per glossam hic verbo *mandatum*, & glossa ibi, *Nisi protestatio* notet Barbosa *hic n.* 10. & 11. quod non est necessaria protestatio, vbi Aduersarius non reperitur; & quod ille, qui impeditus est debet protestari impedimento; ideo adiunges quæ de vi, ac necessitate protestationis adduxi *in cap fin. de appellationibus*.

5 Item in verbis textus nostri, & eius integra ibi, *Cum Romana Ecclesia omnium Ecclesiarum disponente Domino, mater est &c.* poteris agere de quæstione, an Ecclesia Romana sit mater, de qua videbis quæ tradit Faquineus *lib.* 8. *controuers. cap.* 1. explicans *l* 8. *cod. de summa Trinit. & fide Cathol.* item adiunges quæstionem, de qua *in cap.* 1. *de præscript. quæst.* 5. vers. *ad vltimam*, vbi egi de ea, an Matrix Ecclesia intelligatur de Cathedrali: & quid sit Ecclesia Catholica notaui *supra in cap.* 1. *de summa Trinit. & fide Cathol. in* §. 6. *vna est fidelium n.* 1.

AD TEXTVM IN CAPITE II. EX PARTE.

hoc titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Clausula* si preces veritate nitantur, *intelligitur in qualibet gratia, in omnibus precibus, & in quolibet rescripto etiam Regis: & quomodo ea probetur*, n. 3.

3 *Vnius probatio satis est ad effectum rescripti quod copulat duo ad eundem effectum.*

4 *Copula requirit vt omnia copulatiua vera sint.*

1 HVNC textum explicaui *in cap. cum non ab homine de iudiciis quæst.* 28. *num.* 28. vers. *sed textus*, & *in cap.* 1. *de fide instrum. quæst.* 1. *à n.* 1. & *in Rubr. de confirm. vtili quæst.* 3. *num.* 12. Et quia abunde notat Barbosa *hic de clausula si preces veritate nitantur num.* 1. & *num.* 8. quod intelligatur in qualibet gratia in omnibus precibus, & in quolibet rescripto, etiam Regis, ac de aliis *à n.* 9. vbi quid desideretur ad validitatem rescripti, ac de aliis ideo pro quæstionibus textus nostri, de quibus idem Barbosa *hic num.* 3. & 4. in verbis ibi, *Quod si constaret ipsum de periuris esse conuictum, & perpetuo illi renunciasse Prabenda* adiunges quas adduxi *in cap. cum non ab homine de iudic. quæst.* 28. dum egi de ea, an Clericus periurus ipso iure amittat beneficium, aut prærequiratur sententia priuationis, & ea omnia, quæ de periurio dixi *in cap. licet* 17. *de iureiurando*, vbi egi de pœna periurij, & quid antiquitas obseruaret, dixit Rebardus *lib.* 2. *var. cap.* 3 & quod per renunciationem amittit quis beneficium; ideo adiunges notata *infra sub tit. de renunc. & in cap.* 2. *de restit. spol.* videbis prætet alios ordinarios Sahagum ad textum nostrum.

Et quia Barbosa *num.* 10 *fin.* per glossam hic & *perpetuo*, notet quod vbi rescriptum copulat duo ad eundem effectum, si alterius probatio satis est ad victoriam, sufficiat vnum probare; & resoluat cum Sanchez *de matrim. lib.* 8. *disp.* 21. *num* 41. vt quoties in rescripto quocumque plures narrantur causæ copulatiuæ, quarum aliquæ veræ sint, aliæ falsæ, expectandam esse causam, quà nititur rescriptum, ad ea, quæ existente vera, non obstare falsitatem; ideo adiunges quæ tradit Riccius *super glossam hic*, vbi Felinus *num.* 23. *collect.* 1676 affirmat quod pluribus narratis in rescripto ad lites, sufficit vnum verificare ad mouendum Principem sed videtur ibi probare, vt hoc procedat in rescriptis ad lites, secus in gratiosis, vbi omnia sunt probanda, & verificanda. 2

Quod si dubites quomodo probetur clausula nostri textus *si preces veritate nitantur*, recurres ad ea, quæ congerit Sanchez *lib.* 8. *de matrim. disp.* 35. & *num.* 15. vbi proponit quæstionem, an desideretur cognitio Iudicialis veritatis precum, sumptis testibus Iuramento adstrictis coram notario; & licet non desiderari affirmet; quia satis est, si iudex se extraiudicialiter informat, præcipuè in puncto, de quo ibi agit: sed pro longa disputatione adiunges quæ dico, *in cap. de cætero de sentent. & re iudicata*, vbi ago an executor cognitionem habeat; item & quæ dico *à quæstione* 3. *in cap. quoties de testibus*, vbi ago de necessitate iuramenti ad corroborandas testium depositiones. 3

Et quia hic Barbosa per verba textus nostri, & & ibi *præcisè* agit de natura harum dictionum *numero* 2. & 7: & vberius *in suo tractatu de dictionibus vsu frequent. dict.* 110. & 275. ideo nunc adiunges quæ congerit Gratianus *regula* 209. dum ad textum nostrum cum Felino *hic* §. *copula* affirmat pro regula, vt copula requirit quod omnia copulatiua vera sint ex textu *in l. haredi plures ff. de condit. institut. in l. si quis ita ff. de verb. obligation. in* §. *penultim. instituta de hæredibus instituendis*, & *in l.* 24. *titulo* 11. *p.* 5. & *in l.* 13. vbi Greg. *tit.* 4. *part.* 6. & de ampliationibus, ac limitationibus, ac de intellectu, prædictus Gratianus cum multis ab eo relatis. 4

AD TEXTVM
IN CAPITE III.
Cæterum, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM

1 *Rescriptum posterius ad lites, non faciens mentionem de primo, non valet super eadem causa, & de ratione*, n. 3.
2 *Rescriptum posterius, vt deroget priori, debet facere mentionem omnium clausularum ipsius.*
4 *Vltima quando derogent prioribus, exemplificatur*, n. 5. 6. 7. & 8.
5 *Impetrans debet mentionem facere de primo rescripto.*

1 PER hunc textum communiter Doctores probant non valere, nec priori derogare posterius rescriptum ad lites, in quo non fit mentio prioris super eadem causa ad alios iudices impetratum, intelligens Barbosa *hic num.* 3. & 4. procedere, licet res integra existat, & lis per prius nullatenus sit inchoata *ex cap. tibi qui*, & *cap.*
2 *duobus hoc tit.* † Item & quod non sufficiat prioris rescripti simpliciter, & absolutè in posteriori mentionem fieri, sed omnium clausularum notabilium, quæ in eo continentur, vt significari videtur *in cap. cum dilecta* 22. *in principio hoc tit. & in cap. ex litteris de officio delegati*, probans itidem subrepticium esse *ibi num.* 5. sicut, & quodcumque aliud ad lites impetratum: quod in praxi absolutè non admittit Barbosa *sub dicto num.* 5. vers. *verum*, in rescriptis iustitiæ, & ad lites impetratis; etsi verum fateatur absque dubio procedere in rescriptis
3 gratiæ. † Cumque *sub num.* 1. rationem decisionis adducat; nempè quia sic impetrans suppressit, verum quod exprimere tenebatur; ideo recurres ad notata *infra in cap. super litteris* 20. *hoc titulo*, vbi dico de obreptione, & subreptione rescriptorum.
4 Vnde benè de his, quæ subsequuntur rectè *hic* agi potest, nempè an vltima pacta derogent prioribus *ex l. pacta nouissima cod. de pactis secundum*
5 *dicta supra in cap. fin. de constit.* † Item quod per constitutionem secundi procuratoris, primus, reuocatus censetur, & quod primum testamentum, rumpitur per secundum, nisi hoc non fuisset ritè
6 factum, primum vero sic, † quod mandatum se-
7 cundum tollit primum, † & quod legati ademptio in personam primi legatarij inducitur, quando te-
8 stator, qui primo legauit, transfert in alium † Et quod primum priuilegium tollitur per secundum: sic hæc recolligit Riccius *collect.* 756. ex Rota *in decis.* 80. *de rescriptis in antiquis* ex Anton. Fabro *in decis.* 3. *cod. de procur. ad textum in l. siquis cum* §. *fin. ff. de procur.* ex Viuio *in decis.* 13. & 15. *p.* 1. & *in decis.* 337. & ex Verallo *in decis.* 200. *part.* 2. alios casos adducit Gratianus *regula* 404. *à numero* 4.
9 Et ad regulam quod impetrans debeat facere mentioné de primo rescripto per textum nostrum, per tredecim ampliationes, expendit Gratianus *regul.* 229. adducens septem limitationes ex Felino, hic aliasque duas addens *num.* 12. & 13. Et de quibus aliis debeat mentionem facere abundè dico *infra in cap. ad aures* 8. & *in cap. cum adeo* 17. vbi leges. Et sic regulam generalem textus nostri confirmat Molina *de primog.* cum multis ab eo relatis *lib.* 2. *c.* 4. *à num.* 51. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *cent.* 3. *casu* 102. *n.* 62. & cum aliis additionatores Molinæ dicentes cum Menochio, & Moneta, procedere etiam si rescriptum impetratum esset ab ipsomet impetrante, & etiam in causa appellationis: & addunt Menochius *supra num.* 66 & 67. Moneta *de commut. cap.* 6. *num.* 333. procedere etiam in impetratione secundi rescripti, quod tendit ad augendam, confirmandamque concessionem primam; idemque Menoch. *num.* 69. Moneta *n.* 334. addunt procedere quoad notabiles clausulas primi rescripti, quas in impetratione secundi, pars narrare debet, & etiam si vnum rescriptum sit ad vnum iudicem, & alterum ad alium, Moneta *supra n.* 332. de limitationibus dico *infra suo question.* & *ibi in fine.* Quare ad quæstiones pro textu nostro præter *infra* relatas, leges quæ tradit Couarru. *in Rub. de testam.* 2. *p. à num.* 19. vbi de ea qualiter testamentum habens clausulam derogatoriam, potest derogari, ac mutari: item applicabis adductam quæstionem de derogatione amplissima priuilegiorum Soc. IESV eis non facta intimatione *in cap. penult. de constit. q.* 1. vers. *ad tertiam.*

QVÆSTIO I.

An impetrata dispensatione duplici ad eandem rem, posterior censeatur subreptitia, nisi mentionem faciat prioris. Quid quando est quædam dissonantia partialis, & contrarietas, vbi de clausula *motu proprio*. Et an quandó prius rescriptum, seu priuilegium, sunt irrita, sit necessarium facere in posteriori de illis mentionem. Et an rescripta Principis, quæ generalia sunt, possint vincere municipalem consuetudinem sepeliendi mortuum in Ciuitate.

SVMMARIVM.

1 Cap. penult. de præscript. & à n. 4. & 9.
2 Cap. 2. de filiis presbyteror. lib. 6. & à n. 3. 5. & 8. & n. 13.
3 *Dispensatio secunda ad beneficia, de deficta prima, mentionem debet facere.*
6 *Taciturnitas qualitatis, quam iura exprimi iubent, reddit gratiam subreptitiam, etiamsi ignoranter ea qualitas tacita sit.*
7 *Dispensatio posterior absolutè concessa, subreptitia censetur, non faciens mentionem de prima, etiam concessa cum quadam moderatione, & est verum etiam in dispensationibus concessis ab inferioribus*, à n. 13.
9 *Priuilegium posterius absolutè concessum, non faciens mentionem de primo, cum moderatione censetur subreptitium, idem de gratiis impetratis*, n. 10.

11 *Priuilegium secundum ex toto iure communi aduersum debet facere mentionem priuilegij solum ex parte Contrarij.*

12 *Natalium dispensatio in Consanguinitate, non desiderat vt fiat mentio primæ in ordine sacro.*

14 *Dispensatio amplius concessa ex motu proprio, & ex certa scientia, est etiam subreptitia, non facta mentione prioris strictioris.*

15 *Motus proprius non firmat gratiam contra intentionem concedentis.*

16 *Clausula* motu proprio *in gratia adiecta non inducit dispensationem.*

17 *Dispensatio secunda censetur subreptitia, non faciens mentionem de prima moderata ex motu proprio*, n.18. *quando limitatio, apponitur de stylo curiæ*, à n.19.

20 *Dispensatio secunda ad matrimonium valida est, non faciens mentionem de prima limitationibus solitis apponi de stylo.*

21 *Dispensatio posterior facta ex noua causa, valet etiam si de prima mentionem non faciat.*

22 *Dispensatio secunda non censetur subreptitia, non faciens mentionem de prima, quando vtriusque dissonantia, est super rebus diuersis* num.23. & 24.

23 *Rota in nouis* decis. 47.

24 *Subdiaconus dispensatus, in ordine, vt ducat vxorem; si velit postea ducere eam consanguineam, non eget in secunda dispensatione, vt faciat mentionem de prima.*

25 *Fœmina dispensata, vt consanguineo nubat ad consulendum eius paupertati, si secundam dispensationem impetret; vt alij consanguineo, seu non consanguineo, nubat, tacitis causis primæ, non facit secundam subreptitiam.*

26 *Rescriptum posterius, non est subreptitium si de primo nullo mentionem non facit, idem etiam procedit, si mentionem non faciat de clausula irrita alterius rescripti* num.28. *expenditur*, à n.29.

30 *Rescriptum secundum impetratum super à diuersis valet, etiam si non faciat mentionem de primo irrito in æquali dispensatione; secus si prima irrita gauderet ampliori priuilegio.*

31 *Dispensatio secunda, censetur subreptitia etiam concessa sub ampliori forma si mentionem non facit de prima limitate concessa*; n.32.

33 L.3.§. Diuus Adrianus ff. de sepulchro violato, num.34. & 35.

35 *Rescripta posteriora generalia non derogantur primis specialibus, sicut nec speciales consuetudines non derogantur per leges generales.*

36 *Mortui in Vrbem sepeliri prohibitum erat* lege 12. Tabul.

1 AD primam quæstionis partem quod subreptitia videatur probari videtur ex textu *in cap. penult. de præscript.* quatenus ibi Iudicatur subreptitium priuilegium recipiendi Sacramenta à quouis Antistite absolutè concessum cuidam Abbati, non facta mentione alterius priuilegij prius eidem Abbati concessi; non ita ample, sed cum moderatione hac *si proprius Antistes ministrare nollet.* † Deinde ex textu *in c.2. de filiis presbyteror. lib.6.* vbi deciditur subreptitiam fore dispensationem à sede Apostolica impetratam, vt intelligi- 2

timus obtineat plura beneficia, si prius ad vnum dispensatum secum sit, nec in posteriori dispensatione mentionem illius defectus faciat; eo quod sit verisimile, vt Pontifex prioris dispensationis conscius, non esset concessurus posteriorem Couarru. *lib.1. variar. c.20. n.*8. Menoch. *de arbitrariis lib.2. cent.3. casu* 201. *n.*39. *& casu* 203 *n.*33. *&* 34. Molina *lib.2 de primog. c.4. num.*51. Mierez *de maiorat. in* 1. *edit. q.7. num. vnico, col.*2. Gutierrez *quæst. canon. lib.2. c.*15. *n.*91. Henriq. *lib.7. de indulgent. c.17. n.*5. quamvis addat hoc esse in foro exteriori, atque *in dict. c.2. de filiis presbyter. lib 6.* peti vt saltim in eo casu fiat mentio prioris dispensationis, vt tradunt Couar. *in 4. decret. p 2. c.8* §.7. *n.5. vers.7.* Molina *lib.4. de primog. c.3. n.*43. vbi additionatores Nauar. *lib.4. consil. de consanguin. & affinit. in 1. edit. cons. 5. fin. & in 2. cons.*8. *n.*6. Abbas *in dict. cap. pen. de præscrip. n.*17. & Ioan. Andreas *in dict. c.2. n.*2. vbi DD. alij congesti à Barbosa, & ego alia notaui *in dict. cap. pen.* vbi sic tenet cum Sanchez referendus, & alus.

Alij inquam existimant subreptionem non dari, nec considerari, nec eam probari ex *dicto cap.2. de filiis presbyterorum lib. 6.* eo quod *ibi* non dicitur prioris dispensationis faciendam esse mentionem, sed solùm prioris defectus, cum in illo non sit prius dispensatum, nisi quoad vnum beneficium obtinendum, vt patet ex illis verbis *dispensationem aliam tacito de prædicto defectu post modum obtinent*, iunctis aliis verbis præcedentibus, ibi; *Si is, cum quo fuit per sedem Apostolicam dispensatum, vt non obstante defectu natalium*: & sic Dominicus *ibi num.*7. Francus *num.2. notab.*3. dixerunt vt in secunda dispensatione addita primæ, non sit opus de prima mentionem facere, sed de primo defectu, & vt refert Sanchez *de matrim. disp.22. lib.8. num.*3. esto quod textus ille peteret prioris dispensationis mentionem, loquitur in casu speciali, quando scilicet cum illegitimo dispensatur ad duo beneficia, tacita priori ad vnicum dispensatione; quia difficilius vtrumque simul, quam vtrumvis seorsum concederetur, vt explicant illum textum Molina *dicto lib.4. de primog. cap.3. num.*43. & alter Molina *tom.3. de Iustitia disp.*650. *n.*4. de vero intellectu huius textus dico in vers. *ad secundam.* 3

Nec itidem contrariam sententiam probari *ex dict. cap. penultimo de præscript.* cum textus ille loquatur de casu quodam speciali; nempè quando per posterius priuilegium derogatur iuri proprij Episcopi, cuius est omnia Sacramenta suis subditis conferre, quod ius partim seruatur inuiolatum in priori priuilegio, vtpotè quod solum concedebat ab alio recipere, quando proprius ministrare nollet, at posterius concedebat ab alio recipere: sic in hoc casu intelligunt textum illum Innocent. *ibi num.*4. Ioannes Andreas *num.*14. Hostiensis *num.*7. Anton. *num.* 20. Bald. *num.* 10. Cardinal. *num. vnic.* vers. *in fine glossa sic patet*: & sic illum textum ad alias dispensationes iuri tertij non derogantes, trahere dissonare rationi, refert Sanch. *vbi supra.* 4

Quare qui secundam tenent, ac docent sententiam dicunt ex textu *in d.c.2. de filiis presbyterorum lib.6.* non deduci, vt ex sola dispositionis natura proueniat, vt sit subreptitia posterior, quæ mentionem non facit prioris eidem personæ concessæ, solumque sic censeri ex tacita Principis voluntate qua subreptitia ibi iudicatur; eo quod credatur vt prioris memor posteriorem denegaret, vt constat ex 5

ex potissima ratione textus illius, vbi Doctores primæ sententiæ, eam tantum rationem tradunt; quia cum neutra dispensatio ab altera pendeat, & vtraque à potenti concedere impetrata sit, si vtriusque natura præcisè consideretur neutra, alterius mentione indigeat, & ob id attenta tali ratione considerantes naturam textus illius, & *dict. cap. pen. de præscript.* ea non probatur ex dictis *n. præced.* & videtur velle Abbas *in dict. cap. penult. n. 35.* vbi ait concesso aliò priuilegio super separatis, vel super eisdem, non esse necesse priorioris mentionem facere dispensationis; quia nullibi cauetur, solumque ob odiosam pluralitatem beneficiorum cautum reperiri ait *in cap. si motu proprio de præbendis lib. 6. & in cap. in nostra de rescriptis*, sic in ter-
6 minis Puteus *decis. 246. num. 2. & 4. lib. 1.* † Ob quod bene Sanchez *dict. lib. 8. de matrim. disp. 21. num. 14.* Barbosa *in dicto cap. si motu proprio n. 15.* per glossam ibi *taceatur*, notant vt taciturnitas qualitatis, quam iura specialiter exprimi iubent, reddat gratiam sobreptitiam, etiam si ignoranter ea qualitas tacita fuerit, quod est verum, præterquam quod textus *in dicto cap. de filiis presbyt. lib. 6.* loquitur in casu longè diuerso à primo rescripto, vt dico, *num. sequenti.*

7 Ad secundam quæstionis partem, quid quando est quædam dissonantia, dico cum Ioanne Andrea *in dicto cap. 2. de filiis presbyterer.* Abbate *in dicto cap. penult. de præscript.* Parisio *cons. 74. vol. 4. n. 57.* vt quando prior, & posterior dispensatio sunt circa eandem rem, ac inter vtramque est dissonantia, ac partialis quædam contrarietas, quod prior cum moderatione quadam concessa sit, posterior vero absolute, & absque illa, subreptitiam esse posteriorem, nisi prioris mentio Principi fiat: sic relati Doctores, & Thomas Sanchez *dict. lib. 8. de*
8 *de matrim. quæst. 22. num. 6.* † dicentes hunc esse germanum intellectum *dict. cap. 2. de filiis presbyt. lib. 6.* nam ideo ibi asserunt quod posterior dispensatio cum illegitimo ad duo beneficia censetur irrita eo quod non fuit in ea facta mentio prioris dispensationis ad vnicum beneficium, cum posterior dispensatio amplior sit, excedatque moderamen prioris; & sic immerito Doctores allegatos in *vers. alij*, explicasse *dict. c. 2.* vt solius defectus, sit mentio facienda contra communem Doctorum sententiam relatam.

9 Et de priuilegiis eandem doctrinam esse sustinendam docent Bartholom. Socinus *cons. 246. n. 4. vol. 2.* Menochius *de arbitr. lib. 2. cent. 3. casu 203. n. 35.* Gutierrez *lib. 2. canon. quæst. c. 14. n. 92.* Sanch. *vbi proximè*, dicens etiam intellectum relatum in præcedenti esse germanum ad textum *in dict. cap. penult. de præscript.* vbi Innocent. *n. 4.* declarat dicens, ideo ibi in posteriori priuilegio decerni mentionem faciendam prioris, quod prius cum moderatione fuerit concessum, posterius autem absolutè rationem reddens; quia Princeps certior factus de priori concessione limitata, non eam mulctasset, quam *ibi* tradunt cæteri Doctores: alia tradit Sanchez, & Abbas *dicto num. 17.* in terminis ait textum illum habere verum, etiam vbi non est tertij præiudicium, sed poterius priuilegium esse absque
10 moderatione in priori adhibita. † Et Bellamera idem, *ibi* docet inde inferens cauendum ùs, qui super ætate, aut natalium, aut aliorum defectibus, aut alias contra ius commune gratias moderatas, seu priuilegia immoderata impetrarunt, & postea ampliora, vt in posteriori gratia prioris mentionem faciant ne posterior sit subreptitia.

D. Fermosin. de Rescript. & Consuet.

Imo *ibi*, Imola *n. 6.* infert etiam quod vbi priuilegium, partim ius commune contiñet, partim 11 autem est contra ius secundùm ex toto iure communi aduersum non valeat, nisi priori facta mentione: & Rota in nouissimis *hoc tit. tom. 3. lib. 3. decis. 91. num. 3.* ait hoc procedere in quibuscumque priuilegiis, & concessionibus.

Et confirmatur quia in materia legitimationis 12 natalium dicens dispensationem in consanguinitate non esse subreptitiam, non facta mentione prioris factæ in ordine sacro; eo quod ipsæ dispensationes sint diuersæ, & per vnam non reddi alteram ampliorem, vt Nauarrus *docet lib. 4. consiliorum tit. de consanguinitate in 1. editione cons. 5. fine in 2. cons. 8. fine*, quasi censeat contrarium fore, vbi amplior redderetur, vt bene existimarunt Bartholom. Socin. *cons. 65. n. 12. volum. 3.* Ruin. *cons. 82. n. 13. & cons. 99. fine, vol. 3.* Curtius Senior. *cons. 73. n. 15. ad finem, & n. 9. & 17.* Tello Fern. *in l. 12. Tauri n. 42.* Mathienzo *lib. 5. recopil. tit. 8. l. 10. glossa 1 n. 14* dicentes relatam doctrinam procedere in legitimatione.

Etenim glossa verb. *sedem in dict. c. 2. de filiis* 13 *presbyterer. lib. 6.* vbi Dominicus *n. 7.* & Franc. *n. 5.* Sanchez *d. d. disp. 22. n. 7.* dicunt hoc non solùm esse verum in dispensationibus Pontificis, de quibus textus *ibi* agit, sed etiam in dispensationibus ab inferioribus concessis; eo quod ratio ibi expressa militet in his quoque: & adduct *ibi* Domin. *n. 4.* Franc. *dict. n. 5* Sanchez *dicto n. 7.* vt quamvis ille textus loquatur de impedimento naturali illegitimitatis, sit etiam, trahendus ex identitate rationis, vt intelligatur etiam de quouis impedimento accidentali: & idem Sanch. *dict. disp. 22. num. 8. ex dictis disp. 21. n. 52.* cum Tello Fernand. *in l. 12. Tauri n. 42.* † addit etiam esse verum quamvis in 14 dispensatione posteriori amplius concessa sit clausula *motu proprio*, & *ex certa scientia*, cum nihilominus adhuc sit subreptitia, non facta mentione prioris strictioris; non enim motus proprius, etsi subreptionem tollat, supplet intentionis defectum; eo quod hæc dispensatio conuatur ex defectu intentionis præsumpto. † Non inquam motus proprius 15 firmat gratiam contra concedentis intentionem, vt tradit Ioan. Andreas *in cap. si motu proprio n. 1. de præb. lib. 6.* quia motus proprius non supplet hanc subreptionem, docent etiam Abbas *in cap. quia circa num. 7. de consanguinit. & affinitate.* Alex. de Neuo *ibi n. 8.* Præpositus *n. 4. vers. sed de dispensatione.* Felin. *in cap. ad aures hoc tit. n. 9. casu 4.* Vbi Decius *in noua editione n. 32.* Beroius *n. 59.* Selua *de benefic. 3. p. q. 12. n. 25.* Rebuff. *in concordatis tit. de forma mand. Apostol. n. 50 in 2. effectu*, quem non operatur ea clausula Stapuleus *de litteris grat. tit. de vi, & effectu clausul. in clausula motu proprio, effectu 7. n. 3.* Menoch. *de arbitr. lib. 2. casu 121. n. 83.* cum aliis Sanchez alia dicens *dict. disp. 21. n. 51.*

Ergo dum glossa *in dict. cap. si motu proprio*, 16 verb. *beneficium*, in vers. *cum per hoc secum dispensatum non sit*, dum constituit clausulam *motu proprio* in gratia adiectam, non inducere dispensationem, de quo Couarru. *in cap. Alma Mater p. 1. §. 7. n. 2.* Menochius *proximè relatus n. 80.* Marta *de clausul. p. 1. clausul. 72. n. 15* & alij citati à Barbosa *in tract. de clausul. vsufreq. clausula 79. n. 51.* videtur probare vt dicta clausula *motu proprio*, alias subreptiones non tollat, quæ dispensatione indigent, vt docent glossa *in clementina si Romanus Pontifex de præbend.* verbo *inualidum*, Gomez. *in c. t. num. 19. & 65. lib. 6.* Rebuf. *in praxi tit. tertia pars signatura num. 15.*

num.15. & in concordatis, *tit. forma mand.* verb. *motu*, vers. *decimo*, Couar. *in dict. cap. alma part. 1. §7. num.40.* Menoch. *num.81.* eo quod clausula *motu proprio* non inducit dispensationem iuxta textum *in cap. non potest dict. tit. de præb.* quia vt dicit Barbosa *in dicto cap. si motu proprio num. 14. in fine*, quidquid contradicat Dominic. *ibi num.5. & in cap.1. num.14. hoc tit. lib.6.* hæc dispensatio requiritur ad tollendas alias subreptiones inhabilitatem personæ concludentes.

17 Dubium vero est, num prædicta doctrina de subreptione contingat quoties moderamen in priori dispensatione apponitur, ex proprio motu illam concedentis, aut ad instantiam diuersæ personæ ab illa, cui concessa est, aut si ipsa eadem persona, quæ cum moderamine petierat, nunc impetret absque ea. Et licet in hoc secundo casu Felinus *in dict. cap. penult. de præscript. num.2.* Ruin. *cons.161. volum.1.* existiment eam dispensationem respectu eiusdem personæ, vtramque impetrantis
18 non esse subreptitiam. † Tamen Ioannes Andreas *ibi num.2.* Sanchez *de matrim. dict. lib.8 disp.22. num.9.* Curtius Senior *cons.73. num.9. & 17.* Tello Fernand. *in dict. l.12. Tauri num.41.* dicunt in prædicto casu aberrasse authores relatos; & sic in illo, sicut in primo dispensationem quantumvis ex motu proprio censeri subreptitiam; quia qualitercumque simul cum limitatione Princeps concesserit gratiam, non est credendum eum ita facile esse mutaturum tenorem prioris dispensationis.

19 Verum si cōcedens posteriorem gratiam absque dicta limitatione, nosset prioris limitationem; quia semper apponitur de stylo Curiæ, tunc vt dicit Felinus *in dict. cap. penult. de præscrip. n.2.* nequibit contraria voluntas conijci, cui innitatur subreptio ex taciturnitate: sequitur Sanchez *dict. disp. 22.*
20 *lib.8. num.10.* † Inferens *n.11.* vt si quis impetrat voti castitatis dispensationem cum limitationibus solitis apponi de stylo curiæ, nempe *ad Vnicum Matrimonium, & commutatione facta in menstruas Confessiones; ac alias pietatis opera*, si postea tacita hac impetrat aliam absolutam, hæc posterior valida sit; quia cum illa limitatio de stylo curiæ soleat apponi, non latet Pontificem & quamvis singularis dispensationis huic personæ concessæ immemor sit, ac prædictæ dispēsationis in ea appositæ; cum tamen soleat eo stylo curiæ apponi, nec Pōtifex apponat, ait Sanchez esse absolute signum
21 apertum voluntatis concedentis. † Et addit *n.12.* cum Molina, & aliis exemplificans etiam in maioratibus, vt si ex noua causa posterior dispensatio fiat, non dicatur subreptitia; eo quod primæ mentionem non fecisset, qui cum multis *num.13. & 14.* infert ad alios duos casus dispensationis ad nubendum, & ad legitimationem, vbi videbis pro extensione huius dubij.

22 Pro complemento huius dubij notabis vt si inter priorem & posteriorem dispensationem, nulla est dissonantia, sed solùm sint super rebus diuersis; tunc non sit opus, vt in secunda fiat mentio de priori, cum nulla ratio nullusque textus ad id cogat, cum textus de hac re loquentes agant tantum de duabus dispensationibus, quando inter eas est dissonantia quædam, ac contrarietas, vt iam diximus in dicto vers. *ad secundam.* sic docet Thomas Sanchez, *supra dicta disp.22. lib.8. n.5.* Abbas *in dicto cap. penult. de rescript.* Anchar. *cons.131. in fine.*

Nec debet admitti traditum à Rota *in nouis tom.3. lib.2. decis.47. num. vnico.* Mandosio *in signatura gratiæ tit. dispensationis*, in fine dicentibus, tunc prioris dispensationis in posteriori mentionem esse faciendam, quando dispensationes essent diuersæ, seu ad diuersum finem tenderent; secus si ad eundem.

Et relatam limitationem confirmant Nauar. 24
lib.5. fin. 2. edit. tit. de priuileg. cons.12. n.2. & lib.4. tit. de consang. cons.5. in 2. edit. eadem tit. de consang. cons.8. fine, & lib.1. de rescriptis cons.6. n.2. Petrus de Ledesma *in summ. Sacram.* vbi *de matrim. c.27. post 7. conclus. dub.3.* Vega *1. tom. summ. c.88 casu 3.* Manuel. *1. tom. summæ in 2. edit. c.238. num.4.* quatenus docent Subdiaconum, cum quo dispensatum est in ordine, vt ducat vxorem, si velit, postea consanguineam ducere non teneatur in posteriori hac dispensatione mentionem facere prioris, si velit postea consanguineam ducere.

Et sic benè Sanchez *dict. disp.22. dict. num.13.* 25
& ante eum Nauar. *cons.5. de consang. in 1. edition. siue 8. in 2. edit.* dixerunt quod si fœmina ex dispensatione Papæ consanguineo nubat, & eo matrimonio soluto, aliam dispensationem obtineat ad nubendum alij consanguineo, tacita priori, siue causa dotis stante; vt fœminæ pauperi consuleretur, vel si hæc posterior, aut vtraque dispensatio concederetur, ac petita esset, nulla allegata causa, seu maiori compositione pecuniaria exacta ad publicos vsus, vt non egeat secunda dispensatio faciendi mentionem de prima; idemque fore, etsi fœmina reticeat, olim consanguineo nubere, posteriorem impetrando dispensationem ad nubendum alij; eo quod istæ dispensationes sint super diuersis matrimoniis, & neutra habeat connexionem cum altera; non enim prior augetur per posteriorem.

Ad tertiam quæstionis partem, an quando prius 26
rescriptum, seu priuilegium irrita sunt, sit necessarium mentionem facere in secundo de illis. In quo dubio, quamvis Gofredus, quam refert, & sequitur D. Antonin. *2. p. summ. tit.20.* in regula *non præstat*, mentionem faciendam necessario esse de priori rescripto irrito; & Corduba *in summa q.45. opinione 2. puncto 1. fin.* agens de dispensatione quadam subreptitia ad matrimonium obtenta, dicat eam narrandam necessario esse Pontifici Summo in posteriori dispensatione: tamen verior est sententia contraria, vt non sit necessaria in secundo de prima mentio; quia cum prima nullius valoris sit, est habenda perinde, ac si non esset impetrata ex regula iuris non præstat *de regul. iuris lib.6.* in qua cauetur, vt non præstet impedimentum, quod de iure non sortitur effectum: sic docet Sanchez in *dict. disp.22. lib.8. de matrim. n.21.* & glossa *in dicta regula*, verbo *non præstat*, Bellamera *in decis.543. n.5.*
† docent idem extendi ad gratias, & priuilegia, & 27
de litteris irritis loquentes, glossa *in cap. suggestum*, verbo *posterius de iurepatron.* & glossa *in cap. cum nostris*, verbo *de facto fin. hoc tit.* vbi Abbas *num.6.* Felin. *n.2.* Decius *in noua edit. n.19.* & in illis iuribus Barbosa cum aliis, & *in cap. oblata appellat.* vbi Felin. *num.11. idem in cap.1. n.13. hoc tit.* Dominic. *in cap. quoniam col.4. vers. super tertio, dict.18.* Barbat. *cons.41. vol.3. num. fin.* Neuizan. *cons.36. n.16.* Rebuf. *de constit. Regiis tom.2. in præfat. num.95.* Mascardus *cum pluribus de probat. conclus.846. à num.20.* Flamin. *de confidentiis beneficior. quæst.46.*
num.28. † Et ob eandem doctrinam non esse opus 28
mentione clausulæ irritæ alterius rescripti tradunt Iason. *in l.1. num.1. cod. si contra ius.* Molina *lib.4. de primogeniis*, vbi additiones, & *cap.3. num.32.*

Gratian.

Gratian. *reg.119. num.12.* alter Molina *de iustit. tom.3. disp.656.n.2.*
29 Et licet Decius *in cap.ex tenore in noua editione num.15. hoc tit.* dixerit vt si ab eodem impetrante
posterius rescriptum sit impetratum non faciens
mentionem de primo irrito posterius non valet, si
inde contingeret, vt delinquens foret melioris con-
ditionis, secus si secundum impetraret cum ea-
dem moderatione, qua primum impetrauit; &
absoluta videtur docere Menochius *de arbitrariis
lib.2. casu 30. fin* procedere non solum in litteris
gratis, sed Iustitiæ etiam, vt quando vtrumque
rescriptum, est impetratum ab eodem; ita vt in
secundo, sit facienda de primo mentione, nulla
habita distinctione, ne sit melioris conditionis
irrita impetrans, quàm ille, qui valide primum
impetrauit contra regulam textus *in cap. cum qui*
30 *de preb.lib.6.* † Tamen ego cum Sanchez *dicta
disput.22. num. 22.* idem in hoc casu dico pro-
cedere, ac in casu numero præcedenti ad-
ducto, scilicet vt siue ab eodem impetrante,
siue à diuersis quoties prius rescriptum irritum
fuerit, in secundo non debeat fieri mentio de, eo,
dum tamen vtraque dispensatio sit cum eadem
moderatione, ac prior sit irrita; secus inquam si
prima irrita inquam maiori gauderet priuilegio,
quàm secunda, vel si primum impetraretur cum
limitatione, secundùm vero absolutè ex iam ad-
ductis; quæ limitatio videtur difficilis, ex quo pri-
mum rescriptum est irritum omnino.
31 Sed quid dicendum est quando posterior dis-
pensatio ample concessa, est irrita eo quod tacita
sit prior subreptitia limitata, num posterior sit in
totum cassa, an in ea sola parte, in qua prioris
moderamen excedit: & quia dubium hoc resolui-
tur ex dicendis *infra in cap. super litteris 20. hoc
titulo*, & quantumvis pro ea parte, quà non læ-
ditur moderamen primi rescripti, videatur hoc
secundum excedens valere; eo quod præsumatur
partem illam excessus voluntariè concedere, vt
actus valeat ex qua parte possit; argumento eo-
rum, quæ dixi, *in cap.dilecti de dolo, & contu-*
32 *macia.* † Tamen reuera vt tale rescriptum secun-
dum corruat in totum, quia cum sit vnica dispen-
satio, ac super vnico impedimento subreptio in
illa admixta, tacendo veritatem necessario expli-
candam, vitiat totam dispensationem, iuxta ea,
quæ longissimè ex multis resoluit Thom. Sanchez
de matrim.dict.lib.8. tota disp.18.
33 Ad quartam quæstionis partem, an rescripta
Principis generalia queant vincere municipalem
consuetudinem sepeliendi mortuum in ciuitate:
& quia facit difficultatem textus *in l.3. §. Diuus
Adrianus, ff. de sepulchro violato*, dum probat
consuetudinem municipalem sepeliendi mortuum
in ciuitate, non posse Principis rescripta vincere,
quæ generalia erant; ex quo Bartol. & *gloss. ibi*,
quasi talis consuetudo nullam legem, nullumque
Principis rescriptum vincere possit, contra regu-
lam textus *in l.de quibus, & aliis ff.de legibus, l.2.
cod. quæ sit longa consuetudo, cap. fin. infra de con-
suetudine*, quibus, & aliis euincitur consuetudi-
nem abrogare, derogare, seu tollere quamlibet
positiuam legem.
34 Vnde etsi Bartol. *in dicta l. de quibus opposit.7.*
Couarruu. *lib.3.variar.cap.20.* & relati ab Olsano
collect.549. Duarenus *in paraphrasi ad tit.ff.de le-
gibus c.12.* existiment ex communi Doctorum, vt
in specie *dict. §. Diuus* rescriptum Principis in-
terueneris post consuetudinem; & sic mirum
non esse, si lex posterior priorem legem, aut
consuetudinem deroget, vt dixerunt Bart. *supra
opposit. 3.* Forcatulus *in necyomantia, dialogo 1.
à num. 16.* † Tamen quia ex doctrina textus 35
nostri, & aliorum considero rescripta generalia
posteriora primis specialibus non derogare, sicut
nec speciales consuetudines per generales leges
derogari valent ex regula textus *in cap.1.de constit.
lib.6. & in dict. l.3. §. Diuus Adrianus* in ea lege
municipalis consuetudinis mentionem non fece-
rit; nec ob id potuisse eam consuetudinem tol-
lere suo rescripto, † existimo responderi posse 36
congruentius ex ea consideratione *legis 12. tabu-
larum*, qua prohibitum fuisse constat mortuos in
vrbe sepeliri in illis verbis *omnem mortuum in vrbe
ne sepelito, neue vrito*, qua vti sancta, & iusta
antiqui prudentes per multos annos vsi fuerunt,
vt patet ex Cicerone *de legibus lib. 2.* Plutarcho
in vita Solonis, & vt refert Alex. ab Alexandro
lib.3 genialium c.2. & lib.6. cap.13. cumque ea
lege postea abuterentur multi: & inde Diuus
Adrianus, teste Vlpiano *in dicto §. Diuus* pœ-
nam imposuerit, non solum sepelientibus in
ciuitate, sed etiam Magistratibus id non pro-
hibentibus; ideo rectè videri, vt Vlpianus
respondisset, dicendo rescriptum illud gene-
rale consuetudines municipales vincere, etiam
non facta mentione, non obstante regula textus
in dict. cap.1. de constit. lib.6. quia ea consuetudo
contra publicam vtilitatem erat inducta; eo
quod apud veteres, mortuos in vrbe sepe-
liri, funestum, atque ominosum reputabant,
atque consuetudo nulla inde valere posset, quasi
iniusta, & irrationabilis, vt infra dico: sic Mo-
grouejo *in c.2. de probationib. num. 38. & 39.* vbi
& improbat aliam communem receptionem Bar-
toli, & *glossa in dicta l. receptum ab omnibus an-
tiquis*, & interpretantium verba illius legis ibi
quid tamen si lex municipalis permittat, id est
consuetudo municipalis, quam appellauit con-
sultus abusiuè legem, cum verè esset consuetudo
sepeliendi mortuum in ciuitate.

QVÆSTIO II.

An pluribus rescriptis à Pontifice impe-
tratis, præferatur posterius seu eorum
aliud. Et an quando posterius est
impetratum ad primi augmentum,
debeat facere mentionem de primo.
Et an si posterior dispensatio subre-
ptitia sit, eo quod prioris strictioris
non sit facta mentio, valeat, aut vtra-
que irrita sit?

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum posterius in euidentem vtilitatem
non irritatur, si de primo non faciat men-
tionem, si per viam commissionis à sanctis-
simo impetretur.*
2 *Rescriptum posterius per viam gratiæ, quan-
do non faciens mentionem de primo, irri-
tum est, aut valeat,* num. sequenti-
bus.
3 *Rescriptum ad lites debet facere mentionem de*

primo rescripto, & de qualibet eius notabili clausula, vt quod fuerit impetratum communi consensu, *&* n.5.

4 *Rescriptum impetratum ab eodem ad beneficia diuersa, debet facere mentionem de primo.*

6 *Rescriptum posterius impetratum ad vnum beneficium, vel ad vnam, eandemque qualitatem; etsi ad diuersos iudices derogat priori, si de illo mentionem faciat, aliàs non sic & item si pars apponat,* n.10.

7 *Rescriptum speciale posterius, derogat generali priori, & etiam procedit, si speciale fuerit prius impetratum,* n.8.

9 *Largitum à Pontifice ad preces supplicantis est veluti precarium.*

10 *Litteræ secundæ post annum valent, non facta mentione de primis, si de istis impetrans prior non vtatur.*

11 *Rescripto impetrans queit renunciare, si videat illud fore sibi damnosum, & etiam post præsentationem, & citationem expensis satisfactis,* n.12.

13 *Dispensatio posterior ad augendum priorem, non valet, sed prima,* n. 15. & 16.

14 Cap. penultim. de præscriptionibus numero 15.

17 *Impetrans secundam dispensationem, quando ea non obstante queat priori vti,* numero 18.

19 *Impetrans speciale rescriptum, non tenetur de primo generali facere mentionem, vel si impetret motu proprio,* n. 20.

1 AD primam quæstionis partem suppono dicendum ex Rota coram Cardinali Seraphino *decis.*443.*num.*2. coram Cardinali Mantica *decis.*101.*n.*5.& coram Sanctissimo D.Vrbano VIII. Bonæ Memoriæ in Rauenatem Pineti 23. Martij 1607.cum alijs per Rub.in singulari Rotæ *p.*4. *fol.*209.*à num* 94.& per Genuens.*in praxi Archiepiscopali Neapol. cap.*90. *num.* 5. *in fine*, vt in rescriptis per viam commissionis à Sanctissimo D.N. signatæ pro confirmatione concordiæ super bonis Ecclesiasticis in forma solita, si in euidentem aduersùs eam apponi nequit de subreptione posterius non irritetur, cum in his concessionibus nihil aliud moueat Pontificem, quàm euidens Ecclesiæ vtilitas, tanquam causa finalis, & nulla alia subreptio debeat attendi, si dicta euidens vtilitas iustificetur, quod valde notandum dixit Genuens.*vbi supra*, & Diana *in p.*8.*tract* 7. *ref.*4. *circa finem*, dixit hoc, & alia statim dicenda, maturè fuisse considerata à Doctissimis Aduocatis in quadam Congregatione, eo præsente coram Docto Ferentillio in casu particulari ex Sicilia illis commisso: alia Diana notat videnda in vers. *in quo magis* ex Genuens.*supra cap.*93.*in nouis*, *& in cap.*115. *in antiquis*, & ex Peguera *in decis.* 128. *per totam*, & ex Cardinali Mantica *decis.* 41. *à num.*2. *&* 4. ex Rota *in recent. decis.*473. *num.*4. *part.*1. *& decisione* 306. *in principio*, *& in fine p.* 3.

2 Verùm in rescriptis, in quibus agitur de concessione facta per viam gratiæ simplicis, & iuxta doctrinam textus nostri, existimo respondendum

3 iuxta distinctiones sequentes. † Nam vt ait Felinus *hic num.* 7. si in eadem causa ad lites secundùm impetretur rescriptum, debet fieri mentio, nedum de primo rescripto, sed etiam de omni notabili clausula eius puta quod fuerit communi consensu impetratum, vt patet ex textu nostro, & *ex c.ex conquæstione de restit. spoliat.* eo quod iura velint fieri mentionem de prioribus litteris specialiter, *c.in nostro hoc tit.c.ex litteris de dolo, & contumacia, ac de processu inchoato, c.inter de re iudic.*& vbi glossa *alleg.concord c. vt debitus de appell.*vbi glossa verbo *si dicat*, Panormit.*in c. super litteris hoc tit. in reg.*6.

Qood si impetretur ab eodem ad beneficia 4
diuersa, sicut Ecclesias in secundo, vt debeat fieri de primo mentio, sicut & de processu ex primo rescripto sequuto dixit Panormit. per textum *ibi in dict.c.in nostra hoc tit.sub num.*6.*&* 7.qui *num.*5. vbi Ioannes Andreas, & Butrius dixerunt, alias neutrum valere, nisi ipse vnum rescriptum impetrauerit per se, & aliud impetrauerit eius procuratore ignorante, datur illi optio quonam rescripto vti velit, iuxta textum *in c gratia hoc tit lib.*6.
† Et Panormit.*in dict.c.in nostra num.* 6. *& in c.* 5
*post electionem, & in c.ex parte.*Asten.*de concession. Præbendæ, &* Honorius, Banaxel.*in Rub.Iuris Canon.lib.*1.*hoc tit.sub n.*22.postquam dixit quod rescriptum posterius derogat priori, de quo mentionem facit per regulã textus nostri *in* §.1. *& in c.inter Monasterium de re iudic. c. coram de officio delegati*, si vt dictum est in eadem causa ad lites impetretur, etiam cum eodem Abbate addit vt ad idem beneficium, possint ab eodem plura impetrari rescripta ex postfacto ad cautelam, nulla priorum facta mentione.

Clarius inquam videtur loqui Andreas Valen- 6
sis *in hoc nostro tit* §. 5. *num.*1. quem ad litteram refert Diana *dict.ref.*4.*p.*8.*tract.*7.*miscellan.*dicentes, vt si duo diuersi ad vnum, idemque beneficium impetrent rescriptum, vel etiam ad vnam eandem qualitatem diuersa rescripta ad diuersos Iudices, tunc posterius priori præferatur, si modo prioris mentionem fecerit, aliàs prius valere, & posterius subrepititium censeri, nec obtinere alicuius firmitatis robur, iuxta textum nostrum, nisi primum fuerit impetratum communi consensu partium; quia tunc dicunt non valere secundùm impetratum per alteram partem, hoc subiecito ex
hoc nostro textu, † aut nisi prius sit generale, & 7
posterius speciale, cum tunc speciale deroget generali priori, quantum ad ea, quæ in speciali specialiter, & contraria contentis in generali exprimuntur, vel in generali non exprimuntur, licet prioris mentionem non faciat ex regula
textus *in c.*1. *cap. pastoralis*, §. *quoniam hoc tit.* † 8
Et addunt id ipsum obtinere quoque, si speciale prius fuerit impetratum; quia generi per speciem derogatur ex regula iuris *in c.generi de regulis iuris in* 6.& quia generalis dispositio, quæ loquitur, non refertur ad specialem præcedentem ex textu *in l. sanctio legum ff.de pœnis.*

Quod si vtrumque sit generale illud attendatur 9
quod est magis speciale sic cum Rebuffo *in tract. de rescriptis num.*104. non enim dicunt Valensis, & Diana relati debere mirum videri, vt per posterius rescriptum reuocetur prius, cum hoc non fiat sine causa: nam quod ad preces supplicantis largitur Pontifex, est veluti precarium, quod iure communi reuocari potest ad voluntatem dantis ex do-
ctrina textus *in Laus Prætor ff.de precario.* † Imò 10
prædicti Doctores concludunt cum Abbate, & alijs, vt quod dicitur in textu nostro, nempe secundum rescriptum, non habita mentione de primo non valere, intelligatur si pars opponat, adducentes

tes

tes in confirmationem textum*in c. plerumque hoc tit.* vbi post annum valent secundæ litteræ, quando
Aduersarius primis non fuit vsus inferentes inde
11 sequi, non fuisse à principio nullas. † Et postremo
addunt quod si quis impetrato rescripto, videat
sibi fore damnosum, non cogatur illud præsentare
ex regula textus *in cap. ex conquæstione de restit. spoliator.* imo dicunt cum Aabbate *ibidem*, vt
12 possit ei renunciare, etiam si præsentauerit, † &
etiam post citationem modo parti satisfaciat de
expensis, & interesse; & aliud esse dicendum existimant, si parti sit aliquod ius quæsitum: ita citati
Doctores, & alij communiter *hic*: ex quibus sic
breuiter notatis abundè videtur intelligi textus
noster.

13 Ad secundam quæstionis partem video discordes Doctores loquentes de dispensatione, nam
quibusdam placet, vt quando posterior dispensatio amplior, non est impetrata ad prioris confirmationem, sed ad illam augendam, neutram valere, non posteriorem; quia est tacita, prior strictius
concessa, non priorem; quia per impetrationem
posterioris, illi tacitè est renunciatum; quippe
solus animus ad proprij iuris renunciationem suf-
14 ficiat. † Ex doctrina textus, *in cap. pen. de præscript.*
vbi deciditur impetrantem priuilegium præscriptioni, aduersum videri renunciare iuri præscriptionis, adducens textus illa sequentia verba, *præsertim cum coram nobis priuilegio sis vsus*; ob id
quia dictio, *præsertim*, denotat idem esse in casu
contrario, vt notatur, *in cap. auditis de electione, & in cap. quoniam frequenter vt lite non contestata*:
sic docent Bellamera *num.* 5. Abbas *num.* 18. *&* 19.
Ioan. Andreas *num.* 15. Innocent. *in cap. penult. num.* 5. Hostiensis *num.* 11. *in fine*: aliqua dixi *in præfatione sub num.* 9.

15 Mihi autem potius videtur, vt in casu, de quo
loquimur valeat prima dispensatio, quia secunda
quæ non valet minimè derogat priori, sic vt nec
animus impetrantis, censeatur esse renunciandi
priori, nisi quatenus posterior est valida: sic docent Baldus *in dict. cap. penult. de præscript. num.* 22.
Sanchez *lib.* 8. *de matrim. disp.* 22 *num.* 18. dicentes
textum *in dict. cap. penult.* non obstare; quia ibi
est sermo de priuilegio valido præscriptioni contrario: & facit pro hac sententia textus, *in l. si iure* 18. *ff. de leg.* 3. ibi: *Sed vix id obtinere potest fortassis; ideo quod ita demum à priori testamento recedere velit, si posterius validum sit*: alia addit
videnda Sanchez *n.* 19. *&* 20.

16 Ad tertiam quæstionis partem; etsi videatur,
vt neutra dispensatio valeat, non prior; quia per
impetrationem posterioris illi renunciatur, non
posterior; quia est subreptitia. Tamen vt resoluatur difficultas dicendum est dupliciter posse peti
posteriorem hanc dispensationem primo modo ad
prioris Corroborationem; eo quod scrupulus, aut
dubium de valore prioris vrgeret. Secundo modo
ad priorem, quæ limitata erat augendam, & tunc
quidem quando primo modo est petita, Doctores constanter tenent solam posteriorem corruere
priori perseueranti in suo valore, quod nec impetrantis, nec concedentis fuerit intentio derogari
Iuri quæsito per priorem dispensationem, tantumque abesse, vt impetrans voluerit priori renunciare, quin potius eam intenderit confirmare,
vt docent Bellamera, *in dicto cap. penult. de præscript. n.* 6. Baldus *num.* 13. Ioannes Andreas *n.* 16.
Hostiens. *num.* 12. Innocent. *ibi n.* 5.

17 Vnde si dubitetur quid dicendum sit, quando
quidam impetrauit dispensationem, & ob aliquos
scrupulos sibi obiectos impetrauit aliam, quæ concessa est sibi cum aliquibus moderationibus, num
si postea certior factus de valore dispensationis
prius impetratæ, possit ea vti; & quamvis quidam Iuris peritus Romanus id negauerit ductus;
eo quod per posterioris gratiæ impetrationem visus sit nolle priori vti, atque gratia semel repudiata, non possit amplius acceptari. † Tamen 18
vt ait Sanchez *dicto lib.* 8. *de matrim. disp.* 22. *n.* 16.
integrum erit impetranti vti priori gratia; eo quod
non sit visus ei renunciasse, vtpotè qui posteriorem ad prioris confirmationem impetrauit, nam
etsi noluerit eo priori vti, non fuit voluntas illa
absoluta, quæ tantùm ex errore processit, supposito vitio prioris faciunt dicta *num. præcedenti*, &
confirmatur ex plerisque dictis *infra in tit. de renunciatione*, vbi renuncians regreditur.

Pro complemento ad conclusionem textus 19
nostri, quatenus per eum docent Doctores, vt
rescripta non teneant, si de prioribus mentionem
non fecerint, vt ibi ampliationibus comprobaui *in præfatione à num.* 1. *vsque ad* 9. *addo* vt limitatur
primo, vbi primum rescriptum vnius impetrantis
esset generale; quia tunc alter impetrans secundum speciale, non tenetur prioris generalis mentionem facere: sic præter ordinarios, *hic* Monera
in tract. de commut. cap. 6. *num.* 335. additionator ad
Molin. *lib.* 2. *de primogenis cap.* 4. *sub num.* 51. vers.
ampliatur.

Secundo limitatur quando secundum fuit con- 20
cessum motu proprio, Monera *n.* 336. qui *n.* 337.
& additionat. *dict. num.* 51. in fine limitant etiam,
vbi primum rescriptum ad lites fuit ab impetrante
vltra annum occultatum; quia si aduersarius aliud
nunc impetrauerit, necesse non habet in eo narrare illud primum, vt iam de his limitationibus
dixi.

QVÆSTIO III.

An facultas secunda ad alienanda bona maioratus valeat, si in ea non fuit facta mentio de prima. Etsi affirmatiuam profitemur, videndum est qualiter id procedat. Et an semel concessa facultate ad rem maioratus hypotecandam, sit necessaria noua facultas ad eam vendendam, die adueniente solutionis. Et an si testator prohibuerit alienationem rerum maioratus, sit necessaria huius prohibitionis mentio cum Princeps concedit facultatem alienandi bona maioratus?

SVMMARIVM.

1 *Impetrans facultatem secundam ad instituendum maioratum, tenetur facere de prima facultate ad alium instituendum, ob tentam expenditur* n. 3. *fallit* n. 4.

2 *Remissio secunda criminis, non valet, nisi facta mentione de prima* n. 6.

3 *Facultates plures ex vna causa, non debent concedi ad alienanda, seu hypothecanda bona*

maioratus, nisi prima non sufficiat; secus ex. alias n.4.

5 Cap.2. de filiis presbyterorum lib.6.

6 L.3. cod. de Episcopali audientia.

8 *Maioratus res vendi, pignorari, vel hypothecari possunt absque noua facultate, adueniente casu restitutionis, vel solutionis: expeaditur* n.10.

9 *Dominij translatio, fienda soluto matrimonio, non requirit alium assensum Domini, quàm adhibitum in datione rei feudalis in dotem.*

10 L. si pupillorum §. Prætor ait ff. de rebus eorum, & ibi in §. si pupillus.

11 *Princeps ex iusta causa potest concedere facultatem ad bona maioratus alienanda, vel hypothecanda, etiam si institutor maioratus expresè inhibuerit, vt Regia facultas ad id concedi posset.*

12 *Facultas ad alienanda bona maioratus, non requirit mentionem prohibitionis de non alienando, quam impetrauit eius institutor,* n.15. & 17.

13 *Testator in secundo testamento, vt valeat, debet facere mentionem clausula derogatoria primi.*

14 *Impetrans secundum rescriptum derogatorium primi, debet facere mentionem de quacumque clausula notabili adiecta in prima dispositione valida, secus si inualida, vel quæ exceptione elidi non potest* n.16.

17 *Facultas Principis ad alienanda bona maioratus, non impeditur; eo quod institutor, ne dum prohibuerit, sed etiam si expresè dixerit, vt non valeat, nisi mentione expresè facta talis prohibitionis, etiam si priuet maioratu possessorem aliter impetrantem.*

18 *Facultatis Regia ad alienanda bona maioratus, non obstantibus quibuslibet clausulis, etiam pœnalibus, hic ponitur praxis.*

19 *Priuilegium nouum quando reuocet primum; & quod rescripta accipi debeat sine tertij præiudicio remissiuè.*

1 AD has omnes difficultates; quibus ex regula generali textus nostri, & aliorum satisfit, breuiter respondendum est ad primam; igitur quia quotidie contingit, vt is, qui facultatem ad maioratum instituendum obtinuit, atque illud fecit, si postea alium maioratum instituere voluerit, nouam facultatem ad instituendum secundum impetrare soleat; ideo solet esse dubium an in secunda facultate sic impetrata, necessario debeat facere mentionem de prima; & respondeo cum Molina vt ad id teneatur ex doctrina textus *in cap.2. de filiis Presbyter. lib.6.* de quo latè dixi *in quæst.1. & 2.* sic *lib.2. de primogen. cap.4. num. 50. & 51.* dicens sic per illum textum tenere Doctores, quatenus *ibi* dicitur, quod dispensatio addita primæ dispensationi, non valebit, nisi in secunda fiat mentio de prima. † Item quia, vt *infra* dico *in cap. ad aures 8. quæst.1. vers. ad quartam,* non valet secunda remissio criminis à Principe facta, in qua non fuit mentio facta de prima; ex quibus Molina *suprà num. 53.* refert maximopere de dubio nostro semel controuersum vidisse in forensi strepitu, vbi maximo conatu fuit attentatum, vt non valeret secunda facultas ad alienanda seu hypothecanda bona maioratus, in qua non fuit facta mentio de alia, quæ ad ipsorum bonorum hypothecam, seu alienationem ipsimet maioratus possessori concessa fuerat, de qua dico *infra* in vers. *ad tertiam.*

Sed existimo vt licet relata conclusio in puncto iuris sit vera, adhuc distinctionis federe esse respondendum: nam si secunda facultas fuisset concessa ex eadem causa, qua prima, tunc procul dubio relata doctrina tenenda sit, taliter vt secunda facultas, non faciens mentionem de prima, nulla sit, cum si Princeps de eo informatus fuisset nullomodo, ac pacto eam facultatem concessisset ita habet iterum videndus Ludouicus de Molina *lib. 4. c.3. num. 40. & 42.* dicens, vt nec ex vna causa debeant plures facultates ad bona maioratus alienanda, vel hypothecanda concedi, nisi prima non sufficiat: ad quod ait necessarium esse, vt de prima Princeps certioretur. † Quod si ex alia causa concessa fuerit, ait ipse Molina, se non videre, quare Principi sit facienda mentio de prima, cum etsi Princeps de illa fuisset certioratus, etiam secundam concessisset; quia ex noua causa, debet noua facultas concedi cum vtraque de per se non valeat, si ex causa legitimè concessa sit. 3 4

Et prosequutus idem Molina *dict. c.3. sub n.42.* respondet ad textum *in dict. c.2. fin. de filiis Presbyteror. lib. 6.* dicens ibi vtramque dispensationem emanasse circa vnam, eandemque rem, clarumque esse, vt difficilius Princeps super duobus similibus defectibus, quam super vno dispenset; quem casum diuersum esse à secundo nostræ distinctionis ait, vt patet. † Et ob id in vers. *non etiam*, respondet ad textum *in l.3. cod. de Episcop. audient.* nam si is, qui semel remissionem delicti obtinuit iterum delinquat alio simili, vt *infra* dico *in dict. cap.8. quæst.1. dict. vers. ad quartam*, indignus efficitur gratia, ac venia secundæ remissionis, cum difficilius facta mentione de prima, concederetur secunda, vt *ibi* notant Doctores, & Molina explicans, dicit hanc doctrinam non posse adaptari ad casum de quo nunc agitur, cum facultates non ex culpa possessorum maioratus, sed ex causis necessariis concedi soleant. 5 6

Ad secundam difficultatis partem, qualiter dictum procedat, iam ex distinctione adducta satis apparet. 7

Ad tertiam quæstionis partem an ex regia facultate ad res maioratus alienandas, pignorandas, seu hypotecandas, adueniente casu restitutionis, vel solutionis, possint ipsæ rescindi absque noua facultate. In quo dubio respondeo affirmatiuè per textum *in l. si pupillorum §. pupillus ff. de rebus eorum*, vbi disponitur, quod si pupillus dedit rem pignori ex permissu Prætoris, poterit Creditor ius suum exequi vendendo pignus absque nouo decreto: sic *ibi* adnotauit Bald. & Imola, & Ludouicus, Romanus *in l. vsu fructu ff. soluto matrim.* † inde opinati sunt quod assensus Domini adhibitus in datione rei feudalis in dotem marito operatur quod retranslatio dominij, quæ facienda est soluto matrimonio non requirat alium assensum; sequitur eos Capicius *decis.282. num.11. & 12.* Mattheus de Afflict. *in c. imperialem in princ.* vers. *duodecimo nota num 8. & 9. de prohibita feudi alienat.* idem *decis.335. num.19.* & in rebus maioratus sic resoluunt Gregor. Lopez *in l.6. tit.11. p.6.* in glossa verbo *que lo non pudiesse vender*, col. 8. vers. *etsi data*, Molina *de primog. lib.4. c.5. num.2.* prosequuntur Pater Molina *de iustitia, & iure tract. 2. disp. 649. ex num.1.* Guiurba *decis. 41. ex num.4.* 8 9

Carolus

Carolus de Tapia *decis.*20. Auendan. *tract. de cen-*
10 *sibus cap.*62. *num.*9. † Nec obstat textus *in dict.*
l. si pupillorum §. *Prætor ait ff. de rebus eorum*, vbi
dispositum est quod si decretum ad rem minoris
pignorãdam concessum fuerit, non possit eius de-
creti virtute vendi res ipsa; quia respondeo cum
eodem Ludouico, Molina *supra num.* 3. & aliis
ab eius additionatore cum multis *ibi num.* 3.
& 4. textum illum esse intelligendum, quando
scilicet decretum interpositum fuerit ad pigno-
randum, non possit à principio res ipsa vendi vir-
tute ipsius decreti. Tamen si à principio res ipsa
fuerit pignorata ex postfacto si intra tempus de-
bitum non luetur iure pignoris, vendi absque
nouo decreto, ita intelligens textum *in dicto* §. *si*
pupillus, *dict. l. si pupillorum*, dum tamen absque,
dolo, & fraude venditio ipsa fiat.

11 Ad quartam quæstionis partem, an si testator
prohibuerit alienationem maioratus, sit necessa-
ria huius prohibitionis mentio, cum Princeps
concedit facultatem alienandi maioratum; &
præmisso quod potest Princeps ex iusta, & legi-
tima causa concedere facultatem ad bona maio-
ratus alienanda, vel hypothecæ subijcienda etiam
si maioratus institutor expressè inhibuerit de regia
ad id efficiendum concedi posset, vel quod bo-
na maioratus, etiam ex regia facultate alienati,
non valeant, ex ea ratione; quia in omni disposi-
tione censetur authoritas Superioris semper ex-
cepta, iuxta textum *in c. quemadmodum de iureiur.*
nec possit facere quisquam, vt leges in testamen-
to suo, non habeant *ex l. nemo potest ff. de leg.* vbi
plura Doctores, & vltra omnes ex proposito
Ioannes Gutierrez *in suo libro alleg.* cum infinitis
Molina *de primogeniis lib.* 4. *cap.*3. *num.* 28. alter
Molina *de iust. disp.*650. *ex num.* 1. *&* 2. Mieres *de*
maioratibus 4. *p. quæst.* 1. *illatione* 1. *num.*139. cum
aliis Auendañus optimè expendens, *tract. de cen-*
12 *sib. cap.*62. *num.*22. † Respondeo vt non sit ne-
cessum quod in derogatione prædicta clausulæ
prohibitiuæ testatoris, fiat mentio in Principis
facultate; eo quod talis clausula derogatoria te-
statoris non est efficax ad restringendam Principis
potestatem, sitque nullius effectus; & ob id non
egeat eius mentione in concessione rescripti à
Principe concessi: ita in terminis, & in puncto
iuris docet Molina *dict. lib.* 4. *de primog. cap.* 3.
*num.*31. & eius additionatores *a num.*29. *vsque ad*
36. Mieres *in* 4. *quæst.* 1. *limit.* 1. *num.*144. Rota per
Ludouisium *decis.* 150. Moneta *de commutatione*
*vltimar. volunt. cap.*5. *num.*9. Marta *de successione*
*legali tit.*2. *p.*4. *art.*7. per totum, Auandan. *suprà*
*num.*22.

13 Nec huic resolutioni obstat dicere quod sicut
idem testator, ex quo in secundo testamento, quod
facit, vt valeat, tenetur facere mentionem clausulæ
derogatoriæ testamenti primi à se conditi; sic vt
aliter primum testamentum valeat *l. si quis in prin-*
*cipio testamenti ff. de leg.*3. *l. si mihi, & tibi* §. *in le-*
*gatis ff. de leg.*1. & in terminis rescripti notant scri-
bentes ex glossa recepta *in l. pacta nouissima* verbo
pacta cod. de pactis; quia vt dixit Felin. *in c. accedẽ-*
*tes pen. n.*4. *de præscript. n.*1. de quo *supra q.* 1. priui-
legium secundum non faciens mẽtionem de clau-
sula derogatoria primi, nullum censeatur, & fa-
ciunt dicta in textu nostro per decisionem eius,
& aliàs; sed respondetur prædicta, & alia ad ca-
sum nostrum non spectare, cum loquantur de
eodem impetrante; nos inquam hic loquimur de
casu inter testatorem, & Principem, cuius potestas
taliter est absoluta, vt nunquam ab vllo testatore,
maioratus instituere possit coarctari, quin Principis
legem non potuit imponere; cum ergo clausula
de qua loquimur sit derogatoria voluntatis Prin-
cipis, non est cur valida sit, & ob id nec de ea ne-
cessum sit mentionem fieri: sic respondent relati
† Quo fit vt etsi de iure ex textu nostro, & *cap.* 14
super litteris 10. ac aliis nostri tituli, & ex doctrina
Abbatis per textum *ibi in cap. ex conquæstione de*
*restit. spoliat. num.*4. Felin. *hic num.*4. Antonij *in c.*
*vt debitus honor. de restit. spoliator. col.*4. generalis
constituatur regula, vt impetrans secundum rescri-
ptum derogatorium primi, debeat facere mentio-
nem de quacumque clausula notabili adiecta in
prima dispositione, quæ reuocari prætenditur, itavt
aliàs rescriptum secundum sit nullum, ac subre-
ptitium, † idemque videatur in tam notabili te- 15
statoris præiudicio, vt hic accidit; nihilominus cum
ex tali testatoris dispositione nunquam debeat vul-
nerari prædicta Principis voluntas, quæ in materia
maioratus, vt plus dependenti ab eius dispositio-
ne sine scrupulo debet esse independenter à testo-
instituente, sequitur ex dictis non esse recedendum
à nostra dicta sententia, vt docuit idem Molina *d.*
*lib.*4. *de primog.* & eius Addition. *dict. cap.*3. *n.* 31.
† *&* 34. vbi ait tunc de clausula notabili in pun- 16
cto iuris fieri mentionem in rescripti impetratione
quando de iure clausula est valida, secus autem si
nulla sit, vel saltim exceptione elidi possit quia
tunc non est de illa facienda mentio vlla.

Vnde infero vt quantumvis testator, dixisset, 17
quod non aliter valeat facultas, seu Principis re-
scriptum nisi facta mentione de prædicta clausula
derogatoria voluntatis Principis, eo quod tunc
non videatur agi de Principis potestate, adhuc de-
beat valere Principis facultas, etiam si prædicta
clausula mentionem non fecisset, cum vt diximus
institutor maioratus sibi possit eam legem impo-
nere, quando ab ipso posita sit clausula derogato-
ria voluntatis, quæ valida erit; sic vt de illa in rei o-
eatione sit facienda mentio, prout resoluit Bartol.
in dict. l. si quis in princ. testamenti ff. de leg. 3. vbi
communis cum eo, & Molina *supra num.*33. non
tamen ex dictis eam Principi imponere, imo nec
poterit maioratus institutor eam clausulam dero-
gatoriam ponere, etiam successoribus suis, vt ne-
queant à Principe impetrare facultatem ad bona
eiusdem maioratus alienanda, vel hypothecanda,
nec ea vti; etiam si motu proprio concessa fuerit,
& quod si contrarium fuerit actum, illico maiora-
tus successio in sequentem vocatum transferatur;
quia nihilominus poterit Princeps non obstantibus
his clausulis ex causa publicæ vtilitatis, vel maio-
ratus vtilitatis, facultatem ad bona ipsius maio-
ratus alienanda, vel hypothecæ subijcienda con-
cedere: sic probans Molina *dict. cap.* 3. *à num.*36.
vbi numeris sequentibus agit de praxi, Mieres *de*
maioratibus 4. *p. quæst.*9. *&* 1. *num.*144. Pater Mo-
lina *dict. disp.*650. *de Iustitia, & iure num.*5. *per*
totum.

Igitur vt prædicta facultas concedatur possessori 18
primogenij maioratus; solent expressè in illa ex-
primi clausulæ prohibitiuæ ipsius maioratus ab in-
stitutore positæ, seu illorum substantia illis ex-
pressè derogando, vel ex plenitudine potestatis,
motu proprio, siue ex certa scientia, & etiam adie-
cta clausula non obstante; sic vt omnis modus, quo
ab institutore prohibitionis fuerit scriptus, aufera-
tur, ac si ab institutore prædicta clausula adiecta
non esset; & insuper vt liberetur à pœna institu-
toris

toris ipſe maioratus poſſeſſor ſolet à quodam
tertio caute exigere, vt in Regia Camera, vbi ſi-
miles facultates conceduntur quoddam memoria-
le (ſic vulgo dictum) introducatur, in quo im-
perſonaliter, & ſine expreſſione nominis vltimi
poſſeſſoris, nec alterius perſonæ impetrantis, narre-
tur, quod in maioratu quem inſtituit N. ſunt clau-
ſulæ talis tenoris &c. Et quod nunc neceſſarium
eſt bona eiuſdem alienare; vel hypothecare ex
cauſis *hac, vel illa* eas exprimendo. Indeque ſup-
plicatur Regiæ Majeſtati, vt maioratus poſſeſſori
proprio motu, & certa ſcientia concedat reſcri-
ptum, in quo derogatur prædictis clauſulis, & con-
cedatur ei licentia, vt abſque incurſione pœnarum
in eodem maioratu contentarum, poſſit ad id fa-
cultatem impetrare: ſic Molina *dict. lib. 4. cap. 3.
num. 38. & 39.* vbi alia ſcribens ait caute proce-
dendum eſſe in hoc, propter rigorem clauſularum
recentium primogeniorum, quæ debent diligentiſ-
ſimè examinari ante facultatum impetrationem ab
ipſorum maioratuum poſſeſſoribus: videndi ſunt
etiam idem Pater Molina *dict. diſp. 650. num. 5.* &
Auendañus *de cenſibus, cap. 62. num. 3.* idem tenens
in facultate impetrata ab vxore de conſenſu poſ-
ſeſſoris maioratus.

19 Ad alia quando priuilegium nouum reuocet
primum, ſeu antiquum, & quod reſcripta, & priui-
legia Principum ſunt accipienda, vt tertio non in-
ferant præiudicium, & iuri communi, atque æqui-
tati conueniant *ſub hoc tit.* agitur, & cum multis
latè D. Ioan. del Caſtillo, *de tertiis ſub cap. 36.* &
de aliis ibi.

AD TEXTVM
IN CAPITE IV.
INTER CÆTERAS,
hoc titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Reſcripti vnum de duobus requiſitis ſufficit probare, ſi diſiunctiuum ſit, & quare?* numer. 2.
2 *Alternatiua affirmans, ſeu negans, & de copulatiua*, n. 4.
3 *Dictionis diſiunctiuæ, ſiue coniunctiuæ natura quæ ſit?*
5 *Alternatiua ex pluribus, ſufficit vna vera.*
6 *Alternatiua impedit dominij tranſlationem.*
7 *Alternatiuarum eligendi facultas nequit in alium tranſferri.*
8 *Dictio* ſeu, *num ſit diſiunctiua, aut copulatiua: vbi de dictione*, vel & ſiue.
9 *Delictum vnum ſolet diuerſis pœnis, & ſtatutis coërceri.*
10 *Argumentum à ſimili quem effectum habeat in iure.*
11 *Filius Sacerdotis poteſt dici ille, qui natus eſt ante patris Sacerdotium.*

1 TExtvs hic probat quod quando Papa
mandat in reſcripto de duobus inquiri
diſiunctiuè, ad certum effectum conſequendum,
ſufficiat alterum probari, multis hic probat Barbo-
ſa *num. 1. & num. 3.* notans ex gloſſa 2. hic quod
vbi in reſcripto, vel diſpoſitione duo, vel plura ſub
diſtinctione, ſeu alternatiuè proponuntur, ſufficit
quodcumque ex illis, in quo huiuſmodi reſcri-
ptum, vel diſpoſitio verificatur, † quia in dictione 2
diſiunctiua ad verificationem illius ſufficit alteram
partem eſſe veram; qui *num. 5.* expendit an textus
hic procedat ſolùm in diſiunctione alternatiua af-
firmante reſoluens contra alios, quos citat proce-
dere textum, ſiue in alternatiua affirmante, ſiue in
alternatiua negante; quare extra relata ab ipſo
erunt applicandæ ſequentes quæſtiones.

Igitur de vi coniunctiuæ, ſeu diſiunctiuæ dictio- 3
nis Doctores per textum noſtrum abundè tractant
ad cuius verum intellectum leges Sahagum *hic*
Azor. *lib. 5. moral. cap. 27. & 28.* De natura pro-
poſitionis & applicabis notata *ſupra ſub cap. 2.*
& quæ de eius natura tradit Riccius *collect. 1431.*
ad textum in l. Titia textores §. nihil ff. de legat. 1.
de qua abundè Barboſa omnia recolligens *in tr.
de diction. vſu frequent. dict. 110.* † De alternatiua 4
& copulatiua applicabis quæ tradit Gomezius
lib. 2. variar. cap. 11. à num. 19. & 20. vbi agit de
quæſtione an ſi quis ſtipuletur copulatiuè, ſibi, &
tertio extraneo. Et an hodie ſi quis mediante ſti-
pulatione ſimpliciter promittat pecuniam, vel rem
Titio, aut Seio alternatiuo modo, talis promiſſio,
actio, vel obligatio eius quæratur Titio: & leges
ipſum in verſ. *pulchrum dubium* vbi poteſt diſiun-
ctiua reſolui in coniunctiuam. † Et quod al- 5
ternatiua ex pluribus ſufficiat vnam eſſe veram
probat regulam conſtituens Gratianus ex noſtro
textu, & aliis regula 22. vbi limitat modis 8. † qui 6
etiam aliam ponit regulam regul. 23. cum ſex am-
pliationibus, limitans à *num. 3.* dicens quod alter-
natiua impedit dominij tranſlationem in legatis;
donec fiat electio ex textu *in l. apud Aufidium ff.
de optione legata.*

Et *ibi* regula 24. docet de alia regula, nempe vt 7
alternatiuorum eligendi facultas, non poſſit in aliũ
transferri ex textu, vbi Bart. & Iaſon. *in l. ſi ſtipula-
tus fuerim ff. de verb. obligat. & in l. ſi ſeruus*, & ibi
Doctores, & Bart. *ff. eodem*, vbi refert Doctores am-
pliantes regulam 39. modis, & ponit ad eam limi-
tationes ſex.

Dictio *ſeu* an diſiunctiua ſit, vel copulatiua 8
tractat Couarruu. *lib. 2. variarum cap. 5. num. fin.*
de qua omnia recolligens agit Barboſa *de dictio-
nibus vſu freq. dictione 363.* Igitur propria vis, &
ſignificatio eius eſt, vt diſiunctim, ſeu alternatimè
accipiatur *l. 1. ſublata ff. ad Trebell. l. ſiquis ita le-
gauerit ff. de auro, & argento legato, l. generaliter* vbi
Bart. *cod. de Sacroſanct. Eccleſ. l. filia*, vbi Bald. *cod.
de collat. c. fin. 75. diſt.* & licet ponatur inter diuer-
ſa, ſignificat ſimilitudinem, & conformitatem: &
quod licet quandoque ampliet, vel coniugat ſe-
cundùm propriam naturam importat alterna-
tiuam; & ſic licet verba diſiungat, coniungit ta-
men ſenſum, niſi quando res ſunt diuerſæ, & quod
quando ponitur inter diuerſa, ponitur ampliatiuè,
quod interdum ponitur declaratiue, ac expoſitiue,
præcipue quando ſtat inter duas dictiones idem
ſignificantes; quia exponit præcedentia, differt ta-
men à dictione *vel*; quia hæc diſiungit verba, &
mentem, illa *ſeu* tantum verba, & eſt eadem, ac di-
ctio *ſiue*. Ad quæſtionem an hæc dictio *ſeu* ha-
beat vim ampliandi legatum, Faquineus *lib. 5.
controuerſ. cap. 68.* de aliis dictionibus appli-
cabis Riccium *collect. 389.* etſi non ad propo-
ſitum.

Et

9 Et quia vt notat Faquineus *lib. 9. controuers.* Canonistæ Doctores per textum nostrum tractent de dubio, quod soleat vnum, atque idem delictum diuersis pœnis coërceri aliis legibus, ac statutis diuersis; ideo longè agit de pœna, quæ sit eligenda præ cæteris, ac statuenda, vbi doctè deserit videndus: & applicabis nonnulla *sub c. 4. de indic.*

10 Et quia ex finalibus verbis textus nostri ibi, *Et idem in similibus obseruandum est*; ideo ex multis notat de argumento à simili quem effectum habeat in iure.

11 Et quatenus ex textu hic verbo *filius Sacerdotis, & in Sacerdotio genitus*, docet Barbosa *numero 2.* quod Sacerdotis filius potest dici ille, qui natus est ante patris Sacerdotium: applicabis dicta *infra de filiis Presbyteror.* & ad quæstionem Suarez *de cens. disputatione 2. sect. 2. a num.10.* & de intellectu huius textus in hoc vers. Zenedus *in pract. quæst. 16. num. 15.* & de hoc noto *infra in cap. ad extirpandas de filiis Presbyteror.* quem expendit idem Zened.

AD TEXTVM IN CAPITE V.

Si quando, hoc Titulo.

DE RESCRIPTIS.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Pontifex consulendus est super dubiis priuilegiorum.*

2 *PræceptumSuperioris durum seu ex quo sequitur absurditas; vel scandalum non exequitur.*

1 PRo intellectu huius textus leges quæ adduxi *infra in cap. de caetero 5. de re iudicata quæstione 1. numero 19.* & quia per hunc textum agunt Doctores de consultando Pontifice super dubiis priuilegiorum; ideo applicabis quæ longè scripsi sub *cap. cum venissent 12. de iudiciis q. 1. & 2.* cum aliis.

2 Cumque textus hic probet præceptum Superioris, vbi iniustum, durum seu asperum apparet, vel ex eo sequitur absurditas, scandalum, vel inconuenienos, nullo modo esse exequendum; ideo præter Doctores, quos hic adducit Barbosa *numero 2. & 3.* leges Couarruuias *in regula peccatum 1. part. à numero 5. versic. octauo*, vbi dicit non esse obediendum Superiori ob scandalum ob idque applicabis quæ adduxi *in cap. 2. de præscript. quæstione 1. vers. ad tertiam*, vbi dixi de dubio, an teneamur permittere aliquod præceptum ob euitandum scandalum. Item applicabis dicta *in cap. de caetero de re iudicata*, vbi egi de cognitione, quam habet executor circa exequenda rescripta, de quo expendens textum nostrum loquitur Balboa *ibi a numero 25. & ibi dixi dicta quæstione 1. num. 19.* Et qualiter rescribendum sit ad Pontificem de damnis suarum litterarum Zeuallos *in practicis quæstione 897. à numero 363.* Et aliquid disponit contra ius idem *à numero 183.* Et pro apparatu textus nosto videbis quæ longè scribit Salzedo *de lege Politica libro 2. cap. 3. 4. 5. & 6.* & de nostro textu præter notata hic à Barbosa leges Sahagum, & Zenedum *in collect. 3. ad decretales.*

AD TEXTVM IN CAPITE VI.

Cum Ordinem, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum impetratum contra exemptum in præiudicium sua exemptionis, regulariter non valet, si de ipsa nec non fiat mentio.*

DE priuilegiis ordinis Cisterciensium circa decimas, dico *infra in cap. ex parte 10. de decimis.* Et quia latè hic de textu scribunt Barbosa, & Sahagum, & omnes interpretes generalitat notent quod rescriptum impetratum contra exemptum, non valeat in præiudicium ipsius exemptionis, si de ipsa in rescripto non fiat mentio & Doctores per glossam *hic*, vt tradit Barbosa *numero 6.* intendant hoc textu probare per speciale mandatum non derogari generali, cuius mentionem non faciebat; ideo adiunges notata *supra in cap. 1. & in cap. 3. hoc titulo*, & de hoc textu scribit Zenedus *ad decretal. collect. 151.* 1

AD TEXTVM IN CAPITE VII.

Eam Te, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum, cuius vi Capitulum contulit aliquam Præbendam, permanet etiam respectu Episcopi.*

2 *Consecratio requiritur ad hoc, vt quis Pontifex siue Episcopus appelletur.*

3 *Conuersi ad fidem sunt honorandi, & promouendi ad Ecclesias remissiuè.*
4 *Neophytus num ad ordines, & Ecclesiam assumi valeat?*
5 *Infans num queat nobilitari ante septennium remissiuè?*
6 *Statuta de actibus puritatis, & nobilitatis, iam hodie sunt derogata.*
6 *Episcopus num propriè quis dici possit ante confirmationem, & consecrationem.*
8 *Tempus data consideratur in rescriptis.*
9 *Beneficia duo difformia obtineri possunt sub eodem textu.*

1 SEXTVS iste quatenus probat quod rescripto ad conferendam Præbendam directo ad Capitulum gerens Episcopi vices, debet obtemperari ab Episcopo postea creato, ad quem Præbendarum collatio pertinet; quia mandatum reale fuerat, quod transit ad Episcopum tanquam successorem: sic resoluit Barbosa *h c num.1. & 2.* cum multis, & Nicolaus Garcia docet obiectis respondendo *de benef. p. 2. cap. 2. à num. 26* Quare pro amplianda hac materia adiunges dicta *infra in cap quoniam*, Abbas 14 *de officio deleg.* vbi quando commissio fit personalis, quando verò realis, quæ transit ad successorem in Dignitate. Item ad unges pleraque adducta *sub cap. quia V. de iud. ciis*, vbi longe dixi de obligatione, ad quam tenetur succedens. Item poteris hic adiungere quæ tradit Azor. *de officio Episcoporum lib. 3. moral. tom. 2. cap. 37. & 38. 29.*
2 *& 30.* † Et quod ad hoc, vt quis Pontifex, seu Episcopus vocari possit, requiratur consecratio, notans Doctores per textum hunc, de quibus cum multis Gratianus *regula 92.* vbi ampliat dupliciter, & limitat 4. modis: & videbis Garciam *de benefic. part. 6. cap. 2. à num. 19. & 26.* vbi expendit textum nostrum: & de Vicario eius *a n. 40* vbi ad quæstiones, nempe quas litteras exequi valeant de consecratione Episcoporum *infra late in cap. 6. de temporibus ordinat.*

3 Et quia Barbosa in vers. *pro eo vero quod Iudeus num. 3.* dicat vt ad fidem conuersi, sint honorandi, propter adeptam sacri Baptismi dignitatem, sintque capaces beneficij Ecclesiastici, qui à Iudæis originem dicunt: itemque ipse Barbosa plura de Neophytis per hunc textum, & ab eis originem trahentibus dixerit de officio Episcopi *p. 1. tom. 2. de Episcopali munere, glossa 17. per totam.*

4 Et de Neophytis latè scribit Riccivlus *in suo tractatu de Neophytis c. 4. cum sequen.* ideo adiunges, quæ tradit Suarez *de censur. disp. 44. sect. 3. à num. 5.* vbi agens de irregularitate respectu Neophytorum, & an ad ordines queant promoueri scribit nonnulla conducibilia ad textum nostrum: & an Neophyti ad Ecclesiam assumi valeant, Barbosa *de Canonicis cap 13. à num 27. & 28.* & Gratianus *regula 213.* cum Felino, & aliis ex antiquis *hic* per hunc textum probat quod hæreticus, vel infidelis, qui fuit, si iam conuersus est, possit promoueri ad Ecclesias, vel Dignitates, ampliat dupliciter, & limitat modis octo, & facit optima lex *partita, lib. 6. tit. 24. p. 7. cap. Neophytus 21. dist.* & sic infero ad sequentes quæstiones.

5 An infans possit ante septennium nobilitari
6 Narbona *in annalibus à num. 7. quæst. 36.* † Et an Ecclesiasticæ communitates debeant seruare in qualitate nobilitatis probanda statuta loquentia de tribus actibus, Salcedo *de lege politica, cap. 5.* latè Scobar *de puritate sanguinis*, Carleual. *de iud. p. 2. tit. 2. lib. 1. disp. 3. & à num. 6.* Valenzuela *p. 1. consil. 90. 91. & 92.* omnino videndi. Sed cum iam hæc lex specialis 35. *tit. 7. de los estudiosos generales, lib. 1.* de tribus actibus positiuis, quæ fuit anno 1623. etsi practicaretur in consiliis ordinum, & Sanctæ Inquisitionis, tamen iam ex hac parte derogata est, siue abrogata anno præterito 1656. sic vt semper quicumque ex familia sit, siue in se, siue in suis ascendentibus ab vtroque latere purus, & nobilitatus, nihilominus, quando prætendit, nonam gratiam requirentem puritatem, seu nobilitatem, debeat testibus qualificari de nouo.

Et quia per verba huius textus & in vers. *ante tuam promotionem*, & in vers. *ante datam litterarum*, & in vers. *Archidiaconus, & Canonicus*, Barbosa *a num. 5.* probet cum multis, an electus, & confirmatus ante consecrationem dicatur Episcopus, vbi distinguendo sesoluit: applicabis dicta *sub tit. de elect.* 7

Et an in rescriptis attendatur litterarum data applicabis notata *infra in cap. Capitulum Sancta Crucis hoc tit.* & *in cap. 1. de officio deleg.* & quod tempus datæ inspiciatur in rescriptis Gratianus scribit per textum *in cap. sequente*, & alios huius tituli, vbi ampliat, & limitat *regula 451.* † Et quod beneficia duo difformia sub eodem textu obtineri possint ex vi statuti, consuetudinis, aut dispensationis Episcopalis, applicabis notata *infra de prabendis, & Dignitatibus sub cap. de multa 18.* 8 9

AD TEXTVM IN CAPITE VIII.

Ad Aures, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum ad beneficium impetratum non valet, tacita dignitate impetrantis.*
2 *Dignitas non in genere, sed in specie est exprimenda in rescripto.*
3 *Nobilitas non debet exprimi in rescripto.*
4 *Nobilibus beneficia liberius concedit Papa.*
5 *Probare debet quilibet sua intentionis fundamentum.*
6 *Mandatum non requiritur ad impetrandum non quilibet amicus pro amico id facit.*

PROBAT textus hic quod non valet rescriptum ad beneficium impetratum tacita impetrantis. dignitate: & sic Barbosa resoluit per omnes hic *n. 5. & 2. & in cap. in nostra hoc tit.* requiri specialem mentionem dignitatis, sed dicens *num. 3.* contra alios, vt non teneatur mentionem facere de nobilitate. † Et quod non sufficiat expressio dignitatis in genere, sed requiratur in specie expressio dignitatis patet ex textu *in cap. in nostra hoc titulo* quia quoties lex expressionem verborum pro forma requirit, non sufficit expressio verborum sub inuolucro, *cap. ad agendum de procurat. lib. 6. l.* 1 2

sed

sed etsi quis §. quæsitum ff. si quis cautionibus, & Felinus *hic num. 3. col. 2.* ait vt ea sit mentio specialis, quæ exprimit circunstantias, & conditiones, quæ possunt Principem alterare: & prædicta doctrina est verè contra Barbatiam *hic num. 3. col. 1.* Selua *in tract. de benef. p. 3. quæst. 11. vers. 23. qualitas.*

3 Sed quod expressio nobilitatis rescriptum impetrantis non si necessaria; quia cum non dicatur impetratio subreptitia; ex eo quod supprimantur, quæ si expressa essent, faciliorem redderent Papam ad concedendum, vt est casus à contrario sensu *in cap. postulasti infra hoc tit.* sequitur dicendum, vt cum ex regula textus *in cap. de multa, in*
4 *fine de præb.* † Vt *ibi* dico Papa libentius beneficia nobilibus, quàm ignobilibus conferat, aut concedat, vt multò liberius rescriptum concederet impetranti, si nobilitatem exprimeret hic Ioannes Andreas, Butr. *num.* 10. Panormit. *num.* 2. Imola *num.* 5. Felin. *num.* 5. Decius *num.* 3. Ripa *num.* 1. Barbosa *num.* 3. Selua *de benefic. p. 3. quæst.* 12. Tyde *nobilit. cap. 37. num.* 61. quidqnid contradicant Hostieof. & Barbosa *hic à num.* 5. Romanus *singulari* 37. Ad quæstiones quod subreptitiæ litteræ in beneficialibus ipso iure nullæ sint Gratianus *regula* 444. item & per textum hunc quod tempus datæ inspiciatur io rescriptis amplians vno modo, & limitans modis octo scribit Gratianus adductus *cap. præcedenti dict. reg.* 451. alia notat Barbosa *hic à num.* 4. in vers. *Decani*, de cuius officio dico *infra in Rubrica de officio Archipresbyteri, & cap. 1. de ætate, & qual. ordin.*

5 Et in vers. *intentionis*, vbi dicit quod quilibet debet probare fundamentum suæ intentionis; de qua regula latè dico *in cap. fin. §. 1. de iureiurand.*

6 Et idem Barbosa *hic num.* 8. *& 9.* dicit quod ad impetrãdum beneficium non reqniritur mandatum; quia quilibet amicus pro amico, potest sine mandato impetrare litteras, etsi ad acceptandam collationem; ad institutionem, & possessionem requiratur speciale mandatum.

7 Et videbis plura apud Barbosam *infra in cap. cum adeo* 17. de quibus impetrans rescriptum ad beneficia, debet mentionem facere, vbi breuiter repeto alia addens.

AD TEXTVM
IN CAPITE IX.
Si autem, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum secundum præualet primo quo impetrans per malitiam suam non fuit vsus intra annum.*

2 *Reus, qui tutus est in aliqua exceptione potest aduersarium prouocare ad iudicium.*

1 TExtus iste similem habet materiam cum textu *in cap. ex part. 12. cap. plerumque 23. hoc tit.* ex quibus colligitur præualere rescriptum posterius, non facta mentione prioris, quo impetrans per malitiam suã, vel negligẽtiam suam vsus non fuit intra annum; sed quia horum decisio videtur esse contra regulam textus *in cap. 1. cap. cæterum 3. hoc tit.* videbis *ibi* adducta. † Canonistæ in hoc textu so- 2
lent dicere quod reus, qui est tutus aliqua exceptione, potest prouocare aduersarium ad iudicium de quo Anton. Gomez. *lib. 3. variar. cap. 1. num. 20.* legendus *à num.* 18. & videbis Sahagum ad bunc textum.

AD TEXTVM
IN CAPITE X.
Ad hæc, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Rescripta ad Iudices incertos impetrata, vel ad futura negotia, non valent.*

2 *Recusatur Iudex iustè propter amicitiam.*

3 *Cancellariæ etymologia, & origo remissiuè.*

TExtus iste decidit quod non valent 1
litteræ aut rescripra per quæ incerti Iudices dantur, vel futura negotia committuntur, satis vltra antiquos notat Barbosa *hic*, quæ pro enodatione huius textus moueri possunt; semper enim Iudices debent esse certi, vt probat: nam vt latè dixi *in cap. 2. de libelli oblatione*, libellus oblatus in Iudicio, si incertus est, repellitur à Iudicio; ergo molto magis debebit constare de certitudine Iudicis, cui negotium tractandum committitur. † Et 2
quia Balboa *in c. 61. de appell. n. 17.* per hunc textum probat, quod iustè recusatur Iudex propter amicitiam; ideo leges quæ de hoc puncto, & de Iudicum recusatione late scripsi *sub c. 4. de foro comp.* Et quia huius textus decisio limitatur, quando procedit delegatio, & commissio ex certa scientiá, ideò de virtute, & effectibus clausulæ ex certa scientia, applicabis quæ latè dixi, & notaui *in cap. venerabilibus de confirm. vtili, vel inutili*, & Rub. illius tituli.

Cancellariæ etymologiá, & origo, quæ sit, expli- 3
catur à multis, quos refert hic Barbos. *n. 3. & 4.* vbi quid de Caocellarij magni officij præeminentia agunt inter quos Couar. *lib. pract. c. 4. n. 10. vers. sed hæc*, Gegor. *in l. 4. hoc tit. 9 p. 2.* verb. *Canciller.*

AD TEXTVM
IN CAPITE XI.
Ad Audientiam, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum falsa latinitate conscriptum vitiatur.*

CVm textus hic probet quod rescriptum 1
falsa latinitate conscriptum vitietur, intel-

ligẽs Barbosa *hic n.2.& 4.* procedere tam in litteris Iustitiæ, quàm gratiæ; quia in vtrisque viget ratio; ideo applicabis quæ dixi, & notaui *in cap. ex litteris de fide instrument. quæst.5.* vbi egi de quæstione, an rescriptum Apostolicum propter rasuram in loco non suspecto, dicatur vitiosum.

AD TEXTVM

IN CAPITE XII.

Ex parte, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Attentatorum reuocatio remissiuè.*
2 *Vocatio in Ius remissiuè.*
3 *Fatalia appellationis prosequendæ remissiuè.*
4 *Appellationi renunciat, qui spoliat aduersarium post appellationem.*
6 *Expensarum condemnatio remissiuè.*
7 *Ecclesia Matrix quæ dicatur remissiuè.*

1 TExtvs iste similem habet materiam cum textu *in cap. sin autem 9. hoc titulo, & in cap. plerumque 13.* Per verba textus nostri de multis potest inquiri: nam ibi, *Post appellationem a se factam amouit*, & in vers. *ideoque*, & ibi, *Reuocatis in statum pristinum omnibus, quæ post appellationem ipsius inueneritis attentata*, adiunges quæ latissimè scripsi de reuocatione attentatorum post appellationem *in cap. bona 51. & in cap. cum teneamur 17.* & quæ notaui *in cap. 1. de appell.*

2 Et in vers. ibi, *Cumque authoritate iudicum in ius esset vocatus*, vide quæ adduxi de in ius vocando *sub Rubr. de iudic. & sub cap. pen. de foro comp. & sub cap. 1. de causa possess.*

3 Et ibi, *Cum biennium a tempore appellationis iam fuisset elapsum*: per hæc verba satis quęit disputari de anno, biennio, & tertio anno, in quibus est appellatio prosequenda, & qualiter procedat, de quo dixi latè *in cap. 4. 5. & 8. de appell.*

4 † Cumque hic Barbosa *num. 4.* dicat quod appellans videtur suæ appellationi renunciasse, si spoliet Aduersarium post appellationem; ideò applicabis pleraque, quæ adduxi de renunciatione appellationis, & quibus intelligatur facta *in Rub. sub quæst. 2. in cap. 17. sub quæst. 1. in cap. sæpè 44. sub quæst. 1. & in dict. cap. bona 51. sub quæst. 3. & in cap. solicitudinem 54. quæst. 1. de appellation.* & alibi.

5 Et ibi, *Dixit se litteras priores habere de quibus nulla mentio in posterioribus*, habebat: per hæc verba satis applicatur materia textus *cap. super litteris 20. hoc tit.* vbi de taciturnitate rescriptorum, ac de mentione, quæ in secundis litteris debet de primis fieri, notaui *suprà in cap. 1. & cap. cæterùm 3. hoc tit.*

6 Et ibi, *Memorato scilicet in expensis necessariis condemnantes*: de condemnatione expensarum, & quæ necessariæ, quæve voluntariæ sint latè *in c. finem litibus de dolo, & contumacia, & sub c. grauis de restit. spol.* dixi aliqua applicanda.

Et ibi, *Matrici Ecclesiæ*, Matrix Ecclesia quæ dicatur notaui *supr. in c. 1. §. 1. de summ. Trinit. & fide Cathol.* & tractaui *sub c. 1. de præscript. q. 1. vers. ad vltimam.* 7

AD TEXTVM

IN CAPITE XIII.

Sciscitatus, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum Papæ pluribus directum cum clausula, quod vnus, vel plures, si aliquis adesse nequit intelligitur tam de impotentia Iuris, quàm facti.*
2 *Iudices qui semel cœperunt, cognoscere debent insimul, & non vnus sine alio sententiam proferre.*
3 *Iudex excommunicatus à principio, vel in medio, facit actum nullum.*
4 *Infamis, seu alias inhabilis, non excusatur à iudicatura, à muneribus, à Notariatu.*
5 *Protestare non sufficiat, nisi adsit consensus eius, cui protestatur.*

TExtvs hic probat rescriptum Papæ 1
pluribus Iudicibus directum cum clausula
quod *vnus, vel plures iudicent*, si aliquis adesse ne-
quiuerit intelligi, tam de impotentia iuris, quàm
facti; quare quia de commissione facta delegatis
tribus cum clausula, *quod non omnes*; ideò re-
curres ad notata *infra in cap. prudentiam 21.*
de off. deleg. † Et quod sententiam debeant 2
proferre Iudices insimul, & non vnus sine
alio, qui simul cœperunt cognoscere de vna
causa, multis probat Gratianus *regul. 423.* de quo
alibi dico, notat nonnulla Barbosa ad litteram no-
stri textus. † Et quia *sub n. 5.* verb. *infamen* in glossa 3
ibi, *si medio tempore*, notat quod siue Iudex fuerit
excommunicatus à principio, siue medio tempore
semper actus per ipsum factos sit nullus; ideo ap-
plicabis quæ abundè scripsi *in c. ad probandum ae*
re iud. vbi an Iudex excommunicatus queat iudi-
care, seu actus facere iudiciales. † Et quod infa- 4
mis, vel aliàs inhabilis non excusetur à iudicatura,
si ipsi causa commissa fuit, tradit Felinus *hic n. 20.*
vbi sex limitationes congessit, & Decius *n. 12.* &
Innocent. & cum aliis Gratianus *regul. 236.* vbi di-
cit cum Gomez. Ariaz, & Petro Nuñez, quod in-
fames non repelluntur à muneribus; & idem Gra-
tian. multis probat *regul. 237.* quod infamis non
prohibetur esse notarius: applica aliqua, quæ notaui
infra in c. P. & G. de fide instrum. sub q. 3.

Item per hunc textum dixit Panormit. *hic* quod 5
protestatio necessaria est impedito; quare adiunges quæ latè dixi de protestatione, & eius effectibus *in c. fin. de appell.* & videbis de hoc cum multis Gratian. *regul. 365. & 396.* vbi tradit de alia regula, quod protestare non sufficit, nisi adsit consensus eius cui protestatur.

AD

AD TEXTVM IN CAPITE XIV.

Pastoralis, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Litterarum diuersarum cognitio, spectat ad omnes earum Iudices, & in discordia eliguntur arbitri.*

2 *Delegati Iudices cognoscunt, an sua sit Iurisdictio.*

3 *Rescripti tempus à quo currat*, n.4.

4 *Iudex nequit exercere Iurisdictionem ante receptionem, & præsentationem rescripti.*

5 *Administratio non datur Episcopo ante præsentationem suarum litterarum.*

1 COGNITIO diuersarum litterarum impetratarum, & super earum reuocatione, spectat ad omnes earum Iudices, etsi discordant, eliguntur arbitri. Applicabis quæ dixi de reuocatione sententiæ *in cap. sub orta 21. de re iudicata.*

2 Et quia Barbosa *hic num.* 1. firmat quod iudices delegati cognoscunt, an sua sit Iurisdictio, & pronunciant super exceptionibus sui fori declinatorij, & incompetentiæ; ideo applicabis quæ dixi in *Rubrica de foro comp. quæst.* 1. vbi dixi de dubio quis sit iudex, quando duo Iudices litigant de iurisdictione sibi competenti, & *quæst.* 3. quando incompetentiæ exceptio debeat opponi, & eius declinatoria; de hac exceptione dixi sub *Rubrica de exceptionibus*: item & *in cap. pen. de foro comp. applicabis quæst.* 16. vbi dixi de quæstione, an quilibet iudex præueniendo, possit cognoscere, an sua sit iurisdictio, & ab altero inhiberi. 3 † Et à quo tempore currat rescripti tempus, per hunc textum docet Balboa *in cap. 12. de appellationib. à num. 29. & 32.* vbi dicit ex textu nostro quod ante rece- 4 ptionem, præsentationemve rescripti, iudex non potest exercere Iurisdictionem, ipsum videbis. Et sic applicabis dicta *infra in cap. Capitulum Sanctæ Crucis hoc tit. & in cap. 2. de officio delegati*, an litteræ debeant habere vim à tempore datæ, seu præsentationis.

5 Imò & applicabis quæ dico *infra latè in cap. nosti 9. & in cap. transmissam 15. de elect.* vbi quod Episcopo non datur administratio ante præsentationem suarum litterarum.

Ad §. Quoniam eiusdem textus.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Iudices debent esse certi, & sic res super qua sunt iudicaturi, quid de eo qui ad plures causas delegatur*, n.3.

2 *Iurisdictionis perpetuatio circa expressa, non operatur regulariter, quoad non expressa*, *etiam in rescripto super iniuria in rem familiarem*, n. 4.

6 *Dictio* penitus *totam excludit, & ad qua se extendat*, n.7.8.9.10.& 11.

1 PRo intellectu huius §. & eius litteræ conducit quod adduxi *supra in cap. ad hæc 10. hoc tit.* cum dixi quod iudices debent esse certi, & sic etiam debebit esse certa res, super qua tales debent esse Iudices ex nostro textu; & sic super rebus expressis. 2 † Quare adiunges quæstionem, de qua Gratianus *regul.* 350. cum Felino, Ioanne Andrea, & communi hic, & per glossam, dicens quod perpetuatio Iurisdictionis circa expressa, non operatur regulariter quoad non expressa, 3 † hoc etiam extendens in eo, qui ad plures causas particulariter delegatur. 4 † Et etiam ampliat, *n.* 2. in rescripto super iniuria, in quo non venit actio aliqua ad vindictam; sed illa quæ consequitur rem familiarem, super qua rescriptum fuit impetratum cum Felino *in cap. sedes n.5. hoc tit.* quam regulam limitat Felinus *hic num. 7. & 8.* quinque modis, & Decius *num. 6.* item applicabis quæ dico latè, *in cap. significasti de foro comp.* vbi quando prorogatur, vel non iurisdictio.

5 In vers. ibi *cum generali per speciale procul dubio derogatur*, notaui *supra sub cap. 1. hoc tit. & in cap. 3. eodem*, vbi quando litteræ secundæ non facientes mentionem de primis eas eneruent: alia hic notat videnda Barbosa *num.* 5. vbi contra glossam hic verb. *ambigitur*, dicit decisionem huius textus procedere etiam in causa appellationis, vbi agitur de reuocatione litterarum quæ ad diuersos iudices in eadem instantia appellationis datæ sunt; ad quod applicabis nonnulla, quæ dixi *in cap. 17. & 18. de testibus.*

6 Et in verbis *penitus eneruetur*, quod dictio *penitus*, habeat adeo præcisam naturam, vt nullam modificationem, seu limitationem admittat, dixit idem Barbosa *hoc num.* 3. cum multis ab eo relatis & vberius ipse, *de dictionibus dict.* 249. vbi agit de hac dictione probans cum multis, 7 † vt idem importat quod omnino ex toto in totum prorsus, & similes. 8 † Et idem quod omni casu, 9 † & ipso iure actus nullitatem, 10 † item & quod sit exclusiua, teneatque minima, 11 † sitque etiam derogatoria derogatoriarum eo scilicet casu, quando testator in suo testamento dixerit volo hoc testamentum penitus valere, 12 † sed quando propter subiectam materiam non significat actum ipso iure nullum, docet Cardinalis Mantica, *de tacitis, & ambiguis conuent. lib. 5. tit. 5. n. 13.* 13 † Et Robles. *de præsentatione lib. 2. cap. 11. num. 34.* dixit vt talis dictio omnes casus sine distinctione contineat, & Natta *cons. 63. num. 16.* Rota *decision. 526. num. 4. p. 1. diuersor.* Seraphin. 2. *decisione 447. num. 4.* Octauian. Vulpell. *de proposition. & aduerb. signif. sub hac dict. pag. 72.* dixerunt hanc dictionem penitus habere adeo naturam præcisam vt nullam recipiat modificationem seu limitationem.

AD TEXTUM IN CAPITE XV.

Sedes, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM

1 *Clausula* quidam alij, *& res aliæ, non includitur multitudo effrenata.*

2 *Fraus, & dolus, neu debet ulli patrocinari.*

3 *Persona loquentis censetur excepta in generali sermone, & nec comprehenditur persona, ad quam sermo dirigitur,* n.4.

5 *Personæ magnæ, non comprehenduntur in generali locutione, nisi in locutione legis, & nisi non alia, quàm persona loquentis, posset comprehendi,* n.6.7.8.

9 *Clericalis ordo nobilitat, & est maior quacumque alia dignitate, & honore.*

10 *Ordo denominationis, maiorem dignitatem arguit.*

11 *Dictio* alius *quid sibi velit, num vniuersalitatem,* n.12.

1 TEXTUS iste duo continet quod per clausulam *quidam alij & alia res,* multitudo effrenata non includitur. Nec personæ, nec res maiores expressis, sed pares, vel minores; itaque applicabis quæ dixi *infra in cap significauerunt nobis 36. de testibus*, quatenus in vers. ibi: *Pro eo quod voluerint effrenatam multitudinem testium refrenare*: & quod horum occasione scripsi de vitanda multitudine testium ad probandum, & de certo numero stabilito: alia nostri textus verba cum glossis bene Barbosa expendit ex multis.

2 Et in vers. ibi: *Quia fraus, & dolus ei patrocinari non debet*; ad cuius dicterij probationes plura iura, & Doctores affert hic Barbosa *num.7.* & amplius *in axiom. Iuris, axioma* 102. ideo pro intellectu textus nostri, & *l.1.§. idem aiunt,* vers. *denique ff. de aqua pluu. arcenda*: videbis quæ scribit Thomas Sanchez *de matrim. lib. 3. disp.18. quæst. 4. à num.27. & 29.* & dico *sub cap.20.*

3 Ob verba textus nostri applicabis regulam, de
qua testatur cum multis Gratianus *regula* 353.
quatenus ponit, quod persona loquentis, cense-
tur excepta in generali sermone ex textu cum
glossa *in l. si mercedem, §. fin. ff. de actione empti,
l. insulam, §. fin. ff. locati, l. inquisitio, cod. de solution.*
4 *l. Paulus §. fin. ff. de pignoribus,* † amplians *num.3.*
vt sicut in generali sermone, persona loquentis
censetur excepta, ita non comprehendi personam
eius, ad quem sermo dirigitur *ex l. pen. ff. de Senat.
l. qui heredi §. fin. ff. de condict. & demonstrat.* item
amplians *num.4.* cum Afflictis *in decis. Neap.* 265.
5 *num.* 15. † Nec in generali locutione personas
6 magnas comprehendi. † Vbi limitat *num.* 5. in
generali locutione legis, quæ efficacior est: quare
adiunges quæ dixi *in cap.1. de prob. in 2. p.* an Le-
7 gislatores, & Principes sint soluti legibus. † Li-
mitat etiam *num.* 6. nisi in tali sermone non alia,
quàm persona loquentis possit comprehendi ex
Bernardo *regula* 307. † *& num.7.* vel nisi in gene- 8
rali sermone, etiam se ipsum comprehendat, vt
bene tradit Matienc. *in l.6. tit.15. glossa lib.5. recop.*
Et ex his applicabis nonnullas quæstiones, quas ad longum scripsi *in cap. cum venissent 12. de iud.* vbi de Papa, Principe, an cognoscant de se ipsis, vel secum dispensent.

Alia tradit *hic* Barbosa *à num.13.* ex glossa no- 9
stri textus, nempè quod Ordo Clericalis nobilitat & est maior quacumque alia dignitate, & honore sæculari multis probans: & de ratione applicabis plura quæ, dico *sub tit. de iudic. & foro compet.* & quæ noto infra *in titulis de vita, & honestate Clericor. & de immunitate Ecclesiast.* & per argumentum ex latè dictis *sup. de constit. in cap. Ecclesia S. M.*

Et quod ordo denominationis maiorem digni- 10
tatem arguat; quia prior descriptus, dicitur dignior cum pluribus probans *hic num.* 10. ex glossa *hic* Barbosa addit ex eadem glossa *num.* 14. quod in arbitrio Iudicis qui debeant dici maiores, quique minores; ad quæ videbis Tyraquel. *de nobilitate, & Iure primog. quæst.19. num.2. & cap.10. num.11. & in l. si vnquam* verb. *omnia num.31.* Menoch. *de arbitr. casu* 124. *num.* 5. applicabis dicta *de præcedentiis infra in cap. ante penult. de maiorit. & obed.* vide *infra cap. 18. de argumento ab ordine litteræ.*

Et in eadem glossa maiores ibi, *nec semper hoc,* 11
notat *hic* Barbosa *num.* 15. quod dictio *alius* non semper refert qualitatem præcedenti similem cum Sanchez *de matrim. lib.3. disp.20. num.3.* & cum aliis, de qua dictione plura videnda, idem Barbosa *in tr. de dict. vsufreq. dict.26.* quibus addo Couarr. *in pract. cap.35. num.3. in princ.* vbi dicit quod licet alioqui dictio *alius* implicet similes causas, & qualitates, probans ex textu nostro, & ex glossa *in l. fugitiuus cod. de seruis fugitiuis.*

Tamen si adiiciatur distinctioni vniuersali com- 12
plecti, ait etiam dissimiles quascumque alias qualitates, sicut eiusdem glossæ memores responderunt Imola *ibi*, Panormitan. *in cons. vltimo lib.1.* Socinus *cons.3. columna vltima lib.3.* atque ita Romæ sententiatum esse asserere refert, ex Ludouico Gomezio *in regula de triennali quæst. 2.* licet Felinus *hic col. 7.* & Iason. *in l. si vnus in fine princip. ff. de pactis*, videantur dubitare, an vera sit prædicta communis adnotatio; sed Decius *hic* eam defendit, vt saltim procedat, iuxta materiam subiectam, & perpensa diligenter ratione legis, & ipsius dispositionis, de cuius interpretatione tractabitur.

AD TEXTUM IN CAPITE XVI.

Ex Tenore, hoc Titulo.

PRÆMISSUM.

SUMMARIUM.

1 *Impetrans diuersa rescripta super eodem ad diuersos iudices perdit commodum vtriusque.*

2 Iudex

2 *Iudex pronuncians sententiam nullam, non facit litem suam*, n.3.

1 PROBAT textus hic quod qui contra vnum super eodem ad diuersos iudices, diuersa rescripta impetrat, & eis vtitur, perdit commodum vtriusque, multis exornat Barbosa *hic num.* 1. qui ex verbis hic *commodo careat vtriusque*, notat *numero* 6. quod trahens aliquem coram diuersis iudicibus pro eadem causa, eatu perdit. Quare adiunges ea, quæ dixi latè *in cap. fin. de iuram. calum. quæst.fin.* vbi de pœna temerè litigantium; item *ibi in* §. *pœna q.*1. adiunges quæstionem quare actor recusans subire iuramentum calumniæ, cadat ab actione sua.

2 Et quia Felinus *hic* dicit quod Iudex non facit litem suam pronuncians sententiam nullam, vt probatetiam optima lex 2.*tit.*2. *lib.*2. *fori*, ideo leges quæ scribit Gratianus *regula* 301. vbi congerit nonnullos casus, quando Iudex faciat litem suam.

3 Ad verba ibi: *Verùm quia super hoc dubitastis sedem duxistis Apostolicam consulendam.* adiunges *dicta in cap. si quando hoc tit. supr.* Et de intellectu textus nostri dixi *in cap. nouis* 13. *de iudic. q.*13. *num.*16.

AD TEXTVM IN CAPITE XVII.

Cum adeo, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum non faciens mentionem de beneficio impetrantis, non valet, vbi de aliis, quibus debeat fieri mentio.*

2 *Impetrans beneficiũ, debet exprimere valorem.*

3 *Impetrans si habet præbendam; & Canonicatum debet de vtroque mentionem facere, & etiam de beneficio, in quo nullos fructus percipit*, n.4.

5 *Rescriptum impetratum super beneficio ab impetrante antea occupato, est nullum, si de tali occupatione mentionem non faciat.*

6 *Rescriptum secundum debet facere mentionem primi: & de clausula speciali in eo contenta item etiam si primum fit de conuentione partium*, n. 7. *& de impetratione prius ab alio facta*, n.8. *& omnium, quæ possunt Principem mouere* à n.10.

9 *Impetrans gratiam à Principe super pœna, si de ea, iam exacta, mentionem non faciat, secundum rescriptum, erit nullum.*

11 *Impetrans debet facere mentionem de ordine annexo præbendæ, seu beneficio, & de qualitate naturali*, n.12. *& de appellatione causæ* n.13. *limitatur*, à n.14.

14 *Gratia non dicitur nulla; licet in ea non fiat mentio de transactione contracta nullo, seu electione nulla: & de clausula alterius rescripti nulla, nec de nobilitate, vel dignitate* n.15. & 16.

17 *Beneficia Ecclesiastica Laicis conferri non possunt.*

PROBAT textus hic quod non va- 1
let rescriptum impetratum, de beneficio impetrantis non faciens mentionem: cuius occasione poteris adijcere *suprà* annotata *in cap. ad aures* 8. *hoc tit.* vbi dixi de quibus obtentis, seu aliis debeat rescriptum impetrans ad beneficia, mentionem facere: & quia de multis, de quibus impetrans debet facere mentionem, veluti de pensione habita loco beneficij: de præstimoniis datis in titulum perpetuum: de titulo patrimonij, ad quod ordinatus est in litteris Iustitiæ, secus in litteris gratiæ: item beneficij manualis, sit facienda mentio in impetratione secundi; imo quod impetrans, debeat exprimere in impetratione se esse
Clericum, † addo cum Panormitan. *hic*, quod im- 2
petrans beneficium, debet exprimere valorem eorum, quæ possidet, aliàs gratiam inualidari, vt cum multis probat Gratianus *reg.*228. vbi ampliat quod impetrans veniam delicti, debet facere mentionem alterius primi delicti, de quo etiam dixi *sub dict. c. ad aures* 8. *hoc tit.* vbi Felinus hanc regulam quinque limitat modis *ibi* videndus, Decius *ibi n.* 10. Gratianus cum aliis *in dict. regul.* adducentes Tyraquell. *post leges Conub. glossa* 5. *n.*113. *& de pœnis temper. causa* 44. *num.*39. Roman. *cons.*483 Cassan. *in cons. Burgundia tit. de success.* §.7. verb. *ne ordenançe num.*5. ipse Grat. repetit etiam *sub regul.*219. *num.*11.

Imò & Abbas *hic*, Decius *num.*2. dicunt quod 3
non sufficit si quis habeat Præbendam, & Canonicatum, vt faciat de Canonicatu mentionem, sed etiam, & de Præbenda simul cum Canonicatu debeat fieri mentio: sequitur Gratianus *d. reg.* 229.
*num.*5. † Vbi enim Philippo Decio *in cap. cum ie-* 4
*neamur de præb. n.*2. ait quod impetrans debet facere mentionem de beneficio alio, quod habet, etiam si ex eo nullos fructus percipiat.

Et addo etiam sequentes casus, nempe quod si 5
quis occupauit primum beneficium viuentis modo scienter, modo ignoranter, si postea sequuta morte, illud impetratur à Papa, tacita prima occupatione, ipsius rescriptum esse nullum, ex Abbate *in c.*1. *de concess. præbendæ*, Caldenno *cons.* 13. *de rescriptis*, Philippo Decio *cons.* 398. *n.*3.

Imo & quod non solùm de primo rescripto, 6
sed etiam de clausula speciali in eo contenta, vt puta si fuit concessum, appellatione remota, vel aliàs Abbas *in cap. cæterùm supra hoc tit.* vbi vide-
bis quæ noto, † item si primum fit impetratum de 7
conuentione partium, & de hoc non sit facta mentione in secundo, bene Doctor Molina *de primog.*
*cap.*1. *num.*31. *&* 35. † Item etiam quod debeat 8
etiam mentio de impetratione prius ab altero facta, Alex. *cons.*11. *n.*17. *limit.*7. *& cons.*195. *vol.*2. *num* 6.

Item addo sequentes casus, nempe vt si quis 9
impetret gratiam à Principe super pœna iam exacta per fiscum, si non facit mentionem de exactione, rescriptum erit nullum, Felinus *in c. postulasti hoc tit. num.*4. cum aliis Gratianus *dict. regul.*229.
*num.*2. † Vbi *num.* 3. addit quod in rescripto de- 10
bet etiam fieri mentio omnium, quæ mouere possunt animum Principis, seu rescriptum concedentis, aliàs rescriptum esse ipso iure nullum, vt tenet glossa *in c. super litteris* 20. *hoc tit* de quo latè Rodericus Suarez, qui tradit singularia in materia, Decius *in dict. cap. ad aures* 8. *hoc tit.* vbi ex hoc multas decisiones refert Bellon. *cons.* 18. *numer.*6.

11 Et pro materia textus nostri alia congerens
Riccius *collect.*822.ad nostrum textum , ampliat
textum nostrum , vt etiam de ordine annexo be-
neficio , seu præbendæ sit necessario facienda
mentio ab impetrante ex Rota *in decis.*41. *de re-*
script. in antiquis. Sed contrariam sententiam te-
nuisse eandem Rotam nostris temporibus in vna
Abulen.Canonicatus 16.Iunij 1589.coram Gipsio
12 refert idem Riccius. † Et etiam Gratianus *dict.*
*reg.*229.*num.*10. ex Ludouico Romano *cons.*194.
dicit quod impetrans rescriptum , debet facere
13 mentionem de qualitate naturali. † Item addo
quod impetrans rescriptum, oportet facere men-
tionem de appellatione , & statu causæ , vt dicit
Barbosa *in cap.* 2. *hoc tit.* ex Palacios Rub. aliàs
casum videbis *infra cap.*19. *& in cap. dilectus* 26.
& in cap.postulasti 27.*& in cap.ad audientiam* 31.
& in nonnullis sequentibus, & *ibi in cap. si propo-*
nente 42.

14 Sed regulam præfatam ponens, de quibus non
debeat mentio fieri ab impetrante rescriptum , li-
mitat modis septem Felinus *in cap. caeterum* 3. *hoc*
tit. num. 20. vbi ponit alias quattuor ampliationes,
vltra quas limitabis dicendo,quod gratia,non dici-
tur nulla,licet in ea non fiat mentio de transactio-
ne,vel contractu nullo,vel electione nulla, vt latè
per Socinum *cons.* 120. *num.* 3. *lib.* 4. *& num.*7.
Hypolit. *cons.*120. *num.*13. & idem de processu
nullo,vt per Matheum de Afflictis *in decis. Neap.*
15 66.*num.*9. *&* 11. † idemque de clausula alterius
rescripti nulla , vt tradit Molina *de maioratibus*
lib. 4. *cap.* 3. *num.* 2. † Et quod nec fieri debeat
16 mentio de nobilitate , vel dignitate , retulit Ripa
secundùm communem *in dict.cap. ad aures* 8. *hoc*
tit. num. 68. Gratianus *dict. regul.* 229. videndus
num. 12. *&* 13. sed de hoc vltimo aliquid notaui
cum Barbosa *in dict.cap. ad aures* , qui alios Do-
ctores allegat *n.*2. *&* 3.

17 Tamen quia ad nostrum textum ponit pro re-
gula Riccius *dict. collect.*822. quod beneficia Ec-
clesiastica Laicis conferri non possint ; ideo leges
quæ noto *infra ad titul.de constit.cap* 2.& quæ di-
cit *num.*12.cum multis,& quæ dixi *in cap.* 3. *de iu-*
dic. q. 5. vbi possit cum dispensatione. Quibus
omnibus horum occasione addo Zevall. *in pract.*
*q.*523.vbi agit cum Felino *hic num* 4. de quæstio-
ne , an Clerico animi distinatione Tonsuram , &
habitum gerenti, possit beneficia conferri, de quâ
noto *in dict.cap.*2.*de instit.*

AD TEXTVM
IN CAPITE XVIII.
Causam , hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

Hvivs textus decisio percipitur ex
notatis *infra in cap.* 35. *hoc tit.* Et sic
quia eius litteram satis expendit Bar-
bosa, vbi *num.*4. *&* 5.enim infinitis ad
vtramque partem disputat , an causæ cognitio ali-
cui simpliciter commissa cêseatur commissæ defi-
nitio,de qua *infra in cap.præterea de officio deleg.*
& quia glossa præcedat ibi *quandoque* probet , vt
quãdoque clausula præcedens determinet sequêtia
prout iuris ordo requirit, vt cum infinitis expendit
Barbosa *de dictionib. & claus. claus.*219. cui addo
quod dixi *infra in c.*71.*de appell.q.*1.*num.fin.*& per
eandem glossam ibi ; *nec ordo scripturæ spectatur*,
solent Doctores disputare an possit desumi argu-
mentũ ex ordine litteræ; itavt primo scripti præfe-
rantur aliis postea scriptis : aliquid dico *in princip.*
Rub. de fide instrum. n. 47. ideo te remitto ad no-
tata in dictis locis.

AD TEXTVM
IN CAPITE XIX.
Constitutus , hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Impetrans canonicatum , debet facere mentio-*
nem de numero Canonicorum.
2 *Cassatis consuetudinibus , vel statuis à Papa non*
excluduntur illa , quæ sunt iurata.
3 *Clausula* non obstante ; *non tollit constitutio-*
nem iuratam.
4 *Dispensare nequit Episcopus in suis iuratis*
constitutionibus.
5 *Iuramentum facit vt actus non inualidetur etiã*
si opponatur postea clausula, non obstante.
6 *Lex noviter statuens non extenditur ad casus*
speciales,& priuilegiatos.
7 *Litteræ subreptitiæ in beneficialibus ,sunt ipso*
iure nullæ.

Qvia satis , & abunde *supra in cap.* 1
cum adeo 17. *& in c.* 3. *&* 8. dixi de
his,quibus impetrans debet mentionẽ
facere in rescripto;ideo addes *ibi* dictis
mentionem de numero Canonicorum quam de-
buit hic impetrans facere ; ob idque adiunges
etiam quæ notaui *supr.in c. cum accessissent.*8. vbi
dixi quando numerus Canonicorum,seu præben-
rum possit augeri in Ecclesia Cathedrali , vel col-
legiata , & insuper dicta *ibi cap. cum M. Ferra-*
riensis.

Et quia Barbosa *hic à n.*4.in vers. *firmatus iure* 2
iurando,dicit vt etsi consuetudines,vel statuta Pa-
pa casset, per hoc non intelligitur cassare consue-
tudines iuramento firmatas , † itavt clausula *non* 3
obstante non tollat consuetudinem iuratam,† imo 4
nec Episcopus possit in suis constitutionibus iura-
mento firmatis dispensare;ideo applicabis quæ di-
co *sub c.*1.*de iureiur.*vbi de relaxando,seu dispen-
sando iuramento : & item applicabis quæ notaui
supr. in c. ex parte 21. *de const.* vbi probatur non
posse Canonicos sine causa restringere numerum
Canonicorum , seu præbendarum. Et quid non
obstante aliqua constitutione à Canonicis facta,
vel confirmatione à nobis ab eisdem obtenta;ideo
adiunges quæ noto *infra in cap. qualiter* 17. *de*
*accus.*vbi de reuocanda sententia, seu moderanda
pœna ab eodem Iudice , & sequentes quæstio-
nes.

Prima quod iuramentum facit vt actus non 5
inualidetur , etiam si opponatur postea clausula
non obstante:sic glossa fin.*in cap.cum non deceat de*
elect.

elect. lib. 6. per text. nostrum, Couar. *in 2. p. Rubr. de testam. n. 19. & in c. quamuis pactum 1. p. § 1. num. 6.*
6 Gratianus cum infinitis *regul.* 271. † id etiam probans cum Fulgosio, Tyraquello, & aliis; quia lex nouiter statuens, non extenditur ad casus speciales & priuilegiatos, vt *in l. in testam. codic. de testam. iuncta glossa in l. hac consultissima*, vbi Doctores *Cod. qui testamenta facere possunt*.

7 Et quod subrectiæ litteræ in beneficialibus sint ipso iure nullæ vt notatur *supra in cap. ad audientiam, & in cap. ad aures hoc tit.* idem tenuit Gratianus cum multis per textum nostrum *reg.* 444. de quo dico *infra in cap. sequenti*, colligitur *hic* à vers. *ibi & de hoc memoratus P. non fecisset*, & *ibi & dictas litteras veritate tacita impetrat.*

AD TEXTVM
IN CAPITE XX.
Super Litteris, hoc Titulo,
DE RESCRIPTIS.
PRÆMISSVM.
SVMMARIVM.

1 *Subreptio dolosa rescripti ipsum vitiat in totum; sed quæ prouenit ex simplicitate solum vitiat, quatenus fuit causa inductiua subreptitionis*, num. 2. & 3. *& qualiter*, num. 5. *& de 2. parte*, à num. 8. & 9. *& de ratione vtriusque*, n. 10.
2 *Impetrans dolosus non debet commodum reportare ex sua fraude, etiam in aliis casibus extra rescripta* n. 4. & 5.
3 *Dolus præcipuus dicitur, cum aduersus Principem committitur in impetratione rescripti.*
6 *Quæstiones nonnullæ hic assignantur.*
7 *Subreptio per fraudem, & dolum, etsi non fuerit causa totius rescripti, id omnino vitiat.*
8 *Fraus & dolus non patrocinantur impetranti rescriptum.*
9 *Impetrans rescriptum simplicitate, quare non dicatur dolosus impetrator ad effectum textus nostri*, n. 10.
10 *Rescriptum impetratum ignorantia, siue simplicitate, qualiter sustinentur.*
11 *Pœna debet esse conformis delicto; sic vt puniendus veniat delinquens in eo, quod committit.*
12 *Impetrans simplicitate rescriptum, si mendax fuit in omni causa rescripti, ipsum omnino viciat.*
13 Cap. dicenti §. præscriptione n. 13. l. præscriptione cod. si contra ius, vel vtilitatem publicam.
14 *Fraus, & dolus sua natura differunt; eo quod non semper dolus est in fraude* n. 15.
15 *Fraus accipitur pro euentu, vel effectu.*
16 *Falsitas expressa, vel veritas suppressa ex simplicitate, etsi vitiet, non tollit, vt Iudex delegatus cognoscat de qualitate precum, qua potuerunt mouere, ad facilius concedendum, seu non exempla ponantur*, numero 17.
18 *Rescriptum à Papa concedendum, vel non, quando, & quomodo dignosci possit, &* num. 19.
20 *Rescriptum præsumitur subreptitium, si conceditur super re, super qua de stylo, vel iure concedi non deberet.*
21 *Delegatus, qui non recipit Iurisdictionem super principali, potest cognoscere an sua sit Iurisdictio*, n. 22. *& poterit impetrantem rescriptum in expensis condemnare*, n. 22.
23 *Iudex per litteras datus, apud quem opponitur exceptio, potest de ea & precum veritate, & de validitate litterarum cognoscere.*
24 *Delegatus, cui facta est fides de falsitate rescripti, nequit vlterius procedere in causa, expenditur textus noster*, n. 25.
26 *Notabilia aliqua pro nostro textu assignantur.*

CVm textus iste famosus, ac difficilis inter omnes Doctores reputetur; & habeatur, vt clauis totius nostri tituli; imo & celebris sit in materia subreptionis, sicut apud ciuilistas textus *in l. 1. cod. si contra ius, vel vtilitatem publicam*, vt dicit Riccius *collect.* 325. libuit in eo amplius, & latius repetere, quam in iam explanatis, & in sequentibus, quorum plures expendimus ex *hic* iectis. Igitur communi calculo ex verbis huius capituli, deducitur conclusio sequens: *Subreptio dolosa rescripti ipsum vitiat in totum; ea autem, quæ ex simplicitate, vel ignorantia catenus, quatenus fuit causa inductiua concessionis.* 1

Duplex ergo pars principalis *hic* reperitur, prima consistens in ea decidendi ratione præter plures aliàs à Doctoribus communiter relatas; nempè vt dolosa rescripti subreptio, siue consistens in exprimenda falsitate, vel tacenda veritate, vitiet rescriptum in totum, quo vtroque iure cautum, & receptum est ex dolo, vel fraude, non debere quem commodum reportare; cum vt dico latè *sub Rub. & titulo infra de dolo, & contumacia*, curarunt admodum vtriusque iuris conditores, & Prætores in obseruatione edicti perpetui, dolum, & fraudem submouere, vt patet ex textu *in l. 1. & toto titulo, ff. de dolo malo l. 1. §. ideo in princ. ff. de dolo malo, & metus exceptione, l. iuris gentium, §. ait Prætor, & §. dolo malo, & §. sed si fraudando ff. de pactis, l. 1. ff. de in integrum restitutione.* 2

Quare cum dolus dicatur præcipuus quoties aduersus Principem committitur in rescripti impetratione, *l. 1. ff. de natalibus restituendis l. fin. cod. de his*, qui à non Domin. manumissi sunt, *l. 1. & l. ersi cod. si contra ius vel vtilitatem publicam, cap. fides cap. ex tenore, cap. plerumque, cap. ad audientiam & l. 2. cap. si proponente hoc tit.* cum aliis referendis, sequitur, vt merito hic Pontifex Innocentius III. in vers. *nos igitur*, respondisset rescriptum in quo impetrans per dolum vel malitiam verum aliquod suppressit, vel falsum expressit, non valere ipso iure, sed in totum vitiari in pœnam ipsius dolosè impetrantis, vt nullum consequatur præmium, & commodum suæ peruersitatis, † cum cetera id etiam procedat, nedum in impetratione rescriptorum, sed & in aliis omnibus conuentionibus dolosis, *dict. l. 1. vers. ne vt illis malitia sit lucrosa, l. ne ex dolo suo 12. ff. de dolo malo, l. si remunerandi, §. Marius, vers. rectissime, ff. mandati, l. itaque 122* 3 4

ff. de furtis, l. ita demum 31. §. *nequis doli sui præmium ferat ff. de recept. arbitris l. verum* 63. §. *tempus* vers. *nec enim æquum est ff. pro socio l. sed etsi* 11. §. *quo* vers. *plane ff. ad exhibendum l. dubium non est* 3. *cod. de repudiis* vers. *furtum calliditatis dict. cap. sedes hoc tit.* vers. *qua fraus dict. cap. ex tenore circa finem, cap. plerumque* vers. *cum igitur.*

5 Hanc ergo conclusionem præter alias decidendi rationes, quas referunt Viuianus in rationali ad hunc textum. Antonius de Butrio *num.* 3. Baldus *num.* 8. Beroius *in* 1. *&* 2. *lectura*, Sahagum *num.* 5. Martinus Vrantius *num* 4. Iacobus Zochius hic in textu nostro, *à num* 20. & alij communiter confirmant iura, quæ refert, & adducit glossa *in cap. si proponente hoc tit. cap. dudum* 54. vers. *insuper de elect. l. fin.* vers. *qui mancipium alienum cod. de his quia non Dominis, cap dicenti* 16 §. *etsi leges* vers. *careat penitus impetratis* 25. *quæst.* 2. glossa *hic* verbo *litteras*, & verb. *simplicitatem l.* 7. vers. *encubriendola Verdad. tit.* 16. *& l.* 36. *que si carta fuere ganada diciende mentira (hoc est prouision.) tit.* 18. *part.* 3. *Trid. sess.* 13. *cap.* 5. *in fine de reform.* vers. *per falsitatem, aut veri taciturnitatem*: & sic Abbas *hic num.* 1. Zabarella *num.* 4. Decius Beroius *lect.* 1. *à num.* 4. *& lectura* 2. *à num.* 13. idem Abbas Decius & Felinus late *in dict. cap. sedes supra hoc tit.* & Doctores *in cap. si eo tempore*, vbi Franch. *hoc tit. lib.* 6. Rebuffus *tom.* 2. *ad leges Gallicas sub hoc tit. in præfatione num.* 110. Perez *in l.* 1. *quæst.* 13. vers. *tamen secundum quos tit.* 12. *lib.* 3. *ordin.* dicunt procedere non solùm in ea parte, in qua verum, suppressum, vel falsum aliquod expressum fuit, verum etiam ex omnibus aliis separatis, in quibus neutrum interuenit, cum indistincte, & quoad omnes partes corruant litteræ, vbi in aliqua parte vel articulo illarum per dolum, vel malitiam impetrantis falsum aliquod exprimitur, aut verum supprimitur: sic ex verbis hic *nullatenus*, & *dict. leg. etsi legibus, cod. si contra ius, vel vtilitatem publicam*, ibi, *careat penitus impetratis*, quasi dicat omnibus, quæ impetrauit, *& in dicto cap. sedes*, & vtrobique Barbosa, qui *hic num.* 4. in fine; ideo dicit procedere; quia si rescriptum vitiaretur tantùm quoad eam partem in qua subreptio commissa est, nulla vtique pœna videretur, imposita peruerso impetranti, cum idem omnino dicendum sit in eo, qui per simplicitatem, vel ignorantiam aliquid omisit, vel falsum expressit iuxta hunc textum, vt dico *in* 2. *parte.*

6 Sed an dicta procedant, non tantùm respectu causæ finalis, sed etiam impulsiuæ. Et an tale rescriptum sit ipso iure nullum, & irritum; an verò ope exceptionis, & an sicut in litteris Iustitiæ, sic in litteris gratiæ, vel contra, & æque, vt quando exprimitur falsum, sic quando verum tacetur. †

7 Vnum tamen notat Thomas Sanchez *de matrim. lib.* 8. *disp.* 21. *num.* 65. vt quando subreptio fuit per fraudem, & malitiam, vitientur omnino litteræ, quamvis ea non fuerit causa totius rescripti, sed solius formæ specialis, probans ex verbis nostri textus ibi, *in sua peruersitatis pœnam nullum ex illis litteris commodum consequantur*, & ex verbis final *dict. cap. sedes hoc tit.* ibi, *mendax precator careat penitus impetratis.*

8 Non enim fraus vel dolus debet illi sic impetranti patrocinari, vt tenent Tyraquellus, *de retractu linag.* §. 1. *gloss.* 9. *num.* 62. Couaruu. *lib.* 2. *variar. cap.* 18. *num.* 5. Cardoso *in praxi Iudicum* verb. *delictum n.* 7. Barbosa cum infinitis *in tract. de axiomatib. Iuris axiom.* 102. *num.* 1. idem hic, & *in dict. cap. sedes n.* 7. Bellet. *disquisit. Cleric. part.* 1. *tit. de clerico debitore* §. 2. *num* 5. Farinac. *in praxi crim. p.* 1. *quæst.* 32. *num.* 155. Menochius *de arbitr. casu* 182. *num.* 60. *& cons.* 121. *num.* 5. *& cons.* 136. *num.* 8. *& cons.* 198. *n.* 13. Surd. *cons.* 25. *n.* 13. *per reg. textus in l. nec ex dolo ff. de dolo, l.* 3. *ff. de transact. l. si qui dolo ff. de rei vindic. l. penult. ff. de iure dotium, l. si ex dolo ff. de iudic. l. etiam* §. 1. *ff. soluto matrimon. cap. intelleximus* infra *de iudiciis cap. audiuimus de collus. deteg. & alibi sæpius.*

Secunda pars nostræ conclusionis probatur ex 99 verbis hic in vers. *qui per simplicitatem, vel ignorantiam*, & ex *dict. cap. dudum de elect* vers. *insuper, c. quamvis & l.* 2. 38. *in fine de præb. lib* 6. cuius vera est ratio præter alias varias assignatas à Viuiano *hic* §. *sed si ex simplicitate*, & §. *sequenti, & in* §. *secus* à dicto Sahagun, & ab eo relati ex *num.* 17. & ab *infra* statim referendis vtramque dictam partem corroborantibus, & iam adductis pro prima parte; quia impetrando rescriptum simplicitate, vel ignorantia, cessat malitia, vel dolus impetrantis, & consequenter cessabit pœna constituta à Pontifice *hic* in dicto vers. *nos igitur.*

† Etenim prædicta conclusionis pars debet intel- 10 ligi, vt prædictum valeat rescriptum nisi quando ea expressio falsitatis, vel suppressio veritatis fuerit causa inductiua concessionis, & Papa nihilominus alias concederet, semota tali subreptione, & ea impetratio procedat ex bona simplicitate, opposita quidem dolo malo, vel malitiæ, & iusta inquam, & probabili ignorantia, quibus venia, & gratia tribuitur, sicut in aliis casibus *in l.* 5. §. *fin. ff de edendo, l. de die*, §. *si seruus, ff. qui satis dare cogantur l.* 2. §. 1. *ff. si quis in ius vocatus non ierit, cap. cum vniuersorum de rerum permutatione*, cum aliis congestis à glossa *hic* verbo *simplicitatem*, Barbosa *hic num.* 10. Nicolaus Garcia *de beneficiis, p.* 6. *cap.* 2. *à num.* 202. explicant vtramque conclusionis partem præter ordinarios Ambrosius de Lignate, & Iacob. Cochius *hic in* 2. *tom. repetition. canonicarum*, Petrus Gregor. *super ius canonic. in lib.* 1. *cap.* 48. *cum duobus sequentibus, & lib.* 2. *c.* 20. *hoc tit.* Menoch. & ab eo relati *lib.* 2. *de arbitrariis cent.* 3 *casu* 201. *n.* 24. Didacus Perez *in l.* 12. *tit.* 12. *q.* 7. *art.* 8. *lib.* 3. *ordinament.*, Rodericus Suarez *alleg.* 12. *à num.* 31. *& alleg.* 28. *num. fin.* Martin. Vranius *in comm. ad textum nostrum. cap.* 20. Staphileus *de litteris gratia tit. de modo, & forma impetrandi* §. *præterea à num.* 5. Marius Anton. Cuchus *institut. moral. lib.* 1. *tit.* 4. *à num.* 12. Sahagun. *hic*, & Viuianus, Couar. *lib.* 1. *variar. cap.* 20. *à num.* 1. *&* 6. & relati à Ximenez *in concord. ad hunc textum*, Salas *de legibus disp.* 20. *sect.* 15. cum infinitis, Sanchez *de matrim. dict. lib.* 8. *disp.* 21. *& in summ. tom.* 2. *libro* 4. *cap.* 47. Azeuedus alios referens *cons.* 34. Trentacinquius *variarum resol. tit. de rescript. resol.* 5.

Vnde rectè Pontifex *hic* vtrumque casum am- 11 plectens, tam dolosi, & fraudulenti, quàm simplicis, siue ignari impetrantis, ea diuersitate resoluit; quia cum pœna debeat esse conformis culpæ, & delicto, puniendusque veniat delinquens in eo, quod commisit, iuxta textum *in l. sancimus cod. de pœnis, cap. litteras* 13. vers. *in quo deliquit de temporibus ordin. cap. quæsiuit* 2. vers. *sed si quis*, *de his, quæ fiunt à maiori parte cap.* euenit vt sicut in priori parte textus nostri in vers. *nos igitur*, pœna dolosè impetrantis sit, vt ipse in totum priuetur rescripto, & eius commodo: sic *in* 2. *p.* in vers. *inter alios* impetrans mentiens ex ignorantia, vel simpli-

citate

plicitate circa formam specialem in rescripto comprehensam, eadem forma tantum priuetur, non re-
12 scripto exequendo in forma communi. † Vt sic impetrans tantum puniatur, in quo deliquit, sic vt ipse impetrans mendax esset quoad totum rescriptum ex eadem simplicitate, vel ignorantia toto priuetur, vt docuit Pontifex Innocent. III. hic in vers. *si verò sunctus*: ita Viuianus *hic in §. sed si per simplicitatem, & §. non speciali forma, & §. secùs*, Sahagun & communis Doctorum, & Vratiius *hic*, Thomas Sanchez *dict. disp. 21. à num. 54. dict. lib. 8. de matrim.* Abbas *num. 4.* Felinus *num. 6.* Decius *notabili 3. in noua editione num.* 8. Cardin. *à num. 5. & 11. oppositione à num.* 10. & relati ab eodem Sanchez *supra numero 56. & numero* 74.

13 Nec his obstat contra primam partem textus *in cap. idecenti §. præscriptione deductus ex l. præscriptione cod. si contra ius, & vtilit. public.* vbi probatur rescriptum dolosum non viciari in totum; quia omissis explicationibus nonnullis aliquorum interpretum; respondeo textum illum interpretandum esse iuxta regulam traditam *in 2. p. textus nostri*; videlicet quando mendacium ex simplicitate vel ignorantia fuit causa concedendi formam aliquam: qua sublata poterit Iudex in causa principali pronunciare: sic amplectuntur ad tollendas interpretum contentiones ex Baldo, Salicetus, & alij *in dicta l. præscriptione*, Imola, & Abbas *hic num. 3.* Felinus, & Decius 4. *num. 29.* & interpretatio 35. Mantua *num. 9. & 10.*

Nec iterum tunc obstant verba *dicti §. præscri-*
14 *ptione*, ibi, *tacendi fraude*, cum fraus ad dolum pertineat, & simplicitati sit contraria *l. fraudis 29. ff. de regul. Iuris*; quia respondeo fraudem, & dolum sua natura differri, *l. Iuris gentium §. dolo malo, iuncto §. sed si fraudandi ff. de pactis §. in fraudem instit. quibus manumit. licet vel non, l. 1. ibi posse & sine dolo malo aliud agi, & aliud simulari, ff. de dolo*; & quod in fraude possit esse dolus, sed
15 non semper sit dolus, † sic vt fraus accipiatur pro euentu, vel effectu; quia fraudari potest aliquis sine animo, vel dolo fraudantis, *l. ait Prætor §. ita demum cum seq. ff. quæ in fraudem credit. dict. §. sed etsi fraudandi*: vnde prædicta verba *tacendi fraude, dict. §.* præscriptione non significare, nec probare dolum impetrantis, sed effectum; quia concedens fraudatur ex mendacio; quare euenit, vt non vitiet, nisi quatenus fuit concessionis causa; cum itaque in ea specie non fuerit causa, vt constat apertius *ex l. 1. iuncta dicta l. præscriptione cod. si contra ius*, vel vtilitatem publicam merito in illis iuribus potuit de causa cognoscere, vt expendit D. Don. Didacus del Coral. Cameræ Auditor in quadam repetione breui ad nostrum textum, dum esset Salmanticæ in scholis professor, & alumnus Collegij S. Bartholomæi vir omni laude dignus.

16 Et vt intelligas animaduerto circa prædictam secundam partem conclusionis textus nostri, & regulam 3. contentam in vers. *si verò*, vt quando falsitas expressa, vel veritas suppressa ex eadem simplicitate, vel ignorantia, ea falsitate expressa, seu veritate suppressa, faceret vt Summus Pontifex non concederet rescriptum; tunc quidem ipsum vitiari, vt dixi. Sed hoc seruato scilicet, vt Iudex delegatus de precum qualitate cognoscere valeat in his, quæ potuerunt Papam mouere ad facilius concedendum, seu non concedendum, iuxta ea, quæ iam scripsi *sup. in Rub. & in cap. 3.* & aliis. † Et huius casus exempla sunt, si impe- 17
trans dixit appellatum esse à sententia, cum tamen non esset, vel quando impetrans tacuit Aduersarij appellationem, vel nō rectè expressit *c. bona de confirmat. vtili, vel inutili*, aut quando tacuit terminum fuisse præfixum appellanti *cap. sæpè 44. de appellat.* vt docent Hostiensis *hic in §. si verò*, Abbas *num. 4. & 6.* Felinus *num. 6.* Decius *in dicto notab. 3. in noua editione numer.* 8. & alij iam adducti.

Sed dubium est non leue dignoscere, quando 18
Papa fuisset concessurus, nec ne rescriptum in prædicta regula dictæ secundæ, & tertiæ partis textus nostri in dicto vers. *inter alios*, & dict. vers. *si verò*, cum hoc pendeat ab intentione Summi Pontificis, eius voluntate, & mente, de qua constare non potest, nisi exprimatur: argum. textus *in cap. si verò aliquis 4. iuncta glossa ibi* verb. *propria de sent. excommunic.* cum secretorum cognitor solus sit Deus, *cap. erubescant 32. dist. cap. vnico*, vers. *de occultis, vt Ecclesiastica beneficia*, & ex aliis.

Tamen respondeo tunc demùm præsumi Sum- 19
mum Pontificem, aliàs fore concessurum rescriptum, cessante scilicet subreptione, quando conceditur super tali re, super qua concedi debet de iure, vel de Curiæ stylo qui facit ius, vt dico *infra in Rub. de consuetudine*. & probat textus *in cap. quam graui 6. de crimine falsi*, cum multis Sanchez *dicta disp. 21. lib. 8. de matrim. num. 16.* Salas *de legibus disp. 20. sect. 15. conclus. 2. n. 117.* † Secùs autem esse, si concessum esset, super re
super qua de stylo Curiæ, vel de iure concedi non 20
debet tale rescriptum, tunc enim præsumitur subreptionem fuisse causam inductiuam substantiæ rescripti, vt ex Innocentio docent Iacobus Cochius *num. 2.* in textu nostro, Cardinalis *opposit. 8. num. 10.* in quo debet delegatus Iudex animaduertere ex dicto vers. *si verò*, vt in vtroque casu *ex regula 2. & 3.* eadem ratio, quæ delegantem moueret, moueat etiam delegatum; quia delegantis vice fungitur *l. 1. §. cui mandatam, & l. si Prætor 3. vers. partibus eius fungitur ff. de officio eius cui mand. cap. sanè el 2. 11. in ordine*, iunctis traditis à glossa ibi verb. *vices nostras de officio, & potest. Iudic. deleg.*

Vnde fit vt licet delegatus non recipiat iuris- 21
dictionem super negotio principali, vt *in 1. & 3.* nostri textus regula, adhoc tamen recipiat, saltim super incidenti ad cognocendum, & pronunciandum, an sua sit iurisdictio, vt constat ex textu nostro, & ex aliis iuribus adductis à glossa nostra verbo *nisi forsitan*, vbi Barbosa hic *num. 18.* notat quod delegatus potest sententiare super exceptionibus propositis pro impedienda executione Bullarum Apostolicarum, Abbas *in cap. pastoralis §. quia verò de off. de leg.* Mynsinger. *cent. 4. obseruat. 93, num. 3.* Menoch: *de arbitrar. lib. 1. quæst. 58. n. 16.* & Marius Anton. *variar. resol. lib. 1. resol. 39. num. 5.* cum illis, & Rota *decis. 35. num. 1. & decis. 202. num. 1. p. 1. in nouis.*

Et ad hoc celebris est, & à communi allega- 22
tur *hic*, vt testantur Sahagun. *num. 13.* Ambros. de Vignate *num 13. hic*, qui plures refert limitationes inferentes inde, & alij Doctores, vt delegatus in hac specie possit talem impetrantem in expensis condemnare: argum. textus *in Clem. 1. in fine hoc tit.* vbi notat Barbatia *à num. 25.* Maranta *de ordine iudicior. p. 4. dist. 8. num. 3.* Gregorius Lopez *in l. 13. tit. 13. p. 2.* Ioannes Gutierrez *lib. 1. pract.*

23 *pract. quaſt.* 20. *num.* 5. † Item quod Iudex per litteras datus, apud quem contra illas opponitur exceptio, poſſit de ea, & precum veritate, ac ſubinde de validitate litterarum, & viribus ſuæ iuriſdictionis, vocatis partibus, cognoſcere, vt late proſequitur Felinus *hic à num.*18. Decius 12. Beroius *lect.*1.*à num.*19. *&* *lect.*2. *à num.* 25. *&* *à num.*79. poſt alios *hic* Barboſa *num.* 17. Iaſon. & omnes *in l.* 2. *ff. ſi quis in ius vocatus*, Didacus Perez *in l.*2.verſ.*item tit.*2.*lib.*3.*ordinam.* Et quænam debeat Iudex litterarum verificare, latiſſimè & ad plures caſus Garcia *de beneficiis p.*6.*toto c.*2. cum ſuis §§. Riccius cum multis *collect.* 1588. & adiunges ad materiam Iudicum executorum quæ dico *infra latè in cap.de catero* 5. *de ſent. & re iudicata.*

24 Sed quia dicta in prædictis duobus verſiculis videntur obſcurari ex verſ.*nullatenus de cauſa cognoſcat*, textus noſtri; ideò exiſtimo dicendum quod ſi delegato fuerit fides facta fraudis reſcripti, non poſſit vlterius procedere in cauſa ſibi commiſſa: ita Fulgoſ.*in dict.l.praſcriptione num.*8.*& in l. etſi legibus num.* 1.*cod. ſi contra ius, vel vtilitatem pu-*
25 *blicam*, Balboa *in cap.*5. *de re iudicata*, † dicentes textum noſtrum procedere in ſubreptione concernente impetrationem; ſecus ſi merita cauſæ reciperet, vt *in cap.*1.*de litis conteſt. lib.* 6. quia in primo caſu detecta ſubreptione Iudex amplius virtute reſcripti procedere non poterit, quaſi ex defectu iuriſdictionis iuxta primam textus noſtri partem; ſecus in ſecundo: nam cum in eo merita cauſæ falſitas non impediat, quominus Iudex poſſit de veritate iudicare, vt *in dict. cap.* 1. *de litis conteſt.lib* 6. ideo enim *in* 2.*p.* potuit cognoſcere modo dicto. Et hæc quidem congruunt ad verba textus noſtri ibi: *Nihilominus iuxta rigorem iuris à delegato Iudice in negotio procedendum*, & ibi, *Delegatus non ſequens formam in litteris ipſis ad poſitam, ſecundùm ordinem iuris procedat in cauſa, & quando non ibi* io verſ. *ſi verò* vſque ad finem. Hic adiunges quod de intellectu *dict. cap. ſtatutum hoc tit.lib.*6. dixi *infra quaſt.*4. ante verſ. *ad ſecundam* in verb. *ſecundo infero*, & in verbo *verùm.*

26 De notabilibus, ſeu præmiſſis ad veram intelligentiam textus noſtri, tam pro ſubreptione, quàm obreptione, dico *infra in quaſtionibus.* Quare nunc adijcies pro vero etiam intellectu quæ dixi *in c.* 3. *de fide inſtrument.quaſt.*1. *à num.*1. *& in cap.* 4. *de re iudicata quaſt.*3. *num.*3. & quæ noto *infra in c. poſtulaſti* 27.*& in cap.ad audientiam* 31. *& in cap. ſignificante* 34.*hoc tit.* vbi Barboſa dicit *num.*4.*&* 5. quod quando falſitas exprimitur, aut veritas ſupprimitur per ignorantiam, valet impetratio, vbi huiuſmodi ſubreptio non fuit cauſa conceſſionis, & ſuperior illa ceſſante, æque conceſſiſſet, vt notant hic omnes, Felinus *à num.*2. Decius 6. Beroius *lect.*1.*num.*38. Couarruu.*lib.*1. *variar.c.*20. *num.* 1. verſ.*ſecundo*, & *num.*6. alia pro littera textus noſtri dico *infra in quaſtionibus, & in fine earum*, aliqua adijcies quæ dixi *in c.veniens* 16. *ſub quaſt.*1. *&* 2. vbi de his, quæ fiunt dolo, & de cauſa finali, & impulſiua.

QVÆSTIO I.

An taciturnitas veri, aut falſi expreſſio æquè reſcripta vitiet. Et an omnis expreſſio falſi, reſcriptum vitiet, ſeu diſpenſationes, ac cæteras gratias. Et an taciturnitas veri reddat diſpenſationem nullam quando tacetur aliquid, quod ſecundùm ſtylum Curiæ eſt neceſſario declarandum: vbi quid de conſuetudine.

SVMMARIVM.

1 *Reſcripta principaliter corruunt propter expreſſionem falſitatis, aut taciturnitatem veri.*

2 *Reſcripta alia iuſtitia; & qua iſta ſint*, n. 3. & 4.

5 *Reſcripta alia ſunt gratia ad beneficia ſcilicet, alia eorum à ſacularibus conceduntur*, num.8.

6 *Reſcripta alia dicuntur contra ius.*

7 *Reſcripta Pontificia alia ſunt per viam breuis, alia per viam cognitionis, alia per viam reſcripti ſpecialiter nuncupati.*

9 *Reſcripta alia dicuntur communia, ſeu mixta.*

10 *Reſcripta iuſtitia, & gratia in pluribus differunt, illa non ſunt ipſo iure nulla ratione ſubreptionis; donec de ea opponatur*, n.12. *hae ſtatim irrita ſunt*, *&* n.11. & 12. *& de ratione*, n.14.15.16.& n 56.

11 *Reſcriptum ſubreptitium abſolutionis, eſt irritum ipſo iure.*

12 *Textus noſter intelligitur.*

13 *Reſcripta gratia faciliùs irritantur vitio obreptionis, quam iuſtitia.*

14 *Reſcriptum iuſtitia ſecundùm, non faciens mentionem de primo, data negligentia conualeſcit.*

15 *Littera iuſtitia comparantur contractibus ſtricti iuris, littera gratia contractibus bona fidei.*

16 *Littera iuſtitia faciliùs dantur, quàm littera gratia.*

17 *Puritas omnis debet eſſe in ſpiritualibus.*

18 *Littera iuſtitia conceduntur ſecundùm iuſtitiam.*

19 *Baccalaureatus narratiua falſo expreſſa vtriuſque iuris, num vitiet gratiam.*

20 *Presbyteratus falſa narratiua in gratia de beneficio non curato actum non vitiat.*

21 *Beneficia prius obtenta in gratia beneficiali, ſunt narranda; alias gratia eſt nulla, ſed tranſcurſu quadragenali reuiuiſcit.*

22 *Reſcriptum ſubreptitium, ſeu obreptitium, quare ſic dicatur*, n.27.

23 Subrepo, *vel* obrepo *verbum; ſignificat clam, & latenter in cautum aggredi; & an plus peccet obrepens, quàm ſubrepens*, n.25.

24 *Reſcripta, ſiue dicantur obreptitia, ſiue ſubreptitia, ex vſu iuris eadem ſunt*, n.26. *etſi in aliquo diſtinguantur à vi verbi, vt* hic, *&* n. 28. *vbi aliqui volunt vt exprimens*

mens falsum ipso iure nihil consequatur; non sic tacens verum, qui ibi improbantur: vide n.48.& 49.

26 *Obreptitia, siue subreptitia dicuntur indifferenter, & promiscuè rescripta, etsi aliquando ad tollendas difficultates simul apponantur, in litteris*, n.26.

29 *Rescripta non conceduntur, nisi stante causa finali, aut impulsiua: & quæ sit qualibet,* num.30. & 31. 32. 33. & 34. *efficiens quæ* num.36.

32 *Causa finalis dicitur ea, sine qua priuilegium non concederetur, & dicitur prima quoad, intentionem vltima quoad executionem,* n.32.& 35.*vbi expenditur melius.*

33 *Finalis causa est prima omnium causarum.*

34 *Impulsiua causa est quæ præter finem vltimum mouet agentem &* n.37.

36 *Finalis causa non depromitur ab eo quod* actus non fieret, *nec ne ita* hoc remoto, ipse non agerem istum actum, *&c.*

38 *Ædictum de postulando à fœminis in iudicio, à qua causa prouenit.*

39 *Simoniacus non est seruiens Episcopo minus principaliter propter beneficium.*

40 *Finalis causa siue principalis, non ex eo dicitur, quod quis Prælato inseruiat spe beneficium habendi.*

41 *Causa vna posita in rescripto, illa finalis, & non impulsiua est censenda, quæ si falsa fuefuerit vitiabit rescriptum, etiam si simplicitate abtentum; & quare;* numero 41.

43 *Causa posita à narrante, etsi in dubio præsumatur finalis, vt aliqui Doctores volunt, verius est, vt impulsiua existimetur, vt actus valeat*, n.43.

44 *Valori actus iura maximè fauent, etiam in gratiis, & priuilegiis: idem intelligitur in legibus, & donationibus;* numero 45.

46 *Qualitas ad mouendum Principem, vt dispenset, necne solum cognoscitur arbitrio prudentis, & sub* n.74.

47 *Rescripta vitiantur æque veri taciturnitate, aut falsi expressione.*

48 *Obreptio est quæ per falsi narrationem factam superiori committitur, subreptio quæ per taciturnitatem veri, vel perplexam narrationem.*

50 *Rescripti dolosi exceptio opposita debet probari; vt improbatur à iudice delegato: vide* n.52. & 53.

51 *Vitium falsæ narrationis maius reputatur, quàm taciturnitatis veri ad effectum puniendi impetratorem dolosum.*

52 *Processus fulminatus ex rescripto subreptio, potest irritari in rescripto iustitiæ, etiam non opposita exceptione subreptionis*, num.53. & 54.

53 *Iudex ex causa publica parte non petente supplet quæ desunt ad vocatis.*

54 L.4.§.hoc iudicium ff.de damno infecto.

55 *Delegatus Iudex potest irritare processum factum virtute rescripti iustitiæ dolosi.*

57 *Falsi expressio in causa finali, vitiat rescriptum & dispensationes, si alias Princeps non concessisset secus quando difficulter;* num. 57. & 39.

58 *Legatum vitiatur ex defectu causæ, si aliàs testator non legaret.*

59 *Donatio, ac gratia à Principe concessa exigans eandem libertatem.*

60 *Donatio procedens ex causa impulsiua, non est irrita, nisi quando contingit ex causa finali.*

61 *Taciturnitas qualitatum, quas iura iubent exprimi, reddit gratias, & dispensationes nullas*, n.62.

63 Cap.si motu proprio de præb.lib.6.

64 *Rescripta, & littera Pontificia habent tacitè eam conditionem,* si preces veritate nitantur, *quam expendes, vt* numero 65.

65 *Falsi expressio in substantialibus irritat gratias, secus si in accidentalibus.*

66 *Impulsiua causa falsò expressa, qua sublata, non moueretur Princeps ad concedendum rescriptum: aliquando illud irritum reddit, vt hic* n.67.

67 *Rescriptum redditur nullum, quoties impetrans tacet ea, quæ si exprimerentur, animum Principis inclinare poterant ad non concedendam gratiam, seu concedendam cum aliquo moderamine.*

68 *Qualitas requisita ex Curiæ stylo, est necessario exprimenda ad rescriptum obtinendum,* num. 69. *item requisita ex consuetudine,* num.71. *& quid in foro conscientiæ*, n.72. & 73.

69 *Curiæ stylus facit ius.*

70 *Voluntas Principis intelligitur talis, qualis est iuris intentio.*

73 *Stylus Curiæ seruandus est quoad qualitates substantiales, non quoad accidentales.*

74 *Litteræ Iustitiæ, & gratiæ solent expediri iuxta Curiæ stylum.*

75 *Curiæ stylus num faciat, solum ius, quando constat, vt sit receptus.*

QVia inter defectus, & vitia multa, quibus multoties rescripta corruunt secundùm glossam *hic* verbo *litteras*, & *in cap. cæterum*, verbo *iudicio*, *cap. ad audientiam el.2.* verb. *irritum*, & verb. *mentionem*, & *in cap. si proponente*, verb. *minus competens*, & in aliis huius tituli, vbi Doctores, sit illud frequentius, quod committitur, quando rescripta impetrantur, veritate suppressa, vel falsitate expressa. de quo vitio loquitur, ac intelligitur textus noster, & similes relati *supra in præfatione*; ideo pro perfecta intelligentia resolutionis relatæ, ac quæstionum, quæ subsequuntur duxi præmittenda notabilia sequentia: ex quibus aperitur verus sensus huius materiæ. 1

Igitur præmittitur primo rescripta alia esse gratiæ, alia iustitiæ, priora dici, quæ ad beneficia, 2
dispensationes, & alias quascumque gratias, obtinendas conceduntur; posteriora, quæ ad lites forenses impetrantur, vt ad committendum causam iudici in foro externo decidendam, Menochius *de arbit.lib.2.cent.3 casu 201.num* 1.Thom. Sanchez *de matrimonio lib. 8. disp.11. num.*11.de his meminit textus *in l. legibus cod. si contra ius, vel vtilitatem publicam*, vbi Bartol. & alij, *cap. seitatus* 13.*cap.pastoralis* 14. *& in tit.nostro*, & vt ostendit ex communi hic in tit. nostro Andreas
Valensis §.2. *num.* 2. † dicens talia esse cum Pon- 3
tifex de iure partis obscuro consultus aperit illud.

Ex

Et quid iudex in iudicando sequi debeat, ostendunt textus *in cap. ex parte 12, cap. sedes 15.* & alij huius tituli, aut quando causa ad se deuoluta iudicem aliquem delegat, *cap. 1. cap. nonnulli 28.* &
4 aliis huius tituli, † dicique sic rescripta iustitiæ, seu ad lites; tum quia ad iustitiæ administrationem pertinent; & referuntur; tum quia, & hæc licet præter ius dentur in casibus, scilicet à iure non decisis, tamen dicuntur dari secundum ius; quia vel ad iuris interpretationem, vel ad debita iuris executionem dantur.

5 Rescripta vero ad beneficia vocari rescripta gratiæ, probat textus *in cap. gratia hoc tit. lib. 6. & in clementina gratia eodem*; quia nullam causam habent cur concedantur, quam concedentis meram liberalitatem: sic Valensis *dicto* §. 2. *num.* 3. vbi, addit huiusmodi rescripta esse, quibus mandat alicui prouidere de beneficio Ecclesiastico, *cap. mandatum 38. cap. Abbate 40. hoc tit.* & quod hæc duo rescripta nihil aliud sint, quàm Summi Pontificis litteræ, seu epistolæ ad lites, vel ad beneficia, ad supplicationem alicuius rescripti.

6 Et quamvis alia sint rescripta, quibus contra ius Summus Pontif. scribit, aliquod alicui concedendo, veluti immunitatem à collectis, vt *in l. 1. & per totum, cod. de immunit. concedenda lib.* 10. aut à decimis, vt dico *infra sub tit. de decimis*, & dixi *in cap. causam 7. de præscript.* vel aliquem sua lege soluendo, vel cum aliquo dispensando, vt
7 dicit idem Valensis *dicto* §. 2. *num.* 1. † Item quod rescriptorum Pontificiorum, alia sint per viam breuis, alia per viam cognitionis, alia per viam rescripti specialiter nuncupati, idem Valens. *dict.* §. 2. *num. 6. in fine*; & quæ dicuntur contra ius, vocentur priuilegia, vt *infra toto tit. de priuileg. lib.* 5. sicut videtur de rescripto Ordinis Cirterciens. habentis priuilegium, ne possint conueniri per rescriptum Papæ; nisi in eo fiat mentio de eorum or-
8 dine *ex cap. cum ordinem 6. supra hoc tit.* † & sint etiam inter rescripta gratiæ alia, quæ à sæcularibus conceduntur, sintque remissiones gratiæ, & indulgentiæ, de quibus *ff. ad Sen. Cons. Turp. & cod. de abolitionib.* secundùm quæ dixi *in cap. 13. de*
9 *sent. & re iudic.* † Et alia inquam dicantur rescripta communia, seu mixta, vt quidam vocant, quæ scilicet, tum à Papa, tum à sæcularibus Principibus concedi possunt, vt rescriptum legitimationis, de quo *infra in cap. tanta, cap. per venerabilem qui filij sint legitimi*: idem Valensis *in Rub. huius tituli dicto* §. 2. *num. 3. in fine.* Tamen nos in præsenti tantùm agimus de rescripto iustitiæ, seu gratiæ, in quo obreptio, siue subreptio adest ob expressionem falsi, aut taciturnitatem veri.

10 Secundo aduerto inter prædicta rescripta iustitiæ, & gratiæ esse quàm plures differentias, quas congessit Rebuffus *in praxi beneficial. tit. 1. differentia inter rescripta gratiæ, & iustitiæ à fol. mihi* 107. vbi ponens inter hæc rescripta 22. *differentias à num.* 1. ponit eam, quam Doctores, *hic* ex proposito scribunt, vt sic plura inter se aduersantia iura lucem accipiant. Etenim dicunt Doctores communiter quod rescripta gratiæ per subreptionem obtenta, sint ipso iure irrita; sic vt quidquid virtute eorum factum fuerit, nullius prorsus momenti sit; secus autem de rescriptis iustitiæ, quæ valida sunt, donec Aduersarius, contra quem impetrata sunt excipiat allegans ea esse subreptitia; indeque euenire, vt processus virtute illorum factus sit validus si de subreptione minime excipiatur. Prima pars probatur, *ex cap. fin. de filiis Presbyterorum lib. 6.* vbi loquens textus de dispensatione quadam ad beneficia sic ait, *veluti per subreptionem obtenta nullius penitus est momenti*, vbi Barbosa *num.* 5. Sanchez cum multis, *lib. 8. de matrim. disp. 21. num. 3. & 10.* Suarez *allegat. 12. num. 31.* Doctores expendentes textum nostrum in vers. *nullas prorsus*, generaliter affirmantes quod rescripta gratiæ per subreptionem obtenta, sunt ipso iure irrita, Cardin. Tuschus *tom. 7. conclus.* 722. cum aliis sequentibus Velasc. *cons. 72. num. 9.* Flaminius *de resignatione lib. 4. quæst. 2 num. 41. & 44. & tom. 2. lib. 10. q. 2. num. 4.* Alex. Trentasinq. *variar. resolut. lib. 1. tit. de rescriptis resol. 5. à n. 2.* Menochius *de arbitrariis dict. casu 201. n. 3. & 17.*

Vnde cum idem Menochius *cons. 1. num.* 399. 11
Baptista Leonel *tract. de subreptione rescripti q. 1. art. 3.* Bernard. Craue *ad practicam Cameræ Imperialis lib. 1. conclus. 24.* dixerint rescriptum subreptitium, & quidquid ab eo dependet ipso iure nullum esse, debent intelligi de rescripto gratiæ, vt loquendo de rescripto absolutionis: idem resoluit Menochius *cons. 343. n. 52.* imo addit Gonçalez *ad regul. 8. Cancel. §. 4. proœm. n. 78.* & cum eo Barbosa hic *num. 7.* vt nisi verificentur omnia contenta in litteris gratiæ corruit illa.

Nec obstat textus noster in secundo eius casu 12
vbi habetur quod subreptio non dolosa, siue in tacendo, siue in exprimendo falsum, non vitiat rescriptum, si aliàs Papa esset concessurus; quia respondeo textum hunc loqui in rescriptis ad lites quæ non vitiantur, nisi ope exceptionis, vt citat Barbosa *hic sub num. 6. lit. A*, sic Nicolaus Garcia *de benef. p. 6. cap. 2. num.* 202. dicens, vt non habeat locum in gratiosis ex glossa *in cap. si motu proprio* verbo *taceatur preb. lib. 6.* Ioannes Andreas *hic*, & Decius *num.* 18. Beroius, & Sahagun *num.* 32. Barbosa *hic num.* 10. dicens cum illis, & cum Aymon. *cons. 68. num. 22. volum. 1.* sic procedere; etsi subreptio per ignorantiam, aut simpli-
citatem contingat. † Ob idque Farinacius *cons. 92.* 13
num. 10. & cum eo Garcia *dict. n.* 202. dicunt quod rescripta gratiæ facilius irritantur per vitium obreptionis, quam rescripta Iustitiæ, & quod talia habeant in se tacitam conditionem, *si preces veritate nitantur*: vide *infra q. 4. n. 10.* [illegible]

Secunda inquam pars, scilicet, vt rescripta iu- 14
stitiæ per subreptionem, aut obreptionem obtenta non sint irrita, nisi ope exceptionis, probant Doctores per textum *in cap. si autem, & cap. plerique hoc tit.* vbi deciditur, vt secundum rescriptum impetratum per subreptionem ob primi taciturnitatem conualescat, data negligentia in primo impetratore, in terminis Sanchez *dict. lib. 8. de matrim. disp. 21. sub num.* 3. quare Barbosa *in dicto cap. plerumque num.* 3. qui cum Perez *l. 6. vers. quæro 36. tit. 12. lib. 3. ordinam. pag.* 701. asserit quod rescripta iustitiæ pereunt anno; secus esse in rescriptis gratiæ, quæ sunt perpetua.

Et differentiæ vtrorumque rescriptorum ratio- 15
nes scribunt Menochius *in dicto cap. fin. de filiis Presbyter. vsque ad num. 9.* Abbas *in cap. ad audientiam & l. 2. num. 19. hoc tit.* Sanchez *dicta disp. 21. lib. 8. de matrim. num. 3. in fine*, Nauarrus *in cap. si quando hoc tit. præludio 1.* Menochius *de arbitrariis lib. 2. centuria 3. casu 201. num. 2.* Rebuffus *in praxi dicto tit. differentia inter rescripta gratiæ, & iustitiæ*; primam quod litteræ iustitiæ comparentur contractibus stricti iuris, ac litteræ gratiæ contractibus bonæ fidei: & sic sicut in his debet

esse

eſſe ex vberantia bonæ fidei, vt notatur *in l. bonam fidem, cod. de actionibus, & obligat.* ita & in
litteris gratiæ debeat puritas reperiri; & ob id
ſicut ſubreptio dans cauſam contractui ſtricti iuris,
non reddit ipſo iure irritum, ſed irritandum; ſecus
de contractu bonæ fidei, ſimiliter ſubreptio non
reddat ipſo iure irritas litteras iuſtitiæ, ſed ope ex-
16 ceptionis irritandas; ſecus de litteris gratiæ. † Se-
cundam; quia facilius dantur litteræ iuſtitiæ, quàm
gratiæ, *cap. fin. de crimine falſi*, vbi DD. Tertiam;
quia ingratior videtur obtinere obtinens benefi-
17 cium, & gratiam per ſubreptionem. † Quartam;
quia in ſpiritualibus debet eſſe omnis puritas,
vt autumauit gloſſa *in dict. cap. fin. poſt caſus poſitionem, notab* 2. vbi Monachus *à num.* 4. Ioannes
Andreas, Archidiacon. Dominic. Franc. *in fine*, Baldus *in l. præſcriptione num.* 11. *cod. cod. ſi contra ius, vel vtilitatem publicam*, Abbas *in cap. quod ſuper his num.* 2 *de fide inſtrument. & in c. quia circa n.* 5. *de conſanguinit. & affinit.* vbi Alex. de Neuo *n.* 6.
idem Abbas *in dicto cap. ad audientiam num.* 14.
& ibi Felinus *à num.* 17. Miles *in repertorio lit. G,*
verb. *gratia num.* 3. verſ. *gratia*, ſiue ſit *indulgentia*,
& iam relati, atque alij in prædictis iuribus de lit-
18 teris iuſtitiæ. † Non item; quia hic conceduntur ſecundùm Iuſtitiam, vt in exemplis poſitis in
principio, quare benè Doctores *in dicta cap. ad audientiam* 31. *hoc tit.* verbo *in irritum*, & ibi: *Tu dicas quod tales*, notant quod reſcripta ad lites,
ſubreptitia non ſunt nulla, vt præter iam *ſuprà*
adductos docet Caputaq. *in deciſ.* 125. Riccius *in praxi fori Eccleſ. reſolut.* 577. *num.* 2. Suarez *de religione, tomo* 1. *lib.* 4. *de ſimonia cap.* 31. *num.* 16. Menoch. *dict. caſu* 201. *num.* 1. 3. *&* 16. Perez *in l.* 1.
quæſt. 8. *&* 9. *tit.* 12. *lib.* 3. *ordinam.* Sahagun. *in cap. cæterùm hoc tit. num.* 6. Nauar. *in cap. ſi quando cauſa* 1. *nullis. num.* 3, Farinacius *in praxi criminali p.* 1.
quæſt. 6. *num.* 96.

19 Vnde etſi aliqui contrariam ſententiam de
litteris gratiæ dixerint, non debent audiri, nec
Rebuffus, dum *conſ.* 21. reſpondit valere diſpen-
ſationem, vbi impetrans expreſſit ſe vtriuſquè
iuris Bacalaureum; licèt non ſit niſi in altero; quia
ipſe contrarium melius tenet in praxi tit. de reſcriptis *perinde valere num.* 42. Nicolaus Garcia *de beneficiis dict. p.* 6. *c.* 2. *num.* 203. qui *num.* 204. conuincit etiam Caſſador. *deciſ.* 7. *de conceſſione Præbendæ*
& nouiſſimè deciſ. Rotæ in cauſa Conchen. Beneficij 11. Maij 1609. coram Domino Sacrato dicen-
20 tes, † quod narratiua falſa Presbyteratus in gra-
tia de beneficio non curato, actu non vitiat gratiam, tanquam ſuperflua, & non habita in conſideratione à Papa, qui nihilominus fuiſſet conceſſurus, cum illa qualitas non eſſet neceſſaria, tam de
iure communi, quàm de ſtylo Curiæ; & quod
illa expreſſio non fuit doloſa, ſed ex errore procuratoris.

21 Cum ergo in gratia beneficiali teneatur quis
narrare prius obtenta beneficia aliàs gratia ſit nulla
vt iam *ſuprà* dixi doceantque Menoch. *de arbitrariis dict. caſu* 101. *à num.* 41. Gonzalez *ad regul.* 8,
Cancell. gloſſa 56. *num.* 154. Tamen aduertendum
eſt, vt quamvis ſubreptio vitiet gratiam, ipſo iure
opponi poſſit tantùm vſque ad annos 40. Caputaq. *deciſ.* 224. *p.* 3. Barboſa *in dict. cap. ad audientiam num.* 3. *&* 5. quia per tanti temporis ſpatium
præſumitur noua gratia, & confirmatio, Riccius
in collect. deciſ. p. 4. *collect.* 1267. Caſſador. *deciſ.* 3.
de cauſa poſſeſſ. & propriet. ſed an ſint caſus, vbi
reſcripta ſubreptitia Iuſtitiæ, ſint ipſo iure nulla,
dico *infra*; interim Felinus *in dict. cap. ad audientiam* 31. *à n.* 18.

Præmitto 3. quod à prædicto vitio ſubreptio- 22
nis, vel obreptionis appellatur ſubreptitium reſcriptū; quia ſic impetrās obrepit & ſurepit Superiori
reſcribenti, vel reſpondenti, vt ſatis colligitur *ex c. cum dilecta* 22. verſ. *per ſubreptionē hoc tit. c. ſi motu proprio*, verſ. *veluti ſubreptitiam de præb. lib.* 6. *dict. cap. fin.* verſ. *veluti per ſubreptionem obtenta de filiis Præsbyterorum lib.* 6. *Trid. Concil. ſeſſ.* 22. *cap.* 5. *de reform.* verſ. *ſubreptionis*, vel *obreptionis*, *l. ſed ſi hac* verſ. *per obreptionem ff. de in ius vocando*: ſic Budeus per textum *ibi in l. ſi quis obrepſerit ff. ad legem Cornel. de falſis*, Briſon. & Beiutius verbo *obrepere de verb. ſignif.* Perez, Rebuffus, & alij per
Sahagun. *hic*, Petrus Gregor. *cap.* 44. *à num.* 1 &
alij communiter, † rationem aſſignantes quare 23
huiuſmodi vitium ſuppreſſæ veritatis, vel expreſſæ
falſitatis dicatur ſubreptio, vel obreptio per
tranſlationem, ſcilicet à verbo *obrepo*, & verbo
ſubrepo, quod ſignificat clam, & latenter incautum aggredi, & fallere, vt ex multis declarant Briſonius, Didacus Perez Sahagun. *hic num.* 8. Petrus
Gregor & alij, Calepinus *in dictionario latino* verbo *obrepo*.

Quarto præmitto inter Doctores eſſe controuer- 24
ſum, numquid in iure noſtro differant, quòd dicitur reſcriptum eſſe impetratum per ſubreptionē
aut obreptionem; & licèt quidam differentiam
conſtituant; quia ſubreptitia dicuntur reſcripta,
quādo Princeps plenè intellexit tenorem precum,
ſed in eis tacita eſt veritas neceſſariò explicanda,
vel falſum aliquid narratum eſt; obreptitia verò
quando per verborum inuolutionem, aut cautam
loquelam, puta ironicam, vel calidam effugiunt
deliberatam concedentis conſcientiam, ac plenam
eius intelligentiam: ita Innocent. *in dict. cap. cum dilecta* 22. *num.* 3. *hoc tit. & ibi* Abbas *num.* 7. Felin.
1. Barbatius *conſ.* 49. *num.* 6 *fin. & conſ* 55. *numer.* 1.
volum. 4. & Imola *in dict. cap. cum dilecta* dicit, vt
poſſit tollerari ſic: ſic iſti, & alij colligentes etiam
obreptionem dici, quando falſitas exprimitur ſubreptionem, vbi veritas ſupprimitur Abbas *in dict. cap. cum dilecto num.* 15. Menochius *de arbitr. dict. caſu* 201. *à num.* 9. & alij relati à Sahagun, *hic n.* 8.
Rebuffus *tom* 2. *conſtitut. Regiar. hoc tit. in præfatione num.* 125. ſic colligentes ex textu *in dict. l. ſed ſi hac §. Patronum* verſ. *dum abrogatur per obreptionem ff. de in ius vocando, l. ſi autem* 9. §. 1. verſ.
per obreptionem ff. de negotiis geſtis, & aliis adductis
à Beroio *hic num.* 2. Briſonio, & aliis. † Et quis 25
dicatur plus delinquere obrepens, vel ſubrepens
decidit Biſignet. *deciſ.* 11. *hoc tit.* quem etiam refert
Riccius *collect.* 325. *in fine*, & ad *caſum* dico *infra*
q. 4. *n.* 58.

Sed quidquid omnes dicāt, & in rei veritate ali- 26
quia conſtitui poſſit differentia; tamen in vſu practico Iuris, & Doctorum, exiſtimo relata duo nomina eſſe ſynonima; ſic vt pro vno, eodemque vitio ſumantur taliter vt tam ad veritatem ſuppreſſam, quàm ad falſitatem expreſſam promiſcuè referantur: & ſic eſſe accipienda relata iura à Beroio
& aliis quidquid ſentiant in contrarium, alij vt
videtur apertè colligi *ex l.* 1. verſ. *obreptione*, &
verſ. *ſubreptione, cod. ſi nuptiæ ex reſcripto petantur*,
aliis adductis à Diego Perez, & Doctor. Sahagun
ſuprà, Thom. Sanch. *de matrim. dict. lib* 8. *diſp.* 21.
num. 2. *in fine*, dixit differentiam inter obreptio-

nem, & ſubreptionem de nihilo ſeruire, quoad
irritanda reſcripta, nec inter ſe differre; ita vt in-
differenter, ac promiſcuè dicentur obreptitia,
vel ſubreptitia, quoties male impetrantur ſiue
tacita veritate, neceſſario explicanda, ſiue falſum
ad rem conferens in precibus, narrando, vt ruen-
tur, Decius *hîc num.*4. Rebuffus, & Menochius,
vbi ſupra, plures allegans *dict. caſu* 201. *à num.*10.
27 † Et ſic eſt tenendum; licet aliquando ad maio-
rem, & ſecuriorem declarationem, & ad tollen-
das interpretum controuerſias, vtrumque nomen,
ſcilicet *ſubreptionis*, & *obreptionis* exprimatur, vt
in Concilio Trid. *dict. cap.*5. & paſſim in literis
Apoſtolicis ſub ea clauſula, inqua obreptionis, &
ſubreptionis vitium tollitur.

28 Vnde cautè ſunt intelligendi Abbas *in cap. ſe-
des hoc tit. num.* 4. Tyraquel. *de pœnis tempor. cau-
ſa* 44. *num.* 41. dum conſtituunt diſcrimen inter
ſubreptionem falſum exprimendo, & tacendò
verum, vt in priori caſu corruat omnino re-
ſcriptum in mendacij pœnam, ſecus in ſecundo;
eo quod non ſit ita odioſus, tacens verum, ſicut
exprimens falſum; potuit enim taciturnitas ea
ignorantia procedere. Non enim hæc doctrina, &
ratio reſoluit; quia vt ait Felinus *in dicto cap. ſe-
des num.* 2. Thomas Sanchez *de matrim. dicto
lib.*8. *diſp.*21. *num.*65. *in fine*, qui inſurgendo di-
cunt; vt falſum poſſet etiam exprimi abſque do-
lo, & verum quoque ex dolo taceri; & ſic San-
chez exculpans prædictos Doctores, ne videan-
tur loqui contra expreſſam deciſionem textus no-
ſtri, intelligit eos ſenſiſſe tantum magis præſumi
dolum ex falſi expreſſione, quam ex veri tacitur-
nitate, cum illa frequentius ex dolo procedat; ſed
ſi vtramque ex dolo ſit, idem de vtraque ſit di-
cendum.

29 Præmitto quinto reſcripta non concedi, niſi
ſtante, & impellente cauſa finali, aut impulſiua;
ita vt in litteris quibuſcumque cauſa tacita, vel
falſo expreſſa, alia ſit finalis alia impulſiua, de
quibus Tyraquel. *in tract. ceſſante cauſa, tota
limit.*1. dixi nonnulla *in cap. cum ceſſante de ap-
30 pellat.* † Igitur cauſa finalis quoad inducendum
ſubreptionem in reſcriptis gratiæ, vel Iuſtitiæ, ea
dicitur, qua non exiſtente, gratiam Princeps mi-
nime conceſſiſſet, vel qua ei ſignificata de negaſ-
31 ſet petita. † Impulſiua ea, quæ falſo expreſſa
Principem mouet ad facilius concedendum petita;
vel ſi vera eſt, & ea non taceretur, moueret ad
difficilius concedendum, àc rêuera prorſus conce-
deret gratiã vtroque euentu, optimè docet Couar.
*lib.*1. *variar. cap.* 20. *num.*5. verſ. *his ita breuiter*,
ita dicens Doctores interpretari pro intelligentia
textus *in cap. poſtulaſti* 27. *hoc tit.* Sanchez *dict.
lib.*8. *de matrim. diſp.*21. *n.*8.

32 Itaque Abbas *in dicto cap. poſtulaſti num.* 1.
*notab.*4. *ibi* Decius *in noua edit. notab.* 4. Alex.
*conſ.*161. *fin. num.*7. Barbatius *conſ.*49. *num.*6 *fin.
volum.*4. Iaſon. *in lib.*1. *num.*2. *cod. ſi contra ius, vel
vtilitatem public.* Tyraquel. *ſup. num.*11. explicant
in his reſcriptis cauſam finalem, id eſt, qua non
exiſtente, Princeps non concederet impulſiuam,
quando concederet, ſed non tam facile; imò &
Barboſa *in lib.*1. *num.*85. *ff. ſoluto matrim.* cum Bal-
do, & Aymone, dicunt ſimiliter dici cauſam fina-
lem eam, ſine qua non concederetur priuilegium,
aut diſpenſatio eo pacto, quo conceſſa ſunt, ſed ei-
dem conceſſioni moderamine quædam adhibita
fuiſſent, quod vere ea poſſit dici cauſa, ſine qua non
concederetur gratia; ſiquidem eo pacto, quo con-
ceſſa eſt, non concederetur.

Et pro vberiori intellectu generaliter dico, vt 33
cauſa finalis ea ſit, & in agendo actu ab agẽtè con-
ſideratur, quæ ipſum præcipuè mouet, & inquam
ipſius mens dirigitur; finalis inquam vere eſt hæc
vltima quoad executionem. Prima tamen quoad
intẽtionem, vt explicant Bart. *in lib. ambitioſa n.*19.
ff. de decret ab ordin. faciend. Thom. 1.2. *quæſt.*1. *art.*
1. *ad* 1. *& art.*4 *& quæſt.*18. *art.*6. *ad ſecundum*: vn-
de ait Couar. *lib.*1. *var. cap.*20. *num.*2. vt prima om-
nium cauſarum, ſit cauſa finalis: ſic cùm D. Thomã
*dict. quæſt.*1. *art.*2. erudite, & docte Martinus ab Az
pilqueta, alio modo nuncupatus, Nauarrus *in cap.
inter verba* 11. *quæſt.*3. *Coroll. pag.* 83. † Et quod 34
cauſa impulſiua ſit illa, quæ præter finem vltimum
mouet agentem, & cauſam dat actui, & ſine qua
non fieret actus; & ideo dicta; quia impellit ad
agendum. † Et licet hæc ab aliis dicatur efficiens, 35
non ſat recte licet cauſa efficiens à finali diſtingua-
tur; ſiquidem quod faciendæ rei præbet operam,
efficiens eſt, in cuius gratia fit actus, finis vocatur,
eſtque potiſſima cauſarum omnium finis: nam &
ſi vſu, & effectu poſtremus ſit omnium, tamen eſt
propoſito atque inſtituto primus, ſicut poſt Tho-
mam, docet Rodulphus Agricola *lib.*1. *dialecticæ
inuentionis, cap.*14.

Ex his ita intellectis deducitur non eſſe hanc ne- 36
ceſſariam, ſolidamque collectionem, contingen-
te hoc, *actus hîc non fieret*; igitur hoc, quod modo
contigit eſt cauſa finalis, aut principalis huius
actus: ſic nec iſta, hoc remoto ipſe *non agerem
iſtum actum*; ergo hæc eſt cauſa finalis actus. † Eſt 37
equidem impulſiua cauſa, quæ præcurſionem
quandam adhibet ad efficiendum, vt ait Cicer.
verbis *lib.*5. *Topicor.* & ideo has argumentationes
nimis ſufficienter colligi, exiſtimat Ioannes Maior
in 4. *ſentent. diſt.* 5. *quæſt.*29. verſ. *quinto arguitur*,
& *diſt.*25. *quæſt* 2. *col.*4. & probat Couar. *ſub dicto
cap.*20. *lib.*1. *variar. num.*2. † Nam edictum illud, 38
ne fœminæ poſtularent in Iudicio, non fuiſſet à
Prætore promulgatum, nec ſancitum eo tempore
ſi Calphurnia apud eum tam imprudenter non
poſtulaſſet, & tamen ſcribit I. C. Calphurniam il-
lam nequaquam cauſam finalem Prætori dediſſe,
ſed eam fuiſſe primam, principalem finalem, & vl-
timam Prætoris cauſam, vt imprudentiæ fœmina-
rum obuiam iretur, earumque pudicitia, & pudor
minime forenſibus acclamationibus læderetur, vt
bene Accurſ. notauit. *in lib.*1 §. *ſexum ff. de poſtu-
lando*, quam late expendi *in cap. tam litteris* 33.
*infra de teſtibus. quæſt.*3.

Et Confirmatur eo quod ſiquis ſeruiat Prælato 39
Epiſcopo, principaliter ſpe conſequendi bene-
ficium, & hoc dicatur ſimoniacum, vt Doctores,
& gloſa agnoſcunt per textum *ibi in cap. cum eſ-
ſent de ſimonia*, etiam non accedente expreſſa pa-
ctione: tamen ſi inſeruiret Epiſcopo principaliter
ob perſonæ dignitatem, ob ſtipendium pro victu
quotidiano conſequendo, & minus principaliter
ſpe conſequendi ab eo aliquod beneficium Eccle-
ſiaſticum, etiam *ibi* Doctores dicunt non commit-
ti ſimoniam, vt probat ex Felino *ibi*, & Caietano
in ſumma verbo *ſimonia* in fine, Couarru. *dicto
lib.*1. *variar. cap.* 20. *numer.*2. *in fine* adducens in
confirmationem gloſſam *in cap. cum ad noſtram
de elect*, & quæ traduntur à Iaſone per textum
ibi in l. ſiquis nec cauſam ff. ſi certum petatur, & per
Felin. *in cap. non dubium de ſent. excommun. num.*2.

† Addens

40 † addens hæc sic intelligenda, vt non existimemus statim spem habendi beneficium Ecclesiasticum esse causam finalem, aut principalem, ex eo quod alioqui non esset quis Prælato seruiturus, nisi ab eo beneficij collationem speraret: etenim vt ipse ait potest hoc ita esse, & simul spem, istam causam impulsiuam, non finalem huius ministerij fuisse: quare videtur ad punctum, vt hoc totum in materia nostra iudicetur ex arbitrio secundùm naturam causæ.

41 Vnum tamen notabis quod si in rescripto apponatur vnica causa illa finalis, & non motiua censenda sit; & ideò si falsa fuerit viriabit rescriptum; quia censetur Papa priuilegium, & dispensationem velle concedere ex causa allegata, etiam si ex motu proprio, & ex causa scientiæ, dicat concedere: sic Sanchex *de matrim. dict. lib.8. disp.21.* cum multis *num.41.* Gutierrex *Canon. quæstion. lib.2. cap.11. num.103. & 105.* quibus addo Castrum Palaum *in opere morali tom. 1. tract. 3. disp.6. puncto 16. §.3. num.1.* Dianam *p.4. ref.53. in*
42 *princ.* † & addit benè Gutierrez *num.133.* procedere etiam si per simplicitatem, aut ignorantiam errorem vè contingeret ea falsitas; quia constat de voluntate Principis, non aliter dispensare intendentis, nisi verificata ea causa, & cuius non aliter dispensare intendentis, nisi verificata ea causa, & huius dicti reddit rationem Sanchez, & communis Doctorum procedere, tam in dispensatione ad matrimonium, quàm in aliis rescriptis quia Pontifex non vult absque causa dispensare esto posset, inferens vt subreptitio sit dispensatio si vnica causa, qua ductus commisit, à veritate deficiat, &c.

43 Quod si dubitetur an attentis omnibus circumstantiis, causa in dispensatione tacita, vel falsò expressa sit finalis; ita vt sine illa dispensatione non concederetur, vel tantùm sit impulsiua, & maximè controuertatur, cum quidam affirment præsumi finalem; inter quos Abbas *in cap. quia circa n.6. in fine de consanguinit. & affinit.* ibi Alex. de Neuo *num.6. in fine*, Præpositus *num. 4. vers. sed de dispensatione*, aientes in dispensatione, vel alia gratia semper præsumendum esse Principem fuisse motum ex causa expressa, sicut expressius tenent Bald. *cons.355. præmittendum num. 2. vol.1.* Bartholom Socinus *cons.573. in præsenti consultat. num.11. volum.2.* P.Molina *de Iustitia tom. 1. tr.2. disp.175. col.9.* paulo ante vers. *quando qualitas*, & de ratione expressa in lege eam præsumi finalem affirmant multi, quos refert, & sequitur Tyraquel. *in tract. cessante causa dict. limit.1. num.21. 29.30.43.50.86.* Paulus *cons.314. num.2. volum.1.* Menoch. *cons.272. num.57. volum.3.* Gutierrez alios referens *lib.3 pract. quæst.17. num.115.* Villalobos *in summa tom. 1. tractatu 2. difficultate 43. numero 7.*

44 Tamen existimo verius esse in dubio non præsumi causam finalem, sed impulsiuam, ac proinde præsumi fore, vt illa causa verè expressa Princeps concederet dispensationem, vt vel sic illa valida sit; quia valori actus iura maximè fauent atque in dubio eum præsumunt, ita in gratia, ac priuilegiis docent Dinus *in regula docet in fine de regul. Iuris lib.6.* & *ibi* Franc. *num.3* Bald. *ibi in addition. ad Ioannem Andream, & in l. generaliter num.2. cod. de Episcop. & Cleric.* Corneus *cons.153. in præsenti num.12. vol.2.* Tyraquel. *cessante causa dicta limit.1. num.14.* Rebuffus *in concord. in forma mandati Apostol. paulo post princip. verb. morum honestas, vers. in dubio*, Loaces *de matrim. Regis Angliæ dubio 8. num.42. & 43.* Staphileus *de litteris gratiæ, tit. de vi, & effectu Clausularum in princ. num.6.* Thomas Sanchez *de matrimon. dict. lib.8. disp.21. num. 20. in fine*, dicentes causam in omnibus, ac priuilegiis insertam semper in dubio præsumi impulsiuam, & non finalem, & in eo dubio nullatenus viriari gratiam ob eius defectum aut falsitatem, Corduba *in summa quæst.45. opinione 1. puncto 1. in 2. ratione, vers. tambien se conforme*, † atque idem in legibus, & donationibus 45
tuentur glossa *l.2. fin. ff. de donationibus*, Menoch. *cons.106. num.92. volum 2.* cum aliis Tyraquellus *supra dicta limit.1. num.48.* Euerardus loco à cessatione rationis *num.5.* Berthachinus *in suo repertorio litt. C*, verb. *causa impulsiua*. Nec hæc doctrina implicatur ex dictis *supra* in vers. *vnum*, cum alio casu *ibi* loquamur: & docent hanc Castrus *in opere morali tom.1. tract.3. disp.6. p. 16. §.5. num.3.* Portel. *in respons. moral. p.3. casu 8. num.2.* & vtramque vocat probabilem Diana *p. 4. tract. 4. ref.53. vers. dico quarto.*

Verùm si inquiras vnde dignosci possit qualita- 46
tem conducere ad dispensationem, & eius generis esse, vt ea expressa Princeps gratiam non concederet. Respondeo cum Abbate *in cap. constitutus num.5. de religiosis domibus, & in cap. ex conquæstione num. 4. de restit. spoliator.* Felino *in cap. cæterum num.4. hoc tit.* Tyraquello *tract. cessante causa, limit.1. num.15. & 18.* Couarruuias *lib. 1. variar. n.5. vers. falsitas*, vbi benè expendit Nauarrus *in dicto cap. si quando hoc tit. except. 3. num.3.* Menoch. *lib.2. de arbitrar. casu 201. a num. 29.* Gutierrex *Canonic. dicto lib.2. cap.15. num.44. & 49.* ipsi, & alij dicentes id prudentis arbitrio relinqui; etenim vt dicunt Lapus *allegat. 89. factum num.6.* Felinus *hic*, Bartholom. Socinus *cons.164. n.5. & cons.169. num.10. vers. postremo, vol.1.* Afflictis *decis. Neapolit. 116. num.4.* Cassiodor. *decis. 12. n. 14. de preb.* Selua *de benef. 3. p. quæst.12. num.51.* Rebuffus *supra paulo post 30. narrandum, vers. & postquam aliæ qualitates*, Couar. *dict. cap. fin. vers. tertio*, Gutierrez *vbi proximè*, Menochius *dict. casu 201. num.31.* Pelaez *de Maioratibus in 1. part. quæst.8. num. 41. & 43.* Flaminius *de confidentiis beneficior. quæst.46. num.41. & 43.* prudens autem hoc arbitrabitur, attento communi Curiæ stylo, & principis consuetudine; item & attentis aliis similibus rescriptis.

Ad primam iam difficultatis partem responden- 47
do, dico ex præmissis, quod taciturnitas veri, aut falsi expressio æquè rescripta vitiant; quia licèt communis sententia Doctorum hic, & in aliis iuribus fuerit duo iam relata nomina obreptionem, & subreptionem differre secundùm aliquos
quos *suprà* retuli in vers. *tertio præmitto*, † ita vt 48
obreptio sit illa quæ per falsi narrationem factam superiori committitur; subreptio verò quæ per taciturnitatem veri, vel confusam, & perplexam veri narrationem fit, vt in exemplis adductis à Beroio *in 1. & 2. lectura nostri textus à num.1.* Petro Gregorio *lib. 1. de rescriptis cap.48. 49. 51.* &
aliis. † Tamen verius est, vt iam dixi, tam in 49
iure, quàm in praxi relata duo nomina pro vno eodemque vitio accipi, vtrumque nomen promiscuè referri, tam ad veritatem expressam vt constat ex doctrina textus nostri in prima eius parte, versiculo *nos igitur*, quatenus

Pontifex nullam constituit differentiam quoad subreptionem in taciturnitate veri, vel expressione falsi, Doctores per textum *in l. 1. cod. si nuptia ex rescripto petantur*, & ex aliis iuribus adductis *in 1. quæstione*, multis fundamentis probat Cardinalis *hic num. 11.* & communis relata à Sahagun. *hic num. 11. & in cap. 1.* & videntur sentire relati à Barbosa *hic num. 3.*

50 Vnde fit vt si contra rescriptum obreptione, vel subreptione dolosa obtentum, opposita fuerit exceptio, & probata, vel aliter facta fides delegato, tunc ipse indistinctè debeat contra rescriptum, & cognitionem suam pronunciare, vt ex nostro textu in dicto vers. *nos igitur* deducunt communiter Doctores, vbi Mantua, Decius in præsenti, & Sahagun. cum multis *num.* 8. debet enim probari huius obreptionis, & subreptionis exceptio, vt docent Mascard. *de prob. concl. 125. à num. 11.* Alex. Bauden. *cons. 26. num. 26. volum. 1.* Baptista Leonel. *tract. de subreptione rescripto q. 13. art. 1. & 2.*

51 Quare etsi negari non possit, vt quoad alium effectum. quam irritandi dictum rescriptum, puta quoad pœnæ impositionem, maius reputetur vitium falsæ narrationis, quàm suppressionis, vt Doctores agnoscunt *in l. si quis obrepserit ff. ad legem Cornel. de falsis*; etsi ex eius decisione aliter apparere videatur, vt obseruant Menochius cum pluribus ab eo relatis *lib. 2. de arbitrariis, casu 314. num. 10. & 16.* Beroius *in 1. & 2. lectura num. 2. & 4.* alij relati à Petro Greg. *dicto lib. 1. de rescript. à cap. 49.* Hostiense *in summa huius tituli §. quæ pœna, num. 33.* Sahagun. *dict. num. 8.* tamen quoad effectum irritandi rescriptum, vt dictum est æquari taciturnitatem veri, & falsitatis expressionem ex dictis.

52 Dubitabis verò num Iudex delegatus queat irritare subreptitium processum fulminatum ex rescripto subreptitio, etiam non opposita exceptione subreptionis, & obreptionis; & licet ex regula textus *in lib. 4. §. hoc Iudicium ff. de damno infecto* cum vulgatis docentibus, vt Iudex non debeat impertire officium suum non postulanti. 53 † Tamen quia ex alia regula iuris fit, vt Iudex pro officij dignitate possit supplere, etiam parte non postulante, quæ desunt aduocatis *ex tit. & l. vnica cod. vt quæ desunt aduocatis*, nec negetur *in dicto §. hoc autem iudicium*, vt possit Iudex pro officij dignitate supplere quæ iuri publico, aut legibus contraria sunt ex Baldo, & communi *ibi, & in cap. constitutus 45. vers. ne tamen, cap. oblata 57. vers. superior de appell.* vbi Doctores, & hic Sahaguo. *num. 9.* 54 † Sequitur vt cùm regula *dicti §. hoc autem iudicium*, tantùm intelligatur de iudicio priuato, & noster casus de causa publica, qua interest non fallare Principem rescribentem ex regula textus cum vulgatis *in cap. ad falsariorum de crimine falsi*, sequitur benè dicendum, vt licèt processus gestus ex litteris obreptitiis, vel subreptitiis, interim dum à parte non excipitur de subreptione validus, & firmus reputetur iuxta glossam, & communem in verb. *hoc tit. lib. 6. in cap. cæterùm 3. hoc tit.* 55 † possit nihilominus delegatus Iudex ex officio suo, etiam si à principio subreptionis, exceptio non fuisset opposita illum irritare virtute prædicti rescripti subreptitij, vt colligi videtur ex nostro textu in dicto vers. *nos igitur*, quatenus ait quod si delegato Iudici facta fuerit fides de obreptione, vel subreptione prædicta, nullatenus de causa cognoscat, iuncto *cap. cum dilecta hoc tit. vers. duximus irritandum*, & *in cap. 1.* & glossa *ibi* vt lite non contest. verbo *cassabimus*.

Sed prædicta intelliges in non dolosis rescriptis 56 vt *infra* latè expendo *q. 4.* & quando ea sunt rescripta Iustitiæ. & ad lites, vt *suprà* dixi *in dict. q. 1.* secus si sint gratiæ, vt expendi *ibi*, & probaui quod hæc sunt ipso iure nulla; eo quod obreptitia, vel subreptitia sint, & item si quando sunt rescripta Iustitiæ, fuerint dolosa, vt dixi *in dict. q. 1.* & dico *infra*.

Ad secundam quæstionis partem an omnis ex- 57 pressio falsi, rescriptum vitiet, seu dispensationes, ac cæteras gratias; respondeo distinguendo inter causam impulsiuam, & finalem; & dico rescripta, & dispensationes vitiari ex solius causæ finalis expressione, nimirum quando Princeps, ea falsitate non expressa, gratiam minimè concessisset multo maiori difficultate, vt probant iura *in hoc cap. vers. nos igitur de præb. lib 6* vbi ad valorem concessionis, beneficij ponderat Pontifex non obstare taciturnitatem veri, quo cognito concessisset adhuc ibi: *Considerantes quod nos exposito nobis de potestate prædicta nihilominus litteras gratiosas dam- nemus.* Secundo *ex cap. fin. de filiis Presbyteror. lib. 6.* vbi decidit textus non valere dispensationem ad aliud beneficium impetrandum ab illegitimo obtentam, si aliud prius impetraret; nisi prioris mentionem fecerit in illis verbis, *Cum non sit verisimile sedem ipsam cum illo prædictam patiente defectum voluisse, si hoc fuisset expressum dispensare.*

Et confirmatur ex doctrina textus *in l. cum tale* 58 *71. falsam causam ff. de conditionib. & demonstrat.* quatenus docens consultus tunc vitiari legatum, ex causæ defectu, si probetur fore, vt cognita veritate testator non legaret à fortiori videatur inferre gratias, & dispensationes, quæ non omnino gratuitæ sunt, sed ad Principis spectare officium, & in quibus concedendis, aut denegandi oporteat ipsum duci ratione tunc tantùm vitiari, ac in voluntaria cessabuntur, quando ignorantia, aut error Principis versatur circa causam finalem, qua verè cognita gratiam non concessisset.

Iterum confirmatur; quia eandem libertatem, 59 exigit donatio, ac gratia à Principe concessa, cum vtraque à mera alterius voluntate procedat; imò maiorem postulet donatio; vtpotè quæ nullam debiti rationem habet, quam tamen habet aliquomodo dispensatio ex iusta causa concessa. † Sed 60 donatio procedens ex causa falsa simulata impulsiua, non est irrita, sed tantum vbi causa contingit in causa finali, vt docent Adrianus *in 4. tract. de restit. q.* quæ incipit *consequenter quæro verum indistinctè*, Medina *cod. de restit. q. 14. in solutione in 4. & 5.* Nauarrus *in summa dict. cap. 17. numer. 107.* Thomas Sanchez aliis fundamentis *de matrimon. lib. 8. disp. 21. sub num. 11. & 32.* ergo gratia Principis, procedens à causa impulsiua falsa valebit.

Nec obstat dicere prædicta etiam absolutè por- 61 rigi ad causam impulsiuam, sicut ad finalem; eo quod eodem modo sicut in causa finali, ita & in impulsiua, tacita veritate, dispensatio subreptitia indistinctè dicatur, si ea declarata retraheret Principem, vel à concessione, vel saltem difficilius notabiliter rescriptũ concederet ex doctrina textus *in cap. postulasti hoc tit.* vbi Doctores communiter

&

& *cap. non potest in princ. c. si motu proprio de preb. lib. 6. cap. si proponente hoc tit.* quatenus probant gratiam, ad obtinenda beneficia vitiari ex veri taciturnitate, quo expresso adhuc gratia concederetur; ergo à fortiori vitiati cæteras gratias, tacita veritate, cuius expressio redderet notabiliter Prin-
62 cipem difficiliorem ad concedendum, † quia respondetur ex iam dictis in dicto vers. *ad secundam*; item quia quoties in iuribus exigitur vt ea veritas exprimatur, tunc eius taciturnitas vitiabit etsi constet Principem veritate cognita concessurum; quia taciturnitas qualitatis, quam iura specialiter exexprimi iubent, reddit gratiam subreptitiam; eo quod propter formam exigant iura harum qua-
63 litatum expressionem. † Ob idque *ex dict. cap. si motu proprio de prabend. lib. 6.* factum fuit ex quantumvis modici beneficij taciturnitate, reddi alterius impetrationem subreptitiam; quod si ita expressum non esset, reuera modicum illud beneficium impedimentum non afferre, quominus Pontifex conscius eadem facilitate aliud concederet, docent in terminis Dominicus *in cap. dudum n. 15. de prebend. num. 9.* & *ibi* Francus ad finem, & *in dicto cap. si motu proprio num. 7.* Ripa *responso 14. num. 6. hoc tit.* Felinus *hic num. 2 limit. 1. & in cap. ad aures num. 12.* & vtrobique Decius *hic in nouâ editione num. 18. & 33. & in dict. cap. ad aures conclus. 2. num. 28. & num. penult.* Rebuffus *in tract. de nomin. quæst. 9. num. 50.* & in concordatis in forma mandati Apostolici, Seluâ *de benefic. 3. p. quæst. 11. num. 6.* Couar. *lib. 1. variar. cap. 10. num. 5.* vers. *verùm vt hic*, Menochius, relato Socino Iuniore *de arbitr. lib. 2. cent. 3. casu 201. num. 27.* Mascardus *de probat. conclus. 846. n. 2. & 3.* Gutierrex *Canon. lib. 2. cap. 15. num. 38. iuncto cap. 5*. Flamin. *de confident. beneficiorum cap. 46. num. 53.* multis adductis omnino videndus, Thomas Sanchez *de matrim. dict. lib. 8. disp. 22. à num. 10. 13. 14. 15. 17. 30. & à n. 31. & 32.*

64 Nec iterum obstant dicere rescripta, & litteras Pontificias habere eam conditionem nempè, *si preces veritate nitantur*, de qua dixi *supr. in cap. 2. hoc tit.* indeque inferri signum esse Pontificem prius narrare in suis litteris ea, quæ pars proposuit, & statim subdere, *si ita est dispensa*; & sic Abbas *in dict. cap. postulasti n. 1. vers. item nota*, Imola *n. 4.* Felinus *1. vers. possunt etiam dici*, Decius *in cap. cum cessante in noua edit. num. 7. de appellat.* Beza *in suis responsis casu 62. fin.* Cardin. *in dict. cap. postulasti num. 4. notab. 8.* Barbatia *num. 16.* Angelus verbo *rescriptum num. 3.* & ibi Armilla *num. 2.* Tabiena *quæst. 3. num. 4.* & alij infiniti relati à Gutierrex, & Sanchez *vbi suprà*, per glossam *in cap. quia circa*, verbo *falsa de consanguinit.* & *ibi* Abbas *num. 5.* dixerunt absolutè, & non distinguentes, an causa sit impulsiua, an finalis, vt vitietur dispensatio ex falsitate causæ expressæ; sic etiam loquentes in omni genere rescriptorum, & de omni genere rescriptorum, & de omni dispensatione, & loquens in legitimatione Velascus *cons. 80. num. 5. tom. 1.* & loquentes in matrim. Gutierrez *dict. cap. 15. num. 100.* Menoch. *cons. 385. num. 31. vers. non etiam obstat, volum. 4.* Couarruu. *in 4. p. 2. cap. 6. §. 10. num. 14.* & Goxadinus *cons. 51. num 42.* addens hoc esse verum, etiam si in litteris Apostolicis addatur, *Et ex aliis causis animum nostrum mouentibus.*

65 Quia nihilominus respondeo ex iam adductis in dicto vers. *ad secundam*, & quia in terminis prædictæ obiectionis conditio in his litteris posita *si preces veritate nitantur*, intelligitur in substantialibus, id est in his, ex quibus gratia pendet ita vt alias non concederetur, vt docent Speculator *in tit. de dispensatione §. dicendum restat num. 10. vers. quid si*, Innocent. *in cap. dudum el 2. num. 15. de elect. vers. inualidum*, vbi dicunt expressionem falsi tunc vitiare, quando est in his, quæ circa obtinendam dispensationem consistunt, scilicet quibus verè expressis, ea non concederetur; & videtur tenere Imola *in dict. cap. dudum num. 18.* vbi ait falsitatem vitiari, quando ea non expressa denegaretur dispensatio, tenet glossa *in cap. ex p. el 2. vers. falsa de conuers. coniug.* Decius *in dict. cap. postulasti in noua editione num. 11. & 4. & hic* in glossa verbo *litteras num. 33.* & Beroius *in 2. lect. num. 35.* Paris. *cons. 4. num. 35. volum. 4.* Staphileus *de litteris gratia tit. de vi & effectu clausularum in princ. num. 5.* Syluester verbo *rescriptum, quæst. 6. & 7.* Loaces *de matrimonio Regis Angliæ dub. 5. num. 37. 42. 44. 45. & 46.* Henriquez *lib. 12. de matrimonio cap. 10. num. 7.*

Nec obstat huic sententiæ Menochius, vbi dicit 66
magis sententiam receptam habere, vt subreptitio circa causam impulsiuam vitiet, *suprà de arbitrar. dict. casu 201. num. 22.* quia vltra quod subdit etiam multum, & non immerito dubitare alios de hac sententia, addit optimè Couarruu. *dict. lib. 1. var. cap. 10. num 5. vers. falsitas* intelligendam esse contrariam sententiam, quando ea causa falsò expressa talis est, vt si verè Principi significaretur, gratiam concessisset eo modo, quo concessit; secus si non eodem pacto concessisset, sed quibusdam moderationibus adhibitis; quia tunc non verificatur Principem causa explicita gratiam concessurum, & quia causa est vere finalis, vt docet Sanchez *dict. lib. 8. de matrim. disput. 21. numer. 12. & num. 32.*

Quare Curtius Iunior *cons. 27. in fine*, Crauetta 67
cons. 294. col. 4. Mandos. *in regul. Cancell. num. 10. quæst. 9. & quæst. 11. numer. 4.* Gutierrez *dict. lib. 2. Canon. cap. 15. num. 29.* Rebell. *de Iust. p. 2 lib. 3. q. 5. num. 25.* Rota *decis. 65. num. 1. diuers. & decis. 269. lib. 2. & decis. 148. lib. 5. diuers.* Barbosa *hic sub n. 12.* dicunt rescriptum nullum reddi quotiescumque impetrans tacet ea; quæ si exprimerentur, animum Pontificis inclinare poterant ad gratiam non concedendam, seu concedendam cum aliquo moderamine; & ob id benè Mascard. *de prob. concl. 846.* dixit gratiam probari subreptitiam, quoties illa expressa in precibus non sunt; quæ si fuissent expressa, aut Princeps contenta in illis non concessisset, vel saltem ægrè illa condonasset: alia dico *q. seq.*

Ad tertiam quæstionis partem ex dictis affirma- 68
tiue respondendum esse videtur nempe vt sit necessariò explicanda qualitas, quæ ex stylo Curiæ Romanæ in scriptis est exprimenda, nec spectandum esse, an Princeps ea expressa similiter concederet rescriptum, † quia cum stylus Curiæ ius fa- 69
ciat; *cap. quam graui de crimine falsi* & dico *infra Rub. de consuet. fin.* & dixi *in cap. quod Clericus de foro comp.* nec ab eo sit recedendum, vt multis adductis probat Mascardus *de probat. conclus. 1317. num. 51.* sic & idem de hac qualitate esse sentiendum, ac de ea, quam iura exprimi iubent, docent in terminis Decius *in dict. cap. ad aures in noua editione conclus. 2. num. 28. hoc tit.* Rebuffus *in concord. in forma mandati Apostolici post 30. narrandum;*

dum, verf. *& poſtquam omnes alia qualitates.* Menochius *de arbitr.lib.2.cent.caſu* 201.*num.*28 Maſcardus *de probat.conclus.*846.*num.*8.Gutierrez *dict. lib.2.Canonic.cap.*15. *num.*51. Flamin. Pariſius *de resignatione benefic.lib.*10.*quaſt.*2. *num.*14. Garcia *de benefic.tom.*2.*p.*8. *cap.*3. *num.*20. Caſtrus Palao *ſupra dict.*§.3 *n.*3. Salas *de legibus diſp.*10. *ſeſſ.*15. *num.*115.Baſilius Pontius *de matrim.lib.*8.*cap.*17. §.*vlt.n.*41.

70 Et confirmatur; quia vt iam dixi quamvis non ex omni taciturnitate veritatis, reddatur gratia ſubreptitia, ſed ſolum quando tacetur veritas, quam iura iubent exprimi, & de iure voluntas Principis præſumatur talis, qualis eſt intentio Iuris *l. ex facto in prin.*vbi Bald.*ff de vulgari* Decius *conſ.*33.*num.*5.*volum* 3. Sanchez cum infinitis, & ex aliis rationibus dicto *lib.*8. *de matrim. diſp.*21. *num.*12.ſequitur vt idem ad ſtylum porrigatur, qui vt dixi, dicitur etiam lex.

71 Et idem de conſuetudine dicendum eſt, vt docent Menochius, Maſcard. & Gutierrez *ſupra*, idem Sanchez *dicto lib.*8. *de matrim. diſp.*21.*ſub num.*16. Salas, Caſtrus Palao Garcias, Pontius, & Diana cum illis, *dict.p.*4.*tract.*4.*reſ.*53. in verſ. *dico ſecundo*; quia vt *infra* dico latè de conſuetudine, conſuetudo pro lege obſeruatur *ex l. minimè ff.de legibus.*

72 Nec placet quod ait Henriquez *lib.*8. *de matrim.cap.*3.*num.*7. nempe taciturnitatem qualitatis ex ſtylo curiæ exprimendæ, non vitiare diſpenſationem in foro conſcientiæ, ſed in ſolo externo; ſecus quando iure erat exprimenda qualitas; quia, vt docet idem Sanchez, *ſub dicto num.*16.nulla eſt differentiæ ratio, cum Doctores relati æquent vtraſque qualitates, qui addit in vtraque foro idem ſeruari, vbi non eſt falſa præſumptio, nec lex eſt pœnalis, vt ipſe latè dixit *de matrim.lib.*1. *diſp.*5. *num.*20. iuxta quæ iam dixi *ſupra in Rubr. de conſtitutionibus*, in fine.

73 Minus qua placet euaſio, qua vtitur Zeuallos *in pract.quaſt.*737.*à num.*20. vſque ad 24,reſpondens in caſu quodam ſpeciali, non obſtare ſtylum Curiæ, iuxta quem eſt aliqua qualitas in diſpenſatione exprimenda; eo quod is ſtylus non imponat neceſſitatem illius obſeruantiæ extra curiam Romanam, vt cum Baldo, & aliis tradit Rebuffus *in* 3. *tomo conſtit. Regiarum tract. de conſuet. art.*2.*gloſſa* 13.*num.*57.quia reſpondeo hoc ſolum eſſe verum quoad ſolemnitates accidentales Iudicij, ſed quoad qualitates exprimendas in diſpenſa-
74 tione,†ſtylus curiæ ille eſt generalis,& iuxta,illam litteræ, iuſtitiæ, vel gratiæ quocumque nitantur ſolent expediri, ſic cum multis Doctoribus, quos refert, probat idem Sanchez *dicto lib.*8.*de matrim. diſp.*21. *num.*19. Abbas *in cap. conſtitutus de religioſis domibus.* Felinus *in cap. caterum hoc tit.* Couarruu.*lib.*1.*variar.cap.fin.num.*5.verſ. *falſitas*, Menochius, Gutierrez, & alij *ſupra*, quatenus ipſi & alij dicunt prudentis arbitrio relinqui, qualiter dignoſcatur qualitas exprimenda, quando nec ex iure, nec ex ſtylo Curiæ, nec Principis conſuetudine id conſtat: idem Sanchez relatus *dicta diſp.*21.*n.*16. *in fine.*

75 Et ex dictis etiam ſic teneo, etiam contra Granadum *in cap.*2. *controverſ.* 7. *tract.*3. *p.*2.*diſp.*17. *ſect.*6.*num.*46.docentem tunc ſtylum Curiæ facere ius, quando conſtat eum eſſe talem, vt prudenti arbitrio inducat obligationem, etiam in foro conſcientiæ, quod non ſemper conſtat: ſic cum Henriquez *ſuprà*; item & cum Zeuallos, Sayro, qui etiam addidit ſtylum Curiæ variari, Variato Pontifice, & non obligare, niſi ſit ſcriptus, & à Papa approbatus, quod deſeruit, vt non reputetur ſubreptitia diſpenſatio, in qua tacetur verum contra ſtylum Curiæ, niſi certo conſtiterit talem ſtylum eſſe, vt in foro conſcientiæ obliget, & in eo loco, in quo traditur diſpenſatio; quia reſpondetur ex dictis, & defendunt præter relatos, Hurtadus *de matrim.diſp.*26. *diff.*4. Diana *p.*1.*tract.*10. *reſ.*42. Layman. *in Theologia Morali lib.*1. *tract.*4. *c.*22. *num.*18.Sanctarellus *variar. reſolut. p.*1.*quaſt.*50. *num.*17.

QVÆSTIO II.

An omnis cauſæ finalis taciturnitas vitiet reſcriptum. Et an quando cauſa demonſtrationis, vel taxationis, aliqua qualitas aſſignatur. Et an ſi plures cauſæ proponantur, quarum vtraque eſt ſufficiens per ſe, ſed iunctæ integrant &, aliqua earum eſt falſa, corruat diſpenſatio. Et an ſicut in reſcriptis, & gratiis à Principe conceſſis ſubreptio operatur, ſic & in conceſſis ab Epiſcopo, ac alio iudice ordinario?

SVMMARIVM.

1 *Cauſa finalis non omnis, que tacita fuit irritat reſcriptum impetratum, ſed tunc quando tacentur qualitates intrinſeca* num.2. & 5. *& declaratur*, n.6.

2 *Qualitates deſeruientes ad cauſam finalem reſcriptorum, vel ſunt intrinſeca, vel extrinſeca, hac non ſunt neceſſario exprimenda,* num.3.

4 *Criminibus magnis irretitus, qua illum non reddunt beneficij incapacem, optimè impetrat reſcriptum, etſi crimina taceat.*

6 *Gratia vt corruat, tacita veritate, debet habere cauſam, qua reuera influeret in Principe ad non concedendum, non ſi cauſa eſſet debilis, vt hic.*

7 *Narratiua facta de beneficio curato cauſa demonſtrationis, cum eſſet ſimplex, non vitiat reſcriptum.*

8 *Demonſtratio falſa non nocet, quando conſtat de corpore.*

9 *Reſcriptum, etſi vitietur ex errore nominis Diœceſis, fallit ſi conſtet de corpore, vt Papa ſenſit.*

10 *Gratia non redditur inualida, ſi erretur in nomine loci beneficij, vel Eccleſia, in qua ſitum eſt beneficium.*

11 *Error nominis proprij, quando conſtat de corpore, non vitiat reſcriptum*, vt numero 12. *vbi ſecus ſi non conſtet, &* numero 13.

12 Cap. ſignificante hoc tit.

13 *Priuilegium intelligitur iuxta ſupplicationem in ſubſtantialibus.*

14 *Reſcriptum non valet quando poſita ſunt nomina*

mina in narratiua taxatiuè & error in eis committitur n.16.*vbi de ratione.*

Cap. cui de non sacerdotali de præbend. lib. 6. infra n. 25. & 26.

Cap. statutum hoc tit. lib.6. infra n. 23.

15 *Dispensatio in qua nomen ponitur demonstratiue, seu taxatiuè differt inter se & in quo* num.16.

17 *Narratiua nominis in quibus intelligatur facta ad rescripta, sea dispensationes consequendas demonstratiuo, seu taxatiue*, num. 18. & 19. *intellige vt* à num.20.

20 *Rescriptum solet a Pontifice concedi impetranti vnica oratione, vt* hic.

21 *Narratiua nominis, aut loci ponitur causa demonstrationis duplici oratione, sed non inde fit, vt censeatur poni taxatiue ex vnica oratione*, n 23.

22 *Mandatam facit, vt quandoque minor præbenda, non comprehendatur sub maiori.*

24 *Narratiua, quandoque causa demonstrationis vnica oratione intelligitur, & in dubio, vt actus valeat, sic præsumitur*; num. 25. & 27.

26 *Narratiua plurium causarum ad dispensationem obtinendam secundum aliquos in omnibus debet verificari, alij non sic*, n.27. & 28. die. vt n. 29.

18 *Clausula* si preces veritate nitantur, *num requirat, vt omnia narrata verificentur, quæ formam inducit*, n.29. *& intelligitur in substantialibus*, n. 33.

30 *Dispensatio corruit si falsa sit vna ex causis narratis integrantibus, quarum quælibet per se non sufficit ad eam concedendam aliter quando vera est ea, quæ per se sufficit*, n.31. & n.32.

34 *Clausula* si preces veritate nitantur, *intelligitur de veritate causa finalis*, n.35.

35 *Rescriptum non est subrepititium, in quo plures causæ disiunctiuæ narrantur si altera vera est.*

36 *Falsitas per malitiam allegata, quid operatur remissiuè.*

37 *Dispensatio Monacho concessa ad viuendum extra claustra valet, sub narratiua morbi, & necessitatis matris.*

38 *Subreptitia dicitur dispensatio, causa non habita narratiua*, n.39.

40 *Subreptitio in rescriptis, & gratiis sic operatur ad nullitatem, si ab Episcopo consequatur, ac operatur, cum impetrantur à Pontifice, siue à Principe*, n.41. *fallit*, n.42.

Clem. 2. de officio ordin. & n.45.

42 *Dispensatio in voto non nubendi, & non ordinandi impetrata ab Episcopo allegata falsa vehementis periculi incontinentia, est subreptitia.*

43 *Littera impetrata ad beneficia ab Episcopo, non sic redduntur subreptitia, sicut si impetrentur à Papa: & quare?* n.44. 46. & 47.

44 *Ordinarius scit qualitates beneficiorum suæ Diœcesis, aut præsumitur eas scire.*

45 *Collatio beneficij facta à legato Pontificis habenti aliud, non valet nisi facta mentione de habito beneficio; non sic si ab ordinario fiat* num.46.

46 *Impetratio secundi beneficij, si fiat prouisione Episcopi, non eget mentio de iam obtento.*

47 *Episcopi, & Ordinarij intelliguntur prouidere de beneficiis personæ in propriis Ecclesiæ motu proprio, sed Papa, & eius legatus Ecclesiæ, & non personæ.*

AD primam quæstionis partem videtur abundè responderi posse ex adductis *sub quæst.* 1. Quibus suppositis, & quamvis nonnulli absolutè existiment omnem taciturnitatem causæ finalis vitiare rescriptum, & gratiam; quia ratio huius subreptionis, & inefficaciæ gratiæ, tacita veritate consurgit ex ignorantia illius veritatis in Principe; ac subinde defectus voluntatis concedendæ, Sanchez *de matrim. lib.8. disp.21. sub num.11. in princ.* vbi addit, quod ignorantia voluntatem auffert, id confirmans; quia in cæteris omnibus dispositionibus defectus causæ impulsiuæ minimè obstat quin actus omnino validus sit, sed solius causæ finalis defectus; quia nimirum non existente actus minime fieret, vt vniuersi Doctores aduertunt in *cap. post translationem de renunciat. cap. etsi Christus de iureiur. cap. cum cessante de appell. l. si mulier cod. de iure dotium l. 1. §. sexum ff. de postulando*, & ex doctrina textus *in l. cum tale §. falsam ff. de condic. & demonstrationibus*, vbi dicitur tunc vitiari legatum ex causæ defectu, si probetur fore, vt cognita veritate, testator non legaret: sic plures iam *suprà* relati in quæstione præced. quos refert Sanchez *dict. n.11.* 1

Verùm quia alij Doctores, vt refert idem Sanchez *num. 17. & 18. dict. disp. 21.* existiment non omnem causam finalem vitiare rescriptum, ego sic expendo; nempe vt sint duplicis generis qualitates, quæ cognitæ à Principe ipsum omnino auerterent à concessione, quædam extrinsecæ, id est non attinentes ad id, ad quod de iure est opus dispensatione; aliæ autem qualitates intrinsecæ, quæ pertinent ad id circa quod dispensatio est obtinenda. † Primæ inquam qualitates non sunt necessariò exprimendæ, nec earum taciturnitas, reddit dispensationem subreptitiam, quamvis his expressis, Princeps non concederet; non enim hæ causæ possunt dici in rei veritate causæ impulsiuè dispensationis, ne dum finales, † & expendens Sanch. *dict. n.18.* probat exẽplo Doctorũ qui dixerunt, vt irretitus magnis criminibus non reddentibus beneficij incapacem, valide iis tacitis, impetret collationis gratiam à Pontifice; quamvis certo constet fore, vt eorum Pontifex conscius denegaret. † Secundæ autem quando scilicet taciturnitas veri contingit in his, quæ pertinent ad dispensationem obtinendam, tunc seuera vitiari rescriptum, seu dispensationem; vt docent Innocent. & Speculator: & sic intelligendi alij infiniti quos refert idẽ Sanch. *dict. lib. 8. dict. disp. 21. n. 10.* 2 3 4 5

Quare bene Mandosius *in regul. 32. Cancellar. quæst. 9. num. 10.* & Gutierrez cum aliis *lib. 2. Canonic. cap. 15. num. 29.* aiunt id, quod tradunt Doctores, nimirum corruere gratiam, tacita veritate, quâ cognitâ, Princeps non concessisset intelligendum esse, quando ideo remoueri Principem à concessione, est conforme iuri, & ex causa iusta, ac debita procedit secus quando procederet ex affectu, aut alia causa non considerabili, ad dispensationem, aliàs enim dicendum esse, retulerunt non valere impetrationem beneficij, non exprimendo Pontifici alium, valde illi familiarem, mox illud petiturum; quia si id nosset denegaret huic; itaque Sanch. *dict. n. 18. in fine*, ex doctrinâ textus *in c. dudũ, §. nos igitur de præb. lib. 6. & ex c.* 6

postulasti hoc tit. & ex doctrina Bart. *in l.1.num.7. ff. de vulgari*, ait has qualitates, nempe exprimendas sustineri, quando sunt causa finalis concessionis, vti etiam dixit ibi, *dict. num.17.* addens Iura expressè iubere, vt exprimantur, quando taciturnitas est causa finalis concedendæ gratiæ; ita vt ea, non existente minima concederetur.

7 Ad secundam quæstionis partem, de qua possemus disputare *infra in cap. significante 34. hoc tit.* respondeo cum Abbate, *ibi, n.6. & 7. & hic n.5.* cum Felino, *in dicto cap. significante num fin.* vers. *vlterius tangit*, & *hic num.3. limitat.4.* Beroio *lectura* 44. Rebuffo *in cap. nulla art.2. statim. in princip. post.4. conclusionem*, vers. *notatis* de concessione præbendæ; nempè, vt si causa demonstrationis, v. g. impetrans beneficium, narret id esse curatum, vel dignitatem, cum tamen sit simplex, aut officium non vitietur dispensatio ex expressione falsæ causæ, quando ea verè expressa, facilior esset dispensatio.

8 Sic ex textu *in l. falsa, ff. de conditionibus, & demostrat. & ex cap. tua de sponsalibus*; ex quibus constat falsam demonstrationem non nocere, quando constat de corpore; ergo cum hic constet de corpore; quia impetratur certum beneficium vacans sequitur vt valeat dispensatio.

9 Et confirmatur; quia licet ex *dicto cap. significante*, rescriptum vitietur ex errore nominis Diœcesis, tamen eius decisio non procedit, si ex circunstantiis constat de corpore eius, de quo Papa in rescripto sensit, ita Innocentius, *ibi*: Compostella, vers. *sed pone*. Panormit. *col.2. num.4.* vers. *sed extra glossam* Imola *col.1. num.1.* vers. *sed aduerte*, Felinus *col.1. num.1.* Rota Romana *decis.54. alias 839. hoc tit. in antiquis*, Ferret. *cons.208. col. vltima n.24.* vers. *Tamen* fallit Rendina *in promptuario receptarum sententiarum tomo 1. tit. 203. hoc tit. n.2.*

10 Et iterum confirmatur ex Abbate, *ibi n.5.* Felino *prope finem*. Cassador. *decis.11. num.3. de præbend.* Rota *decis.33. num.4. part.2. recent.* & in Mediolan. Archiepresbyter. 1. Iulij 1616. coram Bonæ memoriæ Vbaldo, & Oxomen. benef. 27. Ianuarij 1624. coram R. Seulucien. Barbosa *in dicto cap. significante num.3.* dicentibus, vt si erretur in nomine loci vel Ecclesiæ, inquantum est aliquod beneficium, non reddatur gratia inualida, vbi apparet de identitate beneficij.

11 Nec obstant prædictæ sententiæ, Iason. *in l. Gallus in 1. lect. §. idem credendum num.10. ff. de liberis, & posthum.* Loares *de matrim. Reg. Angliæ dubio 5. n.28.* Gutierrez *lib.3. practicar. quæst.18. num.42.* Matienço *lib.5. recopilat. tit.2. l.1. glossa 2. num.3.* Fr. Emanuel *in addition. ad Bullam. §.2. num.109.* dicentes vt quando committitur error in nomine eius, cui impetratur dispensatio, videatur dispensatio subreptitia, & irrita, ita probantes ex *l. si praces ff. de pœnis, & ex §. præterea instit. de inutilibus stipulationibus*, & ex doctrina Pauli *in l. si quis in fundi in princ. num.5. ff. de leg.1.* vbi tradit legatum reddi irritum; quamvis constat de intentione legantis circa rem, quam legare voluit, si eam non expresserit per vocabulum illi conueniens, & ex doctrina, *dicti cap. significante 34. hoc tit.* vbi deciditur rescriptum esse subreptitium petitum contra G. Remensis Diœcesis cum tamen esset Leonensis.

12 Respondetur enim absque dubio in prædicto casu non vitiari dispensationem, sed prodesse illi, cui impetrata est, quamvis in eius nomine erratum sit; quia error nominis proprij, quando constat de corpore, non vitiat rescriptum, vt dictum est, & probat textus *in dict. l. si quis in fundi, ff. de leg.1.* ibi, *si quis in fundi vocabulo errauerit, & Cornelianum pro Semproniano nominauerit, debebitur Sempronianus*: & melius ex Iustiniano *in §. si quis in nomine instituta delegat.* & *ex dict. cap. significante*; quia ratio decisionis eius textus est, quod ex nullo adiecto constare poterat de persona, contra quam est receptum impetratum; & ideo *ibi* Innocent. *numero vnico*, Abbas *num. 4.* Imola *num. 4.* Felin. *statim in princ.* Bellamera *num. 8.* Henriquez *num. 1.* Thomas Sanchez *de matrim. dicto lib.8. disp.21. num. 37.* dixerunt vt non obstante errore in designatione Diœcesis, valeret vtique, si ex aliis circunstantiis de illa persona constaret.

Nec obstat tunc dicere ex sententia contraria 13 priuilegium iuxta supplicationem intelligi; quia vt respondent Hostiens. *hic num.12.* Antonius *in dicto cap. significante num.9.* ex Speculatore, Bart. & aliis, Felinus *ibi num.1.* Milis *in repertorio lit. R, num.7.* verb. *rescriptum*, vers. *rescriptum si contin et*, Petrus de Ledesma *in summa de Sacram. matrim. cap.27. post 7. conclusionem, dubio 2.* Perea ad Seguram *in l. Imperator. num.40. ff. ad Trebell.* illud erit verum de substantialibus contentis in supplicatione, & persona, cui fuit verè intentio impetrandæ gratiæ, si de ea constet; quamvis erratum sit in nomine; & sic idem Perez affirmat se ex multis defendisse valuisse gratiam à Papa cuidam concessam, in cuius Patris cognomine erratum est: alia dico *in dict. cap. significante*.

Quod si exempla prædicta, seu alia similia ap- 14 ponerentur in dispensatione, siue rescripto impetrato taxationis causa; tunc reuera non valeret ea dispensatio, siue rescriptam, vt probant Doctores in principio vers. *ad secundam*, relati ex textu *in cap. cui de non Sacerdotali de præbend. lib. 6.* vbi deciditur mandatum de conferendo alicui præbendam certi valoris, non extendi ad minoris valoris Præbendam, & ex textu *in cap. susceptum hoc tit. lib.6.* vbi mandato dato de conferendo vacanti per resignationem, nequit conferri si vacet per mortem; cum tamen in vtroque euentu vel facilius in priori casu, vel saltim æquè facili in posteriori Pontifex concederet, & vtrobique assignat plures Doctores Barbosa dicens *in fine dict. cap. cui de Sacerdotali*, de quibus iam *supra* dixi *in principio huius tituli, & in cap. cæterum 3.*

Sed quare in hoc casu dispensatio sit irrita; 15 non sic in primo, vbi fuit facta ex demonstratione, docent Abbas, Anton. Felinus, & Beroius *hic, & in dicto cap. significante in locis iam relatis*, Rebuffus, & Staphileus adducti; item & Syluester verbo *rescriptum quæst.3.* Gutierrez *canonic. dict. lib.2. c.15. num.83. & 84.* Couarruu. ex Rotæ *decis. lib.1. variar. c.20 num. fin.* id nempè differre, † quia 16 quando gratia demonstrationis adiicitur, qualitas non restringit gratiam; sed reuera est animus conferendæ rei, vt est in se; quamvis falsa eius qualitas demonstretur; verum quando causa taxationis limitatur gratia ad rem qualitate illa affectam: quare dicunt, vt si illa non afficiatur, deficit gratia defectu voluntatis concedentis; quia non potest gratia trahi ad beneficium ea qualitate distinctum; licet id à Pontifice facilius concessum foret.

Hinc enim inquirere poteris, quando confera- 17 tur qualitas adiecta demonstratiuè, siue taxatiuè:

&

& licet Felinus *hic num.4.* & Beroius *num.45.in 1. lectura*, explicent, vt gratia demonstrationis cen-
18 seatur apponi, quando sub diuersis verborum
conceptionibus exprimitur, † & taxationis gratia
quando sub vna verborum conceptione, vt
exemplificat in legatis Thomas Sanchez *dicto lib.8.de matrim. dicta disp.21. num.36.* & magis ad
propositum allegatorum capitum Beroius relatus,
sit causa demonstrationis, veluti si dicat confero
tibi tale beneficium, quod fuit erectum in tali
Ecclesia pro dignitate, vel tale beneficium, quod
19 est Dignitas in tali Ecclesia, † item causa taxa-
tionis, vt si dicat confero tibi beneficium talis
Ecclesiæ, sicut etiam prædictam regulam in lega-
tis tradunt Bartol.*in l.inter stipulantem §.Sacram. num.6.ff.de verb.obligat.* & alij quos refert, & se-
quitur Tello *in l.17.Tauri num.27.*

20 Sed quamvis hæc sic se habeant in legatis, &
contractibus, nihilominus ad beneficia non sic
adaptari videtur, cum frequentius vnica sola ora-
tione soleat impetranti rescriptum à Pontifice
respondere, si ita est, vt narras dispensetur, vel
conferatur, vel ipsemet confert: & sic dict. San-
chez *dict.num.36.* vt cum semper sit vnica oratio
censeretur tantùm qualitas apposita semper per
modum taxationis; & ob id inoolem vtique dis-
pensationem esse in qua erratum est v.g.in gradu,
asserendo esse secundum, cum tamen sit tertius,
& impetrationem beneficij esse semper inutilem,
in qua assertum est id esse curatum, cum sit sim-
plex.

21 Vnde dicendum est vt licet reuera dicatur ap-
poni causa demonstrationis, quoties duplex ora-
tio est, sed non esse sufficiens signum ad colli-
gendum apponi gratia taxationis vnicam esse
22 orationem sed aliunde id petendum esse, †
quare prædicta iura *in dict. cap. susceptum, & in dicto cap.cui non de sacerdotali* ad hoc comproban-
dum, reddunt rationem, cur sub maioris valoris
Præbenda, non comprehendatur quæ minoris est
nec sub vacatione per resignationem comprehen-
datur vacatio per mortem, quod illud mandatum
fuerit cuius fines strictissime seruandi sunt, atque
adeo ex stricta hac mandati interpretatione colli-
gi eam qualitatem, & modum adiecta esse taxa-
tionis; & hoc esse speciale in mandato optime
notant Decius *in regula in eo, quod plus est n. 14. ff.de regul.Iuris*, Pelaez *de Maioratibus in 1. editione 1.p.quæst.4.num.3.* Sanchez *dict. disp.21. sub num.36* & videntur tenere plures relati à Barbo-
sa *in dicto capit.cui non de Sacerdotali in fine.*

23 Vnde Beroius *hic in 2.lect.num.57. & 58.* dicit
aliàs placuisse sibi regulam iam primo relatam;
nunc tamen non placere, tam in legatis, quàm
dispensationibus, eumque late impugnat, & *n.58.*
concludit, quando aliquid adijcitur in eadem
oratione, non semper causa taxationis apponi,
sed quando processit generalis, vel indefinita
dispositio de dando, aut faciendo aliquid, &
adijcitur locus seu materia, super qua executio
fieri debet; secus si quid tanquam qualitas rei
adijceretur; quia etiam in eadem oratione dicere-
24 tur fieri causa demonstrationis. † Et sic amplexus
Sanchez addit, vt quamvis in eadem oratione
soleat Pontifex exprimere beneficium cum sua
qualitate, cum expressio illa adijciatur tanquam
qualitas rei; non ideo censeatur causa taxationis,
sed causa demonstrationis apposita, nisi aliunde
colligatur mentem concedentis fuisse causa taxa-
tionis.

Et similiter addunt Beroius, & Sanchez pro- 25
xime relati dicendum esse id, quod expressum est
stare demonstratiuè, quando requiritur ad certitu-
dinem, & valorem actus demonstratio, & nulla
est alia; quia tunc est præsumptio valoris actus,
quæ semper in dubio capienda est *l. quoties ff. de rebus dubiis*, & efficiet, vt in dubio stet demon-
stratiuè, sic illi.

Ad tertiam partem quæstionis quid dicendum 26
est, si plures causæ proponantur in rescripto,
quarum vtraque est per se insufficiens, sed iunctæ
integrant. In quo articulo quidam existimant vt
in rescriptis gratiosis omnes causæ allegatæ, de-
beant esse veræ, ne sint subreptitia rescripta; &
non sic de rescriptis Iustitiæ, ita Mandos. *in ad- dit. ad vltimam allegationem Lapi 23.* Mascardus
de probat conclus. 325. num. 24. Gutierrez *lib. 2. quæstion.Canon.lib.2.cap.15.num.68.* vbi dicit dis-
pensationem ad matrimonium subreptitiam esse,
si vel vna causa ex pluribus allegatis sufficientibus
falsa sit; & quamvis ex illis verbis allegatis soleat
semper de stylo Curiæ dispensari; ex eo, quia
hæ causæ pendeant ex arbitrio, & voluntate so-
lius Principis, & sermo sit de gratiosis; quamvis
aliàs dispensauerit, existente vna, vel duabus ex
prædictis; sed nunc aliàs dispensare vult, nisi
existentibus veris omnibus prædictis causis in dis-
pensatione narratis.

Alij inquam, quos refert Mascardus *suprà n.3.* 27
ex doctrina textus *in §.si plures inst.de excus.tuto- rum*, existiment, vt quoties in quocumque re-
scripto plures causæ narrantur copulatiuè, qua-
rum aliquæ veræ sunt, aliæ falsæ, expectandam
esse causam, qua nititur rescriptum, atque ea
existente vera non obstare cæterarum falsitatem.
† Alij nempè existimant, vt in quocumque re- 28
scripto debeant esse vera, quæ narrantur propter
illam clausulam communem, *Super his te dili- genter informes, & si repereris quod preces veritate nitantur super quo tuam conscientiam oneramus dispensa*, vbi ponderant verbum *preces*, quod
cum sit pluralis numeri, comprehendit omnia
narrata; vnde si vel vnum falsum sit, nequeunt
dici veræ; idemque procedere ex relatiuo *super quo*, quod est collectiuum omnium causarum præ-
cedentium. † Tum quia cum clausula illa sit 29
conditionalis, & inducat formam, formaque in
indiuiduo sit seruanda, vt omnes agnoscunt per
iura vulgaria, vt alibi ad alium propositum sæ-
pius dixi, sequitur, vt hæc vltima videatur verior
sententia, siue in rescriptis gratiæ, siue Iusti-
tiæ.

His nihilominus sic iactis, ne longa disputatio- 30
vtar sic ad praxim statuo, nempè vt si plures
causæ proponantur, & vtraque sit insufficiens
per se, integrantque vnam causam sufficientem,
vt tunc si aliqua earum sit falsa, corruat dispen-
satio, cum illis nitatur voluntas dispensantis. † 31
Quod si vna causa est sufficiens ex consuetudine
& stylo, & ea vera alia autem, quæ additur sit
falsa communior sententia est, vt valeat dispen-
satio, nec vitiari rescriptum: ita Thomas Sanchez
de matrim. dict.disp.21.lib.8.num.31.& 44. legen-
dus omninò cum multis ab eo relatis, quibus ad-
do Suarez *de religione tom.2.lib.6.de voto cap.17. num.11.* Basilium Pontium *de matrim.lib.8 cap.17. §.vltimo num.47.* Dianam *p.4.tract.4 res.53.* vers.
dico tertio. † Laurentium Portell. *in responsis* 32
moralibus p.3. casu 8. n.2. vbi docet quod quando
in rescripto narrantur plures causæ copulatiuè,
quarum

quarum aliæ veræ sunt, aliæ falsæ, spectanda sit causa, qua nititur rescriptum, eaque existente vera, non obstare cæterarum falsitatem.

33 Quod est verum absolute, vt loquuntur relati; licet Castrus Palao *in opere morali tom. 1. tract. 3. disp. 6. n. 16. §. 5.* hoc intelligat de causa extrinseca dispensationi, & quæ per se non solet Principem mouere ad dispensationem concludendam. Nec obstat clausula ponderata *si preces veritate nitantur*, quæ debet intelligi quoad causas substantiales, quæ inducunt ad facilius dispensandum: ita idem Gutierrez, Sanchez cum multis, *dicto n. 44.* vbi persistit in ea sententia, vt solius causæ fina-
34 lis, & sine qua vitiet falsitas. † Et quod ea clausula intelligatur de veritate causæ finalis, quod amplectuntur loquentes de priuilegiis, Nauarr. *lib. 1. consilior. in 2. editione tit. de rescriptis cons. 7. num. vnico* Pelaez *de Maiorat. in 1. editione 1. part. quæst. 8. num. 2.* Emman. Sa *summa* verbo *gratia num. 24* & in dispensatione matrimoniali Loaces *de matrimon. Regis Angliæ dubio 5. num. 40.* Menochius *cons. 385. num. 1. 2. & 7. volum. 4.* etenim vt refert Abbas, & alij per textum *in cap. cum iam dudum de præbendis*, & alij. quos refert Mascardus *dict. conclus. 325. num. 3.* illos sequens, cum plura copulatiue narrantur, quæ de iure non sunt necessaria, resoluatur illa coniunctiua in disiunctiuam.

35 Verum est etiam, vt cum disiunctiue narrantur causæ, tunc sufficiat alteram esse veram, ne rescriptum sit subreptitium, sic *in cap. inter cæteros hoc tit. glossa in cap. 2.* verb. *& perpetuo*, vbi Anton. *num. 5.* Imola *num. 5.* Ripa *num. 60.* Felinus *num. 23. fallent. 3.* idem Anton. *in cap. exhibita in fine de iudic.* Lapus *dicta allegat. 23.* limitat in fine Bald *in l. præscriptione num. 28.* vers. *item infero*, Cod. si contra ius, vel vtilit. publicam, Romanus *cons. 369. num. 37.* Milis *in repertor. littera G, num. 3.* verbo *gratia*, vers. *gratia non dicitur*, & *litt. R, num. 7.* verb. *rescriptum* paulo post principium, Iason. *in l. sed etsi mihi num. 15. ff. de verb. obligat. & l. dedi in princip. num. 7. ff. de condit. causa data*, Bellam. *decis. 280. & decis. 415. num. vnico* Calcaneus *cons. 10. num. 3.* Parisius *cons. 3. num. 90. & cons. 42. quantum ad alternatiuam num. 8. & 9. volum. 4.* Ioannes Gutierrez *dict. lib. 2. Canonic. cap. 15. n. 56.* Menochius *cons. 385. à num. 1. & 2. volum. 4.* Pelaez *de Maioratu in 1. p. in 1. editione quæst. 8. num. 2.* Mascard. *dict. conclus. 325. num. 8.* Nauar. *lib. 5. cons. in 1. edit. tit. de pœnit. & remiss. cons. 20. num. vnico in 2. lib. 1. tit. de præscript. cons. 7. num. vnico*, Reminald. *cons. 474. num. 46. volum. 4.* Loaces *de matrim. Regis Angliæ dubio 5. n. 40.*

36 Dubium verò est an quando per malitiam allegatur falsitas, & in hoc articulo respondebis ex dictis *infra sub quæst. 4.*

37 Ex iam dictis infero primo vt dispensatio Monacho concessa ad viuendum extra claustrum, allegato proprio morbo, & matris necessitate, testimonia Regis comprobata, sit valida; quia cum tota vis, & substantia dispensationis in vera mortis necessitate ex proprio morbo consistat, satis sit harum causarum veritas: sic docent Valascus *consult. 60. fin. tomo 1.* Sanchez *de matrim. dict. lib. 8. disp. 21. num. 44. in fine.*

38 Secundo infero, vt si allegata sola copula pro causa, Papa dispensaret cum consanguineis, si ea causa non sit habita, tunc dispensatio sit subreptitia; quia allegatur vnica causa, & ea falsa: & sic corruere dispensationem; sic docent Corduba *in summ. quæst. 45. opinione 2. punct. 1.* Gutierrez *dict. lib. 2. Canonic. cap. 15. num. 133.* Henriquez *lib. 12. de matrim. cap. 3. num. 9.* Manuel *tom. 1. sum. in 2. edition. cap. 238. concl. 9. numer. vltimo*, Vega *tom. 1. summa cap. 88. casu 2.* Thomas Sanchez *dict. lib. 8. de matrim. disp. 21. num. 45.* † Vbi bene de alio 39
casu inquirit, & resoluit circa dispensationem matrimonialem, vbi scilicet allegatur copula, & quod ob id mulier passa est famæ iacturam, vbi affirmat dispensationem valere, si scandala illa, & infamia vera sint, ipsum videbis cum aliis.

Ad quartam, & vltimam quæstionis partem, an 40
sicut in rescriptis, & gratiis concessis à Principe, subreptio operatur sic, & in concessis ab Episcopo, ac alio Iudice inferiori: in quo dubio Emanuel Sa *in summa* verbo *gratia num. 12.* dicit gratias ab Ordinario concessas, non reddi ex sola subreptione irritas, sed à solo Pontifice promanantes; & sic videtur docere Nauar. *lib. 1. cons. tit. de temporibus ordin. in 1. edition. cons. 43. num. 1. vers. 2. in posthum. cons. 2. num. 1.* dicens gratias Ordinarij non fieri nullas ex omni subreptione, sicut gratias Pontificis, probans sic *ex clem. 2. de officio ordin.* vbi deciditur collationem beneficij factam ab Ordinario habenti aliud, illudque tacenti, non esse irritam, secus si à Papa, vel eius legato fiat.

Nihilominus constituta ea differentia, de qua 41
supra sub principio huius capitis; nempè vt rescripta gratiosa subreptitia, sint ipso iure nulla, non æquè rescripta Iustitiæ, nisi ope exceptionis; dico iuxta ibi dicta, vt quemadmodum dixi de rescriptis à Papa, & à Principe impetratis subreptionem, seu obreptionem, sic etiam in præsenti casu resoluendum respectu rescripti ab Ordinario concessi, & impetrati; eo quod rationes, quas *ibi* adduxi indistinctè loquantur; tum quia cum tales litteræ reddantur nullæ ex defectu voluntatis concedentis, quam aufert deceptio, tacita veritate, vel expressa falsitate inducenti ad concedendum, sequitur vt cum idem voluntatis defectus reperiatur in Pontifice, & in quocumque alio inferiore concedente, idem in vtrisque gratiis dicendum sit. † 42
Tandem; quia nemo diceret dispensationem in voto non nubendi, impetratam ab Episcopo validam esse, allegata falsa causa vehementis periculi incontinentiæ, vel tacita circunstantia necessariò explicanda, vt si simul esset votum non nubendi & assumendi ordinis sacri: ita in terminis docet Thomas Sanchez *dict. lib. 8. de matrim. disput. 21. num. 4.* † Sed ipse non omnino reiicit primam 43
opinionem relatam, cum doctrina Felini, & aliis relatis *in cap. ad aures hoc tit. num. 35. concl. 14.* Seluæ *de benef. 3. p. quæst. 11. à num. 56.* dicit ibi dictum non esse vniuersaliter verum; sed tantùm procedere in litteris impetratis ad beneficia, in quibus, aut tacetur verus beneficij valor, aut falsò exprimitur; quia non ob id redderentur subreptitiæ, sicut si à Papa impetrarentur, † ex ea differentiæ ratione 44
quia cum præsumatur, vt Ordinarius sciat qualitates beneficiorum suæ Diœcesis, & melius, quàm priuati, sequitur, vt expressio, tanquam cadens super rem non necessariam, minimè inducat subreptionem, litteras viciantem. Et ob id inquam caute, *vbi suprà*, Nauar. non sic constituerit vniuersaliter inter vtrasque litteras differentiam, & discrimen, sed limitatiùs dicens gratias Ordinarij non fieri nullas ex omni subreptione, sicut gratias Pontificis, loquens tantùm in beneficiis in quibus aliqua sunt explicanda, dum à Pontifice impetrantur

quæ

quæ non sunt necessaria, dum impetrantur ab Episcopo ob rationem proximæ traditam, resoluens vt non omnis taciturnitas, vel falsi expressio, quæ circa illa induceret subreptionem irritantem litteras impetratas à Papa inducat quando ab ordinario impetrantur.

45 Quare optime Doctores per dictam *Clem.2. de officio ordinarij*, dicunt quod si ab Apostolicæ sedis legato de beneficio facta sit collatio aliud obtinendi non valeat, nisi de illo, quod obtinet, facta fuerit mentio specialis vt docent etiam Tyraquellus *de iure mariti glossa 7. num.114.* Azor. *instit.mor.pag.2. lib.6. cap.10. quæst.5. & 6.* & alij citati à Barbosa *in cap.si motu proprio de preb.lib.6.*

46 † Secus autem in prouisione facta ab ordinario, in qua non est opus impetranti facere mentionem de obtentis, vt docent Azor. *dict.cap.10. quæst.4.* Nicolaus Garcia cum alijs de beneficiis, *part.11. c.4.num 99.* Sanct. *variar.resolut. quæst.50. num.5.* & mihi videtur procedere ex differentia iam tradita inter rescripta à Papa impetrata, & ab Episcopo.

47 † Tum & proprius ad intellectum, *dict. Clem.2.* nam Episcopi, & ordinarij intelliguntur prouidere in Ecclesiis motu proprio, cum ad hoc teneantur; sed Papa, & delegati prouident personis; & non Ecclesiis, vt dicit Cardinalis, *ibi num.13. quæst.17.* Barbosa *num.3.* Menochius *de arbitrariis casu 201. à num.154.* Gonzalez *in regul.8.Cancel.§.6.proœm.num.10. & glossa 5.n.173. & 184.* Felinus *in dict.cap.ad aures hoc tit.num.15. vers.vnde dicit Cardinalis.*

QVÆSTIO III.

An vitium in exprimenda causa impulsiua, vel ea tacenda contingens, noceat Principis concessioni. Et an litteræ ad beneficium, quod non habet curam animarum, hoc expresso valeant. An falsus beneficij valor in litteris expressus noceat semper. An impetrans à Principe indulgentiam homicij, teneatur mentionem facere prioris veniæ concessæ alterius homicidij. Et an petens à Rege licentiam constituendi Maioratum, teneatur mentionem facere filiorum omnium, quos habet, eorum numerum exprimens.

SVMMARIVM.

1 *Vitium in tacenda, vel exprimenda causa impulsiua contingens, qualiter noceat Principis concessioni*, remissiue.

2 *Gratia impetrata ad beneficium, narratiua facta, quod est curatum, cum tale sic non esset, dicitur subreptitia secundum aliquos, & quare*, num.3. *contra*, num.4. *vide à* num.6.

4 *Falsitas expressa, quæ non inducit ad citius concedendum, non vitiat gratiam.*

5 *Mentio falsa qualitatis à iure exprimenda, non nocet gratia, cum sit demonstrationis causa, secus si taxatiuè*, n.6.

7 *Mandatum de conferendo alicui Prebenda Sacerdotalis, vel integra, aut certi valoris, fecit vt alia etiam minoris valoris, aut non Sacerdotalis, quare*, n.8.

8 *Papa mandans prouideri alicui de beneficio certi valoris, prohibet, vt nec volenti ei prouideatur de minori.*

9 *Argumentum a maiori, non valet in mandato.*

10 *Qualitas, quæ inest beneficio est monstranda ab impetrante, si ea non expressa Princeps precibus annuisset & è contra, si ea qualitas non inerat*, n.11.

12 *Impetrans tenetur exprimere valorem obtenti beneficij*, contra, num.13.& 14. *resolues vt* n.15.& 16.

13 *Valor de secundo beneficio impetrato, non est punctuatim exprimendus, sed vt infra*, n.15. & 16.

16 *Cautio circa valoris expressionem est, vt moraliter exprimatur, vsque ad certam summam.*

17 *Impetrans indulgentiam homicidij, tenetur facere mentionem prioris veniæ, alterius homicidij, vt* num.18.19.& 20. *secus alterius diuersi delicti*, n.21.

18 *Dispensatio non extenditur ad casum maiorem.*

19 *Impetratio secunda rescripti ad delicti remissionem, est inualida, vt subreptitia ob præsumptam defectum voluntatis ipsius Principis.*

21 *Indulgentia primi delicti, non eget narratiua in impetratione pro secundo delicto alterius speciei.*

22 *Libellus ad petendam constitutionem Maioratus, num debeat narrare filiorum numerum, quos facultatem impetrans habet*, num.23.& 24.

24 *Maioratus instituendi facultas solet à Principe concedi cum ea conditione vt cæteris filiis concedatur congrua pro alimentis.*

25 *Facultas facilius a Principe pro instituendo Maioratu, solet concedi, quando ob pluralitatem filiorum bona diuisa in partes, ad extraneos possit venire.*

26 *Legitimatio facienda filij num requirat mentionem filiorum legitimorum*, num.28. *vbi pro affirmatiua sententia, si legitimatio tenderet, ad hoc, vt sic legitimatus sub intraret cum legitimis ad patris bona.*

28 *Legitimatus filius non succedit in primo genitura, si legitimatur à Principe, vel oblatione curiæ, secus si sub sequente matrimonio*, num.29.

30 *Maioratus institutor num debeat dicere se tantum unum filium habere, cum à Rege impetrat facultatem.*

PRæmitto vt hæ aliæ quæstiones, de quibus mentionem facio *in cap.17. & hic & in cap. 27.cap.31, c.34. & cap.penult.hoc tit* possint etiam promiscuè *hic*, & in prædictis iuribus tractari, sicut & *in cap.3. in aliis suprà.* Quare iam ad primam difficultatis partē, præmissis, quæ etiam dico *hic, & infra in d.27. 31. & alias* vbi quæ sit causa impulsiua, aut finalis, & quod vitium in tacendo verum, seu exprimendo falsum in illis inspiciatur; ideo pro hoc primo dubio ad iam dicta te remitto, & quæ dico in sequentibus quæstionibus. 1

Ad

Ad secundam quæstionis partem; licèt existi-
2 mẽt nonnulli nullam esse gratiã, vtpotè subrepti-
tiam impetratum, scilicet ad beneficium, cui non
inerat cura animarum, facta tamẽ mentione, quod
eam curam haberet; quia etsi facilius Papá con-
cessisset beneficium à cura animarum immune
comperta veritate, adhuc ex expresso falsitatis
prætextu, nocere gratiæ dicunt quia contingit in
his, quæ de iure necessario sunt exprimenda, vt
cura animarum, *cap. cum illis de præb. lib. Clem.* 1.
eodem tit. reg. 63. *Cancellaria*, Rota *in nouis deci-*
3 *sion.* 292. † ideò inferentes vt sicut emissio eius
qualitatis, quæ de iure necessario est exprimenda,
officit gratiæ; quamvis eam nihilominus concessis-
set; ita & eodem modo falsa mentio huius qua-
litatis noceat, etiam si veritate comperta, idem
esset Princeps concessurus & tenent sic ex doctri-
na textus *in cap. susceptum hoc lib.* 6. item & *ex
cap. cui de non Sacedotali de præb. lib.* 6. vbi si est
mandatum de prouidendo à Papa beneficium non
sacerdotale, non est cur prouisio fiat de benefi-
cio sacerdotali, & ex decisione Rotæ 562. in anti-
quis.
4 Ego verò existimo in hoc dubio contrariam
sententiam tenendam esse; quia cum regula iuris
sit per textum *in cap. in nostra hoc tit.* quod falsitas
expressa, quæ non inducit ad citius concedendum,
non vitiat gratiam secundùm Rotam *in decis.* 70.
de rescript. in antiquis, quam referunt Barbosa *in
dict. cap. in nostra num.* 3. & Riccius *in collect. decis.
p.* 5. *collect.* 1981. *ad dict. cap.* sequitur dicendum vt
quemadmodum iam *supra* dixi non esse necessa-
rium exprimere nobilitatem impetrantis; quemad-
morara facilius Papa concederet; sic è contra hic
nam ex quo constat de corpore beneficij simplicis
impetrari, etsi sub falsa demonstratione habentis
scilicet animarum curam, nullusque dolus ex præ-
dicta hac falsæ qualitatis mentione præsumatur
cum ea non expressa facilius obtentum esset apud
Principem euidenter apparet, vt prædicta expressio
non officiat impetrationi, vt docent in terminis
Panormit. *in cap significante col. penult. & in dicto
cap.* 20. *num.* 6. *hoc tit.* vbi Felious *col.* 2. optimè
Ioannes Staphileus *de litteris gratia, & Iustitiæ
fol.* 52. *tit. de modo, & forma impetrandi*, Dominic.
cons. 112. Couar. benè *lib.* 1. *variar. cap.* 20. *sub n.* 6.
qui perpeodentes mentem prædictæ *decis.* 562.
5 deducunt hanc doctrinam ex ea, † dum probant
falsam mentionem eius qualitatis, quæ iura expri-
menda erat tunc oon nocere gratiæ cum causa
demonstrationis sit per textum *in l. falsa ff. de con.
& demonstrat.* non enim dicant vt ex hac falsitate
Princeps inductus fuerit ad concessionem eius,
quod alioqui ex certa scientia minimè concessisset
quod expressius dicit *decis.* 19. *de præb.* in antiquio-
ribus & *decis.* 582. in antiquis.
6 Verùm si prædicta demonstratio fieret v. g.
causa restrictioois, aut taxationis per mentionem
dictæ qualitatis: tunc reuera quia eo in casu non
posset ipsa gratia trahi ad id beneficium, quod ea
qualitate careret; licèt id facilius à Romano Pon-
tif. concessum foret, gratie non inquam videret, vt
rectè intelligentibus satis notum est *ex dict. cap.
susceptum de rescriptis & cap. cui de non Sacerdo-
tali de præb.* nec gratiam ipsam exequamur in be-
neficio sub ea minimè comprehenso.
7 Et confirmatur; quia si mandatur alicui conferri
Præbenda, non Sacerdotalis, vel integra, aut certi
valoris, non poterit ei conferri, etiam volenti
Præbenda non Sacerdotalis dimidia, vel minoris
valoris vt colligũt Ordinarij, Archidiacon. Leptis,
Abbas, Gemin. Ioannes Andreas, Anchar. Butrius,
Dominic. Monach. & Barbosa per textum *ibi in
dict. cap. cui de Sacerdotali*, Ximenez *in concord.* 1.
p. & 2. *in compend. pagina* 392. *remissiuè*, Casal. *in
annotat.* Franciscus Viuianus *in rationali lib.* 3. *pa-
gina* 89.
Item ex eo; quia si Papa mandauerit prouideri 8
alicui de beneficio certi valoris, non poterit ei
volenti de beneficio minoris; quia sic mandatum
debet strictissimè obseruari: sic docent Meno-
chius *cons.* 71. *num. &* 14. Sanchez cum multis *de
matrimonio lib.* 8. *disp.* 21. *num.* 35. *&* 36. vers. *vide
textum*; sunt enim mandati fines diligenter ob-
seruandi, & custodiendi vt per Menochium
cons. 134. *num.* 3. Ioseph. Ludouic. *decis. Perus* 37.
num. 5. *& decis.* 117. *à num.* 12. Tyraquel. *in l. si vn-
quam* verb. *libertis num.* 59. *cod. de reuocand. donat.*
Aloysius Riccius *in praxi rerum fori Ecclesiastici
decis.* 309. *num.* 1. *in* 1. *edit.* Camillus Borrellus *in
summa omn. decis. tit.* 66. *num.* 437.
Sic vt nec valeat argumentum à maiori in man- 9
dato, cuius fines diligenter sunt obseruandi, vt
per Chald. Pereyra *de emptione, & vendit. cap.* 13.
num. 55. † Etenim vt considerat Couarruu. *dicto* 10
lib. 1. *variar. cap.* 20. *num.* 6. *in fine*, vbi cum bene-
ficio qualitas inest, cuius de iure mentio non est
in precibus facienda, ea procul dubio exprimi de-
bet, vt dixi superius etiam si ea non expressa Prin-
ceps precibus adnuisset. † Quod si aliquid (ad- 11
dit, precibus exprimatur, quod beneficio petito,
nequaquam inerat, & eo non expresso, idem
Princeps concessisset; licèt id pertineat ad quali-
tates iure exprimendas, non vitiari ex hoc gratiam
à Summo Pontifice concessam palam ex dicta
decisione Rotæ deducit.
Ad tertiam quæstionis partem an falsus bene- 12
ficij valor in litteris expressus, semper noceat; vt
respondeam repetitis hic, quæ *suprà* dixi *in Rubr.
quæst.* 1. vers. *ad quartam*, & vers. *ad vltimam*; vbi
nonnulla de valore verificando in beneficiis, &
qualiter nunc iam breuiter ad dubium est respon-
dendum, vt impetrans gratiam ad aliquod bene-
ficium à Romano Pontifice, tenetur, non solùm
beneficium iam obtentum exprimere, sed etiam
eius valorem eo modo, quo *suprà* dictum est in
præcitatis Rubricæ locis, vt docent glossa *in clem.*
1. *de præbend.* & *ibi* Doctores in glossa *vel alteri*,
vers. *vel quantitatem redditum quam habet ex vno
beneficio* Staphileus *de litteris gratiæ tit. de form.
spectatiu.* 5. *noua forma à num.* 43. Selua *de benefic.
p.* 3. *quæst.* 12. Ludouic. Gomez. *in regul. de valore
beneficiorum exprim. quæst.* 1. *&* 5. Couarruu. omni-
no legendus; quia subtiliter disputat cum multis
ex antiquis, & iuxta regulas etiam iuris ciuilis
lib. 1. *variar. dict. cap.* 20. *numer.* 7. *& libro* 3. *cap.* 13.
numero 1. cum quo sic docet Barbosa *in dicta
clem.* 1.
Sed imò potius ex multis videtur, quod ipse 13
Couar. contrariam teneat sententiam *sub dict. n.* 7.
quatenus cum Rebuffo, Selua Rota, Oldrado,
Cardinal. Decio, & aliis, dicit vt de iure non sit
exprimendus valor; eo quod verus valor benefi-
ciorum difficulter queat certitudine probari, au-
thore Ludouico Gomez. *in dicta regula de valore
exprimendo quæst.* 11. dicens vt error in hoc expri-
mendo minimè sit considerandus, vbi Principis
voluntas constat per doctrinam Rebuffi *in tract.
de nomin. quæst.* 9. *num.* 44. asseuerantis nominatio-
nem, quæ apud Gallos obtenta fuerit facta men-
tione

tione beneficij obtenti, & eius valoris, maiori tamé quantitate expressa, quæ verè valuerit admit-
14 tendam esse. † Quare Felinus *hic num.5.* Nauar. *cons.1. de constit. quæst.19. num.50.* Mascardus *de probat. conclus.* 887. dixerunt vt licet impetrans teneatur mentionem facere de beneficio obtento, sed non de valore eius: nam vt dixit idem Mascardus propter non expressionem valoris, gratia non probatur subreptitia. Et comprobatur; quia in impetrationibus beneficialibus illa tantùm sunt exprimenda, quæ in iure expressa reperiuntur, vt dicunt Menoch. *de arbitrarijs casu* 201. *à num.26. & num.*156. Azor. *instit. moral. p.2. lib.7. cap.23. quæst.2.* Azeuedus *in l.2. tit.1. lib.2. nona recopilat. num.*19. & sic dixit Sanchez *de matrim. lib.8. disp.21. à n.12.* quod non ex omni veritatis taciturnitate, gratia redditur subreptitia; quamvis ea cognita Princeps non concessisset, sed tunc solùm quando tacetur veritas, quam iura iubent exprimi, quæ de valore non videntur loqui.

15 Vt cumque verò sit, cum iam *supra* dixerim *in Rub. sub dict. quæst.*1. in vers. *ad quartam*, ab executore gratiarum Apostolicarum esse probandum beneficij valorem; & videam de stylo sic practicari in his Regnis, procedereque de stylo Curiæ Romanæ, & ex regulis Cancellariæ 21. & 61. vbi glossa, & Lodouicus Gomez. post Felin. *hic n.10. & in cap. causam quæ in 2. de testib.* vbi aliquid dixi Rota *in nouis decis.*292. Oldrados *cons.*216. Cardinal. *num. dict. clem. 1. col 3.* Selua *de benefic. part.3. quæst.12. col.2.* Decius 156. Rebuffus *supra dict. quæst.9. num.*29. sequitur pro prima sententia resoluemus cum ea, tamen cautione, de qua dixi *in dict. quæst.1. Rubrica*, & de qua etiam testatur Couarru. *dicto lib.1. variar. cap.20. numer.7.* vers.
16 *solet*, † dum ait quod circa valoris expressionem solet ea cautio adhiberi, qua valor significatur, vsque ad certam quantitatem, vt v. g. cuius valor centum aureos non excedit, aut quod valet vsque ad centum aureos: additque Couarru. sic apud Romanam curiam fieri, vt valor beneficiorum, qui parum certus esse potest, absque periculo exprimatur, glossa insignis, vbi Doctores *in cap. quamvis*, verbo *vsque ad certum de prab. lib.6.* & Cardinalis 1. *notab.4. de concess. prabenda*, Francus post alios, *in dicto cap. cum de non Sacerdotali de prabend. lib.6. col. fin.* Dominic. *cons.133. col.3.* Felin. *hic conclus.9. &* 10. Ioannes Staphileus *de litteris gratia, & Iustitiæ, folio 29. col.1.* Ludouic. Gomez. *in tract. de spectatiu. num.* 103. & secundùm hæc intelligi debent Menochius *cons.316. num.12.* Flamin. Parisius *de resignat. lib.10. quæst.2. n.* 13. dicentes quod qualitates requisitæ à Iure, vel à Curiæ stylo, si non exprimantur in litteris vitiant gratiam alia inquam, quæ congerunt Doctores omitto.

17 Ad quartam quæstionis partem án impetrans à Principe indulgentiam homicidij, teneatur mentionem facere prioris veniæ concessæ alterius homicidij. In quo dubio pro affirmatiua sententia videtur non necessarium vt mentio fiat veniæ prioris homicidij ex multis, quæ latè dixi *infra in c.13. de sent. & re iudicata*, vbi Princeps aggrauat delicta multis modis. Deinde; quia Princeps tutè & absque animæ reatu potest remittere criminis pœnam, quæ in satisfactionem Reipublicæ à legibus fuerit instituta, vbi ex hoc ipsi Reipublicæ dánum minimè sequatur, & absque læsione priuati iniuriam passi secundùm D. Thomam 2. 2. *q.67. art.4.* & *ibi* scriptores maiorem *in 4. dist.15. q.19.* Felinus *in cap. qualiter ad corrigendos num 36 de accusationib.* pulchrè Alphonsus à Castro *lib.2. de lege pœnali, cap.2.* versicul. *contra hanc secundam.*

18 Sed adhuc iuxta regulas textus nostri *cap 3. suprà* & aliorum existimo, vt impetrans veniæ rescriptum secundi homicidij tenetur facere mentionem de primo rescripto alterius homicidij veniæ; ex eo quia si Princeps sic certior primæ veniæ factus esset à concessione secundi rescripti, abstineretur, & retraheretur circa eandem delicti speciem alterius scilicet homicidij; quia quemadmodum dispensatio non extenditur etiam ad casum maiorem, & habentem in se maiorem rationem, quam habeat casus concessus, vt dicit Bernard. Diaz *in reg.*195. Barbosa *in cap 2. de filiis Presbyteror. lib.6.* sic etiam in nostro casu; quia propter secundum homicidium consideratur maior ratio difficultatis in concedendo rescripto veniæ pro illo secundo homicidio respectu primi iam concessi: & sic in terminis hanc sententiam abundè tenent, & comprobant Guillelmus à Cuneo *in l.3. cod. de Episcopali aud.*

19 Dicens secundam impetrationem rescripti ad remissionem delicti, eiusque abolitionem, vti subreptionem, inualidam esse ob præsumptum defectum voluntatis ipsius Principis Barbatia *in cap. dilectus in 2. de rescript. num.10* Bald. *in dict. l.3.* Felinus *in cap. postulasti hoc tit. col.3.* Iason. *in l. nec damnosa cod. de precibus Imperat. offer. num. 3.* Annania *in cap. ad abolendam col.2. de hæret.* Ioannes Lupercus *in cap. per vestras in 4. notab. num.15. de donat. inter virum, & vxorem*, Ioannes Croitus *in cap. vltimo col. penult. de constit. lib 6.* Alciatus *in cap. cum non ab homine num. 43. de iudicijs* Ferdinand Loaces *in tract. de matrimonio dubio 10 n.6.* qui ad huc *leg. Regiam*, eandemque expressam constitutionem refert *l.2.* scilicet *tit.11. lib.1. ordinam.* Couar. *variar. cap.10. num.8.* quibus addo Molinam *de primog. lib.2. cap.4. num.32. & lib.4. c.3. n.40.*

20 Et ego cum præcitatis dico ex adductis *in dicto cap.3. hoc tit.* hanc secundam sententiam veram esse; quia vt docent Grammaticus *decis.* 59. *n.58.* Nauar. *in cap. si quando supra hoc tit. except. 3. in princip. & except.* 8. & 9. Couar. *dict. cap.20. lib.1. variar. numer.* Gutierrez *Canonicar. lib.1. cap.15. num.12.* Valascus *consult.72. num 2.* vt impetratio saluetur à subreptione, seu obreptione; sunt exprimendæ omnes qualitates in ea, quibus moueri posset Princeps ad non concedendum, seu difficilius concedendum, vt contingeret in secundo rescripto homicidij repetiti.

21 Vt cumque verò sequaris, iterum dico, vt nostra sententia sit admittenda, quando in eodem genere delictum repetitur, quasi contrarium sit obseruandum, vbi diuersum delictum is, qui veniam impetrat fecerit, vt notanter dicunt Alciatus *suprà num* 43. consulentes Iudici, ne statim propter Guillielmi sententiam delinquentem puniat, sed ipsum Pricipem prius admoneat, vt ei rescribat quæ fuerit eius mens in præfati criminis remissione; quæ praxis potest comprobari ex doctrina textus *dict. cap. si quando 5. supra hoc tit.* & his, quæ latè dixi *in cap. 12. de iudic.* quæ vera ibi dicta sunt, quoties est dubium in verbis legis, seu superioris præcepti. Tamen quia in hoc casu non dubitatur, sed apertè

constat de præcepto, solumque possit esse dubium de mente, & voluntate Principis, videtur vt sit standum regulis iuris, quare Couarruu. *vbi supr. dict. num. 8. in fine*, dicit hanc diligentiam consultationis non esse necessariam, tam etsi videatur æquissima.

22 Ad quintam quæstionis partem, an petens à Rege licentiam constituendi Maioratum, teneatur mentionem facere filiorum omnium, quos habet: & quia idem Couar. *dict. lib. 1. variar. cap. fin. num. fin.* refert in praxi dubitatum, quid dicendum esse de eo libello, quo Rex licentiam exhibet alicui competenti ad constituendum primogenium ex bonis suis, etiam cum præiudicio portionis legitimæ, quæ cæteris filiis iure debetur; nùm si is; qui petit habens v.g. plures filios octodecim, aut duodecim, non facta eorum speciali mentione; tametsi eorum in genere meminerit ea libelli, seu rescripti impetratio sustineretur,
23 siue non. † In quo dubio referens ipse litem ortam, & controuersiam, & quod quibusdam visum fuerit hunc Principis libellum nullum fore, vtpote veritate tacita, obtentum cum forsan Princeps minimè dictam concessisset licentiam, vel ei moderamen aliquod adscripsisset, quo tot filiorum præiudicio moderetur: & colligi videtur ex dictis *supra in cap. 3. & infra in cap. 17.* vbi prauam debere fieri mentionem de his omnibus, quæ vtique ad concedendum redderent Principem diffi-
24 ciliorem. † Adhuc tener non fuisse necessariam mentionem filiorum tot specialem; quia vt iam dixi *supra dict. cap. 3. quæst. 3.* in vers. *ad quintam* & omnes cum Molina, Mieres, & aliis agnoscum in erectionem maioratuū Princeps solitus est facultates concedere constituendi maioratus, eà apposita conditione, vt cæteris filiis, qui à primogenio excluduntur, eiusque ratione priuantur portione legitima, congruà exhibeantur alimenta addentes, & nec quidquam soleat mouere Prin-
25 cipem maior, vel minor filiorum numerus. † Imò vt resoluit Couarruu. *in fine*, facilius solet Princeps moueri ad permittendum constitui primogenium ex eo patrimonio, quod alioqui in plures distinctum partes ob maiorem filiorum numerum, facilius dissipabitur, ad extraneosque alienatione rerum Auiti fundi deuenient, quod vt contra conseruationem familiæ videntur abhorrere Regni huius constitutiones, vt patet ex traditis per Molinam, & eius Additionator *lib. 1. de primog. cap. 2.* & alibi sæpius, & ita in casu nostræ quæstionis sentio.

26 Nec obstat dicere vt si quis impetrare velit à Principe legitimationem filij illegitimi, & is habeat filios legitimos, & naturales teneatur Principi exprimere quot filios legitimos, & naturales habeat expressim numerum assignando certum, vt dixerunt Præpositus *in cap. per venerabilem §. quod autem col. 15.* vers. *aduerte nunc* qui filij sint legitimi, vbi latè repeto, Curtius Senior *cons. 19.* vers. *capio tertium*, & *cons. 35. col. 9. & cons. 73.* vers. *nemo impugnari poterit*: argum. *l. nec ei §. vltim ff. de optione leg.* vbi Iurisconsultus scribit in causæ cognitione, quæ adoptioni præmittitur agendum esse de numero filiorum adoptantis. Quia respondeo primo paucos, præter Præpositum, & Curtium tenuisse, exprimendum esse ad eam legitimationem filiorum numerum, vt dixit Couarruu. Secundo quia etsi *ex authent. quibus mod. nat. efficiantur legitimi §. si verò*, apud vtriusque iuris interpretes obseruatum fuerit legitimationem filij illegitimi inualidam esse, nisi Principi mentio facta fuisset filiorum legitimorum & naturalium, quos Pater habet, vt latè tractat Tyraquel. *in l. si vnquam cod. de reuocandis donat.* verb. *donatione largitus num. 254.* † Iterumque 27
meminerit idem Couarruu. *in 4. part. 2. cap. 8. § 6. num. 7.* vt nunc ea sententia tantùm sustineatur, vbi scilicet legitimatio fit ad consequenda iura omnia filij legitimi naturalis, & vt simul legitimatus Patri cum legitimis, & naturalibus succedat: quo casu; quia perinde vbi maior esset filiorum numerus, maior inquam læsio contingeret, vt ratio dictat; ideò rectè possunt Doctores dicere significandum esse Principi legitimaturo illegitimum numerum legitimorum, aliàs, & naturalium filiorum ad effugiendum eorum præiudicium in portione legitima contingens.

Sed hæc omnia in casu nostro maioratus non 28
sunt impedimento, tum ex dictis, tum etiam, quia filius legitimatus non succedit in iure primogenituræ, etiam si maior natu sit; vt in specie docent Imola, & Dominic. loquentes in regni successione *in cap. grandi de supplenda negligentia Prælator. lib. 6.* Alex. *in l. Gallus §. & quid si tantùm ff. de liberis, & posthumis*, vbi Iason. *lect. 2. numero 92.* Decius *cons. 85. num. 8.* Ioan. Lorerier *de primogeniis lib. 1. quæst. 13.* Tyraquel. *in eodem tract. quæstione 34. à numero 48.* Carol. Molin. *in consuet.* Paris. *tit. 1. § 8. glossa 1. num. 46. & 47.* Gregor. Lopez *in l. 4. titul. 15. part. 4.* verbo *todas las honrras.* † Quod intelligunt Tyraquel. 29
dicta quæstione 34. numero 2. cum aliis, & Molina *de primogeniis lib. 2. cap. 11. numer. 22.* de filio legitimato per Principis rescriptum, seu oblationem Curiæ, alias non inquam per subsequens matrimonium, vt latissimè dico *in cap. tanta, qui filij sint legitimi.*

Nec iterum obest dicere vt si maioratus institu- 30
tor in impetratione facultatis Principi non exprimit se tantùm dumtaxat filium non habere, fit subreptitia facultas, vt de facto testatur Mieres *de maiorat. part. 1. quæstion. 13. numero 10.* dum ipse & Additionatores Molinæ loquuntur *lib. 2. cap. 11. à numero 11. ad 17.* fatentes filium vnicum Regia facultate, nedum respectu tertij, sed etiam in eius legitima posse à parente grauari; quia hunc, & alios effectus Regia facultas operatur: tamen Lara *de anniuersariis lib. 1. cap. 4. ex numero 61.* contrarium tuetur: videndi sunt Castillus *tom. 6. controuers. cap. 121. numero 58.* vers. *denique, & tom. 4. cap. 36. ex num. 22. & 23. & tom. 6. cap. 145. num. 31.* Gutierrez *lib. 2. practic. quæst. 67.* Angul. *de meliorat. leg. 11. lib. 2. titul. 6. gloss. 4. num. 21.*

QVÆSTIO

QVÆSTIO IV.

An quando subreptio fuit facta dolosè, & per malitiam vitiet rescriptum etiam si ea non fuerit causa totius rescripti, sed solius formæ specialis. Et an si subreptio contingat in quadam rescripti parte, totum, illud vitiet, tam si causa sit impulsiua, quàm finalis. Et an dolosa rescripti subreptio in parte tantùm illius, inducat ipso iure irritationem, quid de dispensatione in foro conscientiæ. Et an clausula *motu proprio*, in gratiis, & dispensationibus apposita supplcat subreptionis vitium; sic vt validum sit rescriptum.

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum ad lites, & Iustitia subreptione impetratum, dum aduersus illud non excipitur, valet sed si dolo, & fraude sit obtentum, nullum est ipso iure*, num. 2. & 7.

3 *Clausula* si preces veritate nitantur, *subintelligitur etiam in rescripto ad lites concesso, & in qualibet gratia, & etiam si sit omissa consuetudine*, n.4.

5 *Rescriptum Papæ, & Regis intelligitur secundùm supplicationem.*

6 *Dolus dans causam contractui, ipsum vitiat.*

8 *Rescriptum obreptitium, vel subreptitium ad lites obtentum sine dolo, valet, donec exceptione elidatur à iudice*, n.9.

9 *Subreptio non dolosa, siue in tacendo, siue in exprimendo falsum, non vitiat rescriptum, si aliàs Princeps concederet.*

10 *Rescriptum gratiæ dolo obtentum, est ipso iure nullum, & efficacius, quam rescriptum iustitiæ*, & n.11.

11 *Dolosa rescripti subreptio vitiat quoad omnia rescriptum iustitiæ, & gratiæ: intellige vt* num.12.

12 *Rescripti subreptio vitiat omnia rescripti connexa capitula, secus separata, in quibus dolus non adest: intellige iuxta distinctionem*, n.14.

13 *Rescriptum subreptitium quoad beneficium cum cura, valet quantum ad beneficium simplex in quo non fuit subreptitium.*

15 *Subreptio respiciens certa negotia, seu personas, vitiat rescripta quoad omnia ibi contenta.*

16 *Subreptio commissa circa canonicatum, vitiat quoad præbendam.*

17 Cap. si eo tempore de rescriptis lib.6. num. sequent. & à num.21. & 23. *intelligitur vt* num.32.

18 *Rescriptum alternatiuum sustinetur, si dolus interuenit in vna parte, & non in alia.*

19 *Impetrans rescriptum ad curatum, si non est legitimæ ætatis ad illud, sustinetur pro beneficio simplici.*

20 *Littera subreptitia dolo omninò vitiantur; quamuis fraus non fuerit causa totius, sed solius formæ specialis, secus si simplicitate.*

22 Cap. ei cui de præb. lib. 6. n. 23. *intelligitur*, num.32.

23 *Rescriptum si exprimit qualitatem beneficij conferendi, v.g. vt sit Sacerdotale, aut curatum, requirit vt tunc cum impetratur vt tunc impetrans sit in ætate ad illud obtinendum requisita, aliàs illud nequinit obtinere, etsi tempore vacaturæ, aut collationis, fiat legitimæ ætatis*, num. 24. *fallit* num.27.

24 *Collatio, vel resignatio facta habili, qui tempore datæ, aut supplicationis habilis non erat est nulla.*

25 *Mandatum prouidendi de beneficio indefinitè nulla, eius adiecta qualitate facit habilem ad illud ei conferendum, qui tempore datæ adhuc non erat legitimæ ætatis.*

26 *Mendatum indefinitè conceptum à principio vires accipit cum ex postfacto solùm agatur de eius executione.*

28 *Habilitas impetrantis, non attenditur secundùm tempus datæ: intellige* supra à num.25. *fallit* num.30.

29 *Inhabilitates, & defectus ad beneficia, & litem, quædam repugnant de iure, & stylo impetrationi litterarum, vt excommunicatio quædam respicientes solùm beneficij collationem*, n.30. *in quibus differant*, n.31.

31 *Datæ tempus consideratur in inhabili à iure, vel stylo, in aliis tempus præsentationis rescripti, vel collationis, dum in litteris Apostolicis non detur subreptio*, & n.38.

33 Cap. cum in illis de præb.lib.6.& n.34.

34 *Beneficiorum appellatione regulariter non veniunt curata, & dignitates, si reperitur defectus intentionis & ambitionis*, vt n. 36. *aliàs non sic*, vt ibi & n.35.

36 *Littera* motu proprio *ad beneficia concessa, tollunt ambitionem, & includunt curata beneficia.*

37 Cap. si pro Clericis de præb.lib.6.

38 Cap. statutum hoc tit. in 6.

39 *Canonicus delegatus nominatus in litteris, si talis erat tempore datæ, non cessat si tempore præsentationis earum iam non erat Canonicus fallit vt* n.42.

40 *Iudex nominatus in litteris, si tempore præsentationis factus sit inhabilis proprio defectu, nequit esse iudex.*

41 *Excommunicatus impetrans tempore datæ, si tempore collationis est absolutus ab excommunicatione, valet collatio, vt* hic *in fine.*

42 *Rescriptum subreptitium in quadam eius parte, quatenus in toto vitiatur, si causa sit finalis & quid si sit impulsiua, & impetretur dolo, aut simplicitate* hic & n.43.

43 *Subreptio tacita veritate, seu expressa falsitate in causa tantùm impulsiua contingens in quadam rescripti parte, non vitiat rescriptum totum, sed eam tantùm partem, quæ fuit rescripti causa: fallit si dolo fieret*, num.44.

44 *Impetrans rescriptum contra debitorem asserens causas tractari de plano; etsi falso narrat sustinetur, quatenus, vt iudex datus procedat stylo ordinario.*

45 *Dispensatio voti castitatis, ac peregrinationis Hierosolimitanæ, allegata falsa causa circa alterum, valet; secus si fieret duplicis impedimenti ad matrimonium.*

47 *Rescriptum cuius causa narrata cessat in principali, cessat etiam in accessorijs, etiam si in istis non sit subreptio.*

48 *Rescripti dolosa subreptio tantùm in vna parte, quare totum vitiet remissiue,* num.50.

49 *Subreptio dolosa rescripti in dispensationibus matrimonialibus in vna parte, & si secundùm Sanchez non vitiet illud in totum, verius est integrum vitiari, vt* n.50.

50 *Pœna non incurritur ipso facto, vt quis priuetur acquisitis, secus acquirendis, vt,* n.52.

53 *Clausula* motus proprij *in gratijs, & dispensationibus, supplet subreptionis vitium, vt* n 55 *etiam si alias vitium esset explicandum, vt* n.56. *& quare* n.60.

54 *Clausula* motus proprij *non præsumitur, & debet esse scripta manu Principis non alterius inferioris.*

55 *Motus proprius nequit testibus probari, aliter inquam si ageretur de probando, quod in instrumento amissa erat prædicta clausula.*

57 *Clausula* motu proprio *adiecta in rescripto, tollit eius subreptionem, etiam si de beneficio obtento, vlla reperiatur mentio: quare* n.58.

58 Motus proprij *clausula posita, facit, vt non deficiat intentio in concedente, vt gratia suum consequatur effectum.*

59 *Motus proprius concessus ad instantiam partis, idem operatur, ac concessus ex mera liberalitate Principis.*

60 *Gratia dicitur* motu proprio *concessa, cum Pontifex exprimit in litteris se motu proprio concedere; & si petita sit à parte ea clausula* num.61.

62 *Clausula* motu proprio, *non tollit subreptionem in tacenda inhabilitate vel si læditur ius tertij* num.63. *vel si tacetur clausula intrinseca beneficio: & quando subreptio procedit ex ipsa* n.64.& 65.

66 *Subreptio contingens ex expressione falsæ causæ* quæ obreptio *dicitur non tollitur clausula* motus proprij, *secus si à tacita veritate, quæ dicitur subreptio.*

67 *Clausula* motu proprio *in gratia adiecta, non inducit dispensationem, nec tollit subreptiones, quæ dispensatione indigent.*

68 *Dispensatio cum clausula* motus proprij *à legato de latere facta, tollit subreptionem.*

69 *Clausula* motus proprij *habet locum, ne dum in beneficialibus, sed in omnibus gratiosis.*

70 *Clausula* motus propij, *tollit subreptionem, etiam quando facultas conceditur à Principe ad alienanda, seu pignoranda Maioratus bona: idem de clausula* ex certa scientia, *&* de plenitudine potestatis.

71 *Clausula* motus proprij *in Maioratibus non supplet inhabilitates, & defectus personales ipsius impetrantis, vel si sint naturales.*

72 *Rescriptum in dubio intelligitur concessum ad postulationem partis, & non motu proprio.*

73 *Clausula* motu proprio, *est latè interpretanda.*

1 AD primam quæstionis partem vt respondeam, aduerto primo quod & si, vt iam *supra* dixi in principio nostri textus, rescriptum Iustitiæ, vel ad lites regulariter valeat interim quod ope exceptionis eliditur, & annullatur secundum communem textus *in cap. cæterum huius tituli*, iunctis traditis à Martino Viuanio *ibi à num.* 2. & à Sahagun, & communi Doctorum *ibi num. fin.* & *hic num.*7. Verolo *num.*10. *&* 25. Sanchez *de matrimonio lib.*8. *disp.*21. *num.*3.54. *&* 76. Ta- 2
men prædictam doctrinam fallere, quando prædictum rescriptum fuerit impetratum ex dolosa subreptione, vel obreptione: nam tunc nullum erit ipso iure, vt apparet ex textu nostro loquente de rescripto doloso in prima eius parte, ad lites scilicet impetrato in vers. *nullum ex his lis tertius consequatur commodum*: & ibi *nullatenus de causa cognoscat*; quia vt apparet ex iuribus traditis à glossa, & per textum *ibi in auth. si qua mulier col. ad Senat. Consult. Vellaian.* vers. *nullatenus*, & à communi *ibi* Cardinalis *n.*1. Sahagun cum alijs *hic n.*7. ea verba videntur inducere nullitatē ipso iure.

Et confirmatur; quia & iam in rescripto ad li- 3
tes concesso, sub intelligitur; & si non exprimatur clausula illa, seu conditio, *si preces veritate nitantur* de qua *quæstione præced.* id est si narrata vera sunt, & nihil falsum sit expressum; nec verum suppressum textus, & glossa *in cap.*2. *hoc tit.* verbo *conditio*, & in vers. *si preces*; etenim ea interuenire intelligitur in vnoquoque rescripto, & mandato; quia in litteris Apostolicis ex mente concedentis subintelligitur, & censetur apposita; licet non exprimatur, Maria *de clausulis part.*2. *clausula* 71. Gonzalez *in regula* 8. *Cancel. glosa* 9. *in annotation. num.*229. Alex. Trentacinq. *variar. lib.*1. *hoc tit. resolut.*7. *num.*1. Melchior. Phebus Lusitan. *decis.*41. *num.*2. *&* 3. Marchesanus *de commissionibus part.*1. *pag.* 573. *num.* 2. *& part.* 2. *pag.*544. *num.*3. Campanil. *in diuersorio iuris canonici, Rub.* 11. *cap.* 13. *num.* 193. Menochius, Mascardus, Lancelotus, & Perez, quos sequitur Barbosa *in dicto cap.*2. *num.*8. † Vbi cum eodem 4
Marchesano, & Campanillo dicit prædictam procedere in qualibet gratia, & cum alijs, vt procedat in rescripto, etiam Regis, & in omnibus precibus; ita vt apposita talis clausula, & conditio, censeatur semper; licet omissa fuerit ex consuetudine, † imo vt nec sit necessum eam adijcij quia 5
rescriptum Papæ vel Regis intelligitur secundùm supplicationem, Gutierrez *lib.* 3. *practicar. q.*17. *à n.*43. Menochius *cons.*180. *num.*1. *& de præsumpt. lib.*2. *præsumpt.* 29. *num.* 2. Surdus *de alimentis tit.*9. *quæst.*31. *num.* 83. *& decis.* 268. *num.*15. *& decis.* 291. *num.*15. *& cons.* 282. *num.*28 Cabedus *lusitan. decis.*72. *num.*1. *part.*1. *& de patronatibus Regiæ coronæ cap.*40. *n.*7. Gregor. Lopez *in lib.*26. Verbo *la respuesta tit.*11. *part.*5. Didacus Perez *in lib.*6. vers. *quæro* 38. *tit.*12. *lib.*3. *ordinam. ergo* eueniet, vt deficiente prædicta clausula, & conditione, à qua vim habet rescriptum, sicut ab intentione concedentis ipsum rescriptum valere non debeat, † item facit regula alia generalis, vt quan- 6
dò doctus dat causam contractui vitietur contractui, vitietur contractus, iuxta *legem elegantor cum vulgatis ff. de dolo.*

Et vltimo confirmatur ex *dicto cap. cæterum,* 7
vers. *quod tali dolo vel fraude cap. sedes* vers. *tanquam mendax precator hoc tit. cap. significantibus* 38. vers. *cum dicta littera suggesto mendacio, fuerint impetrata*, de officio iudicis de legat quibus, & alijs similibus iuribus iam *in princip.* textus nostri adductis, & à Sahagun *dict. num.*7. & à communi relata rescriptum ad lites impetratum dolo, vel malitia, nullam ipso iure censetur. Decius *in dict.*
cap.

cap.caterum num.25.in noua editione, Tyraquellus *in l.si vnquam* verb.*reuertatur num.105.vers.26.ff. de reuoc.donationib.glossa in cap.innotuit*.verb.*nullam de elect.* plures refert Tyraqu.' *supr.num.243. vers.76.fullit*.& facit; quia si litteræ valerent, ipso iure magnum commodum consequeretur impetrans contra decisionem textus nostri.

8 Quæ sententia, etsi non impugnetur à Thoma Sanchez *dict.lib.8.de matrim.disp.21.num.76.*cum Beroio late *hic in 1.lect.à num.25. & 26.& 37. & in 2.lectura num.70.* & glossa hic verb. *nullatenus*; eo quod hic iudex datus cognoscit de validitate rescripti; & quia quælibet lex pœnalis, qualis hic apparet, numquam vitiat ipso iure actum, sed eorum sententia locum habebit in rescripto per obreptionem, aut subreptionem ad lites obtento sine dolo, vt dixi *in princ. textus nostri, & sub quæst.1.* Iuxta quæ ex multis tradit *hic* Barbosa *n.6. & 7.*vt *ibi*, retuli, secus inquam in rescripto ad
9 lites doloso, † quia ipse *num.10.* & Nicolaus Garcia *de beneficiis p.6.c.2.num.202.*cum glossa in verb. *taceatur in cap. si motu proprio de præbend. lib.6.* Ioanne Andrea *hic*, Beroio, & Decio *n 18.* dicunt, vt subreptio non dolosa, siue in tacendo, siue in exprimendo falsum, non vitiet rescriptum, si alias Papa esset concessurus; ergo è contra, vbi dolus interuenirer, subreptio nullum redderet ipso iure.

10 Præmitto etiam secundo nostri textus decisionem *in §.nos igitur*, procedere etiam efficacius in rescripto gratiæ ex prædicta subreptione dolosa impetrato: etenim Pontifex comprehendit omnes rescriptorum species dolo impetratas; faciunt etiam relata in hac quæstione, & textus *in cap. ad aures in fine hoc tit.* ibi: *Vires nolumus obtinere, cap.à Deo 17.*vers.*cum enim in litteris,cap.constituntus*, vers. *quidquid factum est occasione litterarum irritum decernatis, cap.ad audientiam el.2.* vers. *irrere decernes, cap. in nostra 32. in fine hoc tit. dicto cap.si motu proprio de præb.in 2.p.de præbend. lib. 6. cap. 1. & 2.* vers. *veluti* per subreptionem obtentam 'de filiis Presbyterorum *lib.6. l.1.* vers. *nihil videri impetrasse, ff. de natalibus restituendis*, & ex aliis iuribus *supra in princ. textus adductis*, & *in cap. si proponente hoc tit.* vers. *illud veluti si fraudulenter obtentum dicimus non valere*: vbi communiter Doctores; etenim in rescriptis ad beneficia gratiosis *subreptio etiam per ignorantiam vitiat*, vt dixit Aymon. *cons.68.n.12.vol.1.*Barbosa *hic dict. n.10.*

11 Et confirmatur; quia si ex dictis in principio, & *q.1.* atque in hac quæstione dolorè subreptio vitiat quoad omnia rescriptum iustitiæ, seu ad lites; quod ad obseruantiam iuris communis conceditur, & per ius inter partes administrari, & seruari iubetur *l. falso 2. cod. de diuersis rescriptis*, & aliis adductis à Petro Greg. *lib.1.syntagmat.c.1.à n.14.* à fortiori, & multo magis dolosa subreptio vitiare debet rescriptum gratiæ, siue prætor ius, per quod beneficia Ecclesiastica impetrantur, tanquam ambitiosum, *vt in cap. quamuis 4. de præbend. lib.6.* vers. *cum sint ambitiosa, sine contra ius commune*, vt est priuilegium, & dispensationes, quæ sunt odiosæ, vt *in dict. cap.1.* vers. *veluti odiosam, de filiis Presbyteror. lib.6.* vbi Doctores.

12 Iam ergò ad primam difficultatis partem, etsi Abbas *hic num.2.* Barbatius *num. 25.* Beroius *in 1.lectura num. 7. & 8.* existiment decisionem textus nostri intelligi, etiam si rescriptum contineat plura capitula separata; sic vt omnia vitientur per sobreptionem dolosam in altero commissam: tamen alij existimant non procedere eorum doctrinam, quando partes eiusdem rescripti, sunt omnino separatæ; secus quando altera gratiæ pars habet connexionem cum altera; quia eandem causam, eundemque finem respiciunt; tunc enim subreptio commissa in vno, solùm vitiabit aliam; quia vt hic Pontifex decernit, hæc irritatio est in pœnam doli, & malitiæ, quæ non debet extendi
ad casum omnino separatum, † quia cum diuer- 13
sæ gratiæ absque vlla connexione in eodem rescripto conceduntur, sunt virtute duo rescripta, ac omnino per accidens, & materialiter vnum, sic ex doctrina textus *in cap. si eo tempore hoc tit. lib.6.* vbi rescriptum subreptitium quoad beneficium cum cura animarum valet, & tenet in alio capitulo non subreptitio, videlicet quantum ad beneficium simplex, & sine cura animarum, docent Decius *hic in noua editione, notabili.2. n.7. & 18.* Felin.*num.2.* Francus *in dicto cap. si eo tempore num.4.* Gutierrez *lib.2. canonic. c.15.num.45.* Sanch, *legendus lib.8.de matrim.disp.21.n.61.& 71.*

Ego tamen existimo vtramque sententiam esse 14
veram sub distinctione sequenti nempe, vt secunda sententia procedat in subretione per ignorantiam vel simplicitatem, commissam in aliqua parte, vel in articulo rescripti. Prima autem procedet, vbi interuenit malitia, vel dolus impetrantis; quia tunc quoad omnes partes etiam distinctas corruunt litteræ; quo casu procedunt textus noster:
ibi, *nullum ex litteris commodum*, † *cap. sedes*, 15
in vers.*tanquam mendax*, vbi subreptio respiciens certa negotia, seu personas, vitiat omnino rescripta quoad omnia, *ibi*, contenta *dict. cap.constituntus hoc tit.* in vers. *litteras*, & in vers. *quid-*
quid occasione litterarum. † Vbi sobreptio com- 16
missa circa canonicatum, vitiat rescriptum quoad Præbendam: sic Abbas *hic dict.num.2*, Cardinal, & Mantua, *num.4* Decius, & Martinus Vranius *num.5.* & ita distinguunt Tyraquellus; *de pœnis temper. causa 44.n.41.* Perez *in l.5.*vers. *subreptio tit.12.lib.3.ordinam.pag.691.col.2.* Azeued.*in l.3. num.14. tit.14 lib.4. nouæ recopilat.* Franchis *in dict.cap.si eo tempore num.4.* Abbas *hic num.5. & in dicto cap.sedes n.2.*vbi Felinus *num.2.*Gutierrez *vbi supra* Barbosa *in dict.cap.si eo tempore num.2.* ita conciliantes textum nostrum, & textum *in l. etsi legibus cod. si contra ius, vel vtilitatem publicam*, cum textu *in dict.cap.si eo tempore.*

Alij inquam considerant vt si prædicta vera sint 17
pro conciliandis diuersis sententiis relatis, sed non concludunt quoad intellectum *dict.cap. si eo tempore*; eo quod textus ille loquitur in rescripto alternatiuo, cum ibi sustineatur rescriptum ex eo quod gratia facta fuit ibi ad beneficium, scilicet cum cura animarum, vel sine cura, vt patet ex princ. illius textus, ibi: *Si eo tempore, quo tibi beneficium cum cura, vel sine curà mandauimus*
prouideri, † & ob id sustineri; quia in alterna- 18
tiuis sufficit alteram partem verificari, vel impleri, vt probant iura, *in l.si ita quis 63. in fine. l. si quis ita 129.ff.de verb. obligat.c. inter cæteras 4.*iunctis traditis glossa, *ibi*, verbo *istorum hoc tit.c. in alternatiuis 70.* & aliis adductis à glossa, *ibi ff. de reg. iuris l.23.& 24.tit.11.p.5.l.13. tit.4.p.6.* vbi notat
Gregor. vers. *alguno de ellas.* † Ideoque in *dicto* 19
cap. si eo tempore, impetrans, si tempore impetrationis non est legitimæ ætatis quoad obtinendum beneficium curatum, videatur im-

petrasse in solo simplici beneficio absqoe vlla sub-
reptione in eo rescripto commissa; quare scriben-
tes existimant interpretationem illam in vers. *ego
tamen* diuinatoriam esse ad textum *in dict. cap. si
eo tempore*, vt iam dixi est in se vera, nec aliter
posse componi dissidia.

20 Ex dictis ergo dici debet in nostro dubio prin-
cipali, vt omninò vitientur litteræ quando subre-
ptitia fuit per fraudem, vel malitiam; quamvis
ea non fuerit caosa totius rescripti, sed solius for-
mæ specialis: sic docent Abbas *hic num.1.notab.2.*
Imola *num.* 6. Barbatius *num.* 24. Decius *in noua
edit.num.4.notab.1.& in cap.sedes num.14. hoc tit.
notab.* 4. sic probantes ex littera textus nostri, vbi
exepressè deciditur constito hoc discrimine inter
litteras sic impetratas, & quando per ignorantiam
impetrantur ibi in suæ peruersitatis pœnam, nul-
lum ex illis litteris commodum consequitur: &
cap. sedes in fine eodem tit. in dicto vers. *mendax
precator careat præmiis impetratis*, *dict. l. etsi le-
gibus cod. si contra ius, vel vtilit. public.* Sanchez
dict.lib.8.de matrim.disp.21.num.65.& à num.70.
dicens absque dubio hanc doctrinam esse veram
siue ea subreptio malitiosa contigerit, falsum ex-
primendo, siue verum tacendo; quia expressis
verbis idem de vi aque subreptione disponitur
hic in vers. *si qui priori modo.*

21 Vnde venit disceptandum dubium, an si re-
scripto prouideri mandatur de beneficio curato
qui tempore datæ non sit legitimæ ætatis, valeat si
tempore oblationis eam ætatem nactus sit, & ne-
gatiuè respondent Sanchez *de matr. dict. lib.8.
disp.30.num.41.* cum multis Flamin.Parisius *de re-
signat.benef.lib.4.quæst.1.à num.* 10.& alij Doctores
per textum *in dicto cap. si eo tempore*, in vers. *cum
22 tempore datæ.* † Cui obstat textus *in cap. ei cui
29.* in vers. *sed aliam de præbend.lib.6.* colligitur, vt
qui tempore datæ non erat habilis propter ætatis
defectum ad Sacerdotalem præbendam, potest
nihilominus eandem obtinere, si tempore va-
cationis ipsius ad legitimam perueniat ætatem.

23 Sed vtcumque velis arguere *infra* ex decisione
*Capitulum Sancta Crucis hoc tit.& cap.sanè de offi-
cio deleg.* an ad tempus præsentationis sit attenden-
dum. Ego inquam ad propositum existimo sub
distinctione prædicta iura componi: nam si man-
datum, siue rescriptum exprimit qualitatem be-
neficij conferendi provt quando cauetur, vt con-
feratur Sacerdotalis præbenda, vel beneficium
curatum, tunc reuerà ad validitatem talis manda-
ti requiri, vt tempore datæ ipsius impetrans habeat
ætatem requisitam ad tale beneficium; ita vt si ei
deficiat, licèt ex postfacto tempore, qno ipsum
beneficium vacat in ea iam sit constitutus, ta-
men illud obtinere nequeat, iuxta regulam non
firmatur *de regul.Iuris lib.6.* cum multis adductis
per Caldas Pereira *de potest.eligendi cap.10.num.5.*
Menoch. *de success.§.10.num.34.*

24 Quare dicunt Flamin. *dicto lib. 4. de resignat.
quæst.2. num.15.* Goozalez *in reg. 8. Cancellaria
glossa 2.num.66.* vt si post receptam supplicationem
literarum, superueniat habilitas; vt quia tunc
quis fecisset se Clericali Charactere insigni: tunc
collatio, vel resignatio ab initio nolla non conua-
lescat; quid in beneficiis attenditur capacitas
tempore datæ, seu præsentationis, Rota *deci-
sione 69. p.3.diuers.* Marian. Antonius *variar.resol.
lib.1 res.19.num.1.* Barbosa *de officio, & potestate
Episcopi allegat.72.num.78.*

25 Quod non sic procedit quando mandatum
est simplex, ac indefinitum ex eo; quia non ex-
primitur qualitas beneficij conferendi in ipso, sed
simpliciter iniungitur, vt beneficium indetermi-
natè conferatur, tunc enim cui mandatum est
prouideri, potest illud consequi beneficium, ad
quod tempore vacationis, legitimam habet æta-
tem; licèt tempore datæ litterarum in ea consti-
tutos non fuerit, † ea videlicet ex causa; quia
mandatum ita indefinitè, ac generaliter conce- 26
ptum à principio vires accipit, & ex postfacto
solùm agitur de illius executione, fuit enim *in
dicto cap. ei cui*, indefinitè iniunctum, vt fie-
ret prouisio de Præbenda, † quare nihil mirum
sit is cui gatia facta est possit spectare, & obtioere 27
etiam Sacerdotalem, si tempore ipsius vacationis
in ætate ad ipsam constitutus sit; licet aliàs tem-
pore datæ adhue eam non non habuerit; quia in
propositis terminis non agitur de viribus mandati,
sed de eius exequutione respectu cuius non tem-
pus datæ, sed præsentationis, ac prouisionis inspi-
citur: ita in terminis resoluit, ac distinguit Bar-
bosa alia adducens *in dicto cap. si eo tempore n.51.*
† Et sic Dominicus *in dict. cap. ei cui nnmer.* 3.
Franchis *num.* 8. & reliqui vbi glossa verbo *non 28
dum.* Rebuffus *in praxi tit. requisita ad collatio-
nem a num.32.* Staphil. *de litteris gratia tit. de vi,
& effectu laus §. post prædictas num.* 1. dicunt
habilitatem impetrantis noo attendi secundum
tempus datæ.

Vera inquam est prædicta distinctio, sed vt
clarior fiat intellectus *dict. cap. si eo tempore cum* 29
dict.cap.ei cui 29. de præb. indico, vt necessarium
præmittere quasdam esse inhabilitates, & defectus
qui iure communi, & stylo Coriæ attento, im-
petrationi litterarum repugnant tam ad beneficia
obtinenda, quàm ad lites, veluti si impetrans ex-
cnmmunicatus existit *cap.1.hoc tit.lib.6. cap. si ab
excommunicato infra*, & faciunt quæ scripsi *in
cap. intelleximus de iudic. cap. ad probandum
de re iudic. cap. pastoralis, §. verùm de ap-
pellat.* † Alias autem iohabilitates, seu defectus 30
qui solùm beneficij collationem respiciuot, vt si
defectus sit minoris ætatis, iuxta textum *in cap.
cum iniunctis §. inferiora de elect.* † inter quas in- 31
habilitates illud maximè interesse; quia in priori-
bus considerandum est tempus datæ, cum constet
ex tali inhabilitate rescriptum non valere, non
sic io posterioribus inhabilitatibus, in quibus tem-
pus præsentationis inspicitur; dummodo in litte-
ris Apostolicis vitium subreptionis non detur;
quia si tale vitium subreptionis in impetratione
reperiretur, non tempus præsentationis, vel colla-
tionis inspicietur, sed tempus datæ considerabi-
tur: ita Barbosa *in dict.cap.ei cui 29.de præb.lib.6.
num.5.* vbi dicit sic patere, si in ea specie expendas
dari odium impetrantis, qui expressit, vel sup-
pressit aliquod oecessarium ex regula textus *in c.
ex tenore hoc tit.*

Vnde iam iterum dico textum *in dicto cap. si* 32
eo tempore, procedere quando in forma impetra-
tionis vitium subreptionis reperitur; textum verò
in dict.cap.ei cui de præbend.lib.6. quando tale vi-
tium in forma impetrationis non datur, vt dicunt
Abbas *in dicto cap.dilectus de præbend. numer.* 8.
Felinus *in c. eam te hoc tit.* communis secundùm
Nauarrum *in c. si quando hoc tit.* & expendit *hic*
secundo Barbosa prædicta duo iura, iuxta proximè
explicatum à vers. *vnde venit in dict.cap.ei cui n.6.*
vbi in fine ex doctrina Franci *ibi n.2.* & Dominici
n.4. † ait non refragari intellectui dict. *cap. ei cui* 33
textum

textum in cap. cum in illis in princip de præb.lib.6.
quatenus *ibi* sub nomine beneficij impetratione
curatum beneficium non venit ac proinde
videatur dicendum, quod nec comprehenda-
tur appellatione præbendæ Sacerdotalis. Quia
respondetur, vt etsi reuera quando prouideri
mandatur, prouisio non sit facienda de beneficiis
curatis, glossa, *ibi*, verb.*prouideri*, Anchar. Do-
minic. Franc. & *ibi*, cum aliis multis Barbosa *n.4.*
34 *& 5.* † Vbi dicit regulariter appellatione benefi-
ciorum, non venire curata, & Dignitates sicut per
illum textum docet Gigas *de pension.quæst.*18. *n.9.*
Conas.*de benef.part.1.cap.5.num.*4. Franc. Marc.
*decis.delphin.*525 *.part.*1. Petr. Gregor. *de benefic.*
cap.6.num 4.Gonzalez *ad regul.*8. *Cancel.glossa 6.*
35 *ex num* 1.& alij. † Tamen Barbosa concludit, *in*
*dict.num.*5.vt veritas sit,nempè quod appellationē
beneficij Ecclesiastici ex proprietate sermonis, cu-
ratum beneficium comprehendatur. Sed hanc re-
gulam limitari iuxta primam proximè adductam,
quando reperitur defectus intentionis in conce-
dente mandatum de prouidendo generaliter ad
beneficia, si litteræ ad impetrationem prouisi con-
cedantur, cum ex littera, *dict.cap. cum in illis lit-*
teris, expendat Barbosa eas fuisse datas ob ambi-
tionem, quam continent, & sic dari intentionis
defectum in Pontifice, quo defectu prædicta be-
neficia excludi dixerunt Decius *in cap. postulasti*
hoc tit.num 6.Staphileus *de litteris gratia de modo,*
& forma impetrandi in princ.

36 Vbi *num.6.*aduertit si litteræ motu proprio con-
cedantur merito beneficia curata includi, vt in illis
prouisio fieri possit; cum talia in rei veritate sub
proprietate beneficij Ecclesiastici contineantur;
quia nunc cessat prædicta ambitio, ac proinde in-
tentionis defectus.

37 Inde infero iam ad intellectum textus, *in cap.*
si pro Clericis de præbend.lib.6. quatenus dicit va-
lere impetrationem beneficij curati; licet impe-
trans tempore datæ Sacrorum ordinum defectum
patiatur;eo quod vt dixi constet attento iure com-
muni; vt data ætate sufficienti; ille sit idoneus ad
curatum beneficium, qui in minoribus ordinibus,
vel prima Tonsura constitutus est, ex *cap.2. de in-*
stitut.cap.licet. Canon.de elect. lib.6. communis vt
Parochum de iure patronatus, verbo *honorificum*
*num.*24. Rebuffus *in praxi tit. requisita ad bonam*
*collationem num.*34. Barbosa *in dict. cap.ei cui* 29.
*num.7.*vbi addit proinde, vt suppressio deficien-
tium ordinum sacrorum in impetratione beneficij
curati subreptionem non inducat, nec, vitiet, vt
textus habet.

38 Secundo infero ad intellectum textus *in cap sta-*
tutum in princ. hoc tit. lib.6. vt procedat etiam si
iudex delegatus post tempus datæ desinat esse Ca-
39 nonicus; † si modo talis erat tempore impetratio-
nis; quia habilitas requiritur tempore datæ, in quo
saltem in habitu iurisdictio conceditur; ob idque
si tempore datæ Canonicus existat, cum tunc ha-
bilis sit, merito delegatus esse poterit; licet ex
postfacto non sit Canonicus: ita glossa in verb.
Canonicis, *dict. cap.statutum*, de quo iam dixi in
princ. huius textus circa finem ante primam quæ-
stionem.

40 Verum hoc, & ibi dictum limitat; & declarat
Barbosa *in dict.cap.ei cui 29.de præb. lib.6. in fine,*
non procedere, quando ille tempore datæ,habens
qualitatem requisitam, desinat illam habere, ob
aliquem defectum, vel incapacitatem superue-
nientem, quæ repugnat iurisdictioni commissæ;
veluti si post prædictum tempus matrimonium ce-
lebrauerit argum.textus *in c.vnico de clerico coniug.*
lib.6.& eorum quæ notaui, *in cap.1.de iudic.& in*
illo tit.& tit.de foro compet. † Sed non sic dicen- 41
dum ait Barbosa si tempore datæ existat excom-
municatus impetrans beneficium, & tempore col-
lationis sit ab excommunicatione absolutus.Quod
vltimum videtur impugnari ex dictis *supr.* in vers.
vera inquam est; nisi explices quod impetrans
tempore datæ talis existeret, postea tempore col-
lationis iam erat absolutus; eo quod in principio
fuit habilis, & in fine, licèt tempore medio scili-
cet datæ esset excommunicatus, & faciunt aliqua
infra in cap.8.de ætate ordin.

Ad secundam quæstionis partem an si rescripti 42
subreptio contingat in quadam eius parte, ipsum
vitiet, siue causa sit impulsiua; siue finalis vide-
tur respondendum iuxta dicta *supra in princ.huius*
quæstionis, à vers. *iam ergo ad primam*, quatenus
ibi dixi de subreptione in articulis separatis, seu
connexi, itaque Sanchez *in dicto lib. 8. de matr.*
disp. 21. *à num.* 13. *&* 56. cum Abbate, Felino,
Decio, Franco, Bellamera, Bartholomæo, So-
cino, Corneo, Pelaez, & Tyraquello, ait, vt
quoties subreptio contingit in causa finali, siue
rescriptum vnicam, aut indiuisibilem partem con-
tineat, aut si duas partes claudat, & subreptio in
causa vtriusque finali contingat, ac ideo illa non
existente,nec totum, nec pars concederetur, tunc
omninò rescriptum sit nullum, non habito dis-
crimine vllo inter, siue per ignorantiam, aut
simplicitatem, siue per fraudem, aut malitiam
subreptio contingat, vt probat ex textu nostro in
vers. *si vero per huiusm. di.* vbi textus agens de ve-
ritate suppressa, aut falsitate expressa per igno-
rantiam, siue simplicitatem, quando ea subre-
ptio est causa totius rescripti, sic ait: *Si vero per*
huiusmodi falsitatis expressionem, vel suppressio-
nem etiam veritatis litteræ fuerint impetratæ, quæ
tacita vel expressa nonnullas litteras dedissemus à
delegato non esi aliquatenus procedendum: sic sentire
videtur cum infinitis, quos supra retuli in alia
quæstione Barbosa *hic n.*12. & in confirmationem
adducit Sanchez casum textus *in dicto cap. consti-*
tutum 19. *hoc tit.* vbi eius factum refert, & ex eo
nam etiam quando à principio fuisset validum
existente causa finali vera corrueret, superueniente
cessatione eius causæ.

Quod subreptio per ignorantiam, siue sim- 43
plicitatem admissa fuerit, siue tacendo verita-
tem, siue exprimendo falsitatem, non fuit
causa finalis totius rescripti, sed partis illius,
quia explicita veritate, non concederetur ea
rescripti pars, aut reliqua concederentur, vtri-
que non vitiari totum rescriptum, sed solam eam
partem in qua est subreptio docent Abbas *hic n.* 5.
*& in dicto cap.sedes num.2.hoc tit.*Felin. *ibi num.2.*
Francus *in d.cap. si eo tēpore hoc tit.lib.6.*Gutierrez
Canonic.lib.2.cap 25 *.num.*45.Sanchez *dicta dispu-*
*tat.*21.*n.*61. sequenti exemplo expendens, † quia 44
si quis v.g. impetrauit rescriptū contra debitorem
suum asserēs ex ignorātia de consuetudine grãtię
causas tractari simpliciter, & de plano; cum ta-
men id falsum esset, & sic propter talem nar-
ratiuam Pontifex commisit cuidam causam sim-
pliciter, & de plano tractandam, quia tunc ni-
hilominus litteræ valebant quoad commissionem
illi Iudici factam, itavt virtute illarum queat de-
legatus procedere in forma communi, sed dicunt
præcitati vt non valeant litteræ quoad specialem

illum procedendi modum ex eo, quia substantia illius rescripti est ipsa iurisdictio; forma autem accidentalis est ille procedendi modus specialis quem Pontifex delegato concessit: vnde cum subreptio in hoc casu absque dolo contigerit, fueritque causa solius formæ, quæ à rescripti substantia potest separari; quid mirum si ipsam solam formam vitiet, & non alia, vt expresè hic in textu nostro per quem sic agnoscunt communiter Do-
45 ctores relati, & alij communiter. † Et de hoc circa causam impulsiuam plura congerit videnda ex multis idem Sanchez *dict. disp.* 21. *n.* 73. & 74. vbi *num.* 72. ait vt si quis v.g. impetret dispensationem voti castitatis, ac peregrinationis Hierosolymitanæ, allegata scienter falsa causa circa alterum; vera autem circa aliud votum non vitiari dispensationem circa vtrumque, sed circa illud in quo causa fuit falsa; quia sunt dispensationes omninò separatæ, secus si duplicis impedimenti ad nuptias, scilicet castitatis, consanguinitatis; quia tunc subreptio vitiosa in altero, vitiabit totam dispensationem, cum sit rescriptum ad eandem causam, eundemque finem respiciens, & quoad vtramque partem censebitur prorsus vnum ita Decius *hoc in noua edit. notab.* 1. *num.* 7. & 18.
46 † & idem de dolo circa causam impulsiuam videtur colligi ex generali doctrina textus nostri, vbi glossa verb. *nullatenus*, Innocentius, Ioannes Andreas *num.* 22. Imola *num.* 5. Barbatius *num.* 24. Decius *in cap. sedes hoc tit. in noua edit. num.* 14. *not.* 4. Syluester verbo *rescriptum quæst.* 6. & 7. Cordub. *quæstion.* 45. Gutierrez *libro* 2. *Canonic. cap.* 15. *num.* 134.

47 Vnum pro complemento huius dubij notabis, vt si à negotio, circa quod commissa fuit illa subreptio non dolosa, dependeant alia negotia, tanquam accessoria; tunc enim etiam si in his non sit subreptio, corruent pereunte principali, vt dicunt Abbas *in dict. cap. sedes hoc tit. num.* 4. Felinus *ibi num.* 2. Francus *in dict. cap. si eo tempore num.* 4. *hoc tit. lib.* 6. Sanchez *dict. lib.* 8. *de matrim. disp.* 21. *num.* 63. qui longè disputat *ibi disp.* 30. & *sub n.* 13. vbi an euanescat dispensatio, cessantibus postea dispensationum causis per textum *in cap. generaliter* 16. *quæst.* 1. *cap. tua, de Clericis non residentibus cap. Abbate in fine de verb. signif.* ex quibus constat reuocari gratiam, & priuilegium, cessante causa & ex *l. vtramus* 72. *vers. sed cum duo ff. de fide iussorib.* vbi dicitur quandam obligationem extingui per rationem textus in verbis ibi: *Vt quemadmodum incipere alias non possunt; ita nec remaneant*, vbi leges glossa verb. *remaneant*, & alia infinita, quæ coogerit idem Sanchez *dict. n.* 14. cum infinitis, quos refert.

48 Ad tertiam quæstionis partem, an dolosa rescripti subreptio in parte tantùm ipsius inducat ipso iure irritationem, satis, & plenè responsum præbebis ex dictis *suprà in tota hac quæstione*, & *à n.* 1. & 34. quare amplius non insisto.

49 Ad quartam quæstionis partem de dispensationibus, ac cæteris gratiis videtur respondendum, vt non sint ipso iure irritæ omninò, quando subreptio fuit dolosa, circa alterius solam partis causam finalem, quæ vitio caruit, nisi adsit Iudicis declaratio: nam si v. g. quis impetrauerit dispensationem in voto castitatis, & consanguinitate ad ducendam consanguineam; allegato autem incontinentiæ periculo, quod legitimam dispensandi in voto causam probet, & falsa fœminæ paupertate scienter, quæ causa est dispensandi in consanguinitate, videtur vt valeat dispensatio in ea parte, in qua constat de causa vera, solumque irritetur in causa falsò expressa: ita docet, & expendit Sanchez *de matrim. dict. lib.* 8. *disp.* 21. *n.* 78. ex eo quia textus noster non decidit, vt ratione subreptionis dolosæ in altera gratiæ parte, reddatur altera quoque subreptitia, vt vel sic per necessariam consequentiam deducatur alteram partem fore ipso iure in vtroque foro irritam, sed tantùm decidit, vt debeat impetrans carere alterius partis commodo, quæ alias vtilis erat, & non quomodocumque decidit debere eo commodo carere, sed in doli pœnam, † at sic est quod pœ- 50
na non incurritur ipso iure, nisi quando ea expresè in statuto reperitur, vt notant Doctores *in cap. in pœnis de reg. Iuris lib.* 6. ergo cum in textu nostro nullum reperiatur verbum, quo irritetur dispensatio pro ea etiam parte, in qua non stetit dolosa, sequitur, vt pœna in eo stabilita non extendatur; non enim pœna incurritur, nisi post Iudicis sententiam: sequitur ergo, vt pars vtilis rescripti, & dispensationis, non reddatur nulla propter aliam partem dolosam, cum de hac solùm sensisse videatur textus noster ex regula Iuris *vtile, vel inutile non debet vitiari*, de qua dixi *infra de confirm. vtili, vel inutili*, item & ex aliis fundamentis probari queit relatis *suprà*, in vers. *iam ergo ad primam*.

Verùm ego ex *ibi* dictis contendo iuxta men- 51
tem textus nostri, vt quoties dolus, & fraus interuenit in aliqua parte rescripti totum vitietur iuxta quæ dixi in dicto vers. *iam ergo*; itavt etiam in foro conscientiæ sit irrita dispensatio quoad eam partem, in qua non fuit subreptitia, scilicet quoad votum castitatis in exemplo num. præced. relato; etenim vt iam sæpius dixi litteræ gratiæ potius irritæ sunt ipso iure, interueniente dolo, quam litteræ Iustitiæ; sed istæ sunt etiam irritæ, vt iam dixi loco citato; ergo.

Nec obstat dicere quod textus nostri constitu- 52
tio est pœnalis, & sic eam desiderare Iudicis declarationem, vt pœna incurratur secundùm aliqua quæ dixi *suprà in cap. penult. de constit.* vbi egi de natura legis pœnalis; quia respondeo, vt in præsenti non adsit pœna priuans impetrantem res ibi iam quæsita, quod propria pœnæ ratio petit ideoque sententia Iudicis indigeat, sed solo lucro acquirendo priuatur impetrans, & id vel voluntate concedentis, qui eam esse explicuit in textu nostro; quatenus dixit vt dolosus impetrans nullum, ex litteris commodum consequatur

Ad quintam quæstionis partem an clausula 53
motu proprij in gratiis, & dispensationibus apposita suppleat subreptionis vitium; & quia de vi, & effectibus clausulæ *ex certa scientia*, quæ multùm tēdit ad clausula in motus proprij dixi latè *in Rubrica de confirmatione vtili, vel inutili*, etiam circa rescripta, & gratias: & de hac nostra clausula motus proprij scribant Doctores per textum *ibi in cap. si motu proprio de præb. lib.* 6. Vitalis de Camban. *in tr. clausul. pag.* 12. *col.* 1. Celsus Vgon. *in simili tractatu* verbo *motu proprio non tollit pagina* 482. Riccius *collect. decis. p.* 2. *collect. decis. p.* 2. *collect.* 400. & *p.* 4. *collect.* 954. Marta *de clausul. p.* 1. *clausula* 32. & Barbosa *de clausulis clausul.* 79. cum aliis 27. DD. qui alias plures referunt, † ideò 54
ad propositum, & breuiter in præsenti respondebo, vt licet clausula *motus proprij*, nunquam præsumatur, vt tradunt Mascardus *de probat. conclusion.* 1075. Barbosa *suprà num.* 9. ex doctrina *dict.*

cap.

cap. si motu proprio; eo quod hæc clausula debet
esse scripta manu propria Principis concedentis,
Barbosa *num.* 4. vbi dicit quod non possit esse al-
terius inferioris, vt multis probat Menochius *de*
successione cre. de testat. potent. lib. 1. §.6. *num.* 13.
55 † Et quod nec testibus possit motus proprius pro-
bari, vt docent Moneta *de commut. vltimar volunt.*
cap. 6. *num.* 168. Vitalis de Camb. *sup. num.* 2. Celsus
Vgol. *pag.* 183. *col.* 1. Sanchez cum aliis *lib.* 8. *de*
matrim. disp. 21. *num.* 6. etsi reuera quando scriptu-
ra amittitur, in qua dicebatur prædictam clausu-
lam stare testibus queat probari in ea fuisse hanc
clausulam, Sanchez *supr. dict. num.* 6. *ad finem*,
Moneta *dict. cap.* 6. *num.* 168. Barbosa *num.* 11. qui
num. 16. ait vt hæc clausula tollit subreptionis vi-
tium ex *dict. cap. si motu proprio* vbi ipse etiam, &
Doctores in *clem. si Romanus de præb.* Gabriel *tit.*
de clausulis conclus. 1. *num.* 21. *&* *conclus.* 2. *num.* 24.
Marchesanus *de commissionib. p.* 2. *pag.* 356. *num.* 85.
in 2. *impres.* Suarez *de legib. lib.* 8. *cap.* 12. *num.* 11.
Moneta *supra cap.* 6. *num.* 157. Alex. Trentacinq.
variar. resolut. tom. 2. *lib.* 1. *resol.* 5. *hoc tit. à num.* 30.
& alij per relatos.
56 Vnde ad difficultatem respondeo, vt prædicta
clausula taliter suppleat subreptionis vitiũ in re-
scriptis, & dispensationibus, vt licèt aliàs vitium
illud necessariò esset explicandum adhuc tacitur-
nitas non sit impedimento; quominus dispensatio
procedat: ita docet in terminis cum infinitis Tho-
mas Sanchez *de matrim. dicto lib.* 8. *disp.* 21. *à n.* 47.
57 *ad* 52. † Quare benè probant Doctores per tex-
tum *in dict. cap. si motu proprio*, vt ea clausula adie-
cta in rescripto, tollat eius subreptionem; licèt de
beneficio obtento, nulla mentiò reperiatur, vbi Do-
ctores *in dict. clem. si Romanus*, in illis verbis: *Si*
Romanus Pontifex de beneficio alicui motu proprio
prouideat beneficiis, quæ obtinet, nulla habita men-
tione, prouisionem, seu gratiam huiusmodi fore va-
58 *lidam declaramus*; vbi glossa verb. *validam*, ait
quoad vitium subreptionis, † ex ea ratione; quià
tum ea gratia ex mera liberalitate Principis pro-
cedat, præsumitur fore, vt veritate conscius æquè
etiam concederet, & probant infiniti relati à San-
chez, & à Barbosa *in dict. c. si motu num.* 8. addens
eam etiam; quia stante ea clausula, non deficit in-
tentio in concedente, vt gratia suom consequatur
effectum: vbi intelligit illum textum procedere,
etiam præcedente aliqua partis petitione, vt faten-
tur Gomez. *in c.* 1. *hoc tit. num.* 19. Rebuf. *in con-*
cordatis tit. de forma mandati, verbo *motu proprio*
Couar. dicens communem *in cap. alma mater p.* 1.
§.7. *numer.* 2. Menochius *de arbitr. casu* 201. *à*
num. 81.
59 Itaque dicendum est vt si motus proprius con-
cessus est ad instantiam partis idem operetur, quod
motus proprius cõcessus ex mera liberalitate Prin-
cipis: sic Gãbara *de offic. leg. lib.* 8. *à n.* 61. Scraphin.
decis. 365. *num.* 1. *&* 2. cum aliis Barbosa *dict. clau-*
sul. 79. *num.* 7. vbi ex Rota reprehendit Alexand.
cons. 112. *lib.* 7. in verbo *inserta*, Paris. *cons.* 1. *n.* 76.
libro 1. Bellamera *consuetud.* 33. *numero* 22.
& 23.
60 Quod si dubites quando dicatur gratia motu
proprio concessa, respondeo vt sic dicatur quandò
Pontifex expressit in litteris se proprio motu con-
cedere, vt obseruant Doctores *in dict. c. si motu*
proprio, Sanchez *dict. disp.* 1. *num.* 6. *in princ. dict.*
lib. 8. Moneta *dict. cap.* 6. *de commut. vltim. volunt.*
61 *num.* 168. & alij per eos. † Et in tantùm procedit,
vt licèt constet ab impetrante ità motu proprio pe-
titum, nihilominus Pontifex dicatur motu proprio
suo rescripsisse; quia hæc non repugnant, sed sig-
nificant Pontificem illis verbis, non illa petitione
sed proprio motu ductum, vt tenent Decius *in*
c. 2. *num.* 23. *hoc tit. &* *cons.* 51. *num.* 3. Anastas. Ger-
mon. *de indultis Cardin.* §. *non itaque num.* 5. Meno-
chius *supr. n.* 79 cum aliis Barbosa *dict. clausul.* 79.
num. 6. *&* 3. plures huius clausulæ effectus scribens
in sequentibus numeris.
Sed prædicta conclusio limitatur primo, vt ea 62
clausula non tollat subreptionẽ in tacẽda inhabi-
litate personæ vt si v.g. beneficium obtenturus sit
irregularis, vel careat legitima ætate. † Secũdo quã- 63
do taciturnitas illa ius tertij respicit; non enim tol-
lit ius alteri spectans; quia prædicta clausula ius
in re, vel ad rem alteri quæsito minimè aufert
etiam si præiudicium hoc versaretur in sola pos-
sessione, cuius notitiam non haberet Princeps. † 64
Tertio nisi clausula intrinseca beneficio taceatur;
quia tunc gratia non valet, non ob vitium obre-
ptionis, sed quià non apparet de concedentis vo-
luntate. † Quarto quando subreptio procedit ex 65
re ipsa non enim motus propriùs tollit, quominus
possit dari de illa quibus cum multis Sanchez *dict.*
lib. 8. *de matrim. disp.* 21. *à num.* 47. Barbosa *dicta*
clausula 79. *à num.* 18. † qui ambo cum aliis quin- 66
to limitant, quoties subreptio contingit ex falsa
causæ expressione, quæ obreptio dicitur, secus si
verùm taceatur, cuius differentiæ rationem ipsi ex
multis dicunt *ibi*, quam iam *suprà* ego assignaui in
texu nostro, † imò etiam dixi iam cum multis 67
quod clausula *motu proprio* in gratia adiecta, non
inducit dispensationem, nec vt tollat alias subre-
ptiones, quæ dispensatione indigent, & multis iam
probaui in textu nostro, & tradit glossa *in dicta*
clem. si Romanus, vbi Doctores, & Barbosa cum
multis *in dict. cap. si motu proprio numero* 13.
& 14.
Notabis verò quod etsi clausula motu proprio 68
nonnisi à Principe, concedatur; tamen si sub ea
legatus de latere dispenset, valeat dispensatio si-
cut valet ea posita à Pontifice, siue Principe; quia
eodom modo tollit subreptionem, docet glossa
recepta *in cap. fin.* verb. *munus* de officio legati
lib. 6. aliis allegatis, Rebuffus *in concordatis in for-*
ma mandati super hac clausula effectu 29. Sanchez
dict. disp. 21 *num* 48 Moneta *dict. c.* 6. *de commut.*
num. 158. Barbosa *dict. clausula* 79. *num.* 17. † qui 69
ambo, & Gabriel *supra conclus.* 2. *num.* 7. dicunt
hunc effectum habere huiusmodi clausulam, non-
modo in beneficialibus, sed etiam in omnibus
concessionibus, gratiosis.
Quare si dubites an hæc clausula simili modo 70
procedat in facultatibus Regiis quibus datur li-
centia possessoribus maioratus ad alienanda, siue
pignoranda bona ipsius non obstante contraria
institutoris prohibitione; respondeo & simili modo
operari, sicut iàm dixi in aliis dispensationibus;
quia vt ait Noguerol. *allegat.* 32. *num.* 211. cum
eodem Sanchez *dict. lib.* 8. *de matrim. disp.* 21. &
aliis clausulæ *motu proprio*, & *ex certa scientia*, in
facultate Regia appositæ excludunt absque du-
bio vitium obreptionis, & subreptionis. † Nec 71
obest dicere vt non procedat quando facultas
fuit impetratà dolo, & fraude; ob idque vt non
debeat valere etiam si adiecta sit clausula *de ple-*
nitudine. potestatis, iuxta eá, quæ tradunt Fr.
Eman. Rodrig. *quæst. regul. tom.* 1. *quæst.* 8. *art.* 15.
Barbosa *clausula* 41. *num.* 38. quia hoc erit verum
iuxta limitationes adductas, nempe vt clausula ea
non

non suppleat inhabilitates, & defectus personale ipsius impetrantis, veluti si Spureus excommunicatus, vel Bigamus sit; vel defectus naturales ex causa naturali descendentes; aliter enim procedere dico in defectibus procedentibus ex omissa solemnitate iuris positiui, vt aduertunt præcitati applicabis nonnulla quæ dixi de impetratione harum facultatum *supra in cap.* 3. de quibus Molina, & Additionatores latissimè *lib. 4. de primogenus cap.4. a numero* 28. *& cap.* 4.5. & in alijs per totum.

72 Et generaliter pro complemento notabis quod in dubio præsumitur rescriptum concessum ad postulationem partis, & non motu proprio; quia nunquam talis clausula præsumitur Barbosa *in dict. cap. si motu proprio*, cum Tyraquello, Valasce, & Mascardo, vbi *num.* 4. quod gratia concessa motu proprio est latè interpretanda, sic Sanchez *dict. lib.* 8. *de matrim. disp.* 1. *n.* 5.

QVÆSTIO V.

An in dubio præsumatur dolus, & fraus in impetratione rescripti gratiæ, seu dispensationis. Et an in dubio præsumatur valida dispensatio. Et an si contingat rescripti subreptio ex dolo curialis, sit nullum. Et an taciturnitas ex ignorantia probabili excuset à subreptione in foro conscientiæ.

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum in dubio potius intelligitur impetratum ex simplicitate, quam dolo.*
2 *Dolum allegans contra rescriptum, debet illum probare.*
3 *Dolus, vel calumnia, non debet præsumi, nec dolus in subreptione rescripti*, n. 4.
4 *Excipiens de subreptione, aut obreptione tenetur probare.*
5 *Subreptionis exceptio non censetur sublata; licèt per Principis rescriptum tollantur omnes exceptiones.*
6 *Exceptio subreptionis est dilatoria, & est probanda ante litis contestationem.*
7 *Dolus, & malitia consistit in animo, probaturque indicijs, & coniecturis, & indicialibus præsumptionibus*, n. 8.
9 *Dolus an interuenerit, Iudex arbitrabitur, num impetrans dixerit falsum in proprio facto, vel longinquo tempore gestum.*
10 *Dolus secundùm aliquos potius præsumitur in litteris gratiæ, quàm iustitiæ, & de ratione differentiæ*, n. 11. 12. *& quod æqualiter in vtrisque procedat*, n. 13.
14 Cap. accedens de crimine falsi.
15 Cap. si proponente hoc tit.
16 *Rescriptum ad beneficium, in quo impetrans dixit se aliud non habere, cum tamen haberet, est subreptitium, vt dolo impetratum ex quod debuit mentionem facere de alio etiam exiguo.*
17 *Processus futurus nullius est momenti opposita subreptione, vel obreptione.*
18 *Ignorantia probatur iuramento impetrantis rescriptum.*
19 *Dispensatio ad matrimonium in dubio est valida, &* n. 22. *licèt* n. 20. *alij contra teneant, quorum fundamentis respondetur*, n. 22. 23. & 24.
20 *Culpa est rem dubiam attentare, si dubium est practicum, non si speculatiuum, vt* n. 23.
21 *Pontifex committit ordinario, vt dispenset ad matrimonium*, si preces veritate nitantur: *explica vt* n. 24.
25 *Dispensatio vinculi sub dubio propositi, vt v. g. an votum emiserit, num valeat: distingue vt* hic, *&* n. 26.
27 *Debiti remissio non valet obtenta falsa paupertate expressa.*
28 *Concessio intelligitur iuxta preces in supplicatione narratas.*
29 *Rescriptum non dicitur subreptitium, si curialis mutans veram narratiuam factam ab impetrante; nisi in eo in quantum mutatio falsa fuit causa finalis concessionis* n. 31. *licèt contra alij*, n. 30.
31 *Curialis sollicitator mutans narratiuam, non sic operatur ad subreptionem, vt ipse impetrans verum tacens aut falsum exprimens.*
32 *Rescriptum impetrare potest alius pro alio sine mandato, vt gratia valeat secùs ad effectum inquisitionis*, n. 33.
34 *Taciturnitas ex ignorantia probabili excusat à subreptione nisi, contingeret in qualitate, quam iura iubent exprimi*, n. 35. *expende, vt* n. 36. & 37.
36 *Impetrans beneficium non tenetur facere mentionem de alio, vbi ignorat habere illa*, n. 41.
37 Cap. ad aures, cap. si proponente hoc tit. cap. si motu proprio hoc titul. lib. 6. & n. 41. & 45.
38 *Beneficium collatum absenti, non acquiritur ei, donec acceptet, nec vacare dicitur absentis morte*, n. 39. & 45.
40 *Impetrans in beneficialibus facit mentionem de iure ad rem.*
42 *Taciturnitas excusat à subreptione, iusta ignorantia, si sit sine tertij præiudicio, & alijs duobus concurrentibus*: n. 43. & 44.
46 *Taciturnitas ex ignorantia probabili, & sine præiudicio, excusat à subreptione in foro conscientiæ.*

AD primam difficultatis partem, suppositis quæ iam dixi *supra*, an in dubio præsumatur causa finalis, seu impulsiua. Nunc breuiter respondeo sumendo argumentum ex textu *in cap. ad audientiam de homicidio*, & ex regula in dubiis, *de reg. iuris*, in quibus dicitur in dubiis esse benigniorem interpretationem amplectendam, ita, & hic taliter, vt non præsumatur dolosè rescriptum impetrasse, qui exprimens falsum, aut tacens verum, illud est consequutus; cum potius præsumatur fecisse id ex simplicitate, vel ignorantia; quia cum dolus, vel fraus delictum contineat, *l.* 1. *§. plane ff. de tutelo & rationib. distrahend.* non est cur in dubio ea interpretatio sit admittenda, sed fugienda iuxta regulam, *l. merito ff. pro socio cap. fin. de præsumpt. cap. tota misericordia de regul. iuris infra*, vbi glossa *cap. præsumitur ignorantia eodem tit. lib.* 6. glossa nostra *hic* verb. *priori modo* Ambros. *de sign. num.* 26. Abbas, Felin. & Imola *numero* 5. *&* 7. Baldus *à num.* 20. Mantica 19. Anton. & Butrio *num.* 44. Barbatius *numero* 55. 1

Sabagun,

Sahagun, & Beroius num.7.in 2.lectura, Didacus
Perex in l.6.tit.12. lib.3. ordinam. quæst.34. & alij
relati à Thomas Sanchez de matrim.disp.21.n.68.
lib.8. Pelaez de maioratibus in 1.editione 2.p.q.8.
fin.& q.9.fine.

2 Vnde venit dicendum vt alleganti dolum con-
tra rescriptum, incumbat probatio ex regula tex-
tus in l. quoties 18. vers. qui dolo, ff. de probat.
iuncta l.aic Prætor. 10. §.ita demum, vers. cæte-
rum, ff. quæ in fraudem cred. cap.1. de scrutin.in
ordine fac; vers. cum illum, iunctis traditis à glos-
sa, vbi Baldus num.10. & glossa hic relata, Inno-
cent. & Imola num. 8. Beroius, & communis ab
eo relata num.70. Sahagum num.13. Ioannes Gu-
tierrez cons.9. num.7. Grammaticus decis.60. n.6.
Mascardus de probat.conclus.532. Menochius de
præsumption. lib.5. præsumpt.3. num.14. Odendon
cons.100.num.32.volum.2. Buccaran.de differentiis
inter indicia ciuilia, & crim. differentia 161.n.6.
Manuca de coniectur. vltimar. volunt. lib.2.tit.7.
3 num.1. † ob id quia dolus, vel calumnia præsumi
non debet ex iam relatis iuribus l. dolum cod. de
dolo, l. eum qui temere, vbi Barbosa num.26. ff.
de iudiciis; ideo subreptionem non præsumi do-
losam, dixerunt bene iam suprà adducti, & Fla-
minius de resignatione lib.10.quæst.2.num.8. Surdus
4 decis. 307. num. 17. † Et sic nec dolus in subre-
ptione rescripti, Tyraquel. de præscription. §.1.
glossa verb. sed quod pag.87. vnde obligatos esse
excipientes de subreptione, & obreptione ad
probandam exceptionem, vt dixerunt Mascardus
de probat. conclus.1123. à num.12. Alex. Raudens
cons.26.num.26.volum.1. Baptist. Leonel. tract.de
subrept. rescriptor. quæst. 13. art. 1. & 2. Barbosa
5 hic num 19. & 20 † vbi addit quod subreptionis
exceptio non censetur sublatâ; licet per rescri-
ptum Principis tollantur omnes exceptiones:
6 idem docet Aymon cons.63.num.13.volum.1.† qui
cons.79. num. fin. asserit subreptionis exceptionem
dilatoriam esse, & apponi, ac probari debere
ante litis contestationem; pro quo dicto faciunt
quæ dico infra sub Rub. de exceptionib. & alibi
sæpius.

7 Sed obstat dicere quod dolus, & malitia con-
sistit in animo; & quod ob id videatur impossibi-
bilis eius probatio, cum solus Deus sit cordium
scrutator, & secretorum cognitor. c.erubescant 11.
in fine 32.dist.cap. vnico, vers. de oculis vt Eccle-
siast.benef.sine diminutione conferantur, sicque Me-
nochius de arbitrar.casu 116.num.21. dixit & inter
ea, quæ difficilem habent probationem comme-
morat dolum; sed quia glossa hic verbo nullate-
nus in fine, vbi latè Abbas num. 7. Beroius hic dict.
num.70. Thomas Sanchez dict. lib. 8. de matrim.
8 disp.21.dicto num.68. † dicunt dolum præsumi ex
variis circumstantiis, & quod ex indiciis, & con-
iecturis, ac iudicialibus præsumptionibus animum
declarantibus sufficienter probari possit, iuxta
textum in l. dolum 6. iuncta glossa verbo conuenit
cod.de dolo malo; l. dolus 8. cod.de rescind. vendit.
vbi notat glossa, & Albericus plures referens con-
iecturas, ex quibus dolus probatur vel non; &
ibi Alex. iuncto cap.sicut 2. & aliis traditis à glossa
in cap. accedens de crimine falsi, & à communi,
supra, & relati Sahagun. dict.num.13. sequitur vt
licet dolus nequeat vere probari, bene tamen ex
9 indiciis,† quod Iudicandum spectabit ad iudicem,
an ille dixerit falsum in proprio facto, an in alieno,
an factum sit proximo, vel an longinquo tempore
gestum, vt vel sic præsumatur scientia: & an lit-
teræ sint magni, aut modici momenti, vt docet
Sanchez sub dict.n.68.

Et licet communis relata resolutio videatur tan- 10
tum procedere in rescriptis Iustitiæ, in quibus fal-
sitas expressa, vel veritas suppressa in dubio
non præsumitur dolosa, dict.cap.accedens de crim.
falsi, nisi illa rescripta contineant clausulam inso-
litam & contra communem stylum Curiæ, vt in
cap.2.hoc tit. non vero in litteris gratiæ, in quibus
potius per malitiam, & dolum præsumitur subre-
ptio commissa ex cap.si proponente, & aliis hoc tit.
& doceant ita Menochius dict. casu 201. à num.4.
decisio Rotæ 4.hoc tit. Innocent.in cap.dilectus el.2.
isto tit. Felinus num.5. Beroius dicto num.70. Abbas
num.7. Bellamera in princ. Sahagun.& ab eo re-
lati, dicto num.13. hic assignantes differentiæ ratio-
nes; quarum præcipua, & magis communis ea
nempe est, † quia in rescripto Iustitiæ, seu ad lites 11
Iudex dumtaxat datur; qui facile adiri potest, &
à contraria parte, si suspectus sit recusari, vt in l.
apertissime 15.& aliis adductis à glossa 2.ibi Cod.de
iudic. iuncto cap.cum inter 5. de exceptionib. cap.
quod suspectis 15.3.quæst.5. cap. licet ex suscepto 20.
de foro compet. etiamsi Episcopus sit cap.si quis con-
tra clericum 4. de foro compet, vbi dixi latissimè
de materia recusationis, vbi glossa verbo actor. &
in rescripto gratioso, seu ad beneficia tribuatur ius
in re, vel ad rem, scilicet ad beneficium vacans,
vel vacaturum; & sic quia lex pro interesse illo
præsumat dolum committi in subreptione rescripti
vt colligi videtur ex dict.cap. ad aures, dict. cap.
constitutus, cap. ad audientiam el.2. cap. in nostra
cap.si proponente, & aliis huius tituli, sequaturque
inde cum ea differentia relatam procedere do-
ctrinam.

Tamen etsi fateri debemus, ac possimus cum 12
Rebuffo in praxi beneficiali tit. differentiæ inter
rescripta gratiæ, & iustitiæ num.25. differentia 8.
facilius præsumi dolum in litteris gratiæ quàm Iu-
stitiæ; quod hæ multò facilius obtineantur, & ideo
non sit opus vti dolo ad eas impetrandas, vt etiam
sequitur Sanchez dict.lib.8.de matrim.disp.21.dict.
num.68 in fine.

Sed non est concludens prædicta differentiæ 13
ratio signata, num. praced. tum ex iuribus antea
adductis, quibus probaui in dubio non præsumi
dolo, sed ignorantia, & simplicitate rescriptum
impetratum; quæ cum præstent generalissimam
regulam, debent in litteris gratiæ procedere, etiam
sicut in litteris iustitiæ, vel ad lites; tum etiam quia
textus noster videtur repugnare, cum in prima
eius parte procedat, etiam in rescripto gratiæ, vt
iam supra scriptum est à princ.textus; cum Ponti-
fex comprehendat omnes rescriptorum species, &
ex verbis, ibi: postquam super hoc facta fuerit fides,
quæ locum habere videntur, secundùm quod
non præsumitur dolus, sed probari debet apud
Iudicem delegatum.

Huic doctrinæ non obstant textus in dicto cap. 14
accedens de crimine falsi, nec textus in dict. cap. si
proponente hoc tit. quia in dict. cap. accedens non
agitur de præsumenda fraude propter subreptio-
nem impetrantis, sed potius de eo, qui vtitur lit-
teris falsis, secundùm terminos textus in cap. ad
falsariorum eodem tit. vt tradit Menochius de ar-
bitrariis casu 315. à num.3 cum aliis, † & in dicto 15
cap.si proponente rescriptum præsumitur per frau-
dem impetratum; non eo quod gratiosum esset;
sed quia impetrans in suo facto certus dixit scien-
ter se non habere beneficium, cum haberet tem-
pore

pore impetrationis secundi; & ita mendax præca-
tor, & dolosus impetrator extitit, & censetur in
illo casu ex coniecturis illis satis de iure probabili-
16 bus. † Et sic Barbosa *ibi num.2.* & Azor. *instit.*
moral.p.2.lib.6 cap.10. quæst.3. dixerunt vt impe-
trans rescriptum ad beneficium, ad quod obtinen-
dum proposuerit se nullum beneficium habere,
cum tamen haberet vnum, licet exiguum credatur
rescriptum per fraudem obtentum; ideoque esse
nullius momenti, cum facienda sit mentio de be-
neficio tenui, & modico; ita vt alias litteræ sint
subreptitiæ; eo quod beneficium tenue etiam di-
catur beneficium Azor. *dict.lib.6. cap.33. quæst.3.*
Menochius *de arbitrariis dicto casu 201. nu-*
mero 42.

17 Vnum tamen aduertes quod obreptione, vel
subreptione opposita, processus futurus nullius est
momenti: sic docent Francisc. Beccius *cons.21.*
num.29. Marius Anton. *var.resolut.lib.1. resolut.8.*
num.3. Poteus *decis.240.num.2. p.3.* & confirmari
videtur ex his quæ dico de attentatis remissiue *in*
cap.1. & latè *in cap.bona 51.de appellat.*

18 Item notabis secundo, vt probatur ignorantia
ad prædictam non dolosam rescripti impetratio-
nem iuramento ipsius impetrantis, nisi esset verisi-
mile ipsum habuisse notitiam ita docent aliis cita-
tis Rebuffus in concordatis in forma mandati
Apostolici paulo ante clausulam, *motu proprio,*
vers.hac ignorantia, Sanchez *de matrim.dict.lib.8.*
disp.21. dicto num.68. in fine, qui idem ex alia do-
ctrina generali multis comprobat, *lib.1. disp.62.*
vbi de probanda ignorantia agit latè.

19 Ad secundam quæstionis an in dubio præsu-
matur valida dispensatio, etiam ad matrimonium.
Et quia dubium hoc videtur dissolui ex dictis in
hac quæstione *a num.1.* ideo existimo pro eius va-
lore respondendum, eo quod re existente dubia
Iudicandum est pro valore actus, vt magis valeat,
quàm pereat *cap. Abbate de verb.signif. l.quoties ff.*
de rebus dubiis, docent Reminaldus *cons.275.n.17.*
volum.3.& cons.562 à rebus num.29.volum.5. San-
tius cum pluribus, *tract. de nullit.sent.tit.qualiter*
sententia, & processus, qui dicuntur nulli *n.127.*
vbi ait studendum esse numquid nullitas obiecta
possit aliquomodo ex iure, vel ex facto offuscari,
vel saltim dubia reddi, vbi addit relatam ratio-
nem Sanchez *dicto lib.8. de matrim. disp.21.n.25.*
cui, etiam relatis addo Bonacinam *de legibus*
tom.2.disp.1.quæst.2.puncto 6. num.4. Dianam *p.3.*
tract.6.miscell.2.res.9. P. Sanctarell. *tom.1.variar.*
resolut. quæst. 59. per totam; quia in re dubia,
quando dubitatur de valore rescripti, an in eo
interuenerit, subreptio, præsumatur non inter-
uenisse.

20 Quare etsi contrariam sententiam in puncto
dispensationis matrimonialis, quando dubium
est, an satis probatur veritas narratorum in actis,
doceant Menochius *cons.272.volum.3. numero 57.*
Barbosa *in l.1.p.1. num.84. ff.soluto matrim.* Gu-
tierrez *lib.3.practicar.quæst.q.17. num.115.* Merola
in suis disp. Theolog. Moral. tom.1. disp.3. cap.3.
difficult.3. Carol.14. Coninch. *de Sacram.disp.33.*
dubio 6. Gaspar Hurtad. *de matrim.disp.26.dif.4.*
& Petrus de Ledesma *in summ. Sacram.* vbi *de*
matrim. cap.27. in fine, ait cum dubium est an sa-
tis probatur veritas narratorum in precibus; vel
quia dubium est an causa tacita, vel falso inter
alias veras, expressa sit finalis, tunc non esse in
eundem matrimonium eo quod culpa sit rem du-
21 biam attentare. † Et quia Pontifex committit
ordinario vt dispenset, *si preces veritate nitantur,*
quæ quando dubium est palam videri, vt veritate
non nitantur; & quia cum constet de impedi-
mento, & dispensatio dubia sit, stabit possessio
pro impedimento.

Tamen non ex proximè dictis recedendum est 22
à prima sententia, cuius fundamenta, vt dicunt
Diana, Sanctarellus, & alij, debent confessarij
menti tenere, cum dubitatio præsens frequenter
accidat ad hoc vt consulentes pro ea liberet pœ-
nitentes à multis laboribus, quibus solent com-
primi, & angi. † Nec obstant fundamenta relata 23
contrariæ sententiæ; quia vt respondet Sanchez
dict. num.25. sigillatim ad primum dicit, quod
agere contra dubium speculatiuum, culpa vacat,
quando non adest dubium practicum, iuxta quæ
ipse latè dixit *lib. 2. de matrim. disp. 41. num.8.*
cum multis; & ego alibi dixi; non enim in præ-
senti dubio adest dubium practicum; quia præ-
sumptio illa, quæ cogit existimare in hoc dubio
dispensationem præponderat rationi alteri co-
genti dubitare; atque ita constituit probabilem
opinionem valoris dictæ dispensationis, lici-
tumque esse addit operari iuxta opinionem pro-
babilem. † Et ex eadem ratione respondet ad se- 24
cundum; quia stante eo dubio, præualet pars
pro valore matrimonij, & preces veræ sunt, cum
etiam causa, circa quam est subreptio, non sit
finalis, iuxta quæ iam dixi sub *quæst.1.* Et ob id
etiam nec obstare fundamentum; quia possessioni
illi stante pro impedimento præponderat præsu-
mptio valoris actus, qui in dubio, & quantum
fieri potest, est præsumendus.

Vnde venit quid respondendum est, quando, 25
vinculum, in quo dispensandum est proponitur
dubio; cum tamen sit certum; vt si quis v.g. pro-
ponat sed dubitare, an castitatis votum omiserit,
petatque ad maiorem conscientiæ tranquillitatem
dispensari secum; cum tamen de voto emisso cer-
tus sit, & allegat veram causam, vt carnis stimu-
los. In quo dubio proponit Thomas Sanchez *de*
matrim.dict.lib.8.disp.21.num.40. vt dupliciter pos-
sint litteræ dispensationis expediri, primo in forma
communi asserendo votum sic: *quidam emisit vo-*
tum castitatis, & tunc ait vt dispensatio valeat;
quia in precibus votum certum continetur. Se- 26
cundo narrando in precibus votum sub dubio
sic: *quidam est dubius an votum castitatis emise-*
rit, & tunc refert, vt posset quisquam existimare
validam esse dispensationem, eo quod satis sit
alteram causam verè sufficientem dispensationis
verificari, cuiusmodi est graue periculum incon-
tinentiæ ob carnis stimulum. Verum ipse re at-
tente considerata credo in hoc casu ex eodem
Sanchez, vt nullatenus valeat dispensatio; quia
est error in substantia rei, in qua dispensatur;
Pontifex enim non dispensauit in voto certo, sed
in voto dubio practicè.

Et confirmatur, quia & simili modo non vale- 27
ret remissio debiti, obtenta allegata vera pauper-
tate, at falsa debiti dubitatione; quia remissio
non fuit debiti certi, sed dubij. † Secundo quia 28
priuilegium, & concessio intelliguntur, iuxta pre-
ces in supplicatione narratas, ex dictis *in cap.2.*
sed in precibus solùm narratur votum dubium;
ergo, &c.

Ad tertiam quæstionis partem respondeo, vt si 29
pars ad impetrandum rescriptum, siue dispensa-
tionem verum proposuerit, sed ea ignorante, cu-
rialis vel solicitator sciens, & prudens subreptio-
nem

nem commiserit, tacita veritate, aut expressa falsitate, sit exempta à pœna textus nostri; eo quod hic dicat Pontifex, & in aliis huius tituli Iuribus impetrantem in suæ peruersitatis pœnam nullum ex litteris commodum consequuturum, sed in casu, de quo hic verus impetrans in nulla culpa fuit; ergo non debet eâ pœna affici, vt litteratum commodo prorsus careat, sed de illo iudicandum esse, ac de impetrante per ignorantiam: ita videtur tenere Bartbolomæus Socinus *cons.* 270. consideratis in fine, *vol.*2. vbi refert Rotam dixisse sic decisum esse ab Vrbano Papa in beneficialibus sustinet, Felin *hic num.*7. vers. *demum n.*7.

30 Huic tamen doctrinæ videtur obstare, nempe vt sit attendenda intentio concedentis, vt iam *quæst. præced.* dixi, quæ deficit, quoties est subreptio circa causam finalem; sed æque procedit hoc, quando ipsemet impetrans commiserit generaliter subreptionem, vel alius, eo inscio, vt probant Doctores per textum *in cap. si motu proprio de præb. lib.6.* ibi, secus *si ad petitionem illius vel alterius pro eo oblatam*, vbi Ancharan. *num.*3. *notab.*3. Francus *num.*3. Decicius reprobans prædictam Rotæ decisionem hic innoua edit. *notab.*3. *num.*9. Corduba *in summa quæst.*45. *opinione* 1. *ratione* 1. Thomas Sanchez *de matrimonio dict. disput.*21. *lib.*8. *n.*57.

31 Sed quia Nauarr. *lib.*3. *consil. tit. de regul. cons.*7. *&* 8. *num.*3 *in* 2. *editione*, *& lib.*1. *hoc tit. cons.*15. *num.*3. dicit narrationem falsi factam per solicitatorem non vitiari tanti momenti, quanti factam per ipsammet partē, existimo adhuc pro prima relata sententia in hoc puncto respondendum iuxta relatam decisionem Rotæ, vt sit verum in eo sensu, ne vitiet totum rescriptum, quando totius non est causa, secus quando esset causa totius, vt iam dixi *supra*; nempè quando ex integro subreptio est circa causam finalem; & de pœna huius *infrà* *q.*··*n* 4. *&* 5.

32 Pro complemento notabis quod potest aliquis pro alio, rescriptum impetrare vt probat textus *in l. vniuersis cod. de precibus imperat. offerend.* Doctores per textum *in dict. c. motu proprio*, vers. *vel alterius pro eodem*, glossa *in c. ad aures. & in c. nonnulli §. sunt.* & alij, vbi omnes *hoc tit.* & Doctores *in c. si tibi absenti de præb. lib.* 6. Abbas *in cap. ex ore sedentis num.*2. *de his, quæ fiunt à maiori parte Capituli, & in dict. c. nonnulli §. sunt, & alij n.*3. Alex. *cons.*13. *n.*3. Nauar. *in c. si quando hoc tit.*

33 Quod intelligit Barbosa *in dict. c. si motu proprio n.*12. ad effectum, vt gratia suum habeat effectum; secus ad effectum inquisitionis; quia tunc requiritur mandatum.

34 Ad quartam quæstionis partem, an taciturnitas ex ignorantia probabili excuset à subreptione in foro conscientiæ: & supposito quod ad hoc, vt in pœnam textus nostri incurrat impetrans subreptione, debeat impetrare sciens, & prudens animo malitioso id faciendo; quia textus noster expresse fraudem exigit, vel malitiam, aliàs inquam quantumvis crassa ignorantia, & simplicitate, modo non sit ingens temeritas excusari à prædicta pœna irritationis totius rescripti ratione subreptionis in altera eius parte cum taciturnitas ex quacumque ignorantia, & similiter falsi expressio ex illa non possit dolosa, ac malitiosa nuncupari, nisi ingens temeritas in ea ignorantia repetiatur: ita Thomas Sanchez *dicto lib.*8. *de matrim. disp.*21. *num.*66. per alia quæ latissimè scribit, *lib.*9. *de matrim tota disp.*
35 32. *num.*36. *&* 39. † Quod intelligo secundùm, quæ *supra* iam dixi; quia si taciturnitas contingeret in qualitate, quam iura specialiter exprimi iubent, tunc ea reddet gratiam subreptitiam; etiam si ignorantes ea qualitas tacita fuerit: ita idem Sanchez *s. pr. num.*14. & Barbosa *in dict. cap. si motu proprio num.*15.

Et supposito etiam quod impetrans beneficium non tenetur facere mentionem de beneficiis obtentis, vbi ignorat habere alia beneficia, Nicolaus Garcia *de beneficiis p.*1. *c.*5. *n.*113. cum multis Selua *in eodem tract. p.*3. *q.*12. *n.*23. alia 89. Ripa *in c. ad aures n.*12. & Felinus *hic n.*6. Miles *in repertorio*, verb. *gratia*; imo & dicunt Barbosa *in cap. gratia hoc tit. lib.*6. *n.*5. & Bernard. *reg.*324. per glossam illius textus verbo *ignoranti*, quod ignorantia probabilis absque simplicitate excusat in beneficialibus in materia subreptionis, sicut ipsa simplicitas quando ea, quæ debent exprimi, tacentur per ignorantiam. 36

Quod si intelligatur, vt sonat, videtur implicari cum textu *in c. ad aures c. cum. adeo*, *& cap. si proponente hoc tit. & in d. c. si motu proprio* in secunda parte, & aliis similibus, quibus vt iam dixi in hac quæstione in impetratione beneficij, est facienda mentio de beneficio impetrantis: quare nonnulli dixerunt hoc vltimum esse intelligendum de beneficio, de quo quis habet ius in re; non verò si habeat tantùm ius ad rem; & sic cum impetrans in specie *dict. cap. gratia*, non haberet ius in re, sed ad rem tantùm; quia ex illa primi beneficij collatione facta absenti, & ignoranti ante scientiam, & acceptationem, nō erat eidem absenti ius quæsitum in re, nisi in secunda sequuta ratificatione, *c. si tibi absenti de præb. lib.*6 iunctis traditis à Couar. *lib.*3. *var. c.*16. & Gutierrez *alleg.*3. †Non 37 38
enim beneficium collatum absenti, ei acquiritur, donec acceptet, etsi interim collatio nequeat reuocari Flamin. *de resign. benef. lib.*10. *q* 8. *à n.*5 Sanch. *de marr. lib.*1. *disp.* 7. *n.* 20. *& lib.*3. *disp.*36. *n.*4. etenim collatio facta absenti ante eius acceptationem præstat ei tantùm ius ad rem: sic Gonzalex *in reg.* 8. *Cancel. glossa* 26. *n.*14. vbi *n.*13. per textum *in d. c. gratia*, & Barbosa *ibi n.*6. tradunt quod gratia beneficij concessa absenti non præstat, donec absens acceptet, addens *n.* 7. cum eodem Gonzalez *gloss.*15. §. 2. *n.*6 † quod vacare non dicitur benefi- 39
cium per eum, cui facta fuit in absentia collatio ante acceptationem: quare non esse necessarium quod mentio fieret de tali beneficio sic obtento ab impetrante, secundum dicta prædicti DD. habent; & quod textus noster in eius tertia parte, & regula procedat, quando subreptio commissa fuit circa ius in re: argum. eorum, quæ tradidit Archidiacon. *in dict. c. si motu proprio.*

Tamen interpretatio Veroi hic alius referens 40
*n.*45. quam amplexus est Thomas Sanchez *de matrimonio dict. lib.*8. *disp.*21. *n.*60. cum aliis in fine videtur conuinci ex traditis à glossa verbo *obtinet in clem. si Romanus de præbend. iuncto c. in nostra* vers. *nisi fortè expressam fecerit mentionem hoc tit.* & traditis ab Abbate *ibi n.* 2. Felino *hic n.* 4. Rebuffo *in concord. de forma mandati Apostolici* ver. *pro expressis casu* 12. Menochius *de arbitrar. dicto casu* 201. *n.* 43. vbi probatur mentionem esse faciendam de iure ad rem, & pateat ex regressu cum concessione, in quod acquiritur ius ad rem ex traditis à Gomezio *in regula Cancel. de non tollendo iure quæsito q.* 1. verb. *decimus*, & *vltimus casus*, Reduanus *de simonia ment.* 2. *p.* *ii cap.* 18. sequitur quod in alterius beneficij impetratione mentio de illis necessariò sit facienda, aliàs gratiam esse subre-

pore impetrationis secundi; & ita mendax præca-
tor, & dolosus impetrator extitit, & censetur in
illo casu ex coniecturis illis satis de iure probabili-
16 bus. † Et sic Barbosa *ibi num.2.* & Azor. *instit.*
moral.p.2.lib.6.cap.10. quæst.3. dixerunt vt impe-
trans rescriptum ad beneficium, ad quod obtinen-
dum proposuerit se nullum beneficium habere,
cum tamen haberet vnum, licet exiguum credatur
rescriptum per fraudem obtentum; ideoque esse
nullius momenti, cum facienda sit mentio de be-
neficio tenui, & modico; ita vt alias litteræ sint
subreptitiæ; eo quod beneficium tenue etiam di-
catur beneficium Azor. *dict.lib.6. cap.33. quæst.3.*
Menochius *de arbitrariis dicto casu* 201. *nu-
mero* 42.

17 Vnum tamen aduertes quod obreptione, vel
subreptione opposita, processus futurus nullius est
momenti: sic docent Francisc. Beccius *conf.21.*
num.29. Marius Anton. *var.resolut.lib.1. resolut.8.*
num.3. Puteus *decis.240.num.2. p.3.* & confirmari
videtur ex his quæ dico de attentatis temissiue *in*
cap.1. & latè *in cap.bonæ 51.de appellat.*

18 Item notabis secundo, vt probatur ignorantia
ad prædictam non dolosam rescripti impetratio-
nem iuramento ipsius impetrantis, nisi esset verisi-
mile ipsum habuisse notitiam ita docent aliis cita-
tis Rebuffus in concordatis in forma mandati
Apostolici paulo ante clausulam, *motu proprio,*
vers.hac ignorantia, Sanchez *de matrim.dict.lib.8.*
disp.21. dicto num.68. in fine, qui idem ex alia do-
ctrina generali multis comprobat, *lib.1. disp.62.*
vbi de probanda ignorantia agit latè.

19 Ad secundam quæstionis an in dubio præsu-
matur valida dispensatio, etiam ad matrimonium.
Et quia dubium hoc videtur dissolui ex dictis in
hac quæstione *a num.1.* ideo existimo pro eius va-
lore respondendum, eo quod re existente dubia
Iudicandum est pro valore actus, vt magis valeat,
quàm pereat *cap. Abbate de verb.signif. l.quoties ff.*
de rebus dubiis, docent Reminaldus *conf.175.n.17.*
volum.3. & *conf.562 à rebus num 29.volum.5.* San-
tius cum pluribus, *tract. de nullit.sent.tit.qualiter*
sententia, & processus, qui dicuntur nulli *n.127.*
vbi ait studendum esse numquid nullitas obiecta
possit aliquomodo ex iure, vel ex facto offuscari,
vel saltim dubia reddi, vbi addit relatam ratio-
nem Sanchez *dicto lib.8. de matrim. disp.21.n.25.*
cui, etiam relatis addo Bonacinam *de legibus*
tom.2.disp.1.quæst.2.puncto 6. num.4. Dianam *p.3.*
tract.6.miscell.2.res.9. P. Sanctarell. *tom.1.variar.*
resolut. quæst. 59. per totam; quia in re dubia,
quando dubitatur de valore rescripti, an in eo
interuenerit, subreptio, præsumatur non inter-
uenisse.

20 Quare etsi contrariam sententiam in puncto
dispensationis matrimonialis, quando dubium
est, an satis probatur veritas narratorum in actis,
doceant Menochius *conf.272.volum.3. numero 57.*
Barbosa *in l.1.p.1. num.84. ff. soluto matrim.* Gu-
tierrez *lib.3.practicar.quæst.q.17. num.115.* Merola
in suis disp. Theolog. Moral. tom.1. disp.3. cap.3.
difficult.3. Carol.14. Coninch. *de Sacram.disp.33.*
dubio 6. Gaspar Hurtad. *de matrim.disp.26. dif.4.*
& Petrus de Ledesma *in summ. Sacram.* vbi *de*
matrim. cap.27. in fine, ait cum dubium est an sa-
tis probatur veritas narratorum in precibus; vel
quia dubium est an causa tacita, vel falso inter
alias veras, expressa sit finalis, tunc non esse in
eundem matrimonium eo quod culpa sit rem du-
21 biam attentare. † Et quia Pontifex committit
ordinario vt dispenset, *si preces veritate nitantur,*
quæ quando dubium est palam videri, vt veritate
non nitantur; & quia cum constet de impedi-
mento, & dispensatio dubia sit, stabit possessio
pro impedimento.

Tamen non ex proximè dictis recedendum est 22
à prima sententia, cuius fundamenta, vt dicunt
Diana, Sanctarellus, & alij, debent confessarij
menti tenere, cum dubitatio præsens frequenter
accidat ad hoc vt consulentes pro ea liberet pœ-
nitentes à multis laboribus, quibus solent com-
primi, & angi. † Nec obstant fundamenta relata 23
contrariæ sententiæ; quia vt respondet Sanchez
dict. num.25. sigillatim ad primum dicit, quod
agere contra dubium speculatiuum, culpa vacat,
quando non adest dubium practicum, iuxta quæ
ipse latè dixit *lib.2. de matrim. disp. 41. num.8.*
cum multis; & ego alibi dixi; non enim in præ-
senti dubio adest dubium practicum; quia præ-
sumptio illa, quæ cogit existimare in hoc dubio
dispensationem præponderat rationi alteri co-
genti dubitare; atque ita constituit probabilem
opinionem valoris dictæ dispensationis, lici-
tumque esse addit operari iuxta opinionem pro-
babilem. † Et ex eadem ratione respondet ad se- 24
cundum; quia stante eo dubio, præualet pars
pro valore matrimonij, & preces veræ sunt, cum
etiam causa, circa quam est subreptio, non sit
finalis, iuxta quæ iam dixi sub *quæst.1.* Et ob id
etiam nec obstare fundamentum; quia possessioni
illi stante pro impedimento præponderat præsu-
mptio valoris actus, qui in dubio, & quantum
fieri potest, est præsumendus.

Vnde venit quid respondendum est, quando, 25
vinculum, in quo dispensandum est proponitur
dubio; cum tamen sit certum; vt si quis v.g. pro-
ponat sed dubitare, an castitatis votum omiserit,
petatque ad maiorem conscientiæ tranquilitatem
dispensari secum; cum tamen de voto emisso cer-
tus sit, & allegat veram causam, vt carnis stimu-
los. In quo dubio proponit Thomas Sanchez *de*
matrim.dict.lib.8.disp.21.num.40. vt dupliciter pos-
sint litteræ dispensationis expediri, primo in forma
communi asserendo votum sic: *quidam emisit vo-
tum castitatis,* & tunc ait vt dispensatio valeat;
quia in precibus votum certum continetur. Se- 26
cundo narrando in precibus votum sub dubio
sic: *quidam est dubius an votum castitatis emise-
rit,* & tunc refert, vt posset quisquam existimare
validam esse dispensationem, eo quod satis sit
alteram causam verè sufficientem dispensationis
verificari, cuiusmodi est graue periculum incon-
tinentiæ ob carnis stimulum. Verum ipse re at-
tente considerata credo in hoc casu ex eodem
Sanchez, vt nullatenus valeat dispensatio; quia
est error in substantia rei, in qua dispensatur;
Pontifex enim non dispensauit in voto certo, sed
in voto dubio practicè.

Et confirmatur, quia & simili modo non vale- 27
ret remissio debiti, obtenta allegata vera pauper-
tate, at falsa debiti dubitatione; quia remissio
non fuit debiti certi, sed dubij. † Secundo quia 28
priuilegium, & concessio intelliguntur, iuxta pre-
ces in supplicatione narratas, ex dictis *in cap.2.*
sed in precibus solùm narratur votum dubium;
ergo, &c.

Ad tertiam quæstionis partem respondeo, vt si 29
pars ad impetrandum rescriptum, siue dispensa-
tionem verum proposuerit, sed ea ignorante, cu-
rialis vel solicitator sciens, & prudens subreptio-
nem

nem commiserit, tacita veritate, aut expressa fal-
sitate, sit exempta à pœnâ textus nostri; eo quod
hic dicat Pontifex, & in aliis huius tituli Iuribus
impetrantem in suæ peruersitatis pœnam nullum
ex litteris commodum consequuturum, sed in casu,
de quo hic verus impetrans in nulla culpa fuit; ergo
non debet eâ pœna affici, vt litteratum commodo
prorsus careat, sed de illo iudicandum esse, ac de
impetrante per ignorantiam: ita videtur tenere
Bartholomæus Socinus *cons.* 170. consideratis in
fine, *vol.* 2. vbi refert Rotam dixisse sic decisum
esse ab Vrbano Papa in beneficialibus sustinet, Fe-
lin *hic num.* 7. vers. *demum n.* 7.

30 Huic tamen doctrinæ videtur obstare, nempe
vt sit attendenda intentio concedentis, vt iam *quæst.*
præced. dixi, quæ deficit, quoties est subreptio circa
causam finalem; sed æque procedit hoc, quando
ipsemet impetrans commiserit generaliter subre-
ptionem, vel alius, eo inscio, vt probant Doctores
per textum *in cap. si motu proprio de præb. lib.* 6.
ibi, secus *si ad petitionem illius vel alterius pro eo*
oblatam, vbi Ancharan. *num.* 3. *notab.* 3. Francus
num. 3. Decicius reprobans prædictam Rotæ deci-
sionem hic in noua edit. *notab.* 3. *num.* 9. Corduba *in*
summa quæst. 45. *opinione* 1. *ratione* 1. Thomas San-
chez *de matrimonio dict. disput.* 21. *lib.* 8. *n* 57.

31 Sed quia Nauarr. *lib.* 3. *consil. tit. de regul. cons.* 7.
& 8. *num.* 3. *in* 2. *editione*, *& lib.* 1 *hoc tit. cons.* 15.
num. 3. dicit narrationem falsi factam per solicita-
torem non vitari tanti momenti, quanti factam per
ipsammet partē, existimo adhuc pro prima relata
s ntentia in hoc puncto respondendum iuxta re-
latam decisionem Rotæ, vt sit verum in eo sensu,
ne vitiet totum rescriptum, quando totius non est
causa, secus quando esset causa totius, vt iam dixi
supra; nempè quando ex integro subreptio est
circà causam finalem; & de pœna huius *infrà*
q. ... 4. *&* 5.

32 Pro complemento notabis quod potest aliquis
pro alio, rescriptum impetrare vt probat textus *in*
l. vniuersis cod. de precibus imperat. offerend. Docto-
res per textum *in dict. c. motu proprio*, vers. *vel alte-*
rius pro eodem, glossa *in c. ad aures & in c. nonnulli*
§. sunt & alij, vbi omnes *hoc tit.* & Doctores *in c.*
si tibi absenti de præb. lib. 6. Abbas *in cap. ex ore*
sedentis num. 2. *de his, quæ fiunt à maiori parte Ca-*
pituli, & in dict. c. nonnulli § sunt, & alij n. 3. Alex.
cons. 13. *n.* 3. Nauar. *in c. si quando hoc tit.*

33 Quod intelligit Barbosa *in dict. c. si motu proprio*
n. 12. ad effectum vt gratia suum habeat effectum;
secus ad effectum inquisitionis; quia tunc requiri-
tur mandatum.

34 Ad quartam quæstionis partem, an taciturnitas
ex ignorantia probabili excuset à subreptione in
foro conscientiæ: & supposito quod ad hoc, vt in
pœnam textus nostri incurrat impetrans subre-
ptione, debeat impetrare sciens, & prudens animo
malitioso id faciendo; quia textus noster expressè
fraudem exigit, vel malitiam, aliàs inquam quan-
tumvis crassa ignorantia, & simplicitate, modo non
sit ingens temeritas excusari à prædicta pœna irri-
tationis totius rescripti ratione subreptionis in al-
tera eius parte cum taciturnitas ex quacumque
ignorantiâ, & similiter falsi expressio ex illa non
possit dolosa, ac malitiosa nuncupari, nisi ingent
temeritas in ea ignorantia reperiatur: ita Thomas
Sanchez *dicto lib.* 8. *de matrim. disp.* 21. *num.* 66. per
alia quæ latissimè scribit, *lib.* 9. *de matrim tota disp.*
35 32. *num.* 36. *&* 39. † Quod intelligo secundùm,
quæ *supra* iam dixi; quia si taciturnitas contingeret

in qualitate, quam iura specialiter exprimi iubent,
tunc ea redder gratiam subreptitiam; etiam si igno-
ranter ea qualitas tacita fuerit: ita idem Sanchez
supr. num. 14. & Barbosa *in dict. cap. si motu proprio*
num. 15.

Et supposito etiam quod impetrans beneficium 36
non tenetur facere mentionem de beneficiis ob-
tentis, vbi ignorat habere alia beneficia, Nicolaus
Garcia *de beneficiis p.* 1. *c.* 3. *n.* 113. cum multis Selua
in eodem tract. p. 3. *q.* 12. *n.* 23. alia 89. Ripa *in c. ad*
aures n. 12. & Felinus *hic n.* 6. Miles *in repertorio*,
verb. *gratia*; imo & dicunt Barbosa *in cap. gratia*
hoc tit. lib. 6. *n.* 5. & Bernard. *reg.* 324. per glossam
illius textus verbo *ignoranti*, quod ignorantia pro-
babilis absque simplicitate excusat in beneficiali-
bus in materia subreptionis, sicut ipsa simplicitas
quando ea, quæ debent exprimi, tacentur per
ignorantiam.

Quod si intelligatur, vt sonat, videtur implicari 37
cum textu *in c. ad aures c. cum. adeo*, *& cap. si pro-*
ponente hoc tit. & in d. c. si motu proprio in secunda
parte, & aliis similibus, quibus vt iam dixi in hac
quæstione in impetratione beneficij, est facienda
mentio de beneficio impetrantis: quare nonnulli
dixerunt hoc vltimum esse intelligendum de be-
neficio, de quo quis habet ius in re; non verò
si habeat tantùm ius ad rem; & sic cum impe-
trans in specie *dict. cap. gratia*, non haberet ius
in re, sed ad rem tantùm; quia ex illa primi be-
neficij collatione facta absenti, & ignoranti ante
scientiam, & acceptationem, nō erat eidem absenti
ius quæsitum in re, nisi in secunda sequuta ratifi-
catione, *c. si tibi absenti de præb. lib.* 6 iunctis traditis
à Couar. *lib.* 3. *var. c.* 16. & Gutierrez *alleg.* 3. † Non 38
enim beneficium collatum absenti, ei acquiritur,
donec acceptet, etsi interim collatio nequeat reuo-
cari Flamin. *de resign. benef. lib.* 10. *q* 8. *à n.* 5 Sanch.
de matr. lib. 1. *disp.* 7. *n.* 20. *& lib.* 3. *disp.* 36. *n.* 4. ete-
nim collatio facta absenti ante eius acceptationem
præstat ei tantùm ius ad rem: sic Gonzalez *in reg.*
8. *Cancel. glossa* 26. *n.* 14. vbi *n.* 13. per textum *in d.*
c. gratia, & Barbosa *ibi n.* 6. tradunt quod gratia
beneficij concessa absenti non præstat, donec ab-
sens acceptet, addens *n.* 7. cum eodem Gonzalez
gloss. 15. §. 2. *n.* 6 † quod vacare non dicitur benefi- 39
cium per eum, cui facta fuit in absentia collatio
ante acceptationem: quare non esse necessarium
quod mentio fieret de tali beneficio sic obtento
ab impetrante, secundum dicta prædicti DD. ha-
bent; & quod textus noster in eius tertia parte, &
regula procedat, quando subreptio commissa fuit
circa ius in re: argum. eorum, quæ tradidit Archi-
diacon. *in dict. c. si motu proprio.*

Tamen interpretatio Veroi hic alios referens 40
n. 45. quam amplexus est Thomas Sanchez *de ma-*
trimonio dict. lib. 8. *disp.* 21. *n.* 60. cum aliis in fine
videtur conuinci ex traditis à glossa verbo *obtinet*
in clem. si Romanus de præbend. iuncto c. in nostra
vers. *nisi forte expressam fecerit mentionem hoc tit.*
& traditis ab Abbate *ibi n.* 2. Felino *hic n.* 4. Re-
buffo *in concord. de forma mandati Apostolici* ver.
pro expressis casu 12. Menochius *de arbitrar. dicto*
casu 201. *n.* 43. vbi probatur mentionem esse fa-
ciendam de iure ad rem, & pateat ex regressu cum
concessione, in quod acquiritur ius ad rem ex tra-
ditis à Gomexio *in regula Cancel. de non tollendo*
iure quæsito q. 1. verb. *decimus*, & *vltimus casus*,
Reduanus *de simonia ment.* 2. *p. à cap.* 18. sequitur
quod in alterius beneficij impetratione mentio de
illis necessariò sit facienda, aliàs gratiam esse subre-

ptitiam & nullam iuxta text. nostrum, & similes
iam adductos à ptiocipio

41 Ego tamen, vt hæ difficultates non obstent
existimo respondendum iuxta proximè relatum
sub vers. *& supposito etiam*, aliis omissis interpreta-
tionibus, nempe gratiam beneficialem *in dict. cap.*
gratia excusari à vitio subreptionis propter impe-
trantis ignorantiam iustam, & probabilem; quæ si
talis est, excusare solet, vt *in c. Apostolica de Cleri-*
co excommunicato, c. si verò el 2. vbi notat glossa
ingnoranit de sent. excommunic. cap. fin. qui matrim.
accus. possunt, & aliis: & sic cum *in dicto c. gratia*,
esset ignorantia iusta probabilis, & euidens, scilicet
ab absentia proueniens, vt colligitur ex illo textu
ibi, *si tibi absenti, & ignoranti*, & ibi, *cum tempore*
impetrationis nescires, merito respondet Pontifex,
ibi, talem ignorantiam, quæ aperto iure excusat
excusare impetrantem, non facientem mentionem
de primo beneficio collato tibi absenti.

42 Quæ doctrina vera est, & tenenda, concurren-
tibus sequentibus requisitis, primo quod ignoran-
tia probabilis, & iusta præcedat qualis est, quæ
consurgit ab absentia, quæ satis præsumitur ex iu-
ribus adductis. Secundo quod non præiudicetur
alicui tertio, & eius iuri iam quæsito, vt *in cap. con-*
stitutus hoc tit. vbi ignorantia probabilis non ex-
cusat à vitio subreptionis; quia ex illa impetratio-
ne, in qua mentio non fiebat de statuto facto, &
habito in Ecclesia super certo Canonicorum nu-
mero irrogabatur magnum præiudicium Ecclesiæ,
cui Summus Pontifex in dubio non intendit præ-
iudicare, *cap. super eo de offic. & potest. iud. de leg.*
& argum. textus *in l 2. §. siquis à Principe, ff. ne*
43 *quid in loco publico.* † Tertio vt qualitas tacita per
ignorantiam sit talis, vt si fuisset expressa, Ponti-
fex vero similiter concessisset, vt in textu, nostro in
vers. *inter alios*; licet non ita facile, vt iam in prin-
44 cipio adduxi. † Quarto vt gratia sic concessa non
extendatur ad alium casum vltra expressum, & de
quo loquitur *dict. cap. gratia*: argum. textus *in cap.*
susceptum hoc tit. lib. 6. & c. cui de non Sacerdotali de
prabend. lib 6. de quorũ intellectu iam *supra* dixi.

45 Vnde cum *in dicto cap. gratia*, concurrant præ-
dicta quatuor requisita sustinetur ipsa gratia, &
valet, non facta mentione de beneficio primo col-
lato absenti, & ignoranti, vt latè explicant, &
benè Abbas *num. 5.* Felinus, & Decius 6. Menoch.
dicto casu 201. *num.* 53. Thomas Sanchez alios re-
ferens, & benè improbans alias solutiones *dict.*
num 60. benè ibi declarans alia plura iura notatu
digna in proposito, & *lib. 2. tom. 1. de matrim. q.* 38.
num. 12. textum difficilem *in cap. quia circa de con-*
sanguinitate, & affinit. vbi gratia, & dispensatio
obtenta ex falsa causa super matrimonio inter
consanguineos contracto, sustineri videtur contra
nostri textus decisionem, vt etiam declarant Salce-
dus, & alij *cons.* 34.

46 Ex his benè potest admitti doctrina Nauarri
lib. 1. cons. in 2. edit. tit. de filiis Presbyter. cons. 1.
num. 6. dum dixit posse defendi, saltem in foro
conscientiæ, taciturnitatem ex ignorantia proba-
bili excusare à subreptione, nec quod videatur
nocere. adduceas textum *in dict. cap. gratia*, taci-
turnitas ex ignorantia consurgens, quem im-
pugnat Thomas Sanchez *dicto lib. 8. de matrim.*
per dicta dist. n. 60. disp. 21. dicens *num. 59.* dictum
Nauarri non esse vniuersaliter, sed quando igno-
rantia. non est causa totius rescripti; quia vt di-
ctum est iuxta intellectum relatum concurrenti-
bus præhabitis requisitis, procedet optimè Nauarri
doctrina.

QVÆSTIO VI.

An subreptitia sit dispensatio voti, tacito iuramento, vel è contra, vel si falsò proponatur votum, cum sit iuramentum. An in votorum dispensatione taciturnitas veri, & expressio falsi irritet vota. Et an si impetrans dispensationem ponit vnam causam, quæ falsa est pro alia vera non posita, vt facilius consequatur dispensationem, dicatur dispensatio nulla ex tali mendacio. Et an dispensatio in vno vinculo, absque mentione alterius, sit valida: vbi quid quando in eadem persona duo sunt impedimenta.

SVMMARIVM.

1 *Dispensandi facultas est latè interpretanda intra casus adaptabiles ei, & dum non sit in alterius præiudicium.*

2 *Dispensatio non extenditur de casu ad casum non comprehensum sublata verborum significatione.*

3 *Dispensationis facultas ad vota non extenditur ad iuramenta homini præstita, secus si Deo,* num. 6.

4 *Dispensatio est odiosa, & stricti iuris, quia ad separabilia non extenditur.*

5 *Restitutio in integrum concessa fauore ætatis super contractu rescindendo, non extenditur ad accessorium.*

6 *Voti dispensatio non dicitur subreptitia eo quod narrans falsò, dicat esse iuramentum, vel è contra* n. 7. & 8.

7 *Mendacium non est circa quid substantiale, cum quis narrat pro dispensatione iuramentum præstitisse, si reuera præstitit votum*, n. 8.

9 *Iuramenti mentio debet fieri, vt dispensatio ad votum, illud comprehendat, quando iuramentum non in confirmationem voti, sed independenter ab eo est emissum.*

10 *Iesu Societas habet priuilegium à Paul. 3. ad dispensandum in votis iuramento, firmatis.*

11 *Mendacium aliud est proprium aliud improprium: & quid vtrumque, & ad textum nostrum*, n. 12.

12 *Mendacium vbi adest dolus est proprium, vbi adest simplicitas dicitur improprium.*

13 *Rescriptum vitiatur ex mendacio proprio, & formali, non ex improprio, nisi intentio alia sit in concedente*, n. 14.

15 *Taciturnitas veri in votis quando pariat irritationem, &* n. 16.

16 *Votum tacitum data opera ad decipiendum superiorem, vt dispenset, seu commutet, facit vt superior non dispenset: fallit, vt* num. 17.

17 *Falsitas expressa, siue taciturnitas veri circa extrinseca, non irritat dispensationem in votis.*

18 *Impetrans qui ponit ad dispensationem consequendam facilius vnam causam falsam pro alia vera, secundum aliquos, nihil facit, sed alij è contra, ac in exemplis*, n. 19.

19 Ca.sa

19 *Causa votiua ne fœmina inupta maneat, qualis dicatur in narratiua, sic vt non vitietur dispensatio, aliis non veris narratis*, n.20.

21 *Narrans duplicem causam, vt facilius consequatur matrimonij dispensationem, quarum aliqua est falsa; etsi eam vitiet secundùm aliquos, verius est non vt vitietur, ne innupta mulier remaneat*, n.22. *contraria explicatur sententia*, n.24.

23 *Causa falsis testibus probata quæ tamen vera est, facit licitam dispensationem matrimonialem.*

25 *Dispensatio impetrata ex falsa causa narrata initi matrimonij, inter consanguineos valet dum non sit consummatum.*

26 *Dispensatio in vno vinculo absque mentione alterius, reddit irritam dispensationem secundùm aliquos, secus secundum alios, vt* à 0.34.

27 *Narranda sunt omnia in dispensatione, ne vitio notetur.*

28 *Impedimentum, vnum simul cum alio grauius reputatur.*

29 *Impedimenta simul iniuncta, reddunt personam minus dignam dispensatione, sed non ideo dispensationem nullam tacito aliquo*, n.36. 37 & 38.

30 *Promouere non censetur Princeps velle vitiosos & multipliciter criminosos.*

31 *Dispensatio narrata sola affinitate, quando adest publica honestas, num valeat: quid quando adest vnum impedimentum cum solo alio dirimente* n.32.

33 *Virtus vnita fortior est ipsa dispersa.*

34 *Dispensatio vna pro vno solo impedimento, non est irrita, ac subreptitia, si alia non exprimantur; quæ tamen aliis dispensationibus tolluntur*, num.seqq.

35 *Absolutionis impetratio ab vna excommunicatione*, valet *etiam si de aliis non fiat mentio ab impetrante.*

37 *Collatio facta valet irretito pluribus peccatis, quæ si à conferente scirentur, alias, non præstaretur.*

38 Cap. ex tuarum de authorit. & vsu pallij.

39 Cap. pastoralis de priuilegiis, cap. postulasti hoc tit.

40 Cap. 1. de treuga, & pace.

41 *Impedimenta duo si concurrant in eadem persona diuersæ speciei, vno tacito, non corruit dispensatio: vbi quid faciendum, cum vnum est occultum*, n.42. *vbi de praxi quotidiana Curiæ.*

43 *Impedimenta duo eiusdem speciei si concurrant in eodem subiecto, irritant dispensationem narrati, tacito altero.*

1 AD primam difficultatis partem, quæ dependet multum à nonnullis, quæ dico *infra sub tit. de Iureiurando, & in cap.* 10. *de voto, & voti redemptione*, & ab ea difficultate; an dispensandi facultas sit latè interpretanda: & affirmant Doctores ex doctrina textus *in cap. fin. de simonia, cap. per venerabilem qui filij sint legitimi*, cum infinitis Sanchez *de matrimonio lib.8. disp.2.* per totam, vbi *à num.2.* temperat in quinque casibus, si sit scilicet in præiudicium tertij; & quod non extendatur ad omnes casus, sed ad casus tantùm quoquomodo adaptabiles casibus in potestate expressis Felin. *in dict. cap. fin. num.8. limitat.1.*
2 † Gambara, *de authoritate legati lib.* 10. *num.* 103. benè inferens non extendi de casu ad casum non comprehensum sublata verborum significatione: quare idem Felinus dixit *in cap. postulasti hoc tit. n.11. limit.4.* vt extensio huius potestatis fiat ad consequutiua, etiam separabilia, in quibus est eadem, vel maior ratio, quæ sunt vera quantumcumque regula iuris sit quod rescriptum, & ipsa dispensatio est strictè interpretanda, Doctores per textum *in cap.1. de filiis Presbyter. lib.6. §. ille vero*, & aliis vulgaris.

Quare iam ad difficultatem videtur pro nega- 3
tiua sententia facere; quia secundum communem Doctorum opinionem facultas delegata ad dispensandum in votis non extenditur ad iuramenta; quia sunt duo vincula expressa quæ apertè maiora sunt vnico concesso; & facit doctrina D. Thomæ 2.2. *q.89. art.1. ad* 2. cum dixit iuramentum addi voto, vt per duas res immobiles maior firmitas habeatur. Vnde videtur etiam dicendum in proposito nostri dubij, vt dicatur dispensatio subreptitia, quia cum sint diuersa vincula, dispensatio in altero vinculo falso allegato, non extendatur ad alterum verum, vel in vno solo vero allegato, non extendatur ad vtrumque reuera concurrens, † eo vel 4
maximè quod dispensatio sit odiosa, & stricti iuris; nec ad separabilia extendatur: argum. textus *in l. fin. §. Lucius, ff. de condictione indebiti.*
† Vbi restitutio in integrum concessa minori 5
fauore ætatis super contractu rescindenda, non extenditur ad accessorium, id est ad vsuras solutas, & ex aliis iuribus, quæ hic possent congeri & in terminis sic videtur; quia est taciturnitas veri necessarij ad dispensationem, vel expressio falsi circa necessariam eius materiam, cum vtrumque vinculum dispensatione indigeat; non enim dispensantis intentio extenditur ad vinculum, quod verè ignorat.

Nihilominus credo ad dubium respondendum 6
esse sub distinctione: nam siue sit solum votum, vel solum iuramentum Deo factum valebit dispensatio vtrumvis, falso loco alterius expresso; quia sunt quoad hoc æquiparata, nec ad dispensationem referre, vtrum illorum sit, sed solam spectari obligationem Religionis ex vinculo Deo factam cum tam voti, quàm iuramenti soli Deo præstiti, acquiratur Deo tantùm obligatio, quare facultas erga vota extenderetur ad iuramentum, vt ferè expressè docet Caietan. 2.2. *quæst.89. art.1.* paulo post principium, & ex aliis fundamentis docet etiam Sanchez *dict. lib.8. de matrim. disp.2. num.18.* qui *num.19.* addit vt si priuilegium esset commutandi, aut dispensandi iuramenta soli Deo facta extendatur ad vota, cum vtraque æquiparentur ex virtute Religionis soli Deo tamquam creditori acquisitam, secus ex iuramento homini præstito; quia tunc esset diuersa vtriusque ratio spectans ad præiudicium tertij, vt in principio assignaui.

Vnde in hoc puncto existimo, vt mendacium 7
non sit circa quid substantiale dispensationis; ob idque non vitiari dispensationem, vt dixit idem Thomas Sanchez *dicta disp. 5. sub num. 24.* vbi idem credit procedere, si iuramentum, & votum expressè facta de eadem re concurrant, quando iuramentum fuit ad voti consummationem, vt dicit etiam Fr. Eman. *in addit. ad Bull. Cruciatam §.9. n.111.* quia tunc iuramentum est voto accessorium, quod satis tollitur ex dispensatione ad votum, quod tantum indiget dispensatione, quo sublato, cessat iuramentum.

8 Et ob id etiam valida erit dispensatio, siue solum votum exprimatur, tacito, aut negato iuramento, siue solùm iuramentum, (quod vt constat habet in se inclusam promissionem) tacito, aut negato voto, cum ea taciturnitas, aut falsitas non sit circa dispensationis substantialia.

9 Sed quando iuramentum non est in voti confirmationem, sed independenter ab eo emissum, dico oportere ne dispensatio subreptione notetur, vt vtriusque vinculi mentio fiat: quo in casu existimo procedere fundamenta adducta in vers. *quare*, iuxta Soti doctrinam sic intelligendam. *lib.8.de iust.quæst* 1. *art* 8. *ad* 2. dum dixit vt licet vinculum iuramenti sit minus additum voto, nexum facere implicatiorem: videbis quæ docet etiam Ægidius Trulenq. *in opere morali lib.2. cap.2. dubio* 43. *a num.*10. *&* 11. vbi cum Suarez *lib.6. de voto cap.*14. *&* Sanchez *in opere morali lib.4. c.*47. latè agentibus expendit in quibus non immoror, ipsum Trulenq. videbis *de Sacram. lib.7. cap.*10. *dubio* 4. *num.*15. vbi cum Sanchez *dicto lib.8. de matrimonio dubio* 2.*n.*25.& cum Azor.

10 Et hac quidem causa possumus existimare Congregationem Societatis IESV, cui Paulus III. concesserat facultatem commutandi, vota impetrasse à Gregor. XIII. vt id priuilegium extenderetur ad vota Iuri eiurando firmata, vt constat ex compendio priuileg. verb. *commutatio* §. 1. & tenent Sotbus, *in compend. mendicantium* verb. *absolutio* 2. *quoad sæculares*, in *resolut.* quas ibi ponit *conclus.*8. Manuel.Rodriguez *in Bulla Cruciat.* §.9.*num.*110. *& in* 2.*tom.summ.c.*100. *fin.& quæst. regul. tom.*1. *q.*63. *à n.*5. Henriquez *lib.7. de indulg. cap.* 30. *num.*5. Azor. *lib.*11. *institut. moral. cap.*10.*q.*2. *& cap.*18.*quæst.*16. *& cap.*19.*quæst.*19.

11 Pro complemento addo hic ad regulam nostri textus, omissa multiplici mendacij diuisione, de qua *in cap. inest* 22.*quæst.*2. vt mendacium aliud sit proprium aliud verò improprium; primum quidem, vt sit falsa vocis significatio, cum voluntate fallendi iuxta textum *in cap. Beatus Paulus* 5.§.*ille* 22.*quæst.*2. iuncto *dict. cap. inest*, vers. *quartum*, quod sola mentiendi, fallendique fraude committitur. Secundum autem mendacium est quod absque fallendi voluntate profertur, vt aperte colligitur ex *dict.* §. *ille*, *dict. cap. inest*, *& cap. hic autem*, vers. *nemo mentiens* 22. *quæst.* 2. sic Turrecremata *in dict. cap. inest*, & alij Doctores, Nauar. *in manuali cap.*18. *à n.*1. Cardinal. *hic num.*7. vbi exempla vtriusque mendacij referunt.

12 Imò & in textu nostro vtriusque mendacij exemplum constituitur proprij quidem mendacij, quando dolosa impetratio fuit, de qua in vers. *nos igitur*. Improprij quando ex simplicitate, vel ignorantia mentitur, vt hic in vers. *inter alios*.
13 † Cumque iam *supra* à principio textus nostri dixerim rescriptum vitiari ex mendacio; dumtaxat proprio, & formali quod includit dolum malum, ex quo rescriptum impetratum omnino vitiatur, vt aperte colligitur ex textu *hic* in dict. vers. *nos igitur*, & ex aliis iuribus iam adductis, *dict. cap. Beatus Paulus* §. *ille*, ergo, & docent Abbas *hic num.*3. Veroius 27. *in* 1. *lectura*, *& in* 2. *lect. num.*34. Chochius 25. & Ambros. *de signat* 4. Mandos. 16.
14 † ita & simili modo in casu, de quo hic inquirimus sit distinguendum, nisi intentio deficeret in concedente; quia tunc siue ex dicto dolo, siue ex negligentia vitium obreptionis inueniatur) faciet vt rescripti impetratio inutiliter fiat ex doctrina textus *in l.*1 §. *causa huius edicti ff. de ædilitio edicto*, vbi nihil refert, subreptio contingat dolo, siue simplicitate; quia procedit, quando deficit intentio contrahentium, quod non apparet sic in textu nostro in vers. *si vero*.

Ad secundam quæstionis partem, an in dispen- 15
satione votorum taciturnitas veri, & expressio falsi irritet vota; quia ex dictis in quæstionibus præcedentibus, & hic poteris respondere; ideo breuiter dico quod si votum est factum absque licentia superioris, tunc nulla taciturnitas veri, vitiet irritationem; quia cum possit sine causa irritare, & nulla sibi proprietare irritet, est visus tota sua potestate vti, quod procedit, vt ait Trulenq. *in opere mor. lib.*2. *dubio* 43. *num.*7. quando cum licentia emissum est, nec tacetur licentia, aut constat superiorem, memorem fuisse, tunc licentiæ esse concessæ addens, vt quando ab alio superiore, vel æquali petit irritationem voti, non teneatur mentionem facere licentiæ voti emissi; quia nullo iure ad id cogitur per ea, quæ dixit *dubio* 29. *num.* 11. *& dub.*30. *num.*8. Sanchez *lib* 4. *operis moral. c.*27. *num.*39. secus si esset immemor.

Certum vero est vt quando data opera tacetur 16
votum ad decipiendum superiorem, vt irritationem, dispensationem, aut commutationem concedat, prædicta corruant; quia prudenter, & rationabiliter præsumitur noluisse superiorem dispensare. † Tamen si nulla circa voti substantiam 17
falsitate, proposita tegatur superiori votum proponendo, illi tantùm votum in genere, valebit dispensatio, si nullus alius defectus reperiatur; quia potest in genere Prælatus quodcumque votum dispensare, aut commutare, si legitima adsit causa arbitrio ipsius vouentis, si sit vir Doctus, aut alterius viri Docti: & ita etiam valebit dispensatio; etsi occultetur persona voto adstricta; imo si falso dicatur esse studiosam, aut doctam, vel ex tali progenie, vel quid simile, eo quod nec taciturnitas, vel falsitas est circa extrinseca, & impertinentia ad causas huius relaxationis, etiam si constet denegandam esse eam dispensationem superiori, sic non deceptio, secus si quando substantia voti falsa exprimitur, vt exemplificant Sanch. *lib.8. de matrim. disp.*24. *num.*18. idem *lib.*4. *operis mor. cap.*47. *num.*25. 26. *&* 27. Trullenq. *supr. n.*9. cum Suarez.

Ad tertiam quæstionis partem an si impetrans 18
ponit vnam causam, quæ falsa est pro alia vera non posita, vt facilius consequatur dispensationem dicatur dispensatio nulla, ex tali mendacio, vt si v. g. aliqua fœmina, quæ remaneret innupta propter deformitatem ponit in petitione quod remaneret innupta ex dotis defectu: in qua difficultate videtur Sanchez sibi contrarius, quatenus, *in summ. lib.4. cap.*47. *num.*17. dicit vt ea dispensatio non valeat: sic etiam docet Gutierrez, *lib.*2. *Canon. c.* 15. *num.*103. *&* 104. & alij dicentes, vt qualiscumque sit illa causa falsa, si illa solum proponitur Pontifici, vitietur dispensatio; quia Pontifex non aliter dispensare intendit, nisi causa precibus ipsi proposita, verificata, concludentes vt ipsa à veritate deficiente, deficiat etiam dispensatio, & addit bene Gutierrez *n.*133. hoc procedere etiam casu, quo per simplicitatem, aut ignorantiam, aut errorem, falsitas, ea contingeret: & faciunt plura dicta in quæstionibus præcedentibus; & quia vnica allegatur causa dispensationis, quæ est timor cælibatus ex dotis defectu, nec sunt duæ causæ, sed vnica assignata eius ratione.

Nihilo

19 Nihilominus video in hoc puncto contrarium docere ipsum Sanch. *lib. 8. de matrim. disp. 19. n. 19.* existimantem eam esse validam, ac dotis defectum verificari; quia dos non dicitur absolutè, sed respectiuè, atque illa mulier quo plura habet vitia, veluti si sit grandæua, vel filios ex alio matrimonio habeat, vel sit deformis, aut de aliquo crimine infamata, ob illudve punita, eo ampliori indiget dote, qua illa compensentur, vt sic viro æquali nubat, quamvis his viris seclusis, posset cum ea dotè commodè nubere: & addit vt reuera Pontificis mens eo tendat, ne hæc fœmina innupta maneat, nihilque referre vnde id dimanet: ita ille, & Leandrus *de Sacram. tom. 2. tract. 9. disp. 24. q. 52.* Martinus de S. Ioseph. *in manip. confessarior. tom. 1. lib. 1. tract. 40. de matrim. n. 4.* Diana *p. 10. tract. 11. res. 42.* dicentes sufficere, sanè verum esse quod ea innupta maneret aliquo ex prædictis impedimen-
20 tis. † Et sic respondent fundamentis contrariæ Pontificem scilicet non moueri ad dispensandum ob defectum dotis, tamquam ob causam finalem, & motiuam, cum solum sit causa motiua, ne fœmina innupta maneat, & propter hanc concedere dispensationem dicunt, & quod sic defectus dotis expressus in petitione solùm efficiat, vt Pontifex credat talem fœminam innuptam permanere, nisi cum illa dispenset. Et ego iuxta intellectum hunc crediderim amplectendam esse in praxi hanc sententiam; etsi in puncto iuris, & iuxta nostrum textum existiment magis iuridicam primam relatam ex longè ante adductis.

21 Vnde infero ad alium nempè casum, quando stante vera vna sola causa scilicet, vel iactura famæ, vel quod culpa interuenisset, ipse narrans vtramque exprimit, vt facilius dispensationem consequatur. In quo dubio etsi Corduba, & nonnulli relati à Sanchez *de matrim. dict. lib. 8. disp. 21. num. 45.* asserant quod in casu, quo quis petit à Pontifice dispensationem in secundo gradu consanguinitatis, allegans ex vna parte copulam inter ipsos consanguineos habitam, & ex alio scandalum, & infamiam sequutam, aut subsequendam, si prima causa sit falsa, etiam si secunda sit vera, sunt irrita, & inualida dispensatio, ita etiam docuetur Eman. Rodriguez *tom. 1. summ. in 2. edit. c. 238. conclus. 9. num. fin.* Vega *1. tom. sum. cap. 88. casu 2.*
22 † Sed nihilominus contraria est tenenda sententia affirmatiua, quia Pontifex seclusâ copulâ, ob solam iacturam famæ fœminæ, ac timorem, vt ob id innupta remaneret, solet dispensare; itavt copula tacita, adhuc ea dispensatio concederetur, & sic quod non sit subreptitia ea falso proposita; sufficit enim quod causa principalis sit vera; argumento textus *in §. si p ures vsfstuta de excusat. tutor. cap. inter cæteras hoc tit.* vbi apparet quod quando narrantur causæ disiunctiuæ, sufficit quod altera sit vera, vt *ibi* dixi: docent hanc idem Sanchez *dict. num. 45.* cum Couar. Gallego, & aliis; quibus addo Leandrum *de Sacram. tom. 2. tract. 9. disp. 24. q. 51.* Ochogauiam *tract. 4. de matrim. q. 9. num. 12.* Bonacinam *de legibus disp. 1. q. 1. puncto 4. n. 2.* Martin. de San Ioseph. *in manip. confessor. tom. 1. lib 1. tract. 40. de matrim. n. 4.*

Imo Basilius Pontius *de matrim. lib 8. cap. 17.*
23 *§. vlt. n. 41.* ait hanc sententiam procedere etiam, si falsis testibus ea causa probetur; dummodo ea vera sit, Diana *p. 10. tract. 11. res. 43.* vbi ait sumi hanc doctrinam ex *cap. postulasti de rescriptis*, Couar. *lib. 1. variar. cap 10. n. 5.* at si vna causa sit sufficiens ex consuetudine, & stylo, & ea vera, alia autem, quæ additur sit falsa communior sententia, est, quæ docet valere, quod verum dicit Diana, etiam si falsis testibus ea causa probetur; dummodo ea vera sit, ita cum Pontio.

Nec obstat Gutierrez *canon. dict. lib. 2. cap. 15.* 24
num. 108. quatenus pro prima sententia docuit dispensationem ad matrimonium esse subreptitiam, si vel vna causa ex pluribus sufficientibus, falsa sit; quia eius sententia procedit, vt iam alibi dixi, quando duæ causæ, quæ integrant sufficiunt, sed vtraque per se non sufficit. † Et pro nostra sen- 25
tentia facit Stephanus de Gaëta, dum dixit valere dispensationem impetratam ex falsa relatione initi matrimonij, inter consanguineos, cum tamen nondum esset consummatum; quia similiter; imo facilius solet dispensare, non habita consummatione.

Ad quartam quæstionis partem, an dispensatio 26
in vno vinculo absque mentione alterius, sit subreptitia, vel valida. In quo dubio reperio diuersè Doctores sentire; quia Sanchez *de matrim. lib. 8. disp. 23. num. 2.* ait esse subreptitiam; quia frequenter asserunt Doctores non valere dispensationem in vno impedimento, tacito alio, vt patet ex Panormitano *in cap. non debet de consanguinitate*, quem multi summistæ imitantur, & suplem. Gabriel *in 4 dist. 41. art. 3. dubio 7. & in simili.* Couar.
in 4 p. 2. cap. 6. §. 4. num. 11. † Et ducitur Sanchez, 27
eo quod in dispensatione, ne subreptionis vitio noteur, narranda sunt omnia, quæ iure ii b ı tur exprimi, vt iam latissimè dictum est, sed quodlibet impedimentum dirimens iure iubetur exprimi; ergo talis dispensatio est subreptitia; quia vt legitimè impetretur, necessum est quod proponatur Pontifici totum vinculum dissoluendum secundùm totam grauitatem, quæ extrinsecè potest dispensationem difficiliorem reddere.

Et facit quia vnum impedimentum censetur 28
moraliter habere maiorem grauitatem in illo genere, quando est coniunctum aliis, quam solitariè sumptum, vt probari solet ex textu *in cap. ex tuorum de authoritate, & vsu Pallij, & ex cap. pastoralis de priuileg.* & secundùm Couar. ex *cap. postulasti hoc tit. & ex cap. 1. de treuga, & pace*: aliis pluribus fundamentis comprobant relati à Sanch. *dict. n. 2.*

Et probatur ratione; quia impedimenta simul 29
iuncta sine dubio reddunt personam minus dignam dispensatione etiam in singulis: vnde etiam simul proposita, magis auertunt animum Principis ad concedendum tale matrimonium, vel habilitandam talem personam, vt experientia ipsa, docet, & expressè videtur consentaneum prudentiæ, vt refert Diana *p. 8. tract. 3. sub resol. 25.* Est enim absurdum admittere validam esse dispensationem laborantis, v. g. octo impedimentis dirimentibus, decepto Pontifice, petitis ab ipso octo dispensationibus seorsum; quippè Pontifex eas facillimo negotio octo personis concederet at vni nullatenus, † quia vt rectè aiunt Baldus *in l. Barbarius* 30
num. 8. vers. 4. contra hoc ff. de officio Prætor. Ripa *respons. 14. hoc tit. num. 11.* non præsumitur velle Principem promouere vitiosos, ac multipliciter criminosos. Quare communis est Doctorum sententia, vt in remissione pœnarum, cum in aliqua persona plura sunt atrociora delicta, singula difficilius remittantur in humano iudicio per textum *in cap. fin. de consuetud.* & aliis vulgatis, alias inquam aperiretur via fraudibus, obtinendo per plures dispensationes, quod sæ-

pissimè Pontifex, re tota intellecta per vnam non
concederet.

31 Deinde confirmatur; quia Pontifex dispen-
sans in vno impedimento sibi proposito decipitur
in re necessaria, quoties plura subsunt impedi-
menta: quippe meritò existimat contrahere volen-
tes nullo alio impedimento laborare: argum. *ex
liquè testamentum in princ. ff. de testam.* ibi: *Si aliud
eos nihil impediat*, & *cap. 1. de aetate & qual. ordi-
nandor. lib. 6.* ibi: *Si aliud obstat*; itaque Abbas,
Alex. de Neuo, Praeposit. *in dict. cap. non debet*,
Stephanus Costa *tract. de affin. §. inter impedimen-
ta num. 3.* Rosella, verbo *impedimentum 13. num. 2.*
Syluester, verbo *matrim. 8. quaest. 14. dicto 3.* Ta-
biena, verbo *impedimentum* 11. Loaces *de matrim.
Reg. Angliae dub. 18. num. 31.* dixerunt non valere
dispensationem concessam, explicata sola affini-
tate, quando adest publica honestas, & Bald. *in
l. si non lex in princ. ff. de haered. instit.* ait non va-
lere litteras si per eas remoueantur caetera obstan-
tia, non tamen omnia: & in terminis dubij tenent
Gallego *de cognat. spirit. cap. 23. num. 6.* Petr.
de Ledesma *in summ. Sacram.* vbi *de matrimon.
cap. 27. post 6. conclus. dif. 1.* Menoch. *de arb.
lib. 2. cent. 2. casu 183. num. 12.* Mandosius *de signa-
tura gratiae, tit. dispensationes matrimoniales*, ad
finem, vers. *reliquum est*, Dominic. *cons. 33. à
num. 2.* Decius *cons. 602. num. 19. dub. 19. dub 7. vo-
lum 5.* Zephalus *cons. 639. à num. 30. vsque ad 44.*
32 † Imò Couar. *in 4. decretal. dist. 2. p. cap. 6. §. 4. fine*
Gallego *suprà cap. 24. num. 7.* Ledesma *quaest. 58.
art. 2. dub. 1. in solutione ad 2.* Ludouicus Lopez 1.
p. instruct. cap. 296. col. 15. vers. *igitur pro exped.* &
*2. p. vbi de matrim. cap. 46 impedim. 4. fol. 1110. col.
fin* loquentes de duplici impedimento, quorum
alterum est dirimens, alterum verò impediens di-
cunt dispensationem esse omninò subreptitiam,
33 nisi vtrumque simul exprimatur. † Et facit illud
principium physicum dictans, *virtutem vnitam
fortiorem esse dispersa.*

34 Alij inquam dicunt non sit subreptitia dispen-
satio; quia satis est in diuersis impedimentis, vt
fiat, seu proponatur diuersa dispensatio, & quod
nullo cauetur iure, vt in impetratione dispensa-
tionis vnius impedimenti, mentio de aliis impe-
35 dimentis fiat. † Et sic Doctores, & glossa *in cap.
ex parte*, verbo *reddere*, de officio Ordinarij, di-
cunt vt valeat absolutionis impetratio ab vna ex-
communicatione, non facta mentione de aliis,
quibus idemmet ligatur; deinde quia alias coge-
retur quis iacturam propriae famae, & aliis fun-
damentis relatis à Sanchez *lib. 8. dict. disp. 23. de
matrim.* probant Nauar. Henriquez, P. Ledesma,
Eman. Rodriguez, Sa, Vega, & aliis, quos
ipse refert Zeuallos *in pract. quaest. 737. num. 27.*
quibus addo Suarez *de legibus lib 6. cap. 24.* Salas
eodem tract. disp. 20. sect. 15. num. 122. in vers. *quaeri-
tur*, Dianam *p. 8. tract. 3. ref. 25.* in vers. *hic.* & vers.
nec obstat, quorum ratio ea etiam est, nam ex
vna parte nullum est ius, quod hanc conditionem
vniuersaliter requirat, ex alia parte, cum inte-
grum proponatur vinculum per secundam dis-
pensationem, Principi soluendum non est, cur ad
vtilitatem ipsius debeat mentio fieri prioris antea
obtentae.

36 Et ita in hoc puncto sentio; quia esto plura
vincula ex se reddant personā minus dignam dis-
pensatione, dispensationemque ipsa cōcessu diffi-
ciliorē; sed quia talis indignitatis expressio ad dis-
pensationem non facit, valebit dispensatio in vno
vinculo, tacitis aliis, quando sine mentione alio-
rum sufficienter explicari potest; & confirmatur
ex dictis *num. praeced.* † Item quia qui plura ha- 37
bet peccata, minus dignus est beneficio; sed
quia expressio talis indignitatis non facit ad col-
lationem beneficij, valet beneficij collatio, etiam
si ei beneficium collatum non fuisset si ipsius pec-
cata à collatore scita fuissent. Deinde quia vt di-
cunt relati impetratio veniae diuersorum crimi-
num, vt furti, & homicidij, valet seorsum facta,
nec in vnius impetratione est necessaria alterius
mentio.

Nec huic resolutioni obstant iura *in dict.* 38
cap. ex tenore de author. & vsu Pallij, quod alle-
gat Panormit. quia nihil, aut parum facit. † 39
Nec textus *in dicto cap. pastoralis de priuileg.*
quod nihil etiam iuuat. Nec textus *in dict. cap.
postulasti*, quod Couar. quia regula *ibi* constituta
in beneficiis non habet locum in dispensationi-
bus respōdet Diana *dict. ref. 25.* ea doctrina Panor-
mit. *in cap. pen. de praescript.* † Nec textus *in di-* 40
cto cap. 1. de Treuga, vbi dicitur, quod funiculus
triplex difficile rumpitur; quia etsi fateamur, &
in praesenti contingat, vt cumulum impedimen-
torum difficilius tollatur; quia vel requirit vnam
dispensationem difficiliorem, vel cumulum
dispensationum: tamen non ob id denegari om-
ninò. Et sic non obstant alia fundamenta pro
prima sententia adducta, quae eliduntur ex dictis
pro secunda: vnde ipse Sanchez aliquibus modis
limitabit suam sententiam, veluti, quando adest
iuramentum, & votum, de quo iam *suprà* dixi, &
in aliis casibus.

Sed obstant Magist. Texada *in Theolog. moral.* 41
lib. 4. tom. 2. tract. 3. num. 51. qui in casu quotidiano
sic alloquatur, an quando in eadem persona duo
sunt impedimenta quorum alterum est occultissi-
mum; ex cuius reuelatione, si sciatur; sequitur
personae eo laboranti magnum detrimentum, &
alia grauissima damna: & respondet cum Ledes-
ma *de matrim. dict. quaest. 56. art. fin. dubio 2.* Eman.
Rodrig. *tom. 1. summa cap. 238. num. 6.* sufficere, &
satis esse in narratione ad Pontificem missa, im-
pedimentum publicum duntaxat exprimi, tacito
altero occulto, cum hac tamen conditione, vt
impedimentum occultum proponatur etiam Pon-
tifici in sacra poenitentiaria simul cum publico,
vt vtriusque notitiam habeat, qualiter exigitur,
vt valida sit dispensatio. Sed respondeo cum
Diana *suprà*, & Merola *tom. 2. disp. 4. cap. 6. n. 451.*
quod quando in sacra poenitentiaria, impedi-
mentum occultum Pontifici proponitur, & ex-
primitur non declarantur partium nomina: quare
proponendo illud Pontifici in sacra poenitentiaria
occurritur inconuenienti; & propterea saluatur
quod necessarium est, vt rectè, & validè conce-
datur dispensatio absque vllo prorsus periculo
incurrendi contrahentes aliquod graue damnum,
cum nomina eorum non publicentur, ita Diana
imò & in hoc casu Sanchez temperans suam
sententiam *in dict. disp. 23. num. 7* dicit esse neces-
sarium, vt occultum illud impedimentum propo-
natur Pontifici, vbi latè agens ponit exempla, re-
ferens casum ad se peruentum in illis diebus, idem
credens *num. 8.* etsi impedimentum illud occultum
esset illius generis; vt ex manifestatione, infamia
non sequeretur, vt si esset votum castitatis.

Et secundùm praxim secundae sententiae, re- 42
fert Nauarrus *lib. 4. cons. in 1. edit de sponsalibus
num. 1. & tit. de consanguin. cons. 1. num. 2. & cons. 2.
num.*

num. vnico, & conf. 5. num. 2. 3. & 4. & conf. 10. n. 1. vbi passim contingerit in Curia impetrari dispensationem in quodam matrimonij impedimento, non facta mentione de alio; & quod postea impetretur dispensatio super alio.

43 Prædicta circa relatam nostram sententiam mihi admodum vera videantur, si concurrant impedimenta diuersa, secus si sint eiusdem speciei veluti si v.g. contingat, vt alter contrahentium, esset alteri coniunctus duplici titulo consanguinitatis in eodem, vel diuerso gradu, vt in tertio ex vtroque latere parentis, patris scilicet, & matris, vel in tertio ex vno tantùm, & in quarto ex duplici latere, vel in tertio ex quarto ex vtroque latere bis; quis tunc debens hæc omnia exprimi, debetque fieri mentio multiplicis gradus vtroque titulo, alioquin dispensationem esse subreptitiam, existimo cum Sanchez *dict. lib. 8. de matr. disp. 14. & 22. num. 5.* Conine. *de Sacram. disp. 33. dub. 6.* Basilio *lib. 8. de matrim. cap. 17.* Hurtado *disp. 26. dif. 6. num. 28.* Bonacina *tom. 2. disp. 1. punct. 5. q. 2. num. 3. vers. secundo*, Filliucius *tom. 1. tract. 10. p. 2. cap. 19. num. 327. vers. secundo si*, Ægidius Coninc. *de Sacram. lib. 7. cap. 10. dub. 4. num. 3.* Et est ratio; quia etsi tunc impedimenta non differant specie tamen sunt plura numero habentia vincula validiora; quomodo ego intelligo dictum *dict. cap. 1. de Trenga*, & Ægidius cum Filliucio, & Bonacina, sic testatur de praxi sacræ pœnitentiariæ, & stylo Curiæ; & secundùm hanc explicationem crediderim veram Thomæ Sanchez, & aliorum sententiam iam adductam.

QVÆSTIO VII.

An pœna falsitatis puniatur impetrans à Papa seu à Principe rescriptum obreptitium, vel subreptitium: vbi quid de Curiali mutante narratiuam. Et quid vbi narratiua fieret dubitatiuè: & aliquid de rescripto *perinde valere*, & *de gratia, si neutri*; ac de aliis, quæ si non exprimantur, reddant, siue non gratiam subreptitiam. Vbi an de lite debeat fieri mentio, ac de statu processus.

SVMMARIVM.

1 *Impetrans obreptione, & subreptione rescripta, non aliis pœnis punitur, quam quod careat impetratis*, n. 3.

2 *Falsificans, seu abradens litteras Papæ, aut Principis, punitur, vt falsarius, & amittit causam cadens ab ea.*

3 *Subreptitias litteras impetrantes non puniuntur excommunicatione, & aliis pœnis, sicut eas falsificantes.*

4 *Curialis, seu sollicitator, qui mutat narratiuam impetrantis, punitur excommunicatione; quia est falsarius*, vt numero 5.

6 *Curiales, siue sollicitatores Curiæ dicuntur alias copistæ, & quæ personæ comprehendantur in breui de hoc loquente.*

7 *Mensis narratiua debet fieri ab impetrante beneficium, ne præiudicium, si at Ordinario.*

8 *Mensis narratiua non debet fieri dubitatiuè sed positiuè*, vt n. 12.

9 *Gratiæ pars, est verificatio narratiuæ.*

10 *Narratiua dispositiuè est verificanda, vt obuietur fraudibus, etiam in gratiis concessis motu proprio*, n. 11.

13 *Mensis narratiua, positiuè fieri debet, siue vacatio beneficij sit de iure, siue de facto fallit dupliciter*, vt hic.

14 *Narratiua sunt iustificanda in gratiosis, maximè quando copulatiuè sunt, redduntque Principem difficiliorem ad concedendum, aut super quibus Princeps se fundauit.*

15 *Ætatis narratiua est, si consistat in facto proprio est verificanda, alias rescriptum fit subreptitium expressione falsa ætatis*, numero 16.

17 *Gratia narratiua etiam si sit negatiuè concepta est verificanda in iudicio ordinario, aut executiuo.*

18 *Qualitates narratæ, sunt verificandæ in gratiosis, si qualitas inest de facto, secus si ex iure.*

19 *Perinde valere rescriptum quod sit remissiuè.*

20 *Gratia* si neutri, *cui conceditur.*

21 *Collatio Ordinarij non faciens mentionem de iurepatronatus, est subreptitia.*

22 *Subreptitia dicitur gratia, si quis non fecit mentionem de qualitate Præbendæ, non si quis impetretur beneficium, tanquam curatum cum sit simplex.*

23 *Subreptitia dicitur ob non expressionem valoris fallit*, à n. 25.

24 *Gratia regulariter pro absente subiacet subreptioni: fallit* n. 31.

25 *Gratia non dicitur subreptitia, quando in rescripto amittitur, consuetum apponi, & Papa præsumitur de eo habere notitiam.*

26 *Gratia non dicitur subreptitia, si taceantur ea, quæ ius non mandat exprimi; vt quod quis est filius delati de hæresi*, n. 27.

28 *Gratia non dicitur subreptitia, si non fiat mentio de qualitate iure minus considerata: & quando qualitates æquipollentes sunt expressæ.*

29 *Prouisio Nuntij, quæ dicitur noua prouisio, non est subreptia, licèt non sit expressum de noua prouisione.*

30 *Gratia non est subreptitia, si non fuerit facta mentio de iure quæsito, vel de intrusione.*

32 *Clausula* motus proprij, *non subiacet subreptioni.*

33 *Clausula* amoto, *tollit subreptionem taciturnitatis, detentionis, beneficij alterius.*

34 *Clausula* quod de subreptione dici non possit; *tollit vitium subreptionis.*

35 *Commissio non dicitur subreptitia, in qua non fuit facta mentio, quod causa fuerat instructa, si in ea adest clausula* cuius statum.

36 *Clausula* litis statum, *quid operetur*, numero 40.

37 *Processus debet fieri in rescripto: fallit in gestis post appellationem: & quando actus est nullus; & quando quod omittitur non impediret rescriptum*, & n. 49.

38 *Status Causæ est facienda mentio in rescripto.*

39 *Litis, & sententia nulla, non debet fieri mentio in rescripto.*

40 *Clausula* cuius statum, *non operatur, quin capi possit possessio, nec præseruata subreptione, si non fiat mentio de re iudicata,* num.41.

41 *Iudicata res, requirit mentionem in rescripto: fallit si fuerit deducta in controuersiam,* num.42.

43 *littera Apostolica non excusant ab attentatis, quando in eis non fuit facta mentio de lite.*

44 *Litteræ sunt subreptitia, non facta mentione litis; sic vt possessio postea capta sit attentata, & n 46.*

45 *Breue, non debet esse subreptitium, & numero* 46.

46 *Rescriptum, seu breue de capienda possessione, si est subreptitium, est nullum ipso iure: & quare*, n.47.

48 Cap. dilectæ 10. de exceptionib. num. 49. & 50.

49 *Excommunicatio lata post appellationem, non est in rescripto exprimenda, valetque, ipsa excommunicatione non expressa.*

1 ALiud est agere de pœna falsificantis litteras Apostolicas, seu Principis, aliud inquam per obreptionem & subreptionem illas impetrare; etsi Doctores inuoluant, quia in primo casu loquitur latissimè Farinacius de falsitate, & simulatione *quæst.*150.cum multis per eum relatis, quem vidi adductum à quodam viro docto ad propositum nostræ quæstionis. Sed cum eum perlegerim fere illud verbum de puncto propositi dubij, afferre video: & sic videtur iuxta regulam textus nostri, vt impetrans rescripta, gratias, siue dispensationes per obreptionem aut subreptionem, non puniatur aliis pœnis, quam quod careat impetratis litteris iuxta distinctiones, de quibus Pontifex fuit vsus in textu nostro, & in aliis, *supra in princip.* adductis alias inquam si aliis pœnis puniretur im-
2 trans Pontifex eas alicubi assignaret, † sicut de illis loquitur contra falsificantes, abradentes litteras Apostolicas, eisque malè abutẽtes vt dico latè per textum *in cap. ad falsariorum de crimine falsi*, & dixi *in cap. cum non ab homine de iudic. quæst.*26. *& quæst.*30. *& in cap. ad audientiam, de crimine falsi*, vbi de pœna falsificantis sigillum Principis; Imo & Pontifex *in c. quod super 4. de fide instrum.* non puniuit cruce signatos, de quibus, *ibi*, nisi iuxta tenorem textus nostri etiam si per litteras tacita veritate, vel falsitate expressa, intenderent à voto absolui; etenim ibi puniri tantum fecerunt vt hic, & quod votum adimplerent antea factum, nec ad aliam pœnam transitum fecit ibi Pontifex, sicut facit contra litterras falsificantes, *in dict. c.*3 & ad falsariorum de crimine falsi, vbi priuat falsificantes à beneficiis, excommunicat, degradat; & sic degradati, traduntur puniendi iudici sæculari; item *in dict. cap.* 3. in exilium mittuntur, &c. Item falsitatem committens, licet perdat causam, sed non per hoc aduersarius obtinet nisi suam probat intentionem, Surd. *decis.*282.*num.*3.& Berouis ait *decis.*292.quod falsitatem committens in causa, cadit ab ea per sententiam, & Hypolit. *cons* 70. *num.*18. Gonzalex *in reg.*8. *cancel.glossa* 57.*n* 45. dicunt vt falsificans litteras, quæ alias erant nullæ, incidit in falsi pœnam, ac debet puniri, Barbosa *in cap. olim.*25. *hoc tit.n.*56. *&* 72.

Quare optimè S. Antonin. *p.*3. *tit.*35. *cap* 53. 3
Siluester verb.*excommunicatio n.*8. *excommunic.*4. vers. *& secundo.* Caietanus *eodem verb. cap.*26.quos referunt, & sequuntur Cariolan. *in explicatione sexta excommunicationis Bullæ, in Cœna Domini*, vers. *dubitantur*, Barbosa *in dict. cap. ad falsariorum num.*5. dicunt quod impetrantes litteras subreptitias, vel obreptitias non ligantur excommunicatione, qua ligantur falsificantes litteras Apostolicas, *in dict. cap. ad falsariorum*, etsi in dicente falsum non admittatur excusatio ignorantiæ Barbosa *num.*11. cum Eman. Rodriguez *quæst. regul. tom.*2.*q.*14.*art.*2.

Et licet ex textu nostro probẽt Doctores tripli- 4
cem relatam conclusionem in principio addictam, commensuratamque esse pœnam eius iuxta commissam rescripti subreptitiam dolo, aut simplicitate, vt in versiculis, *nos igitur*, & in *inter alios*, nempè vt solum careat impetrans litteris sic impetratis, nec de alia pœna aliquid Doctores loquantur in textu hic, & in aliis similibus de obreptione, siue subreptione agentibus, ego dixi non prætermittendum casum sequentem; scilicet quod curialis, aut sollicitator qui vt facilius dispensationem impetret mutans narrationis substantiam, manet excommunicatus per motum proprium Pij V. vt ait Henriquez *lib.*12. *de matrim. cap.*3. *num.*7. *in fine*, ex quo videtur alia pœna, præter dictam in textu nostro, puniri falso impetrantem dispensationem: aliquid dixi, *supra quæst.*5. *num.*31. *&* 32.

Sed respondeo esto vt verum sit sic Bulla Pij V. 5
determinatum adhuc Pontificem ibi non loqui de impetrante per obreptionem, & subreptionem tacendo veritatem aut falsum exprimendo, sed de curiali, vel solicitatore mutante hoc est falsificante narratiuæ substantiam sui clientuli: quare non est mirum, vt potius puniatur. Iuxta tenorem, *dicti cap.*3. *& dict. cap. ad falsariorum de crimine falsi*, vt constat ex tenore eiusdem motus proprij Pij V. qui nullam excommunicationem imponit, sed solùm decernit, vt pœnâ falsi plectantur, vt bene expendunt Fr. Eman Rodriguex *tom.*1. *summa in* 2. *editione cap.*238. *in princ.* Vega 1. *tom. summ. c.*88. *casu* 4. Thomas Sanchez *lib.*8. *de matrim. disp.*25.
*num.*58. † Et quod ille motus proprius loquitur 6
de procuratoribus, tam officij sacræ pœnitentiariæ, seu contradictarum, quàm aliis quibuscumque solicitatoribus, quos *Copistas* vocant, qui veritatem facti à narratione, quam à partibus habuerunt quoad substantialia, & qualitates necessario exprimendas, diuersam faciunt, seu quo quomodo inuertunt, aut deprauant, immutantve.

Ad secundam quæstionis partem, quid si narra- 7
tiua fieret dubitatiuè: vt respondeam præmitto iuxta verba Regulæ VIII. Cancellariæ. vers. *gratiis omnibus*, quod in omnibus gratiis beneficialibus narrari debet mensis vacationis sub pœna nullitatis: sic Puteus *in decis.*445.*lib.*1.*& decis.*159 *lib.*2.*&* 475 *lib.*3. Mohedan. *decis.*4. *de concessione prebend.* Caputaq. *decis.* 136. *part.* 2. & alij communiter ex eo procedere, dicentes vt Papa sciat an vacatio contigerit in mense reseruato, vel Ordinario; quia non intendit præiudicare Ordinario collatori, Puteus *decis.*59.*lib.*1. aliquid per Rotam *decis.*724.*num.*6.*p.*3. *& decis.*9.*n.* 22. *p.*2.

Vnde ad difficultatem dico nõ esse satisfactum 8
prædictæ regulæ, si narratiua mensis fieret dubitatiuè, veluti diceretur quod forsan vacauit in

tali

tali mense, Cæsar de Grassis *decis.2.à num.7. de prob.* aliquid per Rotam *decis.* 112. Riccius *collect.*1141.nec enim sufficit dicere quod vt asseritur vacauit in tali mense; quia per illud verbum impersonale *asseritur*, de quo dixi *supra sub Rub.& in cap.3.hoc tit.*nihil concluditur; eo quod mensis vacationis narratus, semper debet verifi-
9 cari, & ratio rationis est; † quia verificatio narratiuæ est pars gratiæ: sic docent Crescent. *decis.4.de concess.Prabend.*Mohedan. *decis.*8. *hoc tit.* Cæsar de Grassis *decis.* 12. *&* 20. *& decis.* 2. *de prob.*Caputaquen.*decis.*240.*p.*2. Cassador. *decis.*4. *de prob.* aliquid per eundem *decis.* 6. *à num.* 2. *de Iure Patron.* Rota *decis.* 60.*&* 77. *hoc tit. in antiquis*, aliquid per eandem Rotam *in antiquior.decis.*211.*p.*1 *diuers.*

10 Quæ conclusio ita est fauorabilis, vt dispositiuè debeat fieri narratiua, vt dixit Rota *decis.*700. *lib.*1.aliquid *in decis.*264. Riccius *d.collect.* 1141. vers. *ampliatur tertio*: & reddunt rationem Rota *decis.*42. *diuers.p.*2. Caputaq. *decis.*215. *p.*3. quia omnis constitutio emanata ad obuiandum fraudibus est fauorabilis: ita videtur confirmari ex textu nostro, & aliis.

11 Et intelliges ex vers. *& ampliatur* infra. † Item extenditur vt procedat non solùm in supplicationibus, & gratiis factis ad instantiam partis, sed etiam in concessionibus gratiarum, quæ fiunt motu proprio, Rota *decis.* 6. *&* 7. *de prabend. in nouis*, *& decis.*71 *hoc tit. in antiquis*; Mohedan. *decis.*4.*num.*2.*& decis.*9.*num.*4.*de priuileg.* aliquid per Puteum *in decis.*386.*num.*3.*lib.*1.licèt præfata causa non suppleat defectum intentionis nolentis concedere dictas gratias sine mensis expressione, Puteus *decis.*70.*lib.*3. Achiles de Grassis *decis.*10. *de prabend.*idem Puteus *in decis.*307.*lib.*3.aliquid *in decis.*386.*num.*3.*lib.*1.Rota *decis.*33.*à num.*6. *in antiquis*, Cassador *decis.*4.*de concess prabenda*, & procedit etiam in gratia nouæ prouisionis, Mohedan.*decis.*4. *de concessione prab.* aliquid per Rotam *decis.*443.*p.*2.

12 Et ampliatur conclusio, vt intelligatur dictum *supra* à vers. *qua conclusio*, nempè vt narratiua de mense fieri debeat dispositiuè, dicendo affirmatiuè, simpliciter, & absolutè quod beneficium vacauit in tali mense, vt patet ex verbis dictæ regulæ 8.Cancel. ibi: *Dispositiuè mentionem fieri.* Et quia huiusmodi defectus non suppletur per clausulas generales, Crescent.*decis.*15.*de prab.* Mohedan.*decis.*17.*eodem*, Cassador. *in decis.* 5. *eodem*, Verallus *decis.*63.*&* 253.*p.*1.Card. Puteus *decisione* 220.*lib.*1.Bellamer. *in decis.* 125. Caputaquen. *decis.*188.*p.*1.aliquid per Rotam *decis.*475. *lib.* 1. *diuers.*

Dicta inquam procedunt siue vocatio sit de
13 iure, siue de facto, vt dicunt Rota 102. *lib.* 1. *diuers.* Riccius *dict.collect.*1141. *circa finem*, qui, & Puteus *decis.* 25. *lib.*1. limitant primo dicentes minimè locum habere dictam conclusionem, quando beneficium fit reseruatum ex alio capite, quam ratione vacationis in mense Apostolico. Et secundo idem Puteus *decision.*345. *lib.*3. & Rota *decision.* 9. *de iure patron.* in antiquis limitant in prouisionibus, & gratiis Ordinariorum, vt tenent etiam Baldus *decis.* 23. quia in Ordinariis regulariter præsumitur scientia de mense vacationis, quod verius est, vt dixi *sup.quæst.*2.*num.*43.& alibi, etsi Puteus *decis.*395.*lib.*3.dicat procedere etiam quia Ordinarius semper prouidet de motu.

14 Et quod in gratiosis, narrata sint iustificanda docent Doct. *in c.*1.*de litis contest.lib.*6.ita vt debeant verificari quæ reddunt Principem ad cõcedendum difficiliorem, vel super quibus Princeps se fundauit maximè, quando copulatiuè sunt narrata, & quælibet narratiua per se non sufficit, abundè patet ex dictis *supr. in hoc cap.*& in aliis à principio tituli, & in aliquibus sequentibus, in terminis docent decisum propter Ordinarios *in dicto cap.*1. Rota *decis.* 20. *de prab. in nouis*, Bellameta *decision.*76.*& in decis.*303.Veral. *decis.* 39 *p.*1. Puteus *decis.*141.*lib.*1 Rota *decis.*4.*&* 75. *hoc tit.in antiquis*, Ægidius *decis.*4.*&* 95 Cassador.*decision.*11. *& in decision.*12.*prab.*Caputaq.*decis.* 310. *p.*1. *&* 142.*p.*2.

Et hæc conclusio extenditur vt procedat etiam 15
quoad narratiuam ætatis, quamvis consistat in facto proprio, Fab.*decision.*17.Mohedan.*decis.*336. Riccius *collect.*1318. ad textum *in dict. cap.* & addit Caputaq. *decis.*114. *p.*2. quod gratia redditur
nulla, si narratiua ætatis non iustificetur. † Et 16
Mohedan.*decis.*8. *hoc tit.* Riccius *collect.* 325. ad nostrum textum ait vt subreptitium sit rescriptum per expressionem falsæ ætatis; quia tunc dispensationis gratia vitiatur. Et addit secundo Cæsar de Grassis *decis.*66. vt obtineat etiam quoad nar-
rata in dispensatione, quæ sunt verificanda. † 17
Item ampliant Cassador. *decis.* 5. super regul. vt fuit dictum in vna Meliten.Canon.16.Iunij 1586. coram Cardinali Plato, vt procedat quoque, si narratiua gratiæ, sit negatiuè concepta; item ampliant Cæsar de Grassis *decis.*48.Mohedan. *decis.*504. vt procedat nedum in iudicio ordinario, verùm & in iudicio executiuo, quod notabis ad ea, quæ longissimè scribit Nicolaus Garcia *de benefic.tit. p.* 6. præcipuè *à cap.*2. *à num* 184.*&* 200.vbi de textu nostro, & de executoribus gratiarum Apostolicarum, & quæ debeant verificare, aliquid dixi *supra in principio.*

Imò & ampliatur prædicta conclusio, vt pro- 18
cedat vtique etiam respectu qualitatum; quia in gratiosis etiam qualitates narratæ, sunt verificandæ, Cæsar de Grassis *decis.*7.*de prob.*quod est verum quando qualitas narrata inest de facto, secus si ex iuris dispositione; quia tunc non est opus eam iustificare, Rota *decis.* 75. *&* 33. *hoc tit. in antiquis*, & limitat etiam Riccius *d.decis collect.*1318. in casu decit Rotæ *diuers.*531.*p.*1.Cassador. *decision.*100. *de prabend.* & Ægidij *decis.* 734. de aliis, dico *infra* in versiculo *ad vltimam partem.*

Ad tertiam quæstionis de rescripto perinde va-
lere, cuius tractatio aliquo modo comprehenditur 19
sub lectura, & decisione textus nostri scribunt Azor.*lib.*7.*moral.tom.*2.*cap.*31. *quæst.*1. & de materia textus *quæst.*2.3.4.5. *&* 6. Salas *de legibus sectio.*5.& Sahagun. & alij practici Romanæ Curiæ, & notat Alexand. Ludouis. *decis.* 13. *num.* 3. quod perinde valere obtentum lite pendente, non facta mẽtione litis, nõ suffragatur, nisi iustificetur, vt confirmatur etiam ex dictis in fine huius quæstionis, agit latissimè Rebuffus in praxi beneficiali *p.*2.*à fol.mihi* 311.vbi quid sit, & ad quid practicetur, eum videbis ex proposito.

Hic etiam applicabis quod scribit latè Nico- 20
laus Garcia *de gratia si neutri p.*6.*cap.*2. *à num.*110. ex infinitis decisionibus; idcò ad quid ea veniat, non transcribo: & in aliis decis. Alex. Ludouis. *decis.*137.*num.*8.*&* 9.*& decis.*89. *num.*2. *& decision.*84.*num.*1.*dict.decis.*89.*num.*3.*& decis.*94. *n.*7. *&* 8.& quod hæc requirat litem tempore impetrationis

trationis, idem *dict. decis.* 94. *num.* 1. cumque hæc
gratia concedatur prouiso Apostolico ex stylo
datariæ, etiam aduersus prouisum Apostolicum,
Alexand. Ludouis. *decis.* 150. *num.* 3. *&* *num.* 2. dicit
vt non sit subreptitia, si non fuit facta men-
tio, quod collitigans erat prouisus Aposto-
licus.

21 Ad quartam quæstionis partem quæ reddant,
vel non subreptitium rescriptum præter adducta
latè *supra in cap.* 3. *&* 8. & aliis, & in textu no-
stro, ne longos commentarios faciam, breuiter
dico, vt collatio Ordinarij non faciens mentio-
nem de iurepatronatus, est subreptitia, Verallus
22 *decis.* 224. *p.* 3. † Et vbi quis non fecit mentio-
nem de qualitate præbendæ, scilicet quia sit Sa-
cerdotalis, vel electiua: nam tunc gratia dicitur
subreptitia, Rota *decis.* 41. *hoc tit.* sed non erit
gratia subreptitia, si quis impetrauit beneficium
tanquam curatum, si postea reperiatur simplex,
vt dixit Rota *decis.* 37. *hoc tit. in antiquis*, Riccius
dict. collect. 325. *circa finem*: & sic si Canonicus
præbendatus in impetratione expresserit præben-
dam, & non Canonicatum, Rota *diuers. decisio-
ne* 72. Bisignet *decis.* 11. *de præb.* sic quamvis repe-
riatur fructuum excedere quantitatem, Bisignet,
23 *decis.* 6. *de præb.* † Item dicitur subreptitium ob
non expressionem valoris, Crescent. *decision.* 18.
24 *hoc tit.* de his duobus iam *suprà* egi. † Qui *deci-
sion.* 10. *de præb.* ait quod regulariter gratia pro ab-
sente subiacet subreptioni, & Verall. *decision.* 225.
p. 3. generaliter notat quod vbi subreptio habet
locum, vitiat ipso iure; sed de hoc dixi iam *sup.*
à principio nostri textus, qualiter intelliga-
tur.

25 Sed è contra gratia non dicetur subreptitia,
quando in rescripto omittitur consuetum apponi,
& Papa præsumitur de eo habere notitiā Crescent.
decis. 14. *de præb.* vnde licet in rescripto fuerit omis-
sum id, quod si esset expressum Papa, vel non con-
cessisset, vel minus facilè, probatur tamen sciuis-
26 se pulchrè Verall. *decis.* 121. *p.* 3. † Nec dicitur
subreptitia si tacetur ea, quæ ius non mandat ex-
27 primi pulchrè Mohed. *decis.* 8. *hoc tit.* † Quare
licèt quis non expraesserit, quod esset filius delati
de hæresi in impetratione dispensationis beneficij
gratia non vitiatur, idem & Riccius *sub dicta*
28 *collect.* 325. † Nec dicetur subreptitia si non fiat
mentio de qualitate à iure minus considerata Ve-
rall. *decis.* 224. qui *decis.* 221. idem ait quod quali-
tates æquipollentes sunt expressæ; & licèt quali-
tates benficij non expresserit; eo quod sufficiat
ipsum exprimere beneficium, Rota *in decision.* 10.
hoc tit. quæ *in decis.* 39. *diuers. hoc tit.* in antiquis
dicit, vt data etiam taciturnitate pensionis, id in-
telligens in Clerico paupere impetrante in forma
communi.

29 Item etiam quod prouisio Nuncij, in qua est
facta mentio præsentationis, dicitur noua proui-
sio, & non est subreptitia licet non fuerit expres-
sum de noua prouisione, Mohed. *decis.* 3. *de præb.*
30 † Nec erit subreptitia, etsi non sit facta mentio
de iure quæsito, vt in casu Mohedan. *decis.* 34. *de
præb.* & licet non fuerit mentio facta de intrusionè
31 Verall. *decis.* 118. *p.* 3. imo, † & Rota dixit *decisio-
ne* 74. *hoc tit.* vt impetratio pro alieno in absentia,
si subreptitia in aliqua parte reperiatur, non no-
ceat absenti, etsi vt iam dixi regulariter gratia
pro absente subiaceat subreptioni: alia ponit
Alex. Ludouis. *decis.* 150. & alibi sæpè vbi Oliuer.
Beltramin.

De clausula *motus proprij*, iam *suprà* dixi *q.* 4. 32
à num. 45. quod non subiacet subreptioni, id est
quod tollat vitium subreptionis, vt etiam dixit
Anton. Faber *decis.* 1. *hoc tit.* † Quare nunc addo 33
vt clausula *amoto*, tollat subreptionem taciturni-
tatis detentionis beneficij alterius, vt dixit Rota
in decis. 37. *hoc tit.* & cæteri de clausula hac scri-
bentes. † Item & quod clausula (quod de sub- 34
reptione dici non potest) tollat vitium subre-
ptionis, scripsit Verallus *decision.* 218. *p.* 3. † Nec 35
dicetur subreptitia commissio, in qua non fuit fa-
cta mentio quod causa fuerit instructa, si tamen
in ea adest clausula *cuius statum &c.* docent Achi-
les de Grassis *in decis.* 9. *hoc tit.* Riccius *dict. col-
lect.* 325. in vers. *modo.* † Et dicta clausula *litis* 36
statum, operatur, vt censeatur facta sufficiens
mentio litis, Gemin. *cons.* 120. *num.* 6. & fuisse di-
ctum in vna Zamor. fruct. Nouemb. 12. anni 1584.
& in vna Milit. 13. Nouemb. 1595. Alex. Ludouis.
decision. 2. *num.* 6. & *ibi*, Oliuer. Beltramin. *num.* 16.
Marta *in suo clausular.* 174. *part.* 1. cum pluri-
bus decisionibus: alia dico *infra* in vers. *aduerten-
dum.*

Vnde etsi aliqua iam *suprà* dixerim de men- 37
tione status causæ, & processus facienda, vt re-
criptum non dicatur subreptitium iam ad vltimam
quæstionis partem respondeo, vt *suprà sub c.* 8.
& 17. & in terminis Balboa affirmat regulariter ex
textu nostro, & *ex cap. cum dilectus hoc tit. & in
c. dilecta* 10. *de except. n* 8. *&* 9. vbi limitat, veluti
in gestis post appellationem interpositam: ar-
gum. textus *in cap. bona de confirm. vtili.* Secundo
quando actus est nullus, vt *in cap. ex tenore cap.
ex parte hoc tit.* Tertio quando illud omissum est
talis naturæ, quod expressum non impediret res-
criptum ex communi Doctorum *hic*, *& in cap.
postulasti* 27. *hoc tit.* † Et adiicies quæ congerit 38
hic Barbosa *à num.* 14. vbi dicit quod est facienda
mentio in rescripto de statu causæ, nec reddi re-
scriptum nullum si non fiat mentio de lite nulla
ibi num. 16. *& ibi num.* 23. † Quod non debeat fieri 39
mentio si sententia erat nulla, hæc dicta multis
comprobans: at de prædicta conclusione scribunt
inter antiquos Panormit. *in dict. cap.* 10. *de except.
num.* 3. Imola *opposit.* 7. Paris. *num.* 7. & Doctores
per iura prædicta *ibi*, *& in cap. inter Monasterium
de sent. & reiud.*

Aduertendum est quod licet clausula *cuius sta-* 40
tum, de qua vbi proximè præseruet gratiam à
subreptione ob non factam mentionem de lite;
non tamen operetur quod capi possit possessio
absque vitio attentatorum, vt fuit dictum in Tor-
detonen. iuris patron. 13. Maij 1616. coram R.P.D.
Pamphilo, & in Conchen. beneficij de Trieste
1609. Nouemb. 20. coram R. Coccino De-
cano.

Et nec præseruat à subreptione, si non fiat 41
mentio de re iudicata; quia res iudicata requirit
specificam, & indiuiduam mentionem, Marta
dict. clausul. 174. *in fine*, & fuit dictum in Abulen.
Capellaniæ 21. Aprilis 1602. coram Cardinali Lan-
celloto Iuniori, & in Toletana beneficij 14.
Nouemb. 1605. coram Iusto impressa penes Mar-
chesanum *de commissione tom.* 1. *fol.* 384. † Quod 42
non procedit, ait Oliuerius Beltram. *suprà n.* 18. si
res iudicata esset iam deducta in controuersiam;
quia tunc sufficit facere mentionem de lite per
clausulam (*cuius litis statum*) vt fuit dictum in
vna Burg. præeminentiæ. coram R.P.D. Coccino
Decano 3. Martij 1608.

Item

43 Item & secundo aduertes quod litteræ At osto-
licæ non excusant ab attentatis, quando in eis non
fuit facta mentio de lite, docet Alex. Ludouis.
decis. 305. *n.*5. sic fuisse dictum in vna Vrgellen.
44 Archidiaconatus 13. Aprilis 1599. † Quare ex
his & aliis resolues quod sint subreptitiæ litteræ,
non facta mentione litis, sic vt possessio postea ca-
pta sit attentata, vt fuit resolutum coram Domin.
Pania in causa iam dicta Vrgell. vt iterum tefert
idem Alex. Ludouis. *dict. decis.*2. *a.*5 quam deci-
sionem ad litteram, & ex aliis pluribus adducit
Nicol. Garcia *de benef.p* 6. *c.*3. *n.*15. & sic ipse *ibi*
*n.*14. Caputaq. *decis.*70. *p.*1. Rota *decis.*469. *lib.*3.
*p.*3. *diuers.* quæ est Paleoti 116. & Lancell. *de atten.*
45 *in præfat.c.*4.*n.*413. † Qui etiam *c.*12. *limitat.*30.
n. 3. ait quod breue non debet esse subreptitium,
vt etiam dixit Flamin. Paris. *de resign. lib.* 10. *q.*6.
*n.*25.

46 Nota vt quamvis rescriptum ad lites subrepti-
tium non sit nullum ipso iure, vt latè iam dixi *in*
proæ. nostri textus, sed vitietur ope exceptionis, vt
hic, & *in c. ceterum.c.si autem hoc tit.* tamen prædi-
ctum tesetiptum, & breue de capienda possessione
si est subreptitium est nullum. ipso iure; sic vt
47 possessio capta, eius vigore sit vitiosa. † Quia est
extraordinarium, & exorbitans, atque executiuum,
sapitque plus gratiam, quàm Iustitiam, ex quo tol-
litur actio spolij, & attentatorum, idem Garcia *su-*
*pra n.*16. Gonzalez *in reg* 8. *Cancel. glossa* 9. *in an-*
*act.n.*275.

48 Vnde pro intellectu *dict.c.dilect. de except* dico
quod etsi iuxta regulam relatam rescriptum à mo-
nialibus imperratum Priori de Angles directum,
videretur nullum fuisse, & vitiosum propter dictã
regulam, rescriptum redditur inutile, quoties non
fit plena processus mentio; eo quod ibi suppressa
49 fuerit excommunicatio monialium. † Tamen ve-
rius est, vt excommunicatio non sit exprimendã,
quando latè fuit post appellationem interpositam
& *ibi* Barbosa *num.* 2. idem profitetur; eo quod
excommunicatus ad sui defensionem omnes, &
quascumque exceptiones proponere potest, cum
possit appellare iuxta textum *in c. cum. inter eodem*
tit. & iuxta quæ dixi *infra in c. intelleximus de iu-*
dic. exceptione non obstante excommonicationis,
valere rescriptum in causa appellationis, non facta
mentione excommunicationis, resoluens cum Fe-
lino, & Socino, quos sequitur Anton. Ricciulus *de*
*iure personarum c.*38.*n.*29. generale esse in omnibus
casibus ex quibus excommunicatos potest impe-
trare in illis valere rescripta non facta mentione
excommunicationis.

50 Ex quibus etsi videatur contra affirmare Bal-
boa *ex dict.c.dilect.n.*9.*in fine*, dum in specie il-
lius dicit fatendum esse vt rescriptum à Monachis
impetratum ad priorem de Gemoe directum,
plenè vitiosum esset, quia si Monachi qualitatem
excommunicationis allegatæ expressissent latam
fuisse post interpositam appellationem nequa-
quam illis concederetur; ob idque commissam fuis-
se causam Decanoliconiensi, vbi explicant Inno-
centius, Cardinalis Imola, & Panormitan. *nu-*
*mer.*3. Parisius 8. adhuc non impedit cum loqua-
tur de secunda impetratione, tacita prima vt pa-
tet ex littera propter quod videtur intrare regu-
lam *dict.c.ceterum cum concordatis hoc tit.* aliquid
*infra in c.*26.

AD TEXTVM IN CAPITE XXI.

Edoceri, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Abbas conuenitur in causa Monasterij per re-*
scriptum, in quo nulla fit mentio de
conuentu.
2 *Prælatus solus absque suo conuentu potest agere*
& conueniri super bonis ad Ecclesiam, vel
conuentum spectantibus, si quoad admini-
strationem sunt vnita: fallit in arduis ne-
gotiis, n 3.
4 *Canonici, seu alij de vniuersitate, num possint*
esse testes pro sua communitate remis-
siuè.
5 *Recusari an possit Episcopus cognoscens de bo-*
nis suæ mensæ remissiuè.
6 *Testificari an possit Episcopus pro Ecclesi re-*
missiuè.
7 *Canonicus agere potest, & experiri in iudicio*
sine mandato, actione finium regundorum,
pro prædiis suæ prebendæ.
8 *Rescripta habent vim extensiuam aut com-*
prehensiuam successoris, sed non extenduntur
ad res, vel personas in eis non comprehen-
sas, n.9.
10 *Æconomus, Ecclesiæve, debet esse Cleri-*
cus.
11 *Visitatores ordinis S. Iacobi, soleat iubere in*
mandatis, quod œconomi Ecclesiarum sint
Clerici, & non Laici: aliud in praxi.
12 *Procurator Clerici, num possit esse Laicus, re-*
missiuè.

HVNC textum explicaui *in cap. cum depu-* 1
tatus 6. *de iudiciis quæst.* 2. *num.*9. vers. *ve-*
rum, & *in cap. insuper de testibus quæst.*4. *num.*14.
Cumque nostri textus communis ea sit conclusio
quod in causa Monasterij conuenitur Abbas per
rescriptum, in quo nulla fit mentio de conuentu
nec propter hoc appellari possit nisi Abbas per
rescriptum, in quo nulla fit mentio de conuentu
nec propter hoc appellari possit, nisi Abbatis, &
conuentus bona essent distincta omnino; & ob
id probans cum multis Barbosa *hic num.* 1. & 2.
† addat *num* 3. quod Prælatus solus absque suo 2
conuentu, vel Capitulo agere, & conueniri pos-
sit super bonis ad Ecclesiam, vel conuentum
spectantibus, si quoad administrationem sunt
vnita; quia omnia administrat Prælatus, etiam
quod inter se sint separata; quia alia sunt deputata
pro mensa conuentus, alia pro mensa Prælati:
nam quoties communia sunt, poterit Prælatus
agere modo dicto, † præterquam in arduis ne- 3
gociis in quibus exigitur consensus vtriusque, vt
cum omnibus Canonistis hic docet.
Ideo adiunges quæ refero *infra ad Rub. & ti-* 4
tulum de his, quæ fiant à Prælato sine consensu
Capituli, item & à contrario casu, ea quæ dico
in cap. tertio loco de prob. & in cap. nuper 6. cap. insu-
per de testibus, vbi num Canonici queant esse
testes, seu alij de vniuersitate, capituli, aut
conuentus

5 conuentus pro rebus communitatis suæ. † Item
applicabis quæstionem nùm Episcopus cognoscés
de causa suæ mensæ possit recusari, de qua dixi
6 *in cap.4.de foro comp. quæst.* 30. † Et an Episco-
pus possit pro Ecclesia testificari, dixi *in cap.7. de
prob.quæst* 2.vers. *ad vltimam*: & applicabis quæ
dico *à quæst.1. in cap. 9. de iudicus*, proprius *cap.
sequenti*,verb.*restituisis*: & quæ noto *infra in cap.
dilect.8.per text.ibi de except.*

7 Item applicabis quæstionem, quam resoluit
Balboa *in cap.ex litteris 3.de prob* dum *à num.36.*
ex illo textu supponit Canonicum agere posse, &
experiri in iudicio sine mandato finium regundo-
rum pro prædiis sui Canonicatus, & præbendæ,
probans *ibi num* 17.ex glossa illius textus,eo quod
tunc similis est aliis Ecclesiæ Prælatis, qui sine
mandato cómmune placitum est agere posse addu-
cens in comprobationem casum nostri textus, &
cap.inter dilectos de fide instrum. cum Panormita-
no *hic num.5.* Decio *num.8.* & cum aliis *in dict.
cap.3.*

8 Alia mouet *hic* Barbosa *sub num.* 3. vnum
quod rescripta habent vim extensiuam, aut com-
prehensiuam, de quibus aliquid *in cap. eam te 7.
hoc tit.& in cap.quia 5. de iud eius*, vbi quod re-
scriptum extenditur ad successorem, vbi latè
9 videbis *quæst.* 1. † Et applicabis quæ dico *infra
in cap.Rodulphus 35.hoc tit.*pro extensione glossæ
omnino, quatenus probat quod rescripta non ex-
tenduntur ad res, vel personas in eis non com-
prehensas.

10 Ad quæstionem, de qua Innocent. *hic*, quod
œconomus Ecclesiæ, & Episcopi debet esse Cle-
cus, Gratianus cum aliis *reg.* 318. contra Panor-
mitanum *ex l.61.tit.5.p.1.*

11 Secundùm quam Visitatores ordinis Sancti Ia-
cobi, solent iubere in mandatis, quod œconomi
Ecclesiarum sint Clerici, & non Laici; licèt de
petitione populorum in consilio ordinum semper
contrarium sit seruatum tenendo Abbatis opinio-
nem eo quod sit facilior, à Laico exactio, & exe-
exequutio, sed tenendo Gratianus de iure Inno-
centij opinionem, adducit Gregorium Lopez *in
dict.l.partita*, eam duobus modis limitantem. †
12 Quare ad hæc applicabis quæstionem, quam tra-
ctaui in *cap.2.de iudic.quæst.12.*vbi egi de ea, *An
Laicus possit esse Clerici procurator, & assessor, aut
Vicarius Episcopi.*

AD TEXTVM
IN CAPITE XXII.
Dilecta, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Processus factus litteris subreptitiis irritatur contra formam rescripti irritus nunciatur.*
2 *Rescripti forma est ad vnguem obseruanda.*
3 *Forma commissionis est obseruanda.*
4 *Formæ defectus annullat actum, & est maior, quam substantia, & n.5.& 6.etiam si omissio formæ fiat ex ignorantia, n.7.*
8 *Forma nec addi, nec detrahi potest.*
9 *Formæ omissio in qualibet parte minima vitiat actum; est enim formæ defectus maior, quàm causa efficientis.*
10 *Actus contra prohibitionem legis factus, non valet.*
11 Cap. cum causam 14. de sentent. & re iudicata.
12 *Iudex pronunciare an possit contra suam sententiam transactam in rem iudicatam, si pars non opposuit exceptionem rei iudicata.*
13 *Monachus degens in Monasterio nequit agere in iudicio, sine licentia Abbatis, aliter si degat extra.*

CVM communis nostri textus resolutio sit 1
quod processus factus per litteras subre-
ptitias irritatur, sed factus contra formam rescri-
pti, irritus nuncietur. Applicabis ad primum
omnia, quæ dixi *suprà in cap.20.de litteris, & re-
scriptis obtentis subreptione, aut obreptione.* Ad
secundum applicabis omnia, quæ adduxi latè *in
cap.1.de sent.& re iud.* quatenus *ibi* egi de senten-
tia lata contra leges, Canones, consuetudines,
extrauagantes, stylum, aut contra priuilegium
ibi q.2. & aduersùs alias decisiones.

Multis probat *hic* Barbosa quod forma rescri- 2
pti, seu mandati est ad vnguem obseruanda;
itavt omnia in contrarium sint ipso iure nulla; de
quo dico *infra in cap.fin.de restit.spoliat.quæst.1.* ali-
qua dixi *sub cap 20.q.4.*

Ob idque tenet cum multis idem *num.4.* quod 3
quis debet seruare formam suæ commissionis, de
quo *infra sub hoc tit.* & de officio Iudicis delegati
cap.21.

Et *ibi* in vers. *& forma mandati nostri exacta,* 4
multis probat idem Barbosa *num.* 8. quod non
seruata forma corruit actus probans ex regula
textus *in l. cum hi §. Prætor ff. de transaction. & in
l.non dubium cod.de legibus*: vnde Gratianus multis
probat *regula* 212. quod formæ defectus annullat
actum probans ex textu nostro *in cap. venerabilis
de officio delegati*: nam formæ defectus maior est,
quàm substantia, vt dixit Euererd. *in suo loco* 53.
vbi latè de materia, Felinus hic ampliat regulam
modis 12.& limitat modis 8.benè Iason.*in l.si pro-
curator cod. de procurat.* Et an actus contra for-
mam iuramento firmetur, Couar. *in cap. quamvis
pactum de pactis lib.6.p* 2. §.6. *num.2.* vbi probat
concludenter quod non. † Nec per æquipollens 5
probat Molina *de primogenus*; non adimpleri
quod pro forma requiritur *lib.* 2. *cap.6. num.* 57.
quem videbis. † Itaque formæ præuersio actum 6
vitiat, vt eleganter ostendit Matthæus de Afflictis
in decis.Neapol.355.post num. 5. † etiam si formæ 7
omissio ex ignorantia fiat, vt benè ostendit Mo-
lina *de primog.lib.1.cap.9.num.17.* † Itaque Ioan- 8
nes Gutiertez *in l.nemo potest ff. de leg.1. num.114.*
latè agens, & Ioannes Matiene.*in l.1.tit.4.gloss.4.
n.8.lib 5.recop.& glossa 16. num.4.* cum aliis dicunt
nec addi, nec detrahi posse aliquid formæ, quia
debet ad vnguem adimpleri; sic vt non sufficiat
per æquipollens. † Ob idque Matienz. *in l. 9.* 9
*tit.10.glossa 2.& in l.9.tit.11.glossa 4.num.11. lib.5.
recop.* dixit formæ omissionem in qualibet parte
minima reddere actum nullum; est enim maior
formæ defectus, quàm causæ efficientis, vt tra-
dunt communiter Doctores secundùm Crotum
in l.1. § siquis ita num.8. lect.1. ff.de verb.obligat.
& de hoc dictorio plenius *in cap. prudentiam* 21.
de

de officio deleg. per verba finalia, ibi, *mandati si quidem fines probaretur excedere, si quis contra for-*
10 *mam rescripti accepti, præsumeretur Iudicare.* † Et videbis quæ congerit Gratianus, *regula* 14. dum ponit regulam, quod actus contra leges, vel statuti prohibitionem factus, non valet ex *l. non dubium cod. de legibus*, de quo *sub cap. pen. de constit. & sub hoc tit.* vbi idem Gratianus ampliat de facto contra formam mandati, & contra formam rescripti, *num.* 2. & 3. vbi limitat duodecim modis.

His tamen omnibus obstat textus, *in cap. cum*
11 *causam 14. de sent. & re iudic. in eius 2. p.* vbi quod valet sententia lata non seruata commissionis forma. Sed hanc partem explicaui cum textu nostro, *ibi in princip. & sub quæst.* 1. sed in terminis expendendo textum illum cum textu nostro, leges quæ cum multis adducit Balboa, *in dict. cap. cum causam a num.* 9. *vsque ad finem*, vbi plures explicationes refert. Sed pro extensione regulæ, de qua loquutus sum leges quæ adduxi, *infra in dicto cap. fin. de restit. spoliat.* & ibi *q.* 1. & 2.

Et quia Innocentius hic in fine glossæ magnæ,
12 quem dicit ab omnibus approbari, Alexander. *cons.* 63. *num.* 21. *lib.* 4. dicat quod iudex possit pronunciare contra suam sententiam translatam in rem iudicatam, quando pars non opposuit exceptionem rei iudicatæ, & per probationes, & instrumenta constituit de iniustitia primæ sententiæ contra regulam iuris, *in l.* 3. *cod quando prouocare non est necesse, l.* 1. *Cod sententiam rescindi posse, l.* 15. *tit.* 11. *p.* 3. ideo leges ad quæstiones Zeuallos *de cognit. per viam viol. p.* 2. *quæst.* 110. & 111. vbi an Ecclesiasticus exequendo suam sententiam, quando appellationi fuit renunciatum vim faciat. Et an si retractat sententiam translatam in rem iudicatam, non opposita exceptione; ad quod leges quæ longè dico, *infra in cap. suborta* 21. *de re iudicata*, & quæ noto ad plures quæstiones, *in cap. qualiter* 17. *de accusat.*

13 Et in vers. *restituis*, quatenus, *hic* Barbosa *n.* 7. cum Petro Barbosa *in l. si longius* 6. §. *si filius num.* 50. *ff. de iudic.* notat quod licet Monachus non possit agere in iudicio sine licentia Abbatis; si tamen degat extra Monasterium de voluntate Abbatis agere possit, & conueniri eo absente, de tacito ipsius mandato; ideo applicabis plura quæ adduxi *in cap.* 9. *de iudic. a quæst.* 1. 3. & 7. & quæ item dico, *in cap.* 16. *eodem.*

AD TEXTVM
IN CAPITE XXIII.
Plerumque, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Rescripta iure Canonico sunt annalia si fiat iustitia, secus si fiat gratia, quæ sunt perpetua.*
2 *Rescripta sunt iuris stricti.*
3 *Annalis, & triennalis possessionis effectus remissiuè.*
4 *Protestatio non requiritur cum Aduersarius non reperitur.*

EXTVS huius materia principalis expenditur ex notatis *suprà in cap. fin autem* 9. *hoc tit. & in cap. ex parte* 12. *eodem.*

Et quia Barbosa ex verbis hic *infra annum n.* 3. 1
notet quod rescripta iure Canonico sunt annalia; & quod si sint Iustitiæ pereunt anno; secus in rescriptis gratiæ, quæ sunt perpetua commendans, vt videantur quæ ipse dixit *in cap. cæterùm* 3. *hoc titul.* ideò quæstionem 1. hic vt benè intelligas. † 2
Et quod rescripta non extendantur, vltra quæ comprehendunt; eo quod sint iuris stricti, dixit Balboa *in cap.* 1. *de causa possess. a num.* 49. videbis *in cap. Rodulphus*, infra, & supra *in cap.* 21. *à num.* 8.

Et cum glossa hic *intra*, commendet Barbosa 3
numero 4. vt videatur Tyraquellus *de retractu lignagier.* §. 1. *glossa* 10. *num.* 6. vbi tradit *de annali præscript.* ideo applicabis quæ adduxi *in cap.* 1. *de præscript.* vbi & de triennali; & quod dixi *sub Rubrica de causa possess.* vbi de effectibus annalis & triennalis possessionis in beneficialibus ad manutentionem, & acquisitionem iuris, in re.

In glossa verbo *negligentia hic* Barbosa *num.* 5. 4
& 6. dum dicit, quod protestatio non requiritur cum Aduersarius non reperitur; imò & quod impunè omitti possit, vbi prodesse non potuisset ideò applicabis quæ longè dixi de necessitate protestationis, & eius effectibus *in c. fin. de appell.*

QVÆSTIO I.

An rescripta ad lites, sint perpetua, an autem anno expirent?

SVMMARIVM.

1 *Rescripta ad lites dicuntur anno perire, si impetrans eis non vtatur ad effectum impetrandi secundum validum, non facta mentione de primis,* n. 2.

HVius quæstionis controuersiam ex hoc 1
textu, & ex *l.* 1. *cod. de diuersis rescriptis*, excitant Doctores, & quod sint annalia Iure Canonico, & perennia Iure Ciuili dixit Bald. teste Felino *in cap. sin autem hoc titulo*; sed non placet hæc resolutio; quia non est inducenda inter ius Ciuile, & Canonicum discordia, nisi aperte exprimatur: argum. textus *in cap.* 1. & 2. *de noui operis nunciat.* & eorum quæ dico *in c.* 9. *de foro comp.* Quare Petrus Rebuff. *in præfat. hoc tit. n.* 4. dixit rescripta, quæ iura partium respiciunt esse perpetua; veluti si Princeps alicui concedat vt conueniatur sub certo Iudice; quia decet beneficium Principis esse mansurum, secus in rescriptis Iustitiæ, quæ Iudicis comprobatione egent; quia illa fere annno pereunt, vel quidam, vt inquit Rebuffus, intelligunt ea, quæ ad ius rescribuntur, id est ad obseruationem iuris, vel elucidationem; illa enim sunt perpetua, sicut & ius; sed neutra harum placet, licet Menochius *de arbitr. iudic. casu* 202. *num.* 77. primam Rebuffi sit amplexus.
† Mihi tamen plausibilior est sententia dicentium 2
rescripta ad lites perpetua esse, & tandiu durare, quãdiu actio, seu ius durat super quo impetrantur, vt *in l. falsò* 2. *cod. de diuers. rescript.* cæterùm si dolo, vel negligentia is, qui rescriptum impetrauit, eo

intraa nnum non vtatur, tunc aduersarium eius experiri posse, & aliud rescriptum impetrare, illudque posterius valere existimo; licet nullam prioris mentionem faciat, vt dixi *supra sub cap. 20. hoc tit.* ita Pontificem in nostro textu explicant Doctores, Abbas, & Felin. & Bartol. Castrens. & Iason. *in dict. l. 2. Cod. de diuers. rescript.* Gofredus *in summ. hoc tit. num. 48.* Menoch. *de arbitr. casu 204. n.* *& cons. 100. n. 21. & 34. lib. 1.* Zephalus *cons. 304. num. 61. lib. 3* Decianus *cons. 18. num 1. lib. 1.* Faquin. *lib. 8. controuers. quæst. 65.* & sic impugnatus Cujac. *dum additus de diuers. rescript.* dixit iure veteri rescripta annalia fuisse ex textu nostro.

AD TEXTVM IN CAPITE XXIV.

Cum Contingat, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Ordinarius iudex debet humiliter exequi, quod ei mandatum est à iudice delegato.*

2 *Delegatus Papæ in causa sibi commissa, Iurisdictionem habet super Ordinarium, & quemcumque maiorem.*

3 *Ordinarius Iudex quid faciet, quando postea fuit requisitus cum litteris alterius delegati, vt exequeretur contrarium, quod exequutus fuerat virtute primi rescripti, & numero 4.*

4 *Litteræ primæ super secundas non reuocantur, vel ordinarius dubitet de tali reuocatione valent, nec secundum mandatum exequitur, donec contentio de iurisdictione terminetur.*

5 *Instrumentum est probatio probata.*

6 *Iudex pronior debet esse ad absoluendum, quàm ad condemnandum: qui quando agitur de periculo animæ, n. 7.*

1 TEXTVM hunc explicaui, *in cap. 5. de re iud. q. 1. n. 12.* cumque præcipua huius textus resolutio ea sit quod iudex ordinarius cui aliquid mandatur à delegato, debeat humiliter exequi: etsi dubitetur quid faciet quando alius iudex delegatus post alias litteras, & post executionem mandat contrarium, & vtramque decidat hic Pontifex.
2 † Ideo ad primam partem adiunges quæ noto, *infra in cap. sanè 11. de officio iudicis deleg.* vbi dicitur quod delegatus Papæ in causa sibi commissa Iurisdictionem habet super Ordinarium, & quemcumque maiorem, vnde ex ibi notatis recurres postea ad ea quæ dixi *dict. cap. 5. de re iudicata*, vbi qualiter exequutor iudex debeat exequi commissionem sibi mandatam, & quam cognitionem habeat super eam.
3 † Ad secundam verò partem, quid faciat iudex ordinarius, quando postea fuit requisitus cum litteris alterius iudicis delegati, vt exequeretur contrarium, ac iam exequutus fuerat virtute primi rescripti, videtur decisum, tum ex doctrina, *supra iacta, in cap. cæterum 3. hoc tit.* vbi de rescripto secundo primum reuocante aut faciente mentionem de illo, & quod dixi, & dico
4 in aliis iuribus concordantibus huius tituli. † Tum etiamsi litteræ primæ per secundas non reuocentur, vel de tali reuocatione ordinarius iudex dubitet, non exequatur secundùm mandatum, donec contentio de iurisdictione terminetur, recurres ad ea, quæ dixi de cõpetentia iurisdictionis inter duos iudices, & quod supersedeatur in causa principali, quovsque cognitio super competentia finiatur in Rubrica, *de foro compet.* vbi egi, *quæst. 1.* de ea qui sit Iudex, quando duo iudices ordinarij litigant super Iurisdictione sibi competenti. Et ad illam, quam tractaui, *in cap penult. de foro q. 26.* an quilibet iudex præueniendo possit cognoscere, an sua sit iurisdictio. Et quia casus textus nostri adest in delegante, & ordinario delegato, forte poteris recurrere ad sedandam contentionem illorum delegatorum ad superiorem vtrumque applicando doctrinam textus *in cap. si quando supra. hoc tit.* & ad eam, late tractaui, *in cap. 12. de iudiciis*, vbi qui sit iudex de dubiis priuilegiorum, & legum.

In vers. *euidenter* multis probat, *num. 2. & 3.* 5
Barbosa quod per instrumenta sit euidens probatio, quia instrumentum est probatio probata: quare recurres ad plura quæ scripsi latè *infra sub Rub. & tit. de fide instrument. & alibi:* Gonzalez *in reg. 8. Cancel. glossa 64. n. 4. & 5.* Castillus *quotid. quæst. lib. 2. cap. 16. num. 4.* Mascard. *de prob. conclus. 906. & 1142. & 1326.* Barbosa *hic n. 3.*

Et in glossa *tunc litterarum*, vers. *pronior erit ad* 6
absoluendum quam ad condemnandum, dicit Barbosa *n. 4.* quod iudex debet esset pronior ad absoluendum, quàm ad condemnandum: pro intellectu pleno adiunges plura quæ expendo, *in cap. fin. §. 1. de iureiur.* & alibi. † Et quatenus *hic* Barbosa li- 7
mitat Regulam, quando de periculo animæ, vt dixit etiam *de axiomat. vsufreq. axiom. 1. num. 9.* ideo recurres ad ea, quæ dixi, *in cap. litteras de rest. spoliat. & in cap. cum. consanguinei 11. de re iudic.* quibus abunde hanc limitationem poteris extendere.

AD TEXTVM IN CAPITE XXV.

Olim, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Citationis necessitas remissiuè.*

2 *Citatus pluries, & nolens comparere, punitur remissiuè.*

3 *Falsificans litteras Papæ punitur remissiuè.*

4 *Beneficium petens intendens ad se pertinere, debet necessario docere de iure suo, nec satis esse si probet reum in eo ius non habere.*

5 *Confessio non sufficit rei dicentis ad se beneficium non pertinere, sed ad petitorem, nisi iste actor peteret beneficium non sibi, & tanquam non pertinens ad aduersarium, numero 6.*

6 *Clausula* si ita est, *tacitè subintelligitur in quocumque rescripto, inducitque formam, & solemnitatem*, si ita est dispensatis: *vbi de aliis.*

7 *Clausula si neuter, remissiuè.*

TEXTVS

1 TExtvs iste in littera plura continet disceptatione digna; sed quia sigillarim alibi iouenies tractata; ideo aduertes, ad paraphrasim quæ subsequitur in vers. *ipsi partes semel secundo, & tertio citauerunt &c.* Per hæc verba adiunges plura, quæ de necessitate citationis dixi *in cap.1.de Iudic.in cap.penult. à quæst.1. de foro comp. in cap.2. de testibus* item *in cap.1.de causa possess. & propriet.* vhi de trina citatione, aut vnica peremptoria.

2 Er ihi, *quia citatus pluries comparere noluit per se, vel per responsalem aliquem coram eis, excommunicationis vinculo innodantes fecerunt fructus Parrecia sequestrari*, cum aliis finalibus verbis textus nostri ibi: *non tamen propter hoc eadem Ecclesia est aduersario assignanda* &c. adiunges quæ dixi latè *in dicto cap.1. de iudiciis*, vbi depœnis, quas puoitus Colbudeus, qui citatus ad iudicium respondit nolle venire ad iudicium: & *ibi quæst.27. an contumax priuetur communione politica*, & *ibi quæst.31. an excommunicatus per annum insordescens, priuetur beneficio.* Et iterum applicabis qoæ dixi *in cap. pastoralis §. verum de appellat. quæst.1.* vers. *ad secundam*, vbi *an potuerit appellans priuari à fructibus sui beneficij, & aliis prouentibus.* Hic etiam adiunges quæ de sequæstratione fructuum dxi latè *in tit. de sequastr. posses. & fruct.*

3 Et ibi, *nos igitur cum tanta temeritatis excessus, falsitatis scrupulo non careret*: & ibi; *quia licet vitium falsitatis*, & ibi, *qui falsitatem huiusmodi*, & ibi *qui diem, & locum ex litteris illis radens*, & ibi *an de articulo tantum rasura.* Hisce versiculis præter adducta *supra in cap. super litteris.20. hoc tit.* proprius adiunges quæ dixi *in cap.3.de fide instrument. an rescriptum Apostolicum in loco non suspecto propter rasuram, sit vitiosum*: & quæstionem, de qua *in cap. cum non ab homino 10. de iudic. quæst.30.* vbi egi de ea, *an falsificans litteras Apostolicas, & eis vtens, sit ipso iure beneficio priuatus, an veniat priuandus per sententiam.* Quibus ommibus adiunges quæ *infra* noto ad titulu..., & *ibi cap.1.2. & 3. de crimine falsi & in cap. ad falsariorum eodem*, & adiunges quæstionem, dequa *supra in dict. cap. super litteris hoc tit.quæst.7.* vhi dixi de ea quæst. *à num.1.* an puniatur pœnâ falsi impetrans rescriptum obreptione, vel subreptione.

4 Er quia per verba in vers. *non tamen propter hoc* Barbosa *hic num.3. & 4.* aget, & explicet regulam quod vt obtineat actor contendens beneficium ad se pertinere, deheat necessario docere de iure suo, nec satis esse si probet reum in illo ius non habere intelligens, vbi petens heneficium, illud petit tanquam sibi debitum; & ita fundatur in iure suo, adiunges quæ latè dico *in cap. fin. de iure iur §.1. à quæst.1.* per totam, vhi ago deregula an ab soluatur reus, actore oon probante, & si nihil reus præstiterit *& ibi quæst.2. & quæst.3.* & ad aliam quæstionem *in cap.3. de probat. quæst.1. per totam*, † videhis quæ cum multis hic adducir Barbosa *dict.* 5 *num.3. & 4.* vbi expendit, & exemplificat dicens, vt nec sufficiat confessio rei confitentis beneficium non ad se, quin potius ad actorem pertinere; quia adhuc ex tali confessione non resultat titulus, & canonica illa institutio, quam confessus, & confessio præstare nequit cum actor de iure suo non docet; & si sufficiat ad coadiuuandum titulum, & intentionem agentis; item etiam & si sufficere possit in beneficialibus contra confitentem, vt is exclodatur *cap.per inquisitionem.26.* vbi glosa verb. *recognouit de elect.cap.2.* vbi glosa *de confes.* de quo videbis quæ 6 *ibi* latè dixi, & io tit. † Sed hæc intelligit *hic* Barbosa *num.4.* cum Rota, Rebuffo, & Felino *hic n.10* procedere, vbi agens petit beneficiom tanquam suum vel sibi debitum; & ita fundatur in iure suo, secus si petat tanquam ooo pertinens ad aduersarium; & ita non fundatur io iure soo, sed in non iure, seu defectu iuris aduersarij, veluti; quia agens impetrauit beneficium sibi conferri; ex eo quod alternus quam titulum, vel ius habuit in eo, vel si quod habuit iam amisit, vel amittere debet, vt qoia illud obtiouit ante ætatem, vel absque tonsura; quia erat excommunicatus, vel aliud obtinuit incompatibile, siue aliter esset inhabilis; nam tunc agenti satis erit probare, noo ius, seu defectum iuris alterius; quamvis alter de iure suo oon doceat; quia in illo, & ooo in hoc fundatur impetratio.

Et in vers. *si esset ita*, & ibi vtrum clausula *si* 7 *esset ita*: quæ in rescriptis comprehendat hæc clausula, agit cum infioitis Barbosa *de clausulis clausula si ita est 154.* vbi *num.2.* dicit quod hæc clausula de iure tacitè subintelligitur in quocumque rescripto; & *num.4.* quod inducit formam, & solemnitatem sic concepta *si ita est dispensetis*; & *num.5.* quod non procedit in his, quæ præsumuntur à iure; & *num.7.* quod quando gratia est de præsenti, non reddit rescriptum conditionale: & alia de eius natura scribit cum multis ab eo relatis: applica dicta de clausula *si preces veritate nitantur* in *cap.28 quæst.4. n.3. & quæst.2. n.33.*

Et de clausula *si neuter* aliqua tangit *hic* Barbosa *sub num.4.* ad quam videbis quæ longe congerit 8 ex multis idem Barbosa *de clausulis, clausula si neutri, si nulli 164.*

AD TEXTVM
IN CAPITE XXVI.
Dilectus, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum super restitutione beneficij impetratum, non valet, si de causa motionis, & excommunicationis impetrantis non fecit mentionem.*
2 Cap. dilectæ 10. de exceptionibus.
4 *Visitator potest criminosos amonere, & priuare Ecclesiis pro grauitate criminum.*
5 *Iudex qui sententiauit, potest nihilominus in causa appellationis, seu nullitatis, aut retractionis audiri, & pro desendenda sententia à se prolata se oppouere.*
6 *Officio duplici potest quis fungi in iudicio.*
8 *Excommunicatus quatenus non restituatur spoliatus* remissiuè.
9 *Spoliatus, vt restituatur, quid debeat probare* remissiuè.
10 *Retentionis ius an habeat beneficiarius amotus à beneficio*, remissiuè,

NÔn valere rescriptum super restitutione beneficij impetratum quod de caosa amotionis impetrantis & excommunicationis noo facit mentionem probat textus, reddens Pontifex rationem in vers. *nos igitur mandamus quatenus si ita est littera* 1

ipsas, tanquam per veri suppressionem obtentas viribus carere deceraas. Quam rationem latè exornabis ex adductis, *supra in cap. super litteris* 20. & *infra in cap. postulasti* 27. de nullitate rescripti per veri suppressionem; item & ex adductis, *in c. ap.* 3. *cap. ad aures* 9. *cap. eam adeo* 17. vbi plures casus congessi, de quibus, *vt valeat*, rescriptum debet mentionem facere.

2 Sed quia videtur contrarius textus *in cap. dilecta* 10. *de exception.* vbi valet rescriptum impetratum ab excommunicato, non facta mentione de excõmunicatione; ideo leges pro intellectu horum Iurium Balboam *in dicto cap.* 20. *à num.* 8. & poteris adiungere materiam textus & quæ, *ibi*, noto *in cap. non potest de re iud.* & quæ dixi *in dict. c.* 20. *hoc tit. q. fin. in fine à num.* 48.

3 Item & de clausula, *si est ita*, adiunges notata, *in c.* 25. *eod.* ibi in vers. *si esset ita.*

4 In vers. *visitationis officio*, colligit & notat *hic* Barbosa cũ Felino, & cũ aliis quod visitator potest criminosos amouere, & priuare Ecclesiis pro grauitate criminum quare adiunges quæ de officio visitatorum Diœcesum dico, *infra in cap. inter cætera de officio ordinarii.* Sed ad quæstiones nonnullas adiunges quæ dico, *infra in cap fin. de tempor. ordinat.* & ad alias *in cap. penult. & fin. de ætate, & qualit. ordinandor.* proportionaliter applicando.

5 Et ibi in vers. *quod cum ipse*, colligit Barbosa
posse iudicem postquam definitiuè pronunciauit,
& iudicandi officio functus est, audiri in appellationis,
seu nullitatis, aut retractionis causa, &
assistere, & pro defensione suæ sententiæ se opponere,
vt fecit Abbas, de quo *hic*, qui per sententiam
Clericos, de quibus in textu amouerat ab Ecclesiis,
& se contra illos, & contra literas ab eisdem
super restitutione impetrata opposuit, & rem
d tulit ad Papam ex Felino *hic n.* 3 cum aliis: quare
adiunges dicta *infra in c.* 17. *de appellat.* sic Abbas
& Felinus *hic*, latè Gabriel *comm. opin. de citat.*
6 *conclus.* 5. *à n.* 82. † Et adiunges gratianum *reg.* 230.
quatenus agit de ea quod potest quis in iudicio
fungi duplici officio limitans septem modis: videbis,
infra in cap. de multa de præbend.

7 Et in vers. *excommunicationis, qua tenentur* expendit Barbosa textum nostrum cum textu, *in c.* 1. *hoc tit. lib.* 6. alia tradit legenda ipse Barbosa, *n.* 5. & his applicabis notata, *infra in cap. ab excommunicato* 4. *hoc tit.*

8 Et in glossa *excommunicationis* 2. & ibi, *quod
spoliatio non sit priuilegiata*, quatenus Barbosa hic
cum Doctoribus notat spoliatum repelli à restitutione
per exceptionem excommunicationis, quæ
obstat agenti de spolio. Ideo de hac exceptione,
quæ obstat spoliato, quominus restituatur, & quid
debeat spoliatus probare adiunges quæstiones sequentes;
videlicet, *in c. fin. de ordine cognit. an agens
recuperandæ teneatur ante restitutionem sui spoliatoribus
respondere super quæstione spoliationis, &
9 quare possit ab agendo repelli.* † Et vt obtineatur
restitutio spolij in beneficialibus causis, an *sufficiat
probare quasi possessionem, & spolium in cap. cum
super de causa possess. q.* 2. Et an *spoliato iudicis authoritate
onus incumbat probandi spoliationis in iustitiam*:
& quid *si iudex se constituat cum aduersariis*
dixi *in cap. conquerente de restitutione spoliator.
quæst.* 4. & *an sufficiat probare quod aliquas do possedit
in cap. ad sedem* 15. *eadem q.* 1. *vers. ad secun-
10 dam.* † Et an *habeat beneficiarius amotus à beneficio
ius restitutionis propter melioramenta*, *in cap.
grauis de restit. spoliat. q.* 5.

AD TEXTVM
IN CAPITE XXVII.
Postulasti, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum vt saluetur à subreptione, sunt exprimendæ qualitates, quæ Papam mouere possent ad concedendum.*
3 *Cessatio causæ impulsiuæ, num vitiet gratiam remissiuè.*
4 *Dispensatio habetur subreptitia, si d ficiat causa, quæ habetur pro finali.*
5 *Adulterinus, seu incestuosus, volens dispensari, tenetur suos defectus narrare.*
6 *Illegitimitatis narratiua est Principi facienda.*
7 *Vicarius perpetuus quis dicatur remissiuè.*
8 *Beneficium quale sit sufficiens remissiuè.*

TEXTVS hic consimilem habet materiã cum 1
textu *in cap. super litteris* 20. *hoc tit.* vbi de
rescripti, & litterarum impetratarum vitio, seu
nullitate. ob expressionem falsi, aut veri suppressionem,
& benè expendit Barbosa *hic* cum multis
n. 1. & 8. vbi dicit quod vt saluetur impetratio à
subreptione seu obreptione sunt exprimendæ omnes
qualitates, quibus moueri posset Princeps ad
non concedendum: quare adiunges casus hic, de
quibus impetrantes rescripta, debent mentionem
facere *in cap.* 3. *cap.* 8. *cap.* 17. *cap.* 19. & latissimè *in
cap.* 20. & *in cap. præced.* vide dicta *infra in cap. ad
audientiam* 31. vbi plura de subreptione.

Hunc textum explanaui *in cap. nonne* 5. *de præsumpt. q.* 1. *n.* 10. & 17. & sic ad quæstiones pro eius 2
materia præter Doctores relatos *in dict. cap. super
litteris*: adiunges quæstionem, quam per hunc textum
tractant Doctores, nempè an *vitium commissum
in exprimenda causa impulsiua gratiam vitiet
affirmat*, Couar. *lib.* 1. *variar. c.* 20 per totum, Salas
de legibus disp. 2. *sect.* 15 de quibus, & aliis multis
dixi *in dict. c.* 20. vbi videbis.

Cumque Barbosa *hic num.* 4. & 5. affirmet cum 3
Sanch. *de matrim. lib.* 8. *disp.* 21. *n.* 10. quod cessatio
causæ impulsiuæ, vitiet rescripta, de qua *in dict.
c.* 20. *hoc tit.* eam intelliges, vt *ibi* expendi. † Et cum 4
Gironda *de priuileg. n.* 1160. quod quando causa
habetur p o finali in dispensatione, si deficiat, sit
obreptitia, & nulla ipso facto. † Sicque inferat 5
quod spurius, si sit adulterinus, incestuosus, vel ex
sacrilegio natus, teneatur hos defectus Pontifici
exprimere, nec sufficere si generaliter fateatur se
illegitimum, vel spurium, alias irrita sit dispensatio
cum eodem Gironda *supr. n.* 5642. ideo ex textu
nostro cum multis Doctoribus longè agit Couar.
in 4. *p.* 2. §. 9. † vbi *à n.* 5. dicit quod in petitione il- 6
legitimationis est facienda Principi mentio filij illegitimi,
vbi de aliis ad propositum *à n.* 2. Quæ omnia
etiam poteris explanare per dicta *in dict. c.* 20.
& in aliis relatis: & de narratiua filiorum *ibi q.* 3.
vers. *ad quintam à n.* 22.

Et in vers. *Vicario perpetuo*, & *ibi* beneficij suf- 7
ficientis subsidium: quis dicatur Vicarius perpetuus
infra in tit. de officio Vicarij. † Et quale sit suffi- 8
ciens beneficiũ *in tit. de præb.* & ibi *in c. secundum
Apostolum*: Vide quæ notat Barbosa *hic n.* 6. & 7.
& *n.* 9 ex glossa quæ contineantur nomine beneficij.
Et applicabis quæ dixi, *sub cap.* 15. *de temporib.
ordin.* vbi de beneficio, & *tit. ad ordines sufficienti.*

AD

AD TEXTVM IN CAPITE XXVIII. Nonnulli, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Rescripta, litteræ, seu breuia, non impetrantur vltra duas diætas loci, seu finis Diœcesis Episcopi ad quem diriguntur.*
2 *Diæta quas leucas comprehendat remissiuè.*
3 *Diæta qualiter dentur Iudicibus priuilegiatis ad exercendam Iurisdictionem contra priuilegiatos remissiuè.*
4 *Diæta intelligitur secundùm locorum consuetudinem.*
5 *Dictiones sunt interpretandæ iuxta sensum, quo sunt receptæ in prouincia.*
6 *Verba dubia sunt intelligenda iuxta sensum rectè intelligentium.*
7 *Appellatio vulgaris habetur pro lege.*
8 *Leucæ ad diætas qualiter computentur remissiuè &* n.9.
10 *Ordinarij possunt citare quemcumque à quocumque loco intra suam Diœcesim, & ad suum suorumque delegatorum in iudicium trahere, nec procedere, vbi aliter de consensu partium,* n.14.
11 *Constitutio Episcopi extra Diœcesim vigorem non habet.*
12 *Benedicere nequit Episcopus populum extra Diœcesim ad hoc vt tollantur venalia.*
13 *Episcopus poterit præsentatum instituere, & alia Iurisdictionis voluntariæ exercere extra suam Diœcesim, vel si permitteretur à Papa, item & potest excommunicare subditum existentem extra Diœcesim* n.16. & 17.
15 *Legi prohibitiuæ potest renunciari.*
18 *Episcopus beneficio priuare potest clericos criminosos subditos, & ex causa ad agentes vltra suam Diœcesim.*
19 *Derogata constitutionis debet fieri mentio.*

1 QVIA textus huius materia est, ne litteræ, breuia, seu rescripta impetrentur vltra duas diætas loci, seu finis Diœcesis Episcopi, ad quem diriguntur, vt aliquis virtute earum conueniatur ab aliquo, ne laboribus, & expensis fatigati qui citantur,
2 liti cedere compellerentur, † ideo vltra quæ benè hic congerit, & distinguit Barbosa *à num.* 1. de diætis, ac de leucis, quas quælibet continet diæta: videbis quæ latissimè dixi *in c. sanè 3. de foro comp.* vbi *an diæta computanda sit à fine Diœcesis, vel à loco, vbi res sita est, quando ipsa actione petitur realis ibi q.* 50. *& in c. 5. eodem, q. 11. diæta ex quibus leucis constet à n.* 28. *&* 29. & Latius *in cap.*
3 *ex parte 15. eodem q. 18. à n. 8. vers. ad tertium,* † & diætæ Iudicibus priuilegiatis qualiter dentur ad exercendam Iurisdictionem contra priuilegiatos *in dict. cap. ex parte dict. q.* 18. vbi dixi de leucis, &
4 aliis in locis. † Et quod diæta sit intelligenda secundum locorum consuetudinem, & alia addat Balboa *in cap. olim 7. de except.* ad textum *ibi*, & ad textum nostrum *n.* 2. *& à n.* 18. ideo illum leges,

† ex quo venit applicandum quod ad glossam hic 5
notat Couar. *lib. variar. c. 5. n. 1. &* 2. quatenus dixit
quod dictiones sunt interpretandæ iuxta eum sensum, qui vulgari, & communi vsu, ac legum pro-
uinciæ significatione receptus sit, † ad quod vide- 6
bis *in cap. ex litteris 7. de sponsalib.* in quo verba dubia intelliguntur in eo sensu, quem solent rectè intelligentibus generare cum pluribus per glossam *hic* Barbosa *n.* 21. ex *l. librorum, §. quod autem casus, ff. delegat. 3. l. labeo, ff. de supellectili legata, l.*
cum autem cod. de donat. ante nuptias. † Nam vul- 7
garis appellatio, habetur pro lege cum Gonzal. *in reg. 8. Cancel. glossa* 51. *n.* 68. *&* 69. *& glossa* 13.
n. 62. † Et quomodo leucæ ad diætas sunt com- 8
putandæ præter adductos in relatis locis videbis Zeuallos *in pract. q. 897. à n. 730. & 732.*

Et cum Barbosa *hic à n* 4. intelligat textum 9
nostrum, ponens in quibus limitetur vsque ad *n.* 8 ponens etiam plures Doctores *à n.* 9. qui scripserunt de diætis, pluraque dicant Couar. *de leucis, & earum commensuratione lib. 1. variar. c* 20. *n.* 5. Zeuallos *supr.* Gregor. Lopez *in l. 3. tit. 16. & l. 25. tit. 26. p. 2.* Bobadilla *in politica lib. 4. c. 5. n.* 55. & alij per Barbos. *hic n.* 12. & alij citati per relatos.
† Et in *n.* 7. hic dicat idẽ Barbosa quod Episcopi, 10
vel ordinarij possunt citare quemcumque à quocumque loco intra suam Diœcesim, & ad suum, suorumque delegatorum in Iudicium trahere; ideo applicabis regulam, de qua Gratian. *reg.* 166.
per textum, & Abbatem *hic, & in cap. fin. de rerum*
permut. c. fin. de iudic. cap. olim de except. † amplians 11
quod nec constitutio Episcopi habebit extra Diœcesim vigorem, & non solum in ciuilibus, sed in
criminalibus, † itavt nec possit extra suam Diœce- 12
sim populum benedicere, ad hoc vt peccata venialia tollantur ex Abbate *in cap. antiqua de priuileg.* † qui Abbas *in cap. nouit de officio delegati*, dixit 13
nec posse instituere præsentatum; sed Gratianus cum Beërio *decis.* 56. *à n.* 3. contrarium verius dicit eo quod sit iurisdictionis voluntariæ; & ob id cum multis limitat regulam idem Gratianus dicens non procedere in Iurisdictione voluntaria, de quo latè dixi *in cap. postulasti 14. de foro comp. sub quæst.* 2. vers. *ad secundum*, dum egi de quæstione *an iudex in alieno territorio iudicare possit*, ibi *à num.* 11.

Nec procedere vbi aliter de consensu partium 14
permitteretur Episcopo, vt non traheret reum vltra diætam, vt dicit Felin. *hic col.* 3. Gratian. *supra n. 5. &* 6. Barbosa *n.* 13. in vers. *textus nostri*, ibi:
Nisi de assensu partium fuerint impetrata. † Colli- 15
gens cum Tyraq. *de iure primogeniorum q. 24. n.* 13. ea verba notari ad hoc vt legi prohibitiuæ possit renunciari; ad quod applicabis plura, quæ adduxi *in cap. significasti 18. de foro comp.* vbi Iurisdictio qualiter de assensu partium prærogetur; item Gratianus cum Felino *hic*, & aliis *n. 7. dicta regul.*
166. † Limitat quando committeretur Episcopo 16
per Papam cum scientia quod esset extra suam
Diœcesim, † item limitat regulam in sententia ex- 17
communicationis, quam ferre potest Episcopus in suum subditum extra suam Diœcesim, & territorium ex textus *in cap. cum sit Romana de appellationibus, cap. tuæ de Clericis non resid.* de quo dixi alibi late.

Item & quod Episcopus possit per sententiam 18
beneficio priuare Clericum, qui commisit delictum priuatione dignum etiam extra territorium secundùm Panorm. *in dict. c. postulasti 14. de foro* cuius applicabis de ratione quæ ibi latè dixi *sub*

quæst. 1. vbi leges ad bonam quæstionem. Imo & poterit Episcopus in aliqua Diœcesi portare annolos, & celebrare in Pontificalibus iuxta glossam *in clem. Archiepiscopo de priuileg.* cum multis
19 Gratian. *supra n.* 10.

Et in verf. ibi *vel expressam de hac constitutione fecerit mentionem*, expendit Barbosa *hic num.* 14. addocens rationes, quare debeat hic fieri specialis derogatio constitutionis textus nostri, tres rationes colligens, vnam Flaminij, aliam Felini *hic num.* 2. aliam Cenedi *ad decretales, collect.* 123. *num.* 3. *vers. ego tamen*: ex quo veniebat disputare quando sit necessaria alicuius constitutionis specialis derogatio, ad hoc, vt eius dispositio cesset: ad quæ applicabis dicta, *supra in cap.* 1. *cap. caeterum hoc tit.* & vt necessarium diuersis in casibus prærequirit Trid. Concil. & de hoc texto scribit etiam Zenedus *dict. collect.* 123. & ad materiam derogationis, seu abrogationis legum, leges quæ *supra* scripsi *in cap. translato Sacerdotio* 3. *de constitutionibus.*

Ad §. Sunt, & alij Textus nostri.

SVMMARIVM.

1 *Littera impetratæ ad lites sine speciali Domini mandato, non valent, nisi impetrentur per coniunctam personam: & quid hodie*, numero 2.

3 *Lites sunt restringendæ potius quàm laxandæ.*

4 *Litteræ gratiæ, & ad beneficia possunt impetrari à tertio sine speciali mandato.*

5 *Mandatum speciale non desideratur in commissionibus causarum, quæ Rotæ auditoribus diriguntur.*

1 PRobat textus hic quod litteræ ad lites impetratæ sine speciali mandato Domini non valent, nisi impetrentur per coniunctam personam, multis probat Barbosa, *in dicto cap. nulli a num.* 15. dum interpretatur, seu collectat hunc §. vbi *à n.* 16. plura colligit de speciali mandato ad litteras impetrandas excipiens *à num.* 27. per verba, *hic*, nisi forte de illis personis extiterit, à quibus non debet exigi de iure mandatum, excipiens coniunctum, pro coniuncto, & amicum. Quare vt vberius intelligas casus, in quibus speciale mandatum requiritur in quibus non leges dicta, *in c.* 1. & 3. *de procur.* etsi diuersis in locis sub *lib.* 2. *decretalium* nonnulla de hoc dixerim: quare ad quæstionem an consors eiusdé litis, possit sine speciali mandato petere restitutionem in integrum, Couar. *lib.* 1. *var. cap.* 6. *num.* 6. & ibi per totum caput agit an ad eam postulandam, requiratur mandatum speciale, de quo glossa hic, *sine speciali.* † Dicunt tamen Bar-
2 bosa *hic num.* 16. *in fine.* Nauarrus *in cap. si quando hoc tit. prælud.* 1 *num.* 2. Vantius *in tit. de defectu iurisdict. deleg. num.* 87. Mandosius *in praxi commissionum*, textum istum non seruari in praxi, sic vt hodie, nec ab extraneis mandatum speciale exigetur ad impetrationem litterarum, de quibus hic applicabis quæ dixi, *supra in cap.* 10. *hoc tit. q.* 5. *à n.* 31. & 32. vbi de curiali, & solicitatore, seu tertio impetrante rescriptum; item nonnulla, quæ dixi, *in cap* 9. *de iudic. à q.* 6. *ad* 9. vbi de gestis per procuratorem.

3 Et in verf. *hic cum autem lites restringendæ sint prius, quàm laxandæ*; ideo applicabis rationem textus, *in cap. finem litibus, de dolo, & contum.* vt se hic remittit Barbosa, *n.* 15. vbi ego latissimè adnotaui, & dixi. Et ad hunc §. adiunges Barbosam alterum, *in l.* 3. & 4 *ff. soluto matrimonio n.* 4. & *n.* 13.

An dispensatio possit impetrari absque mandato eius, cui impetratur, & agens latè per textum nostrum dicit in hoc casu non procedere, quia litteræ ad beneficia, possunt impetrari absque tali mandato speciali, aut generali; etsi ad acceptandum beneficium nomine alterius, desideretur de quo aliquid, *supra* dixi; etsi ad quæstionem, quam proponit existiment nonnulli, quos refert, *n.* 3. per textum *in cap. innotuit de elect.* in verf. *cum non* in impetratione dispensationis, & aliorum priuilegiorum desiderari speciale mandatum, cæterum, *num.* 4. contrarium probat, explicans textum, *in dict. cap. innotuit*, & amplectens rationem, de qua glossa *hic* verf. *sine speciali mandato*, vbi reddit disparitatem quare impetratio ad beneficia non desideret speciale mandatum ad lites sic. † Nec speciale mandatum desideratur in commissionibus causarum, quæ Rotæ auditoribus diriguntur, Paulus Fuscus *in singular. vtriusque iuris litt. C. singulari* 14. 4
5

AD TEXTVM IN CAPITE XXIX.

Dilectus, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Iudex quis sit quando duo sunt, impetrata rescripta diuersa remissiuè: & quid textus hic pronunciet*, n. 2.

3 *Diæta in actione reali est computanda à fine Diœcesis.*

4 *Domicilium contrahitur in loco Domicilij, & qualiter aliis de causis remissiuè*, numero 5.

6 *Spoliatus Iudicis authoritate agens ad restitutionem, tenetur probare iniustitiam spoliantis: vbi de aliquibus dubiis remissiuè.*

AD explicationem nostri textus, quasi consimilis, est ea, de qua dixi *suprà in cap. cum contingat*, quis sit Iudex, quando duo rescripta impetrata, sunt diuersa: applicabis *ibi* notata. † Et sic dicat textus noster, vt cognoscere debeat de validitate Iudex deputatus super appellatione quando occasione duorum rescriptorum vnius scilicet in causa appellationis contenditur. Ob idque applicabis quæ dico *infra in c.* 4. *de appell.* & *in c. meminimus* 9. & *in c. preterea* 22. vbi quando Iudex causæ principalis cognoscit non obstante appellationis Iudice. 1
2

3 Et in verf. *à Diœcesi vbi prædicta Ecclesia erat*, quatenus dicit Barbosa *hic* quod diæta in actione reali est computanda à fine Diœcesis; & quod vltra duas diætas litteræ non sunt impetrandæ, applicabis quæ supra de Diætis, & Leucis dixi *in cap.*

cap. nulli 28. *hoc tit.* aliquid applicabis ex doctrina textus *in cap. 3. de foro comp. & cap. 2. & 3. de libelli oblatione.*

4 Et ibi *Domicilium*, quatenus probat Barbosa
hic num. 3. cum multis, quod beneficij loco resi-
dentiam requirentis, Domicilium contrahitur:
applicabis quæ in specie dixi *in cap. postulasti* 14.
de foro comp. à num. 8. *quæst.* 1. vbi quod ratione
5 beneficij contrahitur Domicilium. † Sed qua-
liter ratione habitationis, originis, contractus,
aliisve modis contrahatur, benè *sub cap. ex parte*
10. *eodem & in cap.* 17. & vberius *in cap. fin. de foro
comp.* & *hic* in glossa *Domicilium*, vers. *vbi maio-
rem partem rerum suarum possides*: applicabis
quæ latè dico *in cap. sanè* 3. *de foro compe-
tenti.*

6 Et in vers. *sed dicti Iudices*, quatenus Barbosa
hic cum Mascardo *de prob. num.* 14. notat quod spoliatus Iudicis authoritate agens ad restitutionem, tenetur probare iniustitiam spoliantis. Ideò applicabis, quæ latè dixi *in cap. conquerente* 7. *de restit. spoliat. quæst.* 4. vbi egi de ea, *Spoliato Iudicis authoritate, an incumbat onus probandi iniustitiam spoliationis: & quid si Iudex se constituat eius Aduersarius.* Et aliam nempè *Spoliatus quid debeat probare, vt restituatur*, latè *in cap. cum olim* 17. *eodem. & an debeat probare, aliquando se possedisse, in cap. cum ad sedem* 15. *eodem quæst.* 1. vers. *ad secundam.* Et applicabis eam, *An spoliatus à Iudice nulliter procedente, non seruato ordine iuris, sit ante omnia restituendus, cum constet non esse retractandam solutionem ordine iuris prætermisso nec spoliatum ante omnia in hoc casu restitui*, de qua dixi *in dict. cap. conquerente de restit. spol. quæst.* 1.

AD TEXTVM
IN CAPITVLVM XXX.
Sanctæ Crucis, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Præsentatio rescripti coram executore, facit vt illud præferatur alij rescripto expedito sub eadem data.*

2 *Rescriptum prius in data præualet secundo, & posteriori etiam si excessus sit tantùm horæ vnius,* n. 3. *& etiam si in secundo fiat mentio de primo, non tamen de clausula eius eleelegantis,* n. 4. & n. 15.

5 *Rescripti primi reuocatio debet fieri in primo rescripto.*

6 *Rescriptum pro validitate actus, valet, quando non constat de prioritate duplicis rescripti contrarij exemplificatur,* n. 7.

8 *Data tempus inspicitur in rescriptis etiam in gratiosis,* n. 10. *& in dilatione quinquennali,* num. 11.

9 *Tempus præsens inspicitur in æstimatione beneficij.*

12 *Data tempus attenditur in priuilegiis.*

13 *Marchio prior creatus præfertur secundo, etiamsi iste prius adipiscatur possessionem.*

14 *Tempus inchoationis mandati inspicitur in commissario executore, aliàs commissio expirabit, si non dum inchoato mandans moriatur.*

16 *Tempus Iudici assignato ad causam decidentem incipit à præsentatione rescripti.*

17 *Data tempus præfertur in gratiosis verè attenditur tempus præsentationis rescripti.*

18 *Gratia à Principe concessa, debet intelligi secundùm vsum Principis eam concedentis.*

19 *Capitulum quid sibi velit remissiuè.*

20 *Collectiuo nomine vocati si plures sunt pro vno reputantur.*

21 *Commissum pluribus per vnum non expeditur.*

22 *Coniuncti dicuntur verbis plures vocati ad hæreditatem, vel legatum per nomen collectiuum in æqualibus portionibus.*

23 *Censura lata post appellationem, quos habeat effectus remissiuè.*

24 *Absolutio simplex continetur sub appellatione absolutionis, non ea, quæ datur ad cautelam.*

25 *Data tempus impetrationis attenditur in rescriptis, vt falsitas narratorum seu veritas consideretur.*

EXTVM hunc explicaui *in cap. impu-* 1
tari de fide instrum. quæst. 2. *num.* 8 Sed
loquitur de diuersis rescriptis super
eodem beneficio impetratis, & du-
bitatum esset quod eorum esset præferendum
num primum in data, vel quod primum fuit in
præsentatione; ideo adiunges quæ noto *infra in
cap. 2. de officio deleg.* & quæ *hic*, & *ibi* notat ex
pluribus Barbosa, dum *à num.* 2. sequentes conclu-
siones facit, nempe gratias pares, si duo habue-
rint, ille præferatur, qui præuenit in præsentatione
suæ gratiæ coram executore. † Et quod res, priui- 2
legium, seu rescriptum prius in data præualeat
secundo, & posteriori; & quod datæ tempus non
signatæ supplicationis attendatur; vt quis possit
facere fructus suos; & quod prouisus prior sit
præferendus posteriori: hæc omnia multis probat
& resoluit aliqua dixi *sub cap.* 20. *hoc tit.* † Et 3
quod rescriptum prius in data præualet secun-
do probat Gratianus *reg.* 404. cum multis per tex-
tum nostrum, & *cap. si duobus*, vbi glossa *hoc tit.*
& l. 27. *tit.* 18. *p.* 3. quod ampliat vno modo Felin.
num. 4. & Iason. *in l.* 1. §. *editiones ff. de edendo n.* 5.
ampliat etiam si vna hora, nam ratione vnius ho-
ræ dicitur rescriptum posterius. † Et cum multis 4
aliis Gratianus *supra num.* 2. ampliat etiam si in
secundo rescripto esset mentio facta de primo si
non sit facta mentio de clausula eleganti, quæ in
primo inserta fuisset ex textu *in cap. 2. de dolo &
contum.* per quem ita tenet *in cap. significauit n.* 3.
de appell. & est *lex* 39. *tit.* 18. *p.* 3. vbi cauetur de- 5
beri in secundo rescripto expressè fieri primi
reuocationem: videbis Molinam *de maior.* 2. *p.*
lib. 4. *cap.* 2. *num.* 31. Et regula ampliatur vt pro-
cedat etiam in alia qualibet dispositione vt *in l.
qui prior, & cap. qui prior de reg. iuris*, vbi Dinus,
& Boër. latè in addditionibus.

Prædictam regulam limitat Felinus *sub dicto* 6
num. 4. tribus modis. Tum & quarto limitatur
quando non constat de prioritate, nam tunc sem-
per statur rescripto in quo continetur ille actus,
qui facit vtrinque valere, † vt puta sunt duo in- 7

 strumenta

ſtrumenta vnum teſtamentum filij, aliud inſtru-
mentum emancipationis eiuſdem filij : nam ſtatur
inſtruméto emancipationis, vt teſtamentum valeat
quia tale reſcriptum, per quod vtrinque validatur
præſumitur prius confectum, vt docent Cinus, &
Bald. *in l. cum teſtam. §. hæc verba ff. de hæred. inſt.*
Alex. *in l. diuortio, col. 4. ff. ſoluto matrim.* cum aliis
Gratian. *ſupr. n. 4.* qui limitat vſque ad modos octo
de quibus nonnullis, & aliis dixi *ſub c. 3. hoc tit.*
8 Et quod tempus datæ in reſcriptis inſpiciatur
dixit idem Gratian. *reg. 451.* idemque, & in benefi-
ciis probat per textum *in c. eodem, & in c. ſi t ibi c.*
9 *duobus, & c. ſi eo tempore hoc tit. lib. 6.* † & exempli-
ficat, vt in æſtimatione beneficij: nam tempus præ-
ſens, & non futurum inſpicitur cum Oldrado
conſ. ad aures hoc tit. & Baldus *in c. conſtitutus hoc*
10 *tit.* ampliat procedere regulam in priuilegio. † Et
quod in gratioſis tempus datæ inſpiciatur, & atté-
dantur tenet Riccius *collect. 476.* per textum *c. cum*
11 *te, & c. conſtituo hoc tit.* † Vbi cum Guido Pap. *de-*
ciſ. 109. infert quod tempus dilationis quinquenna-
lis à die datæ, non à die præſentationis currere
incipiat. Et itidem ait quod in priuilegiis attendi-
12 tur tempus datæ de Franchis *in deciſ. 62.* † Vbi
fuit dictum quod duobus creatis Marchionibus
verum vnquam prior altero, licet poſterior creatus
prius litteras executoriales pro ſui poſſeſſione ob-
tinuiſſet, non tamen veniebat præferendus primo
creato; licet poſterior fuiſſet in poſſeſſione, & non
alia quidem ratione; quia in priuilegiis attenditur
tempus datæ.
13 Felinus verò *in cap. eam te*, limitat modis ſex *à*
14 *n. 63.* benè Abbas *in c. cum dilectus el 2. hoc tit.* †
Vbi etiam *n. 8.* limitat quando gratia non eſt perfe-
cta ſed mandatur fieri : nam tunc inſpicitur tem-
pus inchoationis mandati, quia ſi Commiſſarius
non inchoauit exequi, gratiam expirat per mor-
tem concedentis, vbi alia ſingularia adducit viden-
15 da, † imò multi adducti à Gratiano *in dict. reg.*
n. 8. dicunt reſcriptum tunc vim obtinere quando
fuerit præſentandum; & ſic non à tempore datæ,
ſed à præſentatione vires accipere benè expendit
16 Panormit. *hic* de quo *in dict. c. 2. de off. deleg.* † ex
quo benè poteris adiungere quæ ſcribit latè Bal-
boa, dum per textum *in c. ſuper eo 12. de appell.* di-
cit quod tempus à Iudice aſſignatum ad cauſam
decidendam, incipit à præſentatione reſcripti
quem liges *à n. 29.* vſque ad 32. ipſum applicabis
in c. vt debitus honor 56. eodem tit. & quæ ipſe dixit
in c. 1. de foro comp. à n. 9.
17 Imò & aliis modis præfata regula, de qua Ric-
cius limitatur, vt per eum *dict. collect. 476.* dum do-
cet limitari, quando Princeps aliud expreſsè vo-
luerit ex Antonio Fabro *in deciſ. 3. cod. de præcib.*
imper. offerend. & etiam ait non procedere in caſu,
de quo Franchis *in deciſ. 326.* nec in alio caſu eiuſ-
dem *in deciſ. 590.* qui *in dict. deciſ. 316.* dicit quod
tempus datæ attenditur in gratioſis, ſed tempus
præſentationis in reſcriptis iuriſdictionalibus; &
in dict. deciſ. 590. vbi dicens quod tempus datæ in
18 gratiis debet attendi, ait *n. 2.* † quod gratia à Prin-
cipe conceſſa intelligitur ſecundùm vſum Princi-
pis eam concedentis, & ad materiam videbis quæ
dicit Afflictis *deciſ. 1.*
19 Ad verbum textus noſtri hic *Capitulum*, adiun-
ges quæ de oratione indefinita dixi *ſuprà in cap.*
cum omnes de conſt. & quæ longè ſcribit Couar.
lib. 1. var. cap. 13. vbi etiam de vniuerſali, & quæ
ibi dicit *n. 10.*
20 Item quatenus incipit concluſio noſtri textus *ſi*
plures impetrant, adiunges quod dixit Felinus *hic*
num. 1. & cum infinitis Gratianus *regula 492.* nem-
pè quod vocati nomine collectiuo, ſi plures ſint
ſimul cum alio tertio, illi plures reputantur pro
vno tantùm, faciunt iura *in l. Titius, & in l. inter-*
dum, & in l. liber homo §. ſi Titius ff. de hæred. inſti-
tuend. † Et Tyraquel. *de priuileg. pia cauſa am-* 21
pliat. priuileg. 166. etiam vbi quid pluribus com-
mittitur : nam poteſt per vnum tantùm expediri,
ſed omnes debent concurrere; quia vna tantùm
perſona illi plures cenſentur, vt *in l. pedius §. 1.*
ff. de arbit. niſi vbi verſatur animæ fauor. Sed re-
gulam limitat tribus modis Anton. Gomez. *tom. 1.*
var. cap. 2. à n. 3. & Iaſon. modis ſeptem *in l. fin. cod.*
impuberibus, & aliis n. 5. Bernandus limitat mo-
dis *4. regul. 132.* vide notata à Doctoribus *ibi in c.*
prudentiam 21. de officio deleg. vbi ego latè dico de
hoc puncto.
Vnde colligunt relati à Gratiano *ſupra dicta* 22
reg. 492. n. 1. quod coniuncti verbis dicuntur plures
vocati ad hæreditatem, vel legatum per nomen
collectiuum; & ſic omnes ſimul admitti ad por-
tionem, quod limitat Socinus *conſ. 108. lib. num. 1.*
quando vocati eſſent omnes pro æquali portione
& etiam aliis duobus modis reſtringit Zabarella
conſ. 60. col. pen. Corn. *conſ. 240. lib. 2.* Gozadin.
conſ. 67. Decius *conſ. 320. n. 6* Iaſon. *in l. qui filialibus*
§. ſi quis ita ff. deleg. 1. n. 19. vbi limitat regulam non
ſibi locum vindicare in filiis naſcituris. Et quæ di-
cantur nomina collectiua, tradit Felinus *hic ſub*
dict. n. 1.
Et in verbis ibi : *Qui poſt appellationem ad nos* 23
interpoſitam in eos ſuſpenſionis, & excommunicatio-
nis ſententias protulerunt : ad hæc verba applicabis
quæ latè dico *in cap. paſtoralis §. verùm de appell.*
vbi quos effectus habeat cenſura lata poſt appel-
lationem, aut an ſuſpendatur ſi ab ea appel-
letur.
Et in verſ. *Præfatas ſententias iuxta formam* 24
Eccleſiæ relaxetis. His enim verbis probat Couar.
omninò videndus quod appellatione abſolutionis
continetur abſolutio ſimplex, non autem ea, quæ
ad cautelam datur *ibi in c. Alma Mater p. 1. §. 7.*
n. 7. concl. 4. quem ſequitur Barboſa *hic n. 7.* cum
Ricciulo, & Nauar. quibus adiungo eundem : ex
quibus adiunges quæſtionem, an impetratio litte-
rarum ab excommunicato ad beneficia ſit nulla
Couar. *dict. §. 7. à n. 3.* qui potius hoc tribuit *c. ſeq.*
Couar. *dict. 1. p. §. 12.* & *ibi* in verſ. *tertio.*
Pro complemento noſtri textus dico, quod in 25
reſcriptis attenditur tẽpus datæ id eſt impetratio-
nis, vel cõceſſionis, quo litteræ dantur, & emanant
à Superiore, vt per Rebuff. *in praxi tit. different.*
inter ſcripta gratiæ n. 53. Mandoſ. *in reg. 18. Can-*
cel. q. 18. à n. 15. Perez *in l. 29. 14. tit. 12. lib. 3. ordi-*
nam. ſic vt circa reſcripti ſubreptionem ſemper
debeat attẽdi tempus datæ, vel impetrationis; ita vt
ſecundùm illud, conſiderari habeat veritas, aut fal-
ſitas narratorum; nec ſufficiat ſi ante impetratio-
nem vera fuerint, vel poſt eam vera exiſtant ea,
quæ tanquam vera, & exiſtentia exprimuntur; ſi-
cut nec ſat eſt, quod antea non fuerint, vel poſtea
non exiſtant; & quod tanquam non exiſtentia ab
impetrante negata, vel ſuppreſſa ſunt, vt probat
textus *in c. conſtitutos 19. hoc tit.* Barboſa *in c. 7.*
hoc tit. Nauar. *in c. ſi quando eodem exceptione* verſ.
habemus, Pariſ. *conſ. 45. lib. 4. n. 2.*

AD TEXTVM IN CAPITE XXXI. Ad Audientiam, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Obreptione, vel subreptione opposita, processus futurus, nullius est momenti.*

2 *Subreptio potest opponi vsque ad 40. annos quamvis vitiet gratiam ipso iure expende,* vt hic n.3.& 4.

5 *Subreptitia littera in beneficialibus, sunt nulle.*

6 *Subreptio quando ipso iure vitiet, quando non & quando opponatur remissiue: & an expressione causa, vitiet dispensationem ipso facto, n.7. vel ope exceptionis, n. 7. remissiuè.*

8 *Litteris impetratis renuncians propter annuam pensionem, hoc tacito littera ipsa ad beneficia non valent.*

9 *Pensio num dicatur beneficium*, numero 10. & 11.

12 *Renuncians beneficium aut pensionem vt habeat aliquod beneficium, non dicitur simoniacè renunciare.*

12 *Renunciare potest litteris simpliciter sine Superiore, & sine eo nequis beneficio renunciare: limita, vt* n.13.

1 PRo materia huius textus applicabis
quæ latè dixi *suprà in cap. super lit-*
teris, per id quod ex glossa hic verb.
in irritum, in vers. *tunc dicas quod*
tales, cum multis dicit Barbosa *num. fin.*
nempè quod rescripta subreptitia ad lites non
sunt nulla, nisi ope exceptionis qui itidem in
verbis *renocando in irritum*, hic *num.*6.notat quod
obreptione, & subreptione opposita, processos
futurus, nullius est momenti. De quo puncto
applicabis quæ *supr.* latius dixi *in dict. c. super litte-*
2 *ris q. 7.* vers. *ad vltimam.* † Quare refert Riccius
collect. 1267. ad textum nostrum cum Imola *ibi*,
nempè vt subreptio possit opponi vsque ad 40.
annos, quamvis vitiet gratiam gratiam ipso iure
Caputaq. *decis.*224.*p.*3. verùm addit vt tanti tem-
poris spatium præsumatur noua gratia, & confir-
3 matio, Cassad. *in decis.*3. *de causa possess.* † Ta-
men aduertit idem Riccios cum Puteo *decis.* 377.
quod nec intra quadraginta annos de subreptione
dici possit, si in litteris sit apposita clausula *de*
4 *subreptione.* † Quod intelligas verum concurren-
te clausula sublata, quæ releuat impetrantem ab
onere probandi, & admittit parti, & Iudici fa-
cultatem aliter impetrandi, & iudicandi, etiam
quod versemur in gratia concessa ad postulatio-
nem partis, secus si clausulæ istæ non essent si-
mul iunctæ, vt tradit idem Puteus *in decis.* 213.
*lib.*2.& fuit in Rota decisum in vna Calaguritan. iu-
5 risdictionis 30. Maij 1580. coram de Rubeis. †
Et quod subreptitiæ litteræ in beneficialibus sint
nullæ, Gratianus ex nostro textu *regula* 444. de
quo *in cap. ad aures hoc tit.& in dict. c.* 20. quam
regulam Felinus ampliat hic sex modis,& limitat
duplici; & Petrus Rebuffus *in praxi benef.* 1.*p. de*
differentiis inter rescripta gratia, & Iustitia pa-
gina 107. vbi sex modis ampliauit. † Et quando 6
subreptio ipso iure vitiat, quando ope exceptio-
nis posuit, Oldradus benè *cons.*81.& *cons.*257. &
quando exceptio subreptionis opponatur, Anna,
& *ibi* Bolognet. *in addit. cons.* 6. Abbas, qui
benè de materia *in c. cum dilecto num.*7.*de rescript.*
& in c. caterum num. 6. quid in gratia, benè ipse
in c. tua nobis n. 2. & 3. *de off. Vicarij* Mieræ *de*
*maior.*1.*p.quæst.*3. *num.* 11. & *quæst.* 4. *n.* 2. Et
resolues iuxta quæ longè scripsi *in c. super litteris*
20.*hoc tit.* vbi cum maxima distinctione. † Et an 7
subreptio in expressione causæ, vitiet dispensa-
tionem ipso facto, vel ope exceptionis, Panor-
mit. *in c. quia circa de consang. & affin.* Decius *in c.*
constitutus num. 2. *de rescript.* Tyraquel. *de pœnis*
temper. causa 44.*n.*37.& deinceps, & *in tract. ces-*
sante causa, lim. 1.*n.*3 & hæc omnia ex multis aliis
exornat Gratian. *suprà*: applicabis etiam dicta *in*
c. postulasti hoc tit.& latissimè resolui *sub dict. c.* 20.
hoc tit.

Cumque textus iste dicat quod si habens litte- 8
ras Papæ ad beneficium eis renunciat, propter
annuam pensionem, non valeant litteræ benefi-
ciales, hoc tacito impetratæ; ideò adiunges notata
*suprà in c.*17. de his, de quibus impetrans debeat
facere mentionem, vt rescriptum valeat. † Item 9
per hunc textum disputant Doctores an pensio sit
beneficium Ecclesiasticum; imò Riccius ex hoc
textu *collect* 960. colligit quod pensio non est be-
neficium Ecclesiasticum; eo quod ad titulum pen-
sionis quis ordinari non possit, nisi necessitas, aut
commoditas Ecclesiæ aliud suadeat; provt Epis-
copus iudicauerit, vt disponitur in Trid. *sess.* 21.
*c.*2.*de reform.* † Et ex constitutione Pij IV.& V. 10
loquente de confidentiis beneficiorum, quæ non
habet locum contra transferentes pensiones per
confidentiam, vt fuit resolutum in vna Burgen.
prætensæ confidentiæ 5. Iun. 1591. coram Pegna;
deinde quia simonia si sit in ordine, vel benefi-
cio annexam habet excommunicationem; non
tamen si sit in pensione, Sayrus *in decis.* 17. *de si-*
monia, quam reponit Riccius *supr.* ad ornatum
textus *in Extrauag. cum detestabili.* † Quæ vi- 11
dentur contraria his, quæ notat cum multis Bar-
bosa *num.*2. dum ait quod renuncians litteris ad
beneficium, vt habeat aliquod beneficium. aut pē-
sionem, non dicitur simoniacè renunciare; quia est
quædam permutatio rei spiritualis, cum spirituali
ex Abbate *hic*, & Flamin. *de resign. tom.*2. *lib.*14.
*q.*7.*n.*25. Azor. *inst. mor. p.*3.*lib.*7.*c.*27.*q.*9. † aduer- 12
tentes quod licet quis non possit renunciare be-
neficio sine authoritate superioris. † Limitans 13
cum Abbate *hic n.*6.& Flamin. *dict. q.*7.*n.*28. Azor.
*dict. q.*9. vt non possit quis renunciare ad benefi-
cium litteris eo pacto, vt recipiat pecuniam vel
pro alia qualibet re temporali. Tamen si aduertas
non sunt contraria si legeris eundem Azor. *lib.* 3.
*tom.*2.*mor. c.*5.& quæ copiosè adducit Nicol. Gar-
tiá *de benef.*1.*p.c.*5.*per totum*, dum agit an pensio
sit beneficium. Et de renunciantibus beneficia ad
casum textus nostri videbis quæ noto *infra in c.*
fane 7. *de renunciat.*

AD

AD TEXTVM IN CAPITE XXXII.

In Nostra, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Impetrans rescriptum tenetur facere mentionem de assignatione Ecclesiæ, quam nondum obtinuit.*

2 *Resignatarius debet exprimere in litteris beneficia, quæ habet nomen Dignitatis exprimendo.*

3 *Impetrans debet facere mentionem Sancti ipsius beneficij, dum non sit in Ecclesia Cathedrali; quod si non exprimatur; non inde redditur subrepritium rescriptum, n.4. vbi de ratione.*

4 *Error in nomine, seu cognomine, non vitiat actum quando ex aliis coniecturis constare possit de identitate, & de certitudine personæ, n.5. vbi ponitur exemplum.*

6 *Error in pronomine, si constat de persona, non interest: & quid de errore constituentis in procuratorio, n.9.*

7 *Nomina omnia impetrantis, non sunt exprimenda, quando constat de persona vno solo nomine adiecto.*

8 *Nominis proprij error, si pronomine aut cognomine constet de persona non vitiat.*

10 *Error personæ quando ex aliis constare non potest, excusat à caducitate.*

11 *Error non præsumitur, nisi probetur, probaturque iuramento eiusdem personæ citantis.*

12 *Monachus præfici nequit Ecclesiæ sæculari, & collegiatæ.*

1 AD textum hunc faciunt quæ adduxi *supra in cap.* 3. & 17. & aliis huius tituli, vbi adduxi casus, in quibus in impetratione rescripti est necessarium fieri ab impetrante mentionem de obtentis, seu aliis qualitatibus: quare etiam dixit *hic* Pontifex, vt fiat etsi quis adhuc non obtinuerit, dum tamen sit assignatus alteri Ecclesiæ. Et pro extensione faciunt notata supra *in cap. super litteris* 20. *cap. postulasti, cap. ad audientiam* 31. ita, & quæ noto *infra in cap. de multa de præbendis*, vbi de prohibita multiplicitate Ecclesiarum, seu beneficiorum.

2 Et cum hic hic Barbosa dicat *num.* 4. quod Resignatarius debet exprimere in litteris beneficia, quæ obtinet; item & exprimere in specie nomen
3 Dignitatis, quam habet. † Addatque *hic num.* 5. vt cum impetratur beneficium, ne impetratio reddatur subreptitia, necesse sit exprimere nomen Sancti ipsius beneficij, dummodo non sit in Ecclesia Cathedrali in qua de stylo Curiæ necessum est nomen Sancti ipsius beneficij exprimere ex
4 Rendina, Riccio, & aliis. † Tamen ipse Barbosa videndus *num.* 6. dicit se scire ex stylo Curiæ non reddi prædictam impetrationem subreptitiam non expresso nomine Sancti Ecclesiæ, vbi situm est: nam quotidie vidisse testatur expediri Bullas hoc modo. Beneficium simplex in parochiali, seu alia Ecclesia loci N. Diœcesis N. eo quod sufficiat vt constet de corpore beneficij vacantis per obitum N. licet non exprimatur nomen Sancti, & etiam si erretur nomen loci, aut Diœcesis, si ex aliis circunstatiis constet de identitate cum multis asserens, quod error in nomine, seu cognomine non vitiat actum, quando ex aliquibus coniecturis constare poterit de identitate personæ, vt iam *suprà* dixi *in cap. super litteris* latè & *infra in cap. significante, c. Rodulphus.*

Vnde infero quod error in nomine non vitiat, 5
quando constat de certitudine personæ: sic Riccius *collect. ad textum si quis in fundi vocabulo ff. de leg.* 1. 1496. Inferens ad pulchram decisionem Rotæ 16. hoc tit. in nouis vbi fuit dictum quod error in nomine; nempè quod in mandato ad resignandum, & in Bulla resignationis exprimatur Franciscus Berardinus, scholia & nihilominus appellatur Ioannes Berardinus, non vitiat, cum ex aliis circunstantiis, & ex nomine officij, & dignitatis constet de identitate personæ resignantis. † 6
Nec errari ait, cum error sit in pronomine si constat de certitudine personæ: sic ex decis. Curiæ
Archiep. Neapol. 171. † Vbi non sunt exprimen- 7
da omnia nomina vnius personæ, quando ex expressione vnius nominis potest haberi certitudo,
† & sic dixit Bellamera *decis.* 643. quod error no- 8
minis proprij possessoris in commissione, si per cognomen, & alias circunstantias constet de cor-
pore, non vitiat; imò & *in decis.* 184 † dixit quod 9
error constituentis in procuratorio, si apparet de cognomine, & non apparet fictus, non vitiat
processum. † Et sic Caputaq. *in decis.* 182. *p.* 1. 10
& latissimè Rota Romana *collect. decis.* 896. dicunt quod error personæ, quando ex aliis constare non poterit, excusat à caducitate: & infra *sub cap. significante* 34. dico de quæstione, an sit valida dispensatio, quando erratur in nomine Diœcesis, & de aliis: tradit alia Barbosa *ibi à n.* 2. & applicabis quæ tradit Pichard. *in §. nomine institution. de legatis.*

Cumque error non præsumatur, nisi probetur 11
vt dicit eadem Rota *collect. decis.* 991. & dubites qualiter præfatus error probetur, aduertes probari per iuramentum eiusdem personæ citantis, Rota *in decis.* 3. *de iureiur.* in antiquis & aliis modis, quos prosequitur Bellamera *decis.* 497. de quo est pulchra decisio Capell. Tholosan. 99.

Item quia Felinus *hic num.* 41. dicit quod Mo- 12
nachus non possit præfici Ecclesiæ sæculari, & collegiatæ sine dispensatione; ideò adiunges quæ & ad vtramque partem retulit Zeuallos *in pract. quæst.* 281. item agit de alia *quæst.* 281. an beneficia iuris patronatus absque consensu Patroni possint resignari, de qua dico *infra de renunciat.* sed etsi non ad aptabiles quæstiones attamen quodammodo applicari valent.

***

AD TEXTVM
IN CAPITE XXXIII.
Ex Parte Decani, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Mandati procuratoris reuocatio, remissiue.*

2 *Mandatum probatur præsumptionibus, & coniecturis, veluti expensis factis, item iudicio cœpto, & prosequutio sine contradictione alterius partis, si procurator produxit examen testium, & alia iura pro sua parte, & aliis duobus modis*, num. 3. 4. 5. & 6.

1 HIc agitur de materia reuocationnis
mandati procuratorij; sed quia multa
quæ spectant ad effectus huius reuo-
cationis noto *infra in cap. ex insinua-*
tione 3. infra de procuratorib. ideo nunc nil addo
Barbosæ *hic* nonnulla scribenti, nisi tantùm quæ
subsequuntur tradita à Riccio *in collect.* 1483. ad
2 text. nostrum, dum dicit. † Mandatum probari
præsumptionibus, & coniecturis, sicut pluries
decidit Rota Rom. vt referunt Puteus *decis.* 562.
Caputaq. *in decis.* 91. *lib.* 2. Ob idque ponit Ric-
cius quinque coniecturas, quibus probatur man-
datum. Prima expensæ factæ in lite: nam hæ fa-
ciunt præsumere mandatum, in terminis Crescent.
in decis. 1. de præsumpt. & pluries decidit Curia Ar-
chiep. Neapol. vt apparet ex eodem Riccio *de-*
cis. 29. qui *dict. collect.* 1483. infert ex illis apparere
Bartoli Canonicatam opinionem communiter re-
ceptam *in l. enim seruus ff. de verb. oblig.* † Secun-
da quando scilicet apparet iudicium fuisse cœ-
ptum, & continuatum contra eum vti procura-
torem sine contradictione, Anton. Faber *in deci-*
sion. 3. cod. de procur. † Tertia est si ipse produ-
xit examen testium, & alia iura in fauorem princi-
palis, quæ verisimiliter non potuit aliunde habere
idem Faber *decis. 23. cod. eodem, in decis.* 15. & la-
tissimè Paleotus *in sua decis.* 71. † Quarta quia
soluit suam partem extractus Cassador. *in decis. 3.*
num. 4. de procuratoribus. † Quinta cum quis
comparet in causa faciendo plures protestationes,
Farinacius *in decis.* 350.

AD TEXTVM
IN CAPITE XXXIV.
Significante, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum non extenditur vltra id quod continetur in illo.*

2 *Dispensatio non irritatur; eo quod erretur in nomine Diœcesis: & de ratione*, n. 3. *sed contra*, n 4.

4 *Rescriptum quando erratur in nomine contractus, seu in foro contrahentis non valet.*

5 *Textus hic expenditur.*

6 *Rescriptum non vitiatur ex errore posito in Bulla in Curia Curalis Scriptoris Curiæ, vt si pro affinitate posuit consanguinitatem.*

7 *Dispensatio ex falso nomine expresso, si constat de persona, non vitiatur etiam in Sacramentorum collatione.*

8 *Impetratio valet veritate tacita, aut falso expresso, quoties huiusmodi subreptio non fuit concessionis causa.*

DE intellectu huius textus dixi *in cap.* 1
quia 5. de iud. quæst. 3. vbi egi de illa
quæstione, *An rescriptum ab vno im-*
petratum, prosit aliis rem communem
habentibus, de qua quæstione benè, & latè Fa-
quin. per textum nostrum *lib. 2. cap. 66.* item expen-
di hunc textum *in cap. de mutuis portionib. quæst.* 2.
num. 14 cumque hic agatur de non extendendo
rescriptum vltra id quod in eo exprimitur, adiun-
ges etiam quæ dico *infra in cap. Rodulphus 35. hoc*
tit. statim sequens. Et nonnulla *supra sub c super*
litteris 20. hoc tit. vbi expendi textum hunc affir-
mant Innocent. *in dict. c. 20. num. 3. vers. & nota*, vbi
Ioannes Andreas *num.* 5. Abbas *num* 3. Decius *in*
noua edit. num. 13. alios referens *hic num.* 13 & col-
ligitur ex glossa *hic* verbo *non de Remensi*, Sanchez
de matr. num. seq. relato.

Dispensatio an valida sit, quando erratur in 2
nomine Diœcesis; etsi negent Sanchez *de ma-*
trim. tom. 3 disp. 21. num 39. Moneta *de communic.*
vltim. volunt. & Villalobos *in summa tom. 1. tr. 2.*
dubio 43. num. 11. † Tamen Diana *parte 10. tr. 10.* 3
res. 36. Basilius Pontius *de matrim. lib. 8. cap. 15.*
§. vltim. num. 43. Salas *de legibus disp. 20. sect. 16.*
num. 123. Sanctarellus *variar. resolut. p. 1. quæst.* 63.
per totam Layman. *in Theologia Morali lib. 1.*
tract. 4. cap. 32. num. 27. affirmatiuè respondent,
quando erratur in nomine, & in Diœcesi quia
tunc constat intentionem Papæ esse, vt solius
proprius petentis ordinarius cum illo dispenset.
Has inquam rationes refert etiam Sanchez *supra*,
sed nihilominus acerrimè suam contrariam de-
fendit sententiam, constituens differentiam,
quando erratum est in proprio nomine officialis
veræ Diœcesis, qui vocatus fuit, v. g. *Petrus*,
cum nomen eius esset Ioannes, tunc enim a..;
quia constat de persona, non est cur rescriptum
non valeat.

Sed quando erratum est omnino in Diœcesi; 4
quia v. g. narrans dixit, se esse Diœcesis Salman-
ticæ, cum esset Cordubens. & rescriptum impe-
trauit etiam Officiali Cordubens. nam tunc in
omnibus fuit erratum; & sic nitens in adductis
num. 1. ait vt error quantumvis culpa vacet, non
efficit quod rescriptum extendatur ad casum, qui
sub verbis eius non comprehenditur. Et in con-
firmationem ex relatis Doctoribus *dict. num.* 1. ad-
ducit sequentia exempla. Primum nam si impe-
trans narrauit in rescripto Titium sibi obligatum
ex mutuo, petens, vt cogatur satisfacere, &
errauit in causa debiti, vtpote quod ex alio con-
tractu consurgit, non possit eo rescripto iuuari.
Secundùm Baldi *in l. præscriptione num. 51. cod. si*
contra ius, vbi rescriptum subreptitium vocat, si-
quis in ciuitate Perusina se mutuo dedisse num-
mos cuidam, narret, & impetret rescriptum
destinans in eà Ciuitate Iudicem, qui debitorem
compellat

compellat soluere; quia (ait) si Princeps nosset contractum cum eo initum esse, qui alias non subest Iurisdictioni Perusinæ, non commisisset illi causam; quia vbi quisquam sortitur forum ordinarij, sortitur etiam forum delegati, vt optimè tradit Innocent. *in cap. dilectis 17. de foro comp.* His enim exemplis multùm probabilis redditur sententia Sanchez, habita ratione differentiæ iam relata; secus enim esset, si erraretur in nomine propriæ Diæcesis, sed non in nomine, siue persona Iudicis nominati in ipso rescripto; quia tunc iam apparet de intentione impetrantis: applicabis aliqua, quæ dixi sub *dicto cap. dilectis de foro competenti, & sub cap. cautio. 54. de fide instrument.*

5 Ob idque, & ex dictis *sub c. in nostra 32.* inferes eum Diana ad aliam quæstionem, an dispensatio sit nulla, si erratur in nomine personæ *p. 7. tr. 10. ref. 34.* vbi de aliis disputat, ac contra alios recentiores, defendit suam relatam opinionem, respondens ad textum nostrum hic, nempe irritum declarare rescriptum, non quia erratum fuit in nomine Diæcesis; sed quia ex aliis circunstantiis, non potuit sciri persona pro qua rescriptum impetratum fuit, vbi etiam satisfacit rationi alia contrariorum: applicabis dicta *infra in c. pen. hoc tit.*

6 Ex quibus infero, quod rescriptum non vitiatur sic vt à Commissario executioni mandari non possit, si error aliquis in curia scriptoris irrepserit, vt si v.g. Papa commisit officiali, quod si preces veritate niti cognouerit eum Titio, & Caia, Apostolica authoritate dispenset, sed erratum fuit in Bulla Pontificia: nam pro tertio gradu affinitatis positus fuit tertius gradus consanguinitatis: sic Diana *dict. p. 1. tract. 10. ref. 36. vers. nota,* Layman. *in Theologia Morali tract. 4. libro 1. cap. 32. num. 26.*

7 Dispensatio an vitietur ex falso nomine apposito in rescripto. Et licèt negatiuam sententiam tueatur Sanchez *lib. 8. de matrim. disp. 21. num. 38.* loquens de matrimonio, sed Diana *dict. p. 7. tr. 10. resol. 35.* affirmat cum Petro à Sancto Ioseph. *in idea Theologia Moral. lib. 1. cap 11. resol. 5.* Castro Palao *tom. 1 tract. 3. disp. 6. punct. 16. §. 2. num. 8.* & cum aliis, eo quod ex communi Legistarum axioma, valet legatum, etsi testator in nomine Legatarij errauerit, modo de persona constet: & iterum adducit Diana textum nostrum in confirmationem, & pro sententia Sanchez adducit Patrem Amicum *de iustitia disp. 6. sect. 8. num. 143.* eo quod in gratiis concedenis, præsumitur Pontifex, si aliunde contrarium non constet, anendere ad merita causæ; propter quæ gratia petitur cuiuscumque tandem personæ, sint merita; & ob Diana putat vtramque sententiam probabilem: & Sanchez hanc admittit in aliis Sacramentis, in quibus attenditur ad causam, non ad personam, negat in matrimonio; quia ibi respicit personam.

8 Cumque Barbosa *hic num. 4.* dicat quod falsitas, quando exprimitur, aut veritas supprimitur, valeat impetratio, vbi huiusmodi subreptio, non fuit causa concessionis, & explicet textum nostrum cum textu, *in cap. super litteris 20. hoc tit. hic n. 5.* ideo leges ipsum vtrobique, & quæ adduxi *in dict. cap. 20.*

AD TEXTVM IN CAPITE XXXV.

Rodulphus, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum impetratum contra homines Diæcesis, non comprehendit homines ciuitatis.*

2 *Diæcesis appellatione in materia fauorabili comprehenditur ciuitas, secus in odiosis.*

3 *Ciuitatis appellatione in beneficialibus, comprehenditur Diæcesis, item in fauorabilibus, non in odiosis, n. 4. cum distinctione, n. 5.*

6 *Rescriptum de masculino, extenditur in fœmininum, nisi aliter appareat de voluntate concedentis.*

7 *Reseruatio facta per regulam 4. Cancellariæ, de beneficiis vnicorum subcollectorum in quacumque ciuitate, vel Diæcesi, indicat, vt in eadem Diæcesi, & ciuitate, non sit nisi vnus subcollector.*

8 *Destrictus venit ciuitatis appellatione, &* num. 12.

9 *Delicta facta in casibus quoad pœnam infligendam, censentur perpetrata in Ciuitate.*

10 *Ciuitate interdicta, etiam interdicuntur suburbia.*

11 *Consuetudines Neapolitanæ, comprehendunt casalia, seu destrictus.*

12 *Destrictus non probatur per testes, qui ignorat iter, nec si deponat testis de publica voce, & fama.*

13 *Mensuratio non admittitur ad probandum, quod locus est in destrictu.*

14 *Destructuales non veniunt appellatione oppidorum.*

15 *Delegatus ad causam proprietatis, non cognoscit de possessione, vel è contra.*

16 *Verba iuris* reuocetis in irritum qoatenus si est ita mandamus, *sumuntur pro verbis* quasi in irritum declaretis.

AD hunc textum, quatenus dicit, quod per rescriptum impetratum contra homines Diæcesis, non possint conueniri homines ciuitatis, quatenus inde inspicitur, non esse extendendum rescriptum; eo quod rescripta delegatoria sunt stricti Iuris, & rescripta beneficialia, sint strictè intelligenda, vt cum nonnullis probat hic Barbosa *num. 2. 3. 4.* applicabis nonnulla, quæ adduxi *infra in cap. quia v. de iudic. sub q. 1. & qu. 3.* item applicabis quæ dico *infra* de prorogatione iuramenti, quod est strictè intelligendū *in cap. penult. de iureiur.* & quæ Doctores adducunt per textum *in cap. si ciuitas de sentent. excomm. lib 6.* de quo Couar. *in cap. Alma Mater 2. p. §. 1. à num. 8.* & applicabis ad quæstionem Gomezium, *tom. 3. var cap. 1. a num. 52. 53. 54.* & vide *infra sub cap. fin.* † Et quod Diæcesis appellatione in materia fauorabili comprehēdatur ciuitas secus in odiosis; & quod, † ciuitatis appellatione in beneficialibus

neficialibus comprehendatur Diœcesis, multis probat Barbosa *hic videndus n.5. & 6.* benè expendens; ob idque applicabis quæ de oratione indefinita, & vniuersali & quæ sub ea intelliguntur, dixi *in c.cum omnes circa finem de const. tut.*

4 Cum ergo Riccius *collect.* 1387. ad textum *in cap.sacrorū, 63.dist.* dicat quod appellatione ciuitatis, veniat Diœcesis si sumus in materia fauorabili, secus in odiosa ex Bellamera *decis.* 141. † Et iterum distinguat in materia odiosa, quod aut verbum *Diœcesis* profertur à lege, vel constitutione generali, & similiter veniat ciuitas sic cum Balbo *in decis.6.* per textum *in c. 1. de rerum permut.* aut profertur in rescriptis, seu dispositionibus particularibus, & tali casu minimè comprehēdi ciuitatem appellatione diœcesis, dixit Faber.

5

6 *decis.6.cod. de verb. signif.* † Ex his enim videbis quæ dicit Barbosa *in cap. sequenti, num. 5.* quatenus notat extensionem rescripti de Masculino ad fœmininum, idemque in qualibet alia dispositione nisi appareat de contraria rescribentis, seu disponentis voluntate: aliquid, ibi dico *sub numer.3.*

7 Quare idem Riccius *supra* dixit in terminis regulæ quartæ Cancellariæ reseruantis beneficia vnicotum subcollectorum, in quacumque ciuitate, vel Diœcesi, non potuisse esse vnum subcollectorem in ciuitate, & alium in Diœcesi; & quod alias dicerentur esse duo subcollectores in eadem Diœcesi, contra mentem, & litteram dictæ regulæ quartæ, vt fuit dictum in vna Calaguritr.beneficior.2.Decemb.1601.coram Lancelloto.

8 Ex his notabis quod appellatione ciuitatis, venit destrictus Robertus *lib.2.decis.3.* † propterea-

9 que delicta facta in casibus quod pœnam infligendam censeri perpetrata, & iam in ciuitate, vt do-

10 cuit de Franchis *decis.* 529. † Sic *in dict. cap. si ciuitas de sent.excommunicat.lib.6.* decidit quod interdicta ciuitate, intelligantur interdicta suburbia. † Itaque idem de Franchis *in decis.604.* dixit quod consuetudines Neapolitanæ comprehendunt etiam casalia, seu destrictus.

11

12 Ob idque in materia destrictus applicabis sequentia, primo quod destrictus non probatur per testes, qui ignorant iter, & deponunt in confuso, Seraphinus *in decis.*1481.nec probatur per dispositionem testis de publica voce, & fama per verbum est tantum super destrictu, seu distantia loci

13 idem *in decis.* 1370. † Nec ad probandum quod locus sit in destrictu admitti mensurationem, idem

14 *in decis.*1370. † Item quod appellatione oppidanorum non veniunt destructuales, vt fuit dictum in vna Salmantin.Iurisdictionis 3. Iunij 1580. coram Seraphino, vt patet *in decis.*467. & facit decisio Gratiani 90.

15 Ad textum nostrum applicabis quod dicit Balboa *in cap.1.de causa possess.num.*48.& 49. 50. vbi quod Iudex delegatus ad causam proprietatis non cognoscit de possessione, vel è contra virtute rescripti; eo quod ex nostro textu *in cap.dilecta, & in cap.significauit hoc tit.* rescripta non possunt extendi ad ea, quæ non sunt expressa. Cuius ratione applicabis quæ dico *infra* per textum *ibi in c. fin. de iud.tota quæstion. 1. & in cap. 2. de causa possessionis.*

16 Et verba *hic in cap.*34.antecedentis, & *c. significauit 36 sequentis hoc tit.* ibi: *Idcoque mandamus, quatenus, si est ita reuocetis in irritum*, declaranda sunt quasi in irritum declaretis cum iura hæc loquantur de actibus ipso iure nullis; sic intelligens Balboa ea iura cum *c.t.de appellat.ibi n.*44.

AD TEXTVM IN CAPITE XXXVI. Significauit, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Successor conueniri non potest, si antecessor moriatur re integra.*
2 *Clausula re integra quam virtutem habeat remissiuè.*
3 *Masculinum in qualibet expositione extenditur ad fœmininum,*
4 *Successor in Dignitate, vel beneficio, an queat præscribere rem à defuncto mala fide possessam remissiuè.*
5 *Præscriptio bonorum maioratus an possit successori doceri, quando contra possessorem perficitur.*
6 *Possessio an possit queri ex pluribus causis remissiuè.*
7 *Comitis Dignitas quæ? remissiuè.*
8 *Fructus pendentes beneficij an ad defunctum vel successorem pertineant remissiuè.*
9 *Præsentare non posit in Comitatu in beneficiis remissiuè.*
10 *Impetrans beneficium ad iustificationem sui tituli, non tenetur docere de titulo sui antecessoris.*

TEXTVS hic probat quod conueniendus per clausulam, *si moriatur re integra*, successor conueniri non possit; de intellectu huius textus dixi *in cap. quia 5. de rescriptis quæst. 1. num.*16. applicando quæstionem *ibi* positam; cumque Barbosa hic *ex vers. fatere sio*, tria dicat, nempè quod succedens in comitatu tenetur soluere debita prædecessoris, quid de succedente in Regno? & quid de succedente in feudo *num.*2.3.& 4.ideò applicabis infinita, quæ scripsi *infra in cap.quia* 5. tam de his casibus, quàm de aliis, ad quos manet obnoxius succedens alicui. † De virtute clausulæ *re integra* noto *infra in cap.gratum, & relatum de off.cio deleg.* † Et quatenus idem Barbosa *hic num.fin.vers. successerat*, notat quod in rescripto, & alia qualibet dispositione, nisi aliud constet, masculinum comprehendit fœmininum; ideo applicabis omnia, quæ noto *suprà sub cap.significante* 34.& *in c. Rodulphus* 35.vbi agitur de restringendo, aut extendendo rescripto, vltra id eo expressa. 1 2 3

4 Ad quæstiones pro completa huius textus materia adiicies, quæ subsequuntur: An *successor in Dignitate, vel officio, qui nimmè personam defuncti, vel antecessoris repræsentat possit præscribere rem à defuncto, vel antecessore mala fide possessam, etiam si sit successor vniuersalis*; quam tractat Balboa videndus *in cap.5.de præscript.à num.*109. & antea, de qua dixi *sub dicto tit.* ad quod applicabis quæstiones, de quibus *ibi in cap. 4. quæst.2.*

H vers.

vers. *ad secundam*, vbi egi de illa : An *successor possit præscribere quartas a prædecessore mala fide possessas.* Et ad aliam : An *successor incipere possit præscribere rem vitiosam defuncti*, *in cap. si diligenti 17. quæst. 2. vers. ad sextam eodem titulo.*

5 Et an, *Præscriptio bonorum Maioratus possit successori nocere, quando contra possessorem perficitur*, dixi *in cap. quamuis 25. quæst. 5.* vers. *ad quintam*, dum egi latè de illa, An *sententia lata in causa Maioratus contra possessorem noceat successori*; &
6 Balboa *in c. 10. de præscript. à num. 44.*† *Possessio an possit quæri ex pluribus causis*, lógè Anton. Gomez. *in l. 40. Tauri, l. 45. num. 67.* de quo dixi *sub Rub. de causa possess. & propriet.* sed ipsum videbis ad quæstiones *in l. 40. à n. 72.* vbi, An *successor Maioratus, teneatur soluere debita prædecessoris*: & de aliis *à num. 73.* Et videbis quæ congerit Couarr. *pract. cap. 38.* & *ibi num. 6.* applicabis eundem *lib. 3. var. cap. 5. & ibi num. 5. & 6.* & quæ ego dixi *sub dicto cap. quia v. de iud.* vbi de multis dubiis dixi.

7 De Comitis dignitate per hunc textum Mastrillus *de Magistr. p. 2. lib. 4. cap. 7.* ad quod videbis quæ latè adduxi *in cap. 4 vt lite non contestata quæst. 4* vbi, An *Comes, & Vicecomes habeant aliquam potestatem, & quali potiantur Dignitate.*

8 Fructus beneficij pendentes ad quem pertineant an ad successorem, vel hæredes prædefuncti latè dixi *sub dict. cap. quia v. de iud.* quare applicari potest Couarruu. *var. cap. 15.* vbi agit de quæstione, An *fructus rei venditæ spectent ad emptorem*, & *ibi num. 14. Quid de fructibus Maioratus eius anni, quo possessor mortem obierit.*

9 Per hunc textum poteris applicare quæstionem de qua Garcia *lib. 5. de benef. cap. 5. à num. 9.* vbi, An *sufficiat vt qui sit bonæ fidei possessor comitatus vt queat validè præsentare.*

10 Item & poteris hic applicare Riccium multa congerentem, dum expendens allegationem Lapi 89. affirmat quod impetrans beneficium ad iustificationem sui tituli, non tenetur docere de titulo sui antecessoris, per cuius mortem illud impetrauit, sed sufficiat probare quod prædecessor longo tempore beneficium possederit; quia est pronunciandum super iure prædecessoris; & ob id non requiri plenam eius probationem, & allegans multos ampliat quatuordecim modis, & limitat modis sex, vbi leges. Et pro vberiori declaratione & extensione huius dubij adiunges quæstiones sequentes, de quibus *in cap. 17. de præscript. quæst. 1.* vers. *ad quartam*, & vers. *ad quintam*; nempè an *tituli demonstratio requiratur in præscriptione seruitutum.* Et an *tituli allegatio, & probatio sit necessaria in aliis præscriptionibus.*

AD TEXTVM
IN CAPITE XXXVII.
Ex Insinuatione, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Litteræ executoriæ non valent, in quibus impetrans falsò dixit monitorias præcessisse, expenditur, vt n. 2.*
2 *Monitio debet præcedere.*
3 *Instrumentum faciens mentionem alterius, non facit fidem, si relatum sit confectum ab alio Tabellione, secus si ab eodem.*
4 *Litteræ executoriales, si nullam fecerunt mentionem de monitoriis, sunt exequendæ.*

COMMVNIS est conclusio huius textus, 1
vt non valeant executoriæ, in quibus impetrans falsò dixit monitorias præcessisse. Et secundùm hanc lecturam applicabis dicta *suprà in cap. super litteris 20. hoc tit.* & de necessitate vt in secundo rescripto fiat mentio de primo, *in cap. cæterùm 3. hoc tit.* Item quod sicut impetrans debet facere mentionem de multis, quæ retuli *suprà in cap. 17. 19.* & aliis ita similiter poterunt *ibi* dicta pro exornatione huius textus applicari.

Et in vers. *Quo circa mandamus, quatenus* 2
si nulla monitoria super hoc præcesserint executoriis supersedeatis eisdem: applicabis quæ dico *in cap. 1. de iudiciis*, de necessitate monendi, ad exequendam censuram. Item longè quæ dixi de præcedentia correctionis fraternæ quæ est tanquam monitorium *in cap. nouit 13. de iudiis à quæst. 17.* cum pluribus sequentibus. Item & plura, quæ scripsi de monitoriis *in c. ad nostram de iureiur.*

Et in vers. ibi, *Dummodo eadem executoria de* 3
monitoriis fecerint mentionem: per glossam *hic* verbo *monitoriis in fine*, & ex ea notat Barbosa, quod si quis in aliquo instrumento faciat mentionem alterius instrumenti non creditur nisi exhibeat primum, quando coram alio Tabellione fuit confectum instrumentum de quo fit mentio, secùs vero, si ab eodem Tabellione fuerit conscriptum *ex auth. si quis in aliquo cod. de edendo*, per quem textum tenet Couar. *in pract. cap. 21. num. 2.* vers. *quod si fuit* & alij relati à Barbosa *hic num. 2.* quare adiunges quæ dixi de fide instrumenti ad aliud se referentis *infra in cap.*

Et in vers. *Alioquin in exequutionis negotio iux-* 4
ta directum ad nos pro ipso mandatum ratione prauia procedatis; quod litte executoriæ absque mentione monitoriarum, si de istis nulla fuerit facta mentio sint exequendæ procedendo in negotio iuxta earum tenorem: applicabis quæ notaui *suprà in c. cum contingat 23. hoc tit.* & quæ notaui *infra in c. prudentiam de off. deleg.* & quæ dixi latè *in cap. cætero de sent. & re iud.* vbi de officio exequutoris in exequendo commissionem sibi datam.

AD

AD TEXTVM IN CAPITE XXXVIII. Mandatum, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Papa in suis rescriptis, non intendit grauare eundem collatorem: nam praiudicium graue fit ordinario ex prauentione Papa in suis mensibus*, n.2.
3 *Mandata Apostolica remissiuè.*
5 *Principis mens semper debet attendi, quam quilibet probare debet.*
6 *Verba rescripti, sunt sequenda.*
8 *Bulla, & breuia.*

1 TExtvs iste dicit Papa in suis rescriptis non intendit grauare eundem collatorem super prouisione duorum; ob idque secundum impetrantem repelli, siue primus spectet, siue sit iam gratiam consequutus.
2 † Et sic hic notat Barbosa *n.4.* cum Gonzalez, *in reg.8.Cancel.* quod præiudicium graue fit ordinariis ex præuentione Papæ in suis mensibus. Et occasione horum applicabis Doctrinam textus *in cap.delecto filio 25.& in cap. dilectus filius 27. de prabendis, & Dignit.& in cap.proposuit de concessione prabenda*, vbi dico de potestate Principis super tollendo iure quæsito, de quo *in cap.per venerabilem, qui filij sint legitimi.*

3 Cumque Barbosa *hic num.2.* adducat Doctores scribentes de mandatis Apostolicis, ad Rebuf. *in praxi tit.de mandat.Apostolic.* Petr. Greg.*lib.12. Syntagm.cap.11.* Azor.*instit.moral.p.2.lib.6.cap.32.*
4 † Et cum dicat, *num.3.* in verbo, *alio iam beneficio*: vide & *cap. seq.* vers. *de mandatis*, huius textus dispositionem habere locum etiam in pensione ideo adiunges quæ notaui, *supra in cap. ad audientiam 31. hoc tit. in* vers. *cumque textus iste.*

5 Et cum etiam ex vers.ibi: *intentio mandatoris*, inferat quod intentio attendi debet; & quod mens Principis debet attendi, cui verba ipsa rescripti, seu mandati, cedunt, quam quilibet probare debet, vt probat cum Mantua *dialogo 62.* Gigante *de pens.quæst.23.num.1.* Bald Beccio, Surdo; ideo adiunges nonnulla dicta sub *cap. super litteris 20. hoc tit.* & quodlibet eam debent probare Argel. *de contractu legitimo q.13.n.64.*

6 Item & in glossa ibi *non fuerit* in vers. *item in intentio mandantis*, notet Barbosa, *hic num. fin.* quod rescripta sint stricti iuris; ob idque à verbis rescripti non esse recedendum multis comprobans; ideo adiunges quæ dixi, *supra in cap. significante, cap. Rodulphus, cap.significauit hoc tit.*

7 Et pro ampliori explanatione huius textus adiunges dicta, *in cap.seq.* & dicta *infra in cap. Abbatem 40.*

8 De Bullis, Breuibus, & mandatis Apostolicis per textum nostrum scribunt Doctores; quare de mandatis Apostolicis videbis Rebuffum, *in praxi benef. tit. de mandatis Apostolicis*, Petr. Gregor. *Syntagm. Iuris lib.17.cap.11.* Azor.*instit.moral p.2. lib.6.c.32.* Et ad quæstiones plures de litteris Pontificiis, veluti remissorialium, compulsorialium, & de aliis videbis sub Rub. huius tituli *à n.10.* vbi *num* 20.& 21.de Bullis Apostolicis, de breuibus in forma dignum, aut in forma gratiosa, & de eorum executione, latè Garcia, *de benef. p.6. cap.2.per totum*: videbis Cuiacium.

QVÆSTIO I.

An prouisus à Papa de aliquo beneficio præferatur prouiso à legato, vel Ordinario: vbi quid de possidente prius?

SVMMARIVM.

1 *Prouisus à Papa in concursu, data in omnibus paritate, est praferendus.*
2 *Prouisus a Papa legato, data paritate, prafertur prouiso ab ordinario collatore, non sic prouiso a Papa* n.3.
4 *Legatus potest prauenire Episcopum, & quemlibet ordinarium.*
5 *Prouisus ab ordinario, prafertur prouiso à Papa in eadem die, & hora; non sic si vterque prouisus, cœpisset possessionem* & num.6. vbi *quid si vnus prouideatur cum hora, alter si vnus prouideatur cum hora, aliter non* n.7 & 8.
7 *Anterioritas consideratur per horam.*
8 *Clausula gratificationis concessa sub eadem hora, est potentior.*
9 *Possessio capta post diem prouisionis, prafertur prouisioni eiusdem Diei, in qua nondum capta fuit possessio.*

IN hac quæstione dices quod in concursu, facta 1
in omnibus paritate prouisus à Papa est præferendus; sic vt si vnus habeat collationem beneficij à Papa, alius verò ab Ordinario ceutro possessionem obtinente, si non apparet de prioritate, præferatur qui à Papa impetrauit, propter prærogatiuam concedentis: ita Gonzalez *ad regul.8. Cancel.§.3.proœm.num.11.& glossa 15.§.2.num.63.* Barbosa *in cap.per tuas 7.de maior.& obed. à n.4. & 6.* Riccius ad illum textum, *collect.441.*† Vbi 2
idem dicit de prouiso à Papæ legato propter conferentis ampliorem dignitatem: & idem Gonzalez *dict §.3.proœmial. num.119.* Barbosa *in cap.si à sede 31.de prabend.lib.6.n.5.ex glossa ibi*, verbo, *legato*, † dicunt quod etsi prouisus à Papa præ- 3
feratur prouiso à Legato, vel Nuncio; quia Legatus de latere concurrere potest Ordinariis, vt dixit etiam Rebuffus *tract.nominat.quæst.17. n.16. vers. 2.* idem Gonzalez *§ 3. proœm. num.54. & §.3 proœm.n.7.* † sic vt Legatus præuenire possit 4
Episcopum, & quoslibet Ordinarios; sed nunquam concurrere cum prouiso à Papa.

Fallit dictum quando prouisus ab Ordinario 5
cœpisset possessionem, dum in eadem die facta fuerit vtraque prouisio, nec constet quæ fuerit prior prouisio facta. Tamen si in eadem die, & momento, vterque prouisus cœpisset possessionem, adhuc credo præferendum esse prouisum

à Papa, vt dixit Gonzalez *dict. §. 3. proœm.*
6 *num.*113. Tamen si in eadem die fuerint prouisiones vna cum hora, sed prouisus cœperit possessionem, dico quod etsi Cassad. *in decis.* 10. *de preb.*
7 dixerit, vt præferatur prouisus cum certa hora; † eo quod anterioritas consideratur etiam per horam copiosè Marta *in decision. Pisan.* 75. Afflictis *decis.* 387. verius tamen esse, vt præferatur possidens, si cum æqua collatione probetur; quia positio horæ solam facit præsumptionem; sed non concludit necessariò, cum potuerit esse prior alia prouisio sine hora possessionis, inquam effectus magnus est; si quidem propter illam possidentis prouisio præsumitur anterior, Caputaq. *in decis.* 47. *p.* 2. *&* *in decis.* 236. *p.* 3. & dicit Rota *in decis.* 10 *de preb. in antiquis*, & in terminis præfati casus Rotæ, teste Puteo, *in decisione* 321. *libro* 2. Riccius *suprà.*

8 Quod si cum æquali collatione concurrat probatio possessionis vtriusque captæ sub eodem die, tunc erit præferendus prouisus cum hora; quia tunc concurrunt duo vincula ex parte vnius scilicet horæ, & possessionis, quæ fortiora sunt vno scilicet possessionis refert decisum in terminis Mohedan. *in decis.* 12. *de restit. spoliat.* Hariam *in decis.* 11. *de appell.* Etenim prærogatiua possessionis solùm est potentior clausula gratificationis concessa sub eadem data; vt censuit Rota in vna Hispalens. benef. 2. Maij 1603. coram Iusto Puteus *in decis.* 299.

9 Verùm si dubites quid dicendum, quando possessio non sit capta eodem die prouisionis factæ; sed postea, an tunc talis possessio habeat dictam prærogatiuam, vt ratione possessionis præsumatur anterior: & in hoc puncto Puteus *decis.* 125. *lib.* 1. Riccius *dict. collect.* 1441. concludunt quod sic; eò quod textus *in dict. cap. per tuas de maioritate*, loquitur indistinctè, & quod aliàs esset magna restrictio eius; & quia nunquam posset ille textus verificari in prouisione Apostolica, facta de beneficio vacante extra Curiam, cum impossibile sit eodem die capere possessionem, vt fuit resolutum in dict. Hispalen. 2. Maij, & dicunt Cassador. *in decis.* 25. Mohedan. *in decis.* 8. *de prabend.* Sarmen. *in decis.* 32.

AD TEXTVM
IN CAPITE XXXIX.
Litteris, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Littera monitoria vnius primi Pontificis, praferuntur litteris alterius successoris Pontificis executoriis super prouisione eiusdem beneficij.*
2 *Successor tenetur adimplere factum prædecessoris, & eius locationi stare.*
3 *Princeps tenetur stare contractui inito cum subdito.*
4 *Verba ambigua magis censentur principaliter relata ad personam, quam ad Dignitatem, vt priuilegium potius dicatur personale quam reale.*

D textum hunc quatenus agit de anteponendis litteris monitoriis vnius, & primi Pontificis, aliis litteris executoriis Pontificis successoris super prouisione eiusdem beneficij, applicabis dicta *supra in principio cap.* 37. *& dicta cap. sequenti*: item applicabis quæ dixi *in cap. mandatum* 38. 1

Et ibi, *Cum factum prædecessoris*, cum notet Barbosa hic quod successor tenetur adimplere factum prædecessoris; & quod Prælatus teneatur stare locatum sui prædecessoris; ideò adiunges dicta *supra id cap. significauit hoc tit.* & quæ latissimè tractaui *in cap. quia* 5. *de iudiciis.* † Et quia *hic num.* 4. dicat Barbosa quod Princeps tenetur stare contractui inito cum subdito; ideò adiunges quæ dixi latè per textum *ibi in cap.* 1. *de probationibus.* 2 3

Et in vers. *vt G. Clericum*, notat Barbosa *hic num.* 2. cum Petro Barbosa *in l. quia tale num.* 41. *in fine ff. soluto matrimonio*, quod si verba ambigua sunt, magis debent censeri principaliter relata ad personam, quàm ad Dignitatem, vt priuilegium potius dicatur personale, quàm reale. Cui dicto adiunges quæ dico *infra in cap. quoniam Abbas de officio delegati*, & quæ dixi *in cap. si diligenti*, de priuilegiis personalibus, aut realibus *infra* de foro competenti. 4

AD TEXTVM
IN CAPITE XL.
Abbatem, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Litteræ speciales derogant aliis generalibus, si directa sunt ad vnum beneficium, in quo solùm possunt verificari, fallit* n. 2.
2 *Clausula*, vt pro alio scriptum non esset, *adiecta in posterioribus litteris, saluat ius priorum.*
3 *Clausula*, si pro aliis non scripserimus, *reducitur etiam ad numerum singularem, & facit vt gratia posterior sit nulla; licèt tantùm pro vno fuerit scriptum: intellige si ab eodem Papa, non si à successore*, n. 4.
5 *Clausula*, vt pro alio scriptum non esset, *vel* si pro aliis non scripserimus, *tacitè insunt etiam si non apponantur in litteris.*
6 *Mandatis duobus non intendit Papa grauare collatorem ordinarium.*
7 *Mandata de prouidendo, & executor et mandatorum Apostolicorum, & spectatiuarum remissiuè.*

EXTVS iste quatenus videtur aliud decernere, ac disponitur *in cap.* 1. *hoc tit.* ex glossa finali in princ. vbi de derogatione litterarum generalium per alias speciales; ideo adiunges *ibi* dicta, & quæ *hic* notat Barbosa *num. fin.* dum probat, quod litteræ, de quibus hic erant ambæ speciales; quippe quæ ad vnum tantùm beneficium dirigebantur, & in eo, solum poterant verificari, & dici, ait posteriores generales, tanquam incertæ, & indeterminatæ; 1

quia

quia scilicet ad certum aliquod beneficium, vel certæ personæ non referebantur.

2 Deinde quia vt aduertit ex Veroiq hic per illam clausulam, *vt pro alio scriptum non esset*, adiectam in posterioribus, saluum fuisse ius priorum, quibus per illam non derogatur ex vi clausulæ, & non ex regula *dicti cap.1.* & pro ampliatione adiunges quæ dico, *infra in cap.2. de libelli oblat.* vbi de repulsione generalis, & incerti libelli: videbis etiam dicta, *supra in cap. mandatum 38.*

3 Quo fit vt si scribatur cum ea clausula, nempe, *si pro aliis non scripserimus*; licet loquatur in numero plurali, resoluatur tamen in singularitates; itaque eueniet vt gratia posterior cum ista clausula sit nulla; licet tantum pro vno fuerit scriptum, docet Baldus, *in cap. mandatum 38. num.4. in fine, & num.5.* cum aliis per Tyraquel. *in l. si vnquam,* verbo, *susceperit liberos num.255. & 256.* cum pluribus adductis à Gonzalez *in reg. Cancellaria glossa 21. à num.6.* Theodos. de Rubeis *in singul. Rota tom.2. part.4. clausula 773. num.10.* dum tenet hanc clausulam verificari, etiam si pro vno tantum scripserit Castillus *in controuers. tom.6. c.120. n.34.*

4 Sed Barbosa *de clausulis, clausula 167. num.2.* Gemin. *cons.37.* Tusch. *pract. conclus. tom.1. littera C, conclus.327. num.2.* Rota *decis.141. num.2. p.2. in posthumis.* Farin. *alias part.4. recent.* intelligunt de eodem Papa; non vero si prædecessor scripsisset. Quod mihi verum etiam videtur, si ab alio Papa scriptum fuisset ex verbis textus *in cap. litteris 39. hoc tit.* dum in vltimis verbis, *factum prædecessoris, prosequatur Pontifex successor.*

5 Aduertes verò prædictas clausulas tacita inesse; & ob id intelligi, etiam si non opponantur Rebuffus *in repetit. cap. nulla in clausula 10. vers. aduertatis*, de concessione præbendæ ostendens.

6 † Quod Papa non intendit grauare Ordinarium collatorem duobus mandatis: idem Rebuffus in forma mandati Apostolici in verbo, *pro alio non scripserimus*, Theodos. Rub. *in singul. Rota tom.2. p.4. clausula 773.*

7 Et ex verbis, *facere prouideri*, potest agi de mandatis de prouidendo, & executoribus mandatorum Apostolicorum, & expectatiuarum, de quibus scripserunt Staphileus, Gomez, Rebuffus, Corrasius, & Anton. Chuchus, quos, *hic num.2.* citat Barbosa dicens ex Tridentino, *sess.24. cap.19.* iam hæc mandata cessasse, necesse in vsu, nec de concessis cuiquam licere vti. Itaque adiunges quæ noto, *infra in cap.2. & in cap. ex tenore 13. de concess. præbendæ*: applicabis nonnulla de mandatis Apostol. notata *in c.38. & 39. supra.*

AD TEXTVM IN CAPITE XLI.

Ab Excommunicato, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum directum excommunicatori, vt absoluat excommunicatum si contra Concilium, eum excommunicauit, datis executoribus, qui, eo non parente, exequantur, non excommunicatori, sed executoribus cognitionem demandat.*

2 *Absolutio ab excommunicatione, num pertineat iudici excommunicanti: & de nonnullis quæstionibus*, n.3. *remissiuè.*

4 *Rescriptum ab excommunicato impetratum, quare nullum sit, & à* n.5. *vbi limitatur, &* ibi à n.7.8.& 9.

5 Cap.1. de rescript. lib.6. n.7.8.& 9.

6 *Excommunicatus actor condemnatus potest appellare, & num agere de nullitate remissiuè.*

7 Cap.1. de exceptionibus lib.6. *remissiuè.*

8 *Acta Iudicialia facta ab excommunicato, non sunt nulla, donec apponatur de excommunicatione.*

9 *Pensionis reseruatio facta excommunicato, nulla est virtute gratiosi rescripti.*

10 *Rescriptum indultum concessum excommunicato, vel indulgentia motu proprio, nullum est ipso iure, etiam impetratum ad inducendam litis pendentiam.*

11 *Sententia lata virtute accepti impetrati ab excommunicato, nulla est.*

12 *Absolutio superueniens, non reualidat rescriptum impetratum ab excommunicato.*

13 *Clausula in rescriptis gratiæ apponi solita, teque, & à quibuscumque excommunicationis, &c. aufert quodlibet impedimentum procedens ex excommunicatione: nisi per integrum annum manserit in excommunicatione*, n.14.

15 *Rescriptum potest impetrare excommunicatus in illis casibus, in quibus potest esse in Iudicio.*

16 *Excommunicationis absolutio ad cautelam, num præstetur ab ipso iudice excommunicante, sed etiam ab aliis.*

17 *Ignorantia in facto proprio non præsumitur sic, vt non sit tolerabilis, nisi factum sit implicitum, vel intricatum, vel si procedit à tempore antiquo: fallit in facto nimis graui,* n.18.& 19.

20 *Ignorantia in facto proprio de tempore antiquo, quando adest iuramentum in facto illo non est tollerabilis.*

LIQVID pro textu nostro notaui, *in c. dilectus 26. hoc tit. ibi*, & in vers. *excommunicationis*, textus iste cõminatur cũ textu, *in c.1. hoc tit. lib.6.* & vtrobique Doctores, etsi vtriusque cõclusio, differat in aliquo siquidem in illo agitur de nullitate rescripti impetrato ab excommunicato; hic autem ad quem iudicem dirigatur executio rescripti ab excommunicato impetrato. Et ob id dixit Pontifex *hic*, quod rescriptum directum excommunicatori, vt absoluat excommunicatum, si contra concilium eum excommunicanit, datis executoribus, qui, eo non parente, exequantur non excommunicatori, sed executoribus cognitionem demandat. † Quare pro exacta explicatione textus nostri adiunges, quod solet disputari à Doctoribus, an absolutio ab excommunicatione, pertineat iudici excommunicanti, aut alio; & sic videbis Couar. *in cap. alma mater part.1. §.12. per totum in §.11. à n.10.* prosequitur latissimè omnino videndus præter alios modernos, Suarez *de censuris tota disp.7.* & non extra propositum adiunges quæstiones, quæ subsequuntur. 1 2

3 Absolutionem petens, an videatur excommunicationem fateri: & quid si negat excommunicationem, & ad cautelam petat absolui, an videatur fateri, dixi *in cap. venerabilis de exceptionibus quæst.4. à num.1.& ibi*, in vers. *ad secundam*, quæ valent applicari; eo quod ab excommunicato, qui se dicebat excommunicatum contra Concilium Lateranense, fuit impetratum rescriptum, vt absolueretur. Et sic adiunges alias quæstiones, an sententia censuræ lata contra iustitiam legalem, valeat. Et an sententia absolutionis lata contra ius litigatoris, aut legis, sit valida. Et an sententia excommunicationis lata ex falsa causa valeat: & quid de absolutione, leges quæ dixi *infra in cap.1. de re iudic. quæst.3. vers. ad tertiam, ad quartam, ad quintam*, & ibi vers. *quatenus*.

4 Et quatenus ex *dict. cap.1. hoc tit. lib.6.* apparet vt rescriptum ab excommunicato impetratum, sit nullum, aut veniat annullandum. Et quare hic excommunicatus impetrans rescriptum, vt absoluatur, valeat; ideo applicabis quæ longissimè adduxi *in cap. intelleximus de iudiciis*; quatenus ibi dixi excommunicatum in sui defensionem posse comparere in iudicio, veluti appellando, aut exceptiones opponendo, *ibi quæst.7. 13.* cum aliis.

5 Est enim verum rescriptum impetratum ab excommunicato esse ipso iure nullum ex *dict. cap.1. de rescriptis lib.6.* vbi Barbosa plures adducit, sed limitatur primo in rescripto gratioso, non autem ad litem; quia textus ille de eo, qui est ad litem tantum, loquitur Balbus, *decis.29.* item limitarunt cum Verallo *decis. 90. part.1.* dicente quod textus ille locum sibi non vindicat, quando excommunicatus impetrans rescriptum, illud præsentasset Auditori Rotæ ex ea ratione; quia Auditores Rotæ habent ordinariam iurisdictionem, vt refert decisum Rota, *decis. 13. de probat. in antiquis.* Item limitatur si excommunicatus, esset absolutus, vt tradit Riccius *collect. 1148. ad textum in dict. cap.1.* & in Curia Archiep. Neapol. *decis.22.* & limitat nouem modis Barbosa videndus *in dict. cap.1. de rescript. à nume 19.* plura cumulans per totum, vbi *num.6.* videtur sentire contra dictum ex Balbo, & Riccio.

6 Vnde applicabis ad bonas quæstiones Balboam *in cap. 11. de except. à num. 11.* vbi agit de illa quæstione, an sicut actor excommunicatus, & à iudice condemnatus potest appellare, & agere appellationem prosequendo, possit similiter de nullitate agere, & super ea rescriptum impetrare: & Hostiensis affirmat *in cap. quoad consultationem de re iudic.* tamen Felinus, Ioannes Andreas, & Panormitanos *ibi*, & Dominicus *in dict. cap.1. hoc tit. lib.6.* id negant: nam etsi possit appellare, sed non agere de nullitate; quia in sententia nulla, nullum est periculum rei iudicatæ; aliter enim distinguendo resoluit idem Balboa *in dict. c.11. à num.14.* sed quia in terminis egi, videbis *infra de eadem quæst.* quæ adduxi *in dict. cap. intelleximus dict. quæst.13.*

Ad aliam eum applicabis *in cap. 2. de except. à*
7 *num.27. & à num. 28.* quatenus expendit textum *in cap.1. de exceptionibus lib.6* de cuius intellectu dixi *in dict. cap. intelleximus de iudic. quæst. 17. à num.2. & 10. & ibi quæst.18. num.4. & in cap. cum*
8 *non ab homine 10. eadem quæst.31. à num.12.* † Igitur inferunt nonnulli ad textum *in dict. cap.1. de rescriptis*, vt quemadmodum, non opposita exceptione excommunicationis aduersùs actorem, ab eo acta iudicialia, sunt valida, sic, & eodem modo rescriptum ab eo impetratum validum esse, cum facilius quis ad impetrandum, quam ad agendum admittitur, vt vulgo traditur *in cap. causam quæ hoc titulo*, & notat Felinus *in cap. edoceri supra hoc tit. num. 5.* verùm, etsi glossa *in dict. cap.1. de rescript. lib.6.* respondeat speciali ratione, eam nullitatem ibi induci, Balboa *supra in dict. cap.2. num.19.* ait nullitatem rescripti absque vlla speciali ratione institutam esse, cum excommunicatus nullum actum publicum gerere possit; sed impetratio rescripti est actus Ecclesiasticus, & publicus; ergo non potest ab excommunicato geri, vbi expendit textum *in dict. cap.1.*
de except. † Colligens *ibi num. 30.* textum *in* 9
dict. cap.1. de rescriptis, procedere non solùm in litteris, & rescriptis iustitiæ, sed etiam gratiæ; ideo vt reseruatio pensionis facta excommunicato virtute rescripti gratiosi, nullius sit momenti, vt testatur Couarru. *in cap. Alma Mater part.1. §.7. num 3.* Gigas *de pens. quæst. 14. ad finem*, & probat Barbosa *ibi in dict. cap 1.* videndus *à n.3. & 6.* cum aliis, vbi plura specialia rescripta, quæ impetrantur ab excommunicato, nulla dicuntur,
† sic vt *num.12.* dicat, vt rescriptum, quod excom- 10
municato, conceditur indultum, vel indulgentia motu proprio, sit nullum ipso iure, & *ibi n. 13.* & etiam si impetratum sit ad inducendam litis
pendentiam, † sic vt sententia virtute rescripti 11
impetrati ab excommunicato contra illum lata, sit nulla, & nec reualidet absolutio superueniens
rescriptum impetratum ab excommunicato. Et 12
nec possit concordare de Iudice, nec conuenire quod causa pro ipso, vel contra ipsum committatur alicui: ita ille *numero 24. & 26. & 28.*

Vnde Balboa *in dict. c.2. de exceptionib. sub dict.* 13
num.30. dicit vt sit vtilissima clausula in rescriptis gratiæ apponi solita, videlicet, *teque & à quibuscumque excommunicationis, &c.* quia certum est, huiusmodi clausulam auferre omne impedimen- procedens ex qualibet excommunicatione, vt cum
multis concludit; † quamvis non procedat in eo, 14
qui per integrum annum permansit in excommunicatione secundùm regulam Cancellariæ Iulij 3. quam in proposito reddit Rebuffus *in concordata in forma mandati Apostolici* verbo *inodatus*, Staphileus *de signat. Iustitiæ num.14* ad quod vltimum adiunges *quæstione 31.32.33. & fin. cap. 1. de iudiciis.*

Item ad verba textus nostri ibi: *Sine difficul-* 15
tate absoluat eundem, & aliis deputatis Iudicibus, qui eo non parente, mandatum Apostolicum exequantur, cum certum sit iuxta textum nostrum, vt excommunicatus in illis casibus in quibus possit esse in iudicio possit in eisdem impetrare rescriptum ex regula *l. oratio ff. de sponsalib.* & cum aliis docet Barbosa *in dict. cap.1. hoc tit. lib. 6. num.21.* idem addens procedere etiam in actibus respicientibus legitimam defensionem. Et ibi *num.22.* quando excommunicatio procedit ex dolo, & industria excommunicantis, vt factum videtur hic, & in aliis dependentibus ab ipsa causa excommunicationis, vt *ibi num. 24.* & in aliis casibus *n. 23. & à numero 25.* per Barbosam congestis; & quæ
cum eo dixi *in cap. intelleximus de iudic.* † Ideò 16
poteris adiungere quæstionem sequentem; nempè an absolutio excommunicationis ad cautelam sit præstanda ab ipso iudice excommunicante,

vel

vel alio Iudice ordinario, sed etiam ab aliis Iudicibus delegatis: de qua quæstione præter adducta à Couar. & Suarez in locis iam supra relatis adiunges, & videbis quæ latè scribit Balboa *in cap. 9. de excep. à num. 19. ad 24.* videndus antea: & quæ ego dixi ibi, & *in cap 6. eodem*, item & *sub cap. pastoralis §. verùm de appellationibus quæstione fin.*

17 Item in textu nostro, verb. *qui de facto*, plura
congerit Barbosa hic cum multis, probans *n. 2.*
& 3. quod ignorantia in facto proprio, non præ-
sumitur; ita vt nec sit probabilis, aut tollerabilis
18 in eo; † nisi factum sit implicitum, & intrica-
tum, vel nisi in eo, qui in multis negotiis est im-
plicatus, vel quando procedit à tempore longin-
quo, antiquo, vel diuturno, quæ tunc est tolle-
19 rabilis, † nisi factum sit nimis graue, & notabile;
quia tunc etiam, data longinquitate temporis, præ-
sumitur quis illud scire, vt notant Mascardus *de
probat. conclus. 735. & conclus. 879. num. 40. & con-
clus. 1122. num. 21.* Gutierrez *de iuram. confirmat.*
20 *p. 3. cap. 18. num. 6.* † Vbi *num. 8.* asserit, quod ig-
norantia in facto proprio de antiquo, non est tol-
lerabilis, quando adest iuramentum in facto illo.
Quare adiunges quod notaui *sub cap. 20. hoc tit.*
vers. & quia impetrans rescriptum, vbi adduxi
Thomam Sanchez latè scribentem *lib. 9. de matr.
disp. 32. quæst. 6. per totam, & quæst. fin.* vbi quos
excuset, vel non ignorantia iuris, vel facti: &
Couar. *in dict. cap. Alma Mater de sentent. excom-
munic. p. 1. §. 7. à num. 3.* agit de quæstione illa. An
ignorantia excommunicationis constituat excom-
municatum beneficij capacem; vbi etiam alia
tradit.

21 De clausula *si est ita*, de qua hic videbis quæ *suprà* dixi, cum pluribus Barb. *claus. 154.* & de clausula *motu proprio*, solita in rescriptis apponi, plura videnda ponit Riccius *collect. 400. ad textum in cap. si motu proprio de præbend. lib. 6.* & dixi *sub dict. cap. 20. hoc tit.*

AD TEXTVM
IN CAPITE XLII.
Si Proponente, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum non tenet quando impetrans beneficium, qui aliud habebat, licet exiguum illud tacuit.*

2 *Mentio facienda est in rescripto beneficij quantumuis exigui: quid de beneficio manuali,* n. 9.

3 *Tonsuratus beneficium possidens gaudet priuilegio Clericali in qualibet causa ciuili, & capitali.*

4 *Episcopus potest quem ordinare ratione beneficij, etiam tenuis.*

5 *Forus acquiritur ratione beneficij.*

6 *Taciturnitas beneficij obtenti, vitiat gratiam, nisi ignoranter non fiat expressio, & quando esset adiecta clausula,* quod obstantiæ beneficiales.

7 *Clausula* quod obstantiæ beneficiales, *quid operetur, &* n. 8.

9 *Preceptoria sunt manualia beneficia.*

10 *Alienigena impetrans beneficium falsò, dicens se esse Clericum talis Diœcesis, vel non facta mentione de loco suæ originis, vel de sua Diœcesi, gratia est subreptitia: fallit vt* num. 13.

11 *Beneficia oriundis potius quàm exteris conferuntur.*

12 *Expositi num sint irregulares, & inhabiles ad beneficia, & officia publica remissiuè.*

13 *Narrans in supplicatione se esse Clericum alicuius Diœcesis, si Domicilium tantum, vel beneficium in ea haberet, gratia non est nulla.*

HVIVS textus conclusio quatenus dicit 1
quod si impetrans rescriptum ad benefi-
cium, dixit se non Beneficiatum; cum tamen ha-
beret beneficium; licèt exiguum, illud rescriptum
non valere, abundè expenditur ex adductis *supr.
in cap. super litteris 20. & ex cap. 23. & in cap. 27.*
nam sicut *in dicto cap. 20.* vbi per expressionem
falsi, rescriptum nullum est, vt *ibi* latè probant
Doctores citati ex eadem falsa expressione, & hic
etiam sit rescriptum falsum. Et ob id etiam appli-
cabis quæ notaui *suprà in cap. 8. & sub cap. 17.* & in
aliis iuribus huius tituli: De necessitate, quam
habent impetrantes rescripta ad beneficia, vt in
illis faciant mentionem de obtentis beneficiis, &
pensionibus, & *ibi in cap. ad audientiam 31. cap. in
nostra 32. cap. ex insinuatione 37.* vbi de impetran-
te rescripta, falsò dicente minatorias, proces-
sisse.

Etenim quantumvis exigui beneficij est mentio 2
facienda in rescripto impetrato, probat Barbosa
hic num. 3. adducens Tridentini Concilium *sess. 23.
cap. 6.* † Vbi concedit tonsurato, & possidenti 3
beneficium, vt gaudeat priuilegio Clericali in
qualibet causa ciuili, & capitali, etiam si quod
cumque, quamvis exiguum possideat beneficium
ibi num. 4. & Garcia *de beneficiis p. 1. cap. 6. n. 37.
& p. 2 cap. 2. num. 3.* & cum aliis, de quo latè dixi
sub cap. 1. de foro comp.

Itaque etiam Barbosa *hic n. 5.* dicit, vt Episcopus 4
possit quem ratione beneficij, etiam tenuis ordi-
nare in sacris, si in eius Episcopatu, sit situm tale
beneficium, de quo latissimè dico *sub cap. 11. de
temp. ordin.*

Acquiritur enim forus etiam ratione beneficij 5
iuxta dicta *in cap. postulasti 14. de foro comp.* sic re-
soluit cum eodem Garcia *dict. 2. p. cap. 2. num. 8.* &
Campanillo *in diuersorio Iuris Canonici Rubr. 9.
num. 12. & Rubr. 8. cap. 5. numer. 19.* quidquid in
contrarium teneant ab ipso Barbosa relati.

Ex his infero ad ea, quæ Riccius congerit *col-* 6
lect. 968. ad textum *in cap. gratia*, nempè quod
taciturnitas beneficij obtenti, vitiat gratiam, quod
limitat si ignoranter non fuerit facta expressio, vt
in textu *ibi* & dicit Balbus *in decisione 22.* † Li- 7
mitat secundo notabiliter, & vt menti teneatur
quando in impetratione adiecta esset clausula
quod obstantia beneficiales, &c. quia non tenetur
exprimere obtenta, quæ propterea operatur, vt
gratia non sit obreptitia, vel subreptia: sic ex mul-
tis decisionibus, quas refert decisum esse Riccius
† qui etiam dicit eam non operari, vbi non est 8
narrata intrusio; & hoc propter interesse datariæ,
cum qua esset facienda compositio, si fuisset

narrata, Cassadorus *decis.7. de prab* Cardin. Puteus *in decis.131. lib.1.* & sic resolutum fuisse, tradit Riccius in certa causa Vergelou. Abbatiæ 6.
9 Martij 1589. coram Seraphino. † Limitat tertio
principalem conclusionem Riccius *supra*, cum Aquil. de Graffis *in decis.8. de prab. & Dignit.* si beneficio manuali non fieret mentio; quia tunc non vitiatur gratia; & propterea infert idem Riccius, quod præceptoria Sancti Ioannis sunt manualia, & non comprehenduntur in dispositione *cap.1. de prab. lib.6.* sic cum eodem Gras. *in decis.9. eodem tit.* ad quod facere dicit optimam decisionem Mohedan. 10. *de causa possession. & prop.*

10 In glossa *hic* de mentione ibi: *Si de terra est oriundus*, notat Barbosa *hic num.7.* quod si forensis, vel alienigena impetret beneficium falsò dicens se esse Clericum talis Diœcesis, vel non facta mentione, de loco suæ originis, seu de sua Diœcesi, gratia sit subreptitia: cum multis Garcia *de benefic. p.8. cap.9. num. 16.* applicabis nonnulla, quæ dixi *supra in cap.34. & 35. hoc tit.* †
11 Etenim cum aliis multis dicit Barbosa *hic num.8.*
procedere; quia beneficia oriundis potius, quàm exteris sunt conferenda: ad quod applicabis quæ noto per textum *ibi in cap. ad decorem de institu-*
12 *tionibus.* † Et adiicies pro exornatione huius dicti *quæst.8.* de qua *in cap. deputati 16. de iud.* vbi egi de ea, an, *Expositi, & quorum origo incerta est sint irregulares, vel inhabiles ad officia publica.*

13 Vnum tamen notat Barbosa *hic sub dict. n. 8.* in vers. *quid*, quod si quis exprimat in supplicatione se esse Clericum alicuius Diœcesis, cum reuera ex ea oriundus non esset, sed Domicilium vel beneficium in ea tantùm obtineat, gratiam non esse subreptitiam ex Rota *in decis. 76.* aliàs 628. *sub hoc tit.* quam sequitur Rebuffus *in repet. cap. nulla 2. de concess. prabenda in 3. qualit.* Mandosius *ad regul.16. Cancel. q.42. n.8.* & ex aliis apud Garciam *p.5. de benef. c.4. n.43. in fine*, Campanil. *in diuersorie Iuris Canonici, Rubrica 11. c. 13 num. 195.*

AD TEXTVM
IN CAPITE XLIII.
Quia Nonnulli, & fin. hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Rescriptum cedi non potest, expenditur*, numero 2.
2 *Rescriptum super certo subiecto concessum, non extenditur ad futura subiecta separata, cum non trahatur ad lites futuras, sicut nec mandatum procuratorium limitatur*, numero 4.
4 *Sententia si ferri potest super iure superueniente, extenditur rescriptum.*
5 *Exceptio vt causa continentia non diuidatur, impedit litis ingressum.*
6 *Continentia causæ quando diuidi possit, si pars debiti ab vno petatur coram vno Iudice, & alia pars coram alio.*
7 *Citatus ad vnam causam, num sit obnoxius respondere super alia.*
8 *Litterarum abutens commodo eis caret.*
9 *Condemnare tenetur Iudex victum in expensis si petita fuerint, & n.11.*
10 *Clausula* Ius, & Iustitiam ministrare, *quid importet remissiuè.*
11 *Rescripti virtute, qui Iudex non est condemnat in expensis.*

TEXTVS iste enumerat plures casus, 1
quibus inualidantur litteræ, & rescripta impetrata si in illis vtantur modo indebito, & extra tempus, seu causam ipsarum; etenim satis littera explicat casus, & Barbosa *hic* expendit: nam in verb. *alius eiusdem nominis traduxit*, dicit *num.3.* ex Tyraquello *de retract. lunag. §.16. glossa 1. num 45.* quod rescriptum cedi non potest. † quod comprobatur ex 2
dictis *suprà cap.34.* vbi quod rescriptum impetratum contra hominem alicuius Diœcesis, non extenditur ad hominem eiusdem nominis alterius Diœcesis: & *ibi in cap.35. & cap.36.* vbi satis probatur rescriptum esse stricti iuris, & esse personalissimum, hic videtur probari; sed tunc obiicies quæ dixi *in cap. quia 5. de rescr.* per textum *ibi q.1. & quæst.3.* vbi de obligatione successoris virtute rescripti impetrati contra prædecessorem, sed clara est solutio.

Item ex verbis hic, *Ad futuras trahunt con-* 3
trouersias, notat Barbosa *hic* rescriptum super certo subiecto concessum, non extendi ad futura subiecta separata à subiectis de præterito; quia rescriptum non trahitur ad lites futuras; prout non trahitur mandatum procuratorium, nisi aliud
exprimatur. † Sed limitat textum nostrum *n. 4.* 4
non procedere, quando sententia ferri potest super iure superueniente ex eadem ratione; quia rescriptum non extenditur. Quare pro exornatione applicabis quæ dixi *in cap. dilecti 6. de iud. quæst.13.* vbi egi de quæstionibus illis. *An agens ad vnam rem aliam probans, debeat obtinere.* Et *An actio proposita, quæ verè tempore litis non competebat, valida efficiatur ex iure superuenienti.*

Et in vers. ibi: *Coram diuersis Iudicibus*: ex his 5
verbis notat Barbosa *hic* cum multis, quod exceptio, vt causæ continentia diuidi non debeat, impediat litis ingressum, cum continentiæ causa diuidi non debeat; ideò adiunges aliquid, quod sub Rubrica de exceptionibus adduxi de hac exceptione, ne causæ continentiæ diuidatur; de cuius problema latissimè videbis quæ adduxi ex textu *ibi in cap. fin. de iudic. tota quæst.1.* aliquid *sub c.1.*
de causa possess. & prop. † Quod si dubites cum 6
glossa *hic* verb. *per varias litteras*, quatenus dicit vt creditor, qui partem debiti petit coram vno Iudice, non possit aliam partem petere coram alio, ne causæ continentia diuidatur an hoc habeat locum coram pluribus Ordinariis, an coram pluribus delegatis, & licèt de istis tantùm senserint Butrius, Gemin. & Cardin. *in cap. dispendia hoc tit. lib. 6.* verius est tamen, vt procedat etiam coram Ordinariis, ex identitate rationis, quam expendit *hic* Panormit. sic sic tenet cum aliis Balboa *in cap. 1. de caus. possess.* intelligens respectu vnius summæ eodem tempore debitæ, secus si essent diuersæ summæ, vel vna pars debita hodie; alia verò post tempus; quia tunc poterit hodie vnum Iudicem

Iudicem adire, & conſequuta ſolutione, partis debitæ pro altera alterius temporis, poſſit alium Iudicem adire: nam tunc cauſæ continentia, non diuiditur; eo quod reſpectu ſummæ diuerſæ, & temporis cauſæ diuerſæ cenſentur.

7 Item idem Barboſa hic mouet quæſtionem *num.7.* an citatus ad vnam cauſam ſit obnoxius reſpondere ſuper alia in eodem termino,& ſe remittit ad Afflictis *in cap.1. num.34.* de milite Vaſſallo, qui contumax eſt *lib. 2. fol.58.* ad Decium *in cap.cum parati num.8. de appell.* ad Iaſonem *in l.2.§.5.ff.e.tit.*ad Perez *in l.verſ.quæro 9.tit.2.lib.3. ordinam.* ad Tyraquel. *de retract. lineagier. §. 35. gloſſa 4 num.28.*& ad alios: ſed *de hac quæſt.* dixi *in dict. cap. 1. de cauſa poſſeſſ. & propriet. quæſtione 7.*

8 Et *ibi* in verſ. *litterarum commodo careat*, notat Barboſa *hic num.8.*vt mereatur carere litterarum commodo, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate probans ex Gonzalez *in reg. 8. Cancellariæ, gloſſa 56.num.2.*Tuſcho *tom 6.litt. P, concluſ.754.* Suarez *de legibus lib.8.cap.36.* & ſe remittit Barboſa ad ea, quæ dicit *in cap.tuarum de priuilegiis*: ſed applicabis quæ dixi *ſub cap. pen. de præſcript.* & *alibi ſub hoc tit.*

In gloſſa ibi: *dummodo*, Barboſa *num. 10. 11.* 9
& 12. notat quod Iudex tenetur condemnare victum in expenſis, ſi petitæ fuerint, † & quod 10
virtute clauſulæ *Ius, & Iuſtitiam miniſtrari*, poſſit Iudex in expenſis condemnare; & quod Iudex, à quo grauamen fuit interpoſitum, poſſit in expenſis condemnare, quando Iudex, ad quem condemnationem omiſit, pluribus hæc comprobans ea, & alia de condemnatione expenſarum latè leges in his quæ adduxi *in cap. finem litibus de dolo, & contumacia* & *alibi*: & de prædicta clauſula dixi *in Rubrica de libelli oblatione quæſtione 1. num.10.*

Et in verbis hic *in expenſis*, notat Barboſa hic 11
cum Maranta *de ordine iud.p.4.diſt.8 num.2.*quod qui non eſt Iudex virtute reſcripti condemnat in expenſis. Et ob id applicabis quod adduxi *in c. 2. de iudic. quæſt. 20.* dum egi de quæſtione illa. *An Iudices Regij, poſſint in expenſis condemnare Iudices Eccleſiaſticos, non deferentes iuſtæ appellationi & eos qui malè ad eos recurſum introduxerunt.* Et ad textum applicabis quæ de alternatiuo libello dixit Balboa per hunc *in cap.2.de libelli oblat. c.2. à num 87.*vbi ego dixi, Die Beatæ Mariæ Magdalenæ 1657.

AD

AD RVBRICAM, ET TITVLVM DE CONSVETVDINE.

PRÆMISSVM.

V M ergo iam *sub lib.* 2. *decretalium*, latè ac dispersim secundùm subiectam materiam iurium tangentium hanc, disputauerim de aliquibus quæstionibus de vi ac effectu consuetudinis; ideò, ne repetitiones faciam sub hoc titulo eas tibi assigno, vt facilis possis te habere in conquirendis, quæ faciunt pro plena huius tituli materia.

QVÆSTIONES ALIBI Tractatæ assignantur hic.

1 *Consuetudo an facere possit, vt Laicus cognoscat de causis Clericorum*, dixi *in cap.* 2. *de Iudiciis q.* 3.

2 *Consuetudo, an possit laico iurisdictionem tribuere, vt in aliquo casu speciali iudicet de Clericis*, dixi *in cap. Clerici* 8. *de iudic.*

3 *Consuetudo an facere possit, vt sæcularis iudex, iudicet inter Clericos in minoribus constitutos in dicto cap.* 8. *q.* 4.

4 *Consuetudo fundata, priuilegio trahendi causas ad tribunalia laica, an sit reuocata per Bullam in Cœna Domini*, ibi *in dicto cap.* 8. *de Iudic. quæst.* 5.

5 *Consuetudines Laicorum, & Clericorum, quæ mixtæ sunt, an valeant, etiam si sint contra libertatem Ecclesiasticam*, dixi *in dict. cap.* 8. *de Iudic. quæst.* 7.

6 *Consuetudine an effici possit, vt Principes Laici acquirant ius collectandi Ecclesiasticos*, ibi *in dict. cap.* 8. *de Iudic. q.* 8.

7 *Consuetudo Iudiciorum introducta in foro sæculari, an obliget Ecclesiasticos*, dixi *in dicto cap.* 8. *de Iudiciis q.* 15.

8 *Consuetudo loci an seruanda sit in concernentibus processum*, in *cap. quod clerici* 9. *de foro comp. quæst.* 3.

9 *Consuetudo, & priuilegium, an æquiparentur in iure*, in *cap. nouit.* 13. *de Iudic. q.* 55. & dixi *in cap. cum contingat de foro comp. quæst.* 5. vide *infra.*

10 *Consuetudo an facere possit, vt actor clericus*
11 *conueniat laicum coram Iudice Ecclesiastico.* † *Et quid de Pontifice hoc faciente*, dixi *in cap. si Clericus Laicum de foro competenti, quæst.* 2. *& ibi à num.* 9.

12 *Consuetudo, seu præscriptio, an facere possint, vt Ecclesiasticus acquirat Iurisdictionem in Laicos, etiam inscio Principe*, dixi *in cap. licet ex suscepto de foro comp. q.* 2.

Consuetudo quare efficere potest, vt clericus con- 13
ueniatur coram his, quibus seruit, cum nunquam possit coram laicis conuenire, dixi *in cap. cum contingat de foro comp. q.* 1. *à num.* 8. in vers. *quod si consuetudine.*

Consuetudo, priuilegium, & præscriptio, an æqui- 14
parentur circa inducendam Iurisdictionem; ita vt quidquid possit fieri priuilegio, possit etiam fieri consuetudine, seu præscriptione, dixi *in dict. cap. cum contingat* 13. *de foro comp. q.* 5.

Consuetudo, an possit vincere legem scriptam, 15
dixi *in cap.* 1. *de probationibus, q.* 3. † *Et an lex* 16
improbans consuetudinem reprobare censeatur præteritam, etiam immemorialem, vel futuram simul dixi *in cap.* 2. *de probationib. q.* 3. vers. *ad secundam à num.* 3.

Consuetudo, vt valeat, an requirat scripturam, 17
dixi supra *de constit. in Rub. q.* 1. sub vers. *ad secundam*, vers. *ex quo infero.*

Consuetudo, an possit auferre Iuramentum de 18
calumnia, in Rub. *de Iuramento Calumniæ q.* 5. *à n.* 8.

Consuetudine, an possit fieri vt Clericus conue- 19
niat laicum coram Iudice Ecclesiastico, dixi *in cap. si clericus* 5. *de foro comp. q.* 2.

Consuetudinis, seu præscriptionis ratione, an 20
possit Ecclesiasticus acquirere Iurisdictionem in Laicos, etiam inscio Principe, dixi *in cap. licet*
ex suscepto de foro compet. q. 2. † *Et quid si Laici* 21
liberè se submittant Iurisdictioni Ecclesiasticæ, nulla præhabita consuetudine, ibi, *q.* 3.

Consuetudine stante appellandi à Iudice Laico 22
ad Ecclesiasticum, an valeat appellatio: ibi, *quæst.* 13.

AD

AD RVBRICAM.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Scribentes de consuetudine, & vsu.*

2 *Consuetudo inducitur duobus actibus, si actus animo fiant vt ea inducatur; item si fiant scientibus, & consentientibus omnibus,* n. 3. *item si fiant incontinenti non ex interuallo,* n. 5. *& debent esse illi boni actus iudiciales,* num. 7.

4 *Articulus firmatus super consuetudine, debet concernere actus, & eorum frequentiam.*

5 *Consuetudo non inducitur in terris Imperij, si actus non fierent intra 10. annos, & in terris Ecclesiæ intra annos 4.*

6 *Consuetudo, vt sustineatur, debet saltim esse decennalis.*

8 *Consuetudo non inducitur, actibus mulierum.*

9 *Consuetudo, quæ inducitur actibus, debet esse facto in vniuersum, non satis à singulis.*

10 *Consuetudo non inducitur ex his, quæ variè sunt seruata.*

11 *Consuetudo debet attendi etiam in appellationi- & in electionibus,* n. 17.

12 *Consuetudo potest inducere, vt Episcopus pro iucundo aduentu, possit creare nouum Canonicum, etiam si numerus sit taxatus, & iuratus & præbendæ non sint distinctæ.*

13 *Consuetudo potest inducere, vt scholares pro debito, seu delicto in scholis capi nequeant.*

14 *Consuetudo maximè attenditur in Dignitatibus, & præcedentiis, & in honoribus ferendis,* n. 15.

16 *Consuetudo potest inducere, vt Canonicus lite pendente, habeat, distributiones quotidianas.*

18 *Consuetudo inducere potest, vt in quibusdam casibus clericus reconueniatur coram Iudice sæculari.*

22 *Consuetudo, vt antiquior habeat portionem pinguiorem valet.*

23 *Consuetudine potest induci, vt valeat pactum de futura successione; & quid plenè credatur priuatæ scripturæ,* n. 24.

25 *Consuetudo, attenditur in Soccidis, animalium.*

26 *Consuetudo potest inducere, vt locans feudum reseruata sibi tertia parte fructuum, non debeat deducere sumptus factos per laboratorem.*

27 *Consuetudo potest facere vt acquisita per coniuges, æqualiter diuidantur.*

28 *Consuetudo appellatur ius non scriptum, nec ad eius essentiam requiritur scriptura.*

29 *Consuetudo est, quod moribus vtentium est introductum.*

30 *Consuetudo in rescriptis redacta non amittit vim consuetudinis.*

31 *Feuda, etsi scripti sint, adhuc retinent nomen vsus.*

32 *Leges fori, licet scriptæ sint appellantur consuetudines.*

33 *Consuetudo, & lex conueniunt in causa materiali, & habent sic æqualem vim, differunt in causa formali,* vt num. 34. 35. *& 36.*

36 *Lex momento perficitur, consuetudo tractu temporis.*

37 *Iudicandum est secundùm consuetudinem, & Iudex iudicans contra facit litem suam;* num. 44.

38 *Arbiter iuris tenetur iudicare secundùm ius commune, vel statutum, seu consuetudinem, etiam iuris communis derogatoriam.*

39 *Consuetudo ius appellatur, sic vt appellatione legis, ea veniat,* n. 40.

41 *Consuetudo habet vim legis constituta. & imitatur ius,* n. 42.

43 *Consuetudinis transgressor punitur, vt legis fractor.*

45 *Consuetudo venit iuris appellatione.*

46 *Consuetudo dicitur altera natura.*

47 *Consuetudo, & eius virtus, ac lex ipsa.*

SVper hanc Rubricam scripserunt omnes, quos 1
refert Barbosa, & præter antiquos, & modernos scriptores ad hunc titulum, ediderunt tractatus speciales, Rochus de Curte Albertus Brunus, & Petr. Rabeta *tom. 3. tract. Doctor. folio* 381. *de consuetudinis iure.* Anton Pyagius, Salazar. *de vsu, & consuetudine*, Mascard. *de probat. a conclus.* 423. Tuschus *litt. C, à conclus.* 722. Carrascus *ad aliquas leges noua recopil. cap* 8. *de consuetudinibus validis, vel non*, Legistæ *in l. de quibus ff. de legibus, & in l. 1. cod. quæ sit longa consuetudo, & in §. ex non scripto inst. de iure naturali*, Conan. *in comment. Iuris lib.* 1. *c.* 10. verè *consuetudo.* Et omnibus addo Dianam, & multos, quos ipse refert, *part.* 6. *toto tractatu* 5. vbi prosequitur materiam per 32. resolutiones.

De actibus necessariis ad inducendam consue- 2
tudinem Riccius, *collect.* 109. ad glossam textus *in l. 2. cod de Episcopali audientia*, quæ censet bonos actus sufficere, quod intelligunt Cacheranus, nus, *decis.* 99. Rota Genuens. *decis.* 17. si actus eo animo fiant, vt inducatur consuetudo alias secus.

Item si actus illi fuerint facti scientibus, & 3
consentientibus omnibus, Bellamera *decis.* 65.
† Et ob id dixit Ioannes Galla; *decis. diuersorum* 4
Franciæ 91. quod articulus formatus super consuetudine, debet concernere actus, & eorum frequen-
tiam. † Item bini actus eam inducunt, si fierent 5
in continenti; non autem ex interuallo, Viuius, *in decis.* 323. Quod si non fierent intra tempus decem annorum in terris Imperij, seu in terris Ecclesiæ intra tempus, seu spatio 40. annorum, eam non inducere, dixit Gomez Leo *in decis.* 77. *&* 14.
Rota *diuers. Franciæ.* † Itaque vt patet ex Sera- 6
phin. *in decis.* 695. fuit dictum in vna Hispalen. Iuris nomin. 6. Nouemb. 1583. quod ad hoc, vt relata principalis glossa *dict. l. 2.* procedat, necesse est, vt consuetudo, sit saltem decennalis, de quo videbis Dianam cum multis, *suprà ref.* 2. vbi de ea quæstione, *quænam dicatur consuetudo legitimè præscripta*: & ref. 3. vbi disputat, *an tempus decem annorum sufficiat ad inducendam consuetudinem, non solùm inter præsentes, sed etiam inter absentes;* & ref. 5. *an tempus determinatum, vt consuetudo legitimè*

gitunè præscripta procedat, etiam in foro conscien-
tia : & rel.7.*quanam frequentia actuum introducet*
consuetudinem.

7 Quod si dubites an illi bini actus debent esse
Iudiciales vel sufficiant extra Iudiciales, aut an
aliquando vnus actus sufficiat. Ad primum res-
pondet Balbus *in decis.*121. & cum eo Riccius *su-*
pra vers. limita 7 consuetudinem induci per binum
actum iudicialem secus extra iudicialem : quare
adiunges quæstiones, de quibus *infra* ; *& resol.* 9.
& *ibi*, *resol.*11. *quomodo*. Et adiicies quæ conge-
rit Barbosa, *hic à n.*5. vbi quid de vno actu ha-
bente tractum successiuum.

8 Etsi dubites quinam possint inducere consue-
tudinem, aduertes eam nõ induci à mulieribus per
earum actus, vt tenet Balb.*in decis.*171.quam com-
mendat Riccius *dict. collect.*109. vers. *limita* 8. ad
textum *in l. de quibus ff.de legibus* ; ideò adiunges
quæ dico, *infra quæst.*2.& quæ disputaui, *in cap.*
illud 11.*de præsumpt. quæst.*5. vers. *ad secundam*,
vbi egi de ea, *an mulierum vsus posse inducere con-*
suetudinem. & quæ disputaui, *in cap.cum litteris*
33.*quæst.*5.vers.*ad secundam n.*41.*an mulieres pos-*
sint adesse cum viris ad statuta condenda.

9 Quid si dubites, an debeant esse actus ab indu-
centibus consuetudinem facti, vt in vniuersum,
vel sufficiant facti à singulis ; prout singulis:quare
Bellamera, *in decis.*626. & cum eo Riccius *dict.*
*collect.*109.vers. *limita* 4. dixerunt in iuribus con-
cernentibus singulos, vt tales, & non vt vniuersos
factum vnius alteri non nocere, nec ex illis actibus
consuetudinem aliquam induci : & sic adiunges
quæ adducit idem Diana, *dict.6 p.resol.*31. *tract.*5.
dum disputat de ea quæstione, an consuetudo par-
ticularis attendenda sit, vbi adest vniuersalis. Et
an sit consuetudo extendenda de loco ad locum;
& *ibi res.*18. dum agit de ea, *an non vsus possit in-*
troducere consuetudinem.

10 Notabis vero quòd ex his, quæ variè seruata
sunt, aut fuerint, non inducitur consuetudo, nisi
varietatis certa, & determinata causa probetur vt
fuit dictum in vna Melitena Præcedentiæ 5. De-
cemb.1578.vt referunt Seraphin.*decis.*361. Ric-
cius *dicta collect.*109. *in fine.* Quare adiunges ap-
plicando, quæ de varietate testium dixi, *in cap.*
*per tuas de probat. à quæst.*3. *& in cap. litteras de*
præsumptionibus.

11 Et quod consuetudo debeat attendi docet Ric-
cius *collect.*2073.ad Rubr. *super 4. distinct.* & sic
ea attenditur in appellationibus : nam illa potest
dies,& tempus ad appellandum augere, Afflictis
12 *in decis.* 321. † Item potest inducere consuetudo,
vt Episcopus pro iucundo aduentu, possit creare
nouum Canonicum, etiam si numerus sit taxatus
& iuratus, si præbendæ non sint distinctæ, Rota
Rom.*in decis.*11.*hoc tit.* in antiquis ; quod adiun-
ges ad notata *supra*, & *in cap.cum M.de constitut.*
13 † Tertio potest induci consuetudo, vt scholares
pro aliquo delicto, seu debito in scholis capi ne-
queant Rota Perusina *in decis.*22. quod adiunges
pro ampliatione eorum, quæ *sub tit. de foro comp.*
& ibi *in cap.ex parte q.*14.dixi.

14 Item consuetudo maximè attenditur in Digni-
tatibus, & præcedentiis, Grammaticus *in decis.*64.
Riccius *supr.*vers. *quarto*, vbi limitat in caso suæ
*decis.*3. *de præb.* Ob idque adiunges quæstionem,
de qua Diana cum multis *dict.p.*6.*tr.*5 .*res.*29. tra-
dit, dum agit de quæstione an in materia præce-
dentiæ, sit attendenda consuetudo ; & sic etiam
adiunges plura quæ dico de materia præcedentia-
rum *infra in cap. statuimus* 15. *de maiorit. & ob.* †
Et sic attenditur consuetudo in honoribus feren- 15
dis Franc.Marc.*in decis.*36.

Item potest inducere consuetudo, vt Canoni- 16
cus lite pendente, habeat distributiones quotidia-
nas, Boërius *in decis.*340.quod an verum sit noto
infra *in cap.de cætero 7.de Cleric.non residentibus.* †
attenditur etiam in electionibus, Franciscus Mar- 17
cus *in decis.*559. ad quod adiunges quæ latè dico
infra sub cap. Ecclesia Sutrina per textum ibi, *de*
causa possess. & prop. † Item inducere potest, vt 18
in quibusdam casibus Clericus reconueniatur co-
ram Iudice sæculari ; de quo videbis quæ noto *sub*
*cap.fin.de iud.q.*1.*& sub cap.*5.*de foro comp.*& sub
Rub. de mutuis petitionibus.

Item induci potest consuetudo in danda copia 19
libelli, cuius expensis, an actoris, vel rei, sit soluenda
Capella Tholosana *in decis* 91. † Item & in tributis 20
soluendis Franciscus Marcus *in decis.*888.Riccius
supr. vers. *decimo.* † Item in portionibus distri- 21
buendis. † Ob idque valeat consuetudo, vt an- 22
tiquior habeat portionem pinguiorem, Bellamera
*in decis.*129.ad quod adiunges quæ noto *infra in*
cap. 1. *de Parochis.* † Item & vt consuetudine 23
queat validari pactum de futura successione,
Franc. Marc. *decisione* 148. contra ea, quæ
noto *in cap.cum contingat de iureiur.*& notant Do-
ctores *in cap.quamvis pactum de pactis lib.* 6. † 24
Item vt consuetudine possit effici, quod priua-
tæ scripturæ plenè credatur ; quod adiunges pro
extensione ad ea quæ de fide scripturæ priuatæ
dixi *sub cap.*2. *de fide instrum.* † Item attendo in 25
Soccidis animalium ; Franc.Marc. *in decis.*888.

Item potest consuetudo induci, vt locans feudum 26
reseruata ibi tertia parte fructuum, non debeat
deducere sumptus factos per laboratorem de
consuetudine ; quia operas videtur pro illa parte
fructuum ponere Franc.Marc. *in decis.* 888. quod
dictum adiunges ad ea, quæ plenè dixi *sub cap.*
grauis 11. *de resti. spol.* † Itemque consuetudine 27
induci possit, vt requisita per coniuges æqualiter
diuidantur, Rota, Rom.*in decis.*12 *de consi.*in anti-
quis, quod de iure nostro non videtur esse specia-
le, cum sic practicetur: alia plura queunt consue-
dine induci dictum est *supra* & dico sub Rubro.
Vnde operæ pretium est, vt videas quæ nouissimè
scribit Salzedo, *de leg.polit.lib.*1. *c.*8. vbi latè agit
de valore consuetudinis.

Sed si dubites an consuetudo appelletur ius non 28
scriptum, respondeo affirmatiuè *ex l. diuturna ff.*
de legibus, & ex § constat, & ex §. ex non scripto
inst.de iure gent.& ciuili ; non enim ad essentiam
consuetudinis requiritur scriptura, vt Doctores
affirmant *in l.de quibus ff.de legibus, & in l.*2. *ff. de*
vulgari & pupilari, Panormit. *in Rub.de const. ad*
finem, vbi Felin.*num.* 11. † Vnde Imperator Iusti- 29
nianus *in dict.§.ex non scripto*, vocat consuetudi-
nem, quod moribus vtentium est introductum,
cuius occasione adiunges quæ scribit Reuardus
*lib.*3.*coniect. cap.*9. vbi de moribus ; item & quæ
scribit *in lib.de authoritate prudentum tom.*2. *c.*14.
vbi de iure non scripto ; item *ibi cap.* 16. vbi de
consuetudine, quem videbis pro vera iurisprു-
dentia ex antiquitate.

Tamen, etsi verum sit, vt consuetudo appelle- 30
tur ius non rescriptum, tamen si fuerit in scriptis
redacta, non amittet vim consuetudinis : ita Bar-
tol.*in d.l.* 2 *ff. de vulgari num.* 1. & Oroscius *in l.*
idem ff.eodem, & in l.diuturna ff.de legibus. Quod
sequendum est, etsi minus benè Ripa *in dict. l.* 2.
ff.

*ff.de vulgari num.*14.& Iason.*ibi num.*12.credide-
31 runt veriorem esse contrariam sententiam. † Nam
tenendum est.vt dico,& satis probatur ex sequen-
tibus, primo ex feudis;quia etsi scripti adhuc re-
32 tinent nomen vsus. † Et sic de iure nostro Regio
probatur secundo : nam leges fori; licet scriptæ
sint, nihilominus consuetudines appellantur,cum
ad sui essentiam, & validitatem in vsu receptas
esse requiratur, vt per Rodericum Suarez, *in sua
repetitione in proœmio fori*, *pag.*2. Gregor. Lop.*in
l.*7.*tit.*2.*part.*1.*glossa* 2.vbi est bona lex in materia,
& per eundem Gregor.Lopez *in l.*8. *glossa magna
tit.*12.*part.*5. Oroscius, *in dicta l. de quibus n.*40.
Aviles, *in capitibus Prætor.cap.*19. *glossa fin. n.*3.
Gratianus *reg.*94.*sub num.*15.vbi hoc amplectitur;
licet aliter Montalibus sentiat *in l.*10.*tit.*11.*part.*3.
& in suo repertorio, verbo *lege*, & *legum fori de-
cisiones*, consuetudines appellat. Couarru.*in* 4.*de-
cret.*2.*p.cap.*7. §.1.*in princ.* Matienc. *in l.*2.*tit.*9.
glossa 1.*num.*16.*lib.*5.*recopilat.* Burgos. de Paz. *in
l.*1. *Tauri num.*267. vbi communem esse tradidit
hanc limitationem.
33 Sed num consuetudo, & lex differant, & con-
ueniant, respondeo quod conueniunt in causa
materiali; & sic æqualem habere vim, probatur
ex *l.*2.*Cod.quæ sit longa consuetudo*, & ex dicendis
*infra in cap.fin.hoc tit.*tamen differunt in causa for-
mali; quia lex, ius scriptum, est consuetudo ius
34 non scriptum,vt dictum est, † item lex expressio
consensu condentis consuetudo tacito constat,
35 † illa verbis, hæc rebus ipsis inducitur, & factis
exprimitur, vt patet ex exemplis positis à vers. *&
36 quod consuetudo debeat attenai.* † Item etiam lex
momento perficitur, hæc tactum requirit, vt pa-
tet ex adductis *a num.*1.vbi de tempore ex actibus,
quo consuetudo inducitur videbis Oroscium sic
optimè has differentias scribentem, *in l.* 2. *sed et
n* 3 *ff. de legibus.* Alia singularia de coosuetudine
tradit Doctor.Molina *de primog.lib.*2.*cap* 6.*n.*13.
& 14.& Philippus Decius *in Rub.de constit.col.*2.
limitat modis quatuor & semel ampliat, & ad
propositum videbis optimas, *leges* 4. *&* 6. *tit.*2.
*p.*1. vbi benè loquitur Gregor.Lopez.
37 Dubitabis num secundum consuetudinem sit
Iudicandum; ad quod satisfacies ex dicendis, *sub
Rubro, & in dicto cap. fin.hoc tit.*& ex nonnullis
quæstionibus *supra in principio ante Rubrica*,assig-
naris & colliges ex dictis latè,*supra in c.*1.*de re iud.*
38 Sed an arbiter iuris teneatur iudicare secundùm
ius commune, vel statutum, seu consuetudinem,
etiam iuris communis derogatoriam Et respondeo
ad id teneri, vt docent Paulus post glossam *ibi in
l.præscriptione col.pen.cod.si contra ius, vel vtilita-
tem public.*Abbas in Rub.nostra multos tenentes,
enumerat Romanus *in Rubrica de arbitris col.*5.
*vers.*15. cum multis aliis Gratianus, *reg.*43. vbi
ampliat dupliciter, & limitat modis sex legendus
post Bernard. Diez, qui ampliat vno modo, &
limitat modis quinque, *in reg.* 103.vbi eius addi-
tionator, Salcedo, qui multis allegationibus de-
monstrat prædictam regulam communem esse.
39 † Et probatur; quia consuetudo ius appellatur,
vt ex textus vltra omnes, *in cap.*1. *dist.* de quo
loquitur Decius *in Rubrica de rescript.* & est tex-
40 tus *in l.*7.*tit.*2. *part.*1.† Nam vt ait Felinus *in c.*1.
*num.*2.*de sponsalibus*, quod appellatione legis vé-
niat consuetudo tradens quàm plura corollaria ex
41 decisione huius Regulæ. † Et enim vt dicit Bart.

*in l.*1.§.*denique ff. de aqua pluuia arcenda*, con-
suetudo habet vim legis cōstitutæ.† Imo Panorm. 42
*in cap.vxore n.*3.*de sepulturis*, dicit quod consue-
tudo imitatur ius, † ita vt consuetudinis transgres- 43
sor puniatur, vt transgressor legis. † Et Iudex,qui 44
contra ius consuetudinarium iudicat, faciat litem
suam, sicut si contra ius scriptum iudicasset, vt
per Iason.*in auth.iubemus cod.de iudic.n.*2.† appel- 45
latione que iuris venire consuetudinem, dixit opti-
mè Barbosa *in addition.ad Bartol. in l.quicumque
cod.de seruis fugitiuis litt.G,& H*,nec mirum dicit
Gregor. Lopez *in summa tit.*1. *p.*7. *glossa* 1. multa
de consuetudine ponens, vt ea dicatur ius, † cum 46
etiam dicatur altera natura,† est inquam consuetu- 47
do eius virtutis, ac est lex ipsa, vt dicit Ioannes
Oroscius *in l. legis virtus ad finem ff de legibus*,&
est optima *lex* 6. *tit.*2.*p.*1.vt ex notatis *in cap.fin.
hoc tit.* satis apparet.

QVÆSTIO I.

An quilibet vsus, inducat consuetudi-
nem : vbi quid de actibus facultatiuis.
Et an desideretur longus & conti-
nuatus vsus vt ea induci possit. Et an
vt fundetur consuetudo requirat fre-
quētiam diuersorum actuum. Et quod
confirmetur iudicio contradictorio.
Et an per solum vnum actum contra-
rium, interrumpatur consuetudo?

SVMMARIVM.

1 *Consuetudo obligat consistens in frequentia actuum inductiorum ex tacito consensu populi; &* n.2. & 3. *& quare vocetur ius non scriptum*, n.4.

2 *Consuetudo est, quasi communis assuetudo.*

4 *Frequentia actuum consuetudinem inducit, quatenus est facti, & tacitus consensus populi, quatenus est iuris.*

5 *Consuetudo tria continet, actuum frequentiam, habitum generatum, & ius ex vtroque collectum, item intentionem introducendi*

6 *Vsus quilibet non inducit consuetudinem, sed qui moribus vtentium, & tacito consensu populi eam introducit.*

7 *Consuetudo potius ex consensu populi, quàm Principis introducitur, sufficitque in ea sola scientia iudicum, & officialium*, n.9.

8 *Consuetudo nunquam de vsu difformi introducitur, nisi quando actus non essent inter se incompatibiles, &* n.57.

9 L.5.tit.2.p.1.l.11.tit.1.lib.7.ordinam.l.1. & 2 tit.1.lib.7.recopil.

10 *Consuetudo immemorialis, non requirit ostensionem consensus Principis.*

11 *Consuetudo non inducitur ex actibus facultatiuis, si sit restrictiua libera facultatis : & quid requiratur*, n.13.

12 *Manutenibilis possessio non datur ex actibus facultatiuis : fallit* n.17.

14 *Facultatiua materia quando non dicatur*, n.15. & 16.

18 *Consuetudo, vt legitimè præscripta dicatur, quod tempus, seu arbitrium sequatur*, n.seq.

19 *Tempus longum inter præsentes, est 10. annorum, inter absentes 20.*

22 *Consuetudo, sine inter præsentes, sine absentes introducitur semper decennio secundum communem.*

23 *Consuetudo dicitur longa in iure, & n.26.*

24 *Consuetudo semper introducitur inter præsentes, quia populus semper est præsens, nec introducitur contra extraneos.*

25 *Tempus ad inducendam consuetudinem, non est determinatum in iure.*

26 *Diuturnum tempus etiam significatur biennio, & quinquennio, aliquando significatur annus 40.*

27 *Consuetudo desiderat annos 30. super eo, super quo populus nequit statuere, veluti si esset in præiudicium libertatis Ecclesiasticæ, &* num.30.*sed an verum* n.31.

28 *Tempus ad inducendam consuetudinem, & arbitrarium, modo breuius, modo longius secundum negotij qualitatem,* num.29.& 30. *quod videtur fieri vt in præscriptione* n.33. & 34.

31 *Tempus ad consuetudinem, vbi non constat de consuetudinis duratione, est sufficiens decem annorum in qualibet materia.*

32 *Consuetudo, vt sit legitima, non metitur per tempora præscriptionis, sed n.33. videtur aliud.*

33 *Consuetudo abrogans legem Ecclesiasticam, potius est in eius fauorem, perficiturque decennio.*

34 L.1.cod.quæ sit longa consuetudo, l. de quibus ff.de legibus, l.diuturna eodem.

35 Cap.fin.hoc tit. cap.1. eodem lib.6. cap. cum à me de electione.

36 *Consuetudo requirit frequentiam diuersorum actuum, sed quot,* n.37. 38. 39.40. *&* 41. *vbi quando ex vno continuato, &* numeo 42.

39 *Actus duo iudiciarij faciunt actionem solitam, ac proinde consuetam.*

40 *Actus vtendi beneficio continuè, & successiuè, dicitur vnus, sicut vtendi ponte,* n.41. *explicatur* n.42. & 43.

42 *Actus continuus ad præscribendum dicitur solum ille, qui habet continuatam possessionem; non enim eget humana operatione præcisè.*

44 Cap.Abbate de verb.signif.n.53.

45 L.si quis alia §.2.ff quemadmodum seruitutes amittantur n.54.

Protestatio requiritur in præscriptione.

46 L. cum de consuetudine, ff. de legibus, & n.55.

47 L.5.tit.2.p.1.& n.56.& supr. n.9.

48 *Consuetudo queit legitimè introduci ex sola frequentia diuersorum actuum; absque eo, quod fiat in contradictorio iudicio, & de ratione,* n.50. & 51.

49 *Consuetudinis animus, non minus actibus extraiudicialibus, quam iudicialibus declaratur.*

51 *Consuetudo non differt à lege, nisi tanquam tacitum, & expressum.*

52 *Consuetudinis inductio non requirit actiones iudiciales, sed vulgares.*

58 *Frequentia actuum debet esse vniformis ad consuetudinem visitatorum, aliàs erit dubitatio quid populus præsenserit.*

59 *Consuetudo vnica acta contrario, seu difformi, non fiat, etiam si multo actus fiant pro ea, dum ille actus fiat a populo, & ea nondum sit perfectè introducta,* n.60.

VT ad hæc, & alias difficultates breuiter res- 1
pondeamus, iactis, & præmissis, quæ pro-
ximè dixi in Rubrica, præmitto cum Christinæo
*volum.4. decis.*212. *à num.* 42. & cum Stephano
Nathen *tit.9.de Iustitia vulnerata cap.1.a num.*5.
quod cum consuetudo vim legis habeat, & obli-
get iudices ad se, ei conformandum, & consistat
in materia, quæ est frequentia actuum; quod ita
sæpè factitatum, quod ita consuetum sit fieri,
† sitque consuetudo quasi communis assuetudo; 2
item consistat in forma quod illi actus frequentes
tales sint, vt ex iis elici possit tacitus populi con-
sensus, qui consuetudini vigorem tribuit, ex
tacita videlicet populi conuentione, applicando
consensum populi supradictis actibus, tanquam
formam circa materiam.† Et itidem requirat con- 3
suetudo quatenus est obligatoria, & in futurum
obseruanda, actuum frequentiam, videlicet tot,
& tales, qui verisimiliter ad notitiam populi per-
uenire queant. † Et frequentia actuum inducat 4
consuetudinem, quatenus est facti, & tacitus po-
puli consensus inducat eam, quatenus est iuris;
ideoque vocetur ius non scriptum. † Indeque 5
Oldradus *cons.*254. optimè dicit, nempè vt con-
suetudo tria contineat. Primo actuum frequen-
tiam. Secundo habitum generatum. Tertio ius
ex vtroque collectum. Et desuper requirat Bar-
bosa *in cap.fin.hoc tit.num.*18.vt actus ad consue-
tudinem inducendam requisiti facti fuerint eo
modo, & intentione inducendi consuetudinem;
id eo benè de assignatis, & assignandis quæstio-
nibus hic inquirimus, præter alias sub Rubro
positas.

Ad primam igitur partis quæstionem, habita 6
differentia, inter stylum, consuetudinem, & vsum,
de qua *infra* sub quæstione fin. huius Rubricæ.
Respondeo non quemcumque vsum veram esse
consuetudinem, cum ad illam de iure desiderentur
plura, quod moribus scilicet vtentium, & tacito
populi consensu sit introducta, *l.de quibus ff. de*
legibus, l.quod maior ff.ad municip. † Adeo vt ad 7
inducendam consuetudinem, potius populi, quàm
Principis desideretur consensus vt notat glossa *in*
*cap.in istis 4.dist.*quamvis iure Regio scientia, &
patientia Regis desideretur, vt *in l.5.tit.2.p.1.l.1 1.*
tit.1.lib.7. ordinam, l.1. & 2. tit.1. lib.7. recopilat.
Auendañus *de exequend.mandatis cap.8.num.3.* &
alij communitèr; sic vt non sit necessaria expressa
Principis scientia, sed sufficiat tacita. † Igitur 8
Bartol.*in l.2.n.22.ff.soluto matrim.*Decius *cons.*215.
*num.*2. vers. *secundo hoc idem*, Afflictis *decis.*280.
*num.*9.Aymon.*cons.96.num.*5. dicunt, vt nonquam
ex vsu diformi introducitur consuetudo. Ludoui-
sius *decis.*162. *num.*8. vbi dicit sic dictum in vna
ciuitatis Castellæ bonorum 27. Iunij 1578. coram
Cantucio, & in vna meliten. præcedentiæ 5. De-
cembris eiusdem anni coram Patriarcha Alexan-
drino; sed Beltramin. Oliuerius *dict. decis.*162.
*num.*14. extendens limitat, vt si actus difformes,
non essent inter se incompatibiles: tunc eorum
deformitas non impediat consuetudinem, sic cum
Decio *cons.*11.*num.*12.vers. *aduertendum*;& quod
sic fuit sequuta Rota, *decis.*356.*num.*4. *part.*1. *in*
*recentior.*vide *quæst.*6.

Quare

9 Quare benè Azeuedus *in l.14.tit.15.lib.4.recopilat.* dicit hoc modo intelligendas esse prædictas leges Regias Partitæ; itavt sufficiat sola scientia officialium, & iudicum, & ad minus tacitus legalis Principis coosensus: pro quo faciunt Bald. *cons.* 340. *lib.* 5. Castrensis *cons.*203. vers.
10 *ad secundam*, † adeo vt quotiescumque præscriptio, vel consuetudo, est immemorialias, non sit necessarium ostendere Principis consensom: nam temporis antiquitas habet ius constitutom *l.2.§.ductus quæ ff.de aqua pluuia*: copiosè ostendit Couarruu. *in regula possessor.* 2. *part. in princ. num.*8. & relatio Gutierrex *in pract.lib.*1.*quæst.*85. *num.*1. & faciunt quæ dixi *in cap. ante pen. de probat*; sed de hoc coosensu Papæ, seu Principis vberius dico *infra in cap.fin.*
11 Iterum aduertes vt in facultatiuo actu non possit fieri fundamentum ad inducendam consuetudinem, Caldera *cons.* 1. & 3. *hoc tit.* Decius *cons.* 175. *num.*6. latè Roland. *cons.*53. *num.*38. *lib.*2. Alex.Ludouis. *dict. decis.*162. *n.*10. vbi Beltram. *num.*16. cum Rota, Surdo; & aliis, ait quod ex actibus falcultatiuis non inducitur consuetudo restrictiua liberæ facultatis, qui optime ex multis
12 expendens, † addit quod ex dictis actibus nec detur possessio manutenibilis, non obstante quocumque lapsu temporis, etiam immemoriabili
13 cum Surdo *cons.*127. *num.*82. † Etiam dicit quod vt acquiratur possessin, & inducatur consuetudo, seu præscriptio, etiam in actibus facultatiuis, est necesse quod præcedat prohibitio, seu contradictio cum subsequuta acquiescentia ex Paulo; Seraphino, & Gonzalez *in regula* 8. *Cancell. glossa* 5. §.6. *num.* 36. & 37. pergens ait; quia
14 sæpè oritur difficultas; † an materia sit facultatiua; primo sciendum esse, vt non dicatur, quando præcedit titulus: nam tunc actus sequentes præsumuntur facti in vim tituli præcedentis ad exclusionem talis actus voluntarij: sic cum Menochio, & ex decisione speciali in vna Calagutit. Iuris visitandi de Aquila 13 Februarij 1617. co-
15 ram R. P. Perusino. † Et vt secundo excludatur præsumptio facultatis ex pluralitate actuum gestorom per longum temporis interuallum cum Ripa *in cap.*3. *de causa possess. num.*55. & Grassis *decis.*1. eodem, Seraphino *decis.*212. *num.*2. & *decis.*323. *num.*4. & sic fuisse dictum refert, Beltram in Oliuer. *dict.num.*16. in Tosculana Siluarum 6. Iunij 1616. coram, R. P. Vespio; etenim dicit vt toties multiplicata gratia, non sit præsumenda, vt dicit Rota, *decis.* 397. *num.* 3. *part.*2.
16 *in recent.* † Item tertio dicit vt non procedat dicta regula fauore causæ piæ, & Diuini cultus; tunc enim non censebitur actus facultatiuus, nec materia facultatiua; vt dixit Rota *decis.*470. *n.*7.
17 *in fine, part.*1. *recent.* † Hæc inquam Oliuerius Beltram. *dicta decis.*162. sub *dict.num.*16. aduertit dicens, vt etsi ipse *ibi* dixerit non dari possessionem maoutenibilem in actibus facultatiuis: Tamen hoc procedere quando constat clarè materiam esse facultatiuam; cum alias prætextu materiæ facultatiuæ non sit ita de facili manutentio deneganda; nisi præsumptio sit valdè vehemens: ita ex Seraphino *decis.*323. *num.*3. Et de hoc articulo sunt videndi Decius *cons.*8. *num.*4. Surdus *cons.*127.*num.*81. Rota *decis.*77. *dict. num.*5.*p.*1. *diuers.* Rota *decis.* 536. *sub num.*4. *part.*2. *in recentioribus*, Paulus de Castro *in l. qui hominibus num.*2. vers. *sed tamen ff. de seruit. vrbanor.* Seraphin. *decis.* 1086. *num.*1. Rota *decis.* 530. *num.*2. & *part.* 2. *in recent.* quæ multis extendere valebis ex his, quæ dixi *in cap.* 12. *de præscript.* vbi an *præscriptio habeat locum in facultatiuis*: & *ibi* dicta poteris fatius intelligere ex hic dictis, Andreas Valensis *hic* §.2. *sub num.* 5. cum Farinacio *decis.*112. reddens ratiooem; quia multa per patientiam tollerantur; quæ si in iudicium deducantur, exigente iustitia, tollerari non debent, *cap. cum iam dudum de preb.*

Ad secundam difficultatis partem, etsi Silue- 18
ster, & alij ex antiquis ab eo relati verbo *consuetudo quæst.*2. existiment distingoendum esse inter consuetudinem præscriptam inter præsentes, & inter absentes, vt in illa decenoium sufficiat; in
hac vero viginti anni desiderentur, † eo quod at- 19
tenta iuris dispositione, longum tempus appelletur inter præsentes decem anoorum, inter absentes verò viginti, vt *in* § 1.*inst.de vsucap.* & *ex l.*5. *tit.*2.*part.*1. vbi dicitur consuetudinem introduci propter vsom populi 10. vel 20. annorum, iuxta late dicta *infra* de præscriptionibus. Et ita loquitur Siluester, dicens requiri in absentia Principis 20. annos, siue ad legem inducendam, siue abro-
gandam. † Imo Tanneius *tom.*2. *disp.*5. *quæst.*7. 20
dubio 1. *num.*8. sic ait, aliqui addunt ad præscriptionem contra ius canonicum requiri 40. annorum spatium, contra ius ciuile 10. inter præsentes, 20. inter absentes, quibus adstipulantur Azor. *tom.*1. *moral. lib.*5. *cap.*17. *quæst.*8. Molina *tom.*1.*tract.*1. *de Iustitia, disp.*7. & alij; eo quod longum tempus inter præsentes sit decenoium, inter absentes biennium, vt tradit *lex. fin. cod.de præscript. longi temporis.*

Video enim alios etiam Doctores discordes 21
esse: nam Conanus *lib.*1. *comment. n.*6. & Hotoman. *in dict.*§.*ex non scripto inst. de iure naturali*, afferunt requiri tempus immemoriale, cuius nulla extat memoria: & quale hoc sit dixi *infra sub cap.fin. de præscript.* & alibi *in eo tit.* Alij inquam distinguunt: nam consuetudo est præter legem ciuilem, vel contra legem ciuilem; & in hoc casu decennium sufficere dicunt, vel est contra legem Canonicam; & tunc quadraginta annos requiri autumant sic Scheneidubinus *in dicto* §. *ex non scripto num.*5. & præter alios Tanneius, *vbi supr.* imo & absolutè dicunt Panormit. *in cap. certificari de sepulturis*, Barthol. *in dict. l. de quibus num.*14. Albericus *ibi num.*81. Iason. *num.*43. Alex. *cons.*5. *num.*11. quod si sit præter legem, decem anni sufficiant; si verò contra legem quadraginta anni requirantur non distinguentes inter ius Canonicum, & ciuile

Nihilominus quia consuetudo differt à præscri- 22
ptione, existimant alij secundùm regulas iuris, non habita distinctione inter absentes, & præsentes longo tempore hoc est annorum decem sufficienter introduci consuetudinem, vt resoluunt Bartol. Albericus, & Iason. *vbi supra* Panormit, *in cap. fin. hoc tit. n.*14. Alex dicens communem *cons.*133. Curtius Iunior *cons.*42.*n.*7. quibus accedunt Præpositus *in* 1 *part. D. Thomæ quæst* 97.*dubio* 1.*n.*10. & *dubio* 2.*num.*13. Iacob.Gordon. *in prima tom.*2. *lib.*2 *quæst.*14. *cap.*4 *num.*14. & 15. Megalius *in promptuario*, verb.*consuetudo num.*5. & 8. Bonellus Bonacina, Mascardus, & Sa, quos refert, & sequitur. Castrus Palaus *tom.*1. *tract.*3.*disp.*3.*puncto* 2.§.2. *num.*5. quia iura tantum requirunt longum tempus, quod est decennij ad consuetudinem inducendam, & Suarez *de legibus lib.* 7. *cap.* 18. *numero* 11. commendat notandam

diſtinctiunem intet leges Canonicas, & ciuiles:
nam in iſtis idem tempus ſufficit ad legem abro-
gandam, quod ad intruducendam, annorum ſci-
licet decem; quia ius ciuile in hoc diſtinctionem
non facit.

23 Et ſic uptimè Doctores appellant hanc diutur-
nam conſuetudinem *in l. diuturna ff. de legibus*, lon-
gam *in l. 1. cod. quæ ſit longa conſuetudo*; & ſic *in c.
Cumana de electione*, appellatione conſuetudinis,
ſolùm legitimè præſcripta continetur: ita ibi om-
nes, & Alex. *conſ. 173. in princ. lib. 6.* Betuius *con-
ſuet. 157. lib. 3.* Decius *conſ. 486 num. 26.* præcipuè,
quoties mentio conſuetudinis à Canone, vel à le-
24 ge, facta eſt. † Nec enim, vt ait Bart. *in dicta
de quibus ff. de legib. num. 14.* præfatum diſtinctio-
nis membrum inter abſentes non habet locum in
prupoſitu noſtro: nam populus ſemper eſt præ-
ſens, conſuetudo enim nunquam præſcribitur
contra extraneos, ſed inter ipſoſmet ciues induci-
tur, & comprubat cum Bart. & aliis Gregor. Lo-
pez *in l. 5. tit. 2. quæſt. 1. gloſſa 4.* Burgos de Paz *in
l. 1. Tauri num. 207.* Albericus *in dicta l. de quibus
n. 81.* Corneus *conſ. 292. lib. 1. ad finem*, & facit re-
gula textus *in l. proponatur ff. de iudic.*

Egu inquam; quia conſidero, vt non inue-
25 niatur in iure expreſſum decennium, vt neceſſa-
rium ad præſcribendam conſuetudinem, ſed ſo-
lùm iura de tempore diuturnu mentionem facient
exiſtimo, vt verius tempus præſcriptionis con-
ſuetudinis, non eſſe in iure determinatum. †
26 Nam diuturnum non ſemper ſignat decennium
vt *in l. cum Domini 56. ff. locat.*, vbi diuturnum
tempus ſignificat biennium, & *in l. 3. §. 2. ff. de re
militari*, vbi ſignat quinquennium; imò, & ali-
quando longum, & diuturnum ſignat 40. annos,
vt notat Cujacius *lib. 18. obſeruat. cap. 18.* arg. textus
in l. 2. cod. de præſcript. 30. vel 40. annor. l. qui in
27 *prouincia 57. in §. in lib. 2. ff. de ritu nuptiar.* † Et
ſic Rumanus *ſingul. 101. & 102.* ait vt communis
relata doctrina non eſt indiſtinctè admittenda;
quia quandu conſuetudo induceretur ſuper eo,
ſuper quu populus, non poteſt ſtatuere; tunc ne-
ceſſarium eſſe 40. annorum ſpatium, veluti quan-
do conſuetudo populi eſſet in præiudicium liber-
tatis Eccleſiaſticæ, vt notat Menoch. *de arbitr.
lib. 2. cent. 1. caſu 83. num. 6.* qui dicit aliàs decen-
nium ſufficere, ſiue ſit contra legem, ſiue præter
legem, Bertrand. *conſ. 139. lib. 6. num. 1.* Dueñas
regul. 138. Maſcardus *de probation. concluſion. 424.
num. 32.*

28 Quare dicendum eſſe arbitror tempus ad indu-
cendam, & corroborandam conſuetudinem, eſſe
omninò arbitrarium, ſcilicet vt hoc totum negu-
cium relinquatur arbitriu prudentis, & Docti viri
qui perſpectis umnibus circumſtantiis, iudicet
quando conſuetudo tantùm temporis viguerit, vt
meritò credatur adeſſe notabilem, & tacitum con-
ſenſum Principis, ſeu Legiſlatoris, nolentis vl-
terius obligare ſuam legem; ſic vt quandiu non
cunſtiterit conſuetudinem duraſſe per tempus ſuf-
ficiens, ſpectandum ſit tempus decem annorum
nec vltra aliud docent in terminis Menochius *de
arbitrar. cent. 1. caſu 83. à num. 6.* Corralitus *in dict.
l. de quibus num. 8. ff. de legibus*, Duarenus *de leg.
cap. 11.* Antonius Faber *in l. quod non ratione n. 38.
ff. de leg.* Conan. *lib. 1. commentarior. cap. 10.* Grana-
dus *in cap. 2. D. Thomæ tract. 3. p. 2. diſp. 16. ſect. 1.
num. 9.* cum Suto *lib. 1. de iuſt. quæſt. 7. art. 2.* Medina
ad articul. 3. quæſt. 97. Baſilius Pontius *de matrim.
lib. 6. cap. 5. num. 8.* Monteſinus *in p. 2. tom. 2. diſp. 23.
quæſt. 3. num. 225.* Siluius *in p. 2. D. Thomæ tract. de
legib. quæſt. 7. art. 2.* † Cujacius *lib. 2. obſeruat. c. 1.* 29
Lorca *in p. 2. D. Thomæ tom. 2. de legib. diſp. 29. n. 2.*
qui omnes dicunt id relinqui Iudicis arbitriu, qui
pru negocij qualitate, modo breuius, modo lon-
gius tempus neceſſarium eſſe ad inducendam con-
ſuetudinem, arbitrabitur; quia vt rectè dicit Cu-
raſius *ſuprà* in minoribus rebus, rectè arbitrabi-
tur Iudex conſuetudinem decem furmari iuxta
communem upinionem; in maiuribus verò maius
tempus ſpectabit. † Nam ſi de introducta con- 30
ſuetudine contra Eccleſiam agatur, 40. annorum
ſpacium neceſſarium eſſe dicendum ſit, vt aduer-
tit Panurmit. *in cap. fin. hoc tit. num. 11.* Baldus *in
dicta l. de quibus num. 27.* Iaſon. *num. 48.* ſed vt ait
Menochius *ſuprà num. 6.* hæc vltima doctrina nun
videtur procedere in cunſuetudine introducta in-
ter ſubditos Eccleſiæ, quoad bona temporalia;
quia tunc illud tempus ſufficit in bonis Laicorum:
ſic ex multis reſuluens.

Tamen; quia hæc diſceptatio videtur regulari 31
iuxta regulas temporis ad præſcribendam, tam res
Laicorum, quàm Eccleſiæ, de cuius temporis
differentia pleniſſimè dixi *ſub Rubrica, & tit. de
præſcript.* vbi de triennali, decennali, vicennali
tricennali, quadragennali; item centenariu, &
immemoriali tempore, iuxta rerum præſcriben-
darum diuerſitatem, & ex ea doctrina nun regula-
ri tempus ad inducendam conſuetudinem; ideò
Granadus vbi *ſuprà in p. 2. D. Thoma cont. 7. p. 2.
diſp. 16. ſect. 2. num. 9.* dicendo vt quoties non con-
ſtat conſuetudinem duraſſe per tempus ſufficiens
tunc ſpectandum tempus annurum decem, quod
vocant longæuum, & ſufficient ad præſcriben-
dum, ac proinde ad abrogatiunem legis; quæ
minus requirit, addit, longius tempus, & mul-
tò magis tempus 40. annurum nullu modu requiri
etiam ad conſuetudinem legitimè præſcriptam
contra legem Eccleſiaſticam. † Sic vt non ſolùm 32
Vaſquez, ſed etiam alij graues Doctores rectè
docuerint; quià id iure nun habetur; quia licet
ad præſcribendum contra bona Eccleſiaſtica, id
ſpatium exigatur in iure, longè diuerſam eſſe
dicunt rationem in conſuetudine: nam præſcri-
ptio tollit ius quod Eccleſia habebat ad bona Ec-
cleſiaſtica, etiam ſi hæc nun conſentiat; ideoque
voluerit Ius Canonicum in fauurem bonorum
Eccleſiaſticorum, tam longum temporis ſpatium
requiri; ſed conſuetudinem ſolùm tollere ubliga-
tionem legis, quatenus aſſert tacitum ſalrem con-
ſenſum Principis, qui ſufficienter cugnoſcitur in
decennio.

Quare non debet repudiari Caſtrus Palaus, qui 33
tom. 1. tract. 3. diſp. 3. puncto 2. §. 2. num. 9. dixit, vt
conſuetudu abrugans legem Eccleſiaſticam, non
ſit contra Eccleſiam, ſed potius pro illa, cum
conſenſu ipſius Eccleſiæ tradito *in cap. fin. hoc tit.*
hæc abrogatio procedat, ſed præſcriptiones, quæ
ſunt in fauurem Eccleſiæ, & nun contra illam
nun indigent ſpatio annorum 40. ſed decennio
perficiuntur, vt tradit Rota *in nouiſ. p. 2. deciſ. 375.
num 8.* apud Farin. ergo; tamen cum infinitis re-
ſuluit Diana *p. 6. tr. 5. reſ. 2. & 3.* de iure ciuili con-
ſuetudinem, contra illam legem decennio eſſe
præſcriptam per textum *in dicta l. 1. cod. quæ ſit
longa conſuetudo, & ex l. ſed ea, quæ ff. de legi-
bus*; ſed contra ius canonicum, & Eccleſiam
debere eſſe quadragenarium, ex *authent. ca quas
actiones cod. de Sacroſanct. Eccleſ.* hancque upi-
nionem ait ſæpius fuiſſe ab Eccleſia canonicatam

à Sacra Rota, vt patet in vna Gerunden. administrationis, die 13. Maij 1630. coram Verospio apud Guetilios Venetos, *decis.375.num.10.* hanc sic tenent Ferdinandus Oterus *in dicto cap. fin. hoc titulo*, Corneus *lib.2.cons.193.num.14.* Alex. *lib.2. cons.* 68. *num.7.* Socinus Senior *cons.* 160. *lib.2. num.19.* Ruinus *lib 4. cons.115. num.1.* Decius *cons.134.* Aretinus *cons. 44. num.1.* Ciarlinus *in disput. forens. cap. 15. num.* 86. Baldel. *lib. 5. disput.47. num.13.* Lessius *lib.2. de Iustitia cap.6. dubio 14. num.47.& dub.8. num. 25.* Rebellus *de Iustitia part.1. lib.1. quæst. 15. num.12.* Layman. *lib.1. tract.4. cap. 24. num. 6.* Reginald. *tom.1. lib.13. cap.23. num.247.* Malderus *in part.2. D.*
34 *Thomæ quæst.97.art.3. num.1. in fine*, † ob quod potest dici sic commensurandum arbitrium iudicis, & boni viri prudentis de iure; quantumvis differant præscriptio, & consuetudo, nec esse praxim oppugnatione dignam, propter difficultatem aliter arbitrandi.

35 Nec his omnibus obstat quod in quibusdam iuribus consuetudo dicatur *longæuus vsus, l.2.cod. quæ sit longa consuetudo, vel inueterata, dicta l. de quibus ff.de legibus*, aut *vetustate probata*, Isidorus *lib.5. ethymolog. cap.3.* vel *longa*, dict. *tit. cod. quæ sit longa consuetudo*, ac *diuturna, l. diuturna, ff.de legib.*; quia respondetur in illis locis non designari tempus necessarium ad eius introductionem, sed solùm tempus, quo postquam introducta fuit, durauit, aut durat, quia scilicet pleræque consuetudines, non tantum receptæ sunt à decem annis, quod tempus in iuris textibus, (dicitur longum, & diuturnum,) sed plurimæ ab hominum memoria; atque ita inueteratum longæuum, & longum, & diuturno esse accidentia consuetudinis, non etiam ad eius substantiam, vel introductionem requisita.

36 Nec etiam obstat quod *in cap.fin.hoc titulo,& in cap.3.eodem lib.6.& in cap. cumana de electione*, velit Pontifex consuetudinem, vt derogare possit Iuri Ecclesiastico, esse legitimè præscriptam; quia sensus est, quod debeat esse legitimè introducta; ita Andreas Valensis *in hac Rubrica* §.2. *num.4.* vbi addit quod licet quædam iura velint consuetudinem longi temporis, habere vim legis, aut etiam legem tollendi, sed eas non definire quantum debeat esse tempus ad consuetudinem introducendam, & dum longum tempus in iure, vocatur tempus decem annorum, id intelligi de tempore requisito ad præscribendas quasdam res, quod vocatur longum, ad distinctionem alterius temporis breuioris, putà quadriennij sufficientis ad præscriptionem quarundam aliarum rerum, vt in *tit. de quadriennij præscriptione*; & ita concludit *sub num.2 dict.* §.2. vt licet ad præscriptionem determinatum sit tempus vtroque Iure Ciuili, Canonico; imo, & Iure Regio, sed neutro definitum quantum requiratur ad consuetudinem, quæ vim legis habet, & speciem iuris constituit, atque à præscriptione differt multùm.

37 Ad tertiam quæstionis partem, an requiratur frequentia diuersorum actuum, vt consuetudo legitimè inducatur, & omnes fatentur requiri ex textu *in dicta l.1. cod. quæ sit longa consuetudo, l.3. cod. de ædificiis priuatis*, & probat Duuallius *in part.2.D.Thomæ tract. de legib. quæst.7. art.2.* à
38 solo nomine *consuetudo*. † Tota verò difficultas est in quodam numero, & cuius qualitatis esse debeant. Et quamvis aliqui dixerunt duos sufficere actus, vt in criminalibus causis videtur *ex cap. fin. 25. quæst. vltima*, sed hæc opinio fallit sic absolutè, cum non in omnibus casibus, ex duobus actibus populi consensus deduci possit, vt notat Bart. *in dicta l.de quibus*; quia ex illis non ostenditur actuum frequentia, vt *in l. item apud Labeonem, § aliud est ff.de iniuriis*; sed Angelus in verb. *consuetudo*, sequutus Panormitan. *in dict.cap.fin.hoc tit.* affirmat duos, aut tres actus sufficere quando Princeps scit, & tollerat: idem videtur dicere Siluester verb. *consuetudo 7.* & Dunallius *supra*, dixit vt in causis ciuilibus requirantur quatuor. † Imo addit quod si duo illi actus 38
sint iudiciarij, sufficiant; idem si sint notorij, tum quia consuetum idem est, ac solitum. † Duo 39
enim actus iudiciarij faciunt actionem solitam, ac proinde consuetam; quia Iason. *in dicta l. de quibus num.51.* illud expressè affirmat, quem sequitur Emanuël Sa, verb. *consuetudo*; sed Montesinus *in p.2. D.Thom.tom.2.dispp.23.q.13. num.224.* asserit, quod consuetudo fit ex frequentatione plurium actuum; sic vt non sufficiat vnus, aut binus actus, sed requirantur plures, & eorum frequentatio: & Lessius *lib.2. de iustit. cap.6. dub. 14.num.10.* dicit vt consuetudo dicatur contraria, sufficere bis, vel ter contractum actum esse.

Ego autem attenta diuersitate Doctorum; 40
imo & quod Siluester *num. 6.* & Angelus *num.7.* dixerint in aliquo casu sufficere vnum, aut binum actum ad consuetudinem inducendam, vt quando, v.g. ille actus habet causam successiuam, vel permanentem diuturnam, vt si beneficium aliquod Ecclesiasticum detur Sacerdoti religioso, qui illud obtineat per annos viginti, aut plures; quia talis actus videtur sufficere ad consuetudinē, vt colligitur ex *cap.cum de beneficio de præb. lib.6.* & hunc dicendi modum referant Bart. *in dicta l. de quibus*, & Panormit. *in dicto cap.fin.hoc tit.n.17.* probantes ex *dicto cap.cum de beneficio*; item etiam per vnum actum ædificandi Pontem, quo acquiritur ius, si Pons aliquo tempore durauit, † existi- 41
mo in præsenti dubio dicendum hoc totum relinquendum arbitrio iudicis, qui prudenter distinguet, quando frequentia actuum inducat consuetudinem: sic testantur Corneus *cons.179.lib.3.* Marsilius *in l.quæstiones num.44.ff de quæstionibus*, & relati à Menochio *de arbitr. casu* 81. *num.4.* Duaren. *de legib.c.52.* Tiraquel. *de primog. quæst.9. num.1.* & praxi seruandum esse restantur Gregor. *in l.1.tit.2.p.1.* verb. *de aquellas causas*, Diana *p.6. tract.5. res.7.* vers. *sed circa*, verb. *vnde*, Basilius Pontius *de matrim.lib 6.c.6 num.1.* cum Conano, Duareno Schenedouino, & aliis penes ipsum.

Nec enim exempla de vno actu conuincunt, 42
quæ solùm habent locum in præscriptione ordinaria, in qua non est necessarius præcisè actus consistens in humana operatione, sed sufficiat continuata possessio, quam vocant Theologi habitualem; eo quod præscriptio plerumque versatur circa res, aut personas; & sic quando in illa vnus actus sufficit, non dicamus actum propriè durare, sed eius effectum, qualis est possessio,
† imo & in prædictis exemplis moraliter interue- 43
nire actuum frequentiam, videlicet vtendi beneficio, aut Ponte. Quare Montesinus *vbi supra* in prædicto exemplo, *cap. cum de beneficio*, sibi videri, ait vt in illo casu consuetudo possit obtinere vim legis, quantum ad hoc, quod est facere personam aliquam habilem ad obtinendam præbendam, vel aliquid aliud.

Sed in consuetudine habente legis vim obligantis
communitatem semper fieri ex actuum frequen-
tatione ; etenim vt alij Doctores relati do-
cent , implicat consuetudinem introduci sine
actuum multitudine, cum consuetudo debeat esse
diuturna, quæ talis dici nequit ; nisi per actuum
successionem. Et secundùm hanc expositionem
intelliguntur infiniti relati à Zeuallos *in practic. quæst.* 357. qui ad vtramque partem disputauit *ibi*
videndus.

44 Ad quartam quæstionis partem, an dictum de
frequentia diuersorum actuum iuxta proximè re-
solutum dubium in vers. *ad tertiam*, requiratur vt
confirmatur iudicio contradictorio. Et pro affir-
matiua sententia facit primo textus *in cap. Abbate*
de verb. signif. vbi allegatur contra quandam con-
suetudinem insufficientem esse ; quia non fuit iu-
45 dicio contradictorio introducta. † Et sic in præ-
scriptione requiritur protestatio per textum *in l. si*
quis alia §. 2. *ff. quemadmodum seruitus amittatur*.
46 † Item facit textus *in l. cum de consuetudine ff. de*
legibus, dum docet, quod quando quis allegat
consuetudinem priùs inquirendum est, amisit in
47 contradictorium iudicium. † Tertio *ex l.* 5. *tit.* 2.
p. 1. vbi dicitur quod consuetudo decem, vel 20.
annorum seruanda est, si eo tempore lis aliqua
talem consuetudinem fuerit iudicata, & addidit
duas sententias necessarias esse his, & aliis argu-
mentis probant glossa *in* §. *ex non scripto vers. de*
Iure naturali & in dicta l. 1. *cod. quæ sit longa con-*
suetudo, & in cap fin. hoc tit. & in c. frustra dist. 8.
Bartol. & Iason *in dict. l. de quibus*, & relati ab
Alex. *cons.* 132. *lib.* 1. *num.* 4. Syluester verbo *con-*
suetudo quæst. 4. Antonin. *p.* 1 *tit.* 16. *cap. vnico* §. 4.
& alij.

48 Sed ego existimo absolutè dicendum, vt con-
suetudo introduci legitimè possit ex sola frequen-
tia diuersorum actuum sine vlla coroboratione
contradictorij Iudicij ; quia rerum iudicatarum
authoritas non inducit consuetudinem, sed eam
supponit, & probat, quare textus, *in l.* 38. *ff. de legi-*
bus, dixit, vt consuetudo à rerum iudicatarum au-
thoritate secernitur per particulam, *aut*, quæ
49 disiunctionis nota est. † Deinde quia vera cau-
sa consuetudinis, est Principis, aut populi consen-
sus qui non minus animum suum actibus extraiu-
50 dicialibus declarare possunt. † Item ex eo ; quia
multò maioris authoritatis, videtur esse longo
tempore, & sine dubitatione confirmatus vsus,
quàm quod in contradictorio iudicio fuerit ob-
tentum. Deinde quia si ad inducendam consue-
tudinem esset necessaria interuenta contradictio
in iudiciis, si numquam ea interueniret, numquam
posset introduci consuetudo, quod est contra iuris
dispositionem. Quinto ; quia vt Padormit. putat
huiusmodi requisitum continet in se implicatio-
nem ; quia si requiritur sententia in iudicio con-
tradictorio, euenit, vt sententia iam supponat præ-
ceptam consuetudinem, & tunc apertè constare
iudicium contradictorium non esse necessarium
ad consuetudinem inducendam, vel si sententia
desideretur ad illam perficiendam, tunc repugnare
vt detur prima sententia iusta in fauorem consue-
tudinis : nam ante illam nulla est consuetudo ; si
per sententiam declaratur consuetudo perfecta
vel alia sententia sic confirmatur ; necessario iode
dicendum erit consuetudinem etiam ante primam
sententiam esse perfectam : nam sententia non
perficit consuetudinem, sed declarat iam perfe-
ctam esse.

Vnde cum consuetudo, non differat à lege nisi 51
tanquam tacitum, & expressum, vt dixi in Rubri-
ca, & patet *ex dicta l. de quibus ff de legibus*, se-
quitur vt sicut lex inducitur absque aliquo iudi-
cio contradictorio, ita similiter, & consuetudo,
pro qua facit textus *in l. an in totum, cod. de ædifi-*
ciis priuatis, dict. l. 1. *cod. quæ sit longa consuet. l. sed*
ea ff. de legib.

Sequitur dicendum ad inducendam consuetu- 52
dinem non requiri actiones iudiciales ; itavt de-
creto & sententia iudicis in aliqua causa, vel cau-
sis iuxta consuetudinē pronuncietur, sed sufficere
actiones vulgares, & extraiudiciales. Itaque hanc
sententiam probant Panorm. *in dicto cap. fin. hoc*
tit. n. 16. & adducti à Mascardo *de probat. dict. con-*
clus. 427. *num.* 3. Menchacha *lib.* 3. *de succession.*
creatione §. 2. *num.* 144. Anton. Faber. *lib.* 1. *iuris pru-*
dentiæ priu. 1 *tit. illat.* 1. Cujacius *lib.* 20. *obseru. c.* 20.
Donellus *lib.* 1. *commend. cap.* 10. & *ibi* Osuald.
litt. H, Gillinus *lib.* 30. *obseruationum, cap.* 31. *n.* 8.
sicque in Camera Imperiali iudicatum dicit Gai-
lius *lib.* 2. *pract. cap.* 2. *num.* 8. Salazar *de vsu, &*
consuet. lib. 1. *cap.* 7. & ex Theologis docent Præpo-
situs *in p.* 2. *D. Thomæ quæst.* 97. *dubio* 1. *num.* 8. vbi
Siluius *art.* 2. *conclus.* 8. Gordonus *in summa, tom.* 1.
lib. 2. *quæst* 14. *cap.* 5. *num.* 19. Granado *p.* 2. *controu.*
7. *tract.* 3. *p.* 2. *disp.* 16 *sect.* 2. *num.* 15. Lorca *disp.* 29.
num. 3. Vasquez *disp.* 177. *cap.* 6. Pontius *lib.* 6. *de*
matrim. cap. 6. *num.* 2. Suarez *lib.* 7. *de leg. cap.* 11.
num. 2. Salas *in tract. disp.* 19. *sect.* 11. *num.* 91. & alij
plures, & ita quamvis Cæsar. Varcio *decis.* 98.
num. 12. Ludouico Cencio *decis.* 9. *num.* 11. Vasquez
tom. 2. *in* 1. 2. *D. Thomæ quæst.* 97. *disp.* 177. *art.* 3. *c.* 6.
Osuald. cum Iasio, & Vulteio ad Donel. *lib* 1. *com-*
ment. cap. 10. *litt.* G, Bobadilla *in Politica lib.* 2. *c.* 10.
num. 4. cum Molina, & Gregorio Lopez Valenzue-
la *cons.* 34. *num.* 16. dicant ad introducendam con-
suetudinem requiri duos actus iudiciales senten-
tia definitiua excutos pro ea tamen præstant intel-
ligi vt *numeris seqq.*

Nec obstant fundamenta contrariæ sententiæ 53
non textus *in dict cap. Abbate de verbor signif.* quia
in contextura illius non fit sermo de consuetudine
sed de quodam iure præscripto eligendi de quo
non licet argumentari ad consuetudinem. Dein-
de ; quia verba *ibi* non sunt in decisione, sed in
allegatione partis, contra quam lata fuit sententia
vt ex eodem textu constat; adeo vt rectè Panorm.
dixerit *ibi. num.* 13. potius contrarium ex illo textu
deduci etiam in præscriptione.

Nec etiam obstat textus *in dicta l. si quis alia*, 54
dict. §. 2. *ff. quemadmodum seruitus amittatur*, quia
non facit ad propositum cum non loquatur de
consuetudine, sed de amissione seruitutis, quæ fit
per non vsum, & dicit Consultus non admitti per
non vsum, quando non incurrit vtendi occasio ;
quod ad dictum *quæst.* 2. vbi ago de ea, an non vsus
possit introducere consuetudinem.

Nec textus *in dict. l. cum de consuetudine ff. de* 55
legibus ; quia respondeo textum *ibi* non probare
iudicium contradictorium, esse necessarium ad
perficiendam consuetudinem, sed solum ait hoc
esse explorandum ; quia multum conferre potest
ad probandam consuetudinem, vt rectè Mencha-
ca scribit *lib.* 3. *de successiom. creatione* §. 21. *n.* 114.
& qualiter probetur, dico *infra sub quæstio-*
ne fin.

Nec iterum obstat *dicta l* 5. *tit.* 2. *p.* 1. quia licet 56
laborent interpretes putantes eam loqui de præ-
scriptione reuera, vt ex ea videbis, loquitur de
consuetu

Consuetudine; non enim in præscriptione necessaria est sententia; & licet, Burgos de Paz dixerit, *in l.1. Tauri num.*147. speciali iure Hispaniæ necessarias esse duas sententias in contradictorio iudicio, vt consuetudo confirmetur; & sic videatur concipi ex verbis dictæ legis prætoriæ: tamen quia ex iam dictis adeo ille intellectus absurdus est, vt nequaquam defendi possit, sequitur, vt omissa etiam alia interpretatione Francisci Suarez *lib.7. de legib. cap.*11. *num.*7. dicendum esse ex Gregorio Lopez *in dict. l.* 5. *tit.2. part.*1. in verb. *fueren.*
57 *dados*, † fatendo libenter huius legis difficultatem, non esse simpliciter seruandam, vt sonat; cum alias, vt dictum est nunquam posset dari vera consuetudo contra legem. Durum enim esset (inquit Gregor.) ita restringere materiam consuetudinis, vt per solas sententias includatur, Est ergo prædicta lex prætoria intelligenda, vt procedat quando quis eo modo voluerit probare consuetudinem, videlicet per sententias: quo casu, dum sententiæ desiderantur, sustinetur; sed si non sit iste modus probandi, sed alius, vt dico, *infra*, ex quo possit populi consensus induci, non erunt necessariæ sententiæ. Et secundùm hæc debent intelligi, & interpretari plures relati à Zeuallos, *in practicis q.*358. vbi cum infinitis ad vtramque partem pro hac nostra resoluit cum Craueta, Corneo,
58 Viuio, Mascardo, Bursato, & Minchaca. † Hæc enim frequentia diuersorum actuum debet esse de actibus vniformis, & visitatis quia ex actibus, quideformiter sic cesserunt, remanet dubium, quod populus seruare voluerit, cum sicut lex ita, & consuetudo debeat esse clara, & certa, non obscura: ita ex *l. nemo §. temporalis ff. de reg. iuris.* Farin. 2. *p. decis.*112. *num.*5. lata Rota Rom. *decis.*19. *num.*6. & cum Craueta, & Menochio Valensis, *hic* §.2. *n.*5. consuetudo, quæ non fuit, conformis, non attenditur, Surdus *cons.*449. *num.*7. cum multis.

59 Ad quintam quæstionis partem an per solum vnum actum contrarium, interrumpatur consuetudo. Et supposito cum Suarez *de legib. lib.7. c.*8. *num.*14. tempus consuetudinis ad abrogandam legem, non debere interrumpi, iuxta quæ latissimè dixi de præscriptione, *in cap.*8. *&* 10. ideo respondeo breuiter, ad dubium, vt vnicus actus contrarius probet non obstare consuetudinem etiam non obstantibus mille actibus, qui stant pro consuetudine: sic docent Surdus, *volum.*3. *cons.*293. *n.*23. *&* 24. Scraderius, *de feudis p.*10. *sect.*20. *num.*157. *in fine.* Castrus Palao, *tom.*1. *tract.*3. *disp.*3. *puncto* 2. §.2. *num.*11. sic affirmans ex Reginaldo, Salas, & Bonacina, idem docent Basseus, *in floribus Theolog. pract.* verb. *consuetudo num.*11. Diana *part.*6. *tract.*5. *res.*4. & sic firmasse Sacram Rotam in vna Viteruiensi decursus aquarum die 15. Martij 1604. dicit Gregor. XV. *in decis.*162. *num.*9. & ibi Oliuerius Beltram *num.*15. cum Surdo, & Scraderio, *dict. sess.*20. *num.*157. vers. *vsque ad eo*, dicens, vt vnicus solus actus contrarius, vel difformis illam
60 interrumpat. † Et amplius ad corroborationem adiunges quæ dixi *in cap.*8. *de constit. q.*1. vers. *ad tertiam*, vbi egi de illa quæstione, *an actus contrauentionis vnus sufficiat, vt amittatur priuilegium*: appellat hanc quæstionem difficilem Stephanus Natten nouissima, *de vulnerata Iustitia tit.*9. *cap.*1. *num.*8. vers. *hinc*; sed quia non distingunt Doctores, quos refert ipse, tamen dubitationem ponens, an ille actus contrarius debeat esse à tota, vel maiori parte communitatis, vel sufficiat si ab vno homine concludit vt debeat esse communitatis illius consuetudinis; sic vt nunquam sufficiat actus vnius particularis, & ego adinuo sequenti ratione; quia si vt introducatur, debet esse per vsum populi; ergo & idem, vt interrumpatur; & tunc si nondum perfecta fuit consuetudo, quia si iam perfecta est, non interrumpatur ex vno actu contrario, vt probat cum Bonacina, *de legib. disp.*1. *q.*10. *fin.* §. *puncto* 1. *num.*33. & aliis.

QVÆSTIO II.

An vt consuetudo introducatur, actus debeant esse omnino voluntarij. & ex intentione introducendi eam, & qualiter hoc cognoscatur. Quinam eam introducant in qua ætate, & aduersùs quos introducatur. Et an non vsus queat introducere consuetudinem: vbi quid in Religiosis? Et an consuetudo contra regulam, & constitutionem Religionis excuset subditos?

SVMMARIVM.

1 L. quod non ratione ff. de legibus n. 5.
2 *Consuetudine non dispositum, nec nos disponere debemus.*
3 *Consuetudo introducitur per actus voluntarios, non errore, nec metu, nec ignorantia, &* num. 4.
4 *Consuetudinis vis tota est in consensu populi.*
5 *Consuetudo errore populi introducta, nec ad dissimiles casus prodest, exemplificatur, n.*6. 7. 8. & 9.
6 *Consuetudo inducta ex aliqua causa existimata vera, aut licita, si ita non fuerit, non valebit, errore detecto.*
7 *Consuetudo celebrandi festum talis sancti in aliquo loco; eo quod existimaretur ibi sepulcrum, si ita non sit, ea non valet.*
8 *Consuetudo, vt auriga non sit obligatus de periculo vini, quod in plaustro defert, si Dominus vini defert, nulla est.*
9 *Consuetudo non inducitur; eo quod populus consueuerit non extrahere frumentum à ciuitate, credens sibi prohibitum, si appareat contrarium.*
10 *Facta exequuta iuxta existimatam consuetudinem, non irritantur eo quod error detectus sit.*
11 *Error communis Ius non facit.*
12 *Consuetudo tunc inducitur; quando actus fiunt intentione eam inducendi, non si ex deuotione,* num. 14.
13 *Consuetudo ex deuotione incœpta potest ex animo vere introduci tempore.*
14 *Consuetudo non inducitur ex deuotione salutandi Virginem ad sonum campanæ, nec ieiunandi in Sanctorum vigiliis, nec sumendi aquam benedictam in ingressu Ecclesiæ, nec panem Benedictum in diebus Dominicis, nec cinerem Benedictum in die cineris, & Ramum in Dominica Palmarum, &c.*
15 *Consuetudo non introducitur; eo quod ex Vrba-*

nitate aliquem salutet populus, seu beneficium praestaret tempore multo.

16 *Consuetudinem habeas recitandi officium Beatae Mariae in choro, vel extra ex deuotione, peccat, si illud amittat.*

17 *Consuetudo recepta in aliquo populo agendi diem festum, & audiendi Sacrum, vel ieiunare, obligat.*

18 *Consuetudo ex animo introducta, intelligitur si concurrant conditiones quatuor, vt n.19. 20.21.& 22.*

23 *Consuetudo si dubitetur quo animo inducta potius ex deuotione censetur.*

24 *Obligari nemo praesumitur in dubio.*

25 *Consuetudo introduci potest à quocumque populo, & non à priuatis hominibus,* numero 27.

26 *Consuetudo introduci queit à communitate Ecclesiastica, sed num a familia particulari,* num,27.

27 *Familia particularis, quando in primogeniis, & aliis introducere queat consuetudinem.*

28 *Consuetudo à seniori parte populi introducta, etsi minor sit, valet.*

29 *Communitas populi Laicorum, potest introducere consuetudinem circa rem Ecclesiasticam, vt in ieiunio, & obseruatione alicuius festi.*

30 *Mulieres, sicut nec legem faciunt, sic nec consuetudinem, nisi inter se ipsas tantum,* num.31.*vbi exemplificatur.*

32 *Consuetudinem introducere nequeunt pueri, ebrij, amentes, & alij.*

33 *Actus vnius personae non inseruit ad consuetudinem.*

34 *Aetas 21. annorum requiritur in hominibus consuetudinem introducentibus.*

35 *Consuetudo tantum queit introduci aduersus subditos, & non obligat extra territorium,* num.37.

36 *Consuetudo, num obligat Principem, vel senatum, seu, an illa, quae ciuitatis est obliget forenses, remissiuè.*

38 *Consuetudo non obligat exteros, & peregrinos, nisi veniant animo commorandi.*

39 *Consuetudo obligat quemadmodum, & lex extendens se ad Regnum, vel prouinciam, seu territorium speciale.*

40 *Consuetudo Laicorum qualiter obliget clericos indirectè.*

41 *Consuetudo introduci nequit ex non vsu, qui precisè non vsus est, nec aequiualet vsui contrario* n.42.& 43.

43 *Lex censetur seruari vsu ex praesumptione iuris, donec contrarium probetur, & qualiter,* num. 44.

45 *Vsum contrarium, quando non vsus inuoluat.*

46 *Non vsus rarò contingens non derogat legi, & ex quibus actibus aliquando consuetudinem introducat.*

47 *Priuilegium Principis quoto tempore ex non vsu amittatur: vbi de aundinarum priuilegio: & quae requirantur ad amissionem,* num.48.

49 *Priuilegium nunquam amittitur, si non offeratur occasio eo vtendi.*

50 *Priuilegia Religiosorum per non vsum non amittuntur, nisi transactis annis sexaginta, vel centum: vbi de nonnullis, sic concessis.*

51 *Consuetudo potest abrogare constitutionem, & regulam alicuius Monasterij, si non est contra substantialia,* n. 52.

AD primam quaestionis partem quod non requirantur actus voluntarij videtur probari ex textu *in l. quod non ratione ff. de legib.* ibi *Quod vos quod non ratione introductum est, sed errore primum consuetudine, deinde obtentum in aliis actibus similibus non obtinet*; quae verba signare videntur consuetudinem, errore inductam validam esse, quoad illam materiam, circa quam inducta est non tamen esse extendendam ad similes, vt notat Bartol. *in l. de quibus num. 11. ff. de legibus*, Panormitan. & Butrius *in cap. fin. hoc titulo*, nam cum sit stricti iuris, vt notant Bartol. *in l. 1. §. hoc interdicto ff. de itinere, actuque priuato*, Natta *cons. 555. post num. 5.* in ea nihil suppleri debebit vltra solitam obseruantiam: sic Alex.Ludouis.*decis.161.num.6.* † Vbi addit quod vbi non disponit consuetudo nec nos disponere debemus, sic cum Baldo *cons.175.circa finem lib.1.* Aymon.*cons.30.n.5.* 1 2

Adhuc verò est absolutè dicendum ad inducendam legitimam consuetudinem requiri actus voluntarios, & consequenter non ex errore, nec ignorantia eos posse sufficere. Et est ratio; quia huiusmodi actus consuetudinem non inducunt, nisi ratione consensus populi vt iam dixi *quaest* 1. ergo quoties actus non fuerint voluntarij, quibus declaretur consensus non inducent consuetudinem, cum consensum non patiant probat glossa *in dict.cap.fin.hoc tit.& in cap. frustra dist.* 8. Innoc. *in Rub.de cons.n.*4.Bartol.*in l.2.cod. quae sit longa consuetudo q.17.* † Et aperte probatur ex textu *in dict.l. de quibus de legib.* quatenus docet totam vim consuetudinis esse in consensu populi; sed cum eis per errorem tollatur, *l. si per errorem 15. ff. de iurisd.omnium Iudicum*, vt etiam signat textus *in l.sed & ea ff. de leg.* sequitur vt debeant esse tales actus omnino voluntarij; adeo vt si per vim, aut metum grauem, populus aliquid faceret etiam per longum tempus, vtique talis non sit consuetudo sufficienter introducta, vt habetur ex sacra Congreg. Rotae in vna Giennensi portionis Die 13.Nouemb.1613.coram Burato *p.1.decis.19.n.11.* Diana *p.6.tract.5.res.9.* Praepositus *in p.2. D.Thomae quaest.97.dub.1.num.6.*Granado *in p.2. D.Thomae controuers.7 tract.3.p.2.disp.16.sect.2. num.16.* vbi sic ait necesse est ad obligationem consuetudinis eam non esse introductam errore facti, vel iuris; si enim populus putauerit propter aliquam deceptionem obligari se, aut dari causam, quae verè non datur non manebit obligatus; debet inquam consuetudinis obligatio oriri ex littera libera voluntate eorum, qui se obligare voluerunt; error enim impedit liberum consensum. 3 4

Nec obstat Bart. & antiquorum sententia per textū *in dict.l quod non ratione*; quia reiecta Suarez *interpretatione lib.7 de legib. c.14.a num.3.* dicentis textus illius verba intelligi, non de vera consuetudine, sed de praescriptione, cum ibi de consuetudine sit mentio; & quia in praescriptione non sit locus exceptioni de casu ad casum, quantumvis similem adeo vt fatua esset aliàs iuris consulti dubitatio existimo respondendum iuris consultum in ea lege docere, vt consuetudo illa non obtineat in illis casibus similibus, id est in illis casibus qui post compertum errorem contingunt nam talis consuetudo non potest rationem vincere 5

cere verbum enim *in aliis similibus*, intelligendum
est, non tantùm in genere sed in specie, quasi sen-
sus sit consuetudinem errore populi introductam
non solùm non posse ad consequentiam produci,
sed in similibus casibus obtinere, in quibus antea
obtinuit: sic interpretatur Anton. Faber. *in dicta*
l. quod non ratione.
6 Vnde venit dicendum quod si consuetudo ali-
qua esset inducta; quia credebatur, tale vel tale
opus non esse prohibitum iure eo ipso, quod con-
staret esse prohibitum non obligaret consuetudo
7 illa; quippè quæ ob errorem inducta est; † & si-
militer si consuetudo esset inducta celebrandi fe-
stum talis Sancti in aliquo oppido; quia existima-
bat ibi esse sepultum corpus eius; itavt hæc fue-
rat adæquata causa celebritatis si constatet eam
fuisse deceptionem; quia ibi Sanctus ille sepultus
non erat cessabit consuetudinis obligatio: videndi
sunt Suarez *dict. lib. 7. de legib. cap. 12.* Gordonus
in summ. tom. 1. lib. 2. q. 14. c. 5.
8 Et facit aliis duobus exemplis glossa *in dicta l.*
quod non ratione, & Panormit. *in dict. cap. fin. hoc*
tit. Castrus Palaus *tom. 1. tract. 3. disp. 30. punct. 2.*
§. 3 num. 11. videlicet, vt si consuetudo sit aurigam;
obligatum non esse de periculo vini, quod in
plaustro defert, si Dominus vini plaustrum com-
mittatur; eo quod existimet nullum ius habere,
nulla est consuetudo; quia fundamentum illius,
est error, quo cessante, euanescit consuetudo;
9 secus si ex alio errore inducta foret. † Et hac ra-
tione dicunt Suarez *num. 5.* aduersùs Rochum, &
Diana, *dict. part. 6. tract. sub resolut. 9.* quod si po-
pulus consueuit non extrahere frumentum è ciui-
tate; quia credebat id sibi esse prohibitum, non
ideo consuetudinem obligantem, quia esse non
obtinuit ab illa actione animo inducendi consue-
tudinem obligantem, quia esse non obtinuit ab
illa actione animo inducendi consuetudinem, sed
animo obseruandi legem, quam sibi esse positam
existimabat.
10 Pro complemento notabis quod ea facta; quæ
durante errore, obseruata sunt, non reuocantur,
sicut quæ decreta sunt à seruo, qui communiter,
& Liber, & Prætor existimabatur, vt *in l. 3. ff. de offi-*
cio Prætor. † non quia communis error ius faciat,
11 vt vulgus, *in l. 3. perperam putauit*, sed propter
publicam vtilitatem, vt *in dict. l. 3. l. Pater furioso*
ff. de his, qui sunt sui, vel alieni iuris, vt subuenia-
tur illis, qui iusto, & probabili errore decepti
sunt: argum. textus, *in l. 3. § 1. ff. ad Macedonian:*
sic Doctores, qui etiam in hoc sensu intelligunt
textum *in l. 3. §. fin. ff de supellectili legata.*
12 Ad secundam partem difficultatis; quia inter
conditiones consuetudinis, ea etiam est, quod
aliquid obseruetur ex consuetudine, tanquam
necessarium, & non solùm ex deuotione, vt tra-
dit Montesinus *in part. 2. D. Thomæ disp 25. q. 13.*
num. 223. vt sit habeat legis vim, ideo bene Sacra
Rota in vna Giennensi potionis 13. Nouemb. 1613.
coram Buratto, *p. 1. decis. 19. num.* 14 statuit con-
suetudinem tunc induci, quando actus efficiun-
tur animo, & intentione, eam inducendi, vti etiam
ex iam dictis apparet.
13 Quare sic tenentes Villalobos *in summ. part. 1.*
tract. 2. dif. 38. num. 10. Montes, *supra.* Bellarm.
lib. 4. de Romano Pontifice cap. 18. Suarez *d. lib. 7.*
cap. 14. num. 6. Salas *in eodem tract. de legib. disp. 19.*
sect. 11. sub num. 92. Azotius *tom. 2. lib. 5. cap. 18.*
quæst. 5. Menoch. *de arbitr. lib. 2. cent. 5. casu 494.*
num. 2. Præpositus *in part. 2. D. Thomæ quæst. 97.*
art. 2. conclus. 8. Castrus Palaus *tom. 1. tract. 3. disp. 3.*
punct. 2. §. 3. n. 12. Diana *dict. part. 6. tract. 5. res. 10.*
Vbigens *in part. 2. D. Thomæ quæst. 97. art. 3. n. 24.*
dicunt ad iudicium ferendum de consuetudine
attendendum esse; quia intentione fuerit in-
cœpta, & continuata addentes requiri, vt tem-
pore requisito ad præscriptionem, continuata fue-
rit consuetudo animo inducendi obligationem,
etiam si à principio ex deuotione fuerit in-
cœpta.
Verum ipsi Doctores resoluunt quod si tan- 41
tùm ex deuotione fuerit incœpta, & continuata,
tunc nullam obligationem ex ea consuetudine in-
duci; quemadmodum eam non inducit consue-
tudo Salutandi Virginem ad sonum Campanæ,
ieiunandi in sanctorum Vigiliis, sumendi aquam
Benedictam in ingressu Ecclesiæ, panem Benedi-
ctum in diebus Dominicis, & cinerem Benedi-
ctum prima die Quadragesimæ, & Ramum in
Dominica Palmarum, recitationem matutini ante
missam. † Vel si ex Vrbanitate, aut liberalitate 15
alicui obsequium, vel beneficium præstaret po-
pulus, etiam multo tempore, sic prædictis, & aliis
exemplis declarantes, & sic Montesinus, *supra*,
† addidit vt qui habent consuetudinem recitandi 16
officium Beatæ Mariæ in choro, vel extra cho-
rum propter solam deuotionem, non peccent
omittendo illud; quia non est consuetudine re-
ceptum apud illos, quod illud recitare sit necessa-
rium. † Sed dicit cum Soto, vt quando consue- 17
tudine receptum sit in aliquo populo agere diem
festum, & audire Sacrum determinato aliquo
die, vel ieiunare, aut abstinere ab vsu carnium;
ita quod sit receptum istud consuetudine, tan-
quam necessarium ad non peccandum, & tunc ta-
lem consuetudinem habere legis vim; sic etiam
relati.
Ad tertiam quæstionis partem etsi Vbigens 18
in part. 2. D. Thomæ dict. quæst. 97 art. 3. conclus. 3.
num. 29. existimet vt prudentis arbitrio relinqua-
tur cognitio, quando consuetudo, fuerit intro-
ducta animo inducendi obligationem; sed quia
in eo agnoscendo potest esse magna confessio;
ideo existimo breuiter sic tenendum; dum tamen
prudentes considerent ex quatuor conditionibus
posse deduci Introductam consuetudinem animo
obligandi veluti si consuetudo sit rel grauis dif- 19
ficilis, & communiter seruata à populo; quia
non solet populus conuenire vniformiter in his
actibus, nisi quando se obligatum sentit. † Vel 20
si viri timorati male sentiant de his, qui non ser-
uant consuetudinem, vel communiter populus
scandalizatur. † Vel si Prælati & superiores pu- 21
nitant violantes consuetudinem. † Vel si materia 22
consuetudinis, vel eius obligatio multum confe-
rat reipublicæ: ita explicant Suarez *de legib. dict.*
lib. 7. cap. 15. num. 13. Castrus Palaus *tom. 1. tract. 3.*
puncto 2. § 3. num. 13. Præpositus *in p. 2. D. Thom.*
quæst. 97. dub. 1. num. 7. Megalius *in promptuario*
verb. *consuetudo num. 5.* Iacobus Gordonus *in sum.*
tom. 1. lib. 2. cap. 4. quæst. 14. num. 16. dicentes vt
quælibet harum coniecturarum, sit non leue iu-
dicium inductæ obligationis in ea consuetu-
dine.
Quod si dubites quod dicendum est; quando 23
est dubium, an consuetudo sit introducta animo
inducendi obligationem. Respondeo cum Basseo,
in floribus Theologiæ practicæ, verbo *consuetudo*
num. 7. & Diana *part. 6. tract. 5. res. 12.* quod in du-
bio, an consuetudo fuerit inducta animo se obli-
gandi,

gandi, seu ex deuotione, potius ea deuotione
inductā pręsumi, quia nemo videtur velle sibi onus
imponere, nec obligare, nisi aliter constet de ipsius
voluntate. Et sic Doctores resoluunt, vt si non
stet de animo, & cæteris paribus, adhuc dubium
stet, tunc habenda sit talis consuetudo deuotio-
nis potius, & honestatis, quàm iuris, & obliga-
24 tionis. † Ea ea regula generali, quod in dubio
nullus præsumitur se obligare: sic etiam docent
Suarez *dict. lib. 7. cap. 15. num 15.* Villalob. *in summ.
tom. 1. tractatu 2. differ. 39. num. 3.* Castr. Palaus
tom. 1. tract. 3. disp. 3. punct. 2. §. 3. num. 13. Bonacina
de legibus disp. 1. quest. 1. puncto vltimo, §. 3. num. 21.
Vbigens *in §. 2. D. Thoma, quæst. 97. art. 3. num. 29.*
non enim ait Basseus quælibet consuetudo obli-
gat sub peccato mortali, sed ea ea solum, quæ in-
ducta fuit per medum præcepti, &c.

25 Ad quartam quæstionis partem, quinam queant
introducere consuetudinem; respondeo quod
etsi nonnulli existimarent eam introduci tantùm
à populo Romano, verius tamen est, vt ea intro-
duci possit à quocumque populo, & Republica
qui etsi legem ferre non possit, potest tamen con-
suetudinem introducere vim legis habentem ea
doctrina textus *in l. omnes populi ff. de Iustit. a*, *&
in l. an in totum ff. de adificiis priuatis*; non enim
persona quælibet particularis queit introducere
26 eam, nisi populus. † Imò etiam communitas Ec-
clesiastica, quæ sufficit ad eam introducendam
contra ius Canonicum; quia etsi Clerici de facto
nequeant leges facere; sunt tamen capaces ad
eas faciendas, & similiter communitas populi Lai-
corum: sic Bartol. Iason. Panormitan. Roque, &
Suarez quos refert, & sequitur Villalob. *in summ.
p. 1. tract. 1. diffic. 38. num. 4.* idem Suarez *lib 7. de
legib. cap. 9.* Castrus Palaus *num. 1. tract. 3. disp. 3.* Sa-
las *disp. 19. sect. 11. à num. 90.* Diana *p. 6. tract. 7.
res. 14.* Et dicens cum multis Molina *de primogen.*
quod consuetudo non potest introduci, nisi à Po-
pulo vel eius maiori parte: sic *lib. 2. cap. 6. num. 3.*
qui dum latè agens de ea *quæst. à num. 1* duas con-
27 trarias opiniones referens. † An vna familia, seu
progenies possit consuetudinem introducere, vt
in ea iure primogenituræ succedatur sequutus *à
n. 2. & 3.* negatiuam ex iactis fundamentis; quia
scilicet consuetudo non potest, nisi à populo, vel
eius maiori parte introduci non inquam à parte
aliqua ciuitatis, nisi ea pars habeat iurisdictionem,
vel tacito consensu populi sit confirmata; quæ si
immemorialis sit præsumitur ex tanti temporis
lapsu, vt venerit in populi notitiam: & hoc in
casu admittit consuetudinem vnius familiæ, quæ
iurisdictionem non habet, si constituat tertiam,
vel quartam partem ciuitatis cum maiori parte
populi, limitans *num. 7.* per *leg. 31. Tauri*, quam latè
exornat in consuetudine immemoriali, in qua so-
lè familia poterit talem consuetudinem introdu-
cere, etiam quod non constituat tertiam, vel quar-
tam partem ciuitatis; & esto quod non iuuetur à
maiori parte populi, & hoc vt ait *num. 13.* quia
consuetudo immemorialis, vicem legis constitutæ
atque priuilegij habet, vt infra dico, & Molinæ
additionatores, dicunt vt ea sit potentior priuile-
legio, & ipse ibi *à num 9.* latè agit de ea quæstione
an consuetudo immemorialis, de qua *in dicta l. 41.
Tauri*, vera cõsuetudo, seu præscriptio appellanda
sit; sed Barbosa *in cap. fin. hoc tit. num. 20.* refert ex
Menochio Valasco, & Cotta, vt vna familia possit
consuetudinem introducere, & ego intelligo de
consuetudine, tantùm particulari, veluti visus.

Et Montesinus *in p. 2. tom. 2. disp. 23. quæst. 13.* 28
num. 222. dicit quod licèt consuetudo sit introdu-
cenda à maiori parte communitatis, quæ potest
illam inducere, sed quando est contra legem prio-
rem, & minor pars seniorum prudentiorum, ac
præcipuorũ ciuium, sciente Principe, aut Superio-
re, recipit talem consuetudinẽ, nec Princeps punit
illos, cum possit tunc, quia videtur in hoc consen-
tire, possit talis consuetudo habere vim legis; quia
quamvis sit à minori secundùm numerum; est ta-
men à maiori secundùm qualitatem; & addit, vt
postquam consuetudo est tacita, vel expressè ap-
probata à Superiore, teneantur cæteri absque du-
bio illam seruare, itavt si sit generalis consuetudo
Regni, aut Prouinciæ, omnes illius Regni, aut
Prouinciæ, teneantur seruare, sin autem sit alicuius
specialis oppidi, omnes Oppidani.

Item communitas populi Laicorum poterit in- 29
troducere consuetudinem circa rem Ecclesiasti-
cam, veluti in ieiunio, seu in obseruatione alicuius
festi, quia fieri censetur ea tacito Prælati Ecclesiæ
consensu: sic Villalobos *suprà*, qui etiam addit vt
communitas mercatorum queat inducere consue-
dinem in suis commerciis, in aliis non item, *cap. 3.
infra hoc tit.* & ea dictis *supra de constit. in cap.
Ecclesia Sancta Maria, & in cap 2. quæst. 3. & in
cap. 8. de ind.*

Dubium est an mulierum communitas queat 30
inducere consuetudinem habentem obligandi
vim. Et quia mulierum cœtus dicitur incapax ad
plura requisita iuris iuata nonnulla, quæ dixi, &
notaui *suprà in Rub. num. 8. & sub Rubrica de eta-
te, & quæst.* vbi quod mulieres nequeunt ordinari,
ideò videtur vt nunquam mulieres possint intro-
ducere consuetudinem habentem obligandi vim.
Sed quia per text. *in cap. dilecta de maiorit. & obed.*
videtur, vt præcepta Abbatissarum obligent com-
munitatem, sicque iurisdictionalia exercere secun-
dùm quæ latè scripsi *in cap. nonis de iudic. quæst. 9.
à num. 26.* vsque ad finem. † Respondeo ad du- 31
bium in præsenti cum Suarez *dicto lib. 7. de legib.
cap 9.* Castro Palao *tom. 1. tract. 3. disp. 3. punct. 3.*
Salas *disp. 19. sect. 11. à n. 90.* Diana *dict. p. 6. tract. 5.
res. 14. & 15.* Villalobos, *dict. diffic. 38. num. 4.* Mon-
tesinus *dict. p 2. disp. 23. q. 13. n. 220.* vt quamvis
verum sit quod mulieres regulariter nõ possint in-
troducere consuetudinem generalem obligantem
omnes, etiam viros sicut regulariter non sunt ha-
biles ad condendas leges, benè tamen per ipsas
mulieres introduci possit consuetudo habens vim
legis obligantis ipsas, & non viros, vt si in aliquo
loco esset consuetudo, quod mulieres audirent
Sacrum in Sabbam, vel ieiunârent feria sexta in
honorem Beatæ Mariæ, & exemplificant Bartol. *in
dicta l de quibus ff. de leg b.* Suarez, & Villalobos
suprà in Monasterio Monialium, dum accedat ta-
citus, seu expressus populi consensus.

Nec omnes etiam viri, aut maior errorum pars 32
alicuius Regni, Prouinciæ, seu populi, aut com-
munitatis, sunt habiles ad inducendam consuetu-
dinem, nisi in id concurrant habentes assensum
plenum, quare pueri, ebrij, amentes, & alij huius-
cemodi, sicut non sunt habiles ad præstandum
consensum, ita nec ad faciendam legem, & con-
suetudinem. Ob idque dici debere vt maior pars
non debeat computari ea parte istorum: itavt di-
cunt Diana *dict. res. 15.* & expressius Montesinus
dict. quæst. 13. sub dicto num. 220. † Vt cumque 33
tamen sit desuper dictis vnum concludes vt nun-
quam ex actu vnius personæ inferatur benè ad
consuetu

consuetudinem ex traditis per Rochum *de consuetudine num.370.& sub num.380.*Alex.Ludouis. *decis.162. n.12.*

34 Ad quintam quæstionis partem de ætate, in
qua debent esse homines consuetudinem introducentes. suppositis quæ dico in vers. *ad quartam*; nempè vt debeat introduci à maiori parte populi, cum quo exorditur D. Didacus de Narbona *a num.21.quæst.3.* nostram difficultatem dicens *num.2.*vt quia consuetudo debet esse rationabilis, vt iam *suprà* dixi, & dico *in cap. fin. hoc tit.* & infantes ante lapsum septennij, nullam rationem habeant; ideò inhabiles esse ad eam introducendam: nam, vt dicit Conanus,*lib.1.comment.cap.*10. *propè medium*, consuetudo eos tantùm suis legibus implet à quibus constituitur, quod in infantibus non procedit. Tota ergo difficultas est de constitutis vltra eam septẽnij ætatem; sed vera resolutio est, vt licet quis consuetudine obligetur ab ipso obligationis initio, sic frangens legem peccato irritatur. Sed quia ad introducendam consuetudinem plena iudicij ratio, & prudentia debet interuenire; ideò mirum non esse,vt maior prærequiratur ætas; & sic quemadmodum ad legis constitutionem videtur habilis ille,qui respectu legis naturalis, talis habetur; ita & ille ad inducendam consuetudinem admittetur. Et comprodatur; quia consuetudo debet esse virorum prudentum consultum, vt legem definit Consultus *in l.1. ff. de legibus.* Ergo cum consuetudo obliget legis instar, sequitur, vt alio qui immeritò lex appellaretur ex Iustin. *in §. constat inst. de iure natu. gent.& ciuil.*, *cap. consuetudo 5. dist.1.* & ob id Diana *p.2.tract.12.res.17.vers.non grauior* Villalobos *in summ.tom.1.tract.24.dub.20.num.9.* Narbona *dict.quæst.3. a num.5. & 8.* requirunt in eam introducentibus annos 21. cum in illa censetur Legislator non imprudens, iuxta illud scripturæ *n.1. vbi cum præcepto Dei Populus Israeliticus numeraretur tantùm qui viginti annis extiterant in populum reputabantur*, quasi hac ætate minores populi vix esse crederentur.

35 Ad sextam quæstionis partem, aduersùs quos
introducatur consuetudo, breuiter respondeo,hoc
iudicium esse faciendum iuxta illa, quæ dixi *sub
Rub. de constitutionibus*, vbi quemadmodum lex
obligat subditos; ita & consuetudo, habita solùm
differentia, circa modum inducendi,obligandi,& tempus ad id præcisum, de quo iam dixi in
hac,& præced.quæstione. In hac enim parte obligandi subditos consuetudo legi æquiparatur;ita vt
sicut lex obligat subditos,sic & consuetudo,& sicut lex non obligat extra territorium, pro quo
36 fertur,ita nec consuetudo. † Quare si dubites an
consuetudo obliget Principem, vel Senatum Supremum,recurres ad dicta *sub cap.1. de probat.* &
ad repetita *sub tit. suprà de constit.* & *ibi sub præmisso cap cum omnes 6.num.9.* & *ibi in cap.1. q. 5. vers.ad secundam*, & vers.*ad tertiam.* Item si dubites an consuetudo ciuitatis, vel territorij obliget forenses, applicabis quæ dixi *in dicta Rubr. de constit.tota quæst.*14.vbi an peregrini aduenæ, forenses,ac alij similes obligentur legibus,ac statutis
37 populi, vbi degunt. † Et an consuetudo obliget
ciues extra territorium,aliqua *ibi in Rub.sub q. 9. & 10.* in quibus omnibus, & similibus alia circa
consuetudinem non refero; quia eadem ratio militat ad obligandum,ac in legibus,vel statutis scriptis,propter rationem fundamentalem quod consuetudo legitimè introducta,est vera lex,& ab eadem potestate,& iurisdictione procedit solùmque differt in modo, vt dixi, qui non variat rationem obligandi in omnibus illis casibus.

Itaque euenit, vt quæ de lege humana vberius dixi *in dicta Rubrica, & tit.de constitut.* Doctores ad consuetudinem applicent, inter quos Suarez *de legib.lib.7.cap.16.num.*8. & Azorius *lib. 5. mor. tom.1.cap.18. quæst.*13. Salas *de legib. dict. disp.19.sect.16.num.*106.& alij docentes consuetudinem non ligare exteros, & peregrinos, nisi veniant animo commorandi, iuxta quæ dixi longissimè *in dicta Rub. quæst.*14. nec subditos extra territorium,vt fatentur omnes per textum *in cap.2.de const.lib.6.*de cuius materia plenè dixi *sub dict. Rub. & tit.* 38

Vnde dici debet vt quemadmodum lex vniuer- 39
salis totius Ecclesiæ obligat omnes Christianos
indistinctè, vel si tantùm lex sit solius Regni alicuius, aut Episcopatus, obligabit tantùm omnes
istorum districtuum respectiuè incolas; & sic de
cæteris communitatibus, iuxta quæ dixi *sub dicta
Rub.& in cap.1.& dict.cap.cum omnes*, ita similiter dicatur de consuetudine vniuersali quæ, qualis
ea possit esse,dico *infra quæst.sequenti*,tenent relati
Suarez.Azor.& Salas;item, & Diana *p.6. tract.5.
resol.*17.quia etsi dubitet *ibi quæst.*16.an consuetudo Laicorum, possit Clericos obligare, & dicat
non obligare in materia ciuili, in qua requiritur
assensus Principis sæcularis; aliter verò in materia
Ecclesiastica, seu spirituali, accedente Prælati spiritualis consensu,vt latius scribunt etiam Suarez,
*dicto lib.7.de legib.cap.16 à num.*9.Salas *dict. disput.19.sect.15.num.*115.Azorius *tom.1.lib.5. c 18.
quæst.*12.Gordono *in summa tom.1.lib.2. quæst.14.
cap.6.num.*21.Vbigens.*in p.2.quæst.97. art.3.n.*32.
Siluius *in p.2.D.Thomæ,quæst.97.art.2.conclus.* 10.
† Dicemus vt consuetudo Laicorum non possit 40
obligare Clericos,nisi,vel indirectè,sicut in materia,quæ concernit simul Clericos,& Laicos,vel nisi
interueniat tacitus consensus Ecclesiastici Superioris,ideò adiunges quæ latissimè per quæstiones
dixi *sub cap. Ecclesia Sancta Mariæ 10. de constit.*
& aliquas quæstiones adiunctas signanter tantùm
alibi tractatas *in cap. 8. de iudic.* & *alibi suprà
in principio Rubricæ, huius tituli de consuetudine.*

Ad septimam quæstionis partem, an non vsus 41
queat introducere consuetudinem: & adiunctis
hic, quæ solent Doctores tractare ex reg.textus *in
cap.penult.de præscript.* vbi etsi aliter Pontifex ibi
loquatur,ea occasione Doctores disputant, nempè an priuilegium amittatur non vsu, sicut etiam
de rescripto *in cap.plerumque,& in cap. fin autem
suprà de rescript.* iam breuiter ad propositam difficultatem respondeo,vt merè non vsus, nullo modo queat consuetudinem inducere, ac inferre,quæ
habeat legis vim,cum solus vsus, vt iam dixi *q.2.*
eam inferat; eatenus enim consuetudo, acquirit
iuris robur,quatenus est in vsu,quod est tenendum
vt docent Lorca *in p.2. D.Thoma,tom.2. disput.29.
memb.3.de legib.*Diana *p.6.tract.res.*18. *in fine*, nec
obstat Villalobos *in summ.* qui *tom.1. tract.2. diffic 39.num.*12.dicet, vt non vsus continent actum
tacitum contra legem, inducat consuetudinem, in
contrarium plura exempla adducens,quia ea possunt tendere ad aliam difficultatem, scilicet, an
ex non vsu,cesset legis obligatio, ad quod applicabis quæ latè dixi *in Rub.de constit.quæst* 4.& melius *quæst.5.aliqua quæst 6.& alibi in eo tit.* † Et 42
ad propositum idem Lorca, Burgos,*in l.1. Tauri*
Panormit.

Panormit. *in cap. quamuis de Clerico coniugato*, Sylueiter in verb. *consuetudo quæst*.8. asserunt non vsum, si præcisè non vsus sit, & non æquiualeat vsui contrario, atque illum inuoluat, nullo tempore diuturno sufficiens sit, vt deroget legi; quia vt dixi consuetudo, vsus est, quæ in non vsu, nequit consistere.

43 Est enim iuris præsomptio leges vsu seruari, donec contrarium probetur, Cinus *in l.2. cod. quæ sit longa consuetudo*, Stephanus Natten. *de Iustit. vulnerata tit.9.cap.2.num.3.* vbi ex Iasone *in l. illam.num.8.de collat.* & ex aliis refert illud vulgatum, *Quod lege non cauetur, in practica non habetur* Vbi Capessens. noua intendentes sine causa.
44 † Addit *num* 4. prædictam præsumptinnem eius esse roboris, vt obseruantiam legis scriptæ contrariam allegantі, non sufficiat solùm probatio, non vsus, sed & necesse sit, vt probetur, & casum in lege, vel constitutione comprehensum euenisse; & tamen longo retto tempore contrarium obseruatum fuisse: argum. *l. sancimus cod. de testam.* Hondend. *cons.* 110. *num.*12. *volum.*1. nam lex per non vsum, non, sed per contrarium vsum tollitur Felin. *in cap.*1. vers. *limita secundo de Treug. & pace*. Farin. *cons.*38. *num.* 108. vbi tradit quod non sufficiat dicere quod talis lex non sit vsu recepta; adeo vt si ciuitas non vteretur hac, vel illa lege corpore iuris inserta; quia forte casus huius, vel illius legis non eueniret non tollatur; quia requiritur non vsus habés contrarios vsus, Iason. *in l.* 32.*n.*33. *ff. de legibus*. Gail. *lib.*2. *obseruat.*6. *num.*3. & idem Natten. *dict. cap.*2.*num.*6. addit nec sufficere actus in cõtrarios esse factos, nisi probetur quod habuerint effectum; & quod talis obseruantia venerit ad maiorem partem populi qui, & alia scribit, & leges Ciriacum *sub contr.*57. vbi quando priuilegium amittitur per inusum, aut non.

45 Sin autem dubites quando non vsus inuoluat vsum contrarium, respondeo breuiter cum eodem Lorca, & aliis, quod tunc non vsus inuoluit vsum contrarium, quando lex præcipit affirmatiuum, & præualet non vsus eius, tunc enim hoc in casu cessatio ab opere, & non vsus, vsus quidam erit; sed hoc dicit esse intelligendum, quando cessat præcepti vsus, occurrentibus occasionibus, & materia agendi: quo pacto poterit intelligi relatus Villalobos *suprà*.
46 † Qui etiam, item & Lorca dicunt quod si materia raro occurrat, non vsus insufficiens est, vt legem abroget, v.g. lex est, vt Hermaphroditus deputetur sexui præualenti, nam tunc huius legis non vsus, qui prouenit ex raro euentu non poterit legi derogare: ita relati Doctores; imò idem Abbas, & Azotius *dict. lib.*5.*mor. tom.*1. *c.*4.*quæst.*6. dicunt, vt in casu, quo non vsus introducat consuetudinem, si Legislator sit, & non punit sufficient duo actus, aut tres, sed ego existimo relinquendum esse arbitrio prudentis, iuxta quæ retuli *supra quæst.*1. de actuum frequentia ad consuetudinem inducendam.

47 Ex his inquam notabis quod priuilegium ex ex non vsu decem annorum amittatur, vt constat *ex l.*1.*ff de nundinis*, vbi Neuius *à num.*1. Brissonius *lib* 1.*selectar. antiquit.c.*15.*l. fin.* vbi Bartol. & Carolus Tapia *ff. de constit. Princip. l. limitatio* §. *earum ff. de Public.* qui dicunt nundinarium priuilegium tolli non vsu decennio: & in terminis huius dubij Felinus *in cap. cum accessissent de const.* vbi quando amittatur per non vsum, vel per contrarium, & è diametro aduersantem concessioni
48 vsum. † Sed Doctores dicunt, vt ad emissionem priuilegij propter emissionem decennalem, requiratur etiam oblata facultas vtendi priuilegio eum subsequuta negligentia atque omissione, vt innuit glossa penult. iuncto Panormit. & Felino *in c. priuilegia de priuileg* Bart. Rebuffus, & Alciatus *in l. filius cod. de decurion. l. vsum aquæ*, vbi Platea, & Bolognet. *cod. de aqua ductu*. † Sed si priuilegio 49
non vtantur priuilegiati, eo quod non sese obtulit occasio vtendi; aut quia non potuerunt eo vti tunc durabit priuilegium, vt Doctores agnoscunt per textum *in l. si vnus ex socius* §. *fin. & l. sequent. ff. de seruit. rusticor. prædior.* vel quando Princeps in priuilegio à se concesso, ait, vt possit priuilegiatus vti eo quomodolibet, & quando voluerit: sic Axor. *dict. lib.*5.*mor. tom.*1.*c.*4. *quæst.*8. Villalobos *in summa dict. part.* 1. *tractatu* 2. *difficultate* 39. *num.*14.

Iterum notabis priuilegia per non vsum non 50
amitti, nisi per annos sexaginta; quia sic cauetur in quodam priuilegio concesso Cænobio Sancti Benedicti Ciuitatis Vallisolet. quod ad litteram refert Pater Eman. Rodriguez *tom.*1 *quæst. regular. quæst.*8.*art.*3. qui etiam refert aliud *tom.*3.*quæst.*51. *art.*5. concessum ab Eugenio IV. Religiosis S. Pauli extra muros Romæ, vbi cauetur, vt illud non amittatur, nisi ex non vsu centum annorum: ita etiam Villalobos *diffic.*39 *num. fin.* Ioannes de la Crux *lib.*2.*cap.*3.*dubio* 2. Portel. *de dubiis regular.* vers. *priuilegium num.* 58. & alij communiter dicentes, vt contra bona Religiosorum, non præscribatur, nisi eo tempore; & sic nec contra ipsa priuilegia, quæ sunt bona etiam Religionis: & Diana *p.*3.*tract.*2.*ref.*88. refert ex Portel. *in additionibus ad dubia regularia* verb. *priuilegium in* 4. priuilegium Eugenij IV. concessum Congregationi Sanctæ Iustinæ Benedictinorum, vt possent vti suis priuilegiis, etiam si contra illa habuerint vsum contrarium; cuius verba Bullarij, refert Rodriguez *fol* 194.*col.*1. ibi: *Vt sic, quandoque contigerit per aliquem, aut plures actus contrarios huiusmodi, aut quæcumque alia priuilegia gratias, immunitates præfata Congregationi concessa, aut ipsorum aliquod à quocumque, cuiuscumque conditionis, gradus, seu status, existat ex negligentia, vel ignorantia præsentium, vel futurorum, quibus hæc conceduntur, aut alia quauis causa, propter aliquam fuerit attentatum, vel pro tempore obseruatum ignoranter, vel scienter nullum tamen præiudicium decretis, priuilegiis, indultis, gratiis, volumus generari, sed in suo vigore, ac robore permanere*: Quod valde notandum dicunt pro consolatione regularium.

Ad vltimam quæstionis partem, an consuetu- 51
do contra regulam, & constitutionem Religionis, excuset ab eorum obseruantia? Respondeo breuiter sub distinctione: nam si consuetudo introduceretur cõtra bona substantialia Religionis, nullo modo valeat, cum esset destruere ipsam Religionem consistentem in obseruantia trium illorum votorum, paupertatis, obedientiæ, & castitatis.
† Tamen si ea consuetudo esset contra alia ad- 52
hærentia ipsi Religioni, vt quod carnes non comederentur tali, vel tali tempore, secundùm regulam alicuius Monasterij certum est, vt consuetudo legitimè introducta, possit eam regulam, siue constitutionem abrogare ex his, quæ dico *infra in cap. fin. de consuetudine legem abroga re*: ita probant Sanchez *lib.*6.*moral. cap* 2.*num.*16. Lezana *in summa tom.*1.*cap.*7.*num.*17. Tambutin. *de iure Abbat. tom.*3.*disp.*4. *quæst.* 5.*n.*3. Peyrinus *de subdito q.*1.*cap.*8.§.4. Reginald. *tom.*1.*lib.*18.*n.*396. Pelica-
rius

tius *tom.1.tract.5.cap.2.num.54.* Diana cum Mascardo, Bonacina, & cum Suarez *de legib. lib.7. cap.8.num.9.* Lessio *lib.2.dub.4.cap.6.* & Garcias *in polis.regular.tom.1.tract.5.disf.1.dubio 4.num.1.& 2.* ex eo; quia iura, quæ fieri possunt per priuilegium, induci possunt per consuetudinem legitimè præscriptam, cum consuetudo vim habeat, & iuris noui condendi, & abolendi antiqui: & in terminis; quia prædictæ obseruantiæ continentur in regula non tanquam, quid substantiale Religionis, sed quasi leges adiunctæ; ob idque tantum obligare, quandiu habent vim legis, sicut cæteræ leges ciuiles, & Canonicæ, sed quo tempore dico, *infra sub dict.cap.fin.hoc tit.*

QVÆSTIO III.

An consuetudo particularis attendenda sit, vbi adest vniuersalis. Et an consuetudo vnius communitatis obliget alteram. Et num consuetudo possit extendi de loco ad locum. Et an consuetudo possit extendi de loco ad locum. Et an consuetudo immemorialis censeatur reuocata per clausulam generalem, reuocantem consuetudines?

SVMMARIVM.

1 *Consuetudo particularis facit, vt non attendatur vniuersalis,*

2 *Consuetudo generalis totius Archiepiscopatus, non attenditur quando in loco particulari viget contraria.*

3 *Consuetudo vicinorum locorum, est obseruanda, quando non est in loco illo aliqua specialis,* n.5.& 15.

4 *Consuetudo particularis in concursu præualet generali.*

5 *Leges Regni vicinioris in dubio sunt obseruandæ, vbi lex non est particularis,* numero 15.

6 Cap. super eo de cognatione spirituali n.9. 12.& 17.

7 *Consuetudo vnius communitatis, non obligat alteram.*

8 *Consuetudo Episcopatus Romani, quatenus est particularis Ecclesia, non obligat alias.*

10 *Consuetudo non extenditur de loco ad locum, nec de persona ad personam,* n.11.

11 *Vsu de casu ad casum non extenditur, si est iuri contrarius, vel præter illud.*

12 Cap.cum eo de censib. cap. cum olim hoc tit.

13 *Consuetudo æquiualet veritati, & sic extenditur aliquando de loco ad locum, vt hic.*

14 *Consuetudo vnius ciuitatis, non habet vim abrogandi legem in alia.*

15 *Iudex recurrere debet ad consuetudinem vicinarum ciuitatum rationabilem, quando deficit lex in propria ciuitate.*

16 *Consuetudo si subest eadem ratio in eadem ciuitate porrigitur ad diuersum casum de æquitate, non de iure.*

18 *Consuetudo immemorialis quando ex clausula,* non obstante qualibet consuetudine, *abrogatur, vel non,* numeris sequentib.

19 *Trid.sess.13.* cap.7.& cap.16.

20 *Clausula* non obstante quacumque consuetudine, *supponit scientiam Principis.*

21 *Consuetudo siue præscriptio immemorialis habet vim priuilegij, & tituli, quæ non cessat ex clausula* non obstante, *nisi esset irrationabilis, & improbata,* n.22.& 24.

AD primam difficultatis partem, cum generi per speciem derogetur iuxta alia, quæ dixi *sub tit.de constitut.* de vi legum specialium respectu generalium aliarum legum, nunc breuiter respondeo, quod vbi adest consuetudo particularis, 1 non attenditur Vniuersalis, aut loci Dominantis. † sic vt non sit attendenda consuetudo generalis 2 totius Archiepiscopatus, quando in loco particulari viget contraria consuetudo: nam ad eam, tanquam loci Dominantis recurritur tantummodo in subsidium, deficiente consuetudine particulari, vt notant D.D. per text. *in cap.super eo de censibus* in vers. *illud obseruare tenetur, quod in vicinis.* † Et sic Boërius *decis.203. num.6.* Fredericus de 3 Senis *cons.91.vers.tertio probe,* Cabellar.*decis.107. num.1.* dicunt quod in dubiis, vicinorum consuetudo locorum, est obseruanda, vbi non adest particularis, & specialis illius loci: & addit idem Cabellar. vt sufficiat quod talis consuetudo sit probata per decem annos, *ibi, n.2.*

Igitur in concursu consuetudo particularis præ- 4 ualet generali, vt etiam dixerunt Bartol. *in l.2. num.41.cod.quæ sit longa consuet.* Parisius *cons.25. num.42.lib.4.* & Sacra Rota *in vna* Calaguritana Decimarum die 19.Martij 1610.& in vna Pampilonen. Vicariæ de apre, die 3.Martij 1617. coram Cabellario *decis.95. num.3. & decis.419. num.4.* quas refert & sequitur Diana *p.6. tract.5. ref.31.* & in vna Placentina decimarum die 10. Martij 1628.coram Coccino Decano, apud Quætilios Bonetos, *decis.169.n.8.* vbi plures aliæ decisiones Rotæ adducuntur. Et sic desumitur ex doctrina Valasc.*de partit.cap.19. num.11.* Caued. Lusitan. *decis.211 in fine p.1.* Rebuffi *in comment. ad l.114. in fine ff.de verb.signif. pag.455.* Gutierrez *practicar.lib.3.quæst.17.* Peregrin.*variar.lib.1.ad Rubricam de officio iudicis ordinarij num.7.* † dicen- 5 tium quod in dubio seruandæ sunt leges Regni vicinioris, & secundum eas iudicandum, vbi non est lex particularis.

Ad Secundam quæstionis partem an consue- 6 tudo vnius communitatis obliget alteram: & videtur pro affirmatiua sententia respondendum ex doctrina textus *in cap.super eo de cognatione spirituali*: vbi præcipitur cuidam Episcopo consuetudinem suæ Metropolitanæ Ecclesiæ, vel aliarum circum iacentium inquirere, & diligenter imitari. Ergo videtur quod consuetudo vnius Diœcesis, etiam obliget vicinam, & præsertim si sit consuetudo Ecclesiæ Metropolitanæ. Etenim vt dixi *supra in princip.* & dicunt Siluanus *cons.60.num.10.* Menochius *cons.311.num.13.& cons.390.num.22, & cons.395.num.9. & 10.* Mascard.*de probat. conclus.1415.num.12.* Gama Lusitan. *decis.16.num.6. & decis.144. num.10.* Valascus *consult.51.num.48. & consult.70.num.5.* Chaldas Pereira *de potest.eligendi cap.13. ad fin.* Bernard. Grauæ *ad practicam cameræ Imperialis lib.1. conclus.16. num.15.* Camillus Borrel. *in summa omn. decisionum, tit.14. n.11,* consuetudo loci vicini attenditur.

7 Adhuc verò respondeo iuris regulam esse, vt consuetudo vnius communitatis, non obligat alteram distinctam, quia vna non habet potestatem imponendi alteri legem, nec ad hoc censetur, vt
8 Princeps præbeat suum consensum, † adeoque verum esse vt consuetudo Episcopatus Domini, quatenus est particularis Ecclesia, non obligat Ecclesias alias, vt notat Panormit. *in cap. fin. de ferijs*: sic docent etiam Vbigers *in p.3. quæst.97. art.4. conclus.3. difficult.5. num* 30. Diana *part.6.*
9 *tract.5. sub res.* † Qui duo, & alij respondent per textum *in dict. cap. super eo*, negando consequentiam; quia nulla est ratio cur magis consuetudo vnius Episcopatus, quæ illius est propria, vel etiam Ecclesiæ Metropolitanæ, modo eius tanquam particularis Episcopatus habeatur, propria obligat alios Episcopatus, quam quod propria illarum statuta obligant Ecclesiarum Episcopatus alios: & sic dicunt textum *in dict. cap. super eo*, loqui de consuetudine, quæ quidem est totius Prouinciæ, quæ in aliqua Diœcesi ita nota non erat; quia fortè non accideret multis annis casus, in quo praxis conformis, vel contraria tali consuetudini, possit ostendi; tunc enim dicunt, vt voluerit Pontifex consuli Episcopos vicinos, & maximè Metropolitanum, & communi eorum consuetudini insisti, quæ scilicet ab illis obseruatur, tanquam consuetudo totius Prouinciæ, & non tanquam propria illius, vel huius Ecclesiæ tantùm; sed quia ex resolutis *à num.*1. & in vers. *ad tertiam*, statim sequenti, adhuc hæc declaratio obscuretur, existimo distinguendum, vt illico in dicto vers.

10 Ad tertiam quæstionis partem, communis est Doctorum assertio, vt consuetudo non extendatur de loco ad locum, nec de persona ad personam, vt iam *sub quæst.* 1. dixi *ex l.3. §. siquis hoc interdicto*, & *ibi* Bartol. *ff. de itinere, actuque priuato, & ex l. ius singulare l. quod vero contra ff. de legibus*, vbi Doctores, Aretin. *cons.* 112. *num.* 4. Decius 483. *num.*21. Purpuratus *cons.*522. *num.*12.
11 † Et sic Salas *de legibus disp.*19. *sect.*14. *num.*10. ait communiter dici vsum, & consuetudinem, quæ iuri communi repugnat, vel præter illud est non extendi de loco, ad locum, nec de persona ad personam, nec de casu ad casum, & obseruat Menoch. *de retinend. possess. remedio* 5. *n.*92. cum Alex. Parisio, & aliis; eo quod consuetudo, & præscriptio habeant tantùm de potentia, quantum de vsu, & actu, vt ex Baldo, & aliis comprobat ibidem.

12 Sed quia hæc sic absoluta doctrina videtur impugnari ex *dict. cap. super eo de cognatione spirituali & in cap. cum eo de censibus, & in cap. cum olim infra hoc tit.* & quia quando eadem subest ratio, & æquitas conceditur extensio vsus, & præscriptionis, vt post Iasonem, Parisium, & Bartol. affirmat
13 Menoch. *dict. rem.*5. *de retinenda n.*65. † Nam vt inquit Crauetа *cons.*238. consuetudo æquiualet veritati. Et videtur sequi, vt quando in propria ciuitate non fuerit consuetudo certa, vel statutum, siue lex de re aliqua, debeat attendi vicinarum ciuitatum, si rationabilis sit, & amplectenda, iuxta prædicta iura vbi Panormit. & alij iam adducti; existimo, ne obstent dicta, & resoluta *à n.*1. & *sub dict.* vers. *ad secundam*, nempè, vt illa extensio de loco ad locum, &c. sit ea tantùm, qualem faciunt Doctores de interpretatione non authentica, iuxta quæ notaui *sub cap.*12. *de Iudic.* vbi dixi de interpretatione, & epicheia legum: ita Diana *dict. p.6. tract.5. res.*31. *in fine*, vbi etiam dicit esse tantùm indicia. † Nam consuetudo vnius Ciuitatis, vel Prouinciæ, non habet authoritatem indu- 14
cendi, vel abrogandi legem in alia; licet in dubio assumi possit ad explicandam legis vim, vel consuetudinem alterius Ciuitatis, vel Prouinciæ.

Et licet Castrus Palaus *tom.* 1. *tract.*3. *disput.*3. 15
*punct.*4. §.1. *num* 3. teneat, quod si in aliqua ciuitate non fuerit statutum, aut lex, aut consuetudo, quibus causa decidatur, debeat recurrere Iudex ad consuetudinem vicinarum ciuitatum, si rationabilis est, iuxta *dict. iura in cap. cum de eo, de censibus, dict. cap. cum olim, hoc tit.* † idemque 16
esse circa diuersum casum in eadem ciuitate, si subest eadem ratio, & æquitas ex dictis à Menochio *dict. num.*65. sic, vt fiat extensio vsus, & præscriptionis: tamen vt rectè docet Salas *de legib. disp.*19. *sect.*14. *num.* 102 hoc esse intelligendum, non de obligatione, sed de conuenientia, & æquitate; quia consuetudo vnius ciuitatis, ad alia authenticè non extenditur, nec de vno casu ad alium, vt dictum est. † Et hoc modo de Castrus 17
Palao *in dicto loco intelligit*, etiam textum *in dict. cap. super eo de cognatione spirituali*, dicens, vt non loquatur de præcisa obligatione, sed de æquitate: sequitur etiam idem Diana *dict. tract.*5. *sub resol.* 17. Vbigers *in p.3. art.3. q.97. conclus.3. diffic.* 5. *num.*30 concludentes consuetudinem non extendi de loco ad locum, nec de persona ad personam, nec de casu ad casum; qua distinctione facilè intelliguntur iam omnia relata sub hac quæstione.

Ad quartam quæstionis partem, an consuetu- 18
do immemorialis censeatur reuocata per clausulam generalem reuocantem consuetudines. Et quia video de hoc dubio vberimè disputantes Doctores ad vtramque partem pro affirmatiua, glossa *in clem. fin. de rebus Ecclesiæ*; & pro negatiua Garcia *de benefic. tom.*1. *p* 3. *cap.*2. *num.*194. *&* 195. plures decisiones adducens, & Gonzalez *in reg.*8. *Cancell. glossa* 53. *num.*5. & Narbona *ad l.*59. *glossa* 1. *num.*240. *lib.*2. *tit.*4. *recopil.* referens plures declarationes Sacræ Congregationis asserentes Tridentinum Concilium *sess.* 22. *cap.* 7. *& sess.*24. *cap.* 4. & aliis in locis in clausula *non obstantibus consuetudinibus*, in contrarium non includere immemorialem consuetudinem, † faciunt 19
pro hac Trid. etiam in aliis, locis præcipuè *sess.*13. *cap.*7. *de reformat.* ibi: *Vel consuetudine etiam immemoriali*, & *cap.*16. ibi: *Non obstante quacumque consuetudine, etiam immemoriali*, ex quo tollitur omnis consuetudo antiquissima Sacerdotum, qua alij, aliis mutuo confitebantur ante Concil. absque alia approbatione: sic ex Toleto Fagundez *in præcepto* 2. *lib.*2. *num.*94. vbi similiter asserit abrogatam esse consuetudinem, qua olim solebant Parochi committere suas oues cuicumque Sacerdoti volebant; ex quibus locis immemorialem improbari; quia semper iniqua erat, vt *infra* dico.
† Et licet clausula *non obstante quacumque con-* 20
suetudine, demonstret Principem habuisse notitiam contrariæ consuetudinis, vt fuit resolutum in vna Toletana, admissionis 17. Iunij 1609. impressa apud Farin. *decis.*191. *p.* 1. *recent. num.*6. adhuc tamen immemorialis, si de ea non sit mentio non comprehenderetur vt censuit in Theatina iuris dict. 5. Decembr. 1614. impressa à Farin. *decis.*610. & in alia Marcisen. *iurisdict.* 1609. *April.* 26. ab eodem Farinacio impressa *decis.*248. Barbosa *infra num.*6.

Ideo

21 Ideo ego sic teneo; quia cum latè dixi *in cap. fin. de praescript.* & *alibi in eo tit.* pro consuetudine immemoriali, item & praescriptione simili, iustus praesumatur titulus, & habeat vim priuilegij à Principe, vt etiam dixi *sub cap. 8. de iudic.* sequitur dicendum, vt virtute clausulae praecedentis, dicta consuetudo non abrogatur, cum nec priuilegium censeatur derogatum ex clausula generali derogante consuetudinem; sic etiam docent hanc sententiam Menochius *cons. 93. num. 7. & cons. 96. num. 65. & cons. 291. num. 96.* Couar. *lib. 3. variar. cap. 35. num. 5.* Afflictis *decis. 254.* Gordonus *in summa tom. 1. lib. 1. quaest. 14. cap 8. num. 27.* Castrus Palaus *tom. 1. tract. 3. disp. 3. punct. 4. §. 1. num. 10.* Diana *dict. part. 6. tract. 5. resol. fin.* referens ita determinatum à Sacra Congregatione sub die 4. Maij 1573. teste Bellarmino, in iam relatis Concilij locis, *in cap. 5. litt. S. & in cap. 4. litt. Z.* Rota in vna Placentina Canonicatus die 25. Maij 1612. apud Posthumas Farinacij *tom. 2. decis. 286. num. 1.* licet plures relati à Barbosa *clausula 87. num. 2.* contrarium dicant qui intelligi debent, vt statim distinguitur.

22 Contrariam inquam sententiam, quam etiam tenent Cardin. & Imola *in dicta clem fin. de rebus Ecclesiae*, Azeuedus *in l. 3. tit. 1. lib. 2. recop. num. 21.* Pelaez de Mierez *de maioratibus part. 4. quaest. 20. num. 51* Rochus de Curte *in cap. fin. hoc titulo, à num. 525.* Felinus *in cap. causam de re iudic. n. 12. & in cap. dilecti num. 3. de maioritate, & obedientia*, Ruinus *cons. 156. num. 8.* Sanctarellus *variar. tom. 1. quaest. 15. num. 12.* dicentes procedere quan-

23 do additur dictio vniuersalis, † quam ego intelligerem sic procedere, quando videlicet, consuetudo est iniqua, & irrationabilis; quia tunc censetur ex dictione vniuersali damnata, & reprobata, vt intelligunt Sanctarellus *variar. resol. tom. 1. quaest. 4. num. 37.* Et firmauit Sacra Rota in vna Cracouiensi iuris legend. die 21. Maij 1627. coram D. Coccino Decano apud Guerilios Venetos *decis. 71. num. 3. & 7.* Diana *supra*, & est videndus Narbona *de appellatione Vicarij pa. 1. 2. num. 19. fundam. 4.* quibus vtraque sententia sustineri valet.

24 Itaque regula generalis erit vt consuetudo immemorialis nunquam censeatur sublata, etiam si apposita clausula *non obstante quacumque consuetudine*, nisi expressa mentio de ea fiat, vt contingit in relatis locis Trident. *sess. 15.* sic vt non comprehendatur in reuocatione cuiuscumque consuetudinis, etiam cum dictione vniuersali, ob eius maximam excellentiam: sic Boër. *decis. 39.* & cum infinitis Barbosa *in dicta clausula 87. à n. 1. 8. & 9. & 10.* vbi limitat quando eadem ratio militat in immemoriali, ac in aliis consuetudinibus, veluti si sit irrationabilis, & iniqua, quae tunc taliter aufertur, vt nequeat de nouo introduci; quod si iniqua, & improba non fuerit, tunc non comprehenditur, vt patet in Trident. *sess. 24. de reform. cap. 20.* ibi, *& aliis quibuscumque consuetudinibus*: nam immemorialia ibi non auferiur, vt dicit *ibi* Barbosa, *& supra num. 6.* cum Gonzalez, Gratiano, & sic decisum in Sacra Rota saepius, sic Barbosa *hic à n. 6.* cum aliis.

QVAESTIO IV.

An consuetudo nondum praescripta valeat introduci in aliquo casu accedente Principis voluntate. Et an vt consuetudo legitimè introducatur, debeat adesse à principio, & semper bona fides, sicut in praescriptione. Et an vt consuetudo bene procedat, requirat quod actus quibus ea constat careant omni malitia Et num consuetudo possit in actu solemni restringere testium numerum. Et an in materia praecedentiae attendatur consuetudo.

SVMMARIVM.

1 *Consuetudo potest nondum decennio expleto, seu quadragenario, introduci, sciente Principe, siue Pontifice,* n. 2.

3 *Consuetudo praescripta sonat idem, quod inducta.*

4 *Consuetudo potest vincere legem, etiam si à principio fuerit incepta mala fide vtentium, & quare* à n. 8.

5 *Praescriptio debet toto tempore esse cum bona fide praescribentis,* & num. seqq.

6 *Consuetudo, & praescriptio, in quibus differant: & quare haec semper bonam fidem requirat,* n. 12.

8 *Actus, ex quibus consuetudo constat, non requiruntur, vt careant omni malitia, ad hoc vt ea habeatur, vt rationabilis.*

9 *Consuetudo contra legem à principio, semper videtur initiari actu peccaminoso, alias potius appellatur desuetudo, quae non sufficit ad abrogandam legem.*

10 *Abrogatio legis fieri potest per actus à principio malos, qui concurrunt, tanquam causa per accidens.*

11 *Actus consuetudinem introducentes, seclusa lege contraria, semper à principio debent esse boni.*

12 *Factum ab omnibus rectè fieri dicitur.*

13 *Consuetudo immemorialis, semper praesumitur rationabilis.*

14 *Consuetudo in actu iuris solemni, potest restringere testium numerum.*

15 *Consuetudo regionis inspicitur quoad solemnitatem actus.*

16 *Consuetudo aequiparatur statuto.*

17 Cap. cum esses de Testamentis.

18 *Consuetudo in materia praecedentiae, num admittatur remissiuè.*

AD primam difficultatis partem, suppositis nonnullis, quae dico *infra in cap. fin. de abrogatione legis per consuetudinem.* Item an praecisè tacitus, siue expressus Principis consensus in eius introductione, & validitate praerequiratur; videtur vt non sufficiat Principis scientia, nondum completa decennali praescriptione consuetudinis, vt dixit Panorm. *in d. cap. fin.* siue nondū completo tēpore quadragenario contra leges Ecclesiasticas; & mouetur ex decisione illius textus, quae absolutè 1

desiderat in consuetudine, vt possit legem derogare illas duas conditiones; quod videlicet sit rationabilis, & legitima præscripta.

2 Adhuc verò dicendum est, vt aliquando sufficiat ad derogandum legem consuetudo, nondum præscripta, dato quod Princeps sciat talem esse consuetudinem, probare videtur D. Thomas 1. 2. *quæst.* 97. *art.* 3. *ad* 3. vbi ad hunc effectum, non exigit præscriptionem consuetudinis, sed sufficientem indicationem consensus Principis: & probat Sotus *lib.* 1. *de iust. & iure quæst.* 7. *art.* 2. & facit Doctrina Butrij *in dict. cap. fin.* vbi docet quod si Papa sciat consuetudinem contra legem Ecclesiasticam, sufficiat tempus decem annorum ad hoc vt possit illam derogare, sequitur Siluester verbo *consuetudo quæst.* 4. & *ibidem* Angelus

3 *num.* 8. † Et quod verbum consuetudo præscripta sonet; id est introducta, vt dixi *quæst.* 1. *versic. ad tertiam*, sub versic. *nec obstat*.

4 Ad secundam quæstionis partem, respondeo vt possit consuetudo vincere legem, vt etiam si fuerit incœpta mala fide viventium, vt fatentur omnes Theologi 1. 2. *quæst.* 97. *art.* 3. cum adductis à Vasquez *disp.* 177. Sanctio *de matrim. lib.* 7. *disp.* 4. *n.* 14. Salas *de legib. tract.* 14. *disp.* 19. *sect.* 5. per totam; & quod alias nunquam consuetudo præualeret contra legem; quia ferè omnis recepta

5 est, & continuata actibus malis. † Nec obest vt præscripto, quæ vsu temporis introducitur, semper, & integro tempore, debeat esse cum bona fide, & actibus à principio iustis, iusta ea, quæ dixi longissimè *in Rub. & tit. atque, in cap. fin. de præscriptionibus.*

6 Verùm vt satisfiat aduerto eam esse inter consuetudinem, & præscriptionem differentiam; quia præscriptio aufert Dominium rei à vero Domino sine consensu ipsius legis ministerio; quod rectà potuit humana lex introducere propter publicam vtilitatem, vt in princip. *instit. de vsucapionib.* atque ideo necessaria fuit bona fides: nam aliàs facile vnus quisque raperet, & longo tempore possideret, & præscriberet, potuit ergo lex rectè statuere ius præscriptionis, sed non illud concedere cum

7 mala fide. † Quod non est sic in consuetudine; quia quod hæc, siue vsus vincat legem, non tam procedit ex virtute propriæ consuetudinis, quàm ex tacito consensu Principis, populi, vsum approbantis. Vnde quamvis alias vsus cum mala fide incipiat, accedente consensu Principis efficitur licitus, quia & tunc incipit cessare lex antiqua: & hac ratione vsus mala fide inceptus postea purificatur, sed præscriptio, quæ mala fide incipit, nunquam purificari valet ex ratione relata; & ex his, quæ dixi in præcitatis locis, præcipuè, *in dicto cap. fin. de præscript.* quæ omnia confirmantur ex dictis in versic. *ad tertiam*, statim sequenti: & secundum hæc distinguit videndus omnino Balboa *in cap.* 1. *de probat. à num* 43. *ad* 45. vbi arguit ex textu *in cap. violatores* 25. *quæst.* 1. & *in cap. qui vestisset* 11. *quæst.* 3. & ex glossa celebri, *in cap quæ in Ecclesiarum de constit.* post dicta à Soto, *lib.* 1. *de Iust. quæst.* 7. *art.* 2. Couar. *in reb. peccatum p.* 2. §. 9. *num.* 8. Castro *de iusta hæreticorum puuit. cap.* 15. Tyraquello *ad connubiales l.* 9. *à n.* 2. Sarmiento *de redditibus p.* 4. *cap.* 1. *à num.* 12 Sanchez *de matrim. lib.* 7. *disp.* 4. *n num.* 14. Zenedo *ad decretales collect.* 84. Azorio, Salas, Meorhaca, & alij ex doctrina, *D. Thoma* 1. 2. *quæstione* 77. *articulo* 3. *ad secundum*, & expendo, *sub quæstione seq.* Et optimè in hunc modum distinguunt Cardinalis Lugo *de Iustitia tom.* 1. *disp.* 6. *sect.* 7. *n.* 96. dicens quod lex debuit ita consulere præscribenti, vt tamen consuleret illi contra quem præscribitur at in consuetudine aliter, cum ordinetur ad bonum subditorum quæ si legem non vinceret redderet subditos laqueatos in conscientia, & ob id vt debeat legislator condescendere infirmitati & obligationem legis auferre cum totum in maius subditorum bonum redundet cum aliis infinitis expendit Berricel *de missionibus Apostolicis p.* 2. *tit.* 3. *q.* 87. *de legibus n.* 8. & 9.

Ad tertiam quæstionis partem ex proximè dictis, 8 respondeo non requiri quod actus ex quibus consuetudo constat careant omni malitia, vt habeatur ipsa rationabilis: sic docent Lorca *tom.* 2. *disp.* 20. *num.* 2. *in fine*, Ioannes Vbigers *in p.* 2. *quæst.* 97. *art.* 5. *num.* 15. & 17. Suarez *de legibus lib.* 7. *cap.* 18. *num.* 8. † quatenus dicunt necessarium esse quod 9 tales omissiones, quibus lex abrogatur sint peccaminosæ; saltim in principio; quia si ex aliqua rationabili excusatione, non declararent voluntatem legi contrariam; vt sic occurreret necessitas excusans; tunc enim non esset desuetudo; sed potius non vsus legis, qui ex omnium sententia, non sufficit ad legis abrogationem inducendam. Quod si verò tam frequentes sint huiusmodi occasiones, siue necessitates, vt possint ostendere legem esse incommodam, aut inutilem; tunc consuetudinem non propriè abrogare legem; sed quia manifestatur eius inutilitas hinc per se emori, & cessare: ita Suarez sentit *ibi num.* 15. dicens Caietanum, & omnes ita sentire.

Sed quod per actus malos, saltim ab initio le- 10 gis abrogatio fieri possit, mirum videri non debet; quia actus illi non concurrunt tanquam causa per se istius abrogationis, sed tanquam causa per accidens, & sine qua non: nam causa per se est legem aliquando cædere consuetudini inolitæ; quæ subnixa sit, probabilibus saltem rationibus, ob quas legislator possit rationabiliter legem mutare, quod secundùm rectam rationem ordinatum est, vt succurratur subditorum infirmitati, & regimen communitatis sit suauius; interim verò dicunt præcitati, quod tandem resultat ex huiusmodi consuetudine, non est malum; scilicet quod similes actus postea sine malitia fiant ablata, nimirum lege: & in hoc consentire censendus sit Princeps legem abrogando; & hoc modo expendo relatum Suarez ne dicamus contraria in D. Thom. 1. 2. *quæst.* 97. *art.* 1. *ad* 2. & communi Theologorum; quia satis est, vt inquit Diana sub *dict. p.* 6. *tract.* 5. *resol.* 1. circumstantiis omitti legis iussionem, quibus cum alioquin Princeps vellet legem obligare, si populo contrarium non videretur consultius.

Quare hoc modo dicunt idem Doctores, & 11 Diana *p.* 6. *tract.* 5. *sub resolut.* 9. vt licet consuetudinis illius actus; quibus constat sint irrationabiles; prout fiunt (quia videlicet contra positam legem) non tamen in substantia siue ab extrinseco: nam possunt licita fieri, sublata scilicet lege, neque in termino, aut effectu; quia Princeps propter istam consuetudinem prudenter, & rationabiliter potest legem abrogare; & sic consuetudine completa, & lege abrogata, actus postea licita fieri, & ios quoque ad illos postea liberè faciendos rationabile esse; quia non est, nisi quædam carentia, siue solutio à lege prohibente, quæ rationabi-

rationabiliter auferri potuit, Caietan. 12. *q.97. art.3.* nemine contradicente, Diana *dict. part. 6. tract. 5. res. 1.* dicentes, vt aliàs nunquam consuetudo eam vim obtinere posset, cum semper necessarium sit, vt dixi, actus illos contra legem gestos, initio illicitos esse; donec consuetudo illos excusans iam innoleuerit, præscriptaque sit priori lege abrogata; & sic improbatur Bartol. *in dict. l. de quibus ff. de legibus num 11.* dum exigit in consuetudine principium rationabile: & eodem modo debet improbari Lessius *lib. 2. de Iustitia cap. 6. dubio 14. num. 46.* quem improbant Cardinalis Lugo *de Iustitia tom. 1. disp. 7. sect. 6. num. 96.* Castrus Palao *tom. 1. tract. 3. disp. 3. punct. 1. num. 3.* Diana *part. 8. tract. 7. miscell. res. 37.* Suarez *lib. 7. de legib. cap. 18. num. 14.* & benè expendit etiam Andreas Valens. *in Rub. huius tituli §. 7.*
12 *num. 6.* † Vbi plures ponit differentias inter præscriptionem & consuetudinem, Barbosa, & glossa fin. *in cap. fin. hoc tit.* reddentes rationem; quia in præscriptionibus si mala fides sufficeret, redundaret in damnum innocentium, quibus sæpè res auferrentur suæ: quare debuerit lex sic bonam fidem in præscribente postulare; non item in consuetudine, cum ad bonum ciuium, quando iam constat per longam experientiam legem non obseruari pertineat, vt per Principem succurratur infirmitati legem auferendo, auctorizando obseruantiam, & consuetudinem, cum id totum redundet in maius subditorum bonum.

Vnde rectè dicunt Castrus Palaus *tom. 1. disp. 3. tract. 3. puncto 2 § 1. num. 5.* ex Alex. Auendaño, & Salas, & Basilius Legion *lib. 6. de matrim. cap. 5. num. 5.* ex Bartolo *in l. de quibus ff. de legibus*, quod ab omnibus fit rectè fieri præsumi, si quando toto tempore necessario ad præscribendum consuetudo præualuit; resoluentes posteros consuetudinem, à suis maioribus introductam, obseruantes à culpa excusari, nec inuestigari teneri de illius iniustitia, sed posse illam præsumere: & Villalobos *in summ. part. 1. tract. 1. diffic. 38. num. 9.* cum aliis Diana *supra dicta res. 9. & res. 1.*
13 *in fine*, † addentes quod si consuetudo est immemorialis præsumenda est iusta, & rationabilis; etiam si esset contra dispositionem legis anterioris; quia ratione dicunt temporis diuturni, præsumitur in ea iustus titulus *ex l. 1. §. ductus aqua ff. de aqua quotidiana*, & aliis vulgatis iuribus, quæ retuli *sub dict. cap. fin. de præscript.* Sed quia hæc, & antecedens difficultas pendet ab eo, quod dico *infra* in principio quæstionis, an consuetudo debeat esse rationabilis, & quando dicatur talis; ideo ad *ibi* dicta iterum recurres, & ad ea, quæ dico sub *cap. fin. hoc tit.*

14 Ad quartam quæstionis partem respondeo affirmatiuè dicendo, vt possit consuetudo in actu à iure solemni restringere testium numerum: argum. eorum, quæ dixi *in cap. quod clerici 9. de foro compet.* quia vt *ibi* dixi, & *sub cap. dilecti 6.* præcipuè *part. 11. & 12. de iudic.* & vt docent
15 Bartol. & alij *in l. omnium cod. de testam.* † regulare est quoad solemnitatem actus inspici consuetudinem regionis per text. *in l. 1. in fine, ff. de ventre inspiciendo*: & colligitur ex his, quæ dico de stylo *infra in hac Rubr. quæst. fin.* Et est ratio; quia quemadmodũ statuto potuit augeri testium numerus iuxta quæ dico latè *in cap. 28. de testibus, & alibi in illo tit.* vbi vltra numerum duorum, vel trium testium, alij recipiuntur: sic è contra fieri posse consuetudine, existimo, vt testium numerus restringatur; quia vt fatentur omnes *in l. omnes populi ff. de Iustitia, & Iure*, ibi: *Legibus, vel moribus*, & Bartol. *in dicta l. 1. præcipuè num. 42. vers. mihi videtur.*

Consuetudo æquiparatur statuto; sic vt quem- 16
admodum statutum inducere potest, vt testamentum valeat cum minori numero testium, quàm septem, qui requiruntur de iure *in dict. l. omnium cod. de testam & princip. instit. eodem*; sic etiam & consuetudo.

Vnde possemus nunc incidere in exploratione 17
textus *in cap. cum esses de testament. & cap. relatum eodem*; sed quia de illorum intellectu dixi abundè in illis, & dixi. Dico pro præsenti dubio, vt talis consuetudo non dicatur contra dispositionem, cum *in dicto cap. cum esses*, & relatum pateat de iure, testamentum valere factum coram duobus testibus, & Parocho; sic etiam vt si deficiat Parochus dicant *ibi* repetentes Abbas *num. 10.* Couarruu. *num. 13.* Roland. *cons. 92. a num. 42. lib. 3.* Clarus *in praxi*, verb. *testamentum quæst. 56.* Diana *dicta part. 6. tract. 5. res. 30.* quod itidem valeat ibi testamentum, si in eo adsint quatuor testes; quia eorum illi duo supplent Parochi præsentiam; nec posse existimant talem consuetudinem dici contra ius, etsi sint aliqui Doctores pro contraria, quos refert Crassus *q. 56. n. 9.* etiam si adesset in contrarium communis opinio; dummodo non essent contra legem, vel canonem expressum, vel contra rationem legis expressam. Puteus *decis. 240. lib. 3.* Cardinalis Seraphinus *decis. 645. n. 1.* vti etiam firmauit Sacra Rota in vna Leodien. Dominij coram Cauallerio *decis. 497. a num. 1.* die 4. Martij 1619.

Ad quintam quæstionis partem, an in materia 18
præcedentiæ, attendatur consuetudo; quia de hac dico *infra in cap. statuimus 15. de maioritate, & obedientia*, vbi abundè ago de præcedentiis: & quid in illis possit consuetudo; ideo ad *ibi* dicta te remitto.

QVÆSTIO V.

An consuetudo, vt legem vincere queat seu, vt sustineatur, tanquam lex debeat esse rationabilis. Et quando dicatur talis. Et an sit tantæ vis, vt vtique vincat legem positiuam contrariam. Et quam vim habeat consuetudo semel introducta. Et an qui debeat eam probare, vbi qualiter probetur consuetudinem extare. Et quid dicendum quando adest dubium, nũm consuetudo sit rationabilis.

SVMMARIVM.

1 *Consuetudo vt legem vincat, debet esse rationabilis, & legitimè præscripta, nec desinit esse talis; etsi a principio sit cum mala fide,* num. 2.

3 *Consuetudo quando dicatur rationabilis, explicatur* num. sequentibus; *ex quatuor dicendi modis, &* num. 7. *vbi de ver[illegible] lectu.*

7 *Consuetudo tunc dicetur rationabilis, quando*

lege deficiente, honestum esset, quod ea introduceret, oum. 9. *& quam Ecclesia approbat*, n. 8.

8 *Consuetudinis bona Comites sunt tres.*

10 *Bartol. improbatur exigens in consuetudine à principio fidem bonam, vt rationabilis dicatur.*

11 *Consuetudo contra honestatem dicitur dupliciter.*

12 *Consuetudinis rationabilis arbitrium, si pendet à iudice, ipse considerabit quæ hic referuntur, vt illam rationabilem declaret.*

13 *Consuetudo habet virtutem vincendi legem*, n.18. & 22.

14 *Bonum vnum ex multis malis fieri nequit*, num.22.

15 *Legem ferre pertinet ad potestatem gubernatiuam, & legislatiuam*, n.23.

16 *Legem Ecclesiasticam violantes anathemate damnantur*, n.24.

17 *Censura Ecclesiastica, etsi iure positiuo inducta, non abrogantur consuetudine*, o.28.

18 *Lex humana, siue ciuilis, aut Canonica, potest contraria consuetudine abrogari.*

19 L. 2. cod. quæ sit longa consuetudo n.20.21. cap.consuetudinis dist.2.

21 L.3. §. Diuus Adrianus ff.de. sepulchro violato, *remissiuè.*

22 *Lex positiua dupliciter oritur à naturali.*

25 Cap.si quis omnem 1.q.7.

27 *Consuetudo semel introducta est ab omnibus obseruanda sicut & lex, & vtraque obligat in conscientia*, n.28.

29 *Consuetudo difficulter probari queit; sed qui fundatur in ea, illam probare debet, & qualiter*, numeris sequentib.

31 *Consuetudinis immemorialis probatio, non curat de eius initio, alia probari debent, vt hic.*

32 *Consuetudo ordinaria plene est probanda, non testimonio vnius.*

33 *Consuetudinis testes qualiter debeant deponere: & quid de testibus singularibus*, num.34. & 36.

35 *Testes deponentes à visu de quadraginta annis, seu de immemoriali, debent habere annos 54.*

36 *Testes de auditu alterius non probant consuetudinem, vbi quid de immemoriali.*

37 *Consuetudo in dubiis præsumitur rationabilis.*

1 AD primam quæstionis partem; quia Doctores longe agunt, *infra in cap.fin.* & huc etiam spectet tractatio ex iam dictis; respondeo quod vt consuetudo legem vincere queat debet esse rationabilis, & legitimè præscripta, vt pa-
2 tet ex iam *supra* adductis. † Et licet ab initio cum mala fide incipiat, siue eius primi actus malitiam peccati habeant, non inde irrationabilem dici consuetudinem, satis expendes ex dictis *quæst.præced.* in vers.*ad secundam*, & vers.*ad tertiam*: sic etiam DD. tenent *in l.de quibus ff.de legib.* & aliis *ibi*, & *in l.2. cod. quæ sit longa consuetudo*: sic Mayol. *conf.*118.*num.*52. Cardinal. Tuschus *conclus.*795. *num.*14 Barbosa *in dict. cap.fin.n.*11. quibus addo Dianam *p.6. tract.5. ref.1. in principio.* Et in hac generali conclusione nemo dubitat quare si opponas peccato introducentes consuetudinem, irrationabiliter agere, sicque deficere consuetudinis rationem satis respondebitur, *ibi*, ex dictis, *supra in dict.quæst.*4 in dicto vers.*ad secundam*, & *tertiam*, & ex dicendis *infra* in vers.*ad secundam*, & *tertiam*, statim sequentibus.

Ad secundam quæstionis partem, quando di- 3
catur consuetudo rationabilis, in quo dubio reperio multipliciter Doctores respondere nam primo Nauarrus *commentario de spo ij* §.14. dixit consuetudinem rationabilem esse, quæ non est contra legem naturalem, & Diuinam directè, vel indirectè, (de qua dico, *infra in dict. cap. fin.*) & probans assertum variis fundamentis, illud præcipuè, affert nam argumentum de consuetudine; scilicet ad legem humanam valet, sed lex humana non potest statuere aliquid, quod repugnet legi naturali, aut Diuinæ, *cap fin. & quidam 27.quæst.1. clem. Pastoralis de re iud.* ergo idem esse dicendum ait de consuetudine.

Alij secundo dicunt quod consuetudo, tunc 4
est rationabilis, quando non est contra legem humanam, præcipuè Canonicam, iuxta glossam *in dicto cap.fin. hoc tit.* verb. *rationabilis*. & facit textus *infra in cap. ad audientiam*, vbi quædam consuetudo datur minus rationabilis; quia est contra instituta Canonica.

Alij tertio dicunt quod nunquam dicitur, nec 5
censetur consuetudo irrationabilis, seu dissonans rationi nisi quando refragatur Iuri Diuino, aut naturali, quasi videatur admitti licere semper contra positiuum ius: ita Gerson *de vita spirituali animæ, lectione 4. Corollar. 13. Alphabete 62. litt. P.P.* Gabriel *in 4. dist.42. quæst.1. art.3. dubio 6.* Nauar. *lib. 3. cons. tit. de censib. in priori edit. cons. 7. num. 3. in posteriori autem edit. cons. 3. num.3.*

Alij quarto existimant hoc relinquendum esse 6
iudicis arbitrio, qui considerabit an finis consuetudinis sit bonus, vel malus; sic Abbas *in dicto cap.fin.hoc tit.* Scheunedouimus, *inst. de iure naturali §. ex non scripto n.4. in fine*, Vesembechius *in paratitlis ff. de legib. n.9.* verb. *materiam circa quam*, & præstant rationem *in cap.1. de constit. num.223.* Corradus *cons.220.num.1.* & relati à Menochio *lib.2.de arbitr. cent.1. casu* 83. Couar. *in pract.q.3.* Gregor. *in l.3.tit.2.p.1.* cum sæpè eueniat, vt irrationabilis sit etiam contra solam legem positiuam, secundùm quæ dico, *infra* in dicto vers. *ad tertiam.*

Ego tamen, ne omne id deferam iudicis arbi- 7
trio, existimo dicendum cum Barbosa *in dict.cap. sub dicto num.* 12. tunc dici consuetudinem rationabilem, & rationi congruentem, quando de ea te, de qua est consuetudo iusta, esset lex denuo edita priori mutata, si qua esset, vel minimè mutata; si nulla existebat: sic cum Siluestro, *in summ.* verbo *consuetudo q.1.* Soto *de iustitia lib.1. quæst.7. art.2.* vers. *quam vero longum*, item quæ continet bonum, honestum, & honorabile, Curtius *in dict.cap.fin.sect.1.n.24.* Moneta *de distribut. quotid.pars.2.q.12. n.8.* † Vbi etiam dicit quod 8
similiter ea rationabilis esset consuetudo, quæ haberet illos tres comites; nempe *vt religioni conueniat, congruat disciplinæ, & saluti proficiat*, vt habetur, *in cap.consuetudo dist.1.* item & illa, quam Ecclesia approbat, vel saltem quæ peccatum, nec continet, nec nutrit, Rebell. *de obligat. iust. p.1.lib.1.q.5.n.4.* vbi etiam asserit quod per contrarium irrationabilis dicitur consuetudo, quæ peccatum nutrit, vt si inhonesta, & turpis sit, vel sit scandalosa, vel cum aliquem indebitè grauat,

vel

vel si bono communi, aut libertati Ecclesiasticæ aduersetur.

9 Imo in proximè dicta incidentes, Sanchez *lib.8.de matrim.disp.14. n.14.* Granado *tract.7.p.2. disp.56.sect.1.num.2.* Montesinus *in p.2. D. Thomæ tom.2. disp.23. q.3. num.210.* Diana *edit. part.6. tract.5.resol.1.* & alij sic expendunt, vt cum dicimus rationabilem debere esse consuetudinem; non ita intelligendum esse, quasi irrationabilis sit omnis consuetudo; eo ipso quod est contra legem sic enim nulla rationabilis esset consuetudo, quæ pugnaret cum lege, quam euertere molitur; sed ita intelligendum, vt alias, & semota ea lege, quam euertit, turpitudinem, aut deformitatem non contineat, siue contra legem Diuinam, aut naturalem, aut rationis æquitatem, quæ lex, aut æquitatis ratio vigeret.

10 Nec Bartolus facit contra dum *in l. de quibus ff. de legibus n. 11* exigit in consuetudine principium rationabile; id est, vt non ex errore, sed ex certa scientia introducta sit consuetudo; quia esti verum sit, vt iam *in prima quæst.* dixi actus ad introducendam consuetudinem debere esse voluntarios, & cum eo fine gestos, nec admitti si ex errore fiant, aut metu: tamen non attenditur, vt latè dixi *q.4.praeced. vers. ad tertiam* consuetudinis principium; quia sæpe ignorare necesse est in vetustis rebus principium, quo introductæ sunt, *l. si arbiter. 28. ff. de legibus*; non inquam negarat posse consuetudinem initio ob repugnantiam solius positiuæ legis esse vitiosam, modo simul honestati possit aliqua ratione, ob quam accedente saltem tacita voluntate Principis, rationabilis, ac iusta esse valeat, Tannerus *tom. 2. disp.1.quæst.7.dub.1.n.7.* Montesinus *dicta disp.23. quæst.13. num. 229.* Granado, & Sanchez *supra num. 14.* & Diana, vbi refert celebrem decisionem Sacræ Rotæ in vna Hispalent. vo.. die 28. Aprilis 1597. coram Gipsiu apud Posthumas Farinacij *tom.1. decis.18. n.1.*

11 Igitur pro declaratione notabis consuetudinem esse contra honestatem dupliciter. Primo quasi actus, quibus inducitur consuetudo, sint contra rectæ rationis dictamen; postquam iam in consuetudinem abierunt: & hoc modo *infra* io dict. vers. *ad tertiam*, referam nonnullos actus lege positiua inductos, non euerti consuetudine aduersa eo quod in illis adest vtique ratio perpetua. Secundo quando actus illis ante legitimam consuetudinis præscriptionem iniqui fuerunt, quod est fatendum, vt facti contra legem ex dictis *in dict. quæst.4.vers. ad tertiam*; sed iam tempore ea consuetudo præscripta legem vincit, eaque honesta redditur: & secundùm hoc intelliguntur dicta hic & in dict. vers. *ad tertiam.*

12 Vnde si velis amplecti dictum eorum, qui *supra* in vers. *alij quarto dixerunt*, relinquendum esse hoc totum Iudicis arbitrio, vtpote iam est relatum *supra quæst.1.& 2.* circa actus, quibus consuetudo introducitur, & velis etiam sequi Michaël Grass. *tom. 1. com.* Spinum *de testam. rub.14. n.10.* Sayrum *in Claui Regia lib.3.cap.11. num.6. vers. sicut* Zeuallos *in practicis quæst. 359.* tunc necessum est, vt animaduertat ad omnia relata, vt sic rectè arbitraretur super ratione consuetudinis, vt rectè etiam docuit Moneta *de distribut.quotid.p.2. quæst.12.num.8.* vbi dicit Iudicem informando animum suum ponderare debere, vtrum finis consuedinis sit bonus; & an ea sit aliqua iusta ratione inducta: & vtrum ius approbet similem consuetudinem, vel reprobet: & secundùm hæc intelliguntur Zeuallos *in pract. quæst.359.* & alij ab eo relati diuersè loquentes, disputantes ex textu *in c.fin.hoc tit.*

13 Ad tertiam quæstionis partem, an consuetudo sit tantæ vis, vt vincat semper legem positiuam; & videtur quod non ex doctrina D. Thomæ 1. 2. *dict.quæst.96.art 3.* quia lex humana, deriuatur à lege æterna, & naturali; tantùm enim habet de virtute lex, quantùm de Iustitia; sed lex naturæ, inquit D. Thom. est prima regula Iustitiæ; ergo omnis lex positiua solùm habet vim legis; quatenus à lege naturæ deriuatur; ergo consuetudo, quæ contra legem positiuam introducitur, non poterit habere vim legis, quasi contra legem naturalem. 14 † Et confirmatur; quia ex multis malis non potest fieri vnum bonum, sed ille, qui primo incipit contra legem facere, legis est transgressor; ergo multiplicatis pluribus actibus malis non poterit fieri aliquod bonum, & consequenter nec iusta introduci consuetudo. 15 † Tum etiam; quia, vt iam *supra* dixi *sub Rub. de constitutionibus* ferre legem pertinet ad potestatem gubernatiuam & legislatiuam, quæ residet penès publicas personas, publicam habentes illam potestatem; sed personæ priuatæ populi, à quibus, vt latè dixi *in Rub.& à q.1.* consuetudinem introducunt; ergo.

16 Iterum facit, quia violantes legem Ecclesiasticam, anathemate damnantur, *cap. si quis omnem in princip.1. quæst.7.* sed contra legem Ecclesiasticam non potest introduci consuetudo, sine eiusdem legis violatione; ergo contra illam nunquam poterit introduci consuetudo. 17 † Et confirmatur fortiter; quia censuræ Ecclesiasticæ quoad formam, & pœnam iure positiuo Ecclesiæ sunt introductæ, *cap. sacro 48. de sent. excommunic. cap. quærenti de verb. signif. cap. fin. de sent. excommun. lib.6.* sed consuetudine tolli non possunt censuræ, *cap. cum inter infra hoc tit.* ergo. Et confirmatur; quia licet distributiones quotidianæ, debeantur residentibus tantùm in Ecclesiis iuxta præceptum Canonicæ Legis, nihilominus, vt absentibus præstentur, nulla consuetudine valet induci, *cap. vnico de Cleric. non. resid. lib.6.* ita etiam iura positiua statuerunt vt renunciatio beneficiorum fieret in manibus Superioris, *cap. admonet. cap. quod in dubiis de renunciat.* quod nulla contraria consuetudine abrogatur vt *infra in cap. cum venerabilis hoc tit.* item & *ex cap. ex parte, hoc titulo*, vbi dico in alia specie.

18 Nihilominus generaliter dicendum est legem humanam, siue ciuilem, siue canonicam posse contraria consuetudine abrogari vt patet ex dictis *in Rubrica, & à q.1.* communi Theologorum cum D.Thom. 1.2. *quæst.97.art.3. & in cap. fin. hoc tit. & in dict. l. de quibus ff de legib. l.3. & 5. tit.2 p.1.* sæpè enim euenit vt leges non solùm contrariis legibus sed etiam contrario populi vsu, quasi per consuetudinem abrogentur: nam quemadmodum lege alia posteriori, queit abrogari; sic & consuetudine legitimè præscripta *ex dict. l. de quibus ff de legibus* Gregor. *in l.1. tit.2. quæst.1.* Tuschus *conclus. 206. & 814* Rebuffus, Spino, Chaldas, Azorius, & Sayrus, & cum illis Barbosa *in dict. cap. fin. hoc tit. num.10.* vbi longè expendit dicentes consuetudinem rationabilem, & legitimè præscriptam præiudicare iuri humano, & habere vim abrogandi iustam ciuilem, vel canonicam contrariam, quæ ante consuetudinem obligauit.

Nec obstant huic resolutioni textus *in dicta l. 2. cod. quæ sit longa consuetudo, & in cap. consuetudi-* 19

nis dist. 2. quibus probatur consuetudinem quam-
tumvis longæuam, nunquam habere posse tantam
authoritatem, vt rationem vincat, aut legem, & li-
cèt vt dissoluant hæc iura plurimum laborent Do-
ctores adducti à Matheatio *de via, & ratione iuris*
cap. 23. *à num.* 29. Duareno *de legibus cap.* 12. *&*
lib. 2. *disp. cap.* 52. Forcatul. *dialogo* 1. *num.* 16. Ho-
toman. *& epitom. de legib. num.* 10. Osuald. ad Do-
nel. *lib.* 1. *comment. cap.* 10. *litt. M*, & eruditè satis
ex Theologis Vasquez 1. 2. *quæst.* 67. *cap.* 7. *&* 8.
Suarez *de legib. lib.* 7. *cap.* 18. *&* 19. poteris triplici-
ter respondere. Primo ex glossa, & Bart. *ibi*; nem-
vt *dict. l.* 2. loquatur de consuetudine speciali quæ
legem generalem vincere nequit, iuxta textum *in*
l. venditor. §. *si constat ff. communia prædior.* intelli-
gentes textum *in dict. l. de quibus de consuetudine*
20 *generali*, respectu legis generalis. † Cujacius ao-
tem *lib.* 2. *de feudis cap.* 1. Duaren. *dict. cap.* 12. Pi-
chardus *in* §. *ex non scripto inst. de iure natur. gent.*
& ciuili num. 3. existiment vt nequaquam *dict. l.* 2.
negarit legem derogari posse se quenti consuetu-
dine, sed solùm quod si lex, & consuetudo sim-
pliciter & de per se considerentur, & de vtriusque
virtute contendatur; tunc dicat Imperator legem
à consuetudine nō separari, sed æqualē esse vtrius-
que potestatem; ita vt consuetudine legem, & lex
consuetudinem vincere possit, vt recte aduertit
ibi Osualdus, & in confirmationem adducunt
Robertus *lib.* 2. *rerum iudicatarum*, & Menoch.
lib. 1. *de arbitr. quæst.* 71. Gratian. *regul.* 94. textum
in cap. 1. *de feudi cognitione in vsibus feudor.* in illis
verbis: *Legum autem Romanorum, non vilis est*
authoritas, sed non adeo vim suam extendunt, vt
vsum vincant, aut mores &c. sed Vasquez 1. 2.
quæst. 97. *art.* 3. *disp* 177. *quæst.* 7. *num.* 62. ait verum
sensum *dict. l.* 2. desumendum ex particula ibi: *Sui*
momento; sic vt sensus sit consuetudinem sui mo-
mento; id est propria virtute non vincere legem:
nam is effectus non est ex propria virtute consue-
tudinis, quatenus solus populi vsus est, sed qua-
tenus voluntate Principis tacitè confirmantis
fulcitur. Et si tunc retenta hac explicatione obii-
cias textum *in dicto cap.* 1. *de feudi cognitione in vsi-*
bus feudorum, responderi potest omissa, expli-
catione Cujacij ibi, quod textus ille loquitur de
consuetudine Longobardorum, & de legibus Ro-
manis, quibus Longobardi vtebantur pro sua
voluntate, pro necessitate, cum non essent sub-
diti Romanis, ideoque rectè dictum *ibi* esse, leges
Romanorum, non tantam habere authoritatem,
vt consuetudines Longobardorum vincere possint
quia extra Romanom Imperium leges illæ nul-
nullam vim habebant; sicut si hodie in Hispania
diceremus Romanorum legem non habere vim
abrogandi consuetudines Hispaniæ alias addu-
cunt interpretationes Reuardus *de authorit. prud.*
cap. 16. Euerardus, *centuria* 1. *antinomiarum*
cap. 19.

21 Nec regulam relatam etiam implicari *ex l.* 3. §.
Diuus Adrianus ff. de sepulchro violato, vbi habe-
tur, vt consuetudo municipalis sepeliendi mortuam
in ciuitate, non possit vincere Principis rescri-
ptum. Sed quia iam respondi illum textum ex-
planando *supra de rescript. in c.* 3. *q.* 1. *à n.* 33. ideò
non repeto.

22 Quibus iactis iam non obstat fundamentum
primo relatum in vers. *ad tertiam*, quia respondeo
legem positiuam dupliciter à lege naturali de-
riuari posse, vel tanquam conclusio quæ deduci-
tur per legitimum sillogismum à principiis legis
naturalis, veluti non esse occidendum; quod ex
illo principio oritur, nemini faciendum esse ma-
lum. Vel secundo deriuatur à lege naturæ per
modum determinationis, v. g. lex naturæ habet
puniendum esse delinquentem, sed quod tali pœ-
na puniatur determinatum est à lege positiua;
vtrumque ergo deriuatur in illa à lege naturæ; ea
tamen, quæ primo modo deriuantur totam virtu-
tem accipiunt ab ipsa lege naturali. Ea verò, quæ
secundo modo deducuntur principaliter depen-
dunt à lege humana: quare quoties lex positiua
à lege naturali primo modo dependet, consuetu-
do aduersùs illam nullam potest habere potesta-
tem; secus verò si secundo modo, id est per mo-
dum determinationis, vt rectè explicuit Vasquez
1. 2. *q.* 95. *art.* 2. *disp.* 154. *c.* 3.

Nec primæ confirmationis argumentum obstat 23
cum resoluatur ex dictis *supra quæst.* 4. vers. *ad se-*
cundam, & vers. *ad tertiam*, & ex his, quæ re-
soluit Barbosa *in dicto cap. fin. hoc tit. sub num.* 10.
vbi positæ difficultati, quod consuetudo inducitur
per actus populi contrarios legi obliganti, subditi
sic agentes, peccent contra legem iustam ex illo
Pauli XIII. & *ex cap. violatores* 25. *quæst.* 1. & ex
doctrina *cap. fin. de præscript.* vbi dixi esse pecca-
tū omne, quod non est ex fide, & narrans doctrinā
Caietani, Driedi, & Sarmienti, dicentium consue-
tudinem posse incipere, & introduci per actus illi-
citos; & ita cum peccato, sed eo modo, quo dixi
in dictis versiculis sub dicta quæst. 4. † Nec obstat 24
secunda confirmatio in vers. *tum etiam*; quia ex
ibi dictis, & *hic* manet resolutum. † Nec ter- 25
tium adductum in vers. *iterum facit ex dict. cap. si*
quis omnem quæst. 7. nam omissa antiquorum sen-
tentia, dicentium textum illum non esse intelli-
gendum de violatione legis Ecclesiasticæ, sed tra-
ditionis Ecclesiæ: nam vt vulgò notatur *in cap.* 1.
de constit. omnis lex directiuè obligat in foro con-
scientiæ omnes subditos indirectè ea adductis à
Zenedo *collect.* 84. *ad decret.* & ego *ibi*, Sotus *lib.* 1.
de Iustitia quæst. 6. *art.* 4. & communis Theologo-
sententia dicentium ex D. Thom. 1. 2. *quæstion.* 96.
art. 4. & *ibi* copiosè Vasquez *disp.* 158. eandem re-
manere difficultatem in transgressione traditionis
& legis Ecclesiasticæ: quare receptum esse, vt in-
choantes actus consuetudinis contrarios legibus
semper mortaliter peccent; & sic necessario expli-
candum esse, secundùm distinctiones positas *in*
dict. q. 4. sub relatis vers. *ad secundam*, & *ad tertiam*
† Nec obstat vltimum fundamentum in vers. *&* 26
confirmatur, de excommunicatione distributioni-
bus, & aliis *ibi* positis, quia patet eorum respon-
sio ex dictis *infra in cap. cum inter* 5. *hoc ti-*
tulo.

Ad quartam quartam quæstionis partem, quam 27
vim habeat consuetudo, semel introducta, facilis
est responsum ex proxime dictis, ac in Rub. & re-
latis responsis. Et sic breuiter dico, vt consuetu-
do semel introducta sit ab omnibus obseruanda
sicut & lex, *ex l. diuturna ff de legib.* adeo vt æqua-
liter sit consuetudo seruanda in iudiciis, sicut
lex, siue in ciuilibus, siue in criminalibus, vt no-
tant Bart. *cons.* 318. *volum.* 2. † Vtraque enim, & 28
lex, & consuetudo æqualiter obligant in foro
conscientiæ, & vel iam dixi in vers. *ad tertiam*
sub hac quæst. tantæ vis est consuetudo, vt possit
legem vincere modo ibi exposito. Et Gellius ap-
pellat consuetudinem *lib.* 12. *noct. Atticarum*, tan-
quam rerum omnium Dominam.

Ad quintam quæstionis partem, an qui dicit 29
consuetu

consuetudinem stare, debeat eam probare, debeat
& qualiter; & supposito quod omnes fatentur,
difficulter consuetudinem posse probari, vt dicunt
Fulgosius *cons.6 in fine* Decius *cons.213.num.2. in*
fine, Aymon. *cons.325.n.1.* Alex. Ludouis. *decis.162.*
num.13. & nouissime Stephanus Natten. *de Inst.*
vulnerate tit.9.cap.1.sub num. 7. asserens ex com-
muni Doctorum consuetudine difficillimam esse
probationem, & ferè impossibilem, eamque
alleganti probationem, incumbere, vt etiam di-
cit idem Alex. Ludouis. *in dict. decis.162. num.1.*
ex glossa *in l.1.* in verbo *probetur, cod. quæ sit longa*
consuet. Corneus *cons.174.n.5.lib.2.* Parisius *consuet.*
25.n.18.lib.1. Rim. Sen. *cons.307.n.16.* Decius *cons.*
483.à n.28. Roland. *cons.53.n.33.* Bursatus *cons.57.*
30 *n.20.* Roman. *singular.369.* † Igitur vt clare, & bene
probetur debet esse magna Aduocati cura in for-
mandis articulis, vt plene resultet probatio consue-
tudinis iuxta Bartoli doctrinam *in l.1. q. 27. cod.*
quæ sit longa consuet. Guid. Pap. *singul.26.* & relato-
rum à Mascardo *de prob. concl.323. num.19.* Me-
noch. *cons.8. num.16. & lib.2. præsumpt. 8. num.8.*
Stephanus Natten. *supra dict. cap.1. sub num.6.* ex
doctrina Barbosæ *in dicto cap. fin. hoc tit. num. 9.*
vbi qualiter articuletur consuetudo immemoria-
lis, ad quod applicabis, quæ ego dixi de præscript.
immemoriali probanda *sub dict. cap. fin. de præscr.*
videndus est Christianus *decis.185.n.30.* † Etenim
31 *ibi* Natten. ait quod etsi in consuetudine imme-
moriali non debeant quæri actus; id tamen intel-
ligendum esse de actibus initialibus, & ex quibus
inducta est consuetudo; quia in immemoriali im-
possibilis est eos inuenire: qua ratione etiam si
respectu actuum, qui induxerunt consuetudinem,
& ex quibus originem traxit, sufficere dicit quod
deponant testes se audiuisse à maioribus ita de
facto obseruatum fuisse: tamen quoad actus
continuationis consuetudinis, & qui sunt intra
memoriam hominum debeant deponere se vidisse
suis temporibus ita obseruari; debent enim in ali-
quo gradu temporis testificari de visu, prout impo-
sitione affirmatiua facti, etiam immemorialis, de-
bent testes deponere de aliquo euentu facti eius-
modi, itaque debere ait constare de facto, quod
euenerit intra memoriam hominum, sic vt licet
nostræ consuetudines sint immemoriales in effectu
nihilominus eo non obstante necesse sit vt pro-
bentur per turbas, quæ deponant iuxta stylum no-
torium se vidisse ita obseruari, & notent exempla
prout tradunt Faber. Imbert. allegati à Christianeo
latè agente *dicta dec f.185.* & quando dicatur sic
consuetudo talis, expendit cum multis Barbosa *in*
dict. cap. fin. à num 5. ad 9. & Gregor. X V. *in dict.*
dict. decis. 162. num.4. cum aliis dicit vt consuetu-
do interpretatiua probari debeat in casu etiam spe-
ciali, de quo agitur.
32 Vnde cum ad probandam etiam quamlibet
consuetudinem, etiam ordinariam dicunt Docto-
res plenam requiri probationem, ideò dicendum
est nunquam sufficere testimonium vnius, adeo vt
nec sit locus iuramento suppletorio ex Alex. *con-*
suet.173. lib. 6. ex ea ratione, quia necessium est vt
consuetudo sit pluribus nota, itavt etsi duo testes
faciant plenam probationem, vnius tamen testi-
monium non faciat semiplenam, ex eo quod sus-
pectus creditur, cum sit vnicus in re, quæ necessa-
riò pluribus debuit esse nota, vt obseruat Cacialu-
pus in *in l. admonendi n.162. ff. de iureiur.* Ob id-
que Doctores dicunt iuramentum suppletorium
non habere locum.

Etenim, vt cum infinitis probat Barbosa *in dict.* 33
cap. fin. hoc tit. à num.17. cum testes examinati de-
beant deponere de visu actuum ex quibus dicunt
inductam fuisse consuetudinem, & quod debeant
esse contestes, & non singulares & deponere quod
illi actus fuerint facti eodem modo, & intentione
introducendi consuetudinem, debeantque etiam
non interrogati reddere rationem sui dicti, con-
cludens, vt ad probandam consuetudinem, debeant
testes de tribus copulatiue deponere, nempe de vi-
su actus, cuius consuetudo allegatur de eiusdem
actus frequentia, ac de temporis diuturnitate, ex
quibus elicetur tacitùs consensus totius vel maio-
ris partis populi, qui est causa mediata cõsuetudi-
nis. † Et quamvis sufficere testes singulares dixerit 34
Purpuratus *in l.1. ff si certũ petatur n.105.* Corneus
cons.89.lib.1. contraria tamen opinio est receptior
ex Barbosa relato, & multis per eum, & Antonio
Gab. *lib.1. commun. tit. de testib. conclus.2. num.16.*
etsi tempus in consuetudine acquirenda, debeat
esse annorum 40. de eo vidisse deponere, vt dixit
Barbosa *in dicto cap. fin.* vt ad deroganda iura Ec-
clesiæ, *num.15.* cum Menochio, & Valasco. † Et 35
quando de hac qualitate deponunt, seu de imme-
moriali debent testes ad minus habere annos 54.
vt ad minimum deponant de 40 annis D. D. *in*
cap. & *ibi* glossa *de præscript. lib.6* Natten. *supr. sub*
dict. num.6. cap.1. de Institia vulnerata tit 9. Vide
q.6. de stylo.
Quare dicendũ est vt non probetur consuetudo 36
si testes deponant de auditu alterius, vt respondit
Consultus Alex. *cons 45. lib.2.* vt notatur vulgo *in*
l. testium cod. de testibus in cap. præterea et l. in l.28.
tit.16.p.3. Barbosa *hic dicto num. 15. in fine*, cum
Mascardo *conclus 414. num.55.* nam ad proban-
dam consuetudinem necesse est, vt testes deponant
ita sæpè vidisse obseruari à certis personis, quas
exprimere debent, sed hoc inquam cum agitur
de probanda consuetudine immemoriali, non re-
quiritur; quia tunc sufficit testimonium de au-
ditu; sic vt testes debeant exprimere personas, à
quibus audierunt: & ita suo tempore vidisse nec
audiuisse quidquam in contrarium addentes, quod
talis est, & semper fuit publica vox & fama iuxta
quæ latè notaui *in cap. licet ex quadam de test. l. si*
a bitet ff. de probat. Guid. Papa *cons.244. numer.2.*
Dueñas *reg.299.* & relati à Mascard. *conclus. 429.*
per totam & Christianeus *decis.212.* Natten. *supr.*
sub dict. num.6. sic tenentes dicunt quod testes di-
cant, quod ipsi sic teneant, & semper audiuerint,
quia non creditur testibus nisi de his, quæ sensu
corporeo perceperunt, non quæ iudicio intellectus
percipiuntur, vel de sua opinione, etiam si dicant
se non ita credere, vel dicerent simpliciter talem
esse consuetudinem, quia attestantur hoc modo de
iure, & non de facto, addens, vt testis debeat testi-
ficari factum, non ius, nec sufficiat si dicant eam
esse notoriam si etiam non deponat de casu Noto-
rij, nec quod dicat, vt semper audiuerit, cum id in
effectu sit testimonium de auditu: alia dicat etiam
dicit *dict. num.6.* qui *n.7.* ait, vt res iudicata consue-
tudinem non faciat sed tacitus consensus populi:
de quo applica, *dicta q 1. vers. ad quartam.*
Ad vltimam quæstionis partem, an consuetudo 37
præsumenda sit rationabilis in dubio, id est ex-
pediens bono communi, respondeo affirmatiuè,
quia sic debet affirmari in fauorem consuetudinis
iam introductæ: ita Sanchez *de matrim. lib.7. dis-*
put.14.n.14. Suarez *de legib. lib.7. c.6. n.15.* Diana
p.6. tr.5 ref.1. vers. notandũ, qui etiam dicunt, & alij,
quod

quod si consuetudo non solùm sit contraria legi, sed à lege prohibita, aut reprobata, tunc pro lege iudicandum, & quod consuetudo sit irrationabilis ex textu *in cap. 3. de eo qui mittitur in possess.* quia reprobatio consuetudinis, est certa Castrus Palaus *tom, 1. tract. 3. disp. 3. puncto 2. §. 1. n. 5. &* Salas 2. de quo videbis *in c. fin. q. 4.*

QVÆSTIO VI.

An stylus iudicialis, in quibuslibet tribunalibus faciat ius consuetudinarium. Et an probetur, sicut consuetudo, & an ab vno Aduocato, siue Doctore, aut glossa?

SVMMARIVM.

1 *Stylus, est quedam specialis loci consuetudo, si sit prascriptus*, n. 11.
2 *Stylus Curia habet vim legis, & obligat exteros*, vt n. 10.
3 *Sententia lata contra stylum, est ipso iure nulla.*
4 *Stylus qui contradicit consuetudini, prævalet, tollit solemnitatem citationem, & potest allegari in decisionem causarum*, n. 5. & 6. & 9. *vbi de aliis effectibus.*
7 *Legis dispositio, seu hominis intelligitur sicut solitum est fieri.*
8 *Styli interpretatio est stricta, & odiosa non extendenda, habet tantùm de potentia, quantum de acta.*
12 *Stylus vt probari valeat, plura requirit: & probatur sicut consuetudo*, num. 13. & num. 19.
14 *Iudex potest se informare de stylo, quando de eo in Curia dubitatur: & aliqua de stylo remissiuè.*
15 *Stylus loci contractus num attendatur remissiuè: & quid in examinandis testibus virtute remissorialium*, n. 17.
16 *Narrare debet in precibus impetrans ea, qua sint de stylo Rota.*
18 *Consuetudo, vsus, mos, & stylus, in quo differant.*
19 *Styli probatio non est ita difficilis, sicut consuetudinis, requirit tamen actuum vniformitatem, cum respuat actus difformes,*
20 *Doctori præcellenti, seu Aduocato attestanti de consuetudine, & stylo solum creditur præsumptiuè: & quid in foro conscientia*, numero 21.

1 PRo complemento huius Rubricæ, posses dubitare, an stylus iudicialis in quibuslibet tribunalibus obseruatus faciat ius; & quia in hoc puncto videtur esse quædam consuetudo particularis, seu loci, ideò adiunges in comprobationem quæstiones, quas adduxi *supra in cap. 8. de iudic. quæstione 15.* vbi de ea, *An consuetudo introducta in foro seculari, obliget Ecclesiasticos*, & eam, de qua dixi *in cap. quod Clerici 9. de foro comp. q. 3. An consuetudo loci seruanda sit in concernentibus processum.* Et quia de stylo tractauit in hac Rub. Andreas Valens. §. 4. ideo non impropriè de illo hic fit disquisitio, quare vltra quæ ipse tradit cum Bartolo *in l. de quibus ff. de legibus*, & Farinacio *2. p. decis. 88. num. 1. & decis. 704. num. 6. & decis. 211. num. 2. & decis. 486. num. 7. & decis. 293.* vbi de stylo probando, & in
quo differunt consuetudo, & stylus *ibi num. 3.* ideo
accipies sequentia. † Est enim breuiter dicendum 2
quod stylus Curiæ habet vim legis. & sic eius ob-
seruantia est de substantia, vt docent Balbus *in de-
cis. 19.* Riccius *collect. 1206. super præmio rituum
magna Curia Vicaria.* † Itaque prouenit, vt sen- 3
tentia lata contra stylum, sit ipso iure nulla, vt de-
cisum refert Guid. Pap. *in decis. 198.* quam nota-
bis ad ampliationem textus *in cap. 1. de re iud.* de
quo ego dixi *ibi*, Riccius *suprà & collectio-
ne 794.*

Ex his infero quod si stylus contradicit consue- 4
tudini, prævalet stylus, vt decidit Guido Papa *dict.
decis. 292.* quam notat Riccius *dict. collect. 1216.* ad
doctrinam Bart. *in dict. l. de quibus ff. de legibus*, qui
infert ad decisionem eiusdem Guid. Papæ 152. plu-
res alios effectus habere stylum congerit idem
Riccius *dict. collect. 794.* ad textum *in l. quod si nolit
§. assidua ff. de ædilitio edicto.* † Nempè quod 5
possit tollere citationis solemnitatem, sed non
ipsam, ne sit contra ea, quæ adduxi *in cap. 1. de
causa possess.* † Imò quod possit allegari in deci- 6
sionem causarum, dixit Capella Tholosana *in de-
cis. 115.* sicque poterit allegari pro iure, siue ten-
dat ad litem ordinandam, siue decidendam Affli-
ctis *in decis. 253.* Guid. Pap. *in decis. 198* Rota Ge-
nuens. *in decis. 206.* † Et ob id Cardinalis Put. 7
potuit dicere *in decis. 353. lib. 3.* vt dispositio legis,
seu hominis, sit intelligenda, sicut solitum est
fieri.

Verùm quia in stylo odiosa est interpretatio, 8
eaque stricta Flam. *de resignat. lib. 3. quæst. 18. n. 76.*
euenit vt non extendatur de casu ad casum, nec
de loco ad locum, *l. de quibus ff. de legibus*, nec
habeat locum, nisi in casibus obseruatis, Craueta
de antiquitate temporum p. 4. in princ à num. 42. &
nouissimè D. Stephanus Natten. *tit. 9. p. 2. cap. 3. de
styli, & statuti interpretatione num. 1.* vbi latè
agens adducit in confirmationem illam Theori-
cam militantem in materia consuetudinis, quod
tantùm habeat de potentia, quantùm de actu, &
non vltra, & quod restringatur per actus, qui-
bus inducitur, nec excedat proprios terminos, qui
cap. 2. carpit in eos qui vigore styli, & consuetudi-
nis dicunt leges euacuari: & *in cap. 1. à num. 2.*
contra illos, qui vt applausum faciant, rursus vim
ac virtutem styli protrudunt quemadmodum ca-
sus decisos de styli effectibus, refert Riccius *p. 4.
collect. 794.* † Vbi & inter alia quod possit alle- 9
gari in decisionem causarum, & quod vicem le-
gis obtineat, ac Iudex contra stylum iudicans, li-
tem suam faciat, prout à contumacia excusatur
non citatus iuxta stylum Curiæ, & Hunnius *in
Cielopedia p. 2 tit. 2.* allegans multas decisiones, † ait 10
quod stylus iudicij obliget etiã exteros, seu foren-
ses, quoad processũ, & ordinatoria iudicij, non etiã
quoad litis decisoria, D.D. *in l. cunctos populos, cod.
de summa Trinitate, & fide Cathol.* de quo dixi *in
cap. 9. de foro comp.* † Sed quia ipse Natten. *dict.* 11
cap. 1. num. 3. & Scaccia *de iudic. lib. 1. cap. 51. n. 31.*
dicunt hodie tot cœpisse esse stylos, & opiniones
vt nullus sit stylus, nouavè opinio; ideò Gratianus
discept. forens. cap. 1. 3. à num. 12. dixit vt & quan-
doque stylus & asserta obseruantia transeat in
vim consuetudinis; sed ita si sit præscriptus, &
venerit in populi notitiam aut maioris partis; &
quia stylus non præsumitur debeat probari, sed
quando

quando tradit, Mascardus *de probat. conclus.* 1338. vbi & quod Iudex super stylo non concernente causam possit se informare nemine citato : alia
12 plura Natten. *cap. 5. à num. 4.* † Multa ergo requiruntur, vt stylus probatus dicatur, primo quod à Iudice aliquo maiori habentem potestatem condendi legem fuerit introductus. Secundo vt deducantur, & ostendantur casus in quibus dicitur fuisse obseruatum ? & argui possit, an actus sint similes, quibus censeatur inductus. Tertio vt stylus plenè, & perfectè probetur, quando respicit decisoria causæ; & propterea testes debeant cum iuramento de stylo deponere, nisi de stylo deponere, nisi stylus sit antiquus, & inueteratus, & inuariabilis; sustinetur enim si sit contra ius, quando concernit tantùm ordinem, & modum procedendi; cum tunc agatur solùm de modico præiudicio; non enim tunc requiritur vt sit obtentus in contradictorio iudicio: multa referunt ad propositum, Menochius *cons. 75. num. 93. lib. 2.* Klock. *de contrib. cap.* 20. *num.* 9. vbi *an.* 92. quod obseruantia subsequuta docet quid actum fuerit, & quid comprehendatur in generalitate, Farinacius *p. 1. decis.* 196. Meins. *tom. 3. decis. Cam. Imperial.* 14. *à num.* 13. vbi quod obseruantia subsequuta declaret consuetudinem, Alderad. Mascardi *de generali statut. interpret. conclus.* 2. *à num.* 159. & *conclus.* 3. *per totam*, Craueta *de antiquitate tempor. p. 4. §. transeo nunc ad quartam numer.* 36. & nouissime Stephanus Natten. *de Iustitia v Inerata dict. tit. 9. cap. 1. sub num.* 3. omnino videndus *in*
13 *dict. cap.* 2. & 3. † Igitur quia faciunt dicta de probanda consuetudine *sup a quæst.* 5. sub vers. *ad quintam*; ideo ad alia dubia nostræ quæstionis progrediamur.

14 Vnde infertur quod quando dubitatur de stylo alicuius Curiæ, potest Iudex se informare, nemine citato, Rota Genuensi. *in decis.* 206. aliquid per Magon. *in decis. Lucan.* 87. Riccius *dict. collect.* 794. qui alios plures congerit casus. De stylo Curiarum plenè tractauit Ioseph Ludouicus *in decis. Perus.* 96. & *Lucan.* 36. Et an stylus Iudicis delegantis attendendus sit, Franciscus Marcus *in decis.* 666. *p.* 1. ad quod applicabis nonnulla dicta *in c. 5. de reiudic.* vbi de stylo ab executore seruando; & alia tradita *in cap.* 14. *de foro comp.* vbi de stylo inter Iudicem requirentem, & requisitum. Item applicabis quæ de litteris requisitoriis latè dixi *infra sub cap.* 8. *de testibus.*

15 Sed an stylus loci contractus, vel iudicij, in cuius territorio bona sunt sita, debeat attendi, dixit Guid. Pap. *in decis.* 162. sed hoc satis percipies ex his, quæ late scribo *in cap. sanè. 3. cap. 14. cap. 17. & cap. fin. de foro comp.* vbi de foro ratione rei, contractus, delicti, Domicilij, &c. De stylo Rotæ scribit videndus ad casus idem Riccius *collect.* 1404.
16 † Qui idem *in collect.* 1838. ad textum *in l. quæ sit longa consuetudo in cod.* dicit quod stylus facit legem. Et ob id qui in precibus non narrat, quæ sunt de stylo Curiæ, faciat gratiam subreptitiam, & vitiosam, ad tradita *supra in cap.* 3. 8. 17. 19. 20. 23. 27. & aliis *de rescriptis* : alia refert videnda idem Riccius *de stylo Sacr. cons. Neapol.*

17 Qui etiam *in dict. collect.* 1404. aliqua præscribit de examinandis testibus hic in partibus Hispaniæ virtute litterarum remissorialium Rotæ; de quo stylo videbis quæ dixi latè *in cap. fin. de libelli oblat. quæst. 4. §. 9. à num. 14. ibi à num.* 16. vers. *ad secundam* : vbi de stylo procedendi virtute aliarum litterarum compulsorialium : *Alia de consuetudine loci, originis, contractus, & iudicij noto infra sub cap. 6. hoc tit.* ibi videnda.

De differentia quam inter se habent consuetu- 18
do, vsus, & mos, dixi *supr. Rub. de constit. quæst.* 2. sub vers. *ad secundam* in fine verbo, *& sic posses dubitare.* Et pro ampliori huius Rubricæ, & tituli materia, adiunges quæ nouissimè congerit ex bonis litteris Solorzano *emblema* 43. *tempori cede*; sed quia stylus, consuetudo, & obseruantia differunt, vt tradit Menoch. *lib.* 2. *præsumpt.* 8. ideo dices primo quod stylus sit in scribendo, consuetudo in aliis actibus. Secundo quod stylus propriè versetur circa modum procedendi in iudicio consuetudo verò circa definitionem, & decisionem causarum, & quod stylus impropriè versetur circa decisoria causæ. Tertio differt à consuetudine, eo quod stylus sit particularis consuetudo generalis, quæ inducitur ex actibus populi, & quod stylus nihil aliud sit, quàm praxis Curiæ recepta, ac obseruata, & quod licet obseruantia sumatur pro consuetudine, vt *in l. cod. quæ sit longa consuetudo*, propriè tamen factum respicit, & concernit vsum alicuius iudicij, vel tribunalis. Vsus enim non tam de frequentia actuum, quàm de singulis actibus dici potest; mos verò non dicetur propriè de vno actu, sed de frequentia actuum. Aliquid dico *infra in cap. fin. de differentia inter non vsum & desuetudinem.*

Ad secundam quæstionis partem videtur vt ad 19
probandum stylum, debeat fieri illis probationibus quibus debet probari consuetudo; ideo præhabitis quæ Mascardus iam adductis dicit de stylo probando *de probat. conclus* 1338. dicit idem Natten. *dicto cap. 1. sub num.* 7. vt etsi stylus, seu obseruantia, quatenus transitum fecit, seu in vim consuetudinis transiuit, satis difficulter probari queat tamen facilius tanquam respiciens ordinatoria iudicij, & consuetudo vera respiciat decisoria, quia stylus, vt dictum est à Iudice, consuetudo verò à populo sed ait in vtroque requiri vt & stylus, & consuetudo sit inuariabilis : quippè cum ex actibus difformibus, & variis nullus sequatur effectus, vt dixi *quæst.* 1 & dicit idem Natten cum Craueta *cons.* 313. *num.* 4. si quidem vt ait Bald. *in l. 1. col.* 13. *cod. qui admitti &c.* non possit formale, & certum esse quod non est fixum, sed in se habet varietatem & deformitatem : nam vbi non est vniformitas, ibi de præterito ad præsens, & è contra nihil inferri possit, idem Bald. *in l. si fundum, cod. de rei vin. dic.* docent prædicta Meisner. *tom. 3. decis. Camerali Imper.* 18. *à num.* 36. cum aliis quæ congerit Mynsinger. *singul. 6. obseru.* 42. vbi ad propositum docet ex actibus populi differentibus, non probari consuetudinem : *vide aliquid sub. q.* 6.

Ad vltimam quæstionis partem; licet Bartol. 20
in l. de quibus num. 22. dicat credendum esse Aduocato præcellenti, siue Doctori attestanti de consuetudine & stylo & ita teneant Mascard *supra*, & Gomez. relatus à Villabos *in summ. tom. 1. tr. 2. diffic. 39. num.* 11. vbi adducit Iasonem, Nauarrum & alios relatos à Mascardo tenentes contrarium Ego inquam dico vt in foro externo verior sit sententia negatiua ex iam dictis vers. *ad quintam*, & hic in vers. *multa*; nisi tamen attestarentur de consuetudine illius loci in quo Aduocatum vel practicum : agit ita Stephanus Natten. *suprà in dicto cap. 1. tit. 9. sub num.* 7. aliter non inquam existimo credendum quantumuis Christianeus *volum. 1. decis.* 185. *num.* 30. vt ipse refert *dict. c. 1. sub num.* 6. docet vt si valde sit peritus Aduocatus vel

vel pocurator attesteturque ita esse cõsuetudinem non specificando actus, vel tempus valeat eius depositio. Solùm ergo crederem cum Sanchez credendum esse Doctori testanti de consuetudine præsumptiuè, non concludenter, ita *tom. 2. de matrim. lib. 7 disp. 16. num.* 8. Salas *de legib. disp.* 19. *sect.* 18. Diana *p. 6. tract. 5. res.* 28. vbi decisum refert in vna Rom. Thesauri 1606. Iulij coram Gregor. XV. *decis.* 278. *num.* 5. & in vna Parmens. die 14. Aprilis 1600. coram Seraphino *decis.* 1349. *n.* 5. & in vna Pecuniariæ die 25. Iunij 1602. coram Coccino apud Duraodum *decis.* 137. *n.* 27. idemque existimo de glossa attestante, vt æquiparet
11 Natten. *dict. num* 7. † Et licet etiam in foro conscientiæ idem dicant nonnulli, sed Granado *in p. 2. D. Thomæ controuers. 7. tract. 3. p. 2. disp. 16. sect. 11. num.* 12. vbi ait ait vt testimonio præcellentis Doctoris affirmantis esse consuetudinem, non seruandi legem, sit standum; sic vt possit lex sine scrupulo non seruari: ita etiam dicunt plures recentiores vt Suarez *lib. 7. cap. 11. de legib. num.* 8. Salas *eodem tract. disp.* 19. *sect.* 19. *num.* 108. idem Diana dicens hanc sententiam valdè probabilem; itavt illi possit credi quantumvis consuetudo sit contra ius, seu abrogandam legem, probans cum Granado ex eo quia authoritas vnius præcellentis Doctoris rem facit probabilem quandiu oppositum apertè non constat: & sic si testatur esse sufficientem consuetudinem ad cessationem legis, id esse probabile, reputant, dummodo contrarium non probetur clerè ac proinde non seruari dicunt; sed tu cogita in hoc foro per proximè dicta de foro externo.

AD TEXTVM
IN CAPITE I.
De Consuetudine, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Consuetudo qua grauatur Ecclesia improbatur.*

2 *Consuetudo quod Clerici in maioriis succedant seu liget Clericos ad testandum, an valeat.*

3 *Consuetudo Deo, & rationi obsistens, non valet.*

4 *Consuetudo inductu in bonum commune, etsi minus principaliter lædat Ecclesias, sustinetur, & sic valeat, illa, qua inductam sit, vt emphyteuta Ecclesiæ, non cadat emphytheusi, etiam si vltra triennium, pensionem soluere omiserit; & quod sit valida qua decimas, & oblationes tollit.*

1 TExtus iste, dum improbat consuetudinem, quâ grauatur Ecclesia, potest exornari satis ex notatis *in cap. 3. 4. 5. pen. & fin. hoc tit.* & comprobari potest ex notatis *supra in cap. quæ in Ecclesiarum 7. & in cap. Ecclesia Sancta Maria* 10. *de constit.* cum his, quæ dico *infra in cap. 2. de iudic. quæst. 3. & in toto cap. 8. eodem*, vbi plura de consuetudine improbata, si lædat Ecclesiæ, aut Clericorum immmunitatem de quo etiam alibi pluribus in locis *sub eodem tit. & in tit. de foro comp.* Quare ad materiam huius textus leges Azor. *lib. 5. moral. cap. 27. cum sequentibus*, Vasquez 1. 2. *quæst. 96. art. 6. disp.* 167. *cap.* 1. Salas *de legibus disp. 19. per totam, & disp. 13. sect.* 7. Donel. *lib. 3. commentarior. cap.* 10. Balboam *in dict. cap. 2. & cap. 8. de iudiciis*: multis comprobat Barbosa *hic num. 1. & 2.* & hanc partem præter illos defendunt Dueñas *regula* 143. & cum infinitis aliis Gratianus *reg.* 115. per textum nostrum, & *in cap. 3. nouit, cap. grauamen de sent. excommun. cap. cum causam de re iud. in extrauag. 11. hoc tit.* & per iura Regni *in l. 4. tit. 2. lib. 1. & l. 3. tit. lib. 1. recop. & in l. 2. & tit. 9. p. 1.* vbi Gregor. Lupecius, & ex textu, vbi Philippus, Decius *in auth. cassa cod. de Sacrosanct. Eccles.*

Sed an valeat cõsuetudo quod Clerici in maioriis non succedãt, tanquam inductiua grauaminis, videndus est Paulus de Castro *cons.* 164. *num.* 3. *lib. 2. in præsenti causa, quis vocatur.* Et an liget Clericos ad testandum, & qualiter Molina *de primog. lib. 2. cap. 10. num.* 53. cum aliis ad quod applicabis plura, quæ dico, *in cap. cum in officiy*, & *alibi infra de testam.* † Etenim consoetudo Deo, & rationi obsistens non valet, vt per Burgos de Paz. *in l. 1. Tauri num. 300. &* 302. cum aliis: alia inquam in corroborationem de statutis lædentibus Ecclesiis, ac de eorum improbatione adducit idem Gratianus *dict. reg.* 115. ac idem de constitutionibus *à num.* 1. vbi *sub num.* 18. miratur hodie sine consuetudine videris Ecclesias, Clericos, res quæ Ecclesiasticas grauatas nesciens quo iure & ego nescio cum his temporibus in peius processerit, ad quod applicabis relata iura *in num.* 1. & quæ in illis latissimè dixi, vt *in dict. cap. Ecclesia Sancta Maria de constitutionibus.* 2 3

Cumque hic Barbosa *hic num. 2. 3. & à num.* 4. affirmet quod consuetudo, qua inductum fuerit, quod emphytheuta Ecclesiæ non cadat emphytheusi, etiam si vltra trienoium pensionem soluere omiserit sit valida; & dicat *dict. num.* 4. qood sit valida consuetudo, quæ decimas personales, & aliquando prædiales primitias, & oblationes, vel quæ in simplicibus beneficiis tollit necessitatem residendi, etsi Ecclesiis sit onerosa; ideo cum alia in contrarium adducat resoluit textum nostrum in verbo *remittere*, & in verbo *inducere noscuntur* procedere, ac loqui in consuetudine, quæ ex nulla causa potest onestari quæque directe, & principaliter grauat Ecclesiæ; quod si sit inducta in bonum commune. etsi minus principaliter, & indirectè lædet Ecclesias tunc validam esse: argum. eorum, quæ dico *infra in cap. si diligenti de foro competenti.* 4

AD TEXTVM
IN CAPITE II.
Ex Litteris, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Possessio traditur per terra scoeationem, & datur queis absque acta corporeo, n. & 6.*

2 *Consuetudo valet per quam Ecclesia, vel locus religiosus acquirit Domicilium, & possessionem rei sine solemnitate legali.*

4 *Missus*

4 *Missus in possessionem ex primo decreto elapso anno, statim legis imperio constituitur verus possessor.*
5 *Possessio transfertur per solam clausulam constituti, & per reseruationem vsufructus.*
6 *Lex potest absque actu corporeo communicare possessionis effectus.*
7 *Dominium, & possessio quid, & quæ differentia inter vtrumque remissiuè.*
8 *Possessoria remedia competunt illis, in quos possessorio legis ministerio transfertur.*
9 *Consuetudo, aut lex potest introducere, vt maioratus possessio transferatur in successorem absque vllo actu apprehensionis corporali: idem de hæreditate*, n.55.
10 *Possessionis, & Dominij traditio remissiuè.*
11 *Possessio solo visu procuratori non traditur, nec nuncio. Et nùm de beneficio fiat solo conspectu* n.23.& 25.
12 *Melioratio vt sustineatur, satis est traditio alicuius rei, etiam in Maioratibus. Et nùm per traditionem melioratio tertij fiat irreuocabilis facta sub conditione per contractum inter viuos remissiuè*, n.13.
14 *Donatio tertio facta absque traditione, nùm valeat.*
15 *Dominium transit absque traditione ex pacto*, l.quoties cod.de donat.
16 *Princeps sine traditione transferre potest Dominium siue titulo venditionis, donationis, aut priuilegij.*
17 *Emptor primus, qui speciali iure acquisiuit Dominium absque traditione, præfertur emptori posteriori, cui primo data est possessio, & vide*, infra n.44.
18 *Dominium transfertur absque noua traditione ex pacto adiectionis in diem, vel legis commissoria, sed non ex pacto retrouendendi: & quæ ista sint pacta remissiuè?*
19 *Collatio Canonica absque corporali apprehensione, ius perfectum tribuit beneficiato post acceptationem: vbi an ante possessionem queat administrare*, n.20.
21 *Possessio beneficij non transfertur per solam inuestituram, nisi fiat per traditionem annuli, vel per impositionem pilei.*
22 Cap.si quis deinceps 16. q.7.
24 *Traditio instrumenti num inducat acquisitionem possessionis remissiuè*, & num. 47. *affirmatiuè.*
25 *Beneficij possessio acquiritur extra eius conspectum, quoties per pestem, aliamve iustam causam non est tutius accessus ad illud.*
26 *Dominium, & possessio, quando ex titulo contractæ societatis absque traditione acquirantur.*
27 *Hypothecæ ius an sine traditione transeat remissiuè.*
28 *Seruitutum traditio qualiter fiat incorporalibus remissiuè.*
29 *Titulus solus sine traditione transfere Dominium in Ecclesiam, & in relictis fauore piæ causæ, & ciuitati*, n. 30. *fallit in eius procuratore*, n.34. *& in Clericis*, num.35. *& cum venditur res aliena*, n.39.
31 *Spiritualia sine traditione transferuntur.*
32 *Fiscus sine traditione, statim acquirit Domininium bonorum caducorum: quid in donatione, vel ex pacto*, n.33.
34 *Votum Religionis non transfere Dominium absque traditione.*
36 *Publiciana in quasi Dominio, quando transferat possessionem.*
37 *Dominium transfertur rei, soluto pretio, seu habita fide de eo: quid in permutatione*, numero 38.
39 *Dominium rei alienæ legata non transfertur in legatarium.*
40 *Ecclesia quamtumvis ad acquirendum sine traditione sit priuilegiata, sed non sic improbando Dominio.*
41 *Possessio in Ecclesiam sine traditione non transfert, etsi aliter de Dominio*, n.48.
42 Glossa in cap.mulier 18.q.3.
43 *Possessio non dicitur absque traditione transferri, quoties absque ea Dominium transfertur.*
44 *Traditio rei an operetur prælationem illius, cui tradita est.*
45 *Traditio rei propriæ tanquam si aliena esset, non transfert Dominium.*
46 *Possessio quibus modis probetur remissiuè: & quod probetur per instrumentum*, n.47.
48 *Possessio in hæredem, nùm sine apprehensione transferatur*, n.49.50.51.& 52.
53 *Possessio in hæredem, dicitur noua possessio.*
54 *Hæres dicitur possidere animo, & corpore alieno, videlicet Coloni, etiam si actualem possessionem, non sit adeptus.*
56 *Fictionis materia, vbi tractatur remissiuè.*
57 *Possessio ficta, multis in casibus datur, quæ quasi possessio vocatur, vt in incorporalibus.*

PROPONIT Pontifex hic quandam 1
singularem modi tradendi possessio-
nem, nempè per scotationem. † Et 2
sic dicit quod consuetudo, per quam
Ecclesia, vel locus religiosus, acquirit Dominium,
& possessionem rei sine solemnitate legali valet.
† Et sic colligit Barbosa *num.2*, cum multis ab eo 3
relatis, quod potest dari vera, & propria possessio
absque actu aliquo corporeo, seu vera, aut in-
terpretatioa de tentatiooe. † Et sic etiam contin- 4
gere, *in decis. textus in cap. contingit de dolo*, vbi
missus in possessionem exprimo decreto, elapso
anno, statim ex legis imperio verus constituitur
possessor, de quo latissimè dixi *in cap. quoniam
frequenter, §.an alius, vt lite non contestata*, vbi
videbis, † item contingere, *in decis. textus in l.* 5
quod meo 38. in princ. ff. de acquirenda posses. vbi
possessio transfetur per solam clausulam constitu-
tis &, *ibi n.fin.* sicut per reseruationem vsusfru-
ctus *in l.quisquis cod.de donat.* notans Barbosa *sub
num.5. vers. & licet.* † Quod etsi controuersum 6
sit, an lex sine corporeo actu veram transferat
possessionem, aut possit transferre; tamen à ne-
mine dubitari posse legem absque actu corporeo
communicare suos effectus ciuiles, ei, quam pos-
sessorem facit, vt præ cæteris, qui negant potesta-
tem legis ad constituendam veram possessionem
fatentur Gilqoenius, *de præscriptionib. part. 2.
memb.3. cap.11. num.5.* Auendan. *in l.45. Tauri
glossa 6. num.5.*

Vnde quia egi latissimè de possessione, & Do- 7
minio, & differentia, quæ versatur inter hæc, & de
modis acquirẽdi, *in Rub. de causa posses. & propriet.*
per tres quæstiones sequẽtes, *in c. audita 4. de rest.
spol. q.2.* quatenus egi de quæstione, an interdictum
retinendæ competat, contra quemlibet inquietan-
tem, vel molestantem; licet non asserat se possi-

dere, vbi dixi *à num.* 11. qualiter vſuſfructuarius, & vſuarius poſſideant, & *à num.* 18. quid de emphiteuta, & *num.* 19. quid de feudatario, & *n.* 20. quid de colono, *num.* 21. quid de precario, ac de aliis ideo applicabis ad materiam textus noſtri, *ibi*, & *alibi* dicta.

8 Cumque etiam hic idem Barboſa *num.* 5. probet cum multis, quod poſſeſſoria remedia, tam retinendæ, quàm recuperandæ, competant illis, in quos poſſeſſio legis miniſterio transfertur; ita etiam vt probat *num.* 6. quod & poſſint agere illi, in quos legis miniſterio, poſſeſſio transfertur remedio adipiſcendæ poſſeſſionis, & interdicto quorum bonorum ideo vt hæc omnia remedia interdictorum & vt ad alia etiam poſſeſſoria, & reſtitutoria remedia recolligas, recurres ad ea, quæ dixi ſub integro *tit. de reſtit. ſpoliator.* vbi abundè

9 tractaui. † Hæc ſunt præcipua, quæ congerit Barboſa *hic* addens *num.* 4. quod Maioratus poſſeſſio introduci poteſt, vt transferatur in ſucceſſorem lege, vel conſuetudine abſque vllo actu apprehenſioois; & ſic transferatur in hæredem abſqoe corporali applıebenſiooe, ſicut in Regno Franciæ conſtitutum eſt; ſed de hac traditione Maioratus videbis quæ benè diſputat Couar. *lib.* 3. *variar. c.* 5. *à num.* 5. vbi interpretatur textum *in l.* 45. *Tauri*, 46. *& l.* 49. *& dict. num.* 6. & verſ. *& præterea*: & de his latiſſimè Molina cum multis, *lib.* 4 *de primog. toto cap.* 12. dum agit de ea quæſtione; quare mortuo vltimo Maioratus poſſeſſore, in ſequentem poſſeſſorem Dominium, atque poſſeſſio ciuilis, & naturalis bonorum Maioratus, ipſo iure transferantur, latè agens.

10 Quare iam pro ampliſſima tractatione huius textus noſtri, videbis ad materiam Azor. *lib.* 1. *moral. cap.* 32. Molin. *de Iuſtitia, & iure tom.* 1. *tract.* 2. *diſp.* 13. *de requiſitis ad traditionē*, Dominij Trullenque *in opere morali lib.* 7. *dub.* 4. & Anton. Fabr. *de erroribus pragmaticorum decade* 75. vbi congerit plura de apprehenſione poſſeſſionis ſioe tactu. Et leges in Doctoribus ſtatim citandis quæſtiones accommodatas ad huius textus materiam.

11 Poſſeſſio an ſolo viſu tradatur, tractat Zeuallos, *in pract. quæſt.* 797. & melius *quæſt.* 156. vbi poſtquam egit de quæſtione, vtrum per procuratorem ex clauſula conſtituti, quæratur Domino poſſeſſio, ad vtramque partem agens in verſ. *& verum*, allegat diſputantem Menchacam, *lib.* 3. *de ſucceſ. creatione* §. 21. *num.* 229. qui negat viſu ſolo poſſeſſionem tradi procuratore; ſeu nuncio: & pro hac ſententia adducit textum *in l.* 3. §. *Neratius ff. de acquirenda poſſeſ.* & ſequitur Anton. Gomez videndus *in l.* 45. & pro hac parte eſt textus *in l.* 6. *tit.* 30. *p.* 3. vbi conſtituitur diſtinctio.

12 An in melioratione ſit neceſſaria traditio vniuerſalis, vel ſufficiat alicuius rei: & quid in Maioratu, Gutierrez, *lib.* 3. *pract. cap.* 65. qui diſputans longè, docet affirmatiuam contra alios, *à num.* 10. qui etiam *in quæſt.* 66.

13 † agit de illa, an melioratio tertij facta ſub conditione per contractum inter viuos, efficiatur reuocabilis ſtatim per traditionem veram, vel factam; quas benè diſputat pro *legib.* 44. *tauri*, *& l.* 4. *tit.* 7. *lib.* 5. *recopilat.*

14 Donatio tertio facta abſque traditione, an tranſeat in eum ſicut ei acquiritur actio perſonalis, & contra alios affirmatiuam tenentes eſt, *ex l. quoties cod. de donat*, *ex l.* 1. *cod. de donat.* quæ ſub modo ex *l.* 7. *tit.* 4. *p.* 5. negatiuam docet Couar. legendus, *lib.* 1. *var. c.* 14. *à n.* 3.

15 Dominium an in Eccleſiam tranſeat abſque traditione ex pacto, *dicta leg. quoties Cod. de donat.* affirmat idem Couar. *dict. lib.* 1. *variar. cap.* 14. *n.* 14. *ex textu in l. vltim. cod. de Sacroſanct. Eccleſ. & textu optimo in l. ſi partem in fine ff. quemadmodum ſeruit. amittantur.* Et ipſum Couar leges pro intellectu *dicta l. quoties*, nonnullas quæſtiones agitantem, *lib.* 2. *variar. cap.* 19. vbi *num.* 4. diſputat an in Eccleſia, Eccleſiaſticiſve perſonis vendentibus, locus ſit deciſioni, *dict. l.* & affirmat.

16 † Et *ibi num.* 3. latè examinat aliam quæſtionem, an Princeps venditionis, donationis aut priuilegij titulo Dominium transferat ſioe traditione, & affirmat in priuilegio, & non ſine controuerſia in contractibus.

17 † Item ibi *num.* 2. agit de alia, an eadem res duobus vendita; quorum prior Dominium ſpeciali iure acquiſiuit abſque traditione, is præferatur poſteriori, cui reali facta fuerit traditio: ſic per gloſſam *in cap. ſi tibi abſenti de præb. lib.* 6. affirmat.

18 Dominium an transferatur abſque noua traditione ex pacto adiectionis in diem, vel legis commiſſoriæ, ac pactum retrouendendi, longè diſputat Couarru. *lib.* 3. *variar. cap.* 8 *à n.* 1. vbi in pacto adiectionis & legis commiſſoriæ affirmat *n.* 1. & *n.* 2. negat in pacto de retrouendendo, de quibus pactis duobus dico latè de lege commiſſoria *in cap. ſignificante* 7. *de pignoribus*, de retrouendendo *in cap. ad noſtram*, 5. *de emptione, & venditione.*

19 Collatio Canonica abſque corporali apprehenſione, an ius perfectum tribuat poſt acceptationem affirmat Couar. *dict. lib.* 3. *variar. cap.* 16. *à n.* 1. *ex textu in dicto cap. ſi tibi abſenti de præbend. lib.* 6. vbi *num.* 13. ait quod poſſeſſio beneficij apprehenſa ipſa Eccleſia, à qua titulum, & nomen habet beneficium, transfert etiam poſſeſſionem omnium rerum ad beneficium pertinentium.

20 † qui etiam diſputat *à num.* 6. an habens Canonicam collationem, poſſit adminiſtrare propria apprehenſione, ante apprehenſionem poſſeſſionis; ad quæ adiunges quæ *infra* dico *in tit. de conceſſ. præb. & de inſtitutionibus.*

21 Poſſeſſio beneficij an per inueſtituram tradatur hic mouet Barboſa *num.* 7. per gloſſam hic *ſignum* in verb. *inueſtitura*, remittens ſe ad Tyraquellum plures allegantem *la mort in præfatione decl.* 1. *n.* 5. ſed leges Couarruu. *dict. lib.* 3. *variar. cap.* 16. *n.* 10. & tu videbis quæ dico *infra de conſtitutionibus*; & io terminis intelligens gloſſam *hic* Balboa *in c.* 3. *de except. à n.* 8. 9. *&* 10. dicit per inueſtiturā non transferri poſſeſſionem niſi fiat per traditionem, annuli, vel per impoſitionem pilei,

22 † ita etiam intelligens textum *in cap. ſi quis deinceps* 16. *quæſt.* 7. qui docet inueſtituram eſſe ſignum adeptæ poſſeſſionis aliàs enim ſolùm habere vim collationis, & inſtitutionis Canonicæ iuxta textum *in dicto cap.* 3. *de except. & in cap. pro illorum de præbend.* ſic cum Rebuff. *de pacificis poſſeſſoribus num.* 152. Staphileus *de ſpectatiuis num.* 21.

23 † Vbi etiam addit an talis poſſeſſio poſſit in conſpectu apprehendi, *num.* 11. intelligit textum *in l. clauibus ff. de contrahenda empt.*

24 † & *num.* 12. diſputat de alia, an traditio inſtrumenti inducat acquiſitionem poſſeſſionis, vbi intelligit textum *in dicta l.* 1. *cod. de donat.* vbi in verſ. *acquiritur.*

25 † Dicit quod acquiritur beneficij poſſeſſio extra eius conſpectum, quoties per peſtem, aliamvè iuſtam cauſam non eſt tutus acceſſus ad illud beneficium, nec ad Eccleſiam nec ad eius aſpectum ipſum videbis plura dicentem *dict. ibi n.* 12. *& ibi n.* 13.

26 Dominium, & possessio, an acquirantur ex ti-
tulo contractę societatis absque traditione, Couar.
dict. lib 3. var. cap. 19. num. 1. videtur affirmare per
textum *in l. 2. §. fin. pro socio, & ex l. 46. tit. 10. p. 5.*
sicque amplecti omnium calculo *in l. traditioni-
bus cod. de pactis*, & per glossam r. *in dict. l. 2.* sed
in bonis acquisitis post contractam societatem vi-
detur negare, etsi lege societatis sint inter eos
diuidenda ex textu optimo *l. si quis societatem ff.
pro socio.*

27 Hypothecæ ius an sine traditione transeat, An-
tonius Gomez. *lib 1. variar. cap. 15. num. 23.* qui
28 videtur affirmare. † Vbi *num. 25.* docet qualiter
fiat traditio in seruitutibus incorporalibus: appli-
cabis quæ dixi de seruitutibus præscribendis *sub c.
de quarta 9.* & quæ requirantur *ibi sub cap. fin. q 4.
de præscript.*

29 Titulus solus sine traditione, an Dominium
transferat in Ecclesiam videtur affirmari ex iam
adductis per Couar. & ita prosequitur Gratianus
reg. 467. cum multis ab eo relatis, Bartol. DD.
per illum textum *in auth. vt Ecclesia Romana*, &
probant ex hoc nostro textu Doctores, & *ex l. fin.*
30 *cod. de Sacrosanct. Eccles.* sic affirmantes. † Quæ
conclusio ampliatur etiam in relictis fauore piæ
causæ, Tyraquel. *de priuileg. piæ causæ, priuil. 167.*
idemque esse in ciuitate, tradit Ioannes Faber. *in*
31 *§. interdum inst. de rerum diuis. num. 2.* † Item in
spiritualibus; quia ea sine traditione transferuntur
vt docent Panormit. *in cap. cum M. ferrar. de con-
stit. num. 30.* Iason. *in dict. l. traditionibus num. 20.
cod. de pactis*, Hermosilla cum multis *in l. 50. ti-
tul. 5. p. 5. num. 20. 21. 22. fol. 227.* vbi Decius, vbi
idem ait de beneficialibus, & matrimonialibus;
& quod præfertur is cui prius res donata est; idem-
que contingere in omnibus casibus, & personis
quibus Dominium absque traditione transfertur;
quia is præfertur, cui prius fuit vendita, *ibi n. 26.*
32 † Et idemque esse in fisco ad quem sine traditione
statim bonorum caduceorum transit, Iason. *in dict.
l fin. num. 7.* quippe cum de fisco ad Ecclesiam be-
nè arguatur vt patet ex nonnullis, quæ dixi *sub
tit. de præscript.* & affirmat receptum Boërius *de-
cis. 277. num. 10.* Gregor. Lopez *in l. 9. glossa mag-
33 na tit. 8. p. 5.* † Imò & Couarruu. *dict. lib. 1. var.
cap. 14. num. 14.* ampliat vt procedat non-tantùm
in donatione vera, sed & in ea, quæ oritur ex
pacto donationi priuato factæ adiecto: & plura
scribit ad propositum D. Franciscus de Amaya *in
toto titul. cod. de bonis vacantib. libro 10.* ibi vi-
denda.

34 Prædicta regula limitatur quando venditio ce-
lebratur cum procuratore Ecclesiæ, Bernardus *re-
gula 107.* Nec etiam procedit in voto; quia etsi
quis ingrediatur Monasterium, non ex eo Domi-
nium absque traditione transfertur, Bart. *in auth.
ingressi cod. de Sacrosanct. Eccles.* Castillus *in l. 45.*
35 *Tauri num. 36.* † Tertio limitatur in Clericis, in
quos absque traditione, non transfertur Domi-
nium, benè Angelus *cons. 48. quidam Franeis.*
36 *num. 3. circa finem.* † Quarto limitat benè Iason.
*in §. sed & ista quidem instit. de actionibus num. 36.
& 75.* in quasi dominio & Publiciana quando au-
tor vendens, vel donans non haberet Publicianam,
secus si eam haberet: nam tunc illa transiret ipso
iure in Ecclesiam, declarat etiam Gregor. Lopez
in l. 1. glossa fin. in fine tit. 11. p. 1. per illam legem.
37 † Quinto vt etsi regula procedat soluto pretio,
vel de eo habita fide, secus erit aliàs glossa *in d.
l. fin. verb. in rem*, & *ibi* Bart. *cod. de Sacros.* Baldus

in l. Ancillam cod. de actione vend. † Qui idem *in* 38
l. ad finem cod. de rerum permut. limitat in permu-
tatione; sed ipse *in dict. l. fin.* vbi benè Iason. *col. 3.*
contrarium tenet. † Item limitatur regula quan- 39
do donatur, seu venditur Ecclesiæ res aliena, si-
cut Legatario, in quam non transfertur Dominium
rei alienæ legatæ, glossa *in cap.* Raynaldus *de te-
stam.* verb. *medietatem*, vbi Lanfrancus *in sua re-
pet. col. 3. in fine*, Didacus del Castillo *in dict. l. 45.*
Tauri num. 37. † Octauo limitatur in eo, nempè 40
quod etsi Ecclesia fruatur dictis in regula, sed non
erit priuilegiata in probando Dominio, Gulielm.
Benedict. *in cap. per vestras*, verbo, *& vxorem no-
mine Adalasiam de donat. inter*, *decis. 5. num. 455.*
hæc omnia cum multis aliis ab eo relatis Docto-
ribus recolligit Gratianus, *supra dicta regu-
la 467.*

Dubium verò est iuxta dicta *supra in principio* 41
an etiam sicut contingit, vt Dominium in Ec-
clesiam transferatur sine traditione; sic etiam
contingat in possessione. In quo dubio Abbas
hic num. 6 negat sequitur cum multis aliis Gratia-
nus *dict. reg. 467. sub num. 10.* † Expendens contra- 42
riorum sententiam fundatam in glossa *cap. si qua
mulier 18. quæst. 3.* & Guilliem. Benedict. *supr. in
dict. cap. per vestras* verb. *mortuo*, Ioan. del Castillo
in dict. l. 45. Tauri num. 3. allegantis *dict. l. 1. tit. 11.
p. 1.* cui respondent Gratianus *supra*, & Antonius
Gomez. *in dict. l. 45. Tauri*, eam tantùm loqui in
Dominio, non possessione. † Et facit ea ratio: 43
nam quoties Dominium sine possessione in ali-
quem transfertur, non transfertur possessio secun-
dùm glossam *in l. cum duobus §§.* idem respondit
verb. *Dominium ff. pro socio*, Bartol. *in l. commissa ff.
de Publiciana*, sicut in fisco, & in re dotali, benè
ostendit Melchior Pelaez *de Maiorat. 3. p. q. 19.
num. 2. & 3.* sic videtur ex hoc textu probari ibi:
Modicum terræ. & ibi: *Quod scotatio dicitur, non
tam facta donationis, quam traditæ possessionis, sit
signum euidens*; Riccius verò *collect. 719.* ad tex-
tum *in dict. l. traditionibus*, postquam dixit quod
Dominium absque traditione non transfertur, &
posuit quinque casus, in quibus transferatur, limi-
tans illam regulam, inter quas iam relatam de
Dominio quod transfertur in Ecclesiam; dicit
contra alios, vt in casibus, in quibus transfertur
Dominium ipso iure absque traditione, etiam
transferatur possessio. Sed pro compositione sic
contendentium leges latè loquentem Gutierrez
in §. sui inst. de hered. qualit. & dif. à num. 98. & ap-
plicabis quæ ego latè dixi *in Rub. de causa possess.
& prop. quæst. 2. à num. 18.* vbi de pluribus casibus,
quibus Dominium transfertur sola voluntate Do-
mini; & quæ sint possessio, vsus, vsusfructus, &
emphyteusis &c.

Traditio rei, an operetur prælationem illius, cui 44
tradita est, etiam si alius sit tit. anterior, affirmat
textus *in dict. l. quoties cod. de vend. & in dicta l.
siue autem §. si duobus ff. de Publiciana l 7. tit. 7. p. 7.*
benè Gregor. Lopez *l. 15. tit. de las herençias, lib. 3.
fori*, Montalb. *in l. 50. tit. 5 p. 5.* vbi benè Greg. pro-
bat Gratian. *reg. 471.* vbi semel ampliat, & limitat
cum Socino, & aliis multis nouem modis *in regu-
la 22.* ipsum videbis & Hermosillam *supr. num. 31.*
† Item ipse Gratianus *in regula 472.* ponit aliam 45
regulam nempè quod traditio rei propriæ, tanquam
si aliena esset non transfert Dominium, Bart. per
text. *ibi in l. si procuratorem ff. de acquirendo rerum
Dom.* glossa *in l. eius qui in prouincia*, vbi Bart. Bald.
& DD. *ff. si certum petatur* glossa *in lege 1. ff.*

de in fficioso, & ipse Gratianus ampliat semel, & limitat, modis septem, vt per eum videbis.

46 Quod si dubites quibus modis probetur possessio, leges pleraque, quæ dixi *sub cap. licet 9. de prob.* vbi & de duobus probantibus possessionem, quis præferatur: & de hoc dubio plenè Antonius Gomezius *in l. 45. Tauri numero 195. alias numero 201.*

47 Et quod probetur possessio per instrumentum dixit Riccius *collect.* 1484. ad textum *in l. pralia ff. de acquir. possess.* vbi Doctores per instrumentum scilicet captæ possessionis. quod etiam sufficiet ad manutenendum alia, & hæc ex nonnullis decisionibus probat.

48 Possessio an transferatur in hæredem absque apprehensione, & Riccius *collect.* 940. *in l. qui vniuersas §. per colonum ff. de acquir. poss. ff.* negat transferri, nisi apprehendatur; quia licet possessio animo retineatur; non tamen solo animo adi-
49 pisci possit, de quo *alibi sub lib* 2. dixi latè. † Et ampliat procedere in filio hærede; quia in eum non transit sine apprehensione, pulchrè Ioseph. Ludouic. *decis.* 69. quæ facit ad limitationem tex-
50 tus *in l. in suis ff. de liber. & posth.* † Item dicit procedere in iuribus incorporalibus, quæ non transferuntur in hæredes, nisi apprehendantur,
51 Caputaq. *in decis.* 101. *p.* 1. † Quod limitat Riccius quando defunctus suo animo possidebat, & corpore alieno; putà per Colonum: nam tunc per ipsum Colonum dici hæredi acquiri sine corporali ipsius apprehensione, Afflictis *in decis.* 167 &
52 325. † Item limitat eo in casu, quando quis constituit se possidere nomine alicuius ac eius hæredum: nam ait transferri, licèt non apprehendatur; proptereaque posse hæredem agere possessorio recuperandæ Balbus *decis.* 12. Benint. *decis.* 12. aliter enim limitat Cardinalis Puteus *in decis.* 462. *lib.* 2.

53 Notabis verò quod possessio, quæ est in hæredem, dicitur noua possessio, vt tradit Capicius *in decis.* 1. Riccius supra vers. *ad ornatum dict. col-*
54 *lect.* 940. † Item secundo notabis quod hæres dicitur possidere animo, & corpore alieno; videlicet Coloni, etiam si actualem possessionem, non sit adeptus Magon. *in decis. Lucan.* 38. *n.* 15. quam notabis ad text. *in l. cum heredes ff. de acquirenda possess.* quæ omnia applicabis ad dictum Barbosæ
55 *hic dicto num.* 3. † Vbi dicit lege, ac consuetudine fieri posse, vt possessio in hæredem transeat sine corporali apprehensione. Ad quæstionem applicabis Pichardum *in manuduct. ad praxim p.* 2. *præcepto* 1. *à numero* 8. & 10. vbi quas actiones hæres habeat, vt exequatur hæreditarios debitores.

56 Et quia de materia fictionis solent Doctores agere occasione huius textus ideo leges quæ noto *infra in cap. præterea 40. de appellat.* imò Gutierrez *supra in dicto §. fin. à dicto num.* 68. vbi *à num* 99.
57 vt componat glossas inter se contrarias. † Dicit multis in casibus dari possessionem fictam, quæ quasi possessio vocatur, vt incorporalibus, referens nonnullos modos, quibus consequitur secundùm iam dictos, sic illam vocantem; quia etsi reuera facti possessio non sit, sit tamen talis, vt habeat possessionis effectus, qui *num.* 71. tradit quinam effectus sint isti Et hæc sufficiant sit prælibata pro materia textus nostri, quæ si extenderentur longos commentarios desiderarent. Et hæc extendo ne demorer à consuetudinis materia, quantumuis ansam ad disputandum de Dominio, & possessione ac de modis ea acquirendi Pontifex obtulerit occasionem.

AD TEXTVM
IN CAPITE III.
Ad Audientiam, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Consuetudo vt in causis Ecclesiasticis, dictum pro sententia teneatur non valet*, n. 4. & 5.
2 *Sententia à non suo Iudice non tenet.*
3 *Iustitia iustè lata ab incompetenti Iudice, potest comprobari ex eisdem actis.*
4 *Consuetudines Laicorum, non ligant Clericos* num. 5. & 6. *de eorum incapacitate remissiuè.*

TEXTVS iste dicit quod non valet consuetudo, vt in causis Ecclesiasticis dictum populi pro sententia teneatur, probat cum multis *hic* Barbosa *num.* 1. 1
† Vbi *num.* 2. præstat rationem ex eo textu; quia sententia à non suo Iudice lata nullam obtineat firmitatem. † Addens *num.* 3. quod ex eisdem actis possit sententia iustè lata ab incompetenti Iudice comprobari. Occasione horum adiunges quæ dico latè *infra in cap. at si Clerici 4. de iudic. & in toto tit. de foro comp.* fallit *in Rub. quæst.* 2. *vers. ad quartam* ibi: *Item communitas Laicorum.* 2 3 4

Sed quia ex generalitate huius textus videntur improbari consuetudines Laicorum respectu Clericorum, & rerum Ecclesiasticarum; ideò adiunges plures quæstiones, quas *suprà* notaui ante principium Rubricæ, & plures etiam, quas latè disputaui *in cap.* 8. *de iudiciis, & in cap.* 9. *de foro compet.* vbi Barbosa. Item applicabis notata *supra in cap. quæ in Ecclesiarum 7. & in cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ 10. de constitut.* vbi adduxi quæstiones plures improbantes leges statuta, & constitutiones Laicorum disponentes de Clericis, & rebus Ecclesiæ. † Et quod consuetudines Laicorum non ligent Clericos, dixit Salas *de legibus disp.* 14. *sect.* 8. 5
† De incapacitate Laicorum, tam in iudicando, quàm in aliis dispositionibus respectu Clericorum & rerum Ecclesiasticarum, videbis *in cap. nouit.* 13. *de iud. & in cap. qualiter eodem, in cap.* 1. & 2. *de foro comp. in cap.* 8. *cap. si diligenti*, & in aliis pluribus eiusdem tituli. 6

AD TEXTVM
IN CAPITE IV.
Quanto, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Ius naturale est immutabile, sicut eius auctor est immutabilis*, & n. 4.

2 *Consuetudo*

2 *Consuetudo contra ius Diuinum. & naturale improbatur? & quare* n. 3.

3 *Consuetudo eo habet vim derogandi legibus; quia ipsarum conditores Iustis de causis consentientes eidem consuetudini deferunt, quasi consensu deficiente, ea deficiat.*

4 *Consuetudo nulla queit introduci contra ius Diuinum obligans, siue positiuum, siue naturale.*

5 *Confirmationis Sacramenti, quis sit proprius minister, vbi remissiuè ad quæstiones.*

6 *Confirmans Episcopus subditos alienæ Diœcesis, num peccet, remissiuè.*

7 *Confirmari an possint filij Principum ante vsum rationis, vel si immineat mors, Et in qua ætate remissiuè.*

8 *Eligens vnum ex duobus eminentibus, quæ illicita esse videntur num peccet.*

9 *Necessitas legem non habet.*

1 TExtus iste subtilis est, & in quo plura de consuetudine aduersùs ius Diuinum improbanda exposcebat tractari; cumque talis consuetudo nequaquam valere possit, nec ea introduci, siue ius Diuinum sit, siue naturale; eo quod constet tale ius immutabile esse, §. *sed & naturalia instituta de iure naturali*, sicut & eius autor est immutabilis *cap.* 1. ibi, *incommutabilis*
2 *de summa Trinit. & fide Catol.* † ideo rectè talis consuetudo improbatur, vt apparet, latissimè ex
3 dictis *cap. pen. & fin.* † item etiam quia consuetudo eo habet vim derogandi legibus; quia ipsarum conditores iustis de causis consentientes eidem consuetudini deferunt, quasi consensu de-
4 ficiente, potestas consuetudinis deficiat, † ac subinde eum autor legis Diuinæ nunquam tale ius derogandi respectu suæ legis tribuisset, quinimo contrarium appareat ex illo Lucæ 21. *Cælum, & terra transibunt*, euenit dicendum vt nulla queat introduci consuetudo contra ius Diuinum obligans, siue positiuum, siue naturale, tradit Barbosa *in Rubrica hic num.* 8. *&* 9. & plura dixit Balboa in lectura, quam dictauit discipulis suis in Cathedra decreti Salmanticæ ad materiam de legibus, & consuetudine, de qua dico *infra sub cap. fin.*

5 Itaque; quia Barbosa hic congerit nonnulla, tam de Ministris Sacramenti Confirmationis, ac ordinis, dicens hoc non Sacerdoti simplici, sed solis Episcopis pertinere. Ideo nunc præter ab ipso relata adiunges Doctores disputantes de diuersis quæstionibus aptissimis ad materiam, & repetitionem huius textus; itaque leges Couarruu. *lib.* 1. *variar, toto cap.* 10. optimè disputantem de Sacramento Confirmationis ad interpretationem textus nostri, vbi *num.* 6. probat, quod solus Episcopus non Sacerdos, simplex sit minister huius Sacramenti; & *num.* 14. quod Confirmationis Sacramentum non possit ab alio, quàm Episcopo ministrari, etiam ratione præscriptionis immemorialis, & alia curiosa agitat, & de materia latissimè, præter Summistas, congerens plures conciliares decisiones Basilius Pontius de Leon *in suo tractatu de Confirmationis Sacramento*, quem leges *tota* 4. *part. à cap.* 1. vbi disputat de quæstione, an solus Episcopus, an etiam Presbyter sit ordinarius Minister huius Sacramenti. Et *cap.* 2. an quilibet sit sufficiens; etsi Presbyter peccat conferendo. Et *cap.* 3. an Presbyter saltem ex dispensatione possit esse Minister Confirmationis. Et *cap.* 4. an vt Presbyter possit esse Minister Confirmationis, requiratur dispensatio Pontificis, aut sufficiat Episcopi. Et *cap.* 5. & an consuetudo Græcorum in hac parte sit licita, & vnde emanauerit. Et *cap.* 6. qua ratione conueniat Episcopo esse Ministrum Sacramenti Confirmationis. Et an Presbyter possit facere chrisma, videbis Azor. *instit. moral. lib.* 5. *tom.* 2. *cap.* 1. *q.* 1. & videbis *quæst.* 4. 5. *&* 6. qui *lib.* 3. *tom.* 2. *cap.* 48. agit de potestate ordinis. Videbis ad materiam textus Chuch. *instit. moral. lib.* 4. *tit.* 11. *& lib.* 5. *art.* 3. Henriquez *lib.* 5. *cap.* 4. *cum sequent.* nouissimè disputat, ac scribens exornat Barbosa *in pastorali tota allegatione* 30. an Episcopus sit proprius Minister Sacramenti Confirmationis, latè dico *infra sub cap.* 1. *de Sacram. non iterandis.*

Episcopus si confirmet subditos alienæ Diœcesis, an peccet, Diana *pars.* 4. *tract.* 4. *ref.* 50. *& part.* 2. *tract.* 17. *miscell.* 8. *ref.* 17. & ad quæstiones bonas circa materiam videbis eum, *pars.* 3. *tract.* 4. *à resol.* 19. *vsque ad* 28. Et ad alias applicabis eum & quas dixi *sub cap.* 11. *& aliis de Episcopo ordinante alienos subditos in tit. infr. de tempor. ordin.* item & sub *tit. de qualitate, & ætate ordinandor.* 6

Confirmari an possint filij Principum ante vsum rationis, vel si immineat mors, Diana *p.* 5. *tract.* 5. *miscel.* 2. *ref.* 93. Et qua ætate confirmentur pueri *in suis annalibus anno* 7. *quæst* 4. Narbona: applicabis aliqua, quæ dico *infra sub Rubrica, & tit. de ætate ordinandor.* vbi an infantes possint tonsurari, siue ordinari; & de his agi agi infra *sub cap.* 1. *de Sacramentis non iterandis.* 7

Et in vers. ibi: *Tutius tamen est ea sine periculo; vel ex necessitate, quæ legem non habet omittere.* Per hunc textum, & *in cap. iuuenis de sponsalibus*, disputat Couarruu. videndus *in* 4. *part.* 2. §. 7. *à num.* 9. an ex duobus necessario imminentibus; quæ tamen illicita esse videntur, peccet qui alterum modo tutius elegit: vbi *num.* 10. distinguit dubium speculatiuum à dubio practico, de quo dixi aliqua *sub cap.* 2. *de prescript. & alibi.* Et applicabis quæstionem, de qua *in Rubrica de constitutionib. quæst.* 16. *à n.* 1. vbi egi de illa, quæstione, *an lex humana possit eligere minus malum, vt euitet maius.* 8

Et quia de intellectu huius textus in quantum ad improbandam consuetudinem presbyterorum volentium administrare hoc Sacramentum Confirmationis ago infra *in cap. vnico de Sacra Unctione* §. *per frontis quæst.* 8. *& de materia huius Sacramenti*, ibi de qua solent, DD. hic agere ideo ad ibi dicta te remitto, & ad ea quæ dixi de improbata consuetudine infra *in cap. fin. hoc tit. quæst.* 4. 9

AD TEXTVM IN CAPITE V.

Cum Inter, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Consuetudo per quam violatur, interdicti sententia non valet.*
2 *Consuetudo, quæ aufert censuras Ecclesiæ non valet, vel quæ mandat distributiones quotidianas dari non residentibus.*
3 *Consuetudo nunquam derogat legi, quæ habet rationem perpetuam.*
4 Cap. vnico de Cleric. non resident. lib. 6.
5 *Consuetudo potest, sicut lex introducere, vt distributiones dentur absentibus infirmis, vel ad vtilitatem Ecclesiæ.*

1 TExtvs iste probat vt non valeat
consuetudo, per quam interdicti sen-
tentia violatur; eo quod irrationabilis
sit, vt probat hic Barbosa *in fine*; quia
derumperetur neruus Ecclesiasticæ disciplinæ ex
hoc textu. Et sic applicabis quæ dico *infra cap.
ex parte hoc tit.* vt improbatur consuetudo quæ
inducit ad peccandum. Et applicabis quæ dicit
Balboa *sub cap. 2. & sub cap. 8. de iudiciis*: nam vt
2 dixi *in dict. cap. 2. sub q. 3.* † Consuetudo inducta
contra legem, rationem perpetuam habentem,
qualis est auferendi censuras in Ecclesia, impe-
diendi residentiam in ea nunquam probari potest.
Aliqua videbis *infra sub cap. fin.* Non enim in
omnibus casibus cõsuetudo poterit vincere legem
cum certum sit, vt nequeat tollere censuras Eccle-
siasticas quamvis aliàs inuentæ sint à iure positiuo,
3 vt ait textus noster quod procedit. † Nam quo-
ties lex positiua habet perpetuam rationem, veluti
immunitas, authoritas, & libertas Ecclesiastica-
consuetudo non poterit illam vincere: argum. eo-
rum, quæ dixi *supra in cap. Ecclesia Sancta Maria
de constitut. quæst. 16 in fine*, vbi egi, *An consuetu-
dine possint acquirere Principes Laici ius collectan-
di Ecclesiasticos.* Et huiusmodi sunt censuræ Ec-
clesiasticæ, in quibus consistit neruus Ecclesiæ.
4 † Et hoc modo lucem accipiunt textus *in cap. vni-
co de Cleric. non residentibus lib. 6. & cap. Clerici de
iudiciis*; non enim consuetudine fieri potest, vt
distributiones quotidianæ præstentur non residen-
5 tibus, & absentibus. † Nec obstat dicere posse id
statui lege *ex dict. cap. vnico*; quia respondetur so-
lùm *ibi* in vers. *qui verò*, proponi duos casus spe-
ciales, in quibus absentibus debentur distributio-
nes ex dispositione legis, vel propter necessitatem
corporalem; sed in his etiam casibus, id etiam
fieri poterit consuetudine, vt notat Decius *in cap.
omnes de constit. in 2. lectura num. 2.* Couarr. *lib. 3.
variar. cap. cap. 13. num. 5.* vers. *tertio eadem ratione
infertur.* Et sic in aliis casibus, vbi militat ratio
perpetua, non poterit consuetudo induci contra
legem, vt etiam patet in casu *cap. cum venerabilis
hoc tit.* Et leges Couar. *in cap. Alma Mater p. 2.
§. 1. à num. 6.* vbi quis possit decernere Ecclesiasti-
cum interdictum per textum. Sed quia ex verbis
hic, satis, superque multa generalia interdicti Ec-
clesiastici possis aggregare; ideò leges quæstio-
nem, de qua *in cap. 9. de iureiur. q. fin.*

AD TEXTVM IN CAPITE VI.

Cum Olim, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Dignitas, quæ erigitur in Episcopatu de licentia Papæ, debet erigi sine præiudicio aliorum, & saluis fauorabilibus, & rationabilibus consuetudinibus.*
2 *Dignitas Ecclesiastica dignoscitur ex consuetudine, vel constitutione Ecclesiæ; sic vt prima Dignitas sic cognoscatur, etsi aliter fuerit de iure.*
3 *Dignitas noua, vt de nouo in Ecclesia creetur, quid considerandum remissiuè.*
4 *Consuetudo facit ad præcedentiam Dignitatum remissiuè.*
5 *Consuetudo signat locum sedendi, eundi, & standi, & in omnibus: quid de primogenitura inter titulatos, & eorum præcedentiis.*
6 *Præcentor dicitur Cantor, qui in arte musica incipit in choro vulgo* Sochantre.
7 *Succentor est qui in musica respondet præcentori.*
8 *Concentor est qui in arte musica consonat præcentori, & succentori.*
9 *Primicerius quis dicatur in Ecclesia? remissiuè.*
10 *Cantor quam Dignitatem habeat in Ecclesia?*
11 *Præpositus quis dicatur in Ecclesia?*
12 *Consuetudo Regni, seu loci attenditur subsidium.*
13 *Obseruantia, seu fama loci vicini attenditur, quando dubitatur de eo, quod sit in loco contentioso.*
14 *Stylus præsumitur talis, qualis est in loco vicino, vt valeat sententia, & acta.*
15 *Consuetudo patriæ sequenda est.*
16 *Statutum castri, vel ciuitatis ambiguum declaratur per statutum loci vicinioris, loquens de materia clarè.*
17 *Consuetudine deficiente sunt obseruandæ leges Regni vicinioris in casu dubio.*
18 *Dignitates nouas nequit Episcopus constituere in aliqua Ecclesia sine licentia Apostolica.*
19 *Episcopus restaurare antiquam Dignitatem si procedat Capituli consensus, & dos congruè, assignetur.*
20 *Consuetudo attendenda respectu loci, veluti si simus in materia dotali, etiam si fiat ingenium terræ.*
21 *Consuetudo loci contractus, est attendenda in mensurando, & loci, in quo quis condit testamentum n. 22. & quid vbi sunt consuetudines diuersæ & faciat testamentum secundum consuetu-*

consuetudinem vnius loci,n.23.quid in iudicio.

1 CVM Dignitas aliqua erigitur de licentiâ
Põtificis in Episcopatu debet erigi in præ-
iudicio aliorũ, & saluis rationalibus, & approbatis
2 cõsuetudinibus,†inferẽs ex hoc textu Barbosa *n.2.*
Dignitas Ecclesiastica dignoscitur ex consuetu-
dine, vel constitutione Ecclesiæ; sic vt ea pluri-
mum operetur ad dignoscendum quænam sit pri-
ma Dignitas in aliqua Ecclesia, taliter vt potius
attendatur solitum ipsius Ecclesiæ, quàm ius
3 commune † Ex his duo considerabis, vnum de
creando Dignitatem nouam, quare applicabis
notata, *supra in cap.cum M. de constitut.* vbi de
augendo numero Canonicorum in aliqua Eccle-
4 sia. † Alterum nempè de consuetudine ad præ-
cedentiam Dignitatum; & hac occasione appli-
cabis plura, quæ annoto *infra in cap. ante pen.de maiorit.& obed.*vbi de præcedentiis inter personas,
Dignitates, & communitates, & quid in eis con-
suetudo, seu actus consuetudinarij disponant.
5 † Itaque Salgadus *de protectione Regia tom 1.p.2. cap.9. num.18. in fine*, & Barbosa *hic* cum aliis
num.3. colligunt cum Baldo per hunc textum,
quod consuetudo signat locum sedendi, eundi,
& standi. Et de iure primogenituræ inter titulatos,
ac de eorum præcedentiis, & quid possit consue-
tudo, & quid in materia sessionis locorum ea at-
tendi debeat ex Baldo, & aliis, obtinuè Mastril-
lus *de magistr.p.4.cap.14.* quam videbis ad plura:
adiunges quæ tradit Barbosa *de potest.Episcopi p.1. tit.3. c.8.à num.64.* vt quod consuetudo seruanda
sit in honoribus deferendis, idem *hic num.10.* ait
quod quisque honorandus est secundum Dignita-
tem ex Tyraq.*de nobilitate sub cap.20.*

6 Ibi in vers.*præcentorem*, & ibi: *Dignitatem, quam habent alij præcentores*, quis sit *præcentor.* Azor.
lib.3.moral. c.22. & *vocabularium vtriusque iuris*;
verb.*præcentores* ex textu nostro, & *ex cap. clericus 21. dist.* dicuntur cantores, qui in arte musica
incipiunt in choro in Ecclesia collegiata, vt hic,
quorum duo sunt genera cantorum in arte musi-
ca, præcentor qui vocem cantando præmittit,
7 vulgo *Sochantre.* † Et succentor qui subsequen-
8 ter canendo respondet, † & additur concentor;
qui consonat prædictis: vnde cum multis ab eo
relatis leges Barbosam, *p.1. iuris Ecclesiastici*
9 *cap.28.* † Vbi agit de primicerio cantare, & præ-
posito, & quæ officia peragant in Ecclesiis; &
*num.10.*vbi dicit quod præcentor, & cantor, idem
sunt, quod primicerius, vbi *num.11.* dicit quale
10 sit officium succentoris † & *n.12.* Cantor quam
Dignitatem habet; item & *à num.14.* † Præpo-
11 siti quod officium, seu Dignitatem habent, vbi
leges & plures ab eo relatos, de quo leges quæ dico
*sub cap.1.de ætate ordinandor.*vbi de præposito,&
in cap.1.de officio Primicerij vbi de præcento cantore succentore & concentore latè.

12 . In vers.*in aliis Ecclesiis Anglicanis*,notat plura
Barbosa *hic* ex multis ad probandum quod con-
suetudo Regni, seu loci attenditur in subsidium.
13 † Et quod fama, aut obseruantia loci vicini at-
tenditur quando dubitatur de eo, quod fit in loco
15 vicino, vt valeat sententia, & acta. † Et quod
consuetudo patriæ sequenda sit ad ornatum ho-
rum, adiunges quæ dixi *supra in c. quod clerici 9. de foro comp.*& *ibi q.3. vbi an consuetudo loci seruanda sit in concernentibus processum.*Item appli-
cabis quæ dixi de *viciniis in cap. quosdam 7. & in cap.quanto de præsumpt.*

Et sic etiam aliis probat statutum castri, vel 16
ciuitatis ambiguum declarari per statutum loci vi-
cinioris, loquens de materia distincta, & clarè
quoad ea quæ sint intacta, & determinata à iure
communi, vel consuetudine. † Et addit quod 17
deficientè consuetudine sunt obseruandæ leges
Regni viciniotis in casu dubio, & secundùm eas
Iudicandum. Et sic hac occasione adiunges quæ de
stylo dixi *supra sub Rub.in fine*,& ad quas leges re-
currendum sit deficientibus municipalibus leges
quæ plenè dixi *in cap. 55. de testibus quæst.1. in fine.*

Et etiam pro exornatione huius textus adiunges 18
quæ noto; *infra in cap. cum dilectus 8*, vbi dicit
textus quod consuetudo, est optima legum in-
terpres.

Et ibi glossa *concessimus*, notat Barbosa *num.7.* 19
quod Episcopus non potest constituere nouas
Dignitates in aliqua Ecclesia, vel Cathedrali sine
authoritate Apostolica. † Vbi adducit Felinum
dicentem *in cap. cum accessissent à num. 14. de constitut.* quod Episcopus potest antiquam Dignita-
tem restaurare, si accedat Capituli consensus; &
congrua dos assignetur; & sic adiunges quæ ad-
duxi supra *in cap.cum M. ferrar. de constitutionibus* vt notaui, *supra in princ.*

Consuetudo an sit attendenda in materiâ præ- 20
cedentiæ notaui, *supra à num.1.*vt propriè repe-
tas, de quo Diana *part.6. tract.5. res.29.* sed latè
dico, *infra in dicto cap.antepen.de maioritate, & obed.* & de consuetudine attendenda respectu
loci, applicabis glossam *cap. nonnulli de rescript.*
& quæ docet Riccius *collect. 2057. ad text. in l.1. cod. de summa Trinitate, & fide Catholica*, vbi
exemplificat, dicens, quod si sumus in materia
dotali, vt in lucro dotis sit attendenda consuetudo
in ciuitate Originis vxoris, quod limitat, *ibi*,cum
Francisco Marco *in decis.66.* Vbi vt seruetur loci
viri consuetudo, si adsit in ciuitate viri, quod
lucratur tertiam, vel nihil si mulier decedat sinè
liberis. † Et quod sequatur consuetudo loci con- 21
tractus, etiamsi fiat iugerum terræ sitæ in aliquo
alio loco: nam in mensurando est attendenda
consuetudo loci contractus: sic cùm Pedemont.
decis.114. etsi Dominorum pars contrarium te-
nuerit.

Item quod sit attendenda consuetudo, in quo 22
quis condit testamentum, etiam quoad bona, quæ
non in loco conditi testamenti sunt.

. Et propterea si sunt consuetudines diuersæ in 23
duobus locis, in quibus bona possideat testator,
& faciat testamentum secundùm consuetudinem
vnius loci, tunc testamentum operetur suum effe-
ctum, etiam quoad bona sita alio in loco, vbi
diuersa est consuetudo. † Item quod in litis ordi- 24
natoriis, & in appellatione, quæ etiam est de or-
dinatoriis, sit seruanda consuetudo loci, iudicij,
etsi in decisoriis sit seruanda ea, quæ est loci
contractus. † Et applicabis quæ de stylo dixi *su-* 25
pra sub Rub.in fine.

AD TEXTVM
IN CAPITE VII.
Cum Venerabilis, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Consuetudo efficère nequit, vt quis dimittat Dignitatem sine licentia superioris.*
2 *Electus nequit administrare, non habita confirmatione, nec electus in Episcopum, dum litteræ expedita non sunt, remissiuè.*
3 *Consuetudo publicâ faciendi actum, excusat à delicto, etiamsi ea sit irrationabilis, vel reprobata à lege, & à pœna temporali, sed non ab æterna*, n. 4.
5 *Consuetudo non valet contra legem expressè consuetudini derogantem, nisi inducta sciente, & patiente Papa, vel superiore.*
6 *Priuilegia debent attendi strictè, quantumuis minime lædant.*
7 *Priuilegium non subdito concessum, vbi agitur de modico, reuocari potest.*
8 *Papa, vel Princeps scribens cum intentione præiudicandi, si non apparet de quantitate, intelligitur de minori, & paruo præiudicio.*

1 DVo distincta dicit textus hic, nempè
vt quis non possit dimittere Dignitatem sine Superioris licentia, nec id
aliqua induci consuetudine. Ad hoc
adiunges quæ dico *infra de renunciat.* de qua nonnulla *in cap. 2. & 3. de restit. spol.* & applicabis nonnulla de textu *in cap. si diligenti de foro comp.* vbi
Clericus nequit proprio suo foro renunciare, de
quo etiam *in cap. 1. eodem*, vbi qualis assensus peta-
2 tur. † Aliud nempè dicit vt non possit electus
administrare, non habita confirmatione, à Superiore. Occasione horum adiunges quæ *infra* latissimè dixi *in cap. 9. & cap. 15. de electione*: vbi an
electus in Episcopum queat administrationi sé
ingerere litteris non expeditis & præsentatis. Et
applicabis nonnulla, quæ *supra* dico *sub cap. 1. hoc tit.* vbi an sine traditione possessio, seu Dominium
transferatur in Ecclesiam.

3 Et Barbosa *hic num. 4.* in glossa *emigrasse*, & ibi
sed forte, notat quod consuetudo faciendi actum,
si publica sit, excusat à delicto; quamvis consuetudo irrationabilis sit, vel reprobata à lege, aut
4 etiam iniusta, saltem in foro contentioso. † Et
quod consuetudo iniusta quoad forum temporale
valeat mero iure, & excuset à pœna; secus de æterna, & Diuina, multis comprobans; ideo applicabis
notata *infra in cap. penult.* vbi de improbata consuetudine ratione peccati. His etiam per hanc
glossam adiunges Couar. *in cap. quamvis pactum de pactis lib. 6 2. p. cap. 2. §. 7. à num.* 11. vers. *quid de consuetudine*, vbi agit de quæstione an consuetudine blasphemandi excuset à pœna exteriori.

5 Notat etiam Barbosa per hunc textum, & glossam *num. 5. & 6.* quod consuetudo non valet contra legem expressè consuetudini derogatam, nisi
quando est inducta, sciente, & patiente Papâ, vel
illo, qui legem potest tollere. Et quod consuetudo futura nequit etiam procedere aduersùs legem, quæ ipsam consuetudinem simpliciter improbauit, vt multis probat, quibus adiunges quæstiones sequentes quæ dico *infra* de lege abrogangante consuetudinem, & de aliis *in cap. fin. hoc titul.*

Et ibi in vers. *sine præiudicio alieno*, notat Barbo- 6
sa *num. 6.* quod priuilegia ita sunt restringenda, vt
attentis & maturè perpensis verbis & mente concedentis in ea accipiantur sensu qui minus alterius
verbis lædat. Quare adiunges notata *suprà* de restrictione rescriptorum *in cap significante, cap. Rodulphus, cap. significauit de rescriptis*: alia dicit
idem Barbosa *hic num. 8. & 9.* vbi ex glossa *hic*
præiudicium, verb. *quia pro modico.* † Dicit priui- 7
legium non subdito concessum, vbi agitur de modico reuocari posse. † Item quod quando Papa, 8
vel Princeps scribit cum intentione præiudicandi,
si non apparet in quanta quantitate sit interpretandum in minori, & paruo præiudicio, &c. Ad quod
exornandum adiunges notata *infra in cap. dilecti 6. de donationibus, & in cap. ex parte de censibus*, vbi
in quibus fiat interpretatio plenissima, & in quibus mediocris, aut minima.

AD TEXTVM
IN CAPITE VIII.
Cum Dilectus, hoc Titulo.

PRÆMISSVM

SVMMARIVM.

1 *Consuetudo est optima legum interpres est priuilegiorum, scripturarum, contractuumque.*
2 *Consuetudo & rei natura dant interpretationem dispositioni simplici.*
3 *Consuetudo interpretatiua tanti effectus est, vt vnico introducatur actu nec oportet vt sit præscripta.*
4 *Consuetudo parem vim habet cum lege, habet vim pacti, fortiorque ea est.*
5 *Consuetudo facit licitum quod aliàs erat illicitum.*
7 *Consuetudo potest inducere vt vna Ecclesia de gremio alterius teneatur sibi Prælatum eligere.*
8 *Consuetudo nùm possit tollere libertatem in eligendo, vel restringere ad certas personas.*

PRobatvr ex hoc textu vulgatissi- 1
mum quoddam axioma, nempè quod
consuetudo est optima legum interpres, & inde probari vt sit etiam interpretatiua priuilegiorum, & scripturarum, & contractuum quæ facit partes contrahere secundùm
eam. † Ita vt vulgò dici soleat quod consue- 2
tudo & rei natura dant interpretationem dispositioni simplici: sic recolligit cum multis ab eo relatis Barbosa *hic à num. 6.* qui *sub num.* 8. di-
cit vt sic tanti effectus hæc consuetudo inter- 3
pretatiua, quod ex vnico actu inducatur nec oporteat esse præscriptam. Quibus omnibus addo
Dianam *p. 6. tract. 5. ref. 24.* vbi dicit duplici modo
intelligi

intelligi regulam, *Quod consuetudo habet vim interpretandi legem.* Item applicabis alia notata *supra in cap. cum olim 6. hoc tit.* vbi quod consuetudo est attendenda respectu loci, & vicinitatis. Et quod consuetudo sit interpretatiua priuilegiorum, & contractuum, atque optima legum interpres; & quod quælibet dispositio recipiat interpretationem ab ea, faciatque contrahere partes secundùm eam: benè ex multis Barbosa *axiom. 56. n. 48. & fin.*

4 Item addit Barbosa *hic num. 10.* quod consuetudo parem vim habet cum lege de quo dico *infra in cap. fin.* & notaui *supra sub Rub.* & probat similiter quod habet vim parti, sitque fortior pacto.

5 † Et *num. 11.* dicit quod consuetudo fecit licitum quod alias erat illicitum sed de quo sit intelliges ex notatis *supra sub cap. praeced. vers. & Barbosa* & ex notatis *infra sub cap. pen. & fin.* facit enim de non licito licitum, & è contra ac proinde excusat ab omni pœna, si fiat actus non licitus, Bartol. *in l. fugitiuus §. apud Labeonem ff. de edilitio edicto* Gutierrez *practicar. lib. 3. quæst. 29.* Tuschus *conclus. 806. num. 18.* quod declarat cum aliis Barbosa *axioma 56.* procedere quoad pœnam temporalem; quia quoad pœnam peccati, & spiritualem consuetudo non facit de illicito licitum contra legem ex glossa, *in cap. denique 4. dist. & in cap. cum venerabilis hoc tit.* Felinus, *in cap. ex tenore num. 12. vers. declara*, de rescriptis, Beroius *consuet. 167. lib. 1.* Roman. *cons. 46. num. 2.* Cepola *consuet. 40.* Crauieta *cons. 6. num. 103.* Tuschus *dicta concl. 806. num. 21. & 22.* quæ adicies ad ea, quæ dico *in cap. fin. hoc tit. quæst. 1.* quibus & hæc ampliantur.

6 Textum hunc interpretatus sum *infra in Rub. de litis contestatione q. 3. n. 2.*

7 Sed quia ex verbis nostri textus alia tractatur decisio, nempè quod consuetudine potest induci; vt vna Ecclesia de gremio alterius, teneatur sibi Prælatum eligere: de quo plenè per Barbosam *hic*; sed tu recurres ad textum, & *ibi*, notata, *in cap. cum terra infra de electione.* Et præter relata ab eo, ego præcipuè ad vers. *quia nobis*, adiungo quæstiones sequentes, quas per eum tractant Doctores. Primo an electio facta ad excommunicato, sit nulla, de qua Suarez per textum, *hic de censuris disp. 14 sect. 2. à num. 6.* ad quam, & ad alias similes vide plura, quæ dixi *sub cap. ad probandum de re iudicata.* Item an collatio facta suspenso valeat, tractat Garcia, *de benefic. 2. part. cap. 15. per totum* & ego latè *infra sub cap. 3. de atate ordin.* Et leges Barbosam *in cap. 9. de exceptionib. à num. 26.* vbi ex hoc textu probat cautum esse suspensos, nec eligere, nec eligi posse, de quo *in cap. cum inter, cap. illa quotidiana & in*
8 *Rub. quæst. de elect.* † Ad bonam quæstionem, & propriam huius textus videbis Couarru. *in 4. 2. p. §. 5. cap. 3. à num. 8. & 9.* an consuetudo possit tollere libertatem in eligendo, vel restringere ad certas personas dicit ibi breuiter affirmans: videbis, *in dicto cap. cum terra & cap. 1. de electione*, vbi Pontifex vocat prauam eam consuetudinem; sed quod possit inducere vt ex certo genere personarum fiat electio: ex hoc textu probat Couarru. & *in dicto cap. cum terra* Barbosa *num. 2.* vbi ait multò minus porrigi ad superiores iuxta ea, quæ resoluunt Panormit. *in cap. licet num. 7. eo tit.* Nauarr. *cons. 5. illa* Fr. Eman. Rodrig. *in summ. tom. 1. cap. 103.* & teste Castellan. *de electione cap. 14. num. 60. in fine*: refert Barbosa vt Sacra Congregatio Concilij Tridentini requisita, an stante libertate electionis, liceat Prælato Superiori proponere duo, vel tres, ex quibus necessario vnus eligatur; & quod responderit non licere: alia dico in illo textu.

AD TEXTVM
IN CAPITE IX.
Cum consuetudinis, hoc Titulo.

PRÆMISSVM

SVMMARIVM.

1 *Capitulum sine Episcopo nequit statuta, seu consuetudines nouas facere.*

2 *Capituli maior pars nequit tollere consuetudinem nutriendo vtilitatem priuatam.*

QATENVS ex hoc textu probatur quod capitulum sine Episcopò, non possit statuta, seu consuetudines nouas facere, aut antiquas immutare, & satis aduertat Barbosa *hic*; ideo solum dico, vt adiungas ad hunc textum *infra* notata *sub tit. de his, quæ fiunt à Prælatis sine consensu Capituli.* † Et etiam adiunges notata *supra in cap. cum omnes*, vbi quod absque rationabili causa, non potest maior pars capituli tollere consuetudinem, vtilitatem priuatam nutriando. Et applicabis dicta de abrogatione consuetudinis, *supra in cap. 6. vers. in aliis Ecclesiis*, & quæ de authoritate consuetudinis vsuque longeui *supra in in Rubrica*, dixi, de quibus etiam *in cap. fin. hoc tit.* 1 2

AD TEXTVM
IN CAPITE X.
Cum Ex parte, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Consuetudo improbatur, per quam quis inducitur ad peccandum & de ratione, n. 8.*

2 *Lex improbatur, qua prabet delinquendi occasione & n. 8.*

3 *Consuetudo non valet, vt vir, qui bona sua expendit, possit expendere bona vxoris, nec vt vxor ad altera si dimittatur, habeat partem bonorum viri n. 4.*

5 *Prodigus quis dicatur, & de eius pœna remissiuè.*

6 *Vigilantibus, & non dormientibus iura subueniunt.*

7 *Societas inter virum, & vxorem quoad bona remissiuè.*

8 *Consuetudo dupliciter iniqua consideratur intrinsecè vel extrinsecè & qualiter differat.*

TEXTVS iste improbat consuetudinem, per quam quis inducitur ad peccandum, & sic probat Barbosa *hic n. 2.* vt non valeat consuetudo 1

tudo præbens delinquendi ansam, etiam si sit im-
memorialis; cuius occasione applicabis quæ longè
dixi *in cap. fin. de præscript. vbi. de improbanda præ-
scriptione cum peccato, & mala fide.*

2 Et probat rationem Barbosa *hic num.* 3. id esse,
quemadmodum, improbatur lex, quæ delinquendi
occasionem præbet, vt percipies ex adductis, *su-*
3 *pra sub tit. de constit.* † Cumque Pootifex exem-
plificet duobus in casibus; *Nempè vt non valeat
consuetudo, quod vir qui dissipans bona sua possit
expendere bona vxoris*, ad quam partem notabis
adducta *infra in cap. etsi necesse* 5. *& cap. per vestras*
4 7. *de donationib. inter.* † Et secundo exemplificat,
*Vt nec vxor adultera, si dimittatur, habeat par-
tem bonorum viri.* Ideò etiam applicabis notata *in-
fra in cap. plerumque* 4. *de donat. inter.* Et pro in-
tegra decisione textus nostri applicabis notata *in
cap. Quintauallis* 23. *cap.* 12. §. *illi, cap. quemad-
modum* 25. *de iureiur.* vbi improbantur illicita iu-
ramenta, ac peccaminosa.

5 Io glossa *prodigalitas*, & ibi, *prodigus est*, &
ibi, *auarus est*, dicit Barbosa *hic num.* 4. & 5. qui
sunt isti. Et in verbis textus nostri, ibi: *Prodiga-
litatis vitio, vel incuria à num.* 5. ex quo notatur
prodigi pœna; ideò adiunges bonas quæstiones,
quas longè scripsi *in cap. veritatis de dolo, & con-
tum. quæst.* 4. 5. *&* 6. *per totum*, & ad aliam *in cap.
causam* 9. *de iudic. quæst.* 4. an prodigus possit esse
6 in iudicio sine Curatore. † Item notat Barbosa
ex glossa *hic num. fin.* ex dicto verb. *in Curia*, illud
axioma quod vigilantibus, & non dormientibus
iura subueniunt multis comprobans; sed de eo
proprius *in cap. vigilantibus de præscrip.* Ex his
ad textum hunc quæstiones sequentes.

7 Societas an inter virum, & vxorem sit con-
tracta in bonis acquirendis: videbis notata *infra
in cap.* 2. *de donat. inter*, de quo plenè videbis
Couarruu. *in* 4. *p.* 2. *cap.* 7. §. 1. *& ibi à num.* 1. eum
applicabis *lib.* 2. *var. quæst.* 16. *n.* 9. ad quæstionem
de qua dixi *supra in cap.* 2. *hoc tit.* item applicabis
l. 14. 15. *&* 16. *Tauri*, vbi Anton. Gomez. agit de
prædicta societate bonorum, de qua *in dict. cap.
plerumque, & cap. per vestras de donationib. inter*,
dico latè.

8 Vt tamen dicta *num.* 1. *&* 2. intelligantur
aduerto distinguendum cum Berricelo, *de missioni-
bus Apostolicis p.* 2. *tract.* 3. *de legib. quæst.* 37. *n.* 51.
in vers. *ad primum*, nempè vel intrinsecè, aut ex-
trinsecè inter quod ea est differentia, vt consuetu-
do intrinsecè iniqua quæ scilicet ex obiecto est ini-
qua, & nutritiua peccato sanè nec per mille annos
præscribi possit; consuetudo tamen iniqua extrin-
secè quæ in se honesta est ex obiecto at ex motiuo
& fine extrinseco iniqua est, vt ad fouẽdum schis-
ma, aut hæresim hæc durante eo peruerso motiuo
vtique præscribi non possit, sed post longissimum
tempus siue immemoriabile cessante eo prauo fi-
ne & motiuo comportari bona fide nihil cogitan-
tes de eo motiuo simpliciter sequuntur exempla
suorum prædecessorum tunc præscribi posse ait,
remoto fine extrinseco iniquo remanet consuetu-
do intrinsecè, & ex obiecto honesta atque adeo
apta, vt præscribi possit ita Berricelus, & aptius pa-
tet ex dictis *infra in cap. fin. hoc tit. q.* 6.

AD TEXTVM
IN CAPITE FIN.
De Consuetudine, hoc Titulo.

PRÆMISSVM.

SVMMARIVM.

1 *Textus iste est clauis nostri tituli.*
2 *Consuetudo non valet contra ius naturale, Diui-
num, vel positiuum, nisi sit rationalis.*
3 *Consuetudo, rationalis non est, quando permit-
tit aliquid contra ius Diuinum, vel quæ per-
mittit aliquid contra ius Diuinum, vel quæ
permittit vsuras, vel contra Ecclesias, &
personas Ecclesiasticas.*
4 *Consuetudo non est rationalis, in qua cauetur,
vt in instrumentis non apponatur dies, nec
hora: quidquid de loco loci bipariter appo-
nende, n.* 5.
6 *Consuetudo ludi vltra id, quod non debet ob-
seruari, est reiicienda.*
7 *Consuetudinis effectus plures, & quæstiones re-
missiuè.*

TEXTVS iste est, vt clauis totius ti- 1
tuli, & in quo poterant reperi omnia
requisita, quæ debet habere consue-
tudo vt sit bona, & contra, quæ sit
valida disponere: de quibus plura iam *sub Rubri-
ca, & sub Rubro*, abundè notaui; quæ iungi
valent.

Igitur probat hic textus quod non valet con- 2
suetudo contra ius naturale, aut ius Diuinum, vel
positiuum, nisi sit rationabilis, vt multis *hic* pro-
bat Barbosa *num.* 3. qui docet *num.* 11. *&* 12. vbi
demonstrat quæ dicatur rationabilis consuetudo,
& præter eum, & ab eo relatos, adiungo pro hac
parte Dianam *p.* 6. *tract.* 5. *resol.* 1. de consuetudine,
vbi adducens quænam sit consuetudo rationabilis
ponit duas opiniones, & tertiam amplectitur ex
Sanchez *lib.* 1. *de matrim. disp.* 4. *num.* 14. & alia ad-
duces ex multis, & ego expendi *supra sub quæst.* 5.
in Rub. à n. 1.

Et Riccius *collect.* 2056. *ad text. in cap. postulasti* 3
de foro comp. ponens regulam, vt consuetudo de-
beat esse rationabilis, limitat dicens eam talem
non esse, quando permittit aliquid contra ius
Diuinum: & illa quæ permittit vsuras, ad dicta
infra in cap. debitores de iureiur. item ea, quæ est
contra Ecclesiam, Ecclesiasticasque personas, vt
iam supra dixi, *sub cap.* 3. *&* 4. † Item ea, qua 4
cauetur, vt in publicis instrumentis, non appona-
tur dies, nec hora; † quamvis consuetudine in- 5
duci possit, vt locus loci bipariter apponendus
est in instrumento non apponatur ex Puteo *de-
cis.* 336. *lib.* 1. quod iunges ad tradita de hoc *sub
tit. de fide instrument.* † Item vt debeat reiici con- 6
suetudo ludi vltra id, quod non debet obseruari:
sic cum Capell. Tholos. *in decis.* 195. Quæ dicatur
rationabilis Zeuallos *in pract. q.* 359.

Ad aliam partem textus nostri in primis eius 7
verbis ibi: *Tanto sint grauiora peccata, quanto
diutius &c.*

De effectibus consuetudinis dico *infra quæst.
fin. vers. ad quintam*, & quid ea possit, & qualiter
introdu

introducatur, Felicianus de Vega *in cap 8 de iudic.* per totum & *à num.*10. vbi & ego; an sit de substantia consuetudinis, quod sit scripta Zeuallos *in pract.quæst.*620. de quo *supra* dixi *in Rubr de constitut.q.*2. sub vers. *ad secundam*, vers. *ex quo infero.* An regulares possint vti suis priuilegiis etiam si habuerint vsum contrarium, Diana *dict.part.*3. *tract.*2. *res.*88. Et an vt lex per non vsum careat authoritate requiratur tempus. Diana *p.*1.*tract.*10. *resol.*7. Et cum in vers. ibi: *Nemo sanæ mentis intelligit naturali iuri quacumque consuetudine posse aliquatenus derogari*, & præstet rationem hic Pontifex; ideò videbis quæ de lege naturali scribunt Azor. *lib.*6.*mor.* c.1. Molina *de Iustitia tom.*6.*tr.*5. *disp.*47.48.*&* 49. ius naturale an possit ignorantia ignorari, Vasquez 1.2. *q.*76. *art.*2. *disp.* 122. per totam, & *disp.*95. *art.*2. *disp.*154. *per totam.* De lege naturali, Diuina, & positiua Salas *de legib. disp.* 4. 5. *&* 6. *&* 19. *per totam.* An Deus possit dispensare in præceptis Decalogi, Vasquez 1.2. *quæst.*106. *art.*8. *disp.*175. *cap.*1. *vsque ad* 4. An Papa dispenset in iure naturali *à num.*3. *&* *num.*4. vbi nec detur contra ius Diuinum: & *à num.* 5. vbi de dispensatione in iure humano, Couarruu. *in* 4. §.9. *cap.*6. *a num.*3. *&* *in cap. quamvis pactum p.*2. §.4. *à num.* 5. qualiter consideretur naturalis in contractibus, & aliis: vbi *à num.*6. *de iure naturali, & gentium*, Couar. *in reg. peccatum* 2. *p.* §.11. *à n.*1. *&* 4. Thomas Sanchez *lib.*1. *de matrim. disp.*7. vbi *a num.* 14. expendit, quando ex aliquo contractu oriatur obligatio naturalis, quando verò ciuilis. De præceptis Decalogi, & eius obligatione naturali Molina *de Iustitia supra disp.* 56. *&* 57. & videbis quæ dico *infra quæstione* 3. *à num.*1. Sed quia horum occasione disputari queit de lege æterna; ideo videbis eundem Molinam *de Iust.dict.tom.*6. *tract.* 5. *disp.* 46. & de lege gratiæ idem *disp.* 65. De hac lege applicabis nonnulla, quæ *supra* adduxi *in Rub.de constitut.quæst.*1. *a n.*1. & de lege gratiæ, seu veteri, dixi ibi *in cap. translato* 3. vbi de abrogatione veteris legis. De quibus omnibus quæ apta sunt ad materiam textus nostri, multi alij moderniores scripserunt *in tract.de legibus, & consuetudine.*

QVÆSTIO I.

An consuetudo diuturna in peccando augeat pœnam. An pœna sit minuenda, vbi à patrato scelere, multùm temporis intercesserit?

SVMMARIVM.

1 *Consuetudo delinquendi facit delictum nimis atrox & auget pœnam quoad Deum*, vt n.7. & 11.

2 *Statuti iniquitas, nunquam transit in iudicatum.*

3 *Peccata quo diuturniora eo grauiora sunt*, & num.5.

4 *Consuetudo praua temporis cursu non firmatur*; & n.5.

5 *Nequitia miseros facit.*

6 *Legem iniustam lapsus temporis, non validat.*

7 *Delictum antiquum mitiori pœna, quam ordinaria punitur*, & n.13. & 14. *vbi expenditur, & melius* à n.20.

8 *Peccata diuturnitate temporis in foro animæ, magis sordescunt, in foro fori alleuiantur.*

9 *Consuetudo in delictis excusat.*

10 *Ebrietatis peccato, nullus punitur in Germania.*

11 *Fornicationis simplicis in nonnullis Regnis pœna non est imposita.*

12 *Peccatorum multitudo pudorem tollit.*

13 Cap.8. Exechiel. n.14. & 15.

14 *Delicta successiua magis puniuntur, quam transitoria: & quæ ista dicantur?* n.21.

15 *Detenti diu in mala exercitatione, non facilè corriguntur.*

17 *Cassiod.* cap.5. Epistola 38.

18 *Morum emendatio difficile luctamen.*

19 L. si diuturno ff de pœnis, & n.23. & 24. 28. 30. & 34.

20 *Mores suos prauos emendans, mitius punitur* expende, vt n.25.

21 *Diuturnitas temporis non minuit peccatum, sed auget.*

22 *Peccata tantò sunt grauiora, quantò diutius infelicem animam detinent alligatam.*

24 *Diuturnitas temporis minuit pœnam in delictis, leuibus, & potest prodesse in atrocioribus ad gratiam Principis, seu commutationem & qualiter*, n. 25. *& minuit etiam in grauioribus*, n.26.

26 *Homicida ex diuturno tempore queit admitti per Iudicem ad compositionem pecuniariam.*

27 *Diuturnitas temporis minuit pœnam delinquentis etiam processati, & accusati, & magis illius, qui fuit in carceribus, seu exul à Patria*, n. 28. *non sic si condemnatus fuerit*, num.29.

30 *Delinquens in reatu quando esse dicatur*, & num.31.

31 *Reatus quando in delinquente dicatur*, & num.33.

32 *Reatus satius, num differat à recepto inter reos.*

33 *Reatus dicitur status, & conditio, in qua durante accusatione rei sunt donec absoluantur, vel condemnentur, vt dum patiuntur*, vt hîc.

35 *Diuturnitas est, vel decem annorum, vel saltem annorum octo.*

AD primam partem quæstionis, quæ excitatur ex primis verbis textus nostri in vers. 1
tanto sunt grauiora peccata, quanto diutius, &c. videtur absolutè respondendum cum Farinacio *de delictis, & pœnis quæst.*18. *num.*80. vt consuetudo delinquendi faciat delictum minus atrox, & pœnam augeat; qui in praxi *quæst.*20. *à num.*43. plenè tradit per quot actus inducatur consuetudo peccandi, & quomodo, & quando excuset consuetudo loci in delictis, & quibus; quæ omnia videbis pro exacta explanatione materiæ textus nostri in prædictis verbis. † Sed interim notabis 2
cum Felino *in cap. cum omnes num.* 4. *de const.* quod iniquitas statuti nunquam transeat in iudicatum, sicut ad propositum, de quo hic ponderat nouissimè Stephanus Natten, *de Iustitia vulnerata tit.*10. *cap.*2. *sub n.*1.

Etenim

3 Etenim Zasius *conf.14. à num.106. & conf. 15.*
num.31.& Doctores *per distinct.8. & cap.non de-*
bet de consanguinit.& ex nostro textu dicunt quod
peccata quo diututniora, & grauiora sunt; &
4 addit Craueta *conf.314.num.4.& 5.* † quod praua
consuetudo temporis cursu non firmatur: & ob
id ait Stephanus Narten. *dict. num.* 1. quod Ca-
rol.V *art.118.constit.crimin.*abrogarit multas con-
5 suetudines. † Etenim, si vt inquit Boët.4.*conso-*
lat 4. nequitia miseros facit, sequetur inde, vt
miserior sit diuturnior, cum peccatum, quo an-
tiquius eo grauius esse soleat, Craueta *conf.* 146.
*num.4.& dict.conf.*314.*num.*5.vbi loquens de con-
suetudine nutritiua peccati, dicit nequidem anti-
quissimo tempore iuberi, aut confirmari ex re-
6 gula textus *in cap.1. hoc tit.lib. 6.* † Quia lapsus
temporis, legem iniustam non validat, glossa *in*
cap. inter caetera 16. quaest.3. Craueta *dict. num.5.*
qui pulchrè exornat ex Fabiano Iustin. in Tobiam
tract.de superbiae gradibus cap.9. Et sic S.Cypria-
nus contra Pompeium Episcopum Stephanum
relatus ab Aonæo Roberto *lib.* 2. *rerum iudicata-*
*rum cap.*1. dicit vt consuetudo sine veritate vetu-
stas erroris sit; & in Iasone *volum.3.conf.64.n.15.*
temporis præsidium dicitur impium.

7 Sed Barbosa *hic num.* 2. cum Tyraquello *de*
pœnis temperandis causa 29. num 3. & Zenedo *ad*
decretal.collect.16. num. 4. distinguendo explicet
quod diuturnitas temporis auget peccatum quoad
Deum, & in foro animæ, sed respectu ciuilis
pœnæ, aut criminalis imponendæ, quando de-
lictum est antiquum, non debeat pœnâ ordinariâ
puniri, sed mitiori per textum *in l.diuturno ff. de*
8 *pœnis*, dum aliis à Zenedo relatis. † Ideò eueni-
re addo, vt quemadmodum in foro poli peccata,
& crimina diuturnitate temporis magis sordescunt
sic in foro fori diuturnitate temporis alleuientur;
imò quandoque extinguantur, vt *in l. si dubium ff.*
de pœnis, vt declarat Tyraq. *vbi supra* qui & cau-
9 sa 4. † docet quod consuetudo in delictis excusat
10 Stephanus Narten.*supr.dict.cap.2.num.4.* † Idem
dic.t, referens, vt in Germania nullus propter
11 ebrietatem puniatur. † Et in aliis Regnis prop-
ter fornicationes simplices, nemo subeat pœnam;
sic vt exclamare liceat, cum Cicer.in Verrem, *O,*
Consuetudo peccandi, quantam habes iucundita-
tem in improbis, & audacibus, cum pœna obfuit,
& licentia consequuta est prius. Et illud *prius* de-
clarat Narten.vt procedat in consuetudine publi-
12 ca iniusta, secus si sit priuata. † Etenim vt ait
Seneca pudorem tollit multitudo peccatorum,
& desinit esse probri loco commune male-
dictum.

13 Sed replicabis dicendo primo quod tempus ex-
tenuet, culpam, actumque commendet, vt dixit
Sa *resp.64.* & sic peccatum diuturnitate extenuari,
pœnam ciuilem augeri diuturnitate contra dictum
*num.praeced.*Ex illo Ezechiel.*cap.8.mulieres sedea-*
tes plangentes Adon idem aliorum abominationes
superarint, vel magis peccarint, quàm qui stantes
idolo cultum exhibuere, tamen hæc non obstare
dices, non ilud, *quod tempus pœnam extenuat;*
quia illud Stephanus Narten.*dict.cap.2.de iustitia*
vulnerata sub num. 4. declarat dicens, vt praua
consuetudo excusat à pœna exteriori; licet non
excuset à peccato, & culpa: sic Barbosa *in cap.*
denique num 3.dist.4. vbi plures allegat Doctores
14 † Nec ob id dices magis obstare secundam ar-
gumenti partem; quia reuera quando delictum
est antiquum, scilicet commissum iam supra de-
cem annos eo casu non debet quis puniri pœna
ordinaria vt dictum est, sed mitiori, aut nulla ex
dicta *l.diuturno, & l.si dubium ff.de pœnis*, quando
scilicet delicta fuerunt momentanea & transitoria
vt homicidium, &c. & quæ semel sunt perpetrata.
Verùm si successiua sunt, vt matrimonium pro-
hibitum, hæresis, aut alia id genus, eo grauius
erit puniendus peccato quo diutius permanserit,
vt hic resoluit Barbosa *dict.num.2.* ex traditis per
Tyraquel.*dict.causa 29.num.3.de pœnis temperan-*
dis: quo in casu debet explicari *dict. cap. 8. Eze-*
chiel. sicut etiam, & in iure nostro contingit, vt
delicta, quæ tractum, & causam successiuam ha-
bent; magis sunt punienda, vt dicunt Craueta
*dict.conf.*314. cum Cothon. *volum.* 1. *resp.* 32. † 15
In quibus delictis dixit Lucas de Pena *in l.si quis*
cod. de seruitut. seueritate vtendum esse, addens
iuxta S. Ambrosium dicentem, vt diu in mala
exercitatione detenti non facilè corrigantur. † Et 16
sic etiam explanari dictum *supra*, ex Farin. *dicta*
*quaest.*18.quod consuetudo delinquendi faciat de-
lictum magis atrox, pœnam augeat. † Et illud 17
Cassiodori V.Epistol.38.nempè; † *emendatio mo-* 18
rum difficile luctamen; erunt, ait si negligantur, &
robora. Et vt amplius assequaris leges Farinac. *de*
*de inquisit. quaest.*10. ad casus occurrentes: an, &
quando ex diuturnitate temporis pœna minuatur:
& *num.* 20. & 351. de pœna spirituali, & aliàs *à*
*num.*84.iunctis quæ tradit Mathesilanus *singul.77.*
& *ibi* additio.

Ad secundam quæstionis partem, an pœna sit 19
minuenda vbi à patrato scelere multùm temporis
intercesserit; quia ex dictis abundè responsum
præstatur ideò tantùm adducam, & explanabo,
quæ solent Doctores inter se pugnantes cumula-
re pro explicatione *dicta l. si diuturno, ff.de pœnis*
cum textu nostro, pugnant ergo Doctores super
intellectu illios dicterij *in reatu esse longo tempore*
etenim Alciatus *lib.2.parerg.cap.* 19. Cortasius *li-*
bro 2. Miscellaneorum cap.20. Budeus *in annotatio-*
nibus; ad textum *in dict. l. si diuturno*, quos se-
quutus est Couatrun.*lib.2.variar.resol. cap.9. n.2.*
dicunt *reatus, Esse statum, & conditionem, in*
qua rei sunt; donec vel absoluantur, vel condem-
nentur olim inter eos relati in conspicua, & mise-
randa calamitate erant capillo submisso, quem non
antea fas erat rescindere, quam omnium sententiis
absoluerentur squalore, & illiue confecti, prolixa
barba habitu sordido pannoso, & vt Budeus ait mi-
sericordiae aucupatore. Accursius, *verb.* Bartol. &
sequaces antiqui, docuerunt prædictæ legis autho-
ritate minuendam esse pœnam ei, qui crimen ad-
misit si longum tempus præterierit; quod videtur
non ita sequuti recentiores eo quod dixerint *Gra-*
uius vlciscenda crimina quæ diu impunita fuerunt,
tarditatemque vltionis grauitate, compensandam
esse.

Nihilominus rectè, tam antiqui, quàm mo- 20
derni præsenserunt quicumque iuxta distinctionem
iam in primo dubio relatam: nam in delictis semel
commissis, quæ in hoc proposito nostro momen-
tanea appellarunt, dixerunt veteres minuendam
esse pœnam summa quidem ratione, & æquitate
si videlicet ex eo tempore, quo crimen quis ad-
miserit vitam suam, ac mores correxerit, & virtu-
tis argumentum præbuerit nam pœna constituitur
in emendationem hominis, vt inquit Paulus *in l.*
si pœna ff. de pœnis. † Secus tamen dixerunt in 21
delictis successiuis; id est in quibus quis diu præ-
stiterit eo grauius coërcendus est veluti in hæresi,
adulterio

adulterio, & similibus; quia diuturnitas, tempo- 22 ris, non minuit peccatum, sed auget, † nam vt docent textus noster *dict.cap. non debet de consanguinit. cap. cum haberet de eo, qui duxit, quam polluit per adulterium, cap.non satis, & cap. cum Ecclesia de simonia, cap.sicut nobis in fine de regularib.cap.schisma 24. quæst.1.* & preclare Celsus *in l. inficiando §.infans ff.de furtis*, ibi: *& quid tam ridiculum est, quam melioris furis conditionem esse propter continuationem furti existimare*, tanto sunt grauiora peccata, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam.

23 Igitur ex his videmus veteres inquam sententiam *dicta leg.si diuturno* rectè percepisse, sed recentiores eius verba rectius explicasse, & ne contrarij videantur existimat Faquineus *lib.9. controuers.cap.38.* recentiores loquutos fuisse de delictis, & criminibus successiuis; dum probant grauius punienda esse crimina, quo diutius impunita manserunt, tarditatemque vindictæ grauitate compensandam. Veteres inquam de delictis momentaneis: nam vbi emendatio conspicitur, non videtur pœna esse necessaria; sed ne iustitia offendatur statui posse dicunt, verum tamen mitior, vel clementior ob specimen virtutis editum: videbis Tyraquellum *de pœnis temper.super causa 39.* Ant. Gomez *tit. de delictis cap.1. num.7.* Clarum *in praxi crim.q.60. vers.præterea potest*, Rolandum à Valle *cons.63.lib.3.num.10.* Grammaticum *cons.39.num.1.* Afflictis *decis.287.* & cum hac declaratione transit etiam Thesaurus *decis. pedemont.76. num.6.* & alij plures relati à Farinacio *de inquisit. dicta quæst.10.num.86.& ante num.84.* vbi de prædicta regula.

24 Sed quia Clarus dicta *quæst.60.* in dicto vers. *præterea*, sic tenens adhuc dixerit quod non vidit seruari eam regulam; nempe ex diuturnitate temporis, pœna delicti sit minuenda, præterquam in leuibus delictis, libet bene etiam in atrocioribus diuturnitas temporis possit prodesse ad obtinendam gratiam, seu commutationem à Principe; ideo potuit Farinacius, *dicta quæst.10.sub n.86.* in vers. *certe*, non acquiescere distinctioni iam à nobis relatæ, dum non credit verum quod diuturnitas temporis in præfatis successiuis delictis, non minuat pœnam; quia etsi fateatur, vt dum quis permaneat in delicto, illud iterando, quod non solùm non mitius, sed grauius puniri debeat; & perinde sequi quod si per diuturnum tempus ab eo delicto se abstinuerit, non debeat mitius puniri; sed tu inquam quidquid commulat Farinacius, expende, vt *supra* & simul etiam cum ipso 25 dicta *quæst.10.n.91.* † quatenus dixit vt tunc demum diuturnitas temporis pœnam minuat, dummodo delinquens ipse à tempore delicti perpetrati in posterum fuerit bonæ, & laudatæ, vitæ, nec aliud delictum commiserit secus si aliter cum Tyraquello *dict. causa 29. num.4.* dicente vt non alia ratio melior queat excogitari pro intellectu dictæ leg. *si diuturno*, etiam in reo non existente in carcere, nec accusato, quam si delinquens post commissum delictum diutius se ab aliis delictis abstinuerit, magis, & potius impetu ignorantia, infirmitate, & aliis id genus, quam dolo, & consuetudine deliquisse præsumendum sit; quia ex sequentibus actibus præcedens animus dignoscitur, *l.si his*, qui vbi Bald.& DD.*ff.de adulter. §. fin.* vbi glossa in verbo *vt appareat auth. de restit.* & ea quæ, parit & perinde vt apparetere satis emendatus videatur qui post delictum commissum benè, honestèque vixerit §.1. vers. *hinc autem nobis in auth. de Monachis*: quæ emendatio, vt præclarè dixit Tyraquellus, operatur pœnæ diminutionem: tamen vbi quis post delictum commissum inhonestè viuendo, alia commiserit scelera diuturnitatem non operari diminutionem pœnæ credunt relati Farin. & Thesaur. *in dict. decis. 76. num.5.* vbi refert alios.

26 Quare idem quamtumuis Clarus dixerit solùm in delictis pœnā minui adhuc ex dictis credo quod non aliud sit à iure statutum, non solùm possit, sed etiam debeat Iudex ex diuturnitate pœnam minuere, etiam in grauioribus delictis; proptereaque posse Iudicem isto casu homicidam ad pecuniariam compositionem admittere, dicunt Afflictis *decis.287.à num.1.* Roland.*cons.63. num.10. volum.3.* sicque procedere in homicidio Grammaticus *cons.39.num.1.* Bartholom. Tege *in suis tractatibus crim.p.16 num.9.& 10.* Bossius *in tit. quomod proced.per action.in delictis num.18.* Carrer. *in practica in tract.de homicid.& Assassin.§.Trigesimo excusat diuturnitas,&c.à num.1.* Follerius *in pract. crim.*verb.*vel carceratur num.19.* vbi dicitur quod imponitur alia pœna, quam pecuniaria & Thausaut.*in dict.decis.76. pedemont. num.1. & num. 2.* vers.*& ita vidi in Senatu*, ait sæpius sic fuisse practicatum, & iudicatum in Senatu illo Pedemontano.

27 Quod si dubites, nùm dicta regula etiam locum habeat, quando delinquens fuit etiam accusatus, & processatus, sed per eius absentiam non potuit sibi imponi pœna; quia vt dixit Anton. Gomez. *dict.cap.1.lib.3 variar.num.8.in fine*, post Bartol.& Ancharran.tunc non minuitur pœna propter temporis diuturnitatem. Tamen contrarium in praxi verius est; nam vt dicit Couar. *dict. lib.2.var.cap.9.sub num.2.* ex textu *in dicta l.si diuturno*, communiter per DD. concludeos vt is qui post longum tempus alicuius facinoris accusatus, mitiori pœnâ puniatur: & Anton. Thesaur. *dict. decis.76.post num.2.* Clarus *dict.quæst.60.* vers. *præterea*, post Farin.*dict. quæst.10. de inquisitione sub num.87.* bene, † explicantes dicunt dispositionem 28 *dict.l.si diuturno*, non posse habere locum nisi quando reus sit in reatu putà, vel quod sit præsens in carcere vel quod sit absens processatus, & accusatus; quia si diuturnitas temporis deber diminuere pœnam ei, qui post delictum semper commodè, & sine vllo damno (cum non esset accusatus) permanserit in loco commissi delicti, & forsan sui Domicilij, & originis quanto magis ad fauorem eius, qui existens processatus, & accusatus, diu absuit à loco sui Domicilij, & patria cum tot incommodis, & damnis; imò addit Farin. multo magis procedere, & vidisse in graciis à Principe concessis, semper rationem haberi quod delinquens diu in contumacia, & banno extra patriam sordidatus permanserit, quasi quod commissi delicti pœna partem subtulerit.

29 Aliud in quam esset ait Farinac. *ibi in fine dict. num.87* per alia, quæ *ibi* adduxit *dict. quæst. 10. num.28* vers.*amplia*, quando non solùm accusatus, & processatus est delinquens, sed etiam condemnatus sententia: nam tunc tenebitur Iudex non obstante qualibet temporis diuturnitate exequi sententiam, si condemnatus ad eius manum deuenerit; licet benè posset pœnam temperare non ex se, sed Principe consulto.

30 Iterum si pro maiori exornatione *dictæ legis si*
diuturno, dubites quid sit esse *in reatu*, iuxta iam
adducta in princip. vers. *ad secundam*, & quando
nomen rei dicatur esse inter reos: aduerte in rea-
tu tunc dicetur delinquens consistere secundùm
communem, & practicam opinionem, quando
cum præsente, vel carcerato, lis est contestata
per Iudicis interrogationem, & illios responsio-
31 nem. † Item quod eo absente reatus inspicitur
quando vigore statutorum, seu consuetudinis vo-
lentium, contumacē haberi reum pro confesso pro
rei parte, sunt propositæ exceptiones concernētes
merita causæ. Sin autem fuerint propositæ exce-
ptiones dilatoriæ, seu declinatoriæ non inducatur
reatus, nisi Iudex super illis tacitè procedendo
ad vlteriora, vel expressè ea reiiciendo pronun-
ciauerit: ita Clarus *in pract. quæst.* 14. vers. *sed hic*
incidenter, bene declarant Benedictus de Plum-
bin. *in l. penult. §. ad crimen à n. 68. de publicis iudi-*
ciis, Marianus Socin. *in cap. 1. n. 65. de mutuis petit.*
Angelus *de maleficiis*, in verbo, *& ad quarelam*
num. 62. Blanc. *in pract. criminal. §. datis defensioni-*
32 *bus num. 1. & num. 2.* † Vbi videtur facere diffe-
rentiam quando quis dicatur *factus reus*, & quan-
do *receptus inter reos*, Cynus omnino *in l. 1. num. 9.*
cod. de his, qui accusare non possunt, Saliter.
ibidem num. 15. Franc. Marcus *decis.* 725.
part. 1.

33 Vnde iam rectè concludimus, vt cum reatus
sit status, & conditio, in qua durante accusatione
rei sunt, donec absoluantur, vel condemnentur:
quo tempore quando præsertim sunt præsentes,
& carcerati causam agant squalore, & illuuie
confecti prolixa Barba, habitu sordido, & pan-
noso misericordiæ aucupatore, vt *supra* dixi, &
repetit Farinacius *de inquisit. dict. quæst. 10. num. 89.*
34 *in fine.* † Merito dicendum est Modestinum *in*
dicta l. si diuturno ff. de pœnis, decreuisse ob eum
statum, & diuturnam illam calamitatem, pœnam
fore minuendam; secùs ergo vbi delinquens in
reatu non fuerit; propterea malè, & perperam
egerit: & licet ex his non admittant à nobis addu-
ctam iam distinctionem, Tyraquellus *de pœnis*
temperandis dicta causa 29 in fine, additio ad Go-
mezium, *vbi sup. dicto cap. 1. lib. 3. variar. num. 7.*
litt. C, & Couarru. *dict. lib. 2. var. resol. cap. 9. sub*
dict. num. 2. dicentes non adaptari ad litteram dictæ
legis si diuturno. Tu tamen ab ea nunquam rece-
das; quamtumvis in verb. *reatus* admittas proximè
adductam explicationem.

35 Vnum tamen notabis vt iam dixi, quod in
puncto, de quo sumus loquuti huc vsque in hac
quæstione, diuturnitas temporis erit, vel decem
annorum, vt communiter Doctores relati
resoluunt, vel saltim annorum octo, vt
voluerunt Grammaticus *cons.* 39.
Farinac. *de inquisit. dict.*
q. 10. n. 85.

QVÆSTIO II.

An consuetudo delinquendi augeat pœnam delinquenti, quando, & quomodo: vbi quid in minimis. Et quando dicantur delicta pluries commissa Et quando, vel vnica vel pluribus pœnis puniantur. Et an consuetudo peccaminosa vincat legem?

SVMMARIVM.

1 *Consuetudo delinquendi facit vt reus grauiùs puniatur.*

2 *Delictum sæpius commissum, potest mereri pœnam capitalem; etsi tantùm simplex, illam meretur: explica vt n. 3.*

4 *Pœna augetur propter antiqua delicta, etiam præscripta, & commissa in diuersis territoriis.*

5 *Fur, qui duo furta commisit si tertium perpetrerit in diuerso territorio, punitur, ac si triplex commisisset in eodem territorio*, numero 6.

6 *Delicta plura, vt vltimo agrauentur, nonnulli requirunt præmissam accusationem, seu punitionem priorum; item vt quod sint eiusdem territorij; sed tu expende, vt* num. 7. & 15. 16. & 17.

7 *Delinquendi assuetus quando quis dicatur.*

8 *Consuetudo delinquendi præsumit contra reum etiam in procedendo.*

9 *Lex multùm præsumit contra eum, qui consuetus est delinquere.*

10 *Delictorum frequentia, denotat incorrigibilitatem.*

11 *Malus semel, talis semper præsumitur in futurum.*

12 *Consuetus non delinquere, mitius punitur.*

13 *Punitio delictorum debet esse cum relatione anteacta vita.*

14 *Simoniacus, quem alias vita commendat, mitius punitur.*

15 *Delicta repetita, vt grauius puniantur, quid in praxi requirant* n. 33.

16 *Furtum qualificatum, quali pœna plectitur, ex arbitrio iudicis pendet, qui aliquando pro primo vltimum supplicium imponit*, n. 17 & 18.

17 *Fur non punitus pro primo, & secundo furto postea adhuc pœna mortis puniri, &* numero 18.

19 *Furto quantumvis graui potest fur decennio ad triremes condemnari.*

20 *Pœna mortis statuto posita furanti in quantitate, iustis de causis queit moderari.*

21 *Delicta ex more mitius puniebantur, quàm legibus plecti solerent.*

22 *Seueritas fit sæua crudelitas, nisi se cohæreat intra congruentes nocentius pœnas.*

23 *Triremium pœna est laboriosa nimis, vilis, & infamis, condignaque est hominibus, etiam qualitatis in grauibus delictis.*

24 *Malus*

24 *Malus semel, semper præsumitur talis in eodem genere mali: expende vt n.28.*

25 *Fama mala in genere alicuius hominis, facit indicium contra eum, si sit in eodem genere; etsi inquisitus, nihil resultet, adhuc suspicio oriatur.*

26 *Malus in vno habet contra se non modicam suspicionem, quod sit malus in aliis: fallit* num.49.

27 *Filij præsumuntur laborare pluribus delictis ex vna specie delicti paterni.*

28 *Malus de præsenti non præsumitur malus de futuro, sed oritur aliqua in eum nihilominus suspicio.*

29 *Vidua fornicatrix, præsumitur talis in præteritum marito viuente.*

31 *Delinquere consuetus acrius punitur si sit maior 25. annorum, non è contra.*

32 *Pueri, qui passi sunt se inuicem cognosci, combusti non fuerunt, sed fustigati; benè tamen possunt puniri ex reiteratione acrius,* num.33.

34 *Delicta leuia ex iteratione non puniuntur grauius,* n.35.

35 *Furta leuia repetita grauius puniuntur: explica, vt* n.41.

36 *Delictorum grauium pœna augetur, non minimorum.*

37 *Furans plures paruas quantitates, peccat mortaliter, etsi alias plura venialia peccata non faciant vnum mortale: expende ad forum externum; vt* numero 38. 39. & 40.

38 *Minimorum non curat Prætor; sed qualiter* n.39.& 40.

39 Cap. vnum §. in nomine autem criminis dist.25.

40 *Læsionis modicæ causa à iure communi non recedimus.*

41 L. scio ff. de in integrum restitutione, l. si oleum §. fin. ff. de dolo, l. res bona ff. de contrahent. emptione, l. 1. §. illud ff. de coniug. cum emanc. liber. l.quamvis ff. vt in possess.leg.eatur, l. 1. §.cum dicitur ff.si cui plusquam, l.si proprietarius, *vers.* eadem ff.de damno infecto.

42 *Minimum in pluribus attenditur; vt* num.43. *in quibus etiam vt in grauibus arbitrabitur Iudex,* n.48.

43 *Minimi ratio attenditur, quando sequeretur absurdum, & præiudicium fieret maioribus rebus.*

44 *Delictum continuatum grauius punitur.*

45 *Facinorosus homo ex multis delictis, etiam diuersis aggrauatur ad pœnam.*

46 *Delictum reiteratum, sæpius fit maius.*

47 *Delictum pluries commissum tot inducit delicta, quot reiterationes, & sic tot requirit purgationes.*

49 *Malus semel si à delicto patrato cesset per triennium benè se gerens, habetur vt bonus,* & num. 50. *vbi habetur talis à primo die ipsius triennij.*

50 *Inquisitus bonæ famæ repertus, non est obnoxius ex mala fama, in qua erat ante triennium.*

51 *Delictum continuatum non efficit plura, si medio tempore præcessit absolutio, vel alia prouisio.*

52 *Delicta plura, quando dicantur ab vno commissa, &* n.53.

L. nunquam plura delicta ff. de priuatis delictis.

53 *Delinquere pluries dicitur in legem, qui eadem die ex interuallo facit contra eius tenorem.*

54 *Delicta plura non dicuntur patrari, cum ex vno ictu aliquis vulnera plura patitur*

55 *Delicta successiua etiamsi plura vna puniuntur pœna, etsi commissa sint ex interuallo.*

56 *Furta plura successiuè commissa, veluti à Macellario carnes vendente, pro vnico reputantur.*

57 *Adulterium cum vna continuatum; vna punitur pœna; etsi plura adulteria videantur.*

58 *Delictum maius absorbet alia eiusdem generis, quando delicta patrata sunt eodem tempore.*

59 *Falsitates plures ad eundem finem commissæ, vna pœna puniuntur.*

60 *Iniuriæ plures vno ictu factæ, vna puniuntur pœna, quæ regulariter est arbitraria,* n.70.

61 *Blasphemiæ plures vno tempore in Deum prolatæ, vna puniuntur pœna.*

62 *Vulnerans cum insultu, & armis, vna punitur pœna, scilicet vulneris non insultus, & delationis armorum.*

63 *Delicta plura, quando diuersis puniantur pœnis, si pœnæ sint reiterabiles, & compatibiles, secus si esset pœna mortis,* numero 64.

65 *Pœnarum incursus aliquando exercetur ob grauitatem facinoris incipiendo à minori pœna.*

66 *Multiplicatur pœna, si pro quolibet v. g. ictu, vulnere, aut alapa imposita est a lege, vel statuto, secus si loquatur simpliciter; scilicet* pro vulnere, & num. 67. 68. 69. & 70.

70 *Pœna grauior ex pluribus vulneribus vno ictu inflictis, potest imponi.*

71 *Pœna delicti non determinata, erit arbitraria.*

72 *Alapa regulariter pœna arbitraria punitur, quæ extendi potest ad mortem, considerata persona delinquentis, & patientis, & loco.*

73 *Iniuria in dubio non præsumitur facta iudici, vt tali, sed vt personæ priuatæ.*

74 *Peccaminosa consuetudo, num vincat legem remissiuè.*

AD primam difficultatis partem ex dictis videtur respondendum quod delinquendi consuetudo facit, vt reus grauius puniatur iuxta text. *in l.3.cod.de Episc. audient. in l. capitulum §. solent. & in §. grassatores ff. de pœnis in l. 3.* vers. *si plures ff.de re militari, in l.seruos cod. ad leg. iul. de vi in l.1.ff.de iure patronat.l.quicumque vers.1.cod. de seruis fugitiuis, in l.1.cod.si super ex actor lib.*10. *in l.omnes §. delatores cod.de collation. eodem lib. in l.2.cod. de primicer lib.*12. *in l.3.cod.de domesticis, & protector eodem lib.& in l.fin.cod. de commeat pariter lib.*10. & de Iure Canonico in *c. item nos 25.q.2. & in c. peruenit 27.q.1.* DD. in relatis 1

iuribus, & multi ex antiquit in aliis, quibus accedunt Rochus de Curte *hic in textu nostro in t. notabili*, Carretus *in pract. tract. de homicidio, & assassino §. circa igitur tertium quibus ex causis pœna augetur, & cap. 1. à num. 1.* Marsil. *singul.* 378. *num.* 3. Grammaticus *voto* 9. *num.* 22. & 25. & *voto* 17. *à num.* 7. Antnn. Gomez. *de delictis tit. de homicidio cap.* 3. *num.* 60. *in fine, & tit. de furto cap.* 5. *num.* 5. cum multis aliis Farinac. *in praxi*
2 *tit. de delictis quæst.* 23. *à num* 1. † qui cum infinitis etiam ampliat in tantum, vt licet vnum delictum de per se non mereatur pœnam capitalem, siue corporalem, sed tantum pecuniariam; sæpius tamen commissum, possit pœna mortis naturalis puniri; quia consuetudn delinquendi, facit delictum, aliàs non capitale reputari capitale *l.* 1. *cod. de super exactor. lib.* 10. *dict. l. omnes §. delatores eodem lib.* sic Marsillius, Brunus, Carretus, Nobellus, & plures alij præter antiquos, quos congerit idem Farinac. *supra num.* 2. vbi postquam dixerit etiam cum aliis, nemine Dnctorum dissentiente puniendum esse grauius consuetum delin-
3 quere, quàm qui semel tantùm deliquisset; quia geminatio delicti, quamvis leuis, facit illud maximum, vt latè per Marsil. *in l. quæstiono à num.* 2. *ff. de quæstion. & in singulari* 378. Mascard. *de probat. lib.* 2. *conclus.* 838. *num.* 1. † quod ego intellign si delicta essent capitalia: nam in praxi raro videmus, vt ex multiplicitate delictorum non capitalium, morte puniantur delinquentes: ita Farin. cum Carter. & Gramm. & cum Inlio Clarn *q.* 84. qui testatur nunquam fuisse visum aliter Mediolani, nec Rnmæ i iia *num.* 7. & ob id *num.* 5. explanandn aduertit prædictam ampliationem procedere tantum potestatiuè, non necessitate; cum tantùm lnquantur Doctores per verbum *potest*, & nnn per verbum *debet*. Etenim verbum *potest* affirmatiuè prolatum necessitatem non importat, Bartol. *in l.* 2. *§. credendum, col.* 1. *ff. si certum petatur, iuncta l. Prætor in princ. ff. de edendo l.* 1. *§.* 1. *ff. quod quisque iuris.*

4 Sed si dubites num prædicta regula cesset in delinquente, qui semel punitus pro delictis iam commissis, de onuo postea delinquit, & num vt grauius puniatur, debeat esse confessus, vel conuictus, aut sententiatus, vel sufficiat probatio nmnium delictorum. Et breuiter respondeo ad primum dubium, vt cum sit communis doctrina interpretum, quod pœna augeatur etiam propter antiqua delicta præscripta, & propter delicta commissa etiam in diuersis territoriis; licet iudex vnius loci non possit cognoscere de criminibus alibi commissis extra suum territnrium vt *in l. fin. ff. de iurisd. omn. iudic. in l.* 3. *ff. de officio Prætor. & in auth. qua in prouincia ff. vbi de crim. agi oporteat*, sicut & dixi *in cap. postulasti* 14. *de foro compet. & ex reg. sextus ibi in cap.* 17. *& in cap. fin.* tamen sic si reperiatur delinqnens in manibus iudicis illius territorij, in qun vltimum delictum est commissum, vt cum multis omnia hæc explanat idem Farin. *dicta quæst.* 23. *à num.* 11. sic & eodem modo debeat puniri per consnetudinem delinquendi, etiam si de primis delictis, iam fuerit delinquens absolutus à Principe per gratiam.

5 Et ita fur, qui duo furta in aliis locis commiserat, si modo tertium faciat in territorin iudicis, poterit tanquam pro tribus puniri, vt resnluunt Anton. Gomez. *lib.* 3. *variar. cap.* 5. *n.* 8. ibi Allon. *num.* 9. Couarruu. *lib.* 4. *variar. cap.* 9. *num.* 7. Clarus *in §. furtum n.* 11. Menochius *de arbitr. casu* 295. *num.* 18. Baiardus ad Clarum *supr. à num.* 54. Tuschus *littera S, conclus.* 560. *num.* 19. *& à num* 24. Cantera *Rubrica de furtis cap.* 8. *num.* 10. Azeuedus *in l.* 7. *tit.* 11. *lib.* 8. *recopilat. à num.* 106. vbi etiam ampliat, quamvis pro duobus primis fuerit iam punitus, & etiam pro illis fuerit absnlutus per gratiam Principis, ampliat, & limitat Farin. *in praxi q.* 167. *ex n.* 50.

Vnde licet ad secundnm dubium *num. præced.* 6
respondeant communiter DD. quos, vt quis ex causa vltimi delicti grauius puniatur, debeat delinquens de primis esse confessus, conuictus, siue condemnatus, & punitus iuxta textus doctrinam, vbi videtur probari *in l. capitalium §. solent ff. de pœnis*, vt docet etiam cum multis idem Farinac. *dict. quæst.* 23. *num.* 8. & 9. referens ex aliis plerisque sic procedere, cum aliàs sine tali punitione reiterando, delictum non possit dici incorrigibilis, nec aliàs puniri, & ex regula textus *in cap. cum non ab homine de iudic.* adhuc tamen verius est in praxi, vt si tam prima, quàm secunda delicta sint commissa in eodem territnrin, tunc necessario dicendum esse secundum delictum aggrauari per primum nondum punitum; & sic tenendum Iudico cum Gomezin *in dicto tract. de delictis c.* 5. *tit. de furtis num.* 9. vers. *aduertendum*, qui sustinendo in vers. *sed his non obstantibus*, contrariam sententiam plura iura adducit, † & alia explicans 7
ait illam sustineri in pluribus delictis non punitis, & commissio in diuersis territnriis; eo quod tunc posteriora non aggrauent prima delicta, sed Farin. *dict. quæst.* 23. *num.* 14. videtur etiam tenere pœnam aggrauari propter delicta alibi in alieno territorio commissa, cum reus fuerit in manibus iudicis illius territorij, in qun est commissum vltimum delictum; secus verò ait si fuerit inuentus in manibus iudicis illius territorij, vbi commissum est primum delictum; quia tunc ait cum eodem Gomezio, sub dicto vers. *sed his* paulo ante medium, secundum delictum primum non aggrauare ex illa regula quod priora delicta aggrauant vltimum, sed non posteriora primnm: quare in hoc vltimo dices vt sufficiat probatio omnium delictnrum, vt pœna grauinr inferatur delinquenti: & licet multis etiam aliis Farinac. *num.* 33. probet quod ad hoc, vt quis dicatur assuetus delinquere, onn sufficiat vt sit diffamatus, seu inquisitus, & malæ famæ ad effectum, vt possit acrius puniri, vel inqueri, sed quod sit conuictus, seu confessus vel condemnatus: mihi tamen ex dictis aliud videtur in praxi quntidiè agitatum ex prnximè dictis; itaque Paul. Merenda *in consil. crimin. diuers.* 90. *à num.* 24. *volum.* 2. videtur dicere vt mala fama inquisiti probari possit per extraiudicialem iudicis infnrmationem absque iudicis, & iudicij ordine, & confirmatur ex dictis *infra*.

Ex his venit dicendum quod sicut delinquendi 8
consuetudo nocet reo, ne dum in condemnando, sed etiam in prncedendo, † quia lex multum præ- 9
sumit contra eum, qui consuetus est delinquere, vt *in l. si cui §.* 1. *ff. de accusation. in l. non omnes, §. à barbaris ff. de re militari.* † Et delictorum frequen- 10
tia denotet incorrigibilitatem delinquentis, † & 11
semel malus, semper talis præsumatur in futurum, *ex regula semel malus*, vbi Dnctores, de quibus dixi *in cap. mandata, & cap. scribam de præsumpt.* & quod hæc sit iuris præsumptio, &

non

non hominis, vt latè dixit Menochius *de præsumptionibus, lib.5.præsumpt.32. à num.1. & 17.* cum infinitis Farin.*dict. quæst.23. à num.20.* vbi contra multos in vers.*veritas*, ait prædictam solam præsumptionem absque aliis adminiculis non esse sufficientem, vt delinquens torqueatur: è contra
12 ponit, *n.32.* vers. *amplia.* † Vt sicut consuetudo delinquendi facit augere pœnam, ita è contra non consuetus, alias delinquere mitius puniri debeat ex *l.non omnes in princ.ff.de re milit.*

Vbi scribitur inpunitione delictorum, haben-
13 dam esse rationem anteactæ vitæ, textus *in l. desertorem §.si, qui ad hostes*, vers.*sed etsi ex improviso*, ibi: *inspecto eius vita præcedentis actu ff. eo tit.cap.eos, qui 1.q.7.*

Vbi mitius agitur cum simoniaco, quem aliàs
14 vita commendat: *cap. nisi specialis de officio delegat.*

His tamen non obstantibus, video vt practici
15 Doctores concludant nullo modo posse ad grauiorem punitionem delinquentis procedi propter repetita delicta, nisi de primis fuerit accusatus, processatus, siue condemnatus ex iam adductis, quibus addo resumptiuè quæ longè in quodam suo manuscripto resoluit D.D. Christophorus Moscoso, & Cordoba huius consilij supremi Castellæ, & inquisitionis, occasione cuiusdam delicti existimati peculatus in hoc etiam supremo Consilio Regni Atagoniæ controuersia excitata contra Michaëlem de Aquilar. & Iosephum Lo-
16 zano, † eo quod furtum commisserint cuiusdam magnæ quantitatis continuo de bonis ciuitatis. Et cum dubium esset, nùm poenâ mortis puniri deberent, & consules in partes diuersas opinarentur, alij dicentes crimen illud non esse peculatus propriè, sed furti; & inter hos etiam quidam dissentientes, cum aliqui dixissent pro vno furto quantumvis graui, & continuato, non esse reos delinquentes pœna puniendos mortis; quia iure digestorum *in l. fin. ff.de re furt*, *l.1. cod. de defensoribus Beinearius*, Auio Gellio, *lib.11. noctium atticarum, cap. fin.* Epiphanius *in §.pœna manifesti instit.de oblig. quæ ex delicto nasc.* Fornerius *lib.1. lection.cap.15.* Melchior.Iunio *quæstion politicarum cap.98.* Antoo Guibertus *in Pol. Historia cap.18.* Osuuald.*cap.29.lib.15.litt.N.* talis non est constituta pœna; imo nec iure Canonico, aut Regio sit stabilita: sic contra Baldum, & alios dicentes furto qualificato posse delinquentem vltimo supplicio puniri. Contrarium esse verius, & ita practicatum, cum multis sequitur ex Farinacio *in practica quæst.167.num.33.* Azeuedo *in l.7.tit.11.lib.8. recopilat.num.103.* Gribelto *decis.94.* Mario Muta *decis.48.* Giurba *cons.93. num.1.* idem Farin. *q.23.* Cantera *in Rub.de furtis cap.8.num.10* Tuschus *littera F, conclus.564. num.46.* Molina *de Iustitia tom 3.disp 69. num.9* Eleganter Quesada *in suis quæst. cap.19.* Vela *de delictis cap.12.* vers. *sed si vnum* Zeuallos 741. Gratian.*reg.109. num.11.* vbi de fœmina furante Pichard. *in manuduction. 3.p. §.4 n.613.* † Vbi cum aliis pluribus totum hoc
17 iudicis arbitrio relinquit, qui aliquando pro primo furto vltimum supplicium imponat, aliquando nec pro tertio, æstimata persona furantis, & eius, cui res fuit ablata, item ipsa re furata loco, & tempore furti commissi. Quare Faquineus *lib.1. controuers.cap.1.* vers.*cæterum illud* Farinacius *dict. quæst.20. & num.9. & dict. quæst 167. ex n.68. & consil. 30. num.2.* Baiardus ad Clarum §. *furtum num.49.* Antonius Gomez *dict.cap.5.de furtis n.7. & 9. & ibi*, eius additionator Aillon cum multis dicunt prædictam doctrinam consonam esse iuri, prout colligitur ex Zeuallos, & Gregorio Lopez *in l.1.tit.17.p.1.glossa 2.* Faquineo *lib.9.controuers. cap.91.& 92.* Abiles *in cap. Prætor.cap.1.* verbo *de rechamente a num. 3.* dicentes, vt si fur non fuerit punitus pro primo, & secundo furto, adhuc pœnâ mortis puniri possit; & quod hæc doctrina, quatenus quod ex pluralitate delictorum aggrauetur pœna, etiam in aliis delictis, docent relati, & Farinacius expressè *sub dict.q.23.* cum multis ab eo relatis.

Quare etsi ad pœnam mortis precisum esse vi- 18
deatur, vt ex tribus furtis duo prima præcedentia punita fuerint, vt tradunt Fulgosius *cons 157. columna penult. in princip.* vers. *similiter.* Tyberius Decianus *lib.3.cons.24.a n.16.* Boënus *decis.219. n.2.* vbi testatur quod ita omnes Doctores tenent *in auth.sed nouo iure*, Tusch.*pract. conclus. tom.1. conclus.560. n 7.* idem D Moscoso: tamen resolutio iam adducta arbitrariè sumpta, mihi admodum placet. † Et ob id infero cum eo posse furto, 19
quantumvis graui ex qualitate personarum ad triremas decennio delinquentem condemnari iuxta decisionem senatus siciliæ, quam, quam refert Giurba *cons 93.num. fin.* qui condemnauit furem ex pluribus furtis qualificatis, & continuatis decennio ad triremes, & adducit Moscoso verba *leg.8.tit.11.lib.8.recopilat.* ibi *mandamos, que ansiendos hurtos calificados, y robos, y salteamientos encaminos, o en Campo, y fuerca, y otros delictos de otra qualquier calidad las penas ordinarias lesean commutadas en mandar les ir a seruir a las Galeras por el tiempo, que pareziere segun la calidad de lo dhos delictos.*

Et sic fieri, vt etsi per statutum etiam Iuratum, 20
damnetur pœna capitali mortis, ita in quantitate delinquens, vt tenent Bald. Fulgos. & Salicetus, *in dict.auth sed nouo iure.* Couarru.*dict.lib.2. var. cap.9.num.7.* vers.*quo fit*. Farinac.*dict. q.167.n.40.* Gabrielo *decis 94.* Linglois *decis.22.q.6.n.2.* vt in Regno Valentiæ per foros obseruatur, quibus pœna mortis venit puniendus propter furtum magnæ quantitatis; tamen iustis de causis dicendum posse à iudice pœnam illam moderari, Roman. *cons.429.* Petrus Caballus *resolution. criminali, casu 18. n. fin.* & ita fieri posse ex permissa commutatione dictæ legis partitæ; imo, & deberi iudices benigniorem pœnam imponere, dicit idem Domin. Moscoso cum Budeo *in annotation. ad pandectas in l.fin. ff. de senatoribus* ibi: *necesse esse iudices ex legis præscripto iudicare, nec legitimam pœnam excedere; imo minorem eligere ex l. interpretatione ff.de legib.* & Alex.*cons.5.num.14. lib.1.*
† Valenzuela Velasquez *cons 91. num.48* vbi ex 21
ex Iulio Capitolino, quod Marco Antonio mos erat minori supplicio puniri omnia crimina, quam legibus plecti solerent, & ex Lactâtio Firminiano
† Quod seueritas nisi se intra congruentes nocen- 22
tium pœnas cohæreat, sit sæua crudelitas. † Et 23
quod pœna triremium sit condigna, eo quod ex variis accidentibus soleat euenire mors, dicunt Vincentius de Franch.*decis.139.n.2.* quæ est laboriosa nimis, & vilis, vt ex multis obseruat D. Solorzano *de iure indiarum lib.1.c.13.n.66.* imo & infamis, plusque Reipublicę vtilis, Anneo Robert. *lib 4. iudicatar.c.16. in princ.* Mastrill. *decis.26. à n.38.* Fõtanel.*decis.168.à n.10.* additque D.Moscoso in hominibus qualitatis, & sanguine cognatorũ potentis in Republica, & ciuitate vt erant iam ad-

ducti homines de peculatu incusatis, pœnam con-
dignam fuisse, pœnam triremium decem anno-
rum haberi, vt mors dilatata, & sensibi-
lior.

Et dicta supra coadiuuantur: nam etsi reuera
24 regula sit, vt tunc demum ex consuetudine de-
linquendi oriatur præsumptio ex regula, *Semel*
malus semper præsumitur malus, dummodo simus
in eodem, vel simili genere mali, secus si in
diuerso *ex l. si eius §. 1. ff. de accusat. l. non omnes §.*
à barbaris ff. de re milit. † Indeque prouenire, vt
25 mala fama in genere alicuius hominis, faciat con-
tra ipsum indicium, quando mala fama est in eo-
dem genere delicti, de quo Reus inquiritur; se-
cus si de diuerso, vt cum infinitis probat Farina-
cius *dict. quæst. 23. num. 30. & 31.* tamen ipse *n. 32.*
ait negari non posse, vt etsi contra inquisitum
in diuerso genere delicti, non oriatur præsumptio
seu indicium, adhuc oriatur aliqua suspicio per
regulam quod qualem quisque vitam antea asse-
quutus est talem esse, cum de præsenti suspica-
mus *ex l. desertorem ff. de re milit.* & ex dictis iuri-
bus *l. famosi ff. ad legem Iul. Maiest. l. 3. §. 2. ff. de te-*
stibus, de quo dixi *in cap. 4. & 5. de præsumpt. &*
in cap. penult. & fin. & sic Alciatus *regula 2. præ-*
26 *sumpt. 7. num. 2. vers. adde tamen.* † Dixit quod
qui est malus in vno, habet contra se non modi-
cam suspicinnem, quod sit malus in aliis propter
magnam connexitatem, quam habent inter se, †
27 vt probatur à fortiori *in cap. si gens Anglorum 56.*
dist. vbi ex vna specie delicti paterni præsumun-
tur filij laborare ploribus, & diuersis delictis multis
alia addens comprobat Farin. qui *sub dict. num. 33.*
28 vers. *limita 3.* † Dicit vt licet semel malus semper
præsumatutur malus, cum etiam in delictis de
præterito præsumitur in futurum, sed non sic esse
vt de præsenti malus, præsumatur etiam ma-
lus, fuisse in præteritum, vt declarant Al-
ciatus *dict. præsumpt. 7. num. 30. vers. quarto*
intellige, per ea, quæ dixit Salicetus *in l. fin.*
cod. de quæst. sed non negat Mascard. *de prob. con-*
clus. 103. à num. 45. vt licet non oriatur in præteri-
tum præsumptio delicti; benè tamen oriatur sus-
picio per textum *in § fin. in auth. de rest.* & per *l.*
si is qui cod. de adulter.

29 Quibus cauetur quod vidua fornicatrix, præsu-
mitur idem fuisse, marito viuente: videbis Meno-
chium *lib. 5. præsumpt. 32. à num. 19. & 44.* vbi la-
te pro, & contra agit Alciat. *dict. reg. 2. præsumpt. 9.*
30 *in fine.* † Dicentes de præsenti etiam in præteri-
tum aliquo modo præsumi.

31 Relatam regulam, vt consuetus delinquere
acrius puniatur, procedit in maioribus 25. annorum
secus in minoribus, quibus delicta non grauari ex
iteratione sensit Ioseph. Ludouic. *in decis. Lucana*
57. à num 81. allegans Cletum *in praxi quæst. 60. in*
32 *princ.* ibi: *Sed in omnem casum*, † vbi quidam pueri,
qui passi sunt se carnaliter cognosci, non fuerint
flamis combusti; & sic pœnâ ordinariâ puniri, sed
tantùmmodo fustigati; & licet Carter. *in practic.*
crim. tract. de homicidio §. circa igitur tertium, qui-
ex causis pœna augeatur *num. 51.* post Marsil. *in*
singul. 378. in fine minori ex reiteratione non au-
33 geatur pœna corporalis. † Sed contrarium dicen-
dum erit, vt traduot Hypolitus Rimin. *cons. 245.*
num. 3. lib. 3. & Farinac. cum eo *dict. quæst. 23. n. 34.*
& quæst. 92. à num. 138. de pœnis tempor. dum di-
cunt quod licet minor ex quocumque iterato de-
licto, non possit pœnâ ordinariâ puniri, sed mitius
cum illo agi debeat, possit tamen propter iteratio-
nem pœna aggrauari, etiam corporalis, à qua non
dissentit Clarus *supra*, postquam vult posse im-
poni pœnam fustigationis, quæ corporalis est il-
lis pueris, qui sæpius passi sunt, se carnaliter cog-
nosci. Et hæc amplius intelliges ex his, quæ dico
infra in tit. de delictis puerorum.

Ad secundam partem, nùm pro delictis leuibus 34
repetitis debeat sic assuetus delinquere, grauius pu-
niri, & videtur quod non: nam leuia, & minima
delicta non sic considerantur, vt ex repetitione
grauiora fiant; nec enim in foro animæ plura
peccata venialia transeunt in mortale: quare vi-
detur benè amplecti Carterus *in pract. crim. in tr.*
de homicidio §. circa dict. num. 15. post Marsill. *in*
dict. l. singulari 378. in fine num. 5. ita docet Farinac.
dict. quæst. 23. num. fin. † Dicens non obstare quod 35
in furtis etiam minimis, pœna augetur, & iam
vsque ad mortem ex eo quod dicunt Grammatic.
voto 9. num. 25. & voto 17. num. 5. Couar. *lib. 2. var.*
res. dict. cap 9. n. 7. Mascardus *conclus. 838. num. 6.*
de prob. Anton. Gomez. *dict. c. 5. sub n. 8.* Octauiam
Vulpelius *resp. 16. num. 3.* Sed respondetur quod
etsi in furtis minimis ita contingat non ex eo sit in-
ferendum generaliter ad alia delicta; quia furtum
semper de sui natura reputatur turpe, & graue de-
lictum, etiam quod minima res furto subtrahatur
Farin. *dict. num. fin.* cum Carrero. † Dicens ideo 36
solùm ex iteratione delictorum grauium, pœnam
augeri, non autem minimorum, aut leuium, sub-
dentes amplius quod in pœnis impositis ipso iure
pœna non augetur propter iterationem delicto-
rum.

Et facit in furtis; nam quantumvis regula ve- 37
ra sit, vt ex multis peccatis venialibus, non fiat
vnum mortale & respectu plurium furtorum mi-
nuatim factorum dixerit Angelus *in mor. cap. 9.*
folio 74. eo quod nemini furans minuatim grauem
iniuriam infert tamen adhuc dici debet vt qui à
pluribus surripit quantitates paruas quibus vnam
facit magnam, peccat lethaliter cum obligatione
restituendi, vt docent Sotus *lib de Iustitia q. 3.*
art. 3. ad 3. puncto 2. Corduba *in summa quæst. 3.*
Petr. Nauarro *de restit. lib. 3. cap. 1. num. 57.* Aran-
go. *2. 2. quæst. 67. art. 7.* Villalobos *in summa p. 2.*
tract. 13. dif. 4. de quo etiam sunt videndi Meno-
chius *de arbitrar. casu 72. num. 12.* Pichard. *in §.*
Gallinarum instit. de rerum diuis. Farin. *dict. q. 167.*
ex num. 76. & quæst. 174. ex num. 70. Molina *de Iu-*
stitia tom. 3. disp. 685. & 689. Lessio *de Iustit. lib. 2.*
cap. 12. dubio 7. 8. & 9. Ægidius Trullench. *in Deca-*
log. lib. 7. cap. 5. dubio 2. num. 6. & 8. & Rub. 4. per
totum, Baëza *de inope debitore cap. 12. num. 10.*
Etenim axioma iuris vulgare vt de minimis non
curet Prætor *ex l. scio ff. de integr. restit. l. 4. in fine*
ff. de ædilitio edicto, late Craueta *cons. 182. num. 14.*
& 15.

Verùm quia iterum pungit difficultas ex textu 38
in cap. vnum §. in nomine autem criminis dist. 25.
vbi dicitur quod, *Humanum est peccare, Angeli-*
cum se emendare, & Diabolicum perseuerare, &
propterea peccatum veniale geminatum fieri mor-
tale, videtur vt etiam generaliter assiduitas pec-
candi, siue delinquendi transeat ad maiorem
pœnam, & iam in venialibus, & paruis, quan-
tumvis dicat Couar. *lib. 1. var. cap. 1. num. 2.* quod
leuitas materiæ excusat à mortali; ergo regula
debet etiam procedere ex dicto textu in delictis
minimis repetitis; quia vt dicunt Decius *in cap.*
cum non ab homine de iudiciis num. 7. Hypolitus,
singul. 338. Barbosa *in dict. cap. vnum num. 4.* per
glossam

glossam ibi *criminale*, assiduitas in criminibus magis punitur, cum propter coosuetudinem delinquendi augeatur pœna; itaque illam extendi etiam ad læuia repetita, sicut procedit in magois, seruato tamen modo pœnæ iuxta arbitrium culpæ.

40 Quare ego existimo hæc omnia quoad forum externum, & punitionem iudicialem modo exponi sequenti, scilicet, vt cum agitur de iure speciali contra iuris communis regulas, putà per viam restitutionis in integrum nolla soleat de minimis esse Prætoris cura: nam pro modica læsiooe à iure
41 commuoi non recedimus, † sic existimo procedere regulam relatam *dict. l. scio, & l. si oleum, §. vltimo ff. de dolo, & in l. res bona ff. de contrah. emp.* & alij similes, sed vbi agitur de iure communi, dubium non est, vt etiam de minimis curetur iuxta iura sic intelligenda *in l. 1. §. illud ff. de coniugio cum emanc. liberor. & in l. quamuis, ff. & in possess. legat. & l. 1. §. cum dicitur, ff. si cui plusquã, l. si proprietarius in fine primi responsi*, vers. *eadem*, *ff. de damno infecto*, etiam si sumus in pœnalibus, putà in furto quod committitur in Ansere, vel Gallina, vel vno Ouo, *l. naturalem, §. Gallinarum, ff. de acquirendo rerum Dom. dict. § Gallinarum inst. de rerum diuis.* ita Bartol. *num. 1.* vers. *nota quod de minimis*, Albericus de Rosete *col. 2. num. 1.* ad dictam *l. scio*, Imola *in cap. maioribus col. 1. num. 3.* vers. *& potest addere de preb.* Curtius Iunior io auth. præterea *col. 3. num. 8.* vers. *tu considera*, cod. vndè vir, & vxor, & alij, quos refert, & sequitur, Rendina *in promp. recept. sent. tom. 1. tit. 100. num. 13.* Andreas Gailius *lib. 2. obseruat. 102. num. 4.* Andreas Ferrar. *lib. 1. rerum quotid. cap. 1.* cum aliis, quos refert Osuald. ad Donel. *lib. 21. comm. cap. 9. litt. C;* vers. *sed &*
42 *vulgaris distinctio est.* † Vbi latè quod in pœnalibus axioma procedat; & Sebastian. Medicis *de regulis iuris regula 5. per totam*, assignat casus infinitos, in quibus minimum attenditur, Hieronym. Bucaroo. *de dif. inter Iudicem crim. & ciuilem, diff. 167. num. 8.* vbi pro regula constituit, quod minima in delictis, & pœnalibus sunt in consideratione: latissimè Camill. Gall. *de verb. signif. lib. 10.*
43 *cap. 2. num. 9. & cap. 25. num. 32.* † Vbi quod minimi ratio habetur quando absurdum sequeretur & *num. 8.* quando per minimi considerationem fieret præiudicium rebus maioribus: & *num. 22. & 23.* quando dispositio loquitur conditionaliter; & *num. 24.* quando aliquid pro forma requiritur, cum formæ nihil addi, vel detrahi possit: & *n. 25.* quando minimum ad maiorem summam re integram requiritur: & *num. 16.* quando eadem proportionaliter in minimo, quæ in magna militat ratio: de quo vltimo Sabastian. Medicis *dict. reg. 5. num. 4.* & Marius Giurba *de consuet.* Messaneus, *cap. 6. glossa 6. num. 11.* Barbosa *axioma 150.* vbi alia tradit videnda.

44 Vnde euenit vt sicut grauiora; & atrociora delicta grauius puniuntur, vt patet ex dictis, & docet idem Barbosa *axioma 68. num. 4.* vbi qua mensura, & dicat etiam *num 6.* vt delictum continuatum grauios puniatur cum Alex. Beroio, Siluano, Claro, Hyppolito, Cassaneo, Menchaca, Perez, Sebastiano Næuio, & Farinac. *in praxi crimin. p. 4. cons. 30. num. 67.* vbi addit *litt. R, & num. 129.* Giurba *cons. crimin. 47. num. 3.* Carol. de Grassis *exceptione 14. num. 33. & sequentibus*, vbi de exceptione ad statutum excludens omnes exceptiones, Cardin. Tuschus *tom. 2. littera D,*
45 *conclus. 163. per totum*, † vbi *num. 11.* subdit quod homo facinorosus ex multis delictis, etiam diuersis aggrauatur apud iudicem, vt possit pœoam augere secundùm qualitatem criminum multipliciom, Anton. Monach. *decis. Lucen. 54. num. 8.*
& 9. † Vbi quod delictum sæpius reiteratum, fit 46
maius, & solitus delinquere, grauius peccet,
† imo delictum pluries commissum, seu reitera- 47
tum, tot inducere delicta, qoot sunt reiterationes, ac proinde tot requiri purgationes, & tot pœnas imponendas esse, vt ait Geminianus *cons.*
106. à num. 5. † Ergo cum ex dictis *num. præced.* 48
eadem militet ratio iuris communis de minimis delictis, ac in grauibus repetitis, sequitur dicendum, vt proportionabiliter quoad pœnas aggrauandas debeat etiam iudex arbitrari in minimis, & paruis delictis, ac in grauibus repetitis, assoetis, & continuatis.

Pro complemento notabis quod si quis à pri- 49
mis delictis patratis trienoio steterit, in quo nullum aliud delictum admiserit eisdem speciei, gerens se per dictum triennij tempus beoè, & laudabiliter, tunc cesset præsumptio quod seoel malus, iterum præsumatur malus, textus est *in §. sancimus*, verb. *nequaquam*, & *ibi* Angel. *in auth. de Monachis*, ibi: *Triennalis temporis testimonium*, & *collat. 1.* sic cum Rom. Mandos. Corneo, Menoch. & aliis infinitis, Farin. *in praxi dict. quæst. 23. à num. 26.* vbi *num. 27.* cum aliis multis,
† dicit quod si inquisitus, qui alias fuerit malæ 50
faoiæ probauerit per triennium se benè vixisse, fuisseque bonæ vocis, & conuersationis, & famæ, illa mala fama contra illum probata nihil ei noceat; qoia censetur in totum purgata: sic cum Saliceto *in l. si minorem post num. 5. ff de in integr. restitut.* Mascard. *de probat. conclus. 222. num. 12.* alios referens; etenim Gomezius *in regul. Cancel. reg. de triennali in fine*, vers. *nec mirandum*, Cardinal. Aluanos *in lucubrat. ad Bartol. in l. Cassius à num. 17. ff. de senatorib.* Mascard. *conclus. 465. à num. 10.* & plures alij, quos sequitur Farinac. *dict. quæst. 3. num. 27. 28. & 29.* dicunt vt eo tempore sic præsumatur de malo effectus bonus; imo dicit Meoochius *de præsumpt. lib. 5 præsumpt. 32. à n. 31.* in tantum procedere etiam quod emendatus in isto trienoio non fecisset magnam pœnitentiom in Monasterio, ac etiam quod non probasset se abstinoisse ab illo delicto quando sibi occasio venit; & *num. 19.* vbi quod istud triennium currat à die habitæ gratiæ, seu condemnationis.

Et sic & iam dico cum Geminiano *cons. 106. à* 51
num. 5. delictum continuatum non effici plura, quando interuenit medio tempore, vel absolutio, vel alia prouisio; prout illum refert Cardin. Tuschus *tom. 2. littera D, conclus. 169. per totum*, vbi *n. 9.* post Socinom *cons. 61. à num. 8. lib. 1.* limitat, & declarat; & *num. 7.* post Petrum de Ancharran. *consuet. 4.* limitat prædicta in his quæ non sunt reiterabilia, vel in iis, qoæ respiciunt aliquem titulum præcedentem, Barbosa *dict. axioma 68. num. 8.*

Ad tertiam qoæstionis partem, quando dican- 52
tur delicta pluries commissa. Et quando, vel vnica, vel pluribus pœnis puniaotur breuiter ex iam adductis respondeo sub distinctione; supposita regula textus *in l. nunquam plura delicta ff. de priuatis delictis*, quatenus generaliter probat quod plora delicta, non vnica, sed pluribus pœnis plecti debent quæ procedit non solùm io delictis vnius: si generis ex interuallo commissis; in quibus nulla est difficultas ex eo textu vbi Doctores, sed etiam

in delictis diuersi generis, simul, & eodem tem-
pore commissis: vt quoties ex iteratione criminis
simul, siue statim, ex interuallo distincta, & di-
uersa oriuntur crimina, quæ nòn vti vnicum, sed
tanquam plura crimina punienda veniunt; idem-
que procedet in pluribus percussionibus, seu vul-
neribus alicui illatis: pro quibus sic percutiens,
vel vulnerans ex interuallo, puniendus sit pro nu-
mero percussionum illatarum, & vulnerum, DD.
per textum *in cap. 1. de pœnis, & in cap. Apostolicæ*
vers. *de seruis*, & ibi Anchartan. *in 6. notabili de re*
iudic. & in cap. sicut, ibidem Bartol. *in l. inficiando*
53 *infans num. 5. ff. de furtis.* † Vbi propterea scribit
pluries delinquere eum, qui eodem die ex interual-
lo aduersùs legem pretium vini definiétem, adiecta
pœna, pluribus, vel eidem certas, & distinctas
vini mensuras vendiderit; & sic etiam procedere
omnes fatentur, vt indicare videtur glossa *in dict.*
l. nunquam, præsertim quando propter iteratio-
nem delicti reiteratur læsio partis offensæ, cum
multis Farinac. *in praxi crimin. dicto cap. 22.* vbi *n. 5.*
ampliat in pluribus delictis commissis ad eundem
finem, & effectum, quæ siue amplius sint diuersi
generis, siue eiusdem, siue tam ex interuallo
patrata fuerint, plura reputantur delicta, & non
vnica; indeque pœnæ multiplicationem succede-
argum. textus *in l. si adulterium cum incestu in prin-*
cip. ff. de adulter. & in cap. cum pro causa de sent.
excommunic. glossa in dicta l. nunquam, & in illud
§ fin. ff. ad Leg. Aquil. & licet Socinus *cons. 62.* & re-
lati à Bertazolio *in cons. 114. n. 2. lib. 1. & cons. 520.*
lib. 2. hoc vltimum non amplectantur; sed Dida-
cus Couar. *variar. lib. 2. c. 10. sub num. 8.* vers. *hacte-*
nus, & sub vers. *secundo & illud censeo*: ibi etiam
si repetitio criminum fiat ad eundem effectum,
docet relatam nostram sententiam, & plures alij
quos sequitur idem Farin.

54 Relata verò regula limitatur primo quando ex
vnico ictu plura vulnera inferuntur, vt puta cum
tridente, seu alio instrumento bifurcato; quia
tunc licet plura sint vulnera, sed reputantur pro
no crimine pro quo tantùm ponitur pœna dixit in
practica seruari Viuius *in comm. opin.* sub vers. *sta-*
tutum imponens: & sic amplectitur idem Farina-
cius *dict. quæst. 22. num. 16.* contra Clarum, & Io-
55 seph. Ludouic. *in decis. Lucens. 61. num. 3. in p. 1.* †
Item idem Farinacius *num. 17. & 18.* idem decernit
in delictis successiuis, etiam si sint plura: nam
ista vnâ tantùm pœna puniri debent, etiam quod
plura sint, & ex interuallo commissa iuxta textum
in dict. l. et §. infans ff. de furtis, vbi exiterata rei fur-
tiuæ contractione, vnicum tamen & non plura
56 sunt furta vt etiam considerauit D. Moscoso in
præcitato suo manuscripto quatenus exculpat con-
tinuationem furandi contra fiscalem prætenden-
tem pœnâ mortis puniri hominis iam relatos si-
cut puniuntur ei, qui tria patrarunt furta tribus
vicibus separatis; quia vt considerat cum Giurba
cons. 93. num. 9. sic considerante pro quodam latro-
ne in quem fiscalis maximopere prædictam infligi
pœnam curabat; eo quod plura fecisset furta. Cui
satisfaciens Giurba respondet verbis sequentibus,
Non obstat primum; quia vnum est factum eo-
dem contextu, & proposito continuatum; licet
diuersis horis, diuersisque vicibus eidem, aut
diuersis Dominis surripuerit reus sic comprobans
cum Bart. Baldo, Bartazolo, Belogneto, Baronio
& aliis quibus addo furta Macellariorum, & Ta-
bernariorum publicè carnes, & vinum minuta-
tim vendentes, & paruas quantitates quotidie fu-
rantes ab vno, & diuersis. † Et facit ad idem *l.*
maritus, §. sex mensium, ff. de adulter. vbi pariter 57
quod ex continuatione adulterij cum vna, & ea-
dem persona, vnicum reputatur adulterium glos-
sa *in l. vulgaris in verbo fuerit, ff. de furtis*, quæ
dicit in specie quod licet cum quis alienam vxo-
rem pluries cognouerit continuatione nequa-
quam plura videantur adulteria; sit tamen talis
continuatio, vnicâ tantùm pœna punienda,
pluribus comprobat contra alios idem Farin. qui
num. 19. † Limitat quando delicta diuersi ge- 58
neris etiam sunt patrata, non ex interuallo, sed
eodem tempore ad eundem effectum; quia tunc
maius delictum absorbet minus: & late agens ad
vtraque partem curans multis declarare exemplis
sub num. 25. residet in hac resolutione contra alios
sed dicit vt licet ea pœna sit vnica; bene tamen
possit aggrauari ab aliis delictis ad principale de-
lictum; licet non de necessitate concurrentibus. † 59
Itaque *n. 26. 27. & 29.* exornat dicens vt falsitates
plures ad eundem finem commissæ, vnicâ pu-
niantur pœnâ; secus si ad diuersum finem, & in
diuersa causa.

Item etiam procedere ait quando plures iniuriæ 60
eodem impetu illatæ siue eiusdem, siue diuersi
generis sint quæ vnicâ pœnâ punienda veniunt.
† Idemque procedere quando blasphemiæ plures 61
eodem impetu in Deum prolatæ sunt; & ob id
idem Farinacius hæc multis comprobans ait *n. 22.*
23. & 24. prædicta regula procedere; dummodo
plura ea delicta, vulnera siue iniuriæ tendant ad
eundem finem necessarium. † Et ob id *num. 20.* 62
magis declarans dixit quod vulnerans cum insultu
& armis, tenetur vnica pœna, scilicet vulneris,
non autem insultus & delationis armorum; quan-
tumvis delatio armorum de per se vnam pœnam
constituat, & insultus aliam cum vtraque in effe-
ctu vulneris concurreret.

Et secundùm hæc existimo limitari prædictam 63
regulam generalem, aliàs inquam secundùm re-
gulam erit respondendum: nam semper pluribus
pœnis, plura delicta erunt punienda, etiam si
sint momentanea cum iam tunc dicantur diuersa,
idem Farin. *d. q. 22. sub n. 17. in princ.* perea, quæ *n. 4.*
pluribus Doctoribus comprobauit qui *n. 30.* am-
pliat illam vt procedat in omnibus casibus in qui-
bus plura delicta pluribus puniũtur pœnis, si tamẽ
pœnæ sint reiterabiles, & compatibiles vt putà
in pecuniariis, vel in pœnis exilij ad tempus im-
positis à lege, vel ab homine: nam tunc poterunt
multiplicari, tam in quantitate pecuniarum quàm
in exilij tempore pro quantitate delictorum. † Se- 64
cus inquam in pœnis non iterabilibus, & inter se
incompatibilibus, vt potà vbi pro vno delicto
esset imponenda pœna mortis, & pro alio pœ-
na flagitioois, & triremium, vel pecunia-
ria.

Nec huic resolutioni obstant Doctores *in l.* 65
omnes cod. de dilat. lib. 10. Angel. *in dict. l. nunquam*
plura, ff. de priuatis delictis, Annania *in cap. fin.*
de collus. detegenda, Carer. cum aliis *in practica*
crim. tract. de homicidio, §. circa secundum iuxta
legem Monsi num. 44. dicentes quod quando con-
currunt plures pœnæ, vna scilicet maior putà
mortis, altera minor, sit incipiendum à pœna mi-
nori deinde deueniendum ad maiorem & de facto
seruari testetur Cæpola *in auth. sed nouo iure,*
n. 42. cod. de seruis fugitiuis, ex Bart. *in dicta l. om-*
nes, incipiendo v.g. à pecuniaria pœna progre-
diens ad verberationem, triremes & exilium, ac
deinde

deinde ad mortem : tamen idem Farinacius *dict.*
*quæst.22.sub num.*31.clamans , ait valde ridiculum
fore , si temporibus hisce , hæc praxis esset in viri-
di , etsi fateatur vidisse iuxta Cæpolam *dict. n.*42.
vt antequam furca sospenderetur quidam ei de-
linquenti manum fuisse prius amputatam in loco
commissi sceleris : & amplius dicit aliquando vi-
disse in quibusdam delictis , & mali exempli reos
prius fustigari, deinde vel relegari vel ad triremes
transmitti, vt puta in his qui committunt aliquam
magnam falsitatem , vel Cameram Apostolicam
defraodant & his similibus arbitrio booi pruden-
tisque Iudicis,& in aliis etiam atrocissimis,vt puta
assassinis , qui mediante pecunia aliquem magnæ
authoritatis virum occidunt in eius Domo animo
ipsum derobandi. Tamen idē Farinac.cum relatis
Doctoribus concludit hanc pœnarum multiplica-
tionem sic receptam esse,non ex mutiplicitate de-
lictorum , sed propter criminis atrocitatem & vt
facinorosi perterriti ab atrocitate pœnarum ,
abstineant se ab atrocibus delictis.
66 Dubium vero est an regula procedat in delictis
commissis , etiam eodem tempore , quando
scilicet ex quolibet delicto , resultat effectus di-
stioctus & separatus veluti cum quis percusserit
aliquem aut vulnerauerit pluries Bartol. *in dict. l.*
*nunquam plura post num.*4.& post Dinom & vltra
Alban. dixit vt teneatur de pluribus percussioni-
bus , & vulneribus ad pœnam, quæ à lege vel
statuto cuilibet vulneri , seu percussioni inflicta
est ; ita vt pœna sit multiplicanda pro quantitatē
vulnerum & percussionum,& addit quod aliàs
esset destruere totum mundum , Paul. de Castro
*in dicta l.quicumque num.*4. *cod. de seruis fugitiuis*
Anania *in cap.in tantiem num.*5.*de collus. detegen-*
67 *da* , & alij. † Sed Bald.*in dict. l. quicumque n.*5.
Ioanoes Andreas *in regula in delictis.de regul.Iuris*
in 6.Conar.*dicto lib.2.variar.cap.*10.*num.*10. vers.
quartum si eiusdem actus , & in vers. *sexto his præ-*
missis , & alij dixerunt io isto casu vnum tantùm
crimen censendum esse & non plura saltem quoad
publicam vindictam, & punitionem;licet propter
reiteratione percussionum , aut vulnerum grauior
sit imponenda pœna,vt videtur probari *in dict. l.*
illud §.fin ff.ad leg. Aquil.& vt sensit glossa *in dict.*
l. nunquam plura,in vers.*ob aliud* , ad finem , ibi
etiam Angel. *in 2.col.* vbi scribit ita seruari in to-
68 to orbe. † Verùm Iacob.de Areoa *in l.apud La-*
beonem §.conuitium ff.de iniuriis , distinguit de sta-
tuto loquente in rem , vel in personam vel impo-
nendo pœnam vulneranti , vel percutienti , vt
hoc in casu vera sit proximè secunda relata opinio
sed quādo pœna imponitur in rem,veluti pro quo-
libet vulnere , pro qualibet alapa vel qualibet per
cussione tūc pœna multiplicetur secundùm primā
opinionem : tamen Clarus *in praxi q.*84. vers.*scias*
etiam , & vers.*hac autem* , Cardin. *in clem.* 1. §.*si*
qui de priuilegiis indistinctè, siue lex, ant statutum
loquatur in rem, siue in personā semper ex reite-
ratione delictorum eiusdem generis, etiam eodem
tempore sequuta imponi debere dicunt plures
pœnas pro quantitare delictorum.
69 Ego tamen existimo dicendum , vt si in lege,
vel statuto imponatur pœna pro qualibet v.g.ala-
pa , seu vulnere tunc solùm,non habita distinctio-
ne , pœna debeat multiplicari ex illa particula
qualibet , seu *quolibet* , quæ separatim per omnia
prædicta seruatur , & actum insolidum significet
secundùm glossam,Bartol.& Doctores *in l.si plu-*
*ribus ff.de leg.*2. cum aliis per Rolandum *cons.* 70.
*num.*44. *volum.*3. Socinus *cons.* 50. *à num.*1. *lib.*1.
Osascus *decis.pedem.*23. *num.*11. † Quod si lex 70
vel statutum loquatur simpliciter non adiecta illa
dictiooe , tonc siue in personam , siue in rem, di-
cendo tantùm pro vulnere , pro alapa , vel per-
cussione soluantur scuta centum ex reiteratione
delictorum eodem tempore , tunc reuera vnam
tantùm pœnā constitui voluisse Legislatores cre-
dendum est pro multiplicatis vulneribus , alapis,
& percussionibus , ac pro vno tantum cum omnes
illæ actiones proueniant ab eodem motu delin-
quentis absque interuersione actus. Sed noo nego
posse pœnam grauiorem imponi , etsi non plures
vt post alios hanc difficultatem agitantes resoluit
Farinac.*dict.quæst.*22. in praxi legendus *à num.* 8.
12.*&* 13. † Qui *num.*14.*&* 15. addit , vt quando 71
pœna delicti non est determinata à iure , vel sta-
tuto , sed est arbitraria , veluti iniuriarum pœna,
quæ regulariter est arbitraria , tunc ob publicam
vindictam , & opinionem , noo , nisi vnicum ori-
ri delictum qooad pœnam , credit ; licet forsan
dicantur resultare delicta ex pluribus percussioni-
bus , seu vulneribus , seu alapis in continenti , &
eodem tempore inflictis. † Et in terminis quod 72
alapa puniatur pœnâ arbitrariâ , etsi extendi
queat vsque ad mortem quia est atrox iniuria do-
cent ex multis Pichard. *in manuduction. p.*3. §. 4.
*num.*6.Valenzuela *cons.*142.*tom.*2.*ex num.*55.Bar-
bosa *in cap.*11. *de pœnis num.*5. considerata tamen
persona inferentis hanc iniuriam , & eam reci-
pientis , & loco, vbi fuit illata Aillon. ad Aoton.
Gomez.*lib.*3.*variar.cap.* 6.*sub num.*5. † Addens 73
vt in dubio iniuria non præsumatur facta Iudici,vt
Iudici , sed vt priuatæ personæ.
Ad quartam quæstionis partem,an consuetudo 74
peccaminosa vincat legem , resolues ex traditis
*supra in Rubrica sub quæst.*4. *&* 5. & ex *infra* di-
cendis.

QVÆSTIO III.

An consuetudo possit vincere legem na-
turalem , seu legem Diuinam aliquan-
do. Et quid de lege positiua ? Et an
consuetudo possit abrogare legem
prohibentem consuetudinem contra-
riam. Et an detur consuetudo aliqua,
quæ ex præcisa legis positione , ne-
queat abrogari : vbi de Episcopo ab-
rogante consuetudinem sui Episco-
patus ?

SVMMARIVM.

1 *Alimenta iure naturali filiis debentur* , nu-
mero 9.
2 *Homicidium iure naturali est prohibitum , &*
consuetudine impunitum effici potest vt nu-
mero 11.
3 *Possessio iure naturali in alium transferri non*
potest , nisi per traditionem expenditur ,
n.16.17.18.& 19.
4 *Iura naturalia sunt immutabilia.*
5 *Lex naturalis vna est omni tempore , & statu*
naturæ humanæ , & dicitur lex Dei , nu-
mero 8.

Consue

6 *Consuetudo nullam habet potestatem, vt abreget, seu deroget legi naturali, vt* n.19.& 20. *nisi vt* à n.48.& 52.

7 *Naturalis lex semper obligat in conscientia foro.*

9 Auth. ex complexu codic. de incestis nuptiis.

10 *Ius Canonicum sequitur naturæ legem.*

11 *Homicidium in aliquibus casibus introduci queit, dictante lege naturæ, vt in defensionem*, n.36.

12 Cap.2.hoc tit. & n.15.

13 *Donationis causa formalis consistit in traditione.*

14 L.Seia 42.ff.de donat. causa mortis.

15 *Traditio fundi, intelligitur tradita vna gleba terræ.*

16 *Possessionis adquirendi modus, sæpè à iure ciuili procedit.*

17 *Consuetudo, vel lex inducens modos tradendi fictos, nihil iuri naturali præiudicat.*

18 *Possessio qualiter acquiratur per actus non naturales, consuetudine interueniente.*

19 *Derogatio iuris naturalis tunc impedit consuetudinis valorem, quando eius derogatio peccatum est*, n.20.

21 *Naturale ius proprium hominibus est lex à natura hominum mentibus insita: explica, vt* num.22.

23 *Naturalis legis præcepta reducuntur ad illud ius naturæ bonum faciendum, malum vitandum. Et quare dicantur prima principia*, numero 24. *& quæ illa sint*, numero 25.

24 *Naturalis legis attributum est immutabilitas quoad prima principia, secus quoad secunda, vt* n.26.

26 *Præcepta secunda legis naturalis, siue conclusiones, quæ ex primis dependent in particulari, mutari queunt, propter speciales causas impedientes obseruantiam talium præceptorum, contingentes potius ex parte rerum quam ipsius legis, &* à n.34.

27 *Mutatio potest contingere dupliciter in aliqua lege vel per additionem, vel per ablationem, &* n.30.

28 *Additio iure naturali, rectè contingere potest.*

29 *Ciuile ius contingit in addendo aliqua iure naturali, & Diuino.*

30 *Legis mutatio propria est ea, quæ contingit per ablationem legis, quæ absolutè, nec vniuersaliter contingit; & quare?* numero 31.

31 *Natura lex est veluti proprietas naturæ rationalis quæ non tollitur.*

32 *Lex naturalis prout est in Deo non tollitur, & & in homine intrinseca proprietas non mutatur.*

33 *Præcepta naturalia negatiua pro semper obli- affirmatiua semper, sed neutra mutatur.*

34 *Depositum, etsi ad reddendum lex obliget naturalis petente Domino, sed non si petatur ad damnum Reipublicæ eadem lege naturæ*, num.38.

35 *Secretum naturale reuelari potest, si necessum est defensioni innocentis.*

37 *Coniugi cum sorore in casu necessitatis generis humani liceret, aliàs non.*

38 *Naturalia præcepta impropriè aliquando dicuntur mutari.*

39 Cap.quemadmodum de iureiur.

40 *Lex desinere esse potest dupliciter, vno modo per mutationem intrinsecam ipsius, alio extrinsecè per mutationem alterius; hocque modo contingere valet in lege naturæ, sed non primo modo.*

41 *Naturalis legis nonnulli casus videntur mutati, præcepto iuris ciuilis, vt diuisio Dominij rerum, seruitutis inducta contra libertatem & alij* n.43. 44. *vbi de legitima, & matrimonio.*

45 *Testamentum, & donatio naturali lege fieri licent, iure ciuili nonnisi cum aliqua solemnitate.*

46 *Dispensare potest Pontifex in iure naturali, & Diuino non abrogando in totum, vel in parte sed declarando eius obligationem in casu aliquo locum non habere.*

47 *Papa potest ius Diuinum declarare, interpretari remittere, amplificare, augere & mutare vt* n.49.& 50.

48 *Præcepta iuris naturalis, quæ pendent à priori consensu voluntatis humanæ possunt per homines dispensari indirectè, ex remissione materiæ.*

49 L. manumissiones, l. Ius ciuile ff. de Iustit. & iure.

50 *Medicina alia præcepta tradit pro sanis, alia pro infirmis, sed regula medicinæ non mutatur.*

51 *Ius naturale idem semper existens aliud præcipit in hac occasione aliud in alia propter solam materiæ variationem.*

53 *Consuetudo nihil introducere potest contra mandatum legis Diuinæ: & quare?* numero 54.

54 *Tacitus Dei consensus non admittitur contra ius Diuinum, sicut admittitur contra ius humanum tacitus consensus hominum.*

55 *Consuetudo immota censetur quæ contra fidem Catholicam, nihil vsurpare dignoscitur.*

56 Cap.quanto hoc tit.n.57.
Cap. suam, cap. Apostolicam de simonia num.48.
Cap.1. dist.95.

57 *Sacerdotes simplices sunt incapaces ministrandi Sacramentum confirmationis.*

58 *Iura Episcopalia, etsi sæpè præscribi, aut acquiri valeant consuetudine, sed non ea, quæ Episcopis competit ratione ordinis.*

59 *Oblationes prohibentur consuetudine introduci, nisi sint voluntariæ.*

60 *Consuetudo non valet contra ius naturale, & Diuinum.*

61 *Ius naturale qualiter dicatur dici quod in lege, & Euangelio continetur: explicatur*, n.62. 63.64.*dic vt* n.65.

65 Dist.1.& 5.*summarium declaratur.*

66 *Consuetudo dicitur forma, & quasi alterum ius naturale, habens parem vim cum lege.*

67 *Consuetudo præualet iuri scripto, vbi sonat in turpe & est potentior statuto, & potest introducere quidquid potest concedi priuilegio, & potest quidquid pactum quidquid præscriptio & statutum.*

68 *Consuetu*

68 *Consuetudinarium ius videtur habuisse exordium, ex quo Cain ciuitatem adificasse legitur, & postquam homines cœperunt in vnum conuenire.*
89 *Lex positiua dupliciter à lege naturali procedit, vel vt infallibilis] conclusionis, vel per modum determinationis, & hoc modo vincitur consuetudine.*
70 *Consuetudo poterit vincere legem eam prohibentem: & quare?* n. 71. *& quando non,* n. 72. 73. & 74.
72 *Consuetudo potest vincere legem eam improbantem, vt irrationabilem, quando causa talis improbationis cessat, &* n. 73.
83 *Consuetudo, qua reprobatur non inde fit; quia est contra ius natura, aut Diuinum, sed aliquando propter aliquam notabilem indecentiam, pericula, aut incommoda grauiora communitatis, quacum tempore possunt mutari.*
75 *Consuetudines locorum speciales, non censentur sublata per legem generalem posteriorem; & quare?* num. 76. *& vide* quæst. 4. n. 18. & 19.
77 Cap. 1. de constit. lib. 6.
78 *Consuetudo, qua prascripta non est, non est ius, nec tribuit facultatem vtendi illa.*
79 *Consuetudo introduci non potest resistente Principe.*
80 *Episcopus potest tollere consuetudinem, sicut legem sui Episcopatus.*

1 AD primam, & secundam difficultatem, vt
pleoè respondeas adiunges oonoulla, qoæ
adduai *supra sub tit. de summa Trinitate*; item &
in Rubrica de constiens. quæst. 1. vbi de immutabi-
lirate legis naturalis, & perpetuitate legis Diui-
næ. Quibus iunctis, & aliis alibi positis, breuiter
in propositis difficultatibus erit loquendum. Et
quoad primum vt consuetudo possit vincere le-
gem naturalem, videtur suaderi ex sequentibus:
nam alimenta iure naturali filiis debentur, *l. si-
quis à liberis, ff. de liberis agnoscendis*; sed con-
traria consuetudine potest tolli hæc obligatio;
sicut & lege, ciuili sublata est, vt *in auth. ex*
2 *complexo cod. de incestis nupt.* ergo: † Secundo
quia homicidium iure naturali est prohibitum
*ex cap. 1. cum aliis 50. dist. cap. 1. & per totum de
homicidio*, sed consuetudine homicidium impu-
nitum effici potest, vt in exercitationibus Rei-
publicæ, *l. qua actione §. siquis in commutatione,
l. si ex plagiis §. fin. ff. ad leg. Aquil. cap. dilectus
cap. significasti de homicidio*; ergo consuetudo po-
3 tens est contra ius naturale. † Tertio quia pos-
sessio iure naturali in alium transferri non potest,
nisi per traditionem, *l. qua ratione §. hac quoque,
l. traditio 20. ff. de acquirendo rerum Domino,
l. traditionibus cod. de pactis*, sed consuetudine
fieri potest, vt absque traditione transferatur pos-
sessio, vt diai *supra in cap. 2. hoc tit.* per textum
ibi; ergò consuetudo potest derogare iuri na-
turali.
4 Sed quia iam latissimè dixi in præcitatis locis
5 naturalia iura immutabilia esse, † vnamque esse
legem naturalem in omni tempore, & statu na-
turæ humanæ, vt inquit Aristotel. *lib. 5. Ethico-
rum*, ibi: vbique *& semper eadem*, & Cicero
apud lactantium, ibi: *omni tempore, & omnes
gentes* ex ea ratione; quia hæc lex non sequitur
ex aliquo statu naturæ, sed ex ipsa statura ratio-
nali. † Ideo diceodum esse patet ea doctrina Iu- 6
stiniani, *in §. ius naturale & §. sed naturalia quidem
iura instit. de iure natur.* cum infinitis relatis iuribus
ab interpretibus ibi: consuetudinem nullam ha-
bere posse facultatem, vt abroget, seu deroget
legi naturali, † sic vt lex naturalis semper obli- 7
get io foro conscientiæ, vt tanquam certum de
fide, docent communiter Theologi ex dicto Paul.
ad Rom. cap. 2. ibi: *Quicunque, qui sine lege pec-
cauerunt, sine lege peribunt*, non alia ratione,
nisi quia legem naturalem transgrediuntur. † Et 8
ratio est, quia hæc lex naturalis, dicitur lex Dei,
quare per necesse omnes ea obligare dicen-
dum est.
Nec obstant relata argumenta, non primum 9
ex *auth. ex complexu*; quia respondetur nempè vt
sit opinio communis Doctorum quod alimenta
non debentur Iure Ciuili Spureis, vt tradunt re-
lati à Couarruo. *in 4. part. 2. cap. 8. & 6. à num. 6.*
Lara *in dict. l. si quis à liberis §. idem rescripsit. à
num. 4. ff. de liberis agnoscend.* etsi Iure Canonico
contrarium sit statutum *in cap. cum haberet de eo,
qui duxit quam polluit per adulter.* copiosè Bartol.
in l. 1. p. 4. à num. 64. ff. soluto matrim. idem sequi-
tur *lex. 5. tit. 19. p. 4.* etenim filiis deberi alimenta
iure naturali palam est; sic vt non obstante qua-
cumque lege ciuili, & naturali, contraria semper
illa deberi dicendum sit, Fellus Fern. *in l. 10. Tauri
num. 7.* sic vt ius canonicum in hac parte debeat
obseruari in vtroque foro, vt dicit Fortunius *de
vltimo fine iuris à num.* 109. Ripa *in l. 1. n. 66. ff.
soluto matrim.* Matienc. *in l. 8. tit. 8. lib. 5. recopil.
glossa 1. à n. 1.* † quia ius canonicum sequitur na- 10
turæ legem.
Nec obstat secundum; quia etsi homicidium 11
lege naturæ prohibitum sit ea his, quæ notaui in
præcitatis locis, & insuper latè dico infra *in tit.
de homicidio.* Sed quia io aliquibus casibus intro-
duci queit, distante eadem lege naturæ, sequi-
tur, vt absque vlla mutatione illius legis proce-
dat, sed tantùm ex parte materiæ, vt explicat
Augustin. benè exemplo, quod de se bonum est;
quamvis infirmum malum non fit mutatio ex par-
te boni, sed ex parte subiecti recipientis, de quo
videndi sunt Couarru. *in clem. si furiosus 3. part.
§. vnico, n. 2.* & alij.
Nec obstat tertium ex decisione textus *in dict.* 12
cap. 2. hoc tit. vbi propositum est consuetudine
Regni Datiæ, sine traditione transferri rei do-
natæ possessionem, † quod difficile est, cum io 13
iure nostro formalis caosa donationis in traditione
consistat, vt notat Gomezius *in l. 45.* & patet ex
l. 47. tit. 28. part. 3. quamvis receptum sit ex fictis
traditionibus iure antiquo, Dominium ex dona-
tione transferri, de quo Duaren. *ad titul. de donat.
cap. 4.* Cujacius *lib. 19. obseruat. cap. 18.* † Nec 14
obstat textus *in l. seja 42. ff. de donat. causa mortis*;
nam ex eo quod Iuris consultus traductionem, &
vsusfructus, reseruationem, vel inductionem in
fundum vacuum interuenisse proponat, non se-
quitur, vt is, qui rem donando, vsumfructum
sibi seruando, non videatur rem tradidisse.
Et quia *supr. in dict. cap. 2. de nonnullis fictis tra-* 15
dendi modis, diaerim, & de illis, & aliis lo-
quantur Accursius, *in l. 3. ff. de acquirend.
possess.* Tyraquel. *de iure constituti 1. p. num. 25. & 3.
p. limit. 1. 6. & 7.* Gomezius *in dict. l. 45. Tauri à
n. 55.* Rebardus *in 12. tabulis cap. 6.* Brisonius *lib. 1.
select.*

fectlar.cap 7. dicendum est vt textus *in dict. cap.* 2. *hoc tit.* respexerit, vbi donator fundos Ecclesiæ donatos fingitur tradidisse vna Gleba fundi ad Ecclesiam delata, vel in manu Prælati tradita; sic vt hæc consuetudo respexerit ad ius Romanorum antiquum teste Gellio *lib.2.noct.atticarum*; tum etiam dum actione vindicationis agebatur vna Gleba fundi ad Prætorem delata

16 His ergo iactis respondetur ad argumentum, vt quamvis possessio sit iuris gentium, sed modus acquirendæ possessionis sæpè à iure ciuili inuentus agnoscatur, vt *in §.singulorum*, cum sequentibus, *inst.de rerum diuis.* † Quare lex, vel con- 17 suetudo inducens hos modos tradendi fictos, nihil iuri naturali præiudicet, vt notat Molina *lib.3. de primogen.cap.12.num.*16.& alij communiter explicantes *dict.l.45.Tauri.*

18 Nec obstabit textus si dicas possessionem acquiri per actus non naturales vt *in l. qua ratione §.hec quoque ff.de acquirendo rerum Dom.l. lege in princ.& in §.adipiscimur ff. de acquirenda possess.* quia respondetur primo, vt hæc inductio non sit iuris naturalis præcepta; secundo nam esto quod esset adhuc possit consuetudo inducere aliquid contra tale ius.

19 Quia derogatio iuris naturalis tunc impedit consuetudinis valorem quando eius transgressio peccatum est, vt notat Gomezius *in dicta l. 45. Tauri n.*111.

20 Etenim ex textu nostro habemus, vt consuetudo non deroget iuri naturali, seu Diuino, quando eius transgressio peccatum inducit, vt multis probat hic Barbosa *num.* 1. quomodo puto amplectendum illud axioma Doctorum, quod non valet consuetudo, quæ est contra ius naturale, de quo Michaël de Grass.*tom.1. comm. opinion. lib.* 1. *tit.17.num.*308.*pag.*243.Dueñas *regula* 137.Ioannes Garcia *in l. veluti num.* 25.*ff. de Iustitia, & Iure*, Ioseph.Gonzalez *lib. vnico variar. cap.*38. Saytus *in Claui Regia lib.*3.*cap.*11. *num.*4. Azor. *institut.moral.p.1.lib.5.cap.17.quæst.*2. & 3. Petrus Rebuff. *in repent. l. quod iussit notab.1.numer.* 38. *ff. de iudiciis*, Martio. Montet. *decisione* 17. *num.*40.

21 Sed quia adhuc poteris dubius manere quando possit esse aliquod ius naturale cuius transgressio non sit peccatum; & quod lege ciuili, siue consuetudine queat abrogari, suppositis distinctionibus, quas adduxi de iure naturali respectu exemplorum, quibus illud ad diuersa explicat cum infinitis idem Barbosa legendus *in cap. ius naturale 7.dist* addens *num.*8.vt ius naturale proprium hominibus, sit lex à natura hominum mentibus 22 insita. † Id est illa conscientia naturaliter indita, quæ ad iniuria arcet improbos, & in sollicitudine mala vexat etiam Tyrannos non iudiciis, sed continuis cruciatibus mentis, de quibus, & aliis attributis iam dixi *sub dict.quæst.*1. *in Rub. de constitut.* vbi etiam adduxi ex doctrina textus *in l.* 1. *§.huius studii* ibi: *Collectum est enim &c.ff. de Iu-* 23 *stitia, & Iure*, & ex D. Thoma, & Soto.† Illud naturale ius, quod instigat *ad bonum faciendum, & malum vitandum*, de quo idem D.Thom. 1.2. *quæst.*94.*art.*12.ad hoc vnicum præceptum reliqua omnia legis naturalis reduci, cum illud nihil aliud sit, quam recollectio quædam plurium præceptorum naturalium, quæ ex duplici notantur differentia, vel quatenus dicuntur prima principia, quæ sunt propositiones quædam de se notæ & quibus assentimur absque aliquo rationis discursu, vel quatenus sunt conclusiones, quæ ex illis primis principiis deducuntur, quæ dicuntur secunda principia, vti iam expendi, *sub dicta q.*1. ne amplius repetam.

Itaque cum aliud attributum legis naturalis sit 24 immutabilitas, vt docet Iustinianus *in dict.§. sed & naturalia* ibi: *Firma atque immutabilia*, Gratianus *princ. dist.* 5. *& in cap. vltim.* 6. *dist.* ibi: *Manet immobile*, & de hac lege naturali intelligantur verba aurea Augustini *lib.* 2. *confess. cap.*4. *Hæc lex scripta est in cordibus hominum, quam nec vlla quidem delet iniquitas*, vt explicat D. Thom. *dict.quæst.*94.faciantque alia elegantissima verba Ciceron.*lib.*2.*de Repub.* quem ad idem propositum adducit Couar.*de sponf.p.*2. *cap.* 6. §. 9. *num.*3.& expendens Barbosa *in dict.§.ius naturale num.*15 dicat vt hæc conclusio quoad prima principio apud omnes sit immutabilis, quæ nullo in casu deficere, ac variari possunt. † Ergo cum 25 illa pendeant ab illo primo principio per se noto; videlicet *bonum est faciendum*, quidquid homo appetit sub ratione boni, vel veri, vel apparentis appetere certum sit; sequuntur inde statim conclusiones legis naturalis, nempè: *Deus colendus, Parentibus & patriæ obediendum*; & ex illo alio inquam principio noto *malum est fugiendum*, illæ scilicet, *nihil illicitum est admittendum*, & sic *iniuria nulli inferenda* atque illud *quod tibi non vis alteri ne facias* de quo Gratian. *in princ. dist.*1. ex Thobia *cap.* 4. & Math. *cap.* 7. & consequenter etiam proueniunt illæ *Depositum est reddendum, adulterium non est faciendum*, & similes vt prosequitur Saytus *in Claui Regia libro* 3. *cap.* 2. *num.*16.

Quibus suppositis dices vt etsi circa secunda 26 prædicta præcepta, siue conclusiones, quæ ex illis proximè deducuntur, mutatio nequeat contingere cum rectum sit in communi quod præcipit lex naturalis, vt bene sentit Cicero *lib.*3. *de Repub.* sed non inquam negandum posse tamen mutari in particulari propter aliquas speciales causas impedientes obseruantiam talium præceptorum; vel quia mutatis rebus, circa quas versatur, deficit necessitas consequentiarum, per quas illa præcepta ex iure naturali deducuntur: sic tamen vt magis ex parte rerum quàm ex parte ipsius legis contingat mutatio, vt explicat D. Thom.1.2. *dict. quæst.*94. *art.*5. † Constat enim 27 legem naturalem omnino esse immutabilem; quod vt intelligas scire oportet mutationem contingere posse dupliciter in aliqua lege, vel per additionem, vel per ablationem. † Additio inquam 28 vt aduertit D.Thom.*dict.art.*5. non est mutatio; quare benè potuit dicere Vlpianus *in l. ius ciuile ff.de Inst.& Iure.* † Ius ciuile consistere in adden- 29 do aliqua iuri naturali vt contingit etiam in iure Diuino quod multa addiderit iuri naturali, & vtrique ius Canonicum.

Nos inquam inquirimus de propria mutatione 30 legis, quæ fit per eius ablationem, tollendo obligationem legis naturalis de qua absolutè dicendum est, vt nequeat contingere per se ipsa, nec in vniuersali nec in particulari manente natura rationali. † Quia cum lex naturæ sit veluti pro- 31 prietas naturæ rationalis, hæc natura de medio tolleretur & lex naturalis quoad existentiam suam deficeret, & solùm per essentiam in mente Dei maneret si mutationem reciperet, vt docent D. Thom.

Thom. *dict. quæst. 94. art. 4. & 5.* & *quæst. 100. art. 8. & 22. quæst. 66. art. 2.* ad primum ex D. August. *de vera religione cap. 31. & lib. 1. de libero arbitrio c. 6.* Aristot. *lib. 5. Ethycor. c. 7.*

32 Etenim si consideretur lex hæc naturalis prout est in Deo, certum est vt sit immutabilis, si prout est in homine idem dici debere existimo; quia cum sit intrinseca proprietas necessariò fluens ex natura humana, manente naturali deficere non poterit; nulla inquam lex deficit, nisi quia, vel à Legislatore reuocatur, vel deficit eius Iustitia,
33 neutrum in lege naturali locum habere potest. † Ergo & ostenditur facta distinctione inter præcepta affirmatiua, & negatiua: nam cum hæc res probibeant intrinsecè malas, deficere non posse constat; nunquam verò bonum esse potest, quod intrinsecè malum est; indeque euenire, vt hæc negatiua præcepta obligent semper, & pro semper. Affirmatiua autem, licet semper obligent, non tamen semper, & ob id fieri vt etsi hæc naturalia vno tempore obligent, & non in alio non propterea recipiant mutationem; quia hæc est eiusdem præcepti natura; cum affirmatiuum solùm obliget pro illis occasionibus in quibus omissio talis actus esset per se, & intrinsecè malus, vt omnes agnoscunt.

34 Quod si insurgas ex doctrina D. Thomæ *in d. 1. 2. dict. quæst. 94. art. 5.* iam relata, nempè legem naturalem quoad prima principia esse immutabilem, sed non sic quoad conclusiones illorum, in aliquibus, quæ propter causas occurrentes possint mutari ex eo exemplo legis naturalis præcipientis depositum esse reddendum petenti Domino: de quo, & aliis *in l. 1. ff. depositi*, quæ non obligat
35 quando petitur ad damnum Reipublicæ. † Item & de præcepto naturali seruandi secretum; quod negati vnum est non reuelandi; & tamen violari posse constat, si ad defensionem, vel innocentis necesse sit, de quo aliqua dixit *sub cap. ad nostram 20. de iureiur.* aliqua *in cap. super eo 22. de testibus*
36 *in fine*, vbi de secretorum fide. † Item in illo præcepto Decalogi *non occides*: nam in propriam de-
37 fensionem, licitum est occidere. † Et in præcepto non contrahendi cum sorore, quod naturale est, sed in casu necessitatis generis humani non obligat, vt de facto contigit in principio creationis.

38 Adhuc inquam ex his debemus dicere D. Thomam potiùs declarare legis naturalis immutabilitatem quàm illam lædere. Etenim dum dicit Sanctus aliqua præcepta naturalia mutari posse, intelligitur loquutus de mutatione impropria per solam materiæ intrinsecam mutationem; indeque fieri, vt quamvis depositum in prædicta specie non esset reddendum non ideo naturale præceptum mutari credimus quia nunquam fuerit positum pro illo casu, quando interest Reipublicæ, ne reddatur depositum.

39 Sicut in specie textus *in cap. quemadmodum de iureiur.* qui non implet promissum, non videtur fidem fallere; quia casus ille non apparet sub obligatione promissionis comprehensus, vt ibi latissimè explicaui.

40 Quod idem videmus dicendum in cæteris exēplis positis, & fit clarior ex sequenti consideratione: nam lex dupliciter potest mutari, & deinde esse vnomodo per mutationem sui ipsius intrinsecam, alio modo intrinsecè tamen per mutationem alterius, vt v. g. Pater desinit esse Pater priori modo desinit esse Pater absque aliqua mutatione sui per mortem filij. Mutatio ergo priori modo contingere potest in lege positiua: nam ea lex omnino tollitur vel contrariâ lege posteriori, vel consuetudine, vt diximus *supra à Rubrica huius tituli*, & *infra a quæstione sequenti*; secus verò in lege naturali, in qua solùm, potest contingere mutatio posteriori modo per mutationem materiæ, qua mutata, nihil de lege naturali detrahitur, sed solùm fit, vt hic, vel ille casus non cadat sub obligatione legis naturalis propter aliquam occurrentem circunstantiam.

Et secundum hæc existimo expendenda quam 41
plura difficilia, quæ in materia de legibus, solent Doctores disputare quatenus loquentes de immutabilitate legis naturalis adducunt nonnullos casus, qui cum sint legis naturalis, legis ciuilis præcepto videntur mutari; nonnullos adducit Iurisconsultus *in dict. l. bona fides, ff. depositi* alius etiam, nam cum iure naturali omnia essent communia omnibus hominibus factum est vt rerum dominia diuiderentur, aliquando iure ipso naturali *ex l. 1. ff. de acquirend. rerum domin. & §. singulorum inst. de rerum diuis.* aliquando iure gentium adiudicetur *in l. ex hoc iure ff. de iust. & iure*, aliquando ad ius humanum, vbi *in cap. quo iure 8. dist.* vt etiam contingit in vsucapionibus, & præscriptionibus vt late dixi *in Rub. huius tituli.* † 42
Item in seruitute, quam contrariam de iure gentium fuisse inductam, inquit Iurisconsultus *in l. libertas ff. de statu homin. & in §. seruitus inst. de iure pers.* & contra ius naturale, quo homines liberi nascerentur, *l. manumissiones, ff. de iust. auth. quibus mod. natur. efficiantur legitimi §. hæcat col. 6. & in dict. cap. ius naturale dist.* ibi: *Omnium vna*
libertas. † Et alia, quæ adducit, & explicat Bar- 43
bosa *ibi a num. 16.* vbi *a num. 21.* de aliis veluti de legitima debita libertis *ibi à num. 23.* vsque ad fi-
nem explicat. † Et iidem in iure contrahendi ma- 44
trimonium quod omnibus per proprium consensum iure naturali permittitur & tamen hodie ex Trid. *cap. 1. sess. 24. de reform.* non permittitur, nisi
fiat præsente Parocho, & testibus. † Item in 45
condendi testamentum, vel donandi res suas, quod naturali ratione fieri potest *l. 1. cod. de Sacrosanct. Eccles. §. per traditionem inst. de rerum diuis.* quæ tamen iure humano immutatæ sunt ne fiant, nisi certis solemnitatibus concurrentibus, sed inquam eadem lege naturali impellente vt hominum malitiis obuiaretur longiusque explicant Doctores Theologi cum D. Thoma *2. 2. quæst. 66. art. 2. & 1. 2. dict. quæst. 94. art. 5. ad 1.* Conradus *de contract. quæst. 10.* Couar. *in reg. peccatum 2. p. §. 11. num. 3.* Nauarrus *in c. ita quorundam de Iudæis notab. 11.* Sotus *lib. 4 de iustit. quæst. 4. art. 1.* Molina *in eodem tract. disp. 3.* videbis alia, quæ dicit Fortunius Garcia *in dict. l. manumissiones de Iustitia num. 8.*

Vnde iam legitimè possemus pergere ad alias 46
quæstiones, num queat Pontifex abrogare, seu dispensare in iure naturali sed tu accipies secundum doctrinam, quam hic refert, & docet Barbosa *num. 4.* in glossa *posse aliquatenus derogare*, quæ notat quod Summus Pontifex dispensare potest in iure naturali, & Diuino, non abrogando in totum, vel ex parte id ius in quo dispensat sed declarando eius obligationem per veram dispensationem in casu aliquo speciali locum non

habere hunc, vel illum à iuris Diuini rigore exi-
mendo ex causa vrgenti, vt explicant Couarru.
lib.1.var.cap.17.n.8. vers. Henricus tandem, San-
chez *de matr.lib.8.disp.6. num.5.* Azor. *instit. mo-*
47 *ral.p.2.lib.4. cap.18.quæst.1.* † Vbi etiam iuncto
*lib.5.cap.3.*per totum communem nostrorum sen-
tiam, qui contra Theologos asserunt posse Pa-
pam ius Diuinum declarare, interpretari, remitte-
re, amplificare augere, & mutare: de quo iure
dico in vers.*ad secundam.*

48 Itaque vt clarius impendas, aduerto, quod præ-
cepta iuris naturalis, quæ in sua obligatione præ-
ceptiua pendent à priori consensu voluntatis hu-
manæ, possunt interdum per homines dispensari
non directè tollendo obligationem legis naturalis
sed mediante remissione materiæ, vt in voto, &
iuramento, quo potius videtur dispensatio in facto
quàm dispensatio in iure, vt notat Suarez *de voto*
lib.6.cap.9. & hoc modo fieri posse in materia le-
gis naturalis per ius humanum talem mutationem
vt ratione illius etiam varietur iuris naturalis obli-
49 gatio, admittunt omnes. † Et hoc sanè sensu
intelligenda venire iura, & Doctores dicentes per
ius gentium, vel ciuile detrahi aliquid à iure na-
turali, vt *in dict. l.manumissiones, l.ius ciuile ff. de*
Iust. & iure, quibus addendi sunt Donell. *lib.2.*
comment.c.12.& ibi Osuald. Anton. Faber. *in Papi-*
*nanea tit.9.princ.2.illat.1.*Morla *in emporio fol.* 10.
*num.33.*Menoch.*de recuper.rem.9.num.6.* Madera
50 *lib.1.variar.cap.4.* † Ex ea ratione; quia hic mu-
tationis modus non repugnat necessitati, & im-
mutabilitati Iuris naturalis, quod Augustinus
exemplo medicinæ declarauit: nam sicut medici-
na alia præcepta tradit pro sanis, alia pro infirmis
quædam pro fortibus, quædam pro debilioribus;
propterea tamen regulæ medicinæ in se non va-
51 riantur, † ita & ius naturale idem semper existens
aliud præcipit in hac occasione, aliud in alia; &
tunc obligat, & non antea sine vlla sui mutatione
52 propter solam materiæ variationem. † Secundùm
quæ poterit consuetudo aliquid introducere sicut
lex ciuilis ex variatione quidem materiæ non item
derogando iuri naturali.

53 Ad secundam quæstionis partem, etiã ex nostro
textu respondendum est, vt non possit consuetu-
do aliquid introducere contra mandatum legis
Diuinæ ex eo; quia cum hæc dependeat à ratione
Diuinæ Sapientiæ ex D. Thom. *1.2.quæst 95 art.1.*
sequitur, vt à nullo alio possit mutari, nisi ab
54 ipso Deo, à quo accepit virtutem. † In hac enim
specie tacitus Dei consensus non est admittendus
sicut de tacito, consensu Principis temporalis, iam
dixi *in Rub.* quia ideò in aliis legibus humanis ad-
mittitur, eo quod sic à lege humana dispositum
est; ex quo prouenit vt dicamus in consuetudine
dari tacitum legalem Principis consensum, ex quo
totam suam virtutem recipit consuetudo qui con-
sensus tacitus Dei, nunquã inductus legitur Diui-
na lege indeque esse, vt consuetudo nullam possit
habere vim contra legem Diuinam; & ita omnes
55 admittunt *hic.* † Et huc accedere videtur Grego-
rius scribens vniuersis Episcopis Numediæ, *lib. 1.*
*Epistol.75.*relatus *in cap.nos consuetudinem dist. 12.*
dum ait immotam permanere consuetudinem,
quæ contra fidem Catholicam, nihil vsurpare
dignoscitur: de quo videbis nonnulla per Tyra-
quel. *de nobilit.cap.10.num.1. & de iure primogen.*
q.40. n.158. Menoch. *de arbitrar. cent.1. casu* 83.
Paulus Fuscus *de visitatione lib.1.cap.18.n.31.*

Nec huic generali assertioni obstant iura *in cap.* 56
quanto hoc tit. quatenus ibi habetur, vt consuetu-
dine possit Præsbyter administrare Sacramentum
Confirmationis, cuius de iure Diuino est tantùm
Minister Episcopus solus, vt patet *ibi, & in cap.*
manus de consecrat. dist.5. & in cap. 18. *actuum*
Apostol. Nec textus *in cap. suam cap. ad Apo-*
stolicam de simonia, quibus etsi iure Diuino sit
prohibita simonia, vt *in cap.1.cum aliis 1.quæst.1.*
tamen consuetudine fieri potest, vt in prædictis
iuribus aliquid exigatur pro exercitio Sacrorum.
† Quia ad textum *in dict. cap. quanto, & cap. 1.* 57
dist.95. breuiter respondeo nulla consuetudine in-
troduci posse, vt simplex Sacerdos possit mini-
strare Sacramentum Confirmationis; quia sim-
plices Sacerdotes huius ministerij sunt incapaces.
† Nã etsi sæpè iura Episcopalia præscribi possint *c.* 58
audiuis, c. cũ olim, vbi latè dixi *de præscrip.* ea tamẽ
munera, quæ Episcopis competunt ratione mune-
ris Episcopalis à Sacerdotibus siue præscriptione,
siue consuetudine etiam immemoriali acquiri non
poterunt; & sic contingit in potestate admini-
strandi Sacramentum Confirmationis, quæ lege
ordinariâ præcisè pertinet ad Episcopos ratione
ordinis Episcopalis, vt etiam cauetur in Trident.
sess.7.canone 3. copiosè Simancas *de Dignit.Episco-*
porum cap.5. Couar. *lib.1.variar.cap.10.per totum*,
vbi expendit *dict.c. quanto*, Suarez *3.p. quæst.72.*
art.11.sub Rubrica & tit.de Sacram. non iterandis
vbi dicam aliter fieri posse priuilegio Pontificio, &
quare. † Et sic nec textus *in dicto cap. suam, & cap.* 59
ad Apostolicam de simonia; quia etsi reuera oblatio-
nes prohibitæ nulla cõsuetudine possint introduci
cap. non satis de simonia: tamen textus *in dict. cap.*
ad Apostolicam, loquitur de oblationibus in qui-
bus nulla contrahitur simonia, quales sunt obla-
tiones voluntariæ; sed de eorum iurium latiori in-
terpretatione dico *ibi* amplius.

Itaque iam benè pro his duabus difficultatibus 60
possumus concludere cum ea generali conclu-
sione deducta ex textu nostro; nempè vt
consuetudo non valeat contra ius naturale se-
cundùm Dueñas *regula* 137. Michaël Gras.
tom. 1. comm. opinion. lib. 1. cap. 17. iam *supra*
relati, Azor. & Sayrus, quibus addo Brunen.
à Sole *in locis communibus*, verbo *consuetudo*,
Cardos. *in praxi iudic. eodem verbo*, Farin. *fragment.*
crimin. p.1. litt C, num.714. vbi *num.716.* & Bar-
bosa *in c. consuetudo 5. dist.1. num.* 3. adducit quod
nec valeat contra ius Diuinum.

Hactenus verò diximus nullam consuetudinem 61
posse derogare iuri naturali, seu Diuino, de quo
factæ sunt duæ conclusiones distinctæ, vt etiam
insinuantur in primis nostri textus verbis; sed
Gratianus *in summario distinctionis primæ*, videtur
hoc confundere, cum dicit, vt naturale ius sit quod
in lege, & Euangelio continetur ergo videtur
virtutem legis naturalis, pertinere ad legem sci-
licet veteris testamenti, & ad Euangelium: & sic
sub vna tantùm conclusione relata, satis explicari
debuisse, & non eo modo, vt de lege naturali
dictum est. † Doctores solent in varias ire sen- 62
tentias, vt hanc difficultatem præscribant sensum-
que Gratiani percipiant quidam per glossam *ibi*
dicentem Gratianum non describere Ius natura-
le, sed Ius Diuinum positiuum, quos meritò fallit
ibi Turrecremata *num.* 83. † alij aliter dicentes 63
omne Ius Diuinum esse naturale, quorum sen-
tentia est omnino falsa, vt bene probat Nauarrus
in

64 *in princip.de pœnit.dict.5.num.7.* † Et nonnulli alij veritati proptius accedentes, intelligendo prædicta verba Gratiani, legenda esse per Pareotbesim quasi velit Gratianus ius naturale esse, quo quis iubetur aliis facere quod sibi vult fieri, vt iam *supra* dixi, & ius in lege, & Euangelio contineri, vt dixit Nauar.*supra num.9. in fine*, Sotus *de Iust.lib.1. quæst. 4. ad* 1. Aotonius de Fuentes *canonicar. lectionum lib. 1. cap. 1.* & Barbosa *in summario dict.1. dist.num.4.* dicit hanc interpretationem benè defendi posse, nisi ipse Gratianus mentem suam alitet explicasset *in prin.dist.5.* vers. *sed cum ius naturale.*

65 Quare verò omissis prædictis, & aliis interpretationibus, existimo dicendum cum Nauarro *in pract.de pœnit.dist.5.num.9.* Soto *de Iustitia lib.1. quæst.4.art.4. ad* 1. Barbosa *dict. num.4.* & plures alij cum Sancto Thoma 1.2.*quæst.94. art.4. ad* 1. nouissimè Gratianum dicere, vt omnia, quæ in lege, & Euangelio continentur, sint ius naturale, sed è conuerso omne ius naturale in lege, & Euangelio contineri, quatenus *ibi* Deus præcipit, vt vnusquisque alteri faciat quod sibi fieri vult, & ne faciat alteri qund sibi fieri non vult. & in his duabus, vt bonum faciamus, quod in posteriori insinuatur contineri omnia præcepta legis naturalis, dicunt, & patet ex iam longè adductis à vers.*sed quia dubiu*,& consequenter in lege, & Euangelio, quibus hoc præclpitur totam legem naturalem contineri, non abs re dixisse Gratianum probant dicentes in hunc sanè sensum verba dicta posuisse, vt ipsemet declarauit *in princ.dict.5.dist.* vers. *sed cum naturale*; & *in cap. vltimo*, versiculo *his itaque distinctione 6.*

66 Ad tertiam quæstionis partem quid de lege positiua, satis, & abundè respondebis ex his, quæ iam scripsi *in Rubrica*, & *ibi quæst. 4. & 5.* & *in toto nostro titulo*; & ob id amplius non repeto. Solùm enim addo quod consuetudo dicitur fortima, & quasi alterum ius naturale, ac proinde omnia possit, Bald.*cons.433.lib.3.*Surd.*de alimentis tit.1.num.7.*Cardinalis Tuschus *tom. 2. litt. C, conclus.806.num.16.*Franciscus Nuñez de Velasc. *in Dialogis de contentione militiæ Dialogo* 3. quæ æquipollet veritati *ex l.ff.de seruitut.& aqua*,Baldus *cons.*289.Tuschus *supra num.17.* Ioannes Antoo.Mangil.*de imput. quæst.77. num.25.* habetque parem vim cum lege *ex l. de quibus ff. de legibus, ex §.ex non scripto instit. de iure naturali*, ex nostro textu, *dict.cap co suetudo dist. 1. & l. 2. cod. quæ sit longa consuetudo*; & sic veniat appellatio ne iuris, Menchaca *quæst. freq. cap. 3. numero* 32. cum aliis Barbosa *axiom. 56. numero* 5.

67 Vbi dicit quod prævalet iuri scripto, vbi sonat inturpe *ex dict. l. de quibus cum l. seq.* sitque potentior statuto, vt dixerunt Ioannes Maria *nouar. quæst.forens.quæst.103.num.*2.Gonzalez *in regul.8. Cancellariæ glossa 45.§.1.num.78.* & idem Barbosa aliis infinitis *num.7.* vt possit introducere quidquid potest priuilegio concedi, & *num.9.* vt possit quidquid pactum potest quando scilicet ab eodem procedunt, possitque etiam quidquid potest 68 præscriptio, & quidquid statutum, &c. † Et tanta est consuetudiois antiquitas, vt crediderit Gratianus *in cap. non est distinctione 6. §. his itaque, vers.ex quo Cain*, ius consuetudinarium ab eodem tempore exordium habuisse, ex quo Cain ciuitatem ædificasse legitur; & sic postquam homines conuenieotes in vnum cœperunt simul habitare, Barbosa *ibi num.fin.* Nauarrus *in cap. nouit.de iudic.notab.3. num.* 154. Rochus *de consuetudine in præfatione numero* 2. Rebuffus *tom. 3. ad leges Gallicas in præfatione, titulo de consuetudine.*

Sed pro contraria sententia, vt consuetudo 69
nec legem positiuam vincere possit, facit doctrina Diui Thomæ 1.2.*quæst.27. art. 3.* eo quod lex humana deriuatur à lege naturæ, & Diuinâ, vt inquit Augustinus *lib. 1. de libero arbitrio*, ex eo Diui Thomæ 1.2.*quæst 95.articulo* 2.dum videtur probare quod lex positiua ea hactenus habet legis virtutem, quatenus à lege naturæ deriuatur; ita vt si ab ea differat, non sit lex, sed potius corruptio. Verùm fatendo quod omnis lex oritur à ratione, & voluntate Legislatoris, lex Diuina, & naturalis à Deo, lex ciuilis ab hominibus. Tamen hoc breuiter expendes dicendo legem positiuam dupliciter à lege naturali deriuari posse, vel per modum cuiusdã infallibilis conclusionis deductæ à lege naturali per legitimũ syllogismum, veluti, *Non esse occidendum, quod ex illo principio deducitur nemini faciendum esse malum.* Vel secundo deriuari à lege naturali per modum determinationis v. g. lex naturæ habet delinquentem puniendum esse, sed quod tali, vel tali pœna puniatur, determinatum est à lege positiua. Qua distinctione euenit vt illud, quod primo modo à lege naturæ deriuatur, totam virtutẽ accipit à lege naturæ; ideoque immutabile esse; sed illud, quod deriuatur secundo modo principaliter à lege positiuã pendet indeque fieri, vt contrariâ lege, siue consuetudine mutari posse, vt explicuit Vasquez 1.2.*quæst.95.art 2.disp.154.cap.3.*Balboa *in cap.2. de probat. num.* 41. & ex iam adductis infertur.

Ad quartam quæstionis partem, an consuetu- 70
do possit abrogare legem prohibentem consuetudinem contrariam; vt ea dissoluam solent distinguere nonnulli Doctores inter legem prohibentem introduci consuetudinem, & inter legem reprobantem illam sic vt aduersùs legem prohibentem consuetudinem futuram, possit præscribi consuetudine, secus aduersùs legem improbantem consuetudinem; quia non obstante prohibitione consuetudinis, potest esse consuetudo rationabilis, & legitimè præscripta, quod non accidet in consuetudine improbata, vt irrationabilis, qua rationabilis esse non poterit: sic docent Suarez *lib. 7. de legibus cap. 7. num.* 2. & *cap. 19. num.* 18. Salas *in eodem tract. disputatione* 19. *sect. 7. num.* 71. & sic Vbigers. *in p.2.quæst.97.art.3. num.43.* docuit quod lex, quæ tantùm reuocat consuetudinem antecedentem, vel tantùm prohibet nudè futuram absque illius reprobatione, non impedit quominus possit consuetudo etiam abrogare talem legem. † Ex eo 71
quia cum tali reuocatione, & prohibitione potest stare quod consuetudo sit rationabilis, cum lex nudè reuocando, vel prohibendo consuetudinem, non declaret sufficienter contrarium; potest enim Legislator habere iustam rationem sic ordinandi, & statuendi id, & ex altera parte poterunt etiam occurrere aliquæ rationes probabiles, ob quas sine iniquitate, & cum aliquo fun-

damento possit aliter ipse ordinare, & constituere.

72 Sed quia video aliter aliquns Doctores sentire respectu legis improbantis etiam consuetudinem futuram, itavt aliquando possit consuetudine abrogari. Ego sic statuo cum Azorio *tom.1. institut. moral. lib.5. cap.17. quæst.10.* Basilio Pontio *de matrim. lib.6. cap.6. nam.9.* Sanchez *libro 7. disput. 4. num. 14.* Vbigers. *in part. 2. D. Thomæ quæst.97. articulo 3. num.42.* vt si lex improbat consuetudinem propter aliquas cicunstantias, quæ illam irrationabilem faciunt, tunc tandiu lex eam improbet, quandiu vis illarum circunstatiarum est in viridi; quia hoc ipso quod lex reprobat consuetudinem declarat illam esse irrationabilem, aut corruptelam, & de qua dicitur communiter, vt nihil possit valere, siue ad legem inducendam, siue abrogandam; quod si ratio, ob quam illa futura consetudo à lege improbatur, vt irrationibilis cesset, tunc reuera dicendum, vt possit adhuc noua consuetudo legitimè præscripta vincere legem, eam improbantem.

73 Quia non omnis consuetudo, ideò reprobatur quod sit contra ius naturæ, aut ius Diuinum, sed aliquando propter aliquam notabilem indecentiam, vel propter plura pericula, aut grauiora incommoda communitatis, quæ cum tempore possunt mutari; ac proinde quæ vno tempore esset irrationabilis consuetudo, possit alio tempore esse rationabilis, & vt sic desinat esse reprobata: & ita existimo cum Castro Palao *tractata 3. disp.3. puncto 4 §.2. num.7.* Diana *parte 6. tract.5. res.21.*

74 Hanc eandem doctrinam etiam procedere, tam in lege prohibente, seu reuocante, quàm in reprobante cum legis potentia ad improbandam consuetudinem futuram dependeat à duratione rationis, in qua fundatur; & sic credo quod valeat in perpetuum lex positiua improbare consuetudinem futuram, quoties perpetua fundatur ratione, vt de censuatum, ac distributionum lege, iam dixi per textum *in c. cum inter 5. hoc tit.*

75 Ad quintam quæstionis partem an dentur consuetudo aliqua quæ ex præcisa legis positione nequeat abrogari; & supposita doctrina textus *in cap.1. de constit. lib.6. & in cap. cum consuetudine, hoc titulo*, & Doctorum *ibi*, quod per legem generalem à Principe staturam, non censeantur sublatæ locorum consuetudines speciales, quæ ante ipsam legem vim consensu populi habebant, vt per Couar. *lib.3. variar. cap.13. num.4. ad finem,*
76 Barbosa *in dict. cap.1. num.6.* † Et iuxta hunc dicendi modum potest intelligi Suarez *de legibus lib.7. cap.20. num.12.* dum probabiliter existimauit non esse restringendam regulam illius textus ad consuetudinem præsctiptam, sed intelligendam esse de consuetudine rationabili, & honesta, & tam publico vsu, & tanto tempore firmata quod sufficeret ad legem introducendam, si Princeps illam sciret; eo quod prudenti arbitrio verisimile sit Principem fuisse in illam consensurum, si illam sciret; tunc enim ait ob contrariam rationem non esse verosimile velle contra illam obligare per legem generaliter latam, seu velle illam tollere, dum illam ignorat, nisi expressius id declaret: nam in talem consuetudinem, & verba dicti Capituli 1. optimè cadunt.

Vnde non obstant Mascard. *de probat. conclusione 423. num.17.* Diana *parte 6. tract.5. resol. 24.* Castrus Palao *tom.1. tract.3. disp.5. §.1. num.8.* probabilius censentes regulam *dicti cap. 1. de constit. lib. 6.* intelligi de sola consuetudine præscripta. 77

Quia consuetudo quæ præscripta non est, non est ius, nec facultatem tribuit illa vtendi, vt dixi *supra in Rub.* & quia, vt *ibi* dixi sola consuetudo præscripta præualet aduersùs legem; & sic sola illa impediat obligationem legis ferendæ. † Et 78 79
quia consuetudo introduci non potest, resistente Principe; & quia est res odiosa impedire legem consuetudine; nam hæc intelliguntur de consuetudine æquè generali, vt lex est; & hoc est iuxta regulam textus nostri, & *l. de quibus ff. de legibus & l.1. cod. quæ sit longa consuetudo*, quibus, vt *in dicta Rubrica* dixi cauetur vt sicut lex queit vincere consuetudines contrarias: sic etiam, & consuetudo leges, de quo etiam cum multis Balboa *in cap. 2. de prob. à num. 36.* vbi benè expendit aliqua iura quorum nonnulla iam ibi explicaui. Et hæc amplius declarantur ex dictis *infra quæstione sequenti*, versiculo *ad vltimam.*

Ad vltimam quæstionis partem breuiter dico cum Granado *in parte 2. Diui Thomæ contract. 7. part.2. disputatione 16. section.3. numer. 18.* Diana *parte 6. tractat.5. resol. 25. in fine*, vt sicut Episcopus potest reuocare suam costitutionem, ac legem ex dictis *supra in Rubrica de constitutionibus, & in cap. 3. quæst. fin.* vbi de doctrina; ita, & tollere consuetudinem suæ Diœcesis propriam, quia est similis legi. 80

QVÆSTIO IV.

An si lex improbet consuetudinem per verba generalia, intelligatur non solùm de consuetudine præterita, sed etiam de futura. An consuetudo legitimè præscripta, possit abrogare aliam consuetudinem. Et an consuetudo possit lege abrogari. Et an consuetudo prior maneat abrogata, si in ipsa non efficiatur mentio de consuetudine in contrarium.

SVMMARIVM.

1 *Consuetudine præterita censetur etiam futura secundùm aliquos, verius contra, vt* n. 2. & 3. *& distingues, vt à* n. 5.
2 *Clausula generalis derogatoria consuetudinis, non porrigitur ad improbandam consuetudinem futuram*, n. 3.
3 *Consuetudinem improbare, est quid odiosum.*
4 Cap. vnico de Clericis non resid. lib. 6. cap. Clerici de iudic.
5 *Lex improbans consuetudinem, vt de futura non intelligatur, quibus verbis fiet.*

6 *Lex*

6 *Lex improbans consuetudinem per verba vniuersalia porrigitur ad futuram; vbi quæ verba ita significent.*

7 *Consuetudo in futurum reprobata, vt irrationabilis intelligitur etiam de futura.*

8 Lex 2.cod. quæ sit longa consuetudo.

9 *Consuetudo; etsi non vilis, authoritatis sit, sed non adeo, vt legem vincat tantùm habet locum in lege abrogante consuetudinem, vt perpetuo irrationabilem.*

10 *Lex improbans consuetudinem, nùm comprehendat immemorialem.*

11 *Consuetudo legitimè præscripta potest aliam abrogare, seruata proportione vniuersalis ad vniuersalem, & particularis ad particularem.*

12 *Consuetudo particularis derogat vniuersali pro loco, vbi adest.*

13 §. penult. inst.de iure naturali.

14 *Consuetudo, quæ consurgit ex actibus priuatorum, nùm legem vincat.*

15 *Consuetudo lege abrogatur, si est omnino contraria, secus si est compatibilis.*

16 *Consuetudo specialis alicuius loci, non abrogatur lege generali lata pro prouincia, secus si consuetudo sit generalis Regni, aut prouincia, & quæ differentia vtriusque*, n.17. & 18.

19 *Consuetudo generalis tollitur lege generali de ea mentionem non faciente, non sic specialis loci.*

20 *Consuetudo specialis loci censetur ignorari à Principe, & populo.*

21 *Lex specialis non derogat loci consuetudini probabiliter, sed non certè, vt* numero 22.

22 *Statutum speciale non derogat consuetudini speciali loci, nisi Princeps fiat conscius.*

1 AD primam partem quæstionis videtur respondendum cum Barbosa *in cap.1. de constitutionib. lib.6.num.*12. quod damnata consuetudine præterita, censeatur quoque futura damnata, sic cum Tyraquello *in præfatione de retractu n.*18. *&* 19. & sic videtur dicendum in casu nostri dubij natu ex quo lex improbat generaliter consuetudinem, videtur vt non solùm de consuetudine præterita, & præsenti sit loquuta, verùm & de futura; & sic de vtraque consuetudine improbata intellexerunt Zeuallos cum multis *in practicis quæst.* 704. *per totam*, Burgos. de Paz. *in l.*1. *Tauri num.*464.*&* 479. Couarr. *variar.cap.*13.*num* 14. Sanchez *tom.2.lib.7.disp.4.num.*13.contra glossam *in clem.statutum*, verb. *consuetudine de elect. glossa* verb.*expressè in dict.cap.*1. Couarru. latè disputat *vbi supra* varias assignando conclusiones, quibus intendit absoluere hanc quæstionem, quem sequi videntur Armendar *in addition ad recopil.leg.Nauarra in addition. num.* 185. Menchaca *vsufrequent. lib.* 1. *cap.* 3. *numero* 10. & de improbata consuetudine, & de validitate ipsius, cum multis Salzedo *de lege politica cap.*8. *per totum,& à n.*52.

2 Nihilominus sentio contrarium posse optimo iure defendi; quia cum iam *supra quæst. praeced.* dictum sit, legem improbantem consuetudinem futuram, posse nihilominus contraria consuetudine abrogari, cessante circunstantia, ob quam reprobat. Ergo euidenter apparet, vt clausula generalis derogatoria non porrigatur ad improbandas absolutè consuetudines futuras: quare Suarez *libro 7. de legibus cap. 7. à numero* 2. existimauit glossæ sententiam admittendam.

3 Quia improbare consuetudinem est quid odiosum; & quia illis verbis solùm intendit legislator tollere consuetudinem contrariam suæ legi. Deinde quia cum vult legislator extendere legem suam ad consuetudinem futuram, de ea expressè loquitur clare improbando, vel dicendo, *nolumus contra legem hanc aliquam consuetudinem valere*: ita etiam Villalobos *in summa tom.* 1. *tractatu 2.dif.*39.*num.*8.cum Abbate, & Diana *p.6. tract.5.res.*2; & sic Dominic.*in dict.cap.*1.*col.fin. de constit.lib.6.* Abbas *ibi num.* 8. *& col. vltima*, existimantes sublata consuetudine, solùm prohibitam censeri, quæ est de præterito, non verò de futuro, & ex noua causa emergentem.

4 Et ita intelliguntur iura *in c.vnico de Cleric.non resid.lib.6.& in cap. Clerici de iudic.* quatenus de præterita consuetudine, & non de futura intelliguntur à Doctoribus, vt probat textus *in dicta clem statutum, & ibi glossa de electione*, & hoc dum lex, quæ improbat consuetudinem, non fundatur ratione perpetua, vt probat D. Thom. 1.2.*quæst.*97.Soto *lib.*1. *de Iustitia quæst.* 7. *art.* 2. Couar.*infra lib.3.variar. cap.* 13. sed quoties lex damnat consuetudinem vt iniustam, tunc eius prohibitio vtramque claudat, & futuram, & præteritam secundùm resolutionem dictam *supra quæstione precedenti*, versiculo *ad quartam.*

5 Ego tamen vt clarius expendam dico, vt sint attendenda verba, quibus lex improbans consuetudine vtitur quia; si referantur ad consuetudinem, quæ tunc temporis vigebat, non censebitur prohibita de nouo emergens rationabilis, & ex noua causa, veluti si lex conciperetur per illa verba: *Non obstante prædicta consuetudine, vel quidquid in contrarium vigeat consuetudo, quam, vt irrationabilem abrogamus*, vel similia verba, prout etiam videre est, *in cap. vnico, de Cleric.non resident.lib.6.*cuius dispositio solùm loquitur in consuetudine vigente tempore, quo illa decisio, & ad eandem restringitur, vt patet in princ. ibi: *Consuetudinem, quæ in quibusdam partibus.* Et est ratio, quia lex improbàns consuetudinem de præterito, seu de præsenti, solum videtur tantummodo improbare irrationabilem, & ex iniusta caosa introductam. Vnde cum sit exorbitans à regulis iuris, quæ dictant cuicumque rationabili consuetudini standum, de quo *in textu nostro, & in l.de quibus ff. de legibus*, cum aliis, sequitur vt non debeat extendi ad consuetudinem futuram rationabilem, & ex iusta causa introductam: argumento textus *in cap. non debet in principio de consanguinitate, & affinitate*, & vt facit textus *in l. si quis in principio ff. de leg. 3. dicto cap.*1. *de constitut. lib.6.*

6 Tamen si lex per verba vniuersalia, vel æquipollentia absolutè prohibet quácumque consuetudinem, veluti si concipiatur sequentibus verbis: *omni sublata consuetudine*, vel *non obstante qua-*

cumque consuetudine, vel *omnem consuetudinem improbantes*: tunc reuera lex improbans porrigitur ad consuetudinem futuram; quia tunc videtur vt comprehendat etiam consuetudinem nouam, & ex noua causa emergentem; eo quod lex de sui natura, vt *supra* dixi *in Rubr. & tit. de constitut.* & *ibi in cap.* 2. *& cap.fin.* vbi glossa verbo *futura*, in futurum, & ad futuros casus ordinatur.

7 Deinde quia eo ipso quod consuetudo futura etiam improbatur, videtur, vt in futurum nunquam rationabilis reputatur, cum supposita præsumptione, iniusta & minus rationabilis præsumitur, cum sit legis authoritate destituta, cuius prohibitio non cessat, quantumvis ratio cessat in casu particularis: ita Barbosa *de clausulis*, *clausula* 87. *numero* 12. vbi addit rectè procedere.

8 Et vtsic intelligatur, *lex* 2. *cod. quæ sit longa consuetud*; ita vt cesset labor glossæ, & Doctor. *ibid.* si intelligatur textum illum procedere lege abrogáte
9 ipsam consuetudinem,† ita vt sensus sit quod etsi alias regulariter consuetudinis sit vilis authoritas, attamen non possit legem aut rationem cui innititur vincere illam, scilicet per quam prohibetur & abrogatur eademmet consuetudo, quantumcumque de nouo, & ex noua causa emergat: in qua specie magis propriè verificari, ait verba illa: *Rationem vincere, aut legem*, cum qua ex diametro pugnat. Sed hæc intelligo procedere præsumptiuè; quia si constaret de iustificata, & legitimè præscripta noua consuetudine; ita vt ea introducta nitatur ratione; tunc intelligetur, vt cessauerit ratio, seu circunstantia fundamentalis qua nitebatur lex abrogans, improbans quamlibet consuetudinem, etiam futuram iuxta quæ distinxi *supra sub quæstione præcedenti*, in vers. *ad quartam*.

Sed num hæc procedant, etiam in consuetudi-
10 ne immemoriali, videbis dicta *supra in Rub. q.* 3. vers. *ad quartam*.

11 Ad secundam quæstionis partem, an consuetudo legitimè præscripta, possit abrogare aliam consuetudinem, affirmatiuè breuiter respondeo ex iam latè dictis *in Rub. & in textu nostro*, dum tamen seruetur proportio, id est vniuersalem per vniuersalem, particularem per particularem in eodem loco. Et est ratio; quia ita comparantur consuetudines inter se, sicut leges, vel & consuetudo seruata proportione.

12 Imò dicunt omnes cum Hostiensi *in summa eodem titulo*, §. *quæ cui præiudicet*, porrigentes ad diuersas, in quibus non sint contrariæ, cum etiam vniuersalis consuetudo derogetur pro particulari alicuius loci pro illo etiam loco, & vniuersalem derogare particulari: & hoc modo intelligitur Barbosa *in dict. cap.* 1. *de constit. lib.* 6. *num.* 5. qui cum Azor. *lib.* 5. *institut. moral. p.* 1. *cap.* 16. *quæst.* 3. & 4. dicit quod consuetudo generalis, hoc est vbique introducta, tollit legem præcedentem, secus si sit specialis alicubi, & non vbique locorum recepta, & *infra* expendo in vers. *ad quartam*.

13 Vnde infert Diana cum communi *dict. p.* 6. *tr.* 5. *res.* 27. vt quod dicitur *in §. penult. inst. de iure naturali*; *ea quæ ciuitas constituit sæpè mutari solent, vel tacito consensu populi, vel alia postea lege lata*: ita in consuetudinibus procedere, sicut est verum de his, quæ iure scripto sunt constituta; quia non minus; imò magis videtur posse mutari tacitum contrarium, quàm expressum per tacitum: & concludit quod vt hæc contingant, debent consuetudines esse contrarias; quia si possint ad concordiam reduci, sunt obseruandæ, sicut in legibus est commune Doctorum axioma.

Sed adhuc possumus dubitare quod nunquam 14
consuetudo possit abrogare legem positiuam ex eo fundamento; quia ille solus potest legem derogare qui alàs habet potestatem legis condendæ sed consuetudo consurgit ex actibus priuatorum; ergo nunquam poterit legem vincere: nam priuati legem facere non possunt. Adhuc dici debet vt consuetudo habeat vim abrogandi legem ex dictis *hic*, *& in Rub.* Quare vt non obstet argumentum præmitto dicendum multos hæreticos nostri temporis negare in Principibus, & in Pontifice potestatem condendæ legis, asserentes nullam esse legem, nisi naturalem, aut Diuinam, quem errorem acerrimè reprehendit Castro *lib.* 1. *de lege pœnali, & de hæresi*, verb. *Lex Ecclesiastica hæresi* 3. Driedo *de libert. Christ. cap.* 1. *& cap.* 9. Roffensis contra Lutherum *art.* 27. Vasquez *super* 1. 2. *tom.* 2. *disp.* 152. *cap.* 2. & Balboa *in cap.* 2. *de probat. num.* 47. probantes vt cum potestas condendi leges apud Rempublicam reperiatur, ipsa etiam possit inducere consuetudinem, quæ aliàs à multitudine introducitur: quod sic intelliges dicendo quod si multitudo est libera à Principe, non est dubium; & sic fit vt etsi priuatæ personæ eam nequeant introducere aliter enim fiat in toto populo, vel eius maiori parte, vt iam dixi *sub Rub. quæst.* 1. *& quæst.* 2. nam Respublica, quæ non habet Principem superiorem ipsa sibi legem constituit, vt dixi *supra in Rubr. de constitut. quæst.* 3. *&* 12. & sic introducere consuetudinem sine alio consensu. Quod si Respublica subdita est Principi, adhuc poterit eam introducere, tacito saltim consenso Principis vt dixi *in Rub. & infra q. fin. à n.* 1.

Ad tertiam quæstionis partem, an consuetudo 15
possit lege abrogari cum iam ex latè *in Rub.* & in textu nostro adductis pateat, vt sicut consuetudo potest legem tollere, ita & multo magis lex queat tollere, & improbare consuetudinem ex proximè dictis, & *ex d. l.* 2. *cod. quæ sit longa consuetudo*; ideo breuiter respõdeo, vt si lex ex diametro, & clarè sit consuetudini contraria, tunc procedat resolutio affirmatiua communis: ita Diana *dicta p.* 6. *tr.* 5. *resol.* 25. vbi dicit quod si consuetudo compati potest cum lege, etiam si verba legis essent restringenda, consuetudo est obseruanda, cum consuetudo præscripta sit quoddam ius, vt iam dixi, & debeat iuris correctio vitari.

Ad quartam quæstionis partem an consuetudo 16
prior maneat abrogata, si in ipsa, non efficiatur mentio de consuetudine in contrarium: & licet absolutè affirmet D. Antonin. & sic colligatur *ex dict. cap. de const. lib.* 6. nihilominus distinguendum puto cum Montesino *in p.* 1. *D. Thom. quæst.* 2. *disput.* 23. *de legib. quæst.* 13. *num.* 151. nam aut consuetudo est generalis in tota prouincia, aut Regno aut specialis alicuius oppidi, aut loci, vel determinati status personarum; & quidem si consuetudo sit generalis, abrogetur per legem subsequentem; quamvis illius non fiat mentio; si autem nisi specialis non possit abrogari per legem subsequentem

quentem, nisi expressè fiat consuetudinis mentio per verba abrogatiua, & hoc est quod dicitur *in dict.c.1.*

17 Et est differentiæ ratio; quia vt Legislator abroget priorem consuetudinem per legem subsequentem, opus est vt nouerit coosuetudinem, secus de consuetudine: etenim consuetudo generalis præsumitur iute nota à Legislatore sed quando est specialis potest ignotari in particula: & sic præsumitur si eius in lege oon fiat mentio subsequenti, atque adeo in hoc casu consuetudinem specialem non abrogari dicit etiam Diana *dicta p.6.tract.5.res.22.*

18 Et huc etiam spectat quod iam dixi *in quæst. praeced.* cum Barbosa *in dict.cap.1.de constit. num.6.* & Couar. *dict.lib.3.var.cap.13.num.4 ad finem.* per legem scilicet generalem à Principe statutam, non censeri sublatas consuetudines locorum speciales; quæ ante ipsam legem vim coosensu populi habebant.

19 Quare notandum duxi, vt licet per legem generalem abrogetur consuetudo æquè generalis illi opposita, etiam si illius non fuerit mentio facta, nec lex habuerit clausulam derogatoriam; sed hoc non procedere quoad consuetudinem alicuius loci, oec quoad statutum non continens ius commuoe, nisi talis statuti, aut consuetudinis fiat meotio specialis, vel saltem in genere apponatur clausula derogatoria cuiuscumque consuetudinis vel statuti in contrarium, vt explicaui in vers. *ad*
20 *primam.* † Et est ratio; quia Princeps, vel Populus censentur ignorare locum consuetudinem; & statuta, vt omnes agnoscunt per textum *ibi in dict.cap.1.de constis. lib.6.*

21 Vnde secundo inferunt, ac notant Doctores, vt sit etiam probabile quod lex specialis facta à Principe, vel Pontifice pro aliqua ciuitate, vel prouincia, oon deroget consuetudini illius prouinciæ, nisi expressè apponatur clausula derogatoria.
22 † Idemque inferunt de statuto facto ab aliqua ciuitate, vel populo (ad cuius valorem Principis conseosus requiritur) nempe tale statutum noo derogare consuetudioi contrariam, nisi Princeps fiat conscius talis consuetudinis derogandæ; quia si forte sciret consuetudinem noo præstaret consensum statuto, ac proinde vt ignorantia consuetudinis, cui opponitur statutum reddat consensum ioualidum: sic docent adducta in his notabilibus, Suarez *dict.lib.7.de legib.cap.10. num.7.8. & 15.* Diana *dict.p.6. tract.5. sub res. 25.* Castrus Palaus *tom.1.tract.3.disp.3.puncto 5.§.1. à num. 1. vsque ad 7.* sed huius notabilis doctrina non est sic certa, vt adducta in primo propter dicta *supra* io vers. *ad secundam.*

QVÆSTIO V.

An vtique verum sit quod, vt consuetudo introducatur, siue abrogetur, debeat concurrere saltem tacitus consensus Principis, seu sufficiat vsus solius populi, prouinciæ, seu Regni. Et an vt vna consuetudo abroget aliam contrariam, requiratur tempus idem, ac est necessarium ad introducendam consuetudinem aduersùs legem. An consuetudo possit pœnam legis, eius obligatione manente. Et an queat abrogare legem quoad culpam manente obligatione, quoad pœnam. Et quosnam alios effectus pariat consuetudo. Et in quo differant desuetudo, vsus, & contraria consuetudo: vbi de titu.

SVMMARIVM.

1 *Consuetudo vt introducatur, qualiter debeat interuenire consensus, saltem tacitus Principis*, numeris sequentibus, & numer.4. & 5.
2 *Consuetudo solo ministerio Regis absque alia requisito, potuit introduci, vt à populo decemno, legitima haberetur.*
3 *Consuetudo secundùm aliquos requirit consensum Principis expressum: explica, vt n. 4. & 5.*
4 L.de quibus ff. de legibus.
5 *Consuetudo num de iure canonico non exposcat consensum Principis*, & o.6. 8. & *9. vbi quod sufficit tacitus, etsi expressus requiratur in aliquibus casibus, de quibus Rota,* n.6.7.& 8.
6 *Consensus tacitus est permissio patientis aliquid fieri.*
9 *Consuetudo inducitur frequentia actus: & quando sic dicatur.*
10 *Actus ad consuetudinem sufficit; vt fiant scientibus auditoribus.*
11 *Consuetudo eodem tempore abrogat aliam consuetudinem, ac legem, & quale tempus hoc sit in consuetudine præter ius, & contra ius,* n.12.13. & 14.
14 *Consuetudo vniuersalis, inducit ius commune.*
15 *Consuetudo potest tollere legalem pœnam manente legis obligatione, etsi alij contra teneant,* n.16.
17 *Consuetudo excusat à censura dantes aliquid ob ingressum in aliquod Monasterium; etsi non à peccato, & de aliis pœnis*, numero 18.19.
18 *Filij Clericorum olim nascebantur serui in pœnam paternæ incontinentiæ, quæ consuetudine est abrogata, manente culpa.*
19 *Desuetudo aliquas pœnas ipso facto impositas abstulit.*
20 *Culpa, est causa adæquata pœnæ.*

21 *Consue*

21 *Consuetudo abrogans legem, abrogat culpam impositam in ea: fallit in aliis pœnalibus non cohærentibus ipsi legi vt n.22*

23 *Consuetudo excusat à pœna, & paris effectus plures, vt num. 24. 25. 26. 27. & 28. & aliis.*

32 *Consuetudo potest inducere, vt antiquior partiarius optet.*

33 *Consuetudo facit vt procedatur sine scriptis inter Religiosos; & vt comburantur processus; & quod possit Prælatus testari ad pias causas, n.34.*

35 *Consuetudo potest inducere vt possessio defuncti, transeat in heredes sine apprehensione.*

36 *Desuetudo non vsus, & contraria consuetudo, quæ sint in quo differant, n.37.& 38.*

39 *Seruanda sunt non facta, sed quæ fieri debent.*

40 *Ritus duplex est: vnus de iure, de facto, vt de style dicitur.*

41 *Stylus curiæ Romanæ in rescriptis, maximè debet attendi, facitque ius; allegari potest in decisionibus, cum ius non est contrarium.*

42 *Stylus seruatus in curia Romana, porrigitur extra statutum Ecclesiæ, vbi agitur de interpretatione litterarum.*

43 *Ritus videtur significare vsum, & obseruantiam, sicut solemnitatem, actus, aut ius quoddam non scriptum.*

44 *Consuetudo vincit legem, etiam si Princeps ex desidia annuat.*

45 *Lex semel à Principe reuocata, etsi iniustè cessat.*

46 *Consuetudo abrogat legem etiam si Princeps incepta consensum præbeat, vel coactus, propter pacem Reipublicæ.*

1 AD primam difficultatis partem, etsi supra sub Rubrica dictum sit inter requisita consuetudinis introducendæ esse vnum, vt accedat saltem tacitus Principis consensus; sed quia hic in textu nostro, vbi de tota consuetudinis introducendæ vbi, agitur, nihil caueatur de prædicto saltem tacito consensu Principis, nec in *dicta l. de quibus*, sed tantum, *ibi*, habeatur quod consuetudo rationabilis, est legitima præscripta potest legi derogare absque alio adminiculo, quàm prædictis duobus, vt sensisse videntur Malderus *in part.2.D.Thomæ quæst.97.art.3.num.3.* quasi ministerio legis ita cautum reperiatur, cum iure scripto statuatur, vt huiusmodi consuetudo habeat legis vim. Et sic Malderus ad dubium respondet, consuetudinem legitimè præscriptam, inducere legem, siue sæcularem, siue Ecclesiasticam, sine personali consensu Principis, aut Papæ, & sufficere consensum, qui per ipsum ius datur; quia per ius Principis censetur continuo loqui: & sic Suarez *lib.7.de legib.cap.13. num.6.* Sanchez *de matrim. lib.7.disp.4.num.11.* videntur sustinere etiam si sit circa Sacramentalia ea consuetudo; quippè cum Princeps in textu nostro generaliter decreuerit consuetudine posse legem statui, & abrogari: nam talis voluntas, vt eam facultatem obtineat consuetudo, est tacita scientia, & tollerantia consuetudinis in posterum legitimè introducendæ, vt ea vires sortiatur absque alia speciali ipsius consuetudinis in Principe notitia.

2 † Et hanc videtur amplecti Castrus Palaus *tract.3. disp.3. puncto 2.§.4.num.3.* quia Princeps, supremus Rex, scilicet, aut Papa optimè poterat lege sua stabilire, vt quoties populus in aliqua consuetudine rationabili decennio durauerit ea consuetudo pro lege suscipiatur; sed facta hac lege, nemini dubium erit, vt ea decennalis consuetudo vim legis habeat ex probatione *legali* supremi Principis; sed hoc ipsum factum est nostro iure canonico in textu nostro, *& iure ciuili, in dict. l. de quibus.* Ergo non est cur alia debeat expostulari approbatio: & sic potuerunt dicere Siluester, & Angelus in verb.*consuetudo*, consensum tacitum interuenire posse sine Principis scientia. Et ob id etiam quidem inualuere dicendo in ipsa legum institutione interuenisse conuentionem, & consensum Principis vt consuetudine lex abrogari possit optimè disputando defendit suam Leonardo in suo Parergon post disceptationem *de iuram. calum.* inter disputationes vel ob dictum ex Iasone Rolando Scradero Artamano Pistor & aliis ex eo quia cum Rex permittit tacite ne sua lex obseruetur videtur eam abrogare ac alij Marc. *in tom.2.summa res.182.num.2.* eleganter Osuald. ad Donel.*lib.1.cap.1.lite.T.*

Verum alij infiniti Doctores pluribus fundamentis conantur defendere vt ad inducendam consuetudinem, requiratur Principis consensus, sic vt non sufficiat præsumptus Principis approbantis consuetudinem: ita Basilius Pontius inuehens contra Sanchez *de matrim. lib.6. cap.6. n.5.* vbi sic ait: ***Nec verè satis est ad censensum Principis approbantis præsumendum generalis illa doctrina textus nostri***, contra Sanchez aliud deducens *ex reg.dict.l.de quibus*, dicens vt textus noster solùm tradat illam generalem doctrinam, quæ explicat vim consuetudinis approbatæ à Principe; sic vt nec præsumi possit, solo generali iure explicato in textu nostro, voluisse Principem tacitum suum consensum in quavis speciali consuetudine præsumi posse cum multis consuetudinibus se se opponat, & tenent Montesinus *in p. 2. tom.2.disp.23.quæst.13. num. 220.* Vasquez *tom.2. disp.177.cap.2.& 3.* Lutca *tom.2. disp.29. de legib. num. 2.* qui dicit sequi, vt necessarium requiri scientiam, qua Principi innotescat consuetudo. 3

Ego inquam existimo de iure ciuili requiri saltem Principis consensum tacitum præcipuè in consuetudinibus vniuersalibus, siue generalibus, quibus aliqua lex generalis consuetudine abrogatur, qui etsi iuxta doctrinam cum Sanchez, Malderi, & Palai, videatur sufficere ille, qui subintelligitur ex primordiali authoritate consuetudini concessa ab ipsis Principum legibus; quia sic omnes intelligunt *dict.l.de quibus ff.de legib.* cum concordantibus; quia cum hæc lex tendeat ad bonum publicum, & in vtilitatem priuatorum, sequitur vt debeat concurrere ille tacitus consensus in ipso actu introducendæ consuetudinis. Et hoc modo amplector intelligi primam opinionem cum Basseo *in floribus Theologiæ pract.* verb.*consuetudo n.12.* Azorio *tom.1.lib.5.inst.moral.cap.18.quæst.1.* Salas *de legibus disp.19.sect.3. num.20. & 37. & sect. 4. num.39.& 40.* Villalobos *in summ. tom.1. tract.2. disp.38. num.6.* vt iam *supr.* dixi *sub dict. Rub.* Et sic quantumvis Vasquez *in p.7.disp.177.c.2. & 3.* & Basilius *vbi supra num. 7.* exigant personalem Principis consensum; quia non omnis consuetudo approbatur à Principe, sed multæ consuetudines 4

nes permittuntur tantùm, aliæ approbantur, ob
idque dicant ex doctrina vniuersali textus nostri,
non posse præsumi in quauis consuetudine appro-
bationem,& probabiliter sentiant, vt dicit Diana
p.1. tract.3. tract.5. miscel, res.75. tamen ibi ex
Sanchez, Suarez,& Salas, *vbi supra*, & eum Axor
*tom.s. instit. mor. lib.5, cap.*18. *q.1.* & alijs pe-
nes ipsos dicit contrariam longè probabiliorem ex
eo, quia in textu nostro stabilitur consuetudinem
rationabilem, & legitimè præscriptam, iuri po-
sitiuo derogare; & quod autem sit rationabilis,
non pendere ex scientia, & voluntate legislato-
ris, sed ex natura ipsius rei, cuius est consuetu-
do: esse autem legitimè præscriptam, & haberi
ex cursu temporis; inferunt ergo relati, vt cum
nulla alia conditio ad stabiliendam consuetudi-
nem, requiratur iure canonico gratis, & sine
fundamento expostulari Principis scientiam, &
eius nouum consensum & quia de hoc dubio in
principe & proximè sequenti in Papa longè ad
vtramque partem resoluit Berricellus *de missio-
nibus Apostolicis l.2. tract.3. de legib. quæstion.*87.
*ex numer.*5. *& ex numer.*12. cum infinitis ex mo-
dernis ideò illum leges quatenus plura ex dictis
de hac consuetudine repetit vt respondeat ad quæ-
stionem de qua dico *infrà q.6.*

5 Dubium verò non leuè est inter Doctores, an
de iurè nostro canonico, sufficiat duplex assigna-
tum requisitum ex textu nostro, vel requiratur ex-
pressus Pontificis consensus; ita vt tacitus concur-
rens in actu, non sufficiat; & in hoc dubio video
Doctores discordes; quia Vasquez *p.1. quæst.97.
disp.*157. *cap.*12. Montesinus *sup. p.2. tom.*2.
*disp.*23. *quæst.*13. *num.*128. cum alijs, dicunt vt
licet authoritas Pontificia data sit à Christo im-
mediatè Pontifici; cuius causa dicunt Doctores
contrariæ sententiæ, requiri expressum Pontificis
consensum. Tamen quia Pontifex queit iustis de
causis legem à se latam abrogare, vel à suo præ-
decessore: & itidem sicut consuetudo approbata
consensu tacito Principis sæcularis, abrogare po-
test legem sæcularem; ita etiam approbata taci-
to consensu Pontificis, possit legem canonicam
abrogare: sic etiam docet Lorca *in p.2. tom.2.
disp.*29. *de legibus, menbro.*2. Vbi dissentit à
Sacra congregatione expressum consensum exi-
gente, sic etiam resoluens contra Antuninum
existimantem requiri consensum expressum,
vt consuetudo leges Ecclesiasticas abroget; quia
dicit loca non differre in hoc legem ciuilem,
& canonicam; nam verus consensus est, & vo-
luntarium, ac liberum censetur; quod tacitè
approbatur iuxta nonnulla, quæ dixi *sup. cap.1.*
6 *de foro comp. quæstione fin.* † *Est enim* (ait Lor-
ca) *consensus tacitus permissio; quia scilicet scit
quod agitur, & non reprimit, sed fieri patitur* &
hanc partem contra plures quos refert Berricelus
*suprà d. n.2. ipso sic tenet num.*12. cum Sanchez,
Maldero, Bonacina Alex. Socino Couar. Suarez
Salas, Azor. & cum alijs nouissimè etiam Thomas
del-Benè *de immunit. Eccles. cap.8. dubio.15. sect.2.
numer.7. &* 8. Castrus Palao *tom.1. tract.3. disp.
3. puncto 2. numero* 3. Et alij rationes & funda-
menta ponentes & Berricelus respondet *sub d.
numero* 12. fundamentis aduersæ sententiæ quæ
faciliter explanantur ex hic adductis qua etiam
repeto.

7 Et ita de iure existimo tenendum, etiam cano-
nicis dispositionibus, etsi fatear plures exigere
expressum Pontificis consensum ad hoc, vt con-
suetudo abroget leges Ecclesiasticas, sic tenens
decisum, refert à Rota Diana *p.6. tract.5. res.*13.
in vna Triuerensis Abbatiæ Sancti Maximi 24.
Ianuarij 1625. coram Doctissimo Domino Coc-
cino, quam referens ad litteram; ideo procedere
ait; quia summus Pontifex non habet potestatem
à populo, sed immediatè à Deo; & ideò non sit
populus, qui inducit consuetudinem contra ca-
nones, sed authoritas Papæ permittentis, vt dixit
Abbas *hic numer.*8. Salas *de legib. quæstione* 97.
*tract.*14. *disp.*19. *sect.*6. *num.*56. verbo *hæc sen-
tentia.* Dried. *de libert. Ecclesiast. cap.*11. & quia
requiritur in Papa certa scientia, nec sufficiat
error, & itidem requiratur voluntas inducen-
di consuetudinem, quæ deduci nequit, nisi ad-
sit expressus Papæ consensus, glossa *in cap. le-
gis*, verbo *abrrogatè*, *dist.*4. Archidiacon. *in
cap. cum de beneficijs numer.2. de preb. lib.6. cap.
consequens, & cap. nolite* 11. *dist. cap. facta* 9.
quæstione 3. *cap. illud, cap. ridiculum dist.*12.
Ioannes *in dict. cap. cum de beneficijs*, Gemin. &
Franc. *numero* 3 *&* 4. S. Anton. in *in sum. p.*1.
*tit.*16. *cap. vnico* §.2. Salas *suprà numero* 62. Ca-
stellinus *in tract. de elect. cap.4. in fine*, Masso-
bius *in praxi habendi concursum Prælat. numero*
88. Ioannes Maria Nouarius *in lucerna regula-
rium* verb. *electio numero* 34. qui etiam referunt
idem decisum in Rota Romana obseruationis
contractus 23. Octobr. 1551. coram Chilanon,
relata apud Verallum *decis.*204. *numero* 3. *p.*3.
& in alia Romana concordiæ Sancti Petri. 12. Fe-
bruarij. 1610. coram Domino Cauallerio: & alia
in confirmationem adducit dict. Sacra Rota in
relata Treuerens. propter cuius authoritatem, sic
Diana prosequitur. † Sed quia si ita semper exi- 8
geretur, destrueretur vsus consuetudinis intro-
ducendi in foro Ecclesiæ, cum difficulter queat
sciri consensus Papæ expressus, videtur in iure
non recedendum à prima opinione, habita so-
lum differentia, inter consuetudinem ciuilem,
aut Ecclesiasticam in tempore, vt dixi *suprà in
Rubrica*, & ex dictis in vers. *ad secundam* statim
sequenti. Et sic mihi videtur prædictas decisio-
nes Rotales, & iura, quibus fundantur, sub
intelligi tantùm de casibus particularibus, iuxta
nonnulla, quæ adduxi *sub. quæst.4. præced.*

Et pro complemento notabis cum Azorio *p.1.* 9
lib.5. mor. cap.4. q.6. Panormitano *in cap.1. de
treuga, & pace*, Bart. *in dict. l. de quibus ff. de le-
gib.* & alijs, vt sciente Principe, & non contra-
dicente, sufficiant duo actus, vel tres facti con-
tra legem; quia ad inducendam consuetudinem,
vt suprà dixi *in Rub. quæstione* 1. binus actus suf-
ficit, & frequentia actus contingit, quando bis
fit; eo quod frequenter fit, quod bis fit, vt do-
cent Sa, verb. *lex numero* 1. Reginald *tom.1. lib.*
13. *cap.*16. *numero* 162. Rodriguez *quæst. re-
gular. tom.1. quæstione 6. art.*12. Miranda *in ma-
nuali prelator. tom.2. quæstione* 24. *art.1. conclus.*
3. † Imò idem Rodriguez, Burgos de Paz *in* 10
l.1. Tauri numero 232. *&* 233. Diana *p.1. tract.*
10. *res.7. in fine.*, dicunt non esse necessarium,
vt prædicti actus fiant in præsentia legislatoris,
vel eo sciente, sed satis esse fieri, scientibus audi-
toribus Regijs vel Episcoporum. Menochius *cons.*
107. *n.*93. Gutierrez *lib.1. pract. q.*85. *& lib.3. q.*35.
*n.*9. Melchior. Reynoso *obseruatione* 57. *n.*2. Steph.
Gratian. *tom.5. discept. foren. c.*965. *n.*8. Zeuallos *in
pract.*

pract. q.357. n.3. ibi *sufficit scientia officialium & suorum iudicum.*

11 Ad secundam quæstionis partem de tempore, quo vna consuetudo aduersus aliam contrariam, possit introduci, Castrus Palaus *tom.1. tr.3. disp.3. §.2. punct.5. n.5.* putat idem tempus esse necessarium ad abrogandum consuetudinem consuetudine, ac fuit requisitum ad illius introductionem, & assignat tempus decem annorum, siuè in temporalibus, siuè in Ecclesiasticis; eo quod leges expostulantes tempus quadragenarium ad præscriptionem, loquantur de præscriptione iuris contra Ecclesiam, Ecclesia contradicente, quod non accidit in consuetudine legali, quæ non præscribit contra Ecclesiæ mandatum ex repugnantia Ecclesiæ, sed potius ea eius consensu, & voluntate, ea hoc inferens non esse idem tempus expostulandum, ac in præscriptione.

12 Et ita Suarez *dict. lib.7. de legib. cap.*20. *n.*21. refert ea Felino, & Panormitano, vbi reddit rationem; quia posterior consuetudo non est contra Ius. sic declarans: nam prior consuetudo fuit contra Ius. & sic posterior, & secundum illud antiquius Ius, quod per priorem consuetudinem fuit reuocatum; ita vt ad illud facilius sit regressus, vel prior consuetudo fuit præter Ius; & sic etiam posterior erit præter Ius. indeque semper in posteriori consuetudine sufficere annos decem, dixerunt.

13 Sed Rochus, & Barbosa, quos sequitur Diana *p.6. tr.5. sub. resol.17.* non approbantes discursum relatum Abbatis, & Felini; item & Castr. Pal. solum illum videntur approbare, si prior consuetudo fuit contra Ius commune, quod non fuit omnino ablatum illa consuetudine; quia non fuit vniuersalis, Sed particularis, quæ illi derogauit: tunc enim ait Diana probabile esse, vt posterior consuetudo decem annis præscripta sufficiat; quia non est simpliciter contra Ius, cum semper maneat Ius commune, ad quod per illam consuetudinem sit regressus.

14 Quod si prior consuetudo non fuit contra Ius, sed præter Ius, & posterior sit contra Ius, tunc teneta spectandum erit tempus canonicæ præscriptionis; quia prior consuetudo induxit Ius, cui est contraria posterior, quæ non est conformis alicui Iuri; item etiam si prior consuetudo fuit vniuersalis, & posterior particularis, erit id euidentius; quia consuetudo vniuersalis, Ius commune inducit: & idem videri dicunt si prior fuerit particularis eiusdem loci, & iuri communi non contraria: nam consuetudo contra simile statutum, esset contra Ius, & postularet tempus canonicæ præscriptionis: & sic idem procedere in consuetudine, cum sit ratio æqualis; itaque etiam Suarez, & Diana cum illo censent, vt si prior consuetudo fuit vniuersalis, & abrogauit omnino Ius vniuersale antecedens, tunc necessariam esse præscriptionem 40. annorum contra talem consuetudinem; quia posterior consuetudo iam est omnino contra Ius inductum per priorem consuetudinem; aliud enim Ius antiquius vtraque consuetudine perinde se habet, ac si non præcessisset; quia omnino sublatum est. Est enim verum ex Sacra Rota, vt nulla valeat consuetudo in materia Ecclesiastica, nisi sit quadragenaria.

15 Ad tertiam quæstionis partem, respondeo posse legalem pœnam per contrariam consuetudinem derogari, & manere legem quoad obligationem ad culpam, vt confirmari valet ex dictis *sup. sup. quæst.*1. & est ratio; quia potest aliquando rationabiliter auferri obligatio ad pœnam, aliàs ipso facto incurrendam, etiam si lex maneat: nam ita Pontifices aliquando etiam expressis constitutionibus ordinarunt, nec in id tendere poterit, vt delicta maneant impunita; sed vt alijs pœnis, & remedijs, siuè medijs magis opportunis pro ratione temporis, & personarum cohibeantur, & castigantur: sic hanc docent Nauar. *in man. cap.27. n.150.* Gordonus *in summa tom.1. lib.2. q.14. cap.6. n.22.* Montosinus *in p.2. tom.3. disp.23. quæstione* 13. *numero* 132. & 133. Suarez *dict. lib.7. de legib. cap.19. numer.3.* Salas *eodem tract. disp.19. sect.9. numer.75.* Azorius *tom.1. moral, lib.3. cap.18. quæstione* 10. Vbigers *in p.2. quæst. 97. art.3. numer.35.* Præpositus *in p.2. D. Thom. quæst.97. dub.2. num.11.* Siluius etiam *ibi q.97. art.2. conclus.6.* Castrus Palaus *tom.1. tract.3. disp. 3. punct.4. §.2. n.3.* & alij.

Nec est audiendus Castro *de lege pœnali cap.* 16
22. qui cum alijs tenet contrariam sententiam, asserentes non posse consuetudinem pœnam lege impositam abrogare, nisi in simul ipsam legem, seu eius obligationem eo fundamento probantes; quia faciens contra legem, committit culpam; ergo astringitur pœna; quia pœna est propter culpam: & sic inferunt, vt consuetudo queat auferre pœnam legis, manente legis obligatione. Sed respondetur nihil obstare quominus illud quoque possit fieri per aliquam consuetudinem, & consensum tacitum superioris, siuè personalem, siuè legalem ex iam dictis.

Itaque prima sententia etiam confirmatur ali- 17
quibus decisionibus canonicis, primo per *extrauag.1. de simonia,* vbi per consuetudinem contrariam excusantur à censura ibi posita, dantes, vel accipientes aliquod ob ingressum in aliquod Monasterium, non autem à peccato mortali. † Et 18
alijs exemplis; quia olim filij Clericorum nascebantur serui ipso iure in pœnam paternæ incontinentiæ, *cap. cum multis dist.*15. & tamen per desuetudinem abrogata est pœna, manente obligatione ad culpam, vt *ibi* notat glossa. † Etetiam 19
in *extrauag. de rebus Ecclesiæ non alien.* variæ imponuntur pœnæ ipso facto quæ in aliquibus locis per desuetudinem cessarunt, manente adhuc lege, eiusque prohibitione, vt ibi Doctores fatentur; & sic apparet ex his, ex Barbosa *numero* 2. hic in textu nostro suprà *sub. dict. quæstione* 1.

Ad quartam quæstonis partem, an è contra 20
possit consuetudo legem abrogare quo ad culpam, manente obligatione pœnæ; & licet videatur negatiuè respondendum; quia cessante causa adæquata, cessat effectus; & sic si propter consuetudinem cessat culpa, necessario debeat cessare pœna, siuè lata, siuè imponenda; quia culpa est causa adæquata pœnæ; sic vt consuetudo aliter introducta, sit irrationabilis; & quia principali irritato, seu cessante, cessat incidens ex his, quæ diai *in cap. cum cessante de appellat.* & ex traditis suprà *in cap. translato* 3. *de constitut* nihilominus video Doctores existimantes contrarium.

Ego inquam primam libenter admitto, quan- 21
do pœna ipsa supponit culpam; quia quando est talis non potuit lex abrogari quoad obligationem

nem directionis, quin etiam derogetur quoad huiusmodi pœnam, vt contingit in censuris Ecclesiasticis; quia tunc lex, quæ v. g. prohibet aliquid sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ, non potest abrogari, quoad prius, quim etiam abrogetur quoad incursionem talis pœnæ; quia hæc pœna intrinsecè supponit culpam, & inobedientiam, quæ locum non habebunt, si lex non obliget ad simpliciter
22 abstinendum ab eo, quod vetat. † Verùm si pœna respectu aliarum legum non sit omnino cohærens, & inseparabilis, vt contingere potest in legibus prohibentibus piscari, venari, seu pascua quia tunc potest contingere, vt istæ leges, quæ ex sua natura magis sunt pœnales, quàm directoriæ ad peccatum, vt contraria consuetudine ex tacito Principis consensu, ipsæ leges cessent, & maneant sub obligatione pœnarum, quæ in ipsis fuerunt impositæ. Et sub hac distinctione audiuntur Doctores contrarium dicentes, vt distingunt Gordonus *in summ. tom. 1. lib. 2. quæst. 14. cap. 6.* Salas *de legibus, dict. disput. 19. cap. 9. num. 77.* Diana *part. 6. tract. 5. resol. 20.* Suarez *lib. 7. de legibus, cap. 19. num. 11. & 12.* Vbigers. *in part. 2. quæst. 97. art. 3. num. 37. & 38.* Castrus Palaus *tom. 1. tract. 3. disp. 3. punct. 4. §. 2. num. 4.* & alij. Et pro extensione applicabis quæ dixi latè *supra de lege pœnali in cap. ex parte 11. de constit.*

23 Ad quintam quæstionis partem quosnam alios effectus pariat consuetudo, respondeo cum Riccio *in l. de quibus collect. 376.* Carrocio *decis. 11.* Fabro *decisione 5. quæ sit longa consuetudo*, & *ibi, decisione 1.* vt consuetudo excuset à pœna sicut dixi.

24 Secundo potest inducere, vt testes audiantur etiam post didicita testificata, de quo dixi nonnulla *in cap. 17. & 18. de test.*

25 Tertio vt possit tollere præscriptionem, Doctores per glossam *fin. hic.*

26 Quarto, vt ab interlocutoria viuæ vocis appelletur, Camera Imperial. in verbo *consuetudo.*

27 Quinto, vt vxor succedat viro, liberis extantibus, Rota *decis. 1. hoc tit. in nouis*: & sic practicatur Aragoniæ.

Sexto vt appellatio, omisso medio valeat, Mynsinger. *obseruat. 66. cent. 1.* de quo dixi latè *in cap. 7. de appell.*

28 Septimo quia potest in parte tollere ius naturale, Rota *decisione septima, in antiquis hoc titulo*, de quo dixi *supra sub quæstione 1. à numero 1.*

29 Octauo quia in iudicio obseruari debet, Viuius *decis. 397.* vt apparet ex dictis *in Rubr. & toto tit.*

30 Nono; quia venit obseruanda etiam; non obstante vero legis intellectu, idem Viuios *decisione 66.*

31 Decimo quia in solutione quotæ decimæ, ipsa prius inspici debet, Anton. Faber. *decisione 3. quæ sit longa consuet.* dixi nonnulla *sub cap. 7. de præscript.* & dico *in tit. de decimis.*

32 Item etiam consuetudo potest inducere, vt antiquior partiarius optet Canonicatum; quod procedit etiam si ille esset Archidiaconus, Achiles de Grass. *decisione vnica, hoc titulo*, ad quod applicabis quæ de optione in præbendis, dixi *sub cap. 8. quæstione 2. vers. ad quartam de constit.*

Item etiam potest facere vt procedatur inter Religiosos sine scriptis, comburique pro- 33
cessus, idque, ne eorum delicta fiant manifesta, Puteus *decisione 446. part. 1.* applica aliqua, quæ dixi *in cap. 16. de iudic. & in cap. 3. de appellat.*

Et quod possit Prælatus testari pro anima, 34
& ad pias causas de fructibus, & rebus mobilibus Ecclesiæ; licet regulariter, secus Franc. Marcus *decis. 446. p. 1.* de quo dico *in cap. cum in officiis 7. cap. quamvis de testamentis.* † Item po- 35
test inducere vt possessio defuncti transeat ad hæredes etiam sine apprehensione, idem *decis. 65. p. 1.* quod est notandum pro limitatione textus *in l. cum hæredes ff. de acquir. possess.* & faciunt quæ dixi *supra in cap. 2.* ex his etiam poteris ad alios plures effectus, & casus consuetudinis, progredi.

Ad vltimam quæstionis partem suppositis quæ 36
supra dixi *in Rub. & ibi quæst. 6. in fine*, vbi dixi de differentia inter consuetudinem, vsum, morem, & stylum, iamnunc breuiter respondeo cum Castrensi *in dicta l. de quibus col. 3. ff. de legibus*, quod non occurrit vsus, in quo oporteat legem statutum, vel consuetudinem obseruari, etsi hoc per mille annos contigerit, non propterea debant censeri abrogata.

Sed desuetudo est quando casus contigit, 37
sed non fuit seruatum statutum, vel lex, vt exemplificat Castrensis in satisfactionibus, quas actor præstare debet, cum dat libellum per *auth. generalem cod. de Episcopis, & Cleric.* quia illæ à longissimis temporibus non petitæ desinunt esse authenthenticæ, & in non vsu.

Contraria verò consuetudo secundùm Cynum 38
in l. 2. cod. quæ sit longa consuetudo, est, quando vsus seu actus, ex quibus statutum, vel consuetudo resultat, sunt contra iuris communis dispositionem; sic, vt illud quod ius præcipit, consuetudo, vel statutum excuset, vel è contra: vnde si statutum casu contingente, non seruetur à maiori parte populi, deducitur contrarius vsus: quo casu sufficeret quod non fuerit obseruatum per annos decem; sed Stephanus Natten. *dict. iust. vulnerata titulo 9. cap. 2. sub numero 9.* intelligit, vt verum sit quoad eos, qui statuendi potestatem habeat absque Superioris licentia; non verò in statutis scriptis, & Principis authoritate confirmatis, & comprobatis, quæ inde vim, & authoritatem habuerunt nam in illis populus non potest inducere desuetudinem, imo si aliquod esset statutum bonum, & rationabile, quod per desuetudinem, aut contrarium vsum, non amplius seruaretur, reintegrari debet; prout ita supremum consilium Mediniense censu vt refert, prædicta comprobando, Christiaeus *in præludio ad consuetudines*, Mechlin. *num. 11.* & aliqua argumenta contra non vsum, quod exinde legibus, & consuetudinibus non derogetur, adducit Zasius *cons. 5. à num. 102.* iunctis traditis *cons. 14. à num. 104.* vbi etiam dicit quod stylus contra consuetudinem pugnans, & insolitus in fraudis præsumptiones incidat. † Quodque ea 39
seruanda sint, non quæ facta sunt, sed quæ fieri debeant, & *consuet. 15. numer. 35.* quod iura publica priuatis obseruantiunculis, non lædantur.

40 De ritu dices, vt quemadmodum duplex dicitur ſtylus, vnus de facto, veluti cum ſumitur pro modo, ac formula, quaſi artificiali procedendi in cauſis, vel negotiis, Bart. *in l. de quibus ff. de legib.* alius de iure; quia ex huiuſmodi formula, & modo procedendi, naſcitur ius ſtyli, vt dixi *ſupra in Rubrica quaeſt.* 6.

41 Et ſic Andreas Valenſis *in Rubrica huius tituli*, §. 4. *num.* 1. *&* 2. dicit ſtylum Curiæ Romanæ facere ius, & maximè in reſcriptis attendi debere, *cap. quam graui 6. de crimin. falſi*, allegatique poſſe in deciſionibus, quando ius non eſt contrarium *cap. ex litteris de conſtit. cap. litteras* 2. *de iuram. calumniæ*.

42 Et quod ſtylus ſeruatus in Curia Romana neceſſariò ſeruetur in aliis inferioribus ex Farinac. *part.* 1. *deciſione* 212. *numero* 1. etiam extra ſtatum Eccleſiaſticum maximè vbi agitur de interpretatione litterarum Apoſtolicarum, vel ſtatuti à Sede Apoſtolica confirmati idem Farin. *p.* 1. *deciſ.* 196. *num* 2. Vallenſis *ſupra*, qui *num.* 4. ait vt allegans ſtylum alicuius Curiæ, debet eum probare, de quo modo dixi latè *in Rub. dict. quaeſt. fin.* qui dum agit de ritu *ibi num.* 4. *in fine*, dicit quod dictum de ſtylo in duplici adducta exceptione facti, & iuris.

43 Idem dici poſſit de ritu, qui videtur ſignificare vſum, & obſeruantiam circa ſolemnitatem alicuius actus, aut ius quoddam non ſcriptum ortum ex tali obſeruantia ſolemnitatis circa tales, aut tales actus.

44 Pro complemento integræ noſtræ materiæ notabis cum Lorca *p.* 2. *tom.* 1. *diſput.* 29. *de legibus, membro* 2. quod quamvis Princeps ex deſidia annuat, & non reprimat legis tranſgreſſores, quando reprimere, & conſeruare legem tenebatur. Nihilominus ex regula textus noſtri conſuetudo vincet legem, licet Princeps reuocet legem iniuſtè,
45 & abſque cauſa. † Si tamen ſemel reuocauerit abolita manebit.

46 Et addit cum eo Diana *dicta parte* 6. *tract.* 5. *reſ.* 13. *in fine*, vt ſit eadem ratio, ſi inneptè conſenſum præbeat conſuetudini legem abroganti; dummodo conſuetudo ſoli legi poſitiuæ, & non naturali contraria ſit per illa, quæ dixi *q.* 2. *à num.* 1. Et ambo etiam dicunt, vt licet irrita ſit conſuetudo, cui Princeps reſiſtit ſecundùm dicta *quaeſt. praecedenti*. Sed quia aliquando cedere non portet multitudini; etiam ſi contra legem iniuſtè releuet propter pacem Reipublicæ, & ad vitanda maiora mala, & iam ſi coactus Princeps; & quia non poteſt populum reprimere, tandem tacitè, vel expreſsè conſentiat, hoc non obſtante conſuetudinem manere ſtabilitam.

***

QVÆSTIO VI.

An conſuetudo immemorialis contra Sacros Canones à Græcis introducta, durante ſchiſmate, vt diſpenſandi in Pontificiis legibus, aut ſimilis valida ſit, & excuſet à peccato?

SVMMARIVM.

1 *Conſuetudo immemorialis contra Canones à Graecis introducta, durante ſchiſmate, qualiter ſuſtineatur ex* numero 4. 6. 7. & 8. *vbi* num. 9. *de centenaria, & quadragenaria.*

2 *Conſuetudo immemorialis num requirat ad valorem, ſcientiam approbatiuam Papa, vel ſufficiat permiſſiua.*

3 *Conſuetudines plures reprobatas fuiſſe tempore ſchiſmatis legitur.*

4 *Conſuetudo, dum non patet de motiuo malo, praeſumitur iuſta.*

5 *Poſteri conſuetudinem obſeruantes receptam à prioribus praeſumuntur bene operari & ſine peccato, &* n. 6.

8 *Conſuetudines Graecorum honeſtati non repugnantes, ſeruantur de iure.*

10 *Conſuetudo Graecorum potens eſt contra Canones reprobantes, & quare.*

DOctores negantes poſſe hanc conſuetudinem introduci contra Sacros Canones, ſe 1
fundant in regula textus noſtri, qua irrationabilis conſuetudo nullo, nec immemoriali tempore poteſt præſcribi ex verſ. in princ. adducto, de quo in quæſt. ibi: *Tanto ſunt grauiora peccata, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam*, ſed conſuetudo inducta durante ſchiſmate ex ipſius ſchiſmatis motiuo, ſcilicet ob independentiam, quam ſchiſmatici putant ſe habere à Romano Pontifice, cui denegant obedientiam, eſt conſuetudo ſchiſmatica & iniqua; ergo nullo nullo tempore, nec immemoriali præſcribi poterit.

Et ex eo etiam, quia cum conſuetudo con- 2
tra Sacros Canones requirat ſcientiam, & tollerantiam approbatiuam Pontificis ſeu Principis iuxta quæ dixi *ſupra in Rubr. quaeſtione* 4. verſic. *ad ſecundam*, expreſſam, ſiue ſaltim tacitam (iuxta duas contrarias opiniones) & cum ea introducta, durante ſchiſmate à ſchiſmaticis, nec expreſsè, nec tacitè conſenſus Papæ illam adiuuet tollerantia approbatiua, ſed tantùm permiſſiua, quia prohibere non poteſt, nec ſchiſmaticos cogere ad Canonum obſeruantiam; prout in ſimili docent Suarez *contra Regem Angliæ lib.* 4. *cap.* 32. cum multis Diana *parte* 1. *tractatu* 2. *reſol.* 5. *& part.* 4. *tractatu* 1. *reſol.* 1. Peregrinus *de immunit. Eccleſ. cap.* 2. *numero* 34. Caſtrus Palaus *tom.* 2. *de immunit. Eccleſ. diſputatione vnica, puncto* 18. *numero* 3.

Et ſic tempore ſchiſmatis plurimas conſuetu- 3
dines immemoriales à Græcis introductas, eſſe

reprobatas

reprobatas doceat Betricel. *de missionibus Apostol. tit.3. de legibus, quæstione* 87. *num.* 3. *versi. probatur tertio*, sequitur dicendum hanc consuetudinem, vt omnino reprobatam, nunquam posse introduci, iuxta quæ iam abundè dixi de lege reprobante consuetudinem, *hic quæstione* 4. & ita tenent Layman. *libro* 1. *tractatu* 4. *cap.*11. *num.*8. *versic. loquor. autem* in verbis sequentibus: *quod in contemptum Ecclesiæ Catholicæ cedere videtur, si Peregrinus Catholicus post habito propria Ecclesiæ legitimo more in obseruationibus Ecclesiasticis se conformat illegitimæ consuetudini ab hæreticis pertinaciter retenta, ac defensa*, & ex aliis Rebellus *de obligation. iust. in prælud. libro* 1. *quæstione* 5. *numero* 14 sub versiculo *interdum*, ibi: *Qua de causa in terris hæreticorum consuetudo totius populi comedendi Carnes diebus vetitis, & violandi ieiunia, nec per mille annos continuata Ecclesiæ præcepta abrogaret.*

4 Nihilominus in casu propositæ quæstionis probabilius est, vt prædicta immemorialis consuetudo sustineatur contra Sacros Canones introducta à Græcis durante schismate, vt dispensandi in Pontificiis legibus, aut similis, sic vt illa, excuset à peccato, cum possit esse inducta ob remotissimarum regionum distantiam. Et sic dicunt Doctores, vt si talis consuetudo non probetur inducta ex motiuo schismatis, debeatque præsumi inducta ex motiuo honesto, & rationabili, cum consuetudo semper in dubio debeat præsumi iusta, & rationabilis excusans à peccato, & expediens communi bono, in qua etiam, vt dico in textu nostro supra ratione diuturni temporis, præsumitur iustus titulus.

5 Ob quæ posteri consuetudinem ita introductam à suis maioribus, obseruantes excusabuntur à culpa, qui nec tenentur inuestigare de illius Iustitia cum possint eam præsumere, vt docent Caietanus 1. 2. *quæstione* 97. *articulo* 3. supplementum Gabrielis *in* 4. *distinctione* 42. *articulo* 3. *dubio* 6. Salas *de legibus, disputatione* 19. *sectione* 18. Suarez *de legibus libro* 7. *cap.* 6. *numero* 15. Valentia 1. 2. *disputatione* 2. *quæstione* 5. *puncto* 8. Sanchez *de matrimonio libro* 7. *disputatione* 14. Castrus Palaus *tom.*1. *tractatu* 3. *puncto* 2. §. 2. *numero quinto*, Diana *part.* 6. *tractatu* 5. *resolutione* 1. & 9. Thomas del Bene *de immunitat. Eccles. cap.* 8. *dubio* 2. *sectione secunda, numero quinto*, Aterinus *conf.* 23.

6 Imò etsi à prioribus Græcis motiuo schismatis introducta fuisset & eo durante sic ex historicis libris pateret nihilominus dicunt interpretes vt etsi hæc per plura sæcula durauerit præsumendum esse posteros non ex motiuo schismatis, sed ex alio honesto motiuo saltim bona fide sequentes maiorum diuturnam obseruantiam in ea durasse: nam in vetustis rebus sæpè principium quo inductæ sunt, ignoratur *ex l. arbiter* 28. *ff. de probatione*; quia fuisse prauum consuetudinis initium, non obstat illius legitimæ præscriptioni cum posteri iam bona fide obseruent.

7 Et confirmatur ex his, quæ latè scripsi, *su. D.Fermosin.de Rescript. & Consuet. P.II.* *pra in Rubric. sub quæstione* 4. dum ponens differentiam inter præscriptionem, & consuetudinem, dixi quod præscriptio non procedit vnquam cum mala fide ex regula *text. in cap. fin. de præsc.* vbi latè, & quod consuetudo, etsi semper ab initio incipiat contra legem cum mala fide eam tamen vincit, taliter vt etsi primo introducentes consuetudinem peccent non sic post diuturnum tempus eam consuetudinem obseruantes; & nostra sententia valet confirmari; secundo ex his, quæ dixi *infra de Sacra Vnctione in tractatu de Confirmationis Sacramento quæstione* 9. vbi quod Græci Præsbyteri sola consuetudine possunt illud Sacramentum ministrare; etsi *in cap. quanto hoc titulo*, prohibeatur Latinis.

Et iterum confirmatur; quia anno 1213. Innocent. III. in Concilio Lateranens. *cap.* 4. *in cap. licet de Baptismo*, statuit omnes Græcorum consuetudines honestati non repugnantes, sustinendas esse quæ est tollerantia approbatiua; nec enim distinguit Innocent. ex quo motiuo sui initio fuerint introductæ dum Ecclesiasticæ honestati non repugnent: idem fauet Innocentius IV. *in litteris* datis ad Episcopum Tusculanum Legatum in Regno Cypri, vt affert Quaranta in Bullario verbo *Græcorum ritus*, & Eugenius IV. in Concilio Florentino non prohibuit Græcos quominus suos ritus retinerent, & Clemens VIII. in Constitut. 47. de quibus, & aliis dixi *sub dicta quæstione* 9. *de Sacrament. Confirm.*& in aliis. 8

Ex his, & aliis in terminis latè scribens acerrimè defendit hanc partem Betricelus *de missionibus Apostolic. part.* 2. *tractatu* 3. *de legibus quæstione* 87. & *ibi ex numero* 6. & Pasqualigius *in praxi de ieiunio decisione* 120. vbi ait: *Quod si in terris hæreticorum non esset receptum nouum Kalendarium, potest Catholicus iuxta Kalendarium vetus obseruare ieiunia; quia in ea consuetudine hæretici*, iuuat etiam Diui Augustini Doctrina, Epistol. 118. *cap.* 6. in verbis sequentibus: *Ipsa quippe mutatio consuetudinis, etiam quæ adiuuat vtilitate, nouitate perturbat*, multis inquam exemplis videndis confirmat idem Betricelus *sub numero* 9. in versiculo *sed id fire*, vbi existimat per immemorialem vel annos centum in casu dicto posse illam consuetudinem introduci, existimans nullo modo per tempus quadragesimale, quando ex motiuo schismatis introducitur; quia modicum videtur, vt prauum schismatis, aut hæresis motiuum, & initium obliuiscetur, & obliuiscatur, & ex simplicitate & alio motiuo honesto, à posteris obseruetur. 9

Etenim etsi regula sit, quod consuetudo reprobata potens; non sit contra Canones, vel quæ habet malum intrinsecum, tamen consuetudo Græcorum in nostro dubio sustinetur, absque obstantia sententiæ contrariæ; quia in consuetudine hac, non adest iniquitas intrinsecè mala, iuxta distinctionem quam posui *supra in cap. ex parte hoc titulo numero* 8. & quia licet lex Canonica reprobet aliquas consuetudines, vt in textu hoc *supra sub* 10

quæstione 14. tamen consuetudines Græcorum, non inquam prout fecit Innocent. III. supra relatus, vt suauiter Græci trahantur ad Catholicæ Ecclesiæ vnionem iuxta quæ dico *infra de Sacra Vnctione dicta quæstione* 9. *de Confirmatione*, alia explicat Berricellus *ex numero* 14. *dicta quæstione* 87. vbi vberius exemplificat.

F I N I S.

INDEX

INDEX
RERVM ET MATERIARVM
Quæ in his duobus Voluminibus continentur.

Per litteram T. designatur Tomus Secundus.

A

Abbas.

Index Rerum,

Index Rerum,

Beneficium.

Blasphemia.

Bona.

Bonum.

Brachia.

Bulla.

C

Canonicus.

Index Rerum,

Rex

Clerici

Index Rerum,

Mulctæ

Index Rerum,

Declarationes

Index Rerum,

Dispensatio

Index Rerum,

Inuentarium

Index Rerum,

Fama.

& Materiarum.

Index Rerum,

G *Gabella*

& Materiarum.

Index Rerum,

Index Rerum,

Religionis

ſcieoum

Index Rerum,

Iustitia.

maritus

Index Rerum,

Index Rerum,

Leges

Index Rerum,

Litteræ

Index Rerum,

Papistam,

Palea

Pecunia

Index Rerum,

Præcepta

D. Formosin. de Leg. Eccles. &c.

Index Rerum,

Index Rerum,

cum

Resignatarius.

Rescripta

Index Rerum;

Index Rerum,

Index Rerum,

quando

Statutum

Index Rerum,

D. Fermosin. de Leg. Eccles. &c.

Index Rerum,

F I N I S.

INGENIVM
BR
SVPERAT VIRES